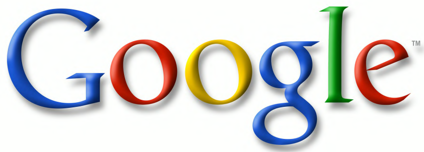

THEOLOGIA

MORALIS

S. ALPHONSI DE LIGORIO.

THEOLOGIA
MORALIS
S. Alphonsi De Ligorio,

FUNDATORIS CONGREGATIONIS SS. REDEMPTORIS AC OLIM EPISCOPI S. AGATHÆ GOTHORUM.

ACCEDUNT :

1. Dissertatio P. Zachariæ in S. Alphonsi theolog. mor.
2. Praxis confessarii ad benè excipiendas confessiones.
3. Examen Ordinandorum.
4. Epitome doctrinæ moralis et canonicæ ex operibus Benedicti XIV.
5. Decreta Romanorum Pontificum et Propositiones damnatæ.
6. Appendix I. De privilegiis, scilicet Episcoporum, Ecclesiasticorum et Religiosorum.
7. Appendix II. De prohibitione Librorum nocivorum.
8. Elenchus quæstionum reformatarum ab Auctore.
9. Index I. Auctorum, qui hoc in Opere citantur.
10. Index II. Capitum et dubiorum.
11. Index III. Rerum notabilium, quæ in toto Opere continentur.

EDITIO NOVISSIMA, OMNIUM ACCURATIOR, COLLATA CUM EDITIONIBUS VENETIS, ROMANIS ET BASSANENSIBUS AC CONTINENS QUIDQUID AUCTOR IN CÆTERIS ADDIDIT, REFORMAVIT VEL EXPLICAVIT.

Plurima in aliis Editionibus omissa restituenda, citationes innumeras corrigendas, permulta impressione corrupta castiganda et annotationes necessarias addendas

CURAVIT

P. MICH. HEILIG,

CONGR. SS. REDEMPT. PRESBYTER ET PROFESSOR THEOL. MOR.

TOMUS SECUNDUS,

CONTINENS TRACTATUS DE ACTIBUS HUMANIS, DE PECCATIS, DE PRÆCEPTIS VIRTUTUM THEOL. ET 1. ET 2. PRÆCEPTO DECALOGI.

A LIB. 2. NUM. 1. AD LIB. 4. NUM. 262. INCLUS.

MECHLINIÆ.

P. J. HANICQ, SUMMI PONTIFICIS, S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE ET ARCHIEP. MECHL. TYPOGRAPHUS.

M. D. CCC. XLV.

THEOLOGIA MORALIS.

LIBER II. (1)

DE RATIONE COGNOSCENDI ET DISCERNENDI PECCATA.

TRACTATUS PRÆAMBULUS.

DE ACTIBUS HUMANIS IN GENERE.

Mens mihi non est, benevole lector, scribens de morali theologia, quæ tota ad praxim est dirigenda, tractatum de actibus humanis tibi exhibêre scholasticis quæstionibus refertum; sed potiùs tuæ, animarumque saluti consulere

(1) Qui liber 2us hic inscribitur, in prioribus editionibus 5us est. Si quis jam à diversis scriptoribus aut etiam in aliis *S. Alphonsi* operibus (non autem in hoc ipso Opere) librum 2um Theol. mor. juxta priores editiones citatum inveniet, quærat in hac edit. librum 3um, eodem tamen numero. *Confer præfationem Editoris.*

Edit.

cupiens, ea tantùm seligere cogito, quæ in hac materia magis utilia, quæque scitu necessaria ad praxim existimantur. Nonne, si secùs facerem, et ego oleum operamque in elucubrando perderem, et tu frustrà tempus tereres in hujusmodi inutilia legendo? Ne igitur, quæso, tractatum hunc omnibus penè numeris absolutum à me expectes, quem utiliora, et adhuc satis implicata manent. Hanc tamen maximam adhibui diligentiam, ut doctrinas seligerem, quibus prodesse, non obesse valeam animarum profectui. Hinc est, quòd non recedendum puto à sana Doctoris angelici doctrina, ubi haberi potest; ipso enim duce, in rebus theologicis inoffenso pede ambulatur. Sit igitur

ARTICULUS I.

De natura, ac multiplici actuum humanorum divisione.

I. Actus humanus strictissimâ acceptione sumptus definiri potest: *Actus deliberatè procedens ab hominis voluntate. Etenim illæ solæ actiones vocantur propriè humanæ* (inquit *S. Thomas* 1. 2. q. 1. art. 1.), *quarum homo dominus est: est autem homo dominus suorum actuum per rationem, et voluntatem. Illæ ergo actiones propriè humanæ dicuntur, quæ ex voluntate deliberata procedunt.* Ut enim actio sit humana, et moralis, necesse est, ut intelligatur, et ut liberè agatur; alterum ubi deest vel propter ignorantiam involuntariam, vel propter coactionem, potiùs mechanica, quàm moralis dicenda est.

II. Hinc infertur, actiones omnes, quæ non procedunt à voluntate hominis deliberata, communiter appellari actiones hominis non humanas.

III. Actus humani multipliciter dividuntur. Alii enim dicuntur actus eliciti, alii imperati: ex his quidam dicuntur boni, quidam verò mali. Ex bonis alii sunt naturales, alii supernaturales: ex supernaturalibus verò, alii sunt meritorii de condigno, alii de congruo. Tandem alii actus humani sunt interiores, alii verò exteriores. De quibus singillatim.

IV. Actus humanus dicitur *elicitus*, qui immediatè à voluntate procedit; cujusmodi est amor, et odium. Dicitur *imperatus* ille actus, qui ab ipsa voluntate proficiscitur mediatè, ut ambulare, loqui, scribere, etc. quæ procedunt à voluntate imperante alias potentias nempe motrices ad hujusmodi actus eliciendos. Hi actus sive eliciti, sive imperati eo ipso quòd liberè procedunt à voluntate, dicuntur actus morales, seu boni, vel mali. Ii dicuntur *boni*, qui sunt consentanei ad rectam rationem: qui verò dissentanei, appellantur mali. Actus boni *naturales*, sunt qui solis naturæ viribus fieri possunt: *Supernaturales* verò nonnisi auxilio gratiæ elici possunt: ut actus fidei, spei, amoris etc. Meritorii de condigno sunt quibus ex justitia merces debetur: de congruo verò sunt ii qui tantùm ex decentia mercedem merentur. Postremò actus interiores nullo sensibili signo patefiunt. Exteriores verò patent exteriùs.

V. His prænotatis, dicendum nunc est de principiis intrinsecis actuum humanorum. Tria sunt hæc principia, nempe intellectus, voluntas, et libertas. Intellectus influit in actionem moralem per conscientiam, sive cognitionem actionis, et legis. Ideòque in tractatu de conscientia plura de intellectu dicuntur. Nunc igitur dicendum superest de voluntario, et involuntario, deinde de libero, quæ sunt actuum humanorum potiora principia. Hinc

ARTICULUS II.

De voluntario, et involuntario, ejusque causis.

§. I.

Quid et quotuplex sit voluntarium?

VI. Prænotandum, quòd hoc vocabulum, *voluntarium*, aliquando accipitur in eodem sensu ac *spontaneum*, quod nempe fit sponte, et ex voluntatis inclinatione nullo cogente præcepto, vel metu, vi, aut dolo. Sed reverà aliud est

voluntarium, aliud verò spontaneum. Etenim omne voluntarium est spontaneum, sed non è contrario omne spontaneum est voluntarium. Aliquando accipitur voluntarium pro libero; quamquam non omne voluntarium sit liberum, licèt omne liberum sit voluntarium. Tandem accipitur hoc alio sensu, in quo à nobis definitur, et disseritur.

VII. Voluntarium sic definiri potest: *Actus procedens à principio intrinseco, seu à voluntate cum cognitione finis.* Ita *S. Thomas* 1. 2. *q.* 6. *art.* 1. post *Gregorium Nyssenum, Damasc.*, quos ipse laudat, *Gonet Man. tom.* 3. *tr.* 2. *c.* 1. §. 1. *Sylv., Salm. Concina, Cont. Tourn. et alii communiter.* Duo igitur sunt necessaria ad constituendam rationem voluntarii, nempe quòd sit et à *principio intrinseco*, *et cùm aliqua cognitione finis.*

VIII. Hinc infertur primò, quòd illæ actiones, quæ fiunt ex principio tantùm extrinseco, ut sunt quæ vi et coactè fiunt, non dicuntur voluntariæ. 2. Similiter omnes actiones, quæ quidem procedunt à principio intrinseco, sed sine ulla cognitione intellectûs, neque voluntariæ dici possunt. 3. Ad hoc ut aliqua actio dicatur tota voluntaria, necesse est ut cognoscatur secundùm omnes suî partes et circumstantias, quarum aliqua si ignoretur, actio non dicitur voluntaria quoad illam circumstantiam ignoratam. Sic qui accedit ad mulierem quam nescit esse nuptam, non committit peccatum adulterii, sed simplicis fornicationis, cùm involuntariè se habeat quoad circumstantiam matrimonii, quam ignorat. 4. Infertur, quòd ubi nulla est advertentia, nullum est voluntarium, et peccatum; ut accidit in actionibus dormientium, quæ sunt simpliciter involuntariæ. Ubi verò est semiplena advertentia, ibi est semivoluntarium, et dumtaxat veniale peccatum, ut contingit semidormientibus.

IX. Voluntarium multipliciter dividitur à theologis: 1. In voluntarium *simpliciter*, et voluntarium *secundùm quid.* Illud procedit ex plena voluntatis inclinatione sine ulla repugnantia. Hoc verò procedit quidem ex voluntatis consensu, sed cum repugnantia. Hujusmodi est projectio mercium in mare facta metu naufragii.

Dividitur 2. in *liberum* seu contingens, et *necessarium.* Primum fit à voluntate, quæ operatur cum indifferentia ad

volendum, et nolendum. Talis est amor viatoris in Deum. Secundum à voluntate determinata ad unum, ut est amor beatorum in patria. *Gonet. loc. cit.* docet, contra *Vasquesium*, quòd ratio voluntarii perfectiùs reperitur in actibus necessariis, quàm liberis. Ratio est, quia quo major est amor, eò majus est voluntarium, id est major voluntatis propensio, et major cognitio intellectûs. Talis est amor necessarius Dei erga seipsum, vel amor beatorum, quo toto conatu feruntur in Deum.

Dividitur 3. voluntarium *in se*, seu *expressum*, *et in causa*, et *implicitum*, seu *virtuale*. Voluntarium *in se* illud dicitur, quod est volitum in se ipso, et immediatè; ut cùm quis aliquid furatur, quia habet in se voluntatem furandi. Voluntarium verò *in causa* est volitum non in se, sed in alio, quod apprehenditur saltem confusè utì causa alicujus effectûs. Hoc modò dicitur voluntaria hominis occisio patrata ab eo, qui se voluntariè inebriavit, prævidens saltem in confuso hujusmodi occisionem.

Dividitur 4. in voluntarium *directum*, et *indirectum*. Illud directè et immediatè procedit à voluntate, tanquam à causa efficienti. Hoc verò licèt non procedat à voluntate immediatè, ab ea tamen mediatè dependet. Sed nemo non videt, hanc quartam voluntarii divisionem facilè ad tertiam posse redire.

X. Hìc advertere oportet, quòd, ut aliquis effectus sequens suam causam jam voluntariè positam, dicatur et ipse voluntarius *indirectè in causa*, ut suprà diximus, simulque imputetur ad meritum, vel demeritum, tria concurrere debent: 1. Quòd agens ponendo causam advertat saltem in confuso, hujusmodi effectum fore ex illa causa sequuturum. 2. Quòd possit impedire talem effectum causam tollendo. 3. Quòd teneatur tollere, vel illam non ponere. Ita *S. Thom.* 1. 2. *qu.* 20. *art.* 5. ubi ait: *Eventus sequens... si est præcogitatus, manifestum est, quòd addit ad bonitatem, vel malitiam actûs. Cùm enim aliquis cogitans, quòd ex opere suo multa mala possunt sequi, nec propter hoc dimittit, ex hoc apparet voluntas ejus esse magis inordinata. Sylv.* in hunc articulum ait, quòd *S. Thomas* hìc usurpat vocem *præcogitatus*, quatenùs idem sonet ac *volitus*, et *intentus*, seu *prævisus*, et *intentus*: quemadmodùm ipse Angelicus in *qu.* 73. *art.* 8. *ad* 1. pro to *præcogitatus* utitur vocabulo *prævi-*

sus, et intentus, dum ait: *Sicut etiam suprà dictum est, cùm de bonitate, et malitia exteriorum actuum ageretur; eventus sequens si sit prævisus, et intentus* (sed suprà dixerat *præcogitatus*) *addit ad bonitatem, vel malitiam actûs*. Tunc verò effectus sequens, addit *Sylv.* censetur esse volitus et intentus, non solùm, quando ex proposito intenditur, sed etiam quando sic prævidetur secuturus, ut potuerit, ac debuerit impediri, nec tamen est impeditus, tunc enim est interpretativè seu indirectè volitus. Tandem, concludit *S. Th. art. 5. suprà citato: Si autem eventus sequens non sit præcogitatus..., si per se sequitur ex tali actu, et ut in pluribus..., addit ad bonitatem vel malitiam actûs. Secùs si per accidens, et ut in paucioribus occurrit.* Hìc *Sylv.*, et docet, quòd *eventus sequens per se et ut in pluribus* ideò addit ad bonitatem, et malitiam, quia si non est præcogitatus in seipso, est certè prævisus et intentus in alio, scilicet in sua causa, et virtualiter.

XI. Eadem ratione dicendum est, quòd nempe omissio ut sit voluntaria, et culpabilis, tria requiruntur: 1. Quòd quis potuerit agere. 2. Quòd debuerit. 3. Quòd non egerit. Ita *Sylv. Gonet, Cont. Tourn., aliique*. Ex *S. Th.* 1. 2. *q.* 6. *art.* 3. *Sciendum quòd non semper id, quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agens ex eo quòd non agit: sed solùm tunc quum potest, et debet agere.*

XII. Ex definitione voluntarii suprà tradita facilè colligitur in quo posita sit natura involuntarii, si igitur voluntarium exigit: 1. quòd sit à *principio intrinseco*, 2. quòd sit cum cognitione finis, ut diximus §. 1. *n.* 7. necesse est, ut oppositum ejus, nempe involuntarium, fiat vel à *principio extrinseco* contra propensionem voluntatis, ut accidit agenti ex vi, vel metu, vel fiat sine cognitione intellectûs, quæ aut tollitur, aut saltem ligatur; ut accidit operanti ex ignorantia, vel passione. Ita communiter DD. ex *S. Thoma*.

XIII. Multiplex est involuntarium. Aliud dicitur involuntarium *privativè*, quando solùm deëst actus volendi id quod potest velle. Aliud dicitur involuntarium *positivè et contrariè*, quando scilicet aliquid non solùm non est volitum, sed positivè nolitum, et repugnans suæ voluntati. Rursùm involuntarium *contrariè* duplex est, aliud *simpliciter*, aliud *secundùm quid*.

Primum est illud quod ita displicet voluntati, ut nullo modo nullâque ratione id velit. Secundum verò illud dicitur, quod licèt sub aliquo respectu displiceat voluntati, sub alia tamen ratione ei magis placet, et acceptatur. Talis est projectio mercium in mari facta metu naufragii, quæ respectu mercatoris est involuntaria *secundùm quid;* respectu verò majoris mali imminentis est voluntaria simpliciter.

XIV. Ex superiùs dictis plura colligimus ad praxim. 1. Qui summo mane diei festi se inebriavit, non prævidens ex eo sequuturam missæ omissionem, non peccat propter illam omissionem sacri. Rationem attulimus §. 1. *n.* 10. ubi statuimus, quòd eventus sequens non imputatur, nisi prævideatur in se, vel in causa. 2. Si causa quæ ponitur, naturâ suâ inducat talem effectum malum, tamen necessariò poni debet; tunc effectus malus, licèt prævisus, non tamen volitus et intentus, nullo modo est imputabilis, si aliquam præcautionem operans adhibuerit. Sic non imputatur chirurgo pollutio, quam prævidit sibi sequuturam ex tactu necessario mulieris in partibus verendis, dummodo eam non intenderit. Nec imputatur studenti ob propriam, et aliorum utilitatem materiis sexti præcepti, si ipse hujusmodi effectum non intenderit, dummodo complacentiam repellat in actu, quo sequitur pollutio. Ratio, quia tunc non tenetur causam illam tollere, vel non ponere; et qui utitur jure suo, non dicitur causa effectûs non intenti, et per accidens sequuti, imò in tali casu videtur magis pati, quàm agere. A fortiori, non imputatur effectus sequens ex causa aliàs honesta, et licita, ut pollutio quæ oritur ex equitatione, vel cibo et potu moderato; tunc enim effectus non intentus est per accidens, et secundùm *S. Th. loc. cit.* non est imputabilis. 3. Nec facilè confessarius credere debet pœnitenti, qui se excusat, pejerasse, blasphemasse, vel verba obscœna protulisse sine advertentia, et involuntaria tanquam ex habitu: nam si habitum illum extirpare non studuerit aliqua adhibendo remedia, tunc est voluntarius in causa dum pejerat, blasphemat, etc. et ideo non excusatur à culpa: secùs verò, si adhibitis diligentiis inadvertenter blasphemat, in obscœna prorumpit, et similia agit. Nunc progrediamur oportet ad causas, quæ involuntarium causant, ut sunt vis, metus, concupiscentia, et ignorantia. Sit igitur

§. II.

De violentia, et metu.

XV. Violentum definitur id *quod est à principio extrinseco, repugnante eo, qui vim patitur.* Ita communiter DD. *Damasc. Nyssen. S. Th. et Auct. Eth. 3. c. 1.* Hinc infertur, quòd ad naturam violenti duo requiruntur : 1. Quòd sit à principio extrinseco. 2. Quòd patiens resistat pro viribus etiam positivè, et contrariè agenti extrinseco. Non enim sufficit, quòd negativè se gerat : alioquin justificatio parvulorum esset violenta. Colligitur ex *S. Th. 1. 2. q. 6. art. 5. ad 2.* ubi ait : *Cùm actio infertur ab aliquo exteriori manente in eo, qui patitur, voluntate patiendi, non est simpliciter violentum, quia licèt ille qui patitur, non conferat agendo, confert tamen volendo pati.*

XVI. Violentia alia est quæ dicitur *simpliciter, et absoluta*; alia *secundùm quid.* Prima est, quando quis omni quo potest modo resistit. Altera est, cùm pro viribus non resistit.

XVII. Dico primò, quòd violentia *absoluta, et simpliciter* dicta causat involuntarium. Ratio est, quia quando voluntas patientis resistit agenti extrinseco omnimodâ resistentiâ, tunc actio agentis erit nullâ ratione volita à patiente, quia erit contra omnem illius voluntatis inclinationem, et per consequens simpliciter involuntaria. Id docet *S. Thomas loc. cit.*

Hinc deducitur, fœminam, quæ omnimodò resistit violentiæ, quæ illi infertur contra virginitatem, non peccare, etiam si stuprum patiatur invita. Hinc illud *Aug. l. de civ. c. 17.* ubi loquitur de mulieribus christianis quæ, Româ à Gothis captâ, vim perpessæ fuerant : *Quidquid alius de corpore, vel in corpore fecerit,* (ait) *quod sine peccato proprio non valeat evitari, præter culpam fit patientis.* Idem dicimus in similibus contingentiis.

XVIII. Dico 2. quòd violentia *secundùm quid*, et *insufficiens*, non tollit, sed dumtaxat minuit voluntarium. Ratio est, quia ubi voluntas non resistit quantùm potest, ibi remanet in parte aliqua ratio voluntarii. Et secundùm majorem vel minorem quam adhibuit resistentiam, ejus actio erit magis vel minùs voluntaria, et culpabilis.

XIX. Quærunt hic theologi, utrùm voluntati possit inferri violentia. Respondemus breviter, concedendo *quoad actus imperatos, negando quoad actus elicitos.* Ita *S. Th. cit. q. art.* 4, de actibus elicitis loquens. *S. Anselm. l. de lib. arbitrio c.* 6. ait: *Invitus nemo potest velle, quia non potest velle nolens velle.* Neque ipse Deus cogere potest voluntatem quoad actus elicitos: tunc enim voluntas vellet, et nollet simul. Vellet enim, ex hypothesi: nollet verò, quia ipsi sibi volenti repugnaret, quod implicat in terminis. Potest tamen Deus mutare voluntatem et ex nolente facere volentem per gratiam efficacem. Sed tunc non est cogere, sed veteri inclinationi, quâ nolebat, novam suppetere inclinationem, quâ velit quod anteà nolebat. Legatur *S. Th. q.* 22. *de verit. art.* 8. *Gonet, etc.* Nunc de metu.

XX. Metus definitur, *quòd sit instantis, vel futuri periculi causâ mentis trepidatio.* L. ait Prætor ff. quod metûs causâ gestum erit. Loquimur hic tantùm de metu cadente in virum constantem, seu de metu majoris mali, ut ait *Labeo l.* 5. *eodem tit.*

Dividitur metus in *gravem*, seu *justum*, et *levem*. Dicitur levis metus ille, qui leve malum timet, vel timet quidem malum grave, sed ex causa levi, et improbabili. Metus verò *gravis* dicitur ille qui timet malum grave ex causa valdè probabili. Communiter censentur mala gravia: mors, mutilatio membrorum, enormia verbera, durus carcer, exilium, servitus, magna infamia, proscriptio bonorum, ablatio instrumentorum artis suæ, sine quibus non potest victum sibi laborando quærere, etc. In cæteris pensanda est gravitas vel levitas metûs; præsertim ob diversam indolem, et personarum qualitatem; pueros enim, et mulieres vehementer concutit, quod viros ne leviter quidem tangit. Hic loquimur *de eo qui agit ex metu* tanquam causâ unicè movente ad agendum, non autem de eo qui *agit cum metu concomitante*, qui certè non tollit voluntarium.

XXI. Dico, quòd metus non causat involuntarium *simpliciter*; sed tantùm *secundùm quid*; quod idem est ac dicere, quòd quæ fiunt per metum, sive levem, sive gravem, sunt *simpliciter voluntaria*, involuntaria tantùm *secundùm quid.* Conclusio ex *D. Thom.* 1. 2. *q.* 6. *art.* 6. communiter. Ratio potissima est, quia illud est voluntarium simpliciter, et invo-

luntarium secundùm quid, quod hic et nunc et in præsentibus circumstantiis verè volumus; et solùm nolumus, quando res consideratur absolutè, et abstracta à præsentibus circumstantiis. At quæ fiunt ex metu sunt hujusmodi. Quæ igitur fiunt per metum sunt simpliciter voluntaria, involuntaria tantùm secundùm quid. Res clarè patet in exemplo projectionis mercium in mare propter imminens naufragium. Mercator enim simpliciter vult illam projectionem considerando præsentes circumstantias periculi vitæ, quod est majus malum necessariò vitandum : non vult illam secundùm quid, nempe extra casum imminentis naufragii, si illam mercium projectionem consideramus ut est in se, et absolutè, quatenùs displicet voluntati mercatoris. Legantur *S. Th. l. c. Gonet, Sylv. Cont. Tourn.* et philosophi morales hanc materiam tractantes.

XXII. Ex dictis plura colliguntur ad praxim. I. Contractus, qui fiunt ex metu gravi, de jure naturali sunt validi, quia simpliciter voluntarii. II. Contractus hujusmodi per metum injustè incussum, rescindi possunt, et in irritum revocari ab eo qui passus est injuriam. Ita *Alex. III. c. Abbas tit. de his, quæ vi, etc. Innoc. III. c. ad Audientiam.* III. De jure tamen positivo plurimi contractus facti per metum gravem injustè incussum, sunt invalidi, et irritati per Ecclesiam, aut per legem civilem justis de causis. Hujusmodi sunt contractus matrimoniales facti per metum gravem injustè incussum, etiam juramento firmati; *c. Significavit, de eo qui duxit, c. Cum locum, c. Veniens, tit. de sponsalib.* Item dotis promissiones, et solutiones similiter extortæ. Vota, et solemnes votorum professiones per metum factæ; absolutio excommunicationis, suspensionis, aut interdicti, per vim et metum extorta. *c. Absolutionis, tit. de his, quæ vi in 6.* et similia.

§. III.

An concupiscentia tollat, aut magis augeat voluntarium?

XXXIII. Nomine concupiscentiæ in præsenti intelligimus quemdam motum appetitûs sensitivi adversùs spiritum rebellantis, qui tendit in bonum delectabile. Duplex est, *antecedens*, et *consequens* consensum voluntatis. Concupiscentia *antecedens* antevertit consensum voluntatis, eamque trahit, et

inclinat ad agendum; ut cùm quis videt pulcherrimam mulierem, allicitur concupiscentiâ ad illam desiderandam. *Consequens* verò sequitur consensum voluntatis, imò oritur ex præyio voluntatis consensu alicui rei jam præstito, ut cùm v. g. homo ardentor desiderat aliquid, excitatur in eo passio vehemens concupiscentiæ. Ita *D. Th.* 1. 2. *q.* 77. *art.* 6. ubi adjungit, *non enim potest voluntas intensè movèri in aliquid, quin excitetur aliqua passio in appetitu sensitivo.* Idem confirmat *q.* 73. *art.* 6. *ad* 2. Certissimum nunc est, concupiscentiam consequentem supponere voluntarium magis intensum, neque diminuere, sed magis augère voluntarium, et peccatum. Audiatur *S. Th.* 1. 2. *q.* 77. *art.* 6. *Passio... consequens, non diminuit peccatum, sed magis auget, vel potiùs est signum magnitudinis ejus, in quantùm scilicet demonstrat intensionem voluntatis ad actum peccati.* Circa verò antecedentem has statuimus conclusiones :

XXIV. Conclusio 1. Concupiscentia antecedens non tollit voluntarium, sed potiùs facit aliquid voluntarium, et auget ratione majoris propensionis, sic in terminis concludit *S. Th.* 1. 2. *q.* 6. *art.* 7. Ratio, quam affert, est quòd voluntarium importat quamdam inclinationem voluntatis cum aliqua cognitione finis. Per concupiscentiam autem voluntas inclinatur ad volendum id quod concupiscit : nec omninò offuscatur mens in cognitione Dei. Et quia voluntas, quando agit ex concupiscentiâ, fertur majori inclinatione in objectum, ideò non solùm non tollit, sed etiam auget voluntarium.

XXV. Altera conclusio est, quòd concupiscentia antecedens minuit voluntarium ratione cognitionis. Imò aliquando tollit omninò voluntarium, quia aufert omnem omninò cognitionem. Probatur prima pars : quia cognitio finis est essentialiter requisita ad naturam voluntarii, ut pluries dictum est. Contrà verò concupiscentia vehemens imminuit hanc cognitionem ; impedit enim ne mens illecta ab objecto sensibili consideret turpitudinem actûs, et offensam Dei. Hâc igitur ratione imminuit voluntarium pro imminutione cognitionis finis. *Vide S. Th.* 1. 2. *q.* 6. *art.* 7. *ad* 3. *et q.* 10. *art.* 3. *et q.* 73. *art.* 6. *et q.* 77. *art.* 6.

Probatur altera pars, quòd aliquando concupiscentia antecedens tollat omninò voluntarium, quia aliquando omne rationis judicium antevertit ; et omnem voluntatis consensum.

Ita S. Th. affirmat cit. q. 6. art. 7. ad 3., dùm ait : *Si concupiscentia totaliter cognitionem auferret, sicut contingit in illis, qui propter concupiscentiam fiunt amentes, sequeretur, quòd concupiscentia voluntarium tolleret.* Idem docet q. 77. *art.* 7. *q.* 10. *art.* 3.

Hinc colligimus quòd motus concupiscentiæ, qui à theologis dicuntur *primo primi*, quippe omnem prorsùs voluntatis consensum, et libertatem antevertunt, sunt omninò involuntarii, et inculpabiles. Motus verò *secundo primi*, qui saltem supponunt semiplenum consensum voluntatis, non tollunt omninò voluntarium, sed tamen minuunt.

§. IV.

Quænam ignorantia causet involuntarium?

XXVI. Ignorantia multiplex est, et dividi solet in ignorantiam simplicis privationis, et ignorantiam pravæ dispositionis. Prior est carentia scientiæ, cujus quis fuisset capax pro tali tempore et statu, ut si adultus ignoret ea quæ noscere potuisset. Secunda est positiva deceptio, et error contrarius veritati. 2. Dividitur in ignorantiam juris, et facti. Ignorantia juris est, cùm quis legem, seu aliquid esse præceptum aut prohibitum ignorat; v. gr. si quis ignorat in vigilia Pentecostes esse præceptum jejunium ex consuetudine. Ignorantia facti est, si quis nesciat factum ipsum esse prohibitum, quod reverà non licet: ut si quis ignoret esse carnem quam comedit die jejunii. 3. Dividitur in *concomitantem, consequentem, et antecedentem.* Ignorantia *concomitans* est illa, quà quis ignorat id quod agit, sed adhuc ageret, si non ignoraret. Talis est ignorantia illius, qui ignorans occidit hostem, putans occidere cervum; tamen si sciret, etiam occideret. Hæc ignorantia non est causa actionis, sed tantùm per accidens actionem comitatur.

Ignorantia *consequens* dicitur illa, quæ sequitur determinationem voluntatis, in quantùm ipsa ignorantia est voluntaria, et procedit à libera voluntate. Hæc ignorantia consequens subdividitur in *voluntariam directè*, seu *affectatam*, in voluntariam *indirectè*, seu *crassam* et ignorantiam *malæ electionis.* Prima est illa, quà voluntas directè vult ipsam ignorantiam; ut cùm aliquis vult ignorare, vel ut excusationem peccati jam

commissi habeat, vel ut non retrahatur à peccato committendo; juxta illud *Job. c. 21. ℣. 14. Scientiam viarum tuarum noluimus :* et *Ps. 35. ℣. 3. Noluit intelligere, ut benè ageret.* Hâc ignorantiâ laborant ii qui datâ operâ, nec consilium petunt in dubiis, nec conciones et catecheses adeunt, ne in malam fidem incidant, et à suo proposito deterreantur. Ignorantia *indirectè voluntaria,* seu *crassa* est, quando quis non affectat ignorare, sed negligit addiscere ea quæ scire potest, et debet. Et secundùm hunc modum ignorantia universalium juris, quæ quis scire tenetur, dicitur voluntaria, quasi proveniens à negligentia. Tandem ignorantia *malæ electionis* est illa, quæ actu non considerat quod hìc et nunc considerare potest, et debet, et provenit ex passione, vel ex habitu.

Ignorantia *antecedens* est illa, quæ omninò antecedit consensum voluntatis, ita ut nullo modo sit voluntaria, et tamen est causa volendi id quod aliàs non volet si sciret, putà cùm aliquis adhibitâ diligentiâ interficit hominem, quem credit esse feram. Hæc ignorantia appellatur etiam *invincibilis.* De hac tamen ignorantia invincibili, sicut et de ignorantia vincibili hic non loquimur, quia de iis sermonem fecimus in *tract. de Leg. n.* 169.

XXVII. Dico 1. quòd ignorantia *antecedens* causat *simpliciter involuntarium*, quia nullo modo est volita, et verè invincibilis, quòd nullâ morali diligentiâ superari potest, ideòque est inculpabilis. Ita DD. communiter. Utrùm verò dari possit ignorantia hujusmodi invincibilis de præceptis juris naturalis, saltem de conclusionibus mediatis, *vide tractatum de Leg.*

XXVIII. Dico 2. quòd ignorantia concomitans neque facit *voluntarium* neque *involuntarium.* Quia hæc ignorantia, neque inducit ad volendum, neque ad non volendum, neque est causa, neque effectus voluntatis operantis, sed per accidens se habet sive ad actum voluntatis, sive ad opus quod agitur. Solùm dici potest quòd facit *non voluntarium*, non enim esse potest actu volitum quod ignoratum est. Ita *S. Thom. 1. 2. qu. 6. ar. 8. Sylv. Gonet. Cont. Tourn. aliique communiter.*

XXIX. Dico 3. quòd ignorantia consequens non causat *involuntarium simpliciter.* Quia hæc ignorantia est voluntaria, et habet voluntatem pro causa, non igitur dici potest *involun-*

taria simpliciter, sed saltem causat *involuntarium secundùm quid*, ut ait *S. Thom. loc. cit.* Nam si operans sciret esse malum actum illum, ad quem ex passione inducitur, certè non vellet illum facere.

ARTICULUS III.

De libero, seu libertate actuum humanorum.

XXX. Actum liberum vocamus eum vel qui nullò cogente fit, vel qui omitti potest ad libitum. Duplicem enim libertatem distinguere solent theologi in actibus humanis, nempe *libertatem à coactione*, seu *spontaneitatis*, et libertatem *à necessitate intrinseca, seu naturali;* quæ vocatur etiam electionis, indifferentiæ, et arbitrii. Libertas à *coactione*, est immunitas ab omni violentia contra voluntatis inclinationem illata. Hâc libertate beati Deum amant, et nos bonum in communi. Hinc est quòd omnis actus voluntatis est liber à coactione.

Libertas verò *à necessitate*, est ea quæ omnem necessitatem excludit, sive interiorem et naturæ, sive exteriorem et coactionis. Hoc modo dicitur liber, qui potest agere, vel non agere, eligere, vel non eligere. Hinc definitur liberum arbitrium quòd sit *vis electiva, seu facultas eligendi unum præ alio.*

Libertas à necessitate subdividitur in *libertatem contradictionis*, quâ quis potest agere, vel non agere: in libertatem *contrarietatis*, quâ nempe potest agere, vel oppositum agere, v. gr. amare, et odio habêre: et in libertatem *disparitatis*, quâ agere potest hoc, vel aliud, sed non oppositum, v. gr. scribere, vel ambulare.

XXXI. Libertati opponitur necessitas, quæ multiplex est. Alia dicitur *necessitas coactionis* quæ idem est ac violentia. Alia *necessitas naturæ*, seu *naturalis inclinationis*, quæ consistit in quadam propensione insita voluntati ab ipsa natura ad aliquod necessariò prosequendum, vel fugiendum. Coactio est à principio extrinseco, tollit voluntarium, et liberum: *necessitas* verò *naturalis* est à principio intrinseco, et aufert liberum, non voluntarium.

Rursùs alia est *necessitas absoluta et antecedens*, quæ vel

antecedit usum rationis, et voluntatis: vel ita consensum exprimit, ut voluntas non possit illum denegare. Alia est *necessitas consequens*, *et hypothetica*, quæ sequitur consensum liberum, et determinationem voluntatis, et minimè lædit liberum arbitrium, v. g. necesse est me loqui, si jam ad loquendum me determinaverim. Sunt aliæ necessitatis divisiones, nempe *specificationis*, et *exercitii*, *physicæ*, et *moralis*, quarum subtilem inquisitionem ad theologos scholasticos amandamus.

XXXII. Fuerunt olim Stoici, Astrologi, Manichæi, Wicleffitæ, Calviniani, Lutherani, qui liberum arbitrium vocabant *figmentum in rebus*, *et titulum sine re*, tandem Janseniani, qui evertere conati sunt hominis libertatem, seu liberum arbitrium, omnia tribuentes vel fato vel cuidam syderum influxui, vel gratiæ efficienti, et concupiscentiæ, non sine incredibili amentia, et fortassè eorum reclamante conscientiâ, et intimo sensu. Quos simul unico anathematis ictu percussit concilium Tridentinum *sess.* 6. *can.* 5. innixum Scripturæ, ac SS. Patrum luculentissimis testimoniis, et ipsi experientiæ quotidianæ, quæ rerum est magistra. Nolo ex professo rationes congerere ad tuendam libertatis in homine existentiam, cùm supervacaneum sit, in re minimè dubia rationes haud necessarias studiosè proferre. Satis est dicere, quòd sublato semel ab homine libero arbitrio, frustrà darentur leges; et objurgationes adhiberentur frustrà, nemo vel laude vel vituperatione dignus esset, nec bonis deberentur præmia, neque supplicia malis. Id est tam evidens, ut potiùs verberibus, quàm verbis convincendus sit, quisquis liberum arbitrium negare audeat, ajebant *Scotus*, *Vega*, aliique ex *Aristotele*. Hinc meritò damnata fuit, ut hæretica ab *Innoc. X. in Constit. Cùm occasione*, et ab *Alex. VII.* tertia *Jansenii* propositio, quæ negabat necessitatem libertatis indifferentiæ ad merendum, vel demerendum in statu naturæ lapsæ. Et à *S. Pio V.* propositio 67. *Baji: Homo etiam damnabiliter peccat in eo, quod necessariò facit.*

XXXIII. Tres tantummodò subnectimus propositiones ad libertatis materiam pertinentes, quas ignorare religio christiana velat.

Prima est, quòd homo etiam post Adæ lapsum gaudeat libero arbitrio, seu libertate indifferentiæ, et electionis. Ita

Trident. sess. 6. *can.* 3. contra novatores. Concil. Constant. *sess.* 8. ubi damnata fuit hæc *Wiclefi* 27. propositio : *Omnia de necessitate absoluta eveniunt. Augustinus l. de gratia, et lib. arb. c.* 1. scripsit : *Revelavit nobis Deus per Scripturas sanctas esse in homine liberum arbitrium, et quisquis negaverit catholicus non est.* Et *S. Th. q.* 24. *de Verit. a.* 1. *Dicendum quòd absque omni dubitatione hominem arbitrio liberum ponere oportet. Ad hoc enim fides adstringit... ad hoc manifesta indicia inducunt..... ad hoc etiam evidens ratio cogit, etc.*

Altera est contra *Jansenium* definita ab *Innoc. X.* et *Alex. VII.* quòd ad meritum, vel demeritum in statu naturæ lapsæ non sufficit libertas à coactione, sed requiritur libertas à necessitate, seu indifferentiæ, ut suprà dictum est.

Tertia propositio est, quòd essentia libertatis in genere non consistit in solo voluntario, sed requiritur de essentia illius indifferentia contradictionis, seu potestas ad agendum vel non agendum. Ita *S. Th.* 2. *dist.* 24. *qu.* 1. *a.* 1. *ad* 2. *Hoc ad libertatem arbitrii pertinet, ut actionem aliquam facere, vel non facere possit.* Sed non requiritur de essentia libertatis indifferentia contrarietatis, id est potestas faciendi bonum, vel malum; ita communis theologorum contra *Gonet dissert.* 2. *n.* 218. *Molin. in sua Concord. disp.* 2. *etc.*, qui in nobis viatoribus definiunt libertatem per *potestatem ad contrariè opposita.* Pro nostra sententia stat *S. Aug. l.* 23. *de civit. Dei c. ult. Arbitrium eò potentius erit, quò peccare non poterit. S. Ansel. de libero arb. c.* 1. *Si posse peccare, esset pars liberi arbitrii, Deus et Angeli liberum arbitrium non haberent, quod est absurdum. S. Th. l. c.* qui ait : *Ad rationem liberi arbitrii non pertinet, ut indeterminatè se habeat ad bonum, vel malum, et ideò ubi perfectissimum est liberum arbitrium, ibi in malum tendere non potest.* Idem ait *in p.* 1. *quæst.* 62. *art.* 8. *ad* 3.

ARTICULUS IV.

De bonitate, et malitia morali actuum humanorum, ac de principiis moralitatis.

§. I.

In quo posita sit malitia, vel bonitas actûs moralis.

XXXIV. Circa naturam moralitatis actuum humanorum non conveniunt theologi. Alii enim dicunt sufficere ad constituendam moralitatem, quòd actus sit voluntarius, nec requirit libertatem indifferentiæ. Ita *Gabriel, Almaïnus, Ocham, Major*, etc. Alii opinantur moralitatem actûs formaliter consistere in libertate, et hanc cum illâ confundunt. Ita *Franciscus Felix*, qui *Scotum* pro se laudat, pluresque patres Societatis. Alii, ut *Suarez. Vasq. Salas* etc. asserunt illam esse præcisè quandam extrinsecam denominationem desumptam ab aliqua forma extrinseca. Tandem Thomistæ sentiunt eam esse quid accidentale superadditum entitati, et libertati actûs, cujus ratione habet specialem relationem ad bonum vel legem. Nos missas facientes hujusmodi obscuras scholarum loquendi formulas luculenter dicimus cum communi theologorum, quòd *bonitas moralis actûs humani consistit* in *quadam conformitate et convenientia actûs liberi cum recta ratione, et lege*, ita ut ille actus dicatur bonus, qui est conformis legi, et rationi. Unde *S. Aug. lib. de utilitate cred. c.* 12. ait: *Rectum factum nullo modo esse potest, quod non à recta ratione proficiscitur.* Ex adverso malitia moralis actûs humani consistit in discrepantia, seu difformitate à recta ratione. Dicitur malus actus ille, qui non est secundùm dictamen rectæ rationis sive increatæ, quæ est lex æterna, sive creatæ, quod est lumen naturale hominis, seu participatio legis æternæ secundùm *S. Thom.* 1. 2. *qu.* 91. *art.* 2. Utraque hæc ratio est regula actuum humanorum, ex qua mensura bonitatis, vel malitiæ actûs humani desumitur. Ita *Cont. Tourn. de act. hum. cap.* 6. *art.* 1. *sect.* 1. *Dico* 2. et philosophi morales, ut *Genuensis de principiis legis naturæ c.* 15. §. 9. *Purchot.* et *Antonius Murator. Phil. moral. c.* 23. *de bono morali, sive honesto*, ubi *Ari-*

stippum, *Epicurum*, *Carneadem*, aliosque veteres philosophos, et etiam extra Italiam neotericos quosdam reprobat, qui naturam boni honesti *in sola utilitate* hominis, ac reipublicæ constituunt; juxta illud Horatii: *Ipsa quoque utilitas justi prope mater, et æqui*. Docet ille vir clarissimus, naturam boni moralis sitam esse *in conformitate actionis cum legibus ordinis, quem Deus ab hominibus exigit pro suì honore, et universali felicitate*. Quidquid igitur tendit ad Dei gloriam, et veram hominis felicitatem est conforme ordini à Deo statuto, et per consequens honestum, et virtuosum. E contrario judicandum de malo morali.

XXXV. Hinc infertur 1. quòd nullum bonum morale, nullum malum intelligi potest sine respectu ad legem saltem naturalem. Hinc Epicurei, qui omnes sustulerunt leges, dicebant, justitiam adinventam esse metu mali physici, ac ob vitæ utilitatem, ut *Lucret.* scripsit *l.* 5. Cùm vulgò dicitur, quædam essè prohibita, quia mala, sic rectè est intelligendum, quædam esse per legem positivam vetita, ut repugnantia legi naturali. Nihil enim est intrinsecè malum, si non comparatur saltem juri naturæ.

2. Infertur, quòd libertas est necessarium requisitum ad moralitatem actûs. Nam actus humanus et moralis debet procedere à ratione deliberata, proindeque debet esse liber. Ita *S. Th.* 1. 2. *q.* 18. *art.* 9. Sed errant, qui constituunt totam moralitatem actûs humani in sola libertate. Verum est quòd præexigitur libertas utì fundamentum moralitatis, secùs qui omnia fato regi non verentur asserere, debent consequenter dicere, nulla esse peccata; ut *Spinoza*, qui *in Append. prioris Eth. partis* tribuit phantasiæ hominum, et superstitioni originem peccatorum moralium. Sed falsum est solam libertatem formaliter constituere bonitatem, vel malitiam actûs humani sine relatione convenientiæ, vel disconvenientiæ actûs cum recta ratione, et lege, ut dicendum est; ut probat *Gonet t.* 5. *tr.* 3. *cap.* 9. *de actibus humanis, Cont. Tourn. loc. cit.* aliique maximi nominis theologi.

§. II.

Quot, et quænam sint principia moralitatis?

XXXVI. Theologi vocant principia moralitatis ea, ex quibus fit, ut aliqua actio sit bona, vel mala, vel indifferens.

Tria recensentur hujusmodi principia, nempe *objectum*, *finis*, *et circumstantiæ*. Ut enim actio dicatur bona ex integra causa, oportet, sit consentanea légi, et rectæ rationi, tùm ex *parte objecti*, tùm *ex parte finis extrinseci* operantis, tùm etiam *ex parte circumstantiarum*. Objectum à quo actus accipit essentialem, et primariam moralitatem, est illud circa quod versatur actus moralis, et primò, et per se attingitur ab ipso actu : sic res aliena est objectum furti, Deus est objectum actûs amoris. Tale objectum non consideratur physicè et secundùm suam entitatem, secundùm quam est semper bonum bonitate entis, sed consideratur moraliter, quatenùs convenit, vel disconvenit rectæ rationi. Si objectum est intrinsecè, et naturâ suâ conforme rectæ rationi, ut est amor Dei, erit immutabiliter bonum. Sin extrinsecè tantùm, et vi legis positivæ est rationi conforme, uti jejunium, tunc potest esse aliquando bonum, aliquando verò malum ex circumstantiis.

XXXVII. Primum ergo principium moralitatis est *objectum*, quod si est *bonum*, vel malum moraliter, dat actui bonitatem vel malitiam essentialem. Ita *D. Th.* 1. 2. *qu.* 18. *art.* 2. Ratio *divi Thomæ* ea est, quia sicut in naturalibus prima bonitas rei attenditur ex sua forma, quæ dat ipsi rei speciem, seu essentiale, et specificum, ita prima bonitas actûs humani attenditur ex objecto convenienti, in quod primariò fertur. Si objectum sit indecens, et inconveniens naturæ rationali, ex eo consurgit malitia essentialis actûs.

Alii volentes strictiori loquendi formulâ uti, dicunt, actum humanum desumere suam moralitatem non ab ipso objecto, sed à modo tendendi in objectum, sive rationi consono, sive dissono. Ita *Cont. Tourn. c.* 6. *art.* 2. *sect.* 1. *Unum addam.* Et hoc modo explicant primò odium Dei, quod habet objectum optimum, et tamen est moraliter pessimum, quia voluntas fertur in Deum omni amore prosequendum modo rationi maximè dissono, scilicet odio habendo.

XXXVIII. Alterum principium moralitatis est *finis*, non intrinsecus operis, quod coincidit cum objecto, sed extrinsecus operantis, qui quatenùs conveniat vel disconveniat cum regulis morum dicitur bonus, vel malus moraliter. Hinc si objectum sit bonum, finis verò operantis sit malus, actus humanus est totus malus ex malitia finis, quæ destruit om-

nem bonitatem. Ratio est, quia talis actus est simpliciter malus : improbat enim recta ratio, ut eligatur bonum ob finem pravum. Ita *S. Th. 2. dist.* 38. *q.* 1. *art.* 4. *ad* 4. *Cùm aliquis vult dare eleëmosynam propter inanem gloriam, hic est unus actus voluntatis, et hic actus totus est malus*, licèt non ab *eo omni, quod in eo est, malitiam habeat. Vide Gonet Man. tract.* 3. *de act. hum. c.* 12. *et S. Th.* 1. 2. *qu.* 18. *art.* 4. *et* 6. Si verò objectum est bonum, et finis etiam bonus, tunc actus humanus habet duplicem speciem bonitatis moralis, ut est dare eleëmosynam in satisfactionem peccatorum. *S. Th. qu.* 18. *art.* 4. 6. *et* 7. cum communi theologorum, uno excepto *Vasquez*. Si verò objectum sit indifferens, tunc finis bonus facit actum moraliter bonum, ut est ambulare ex obedientia : finis malus facit malum, ut ambulare ad ostensionem luxûs. Finis malus facit actum ex malo pejorem, ut furari ad concubinam alendam ; et facit ex bono malum, ut eleëmosynam dare ad vanam gloriam.

XXXIX. Tertium moralitatis principium sunt *circumstantiæ*, quæ dare solent actui aliam bonitatem, vel malitiam accidentalem, quia hujusmodi bonitas, vel malitia supervenit actui jam constituto in suo esse in genere moris. Ita *S. Th. l. c. a.* 3. cum communi.

Circumstantiæ autem sunt, vel *personæ*, quæ sæpè addit novam speciem malitiæ ; ut si conjugatus vel voto castitatis obstrictus fornicetur ; et aliquando solùm auget malitiam intra eamdem speciem. Hoc intelligitur tam de persona agente, quàm de patiente, ut si percutiantur benefactores. Vel circumstantia *loci*, ut furari in loco sacro, quæ speciem mutat, et sic de aliis circumstantiis, temporis, modi, auxiliorum, seu instrumentorum, quibus actus exequitur, quæ, ut de aliis diximus, possunt vel mutare, vel augère malitiam vel notabiliter, vel leviter intra eamdem speciem. Nota quòd circumstantia leviter mala adveniens actui, non aufert totam ejus bonitatem, nec delet omne meritum. Ita communiter opinio, quam fusè adstruit *Contenson. lib.* 6. *diss.* 2. *c.* 2.

Hinc infertur pro praxi quòd confessarius debet interrogare pœnitentem, qui se accusat furatum esse, de fine intento ; nam si intenderit hoc furto, ut pecuniam haberet ad

fornicandum, tunc erit nova malitia: ita si detraxerit proximo, quærat an fortasse hâc ratione intenderit impedire eum à lucro, vel aliquâ dignitate consequendâ. Ex fine enim intento, ut dictum est, facilè mutatur species malitiæ.

XL. Quæritur hic an actus externus addat aliquam bonitatem, vel malitiam moralem actui interno? *S. Thom. l. c. q.* 20. *a.* 4. docet cum *Gonet*, *Roncaglia*, *Cont. Tourn.*, quòd actus exterior non addit bonitatem, vel malitiam moralem intrinsecam, et per se, supra actum interiorem, sed gaudet tantùm bonitate, vel malitiâ intrinsecâ desumptâ ab actu voluntatis imperante. Probatur auctoritate *S. Thom. in* 2. *dist.* 40. *q.* 1. *a.* 3., ubi ait, *Quòd actus exterior nihil adjungit ad præmium essentiale* (consequenter ad bonitatem intrinsecam, quam sequitur præmium essentiale). *Tantum enim meretur qui habet perfectam voluntatem aliquod bonum faciendi, quantum si faceret illud... voluntate æqualiter perfecta manente. Adjungit tamen aliquod præmium accidentale.* Ut martyres, qui reverà pro Christo patiuntur, habent præmium accidentale, seu laureolam supra illos, qui æquali charitatis fervore mortem solummodò appetunt pro Christo. Dixi, quòd actus externus non addit bonitatem, vel malitiam moralem *intrinsecam*, *et per se*, supra interiorem, nam per accidens addit, regulariter loquendo, aliquam bonitatem vel malitiam accidentalem. Propterea *S. Thom. l. c. q.* 20. *a.* 2. subdit: *Nisi contingat ipsam voluntatem per actum exteriorem fieri secundùm se meliorem in bonis, pejorem in malis.* Nam actus externus sæpè causa est, et occasio ut actus internus fiat pejor, vel quia multiplicantur actus interiores, donec exequantur actus extrinsecè, vel quia actus interior habet majorem durationem quousque perficiat opus, quod statim perfici non potest; vel quia fit intensior per extrinsecitatem actûs. Præterea per actum externum magis hebetantur sensus, et potentiæ exteriores proniores redduntur ad malum; scandala pariuntur; aliquando excommunicatio incurritur, vel irregularitas, vel obligatio ad restitutionem, quæ per actum interiorem non incurruntur. *Scotus* tamen *quodl.* 18. *a.* 3. et Scotistæ omnes, ut refert *Mastrius*, nullum non movent lapidem, ut variis adstruant rationibus, actum externum addere per se aliquid bonitatis vel malitiæ actui voluntatis, quia habet intrinsecam bonitatem, vel ma-

litiam supra actum interiorem. Vide *Salmant.* in hanc quæst, *Mastr.* aliosque Scotistas. Nobis tantum otii non est, ut fusiùs expendamus.

ARTICULUS V et ULTIMUS.

An detur actus indifferens in individuo?

XLI. OPORTET statum quæstionis explicatione terminorum clariùs exponere. Actus humanus (de quo solo hic loquimur) dicitur indifferens vel *in specie*, vel *in individuo*. Actus indifferens in specie est actus spectatus in genere (abstrahendo à fine, et circumstantiis individualibus) *comparatè tantùm ad objectum suum, quod neque est in se bonum, scilicet rationi consonum, neque malum, id est dissonum rationi, sed indifferens ad utrumque*, ut ambulare, festucam levare, colligere flores, etc. quæ ex sua specie, seu objecto, neque bona sunt, neque mala, sed ratione finis, aliarumque circumstantiarum honestari possunt, vel vitiari. Actus verò indifferens in *individuo est actus consideratus prout est à parte rei secundùm suum objectum, finem, et omnes circumstantias individuales*, qui tamen neque bonus sit neque malus, sed indifferens.

XLII. De fide certum est, non omnes actus humanos esse secundùm suam speciem, seu objectum indifferentes; sed quosdam esse de se bonos, ut actus fidei, spei, et charitatis, etc.; quosdam verò de se malos, ut fornicatio, occisio innocentis, etc.; sunt enim quædam objecta de se rationi consona, sunt etiam alia de se rationi dissona.

XLIII. Certum quoque est dari quosdam actus, qui secundùm suam speciem sunt indifferentes, quia secundùm se neque sunt boni, neque mali. Ita *S. Th. l. c. art.* 8. *cum communi*. Hinc *S. Hieronymus ep.* 89. scripsit: *Bonum est continentia, malum est luxuria, inter utrumque indifferens ambulare*. Huc redit damnatio articuli 16. *Joannis Hus* facta in conc. Const. *sess.* 15. affirmantis, *quòd nulla sint opera indifferentia*. Non potest intelligi de indifferentibus in individuo, quia hoc idem defendunt probabiliter plurimi boni catholici; igitur intelligendum de indifferentibus in *specie*.

XLIV. Ad quæstionem propositam ut respondeamus, dici-

mus, quòd non dantur actus indifferentes in individuo. Ita *S. Th.* 1. 2. *qu.* 18. *a.* 9. et Thomistæ, *Bellarminus, Suarez, Valentia, Durandus* in 2. *dist.* 40. *q.* 1. *Richardus, Major, Caet. Medina, Becanus, aliique contra Scotum*, et Scotistas, *Alensem, S. Bonav. Almain. Vasq. etc.* Ratio præcipua *S. Thomæ* hæc est : *Actus moralis non solùm habet bonitatem ex objecto...., sed etiam ex circumstantiis... Oportet, quòd quilibet actus individualis habeat aliquam circumstantiam, per quam trahatur ad bonum vel malum, ad minus ex parte intentionis finis. Cùm enim rationis sit ordinare, actus à ratione deliberativa procedens, si non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, et habet rationem mali, si verò ordinetur ad debitum finem, convenit cum ordine rationis, unde habet rationem boni. Necesse est autem, quòd vel ordinetur vel non ordinetur ad debitum finem. Unde necesse est, omnem actum hominis à deliberativa ratione procedentem, in individuo consideratum, bonum esse, vel malum.* Hæc nervosè Angelicus.

Præctereà non potest contingere, quòd aliquis actus singularis ex deliberata voluntate procedens fiat sine circumstantiis : aut igitur illæ circumstantiæ sunt rectæ rationi consentaneæ; ita nimirùm, ut actus fiat, quando, ubi, quomodo, et propter quod deceat fieri, et sic est bonus : aut non sunt consentaneæ rectæ rationi, saltem omnes, sed aliqua deficit, et sic est malus : nullus igitur actus in individuo, et secundùm omnes circumstantias consideratus, potest esse indifferens.

Ad hæc homo tenetur omnes actus suos ad Deum referre, quando agit cum deliberatione, et propter aliquem finem. Inquit enim Apostolus 1. *ad Cor. c.* 10. ℣. 31. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliquid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Si ergò ad Deum refert saltem per intentionem virtualem, actus erit bonus, si non refert, erit malus : nullus igitur indifferens. Scio adversarios dicere, in verbis apostoli continêri consilium non præceptum. Sed falsò, patres enim agnoverunt præceptum non consilium. Ita *Augustinus, Cœlestinus I. Maximus, S. Th. lect.* 3. *c.* 3. *Ep. ad Coloss.* quos legere est apud *Cont. Tourn. cap.* 6. *art.* 1. *sect.* 2. *de actibus humanis*, ad quem mitto qui fusiùs hanc quæstionem pertractatam cum adversariorum objectionibus, et responsis studiosè quærit.

Hinc pro praxi colligimus. Oportet sæpiùs in die, saltem manè, generaliter offerre Deo omnes actus suos, ut sic adimpleatur præceptum apostoli, saltem intentione virtuali omnia faciendi in gloriam Dei. Hoc modo omnis actus etiam indifferens in specie fit bonus, et virtuosus in individuo. Non requiritur quippe actualis relatio omnium sive verborum sive operum in bonum honestum; quod esset importabile pondus, et res sexcentis implexa scrupulis, sed sufficit virtualis, ut diximus: unde quamvis aliquis accedens ad mensam, non cogitat de conservatione vitæ, sed solùm de cibi delectatione, ut ait *Gonet*, non propterea peccat, quia talem delectationem, saltem virtualiter, vult propter conservationem vitæ, sicque non inordinatè illam appetit. Hactenùs de actibus humanis, eorumque principiis, et moralitate.

TRACTATUS

DE PECCATIS.

CAPUT I.

DE PECCATO IN GENERE.

DUBIUM I.

1 *Quid est peccatum?*
2 *Quæ conditiones requirantur ad peccatum?*
3 *Quid notandum circa* advertentiam *requisitam ad peccandum?*
4 *An ad peccatum mortale requiratur formalis advertentia, vel sufficiat virtualis?*
5 *Quid notandum circa* consensum *requisitum ad peccandum?*
6 *An peccet graviter, qui negativè se habet quoad motus inordinatos?*
7 *Quid, si sint motus carnales?*
8 *Quæ remedia quoad ipsos?*
9 *An teneamur iis resistere, si adsit causa non resistendi?*
10 *Quomodò, et à quo tempore imputentur peccata omissionis?*
11 *An peccatum veniale sit contra legem divinam?*

1. — « RESP. 1. Est transgressio legis, sive (ut ait *Tolet.*)
» est voluntarius recessus à regula divina ; per quam regulam
» intelligitur præceptum tam naturale, et humanum, quàm
» divinum : *per recessum* intelligitur actus, vel ejus omissio,
» qui sit non tantùm voluntarius, sed etiam liber cum aliqua

» actuali advertentia malitiæ, quod addo, quia, ut docet » *Sanch. 1. mor. c. 16. cum Vasq. Bon. d. 2. q. 1. p. 3. n. 3. et 12. etc.* non sufficit ad actum peccaminosum libertas, et » advertentia quævis virtualis, vel interpretativa, quâ scili- » cet quis advertere poterat, et debebat, nec quæcumque » actualis, quâ scilicet intellectus rationes commodi, et incom- » modi in objecto attendat: sed requiritur, ut advertat mo- » ralem malitiam objecti, aut saltem de ea dubium, vel » scrupulum concipiat. Ratio est, tùm quia sine ista adver- » tentia non est voluntarium, cùm non sit cognitum, tùm » quia quandiu talis cogitatio intellectui non occurrit, non est » sufficiens principium deliberandi de malitia, ideòque nec » libertas, ac proinde nec culpa; et censetur illa inadverten- » tia naturalis, et invincibilis oblivio. Addit tamen *Tann. d.* » *4. de pecc. d. 5. q. 5. d. 5. n. 106.* non esse necesse, ut » consideratio illa maneat actù, dum peccatum durat; sed » satis esse, ut vel actu, vel virtute maneat, ita ut cum ea » vel actus peccati fuerit inchoatus, vel saltem causa data, ut » fit in ebrio, qui peccat, non vi præsentis, sed præteritæ » deliberationis. *Vide Bald. l. 1. d. 36.* Verùm recentiores » communiter docent, talem, verb. gr. ebrium non peccare » formaliter, quando usu rationis caret; sed malitiam eorum, » quæ tunc fiunt, contraxisse antè, dum prævidens malum, » quod commissurus erat, ejus causam dedit: ajuntque, dum » quis actu peccat, semper esse, ac manêre advertentiam ali- » quam malitiæ tenuem, vel confusam, ut vide apud *Scol.*, » nam in ordine ad praxim, parùm refert utrolibet modo » loquaris.

2. — « Resp. 2. Ad peccatum requiruntur tres conditio- » nes, ut patet ex prima responsione: 1. Ut sit voluntarium, » id est, ut fiat à voluntate consentiente. 2. Ut sit liberum, » id est, ut sit in potestate voluntatis facere, vel non 3. Ut » advertatur malitia.

Unde resolves:

« 1. Defectu primæ conditionis, nullus actus, qui neque » est in, neque à voluntate, est peccatum, nisi voluntas eum » acceptet; ideòque nec impedit communionem; sive is sit » internus, ut cogitationes contra fidem, blasphemæ, ob-

» scœnæ, motus carnis, etiam usque ad effusionem seminis;
» sive externus; ac violentus, v. g. stuprum virgini per vim
» illatum.

« 2. Defectu secundæ conditionis, subindè à peccato excu-
» santur vehementissimi motus iræ, aut côncupiscentiæ,
» quibus usus rationis perturbatur, et libertas tollitur.

« 3. Defectu tertiæ non peccat, qui die jejunii, de præ-
» cepto nihil cogitans, cœnat, vel carnes comedit, etsi ad-
» vertat eas sibi delectabiles. Item qui lapidem projicit per
» fenestram, non advertens periculum læsionis, vel qui con-
» tractum usurarium celebrat, non advertens esse talem,
» *Sanch. l. 1. c. 16. n. 21. Reg. l. 15. n. 75.*

« 4. Damna, et eventus (licèt alioqui frequentes) ex ebrie-
» tate secuti, et nullo modo prævisi, inculpabiles sunt: quia
» nec in se, nec in causis sunt liberi. Sunt verò culpabiles,
» si sint prævisi, nec diligentia sufficiens ex præscripto pru-
» dentiæ sit adhibita, ne sequerentur: eâ verò adhibitâ,
» etsi posteà evenient, culpâ vacant: uti etiam, quando
» juxta loci et temporis circumstantias non apparet pericu-
» lum mali, ideòque nulla cautela est adhibita. Ita *Vasq.*
» *1. 2. d. 124. c. 2.* Quibus conformiter *Less. lib. 4. c. 3.* do-
» cet, si negligentia ebrietatem, aut eventus ex ea sequi
» solitos præcavendi fuerit tantùm venialis; etiam mala,
» quæ prævidêri poterant, tantùm venialia fore; quia, cùm
» non in se, sed tantùm in causa sint libera, non possunt ha-
» bêre majorem culpam, quàm ipsa causa. »

3. — Circa *advertentiam,* et *consensum* requisitum ad peccatum, aliqua necessaria adnotemus.

Et I. circa *advertentiam intellectùs* notandum 1. quòd modus, quo peccatum perficitur, hic est: Primò objectum repræsentatur sensibus, et suâ delectabilitate physicâ commovet appetitum sensitivum. Deinde intellectus ad illud, et ad suam malitiam advertit. Demùm voluntas in illud sic cognitum consentit. Notandum 2. quòd intellectus duplici modo advertere potest, vel *plenè,* nimirùm quando nos mente expeditâ discernimus; vel *semiplenè,* quando rem cognoscimus mente non plenè expeditâ, quia fortè sumus vel semidormientes, vel semiebrii, vel aliò distracti. Potest autem intellectus rapi à delectabilitate objecti oblati, ut nihil malitiæ moralis in illo advertat: hinc triplici huic cognitioni correspondent tres motus, videl. I.

Motus primo primi, qui antevertunt omnem advertentiam rationis, et hi sunt omninò culpæ expertes. II. *Motus secundo primi*, qui fiunt cum semiplena advertentia, et hi culpam venialem non excedunt; quia, cùm in eis non præcesserit plena advertentia, voluntas in eos non consentit cum perfecta libertate requisita ad mortale. III. *Motus deliberati* denique, qui fiunt cum plena advertentia intellectûs clarè discernentis malitiam moralem, saltem confusè in genere, et cum pleno consensu voluntatis: et hi sunt mortalia, si objecta sub gravi sunt vetita. Ita communiter *S. Th. de malo q. 7. art. 6. Caj. Vasq. Sanch. Azor. Bonac. Nav. etc. cum Salm. tr. 20. c. 1. p. 1. n. 2. et seqq.*

4. — His præmissis, quæstio fit, an ad peccatum mortale requiratur advertentia actualis et expressa malitiæ actûs, vel sufficiat virtualis, et interpretativa?

Prima sententia, quam olim tenuêre *Caj.* (2. 2. *q.* 88. *a.* 1. *d.* 3.) ac *Medina, Lopez, Serra, Prado, et alii apud Salm. ibid. n.* 5. atque enixè tuentur *Concina, Cont. Tourn. Angelus, Franzoja, Antoine*, et alii recentiores (*Conc. in Comp. theol. lib. 8. d. 3. c. 2. n. 14. Contin. Tourn. de pecc. c. 4. art. 1. Franzoja in Bus. lib. 5. c. 2. de pecc. Animadv. I.*) dicit minimè requiri advertentiam actualem, sed satis esse virtualem et interpretativam: quæ in hoc consistit, quòd homo teneatur, et possit malitiam actionis cognoscere, quamvis actualiter non advertat; aliàs (ut ajunt) reputandi essent immunes à culpa omnes scelesti homines, qui à suis passionibus, aut pravis consuetudinibus obcæcati plura mala patrant, ad nihil advertentes.

Secunda verò *sententia* communior affirmat requiri actualem advertentiam malitiæ, aut periculi illius, aut saltem obligationis illam advertendi. Et hanc tenent *Sylv. Suarez, Tapia, Sanch. Sayrus, Palaus, Salas, Bonac. Salmant. loc. cit. n.* 6. tam scholastici, quàm morales, *Gamachæus, Isambert. Du Val*; item *Vasquez cum Lyrano, Tostato, Adriano VI. Curiel, Victoria, Gorduba, et aliis* (*Sylvius in 1. 2. q. 66. art. 3. q. 3. concl. 2. Suar. tom. 5. in 4. p. d. 4. sect. 8. ex n. 14. Tapia lib. 3. q. 9. art. 5. et 11. Sanch. Dec. lib. 1. c. 16. n. 21. Sayr. Thes. lib. 2. c. 9. nu. 11. Pal. tr. 2. d. 1. p. 13. nu. 3. Salas tr. 13. d. 8. sect. 11. n. 87. Bon. de Cens. d. 1. Salm. schol. tr. 13. d. 13. dub.*

1. *et mor. tr.* 20. *cap.* 14. *n.* 8. *Gam. t.* 2. *p.* 194. *Isamb. p.* 232. *Vasq.* 1. 2. *q.* 123. *c.* 2. *n.* 6. *Du Val p.* 178. Item *S. Antoninus*, *Wigandt*, *Sainte Beuve*, *et Card. Gotti*, quorum loca et verba infrà afferentur. Hi dicunt ad omne peccatum mortale requiri aliqualem advertentiam, sive suspicionem malitiæ actûs, vel in se, vel in sua causa; saltem in confuso. Ratio eorum est, quia nihil volitum, nisi præcognitum; unde nequit ignorantia imputari ad culpam, nisi de malitia objecti habeatur saltem aliqua confusa apprehensio: ille enim qui nullo modo advertit malitiam suæ actionis, vel obligationem advertendi, nullo modo peccat adversùs illam agendo.

His positis, meum proferam sensum, et dico quòd sistendo intra limites justi, præfatæ sententiæ facilè conciliari possunt. Nam si dicatur ad omnia peccata mortalia necessariò exposci actualem et expressam advertentiam, hoc utique falsum est; quia multipliciter evenire potest, quòd plura mala, quamvis actualiter et expressè non advertantur, benè tamen imputantur ad culpam ea patrantibus, si ipsorum ignorantia sit aliquo modo voluntaria, vel ob negligentiam, vel ob passionem, aut pravum habitum, vel ob voluntariam inconsiderationem in operando.

Primo igitur modo ignorantia fit voluntaria ob negligentiam, ut docet *S. Thomas* (1. 2. *q.* 76. *a.* 3.) qui regulam ibi præmittit, dicens: *Ignorantia quæ est causa actûs, quia causat involuntarium, de se habet quòd excuset à peccato, eò quòd voluntarium est de ratione peccati.* Deinde subdit ignorantiam posse esse voluntariam duobus modis, *vel directè, sicut cùm aliquis studiosè vult nescire aliqua, ut liberiùs peccet: vel indirectè, sicut cùm aliquis propter laborem, vel propter alias occupationes negligit addiscere id per quod à peccato retraheretur. Talis enim negligentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam, et peccatum, dummodò sit eorum, quæ quis scire tenetur et potest. Et ideò talis ignorantia non totaliter excusat à peccato. Si verò sit talis ignorantia, quæ omninò sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omninò excusat à peccato.* Nota, *talis negligentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam.* Præthereà notà hìc, Angelicum ultimis verbis relatis non dubitare, quòd

benè possit dari invincibilis ignorantia etiam eorum, quæ quis scire tenetur. Idem scribit alibi (*de malo q. 3. art. 7. ad 7.*): *Ignorantia quæ est omninò involuntaria, non est peccatum. Et hoc est quod* Augustinus *dicit :* Non tibi imputatur ad culpam, si invitus ignoras, sed si scire neglexeris. *Per hoc autem quod addit*, sed si scire neglexeris, *dat intelligere, quòd ignorantia habet, quòd sit peccatum ex negligentia præcedente, quæ nihil est aliud, quàm non applicare animum ad sciendum ea, quæ quis debet scire.* Eodemque loco *ad* 8. ait *S. Thomas*, quòd tùm ignorantia reputetur voluntaria, cùm homo, *propter laborem addiscendi, vel ne impediatur à peccato, quod diligit, scientiam recusat, et sic ignorantia est à voluntate quodammodò imperata.* Hisce igitur locis S. Doctor minimè quippe culpabilem reputat ignorantiam ejus, qui non advertit, sed ejus qui negligit, sive recusat actu quodammodò à voluntate imperato animum applicare ad ea addiscenda, quæ scire tenetur circa præceptum quod urget, ut expressiùs declarat in corpore prædicti articuli 3. inquiens : *Causa ignorantiæ est animum ad discendum non applicare et hoc ipsum non applicare animum ad sciendum id quod quis debet scire, est peccatum omissionis.*

Secundo modo ignorantia fit voluntaria ob passionem, quam quis vult deliberatè sequi : illi enim, qui secundùm suam passionem operatur, benè imputabitur omnis pravus effectus tali passioni connexus, licèt in particulari non agnoscatur; quia cùm homo passionem aliquam amplexatur, consequenter ipse amplectitur omnes effectus communiter ex illâ passione provenientes, qui, etsi in particulari non prævidentur, prævidentur saltem in confuso ; volens enim aliquam explêre passionem, putà vindictam, admittit consequenter saltem in confuso quæcunque perversa media, quæ ad explendam passionem illam conducunt. Unde effectus provenientes, quamvis non sint voluntarii in se, sunt tamen voluntarii in sua causa, nimirùm in adhærendo in passionem. Ita etiam docet *S. Thomas* (1. 2. *q*. 6. *a*. 8.) ubi ignorantiam hujus operantis per passionem vocat *ignorantiam malæ electionis :* dicens : *Aliò modo dicitur ignorantia voluntaria ejus, quod quis potest scire et debet; sic enim non agere, et non velle, voluntarium dicitur.... Hoc igitur modo dicitur ignorantia, sive cùm aliquis actu non considerat, quod considerare potest et debet, quæ est igno-*

rantia malæ electionis, sive ex passione vel ex habitu proveniens. Idem repetit in *Opusc. de malo q. 3. a. 20.* ubi ait : *Ligatio rationis per passionem non imputatur ad culpam, nisi fortè quoad principium talis passionis, quoad fuit voluntarium, poterat enim voluntas à principio impedire ne passio in tantum procederet.* Prætereà alibi (1. 2. *q.* 77. *a.* 7.) dicit : *Quandoque verò passio non est tanta, quòd totaliter intercipiat usum rationis, et tunc ratio potest passionem excludere, divertendo ad alias cogitationes, vel impedire ne suum consequatur effectum.*

Tertio modo ignorantia fit voluntaria ratione pravi habitûs ; ut etiam habetur ex *S. Thoma* loco suprà citato (1. 2. *q.* 6. *a.* 8.) ; et tunc actus mali qui ex malo habitu proveniunt, sunt pariter voluntarii, vel in sua causa, scilicet cùm in principio prava consuetudo voluntariè contrahitur ; vel potiùs, quia, ut sentio cum *Antoine*, et auctore libri, cui titulus, *Istruz. de' novelli confessori*, hujusmodi peccatores malè habituati, quamvis habeant cognitionem minùs expeditam quàm alii, semper tamen habent cognitionem aliquam actualem suorum criminum sufficientem ad reddendos actus deliberatos et mortales ; cùm enim ipsi parvipendant peccatum, non fit in eorum animis illa sensibilis et memorabilis impressio, quæ fit in alio habente conscientiam minùs depravatam ; et hinc evenit, quòd in eorum memoria non remanet vestigium actualis illius cognitionis, quam satis habuerunt anteà de peccato, aut vestigium est adeò leve, ut interrogati de facili respondeant, quòd non adverterint : sed cautus confessarius non debet ipsis fidem præstare. Et idem videtur etiam posse dici de operantibus secundùm suas pravas passiones, quibus non jam defuit omnis cognitio malitiæ suarum culparum, sed cognitio est in eis tam obscura, ut vix discerni possit.

Quarto demùm modo ignorantia fit voluntaria, et culpabilis, ut dicunt *Tannerus* (*t.* 2. *dub.* 4. *q.* 5. *dub.* 5. *n.* 103.) *Antoine* (*tr. de. pecc. c.* 4. *qu.* 7. *in fine*) cum *S. Antonino*, si homo in agendo advertenter negligit adhibêre considerationem, quam res agenda meretur, illi enim qui jam advertit (ut rectè ait *Antoine*) aliquid ampliùs considerandum, et tamen vult præcipitanter operari, meritò imputantur omnes errores, quos committit.

Contrà verò mihi omninò tenendum videtur, si ignorantia nullo ex prædictis modis fuerit voluntaria, et homo nullam habuerit actualem advertentiam malitiæ, vel periculi, nec directè, nec indirectè, neque in se neque in sua causa, tunc nullo modo imputantur ei errores quos non advertit. Ratio, quia ut imputentur alicui effectus cujusdam causæ, debet necessariò præcedere (saltem in principio) advertentia actualis et expressa malitiæ objecti: advertentia enim interpretativa, ut rectè loquuntur *Salm. tr.* 20. *c.* 13. *n.* 7. fundatur super aliquam advertentiam expressam, sicut voluntarium indirectum fundatur super directum. Præterquam quòd advertentia interpretativa supponit obligationem, et potentiam advertendi, sed deficiente omni advertentiâ expressâ, non est potentia advertendi, et ideò nec obligatio, cùm nulla obligatio liget; nisi priùs quodammodò agnoscatur.

Dices: Omnis ignorantia in eo qui tenetur et potest suam obligationem advertere, est vincibilis, et propterеà culpabilis. Sed rectè respondent *Sylvius* et *Suarez*, quòd ille qui omninò ignorat malitiam objecti, et adhuc obligationem advertendi, habet quidem potentiam remotam, sive physicam ad advertendum, sed caret potentia proxima, et expedita, quæ homini necessaria est ad cognoscendam deformitatem suarum actionum. *Quis nesciat non esse in hominis potestate, quòd sciat?* ait *S. August. lib. de spiritu et anima.* Unde nequit ipse naturaliter, ac humano modo suam vincere ignorantiam. Agnoscet quidem suam actionem quà actio est, sed ignorabit eam quà mala est; sola enim cognitio objecti in esse physico non est sufficiens principium ad discernendum, nec ad inquirendum objectum in esse morali, quod equidem prorsùs differt à physico. *Quando nulla* (sapienter ait *P. Suarez*) *talis cognitio in mentem subiit, quâ possit voluntas excitari ad quærendam scientiam, non est in potestate hominis se ad illam movère, et consequenter non potest talis ignorantia homini imputari* (*Suar. in* 3. *p. t.* 5. *d.* 4. *sect.* 8. *n.* 18.). Et hoc est quod docet *S. Thom.* (1. 2. *q.* 76. *a.* 2.) dicens: *Unde propter negligentiam ignorantia eorum, quæ aliquis scire tenetur, est peccatum. Non autem imputatur homini ad negligentiam, si nesciat ea quæ scire non potest: unde horum ignorantia invincibilis dicitur, quia studio superari non potest.* Studium autem hoc, sive diligentia adhibenda ad expellendam ignoran-

tiam, ut rectè advertit *Sylvius cum Medina, et Richardo* (*Sylvius in 1. 2. qu. 76. art. 3. concl. 1. et deinde qu. 3. concl. 1.*), non debet esse summa, sed sufficit si sit moralis, et talis quam prudentes communiter adhibère solent in re gravi; superveniente enim dubio, indoctus debet consulere peritos; doctus verò consulere libros vel cum aliis doctis rem conferre.

Hanc denique sententiam observo communiter tenêri ab auctoribus, non solùm probabilistis (qui eam non jam ut probabilem, sed *tanquam certissimam apud omnes* agnoscunt; sicut scribit *Suarez*) at etiam antiprobabilistis, etenim de *Sainte Beuve* doctor Sorbonicus sic ait: *Si advertatur tantùm in actum materialiter sive physicè consideratum, et non formaliter seu moraliter, erit tantùm volitus actus iste, ut est quid physicum, et non ut est quid morale; ergò non ut malum; et in hoc non erit malitia* (*De pecc. d. 5. sect. 1. art. 3.*). *Cardinalis Gotti* scribit: *Dico secundò, ad peccatum mortale sufficere advertentiam implicitam seu virtualem malitiæ actionis, vel ejus periculi. Etenim eo ipso quo quis dubitat aut suspicatur de malitia suæ actionis, vel malitiæ periculo; et tamen rei veritatem inquirere negligens, actionem ponere censetur interpretativè et ipsam malitiam velle* (*T. 2. tr. 4. de vitiis q. 1. dub. 4. §. 3. num. 11.*). *P. Wigandt* pariter inquit: *Dico 1. Deliberatio, seu advertentia est duplex: una est plena et perfecta, quæ adest quando homo advertit, non solùm ad operationem, quoad entitatem naturalem ejus, v. g. ad esum carnium, sed etiam ad ejus malitiam, aut periculum transgressionis legis: alia est imperfecta etc. Dico 2. Ut aliquid in individuo imputetur ad culpam mortalem, debet adfuisse plena et perfecta deliberatio* (*Tr. 4. ex 2. de peccat. n. 50.*). Consentit his *S. Antoninus*, qui ad peccandum mortaliter in delectatione morosa requirit non solùm deliberationem, sed etiam animadversionem periculi, his verbis: *Aut ergò manet talis complacentia post sufficientem deliberationem, et animadversionem periculi, et tunc est mortale* (*P. 2. tit. 5. c. 5. in fin.*). Alio loco inquit: *Defectus recti judicii ad considerationis vitium pertinet, prout scilicet aliquis in rectè judicando deficit, eò quòd contemnit vel negligit attendere ea, ex quibus rectum judicium procedit* (*Idem ibid. c. 11. sub init.*). Consentit etiam *Cont. Tourn.*, quia sic concludit: *Itaque, ut intra veri limites gradum sistumus, existi-*

manus, eum, qui ita non advertit ad peccati malitiam, ut vel naturali raptus distractione, vel ob similem causam advertere non possit, peccato non teneri. Sic excusabitur pœnitens, qui injunctam pœnitentiam præ oblivione non implet. Verùm aliter dicendum de actionibus, quas eliciunt aut omittunt viri terrenis rebus absorpti, passionibus suis servientes, assueti ut nequidem cogitent, se non cogitare (*De pecc. c. 4. art. 1. obj. 4.*). Sed idem jam nos admisimus. Consentit etiam *Antoine*, qui agens de ignorantia dicit, inadvertentiam sive inconsiderationem esse culpabilem in eo, qui debitam diligentiam omittit, vel qui præcipitanter agit jam advertens rem indigêre majori consideratione, vel qui actu positivo vult sequi passionem quæ advertentiam impediat. *E contrà* (dicit) *si* (inadvertentia) *sit invincibilis in homine habente cognitionem habitualem debitam, est prorsùs inculpabilis, et excusat à peccato ea quæ ex illa fiunt contra legem; quia malitia actùs tunc nullatenùs ne interpretativè quidem est voluntaria; nam sine potestate cognoscendi non potest esse volitio.* (*De pecc. c. 4. q. 7.*)

Hinc concludendum, quòd opinio eorum (si fortè adsunt) qui dicunt operanti adversùs legem imputandos esse omnes errores quos committit, etiamsi nulla unquam intercesserit actualis advertentia, nec directa nec indirecta, in se vel in causa, saltem in confuso, sed tantùm adfuerit advertentia interpretativa, in hoc dumtaxat consistens, quòd ipse debuit et potuit solâ potentiâ physicâ et remotâ malitiam advertere: hæc opinio nullo modo sustinêri potest. Aliàs sequeretur quòd plurimi homines multis mortalibus culpis gravati se invenirent, quin circa illas ullam cognitionem unquam habuerint. Dicent quòd homines illi in pœnam aliarum culparum, putà ob cupiditates suas non repressas, obligationes proprii statûs non impletas, cæterasque negligentias, merentur subtractionem lucis, quâ alioquin benè advertissent operationum suarum malitiam, et ideò omnes sui errores imputantur ad culpam. Sed ut illatio hæc valêre posset, priùs probanda esset supposita propositio, quæ nobis minimè probatur; nam ratione aliorum defectuum Deus privabit aliquem suâ ulteriori luce, quâ tentationibus et passionibus propriis restitisset, nisi defecisset in aliis; itaquè subtractio illa efficiet quòd talis homo incidat in culpas, quas satis advertit ut culpas; sed non

efficiet quòd ei imputentur errores, quos nullo modo, neque expressè, neque in confuso ut culpas agnoscit; quia ubi non est cognitio, non est libertas; et ubi non est libertas, non est peccatum. Instabunt. Sed *S. Thomas* (*Lect. 7. in c. 1. epist. ad Rom.*) dicit: *Si ignorantia causatur à culpa, non potest subsequentem culpam excusare.* At hoc dicimus sanè intelligendum de ignorantia voluntaria aliquo ex modis, ut suprà ab eodem Angelico explicatis. Præterquam quòd S. Doctor loquitur ibi de infidelibus, quibus errantibus in fide, ob eorum certè culpabilem ignorantiam, meritò imputantur ad culpam omnia mala quæ patrant.

Prætereà, si absque ulla advertentia imputantur homini omnes sui errores, quamvis ipse, debità diligentià jam adhibità, rectè operari judicet, sequeretur quòd ad honestè operandum non sufficeret sequi sententias (si sint minùs tutæ) nec probabiliores, nec probabilissimas, nec etiam moraliter certas. Sed hoc dici nequit, cùm ab *Alexandro VIII.* damnata sit prop. 3. quæ dicebat: *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.*

Remanet objectionibus prolixis adversariorum satisfacere, sed nos brevì expediemus. Opponunt I. illud in *reg. 13. juris in 6.* ubi dicitur: *Ignorantia facti, non juris excusat.* Sed huic benè respondet *Sylvius* (1. 2. *q.* 76. *art.* 3. *qu.* 1. *concl.* 7.) id intelligi de statutis forensibus, utì jam explicat Glossa ibidem; in foro enim judiciali post legis promulgationem ignorantia transgressorum ordinariè præsumitur vincibilis; nisi adsit aliqua ratio quæ contrarium præsumere faciat, ut habetur *in c. In tua, tit. Qui matrim. accus. etc.*

Opponunt II. quòd si ad omnia peccata requireretur actualis advertentia, inculpabiles reputandi essent Judæi crucifigentes Dominum, pagani occidentes martyres, et hæretici innumera crimina perpetrantes. Sed uno verbo his omnibus respondetur, nempe quòd horum omnium ignorantia fuit et est omninò crassa. Loquens enim Christus Dominus de Judæis, dixit: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Joan. c. 15. ℣. 24.* Idem quippe dicendum de infidelibus, et hæreticis, quibus ob suam malitiam vel supinam negligentiam omnes sui errores justè imputantur ad culpam.

Opponunt III. quòd sententia requirens aliquam adverten-

tiam actualem non differt ab ea, quæ peccatum philosophicum tuebatur à culpa theologica immune. Sed respondetur, quòd ideò præfata opinio proscripta fuit ab *Alexandro VIII.*, quia ille qui operatur contra rectam rationem, ut supponitur in peccato philosophico, etiamsi non reputet lædere Deum, reipsà jam lædit; offendendo enim naturam rationalem, offendit simul ipsius naturæ auctorem. Sed in tali peccato semper requiritur, ut homo advertat suam actionem rectæ rationi adversari. Quid ergò commune est inter peccatum philosophicum, et actionem illam, quâ quis nullo modo, ne in confuso quidem, advertit esse malam, et fortè aliquando bonam reputat? Hoc de advertentia, transeamus ad consensum.

II. De consensu voluntatis.

5. — Certum est *peccatum voluntate committi*, ut docent omnes cum *S. Aug. et S. Th. 1. 2. q. 74. art. 1.* Sed hic prænotandum I. ad peccatum mortale requiri omninò perfectum consensum, sive deliberationem voluntatis. Id commune et certum est apud DD. adhuc rigidioris sententiæ, ita enim rigidissimus *Contensonius in sua theol. t. 1. p. 164. spec. 3. Cont. Tourn. de pecc. c. 4. a. 1. in fine. Conc. t. 10. p. 508. n. 7. Wigandt tr. 4. ex 2. n. 44. Genet. tr. 1. c. 9. de peccat. q. 12. in fin.* ubi ait: *Cùm peccatum ex voluntate tantùm proveniat, si deliberatio sit imperfecta tantùm, peccatum erit tantùm veniale.* Ita etiam *Navarr. Sum. c. 16. n. 8.* ubi: *Ad constituendum peccatum judicium integrum requiritur, ex cap. 1. de delict. pueror.* Item *Salm. tr. 20. c. 11. p. 1. n. 5. cum Caj. Vasq. Sanch., Pal.* et aliis innumeris, ex *D. Th. 1. 2. q. 88. a. 6.* ubi docet: *Potest... quod est ex genere mortale, esse veniale propter imperfectionem actûs, quia non perfectè pertingit ad rationem actûs moralis, cùm non sit deliberatus, sed subitus.* Idemque docet S. Doctor *in 4. d. 9. quæst. 1. art. 4.* ubi ait, tunc pollutionem semidormientis esse mortale, quando est *cum deliberato consensu* advertenter acceptata. Idem *D. Ant. p. 2. tit. 6. c. 5.* Et rationem clariùs explicat *Contensonius loc. cit.* dicens, quòd ad peccatum mortale requiritur perfecta deliberatio, quia motus nostri in tantum sunt culpabiles, in quantum sunt voluntarii; in tantum autem sunt perfectè voluntarii, in quantum sunt deliberati: porrò ad peccatum mortale, quod est plena et consummata culpa, requiritur perfectum voluntarium. Prænotandum II. consen-

sum posse esse expressum, sive directum, et implicitum sive indirectum, quando scilicet quis vult causam, ex qua necessariò oritur effectus; tunc enim si vult causam directè, indirectè vult etiam effectum. Prænotandum III. quòd post advertentiam intellectûs triplici modo potest se ferre voluntas erga objectum malum propositum: 1. positivè consentiendo in illud, 2. non consentiendo, nec resistendo, sed tantùm negativè se habendo, 3. positivè resistendo.

6. — Hinc oritur magna illa quæstio inter DD. an peccet graviter, qui negativè se habet, et positivè non resistit motui appetitûs sensitivi circa objectum sub mortali prohibitum? Hic præmittendum certum esse de fide, contra novatores, motus sensualitatis sine ullo voluntatis consensu non esse lethales, ex *Trid. sess. 5. n. 5. de pecc. orig.* ubi dicitur: *Concupiscentiam, quam aliquando peccatum apostolus appellat, S. Synodus declarat Ecclesiam catholicam numquam intellexisse peccatum appellari, quod verè et propriè in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, et ad peccatum inclinat; si quis autem contrarium sentit, anathema sit.* Imò (quidquid dicant *Caj. et Gonet.*) videtur certum, tales motus ne veniales quidem esse, ex eod. *Trid. l. c.* ubi simul dicitur, quòd concupiscentia nocère non consentientibus, et viriliter per gratiam Christi repugnantibus non valet: *Vide Wigandt t. 4. Ex 2. n. 44.* Hinc pro responsione ad quæsitum tres adsunt sententiæ.

Prima cum Val. Less. Vasq. etc. apud Salm. tr. 20. c. 13. p. 2. n. 13. affirmat peccari graviter, etiam cessante periculo consensûs. Ratio istorum, quia voluntas tenetur non solùm non consentire, sed etiam resistere motibus inordinatis appetitûs sensitivi.

Secunda sententia cum Tamb. et aliis apud Croix l. 5. ex n. 109. dicit talem ne venialiter quidem peccare, remoto periculo consensûs; sed hanc sententiam asserunt *Salm. ibid. n. 14.* communiter rejici; unde meritò dicunt cum *Croix* in praxi nullatenùs esse tenendam.

Tertia, et vera *sententia* cum *S. Th. qu. 15. a. 4. ad 10. Sanch. Dec. l. 1. c. 2. nu. 13. Gers. Pal. Rodr. Gran. et Salm. l. c. n. 13. et 16.* tenet, cessante periculo consensûs, esse veniale non resistere positivè motibus illicitis, sed non mortale. Idque videtur expressè confirmare *S. Th. 1. 2. qu. 74. art.*

4. ubi ait: *Peccatum mortale non potest esse in sensualitate, sed solùm in ratione.* Ratio igitur est, tùm quia consensus ad graviter peccandum non provenit ex appetitu, sed ex voluntate, quæ cùm non positivè consentit, non committitur mortale. Et ideò committitur veniale, in quantum homo cavêre debet, ne appetitus trahat post se voluntatem: sed hæc obligatio, quando periculum consensûs non est proximum, est tantùm levis; tùm quia, si sub gravi teneremur omnes motus inordinatos positivè repellere, teneremur ad impossibile: impossibile enim est (ut ait *Caj.*) omnes hos motus collectivè sumptos positivè coercêre.

7. — Ex his tamen infertur, quòd quando delectatio venerea supervenit, tenemur sub gravi ei positivè resistere, quia hujusmodi commotiones, quando sunt vehementes, plerùmque. si positivè non repellantur (saltem per actum simplicis displicentiæ) trahunt secum consensum voluntatis: ita *Croix l. 5. ex n. 109. et Bus. infrà d. 2. a. 2. in fin. Holzm. to. 1. p. 525. Sylv. 1. 2. qu. 74. a. 2. q. 1. Cont. Tourn. de* 6 *Dec. præc. art.* 9. *concl. 2. et Spor. t. 1. p. 81. n. 14. et Salm. ibid. n. 19. cum communi DD.*

8. — Notandum autem hic I. quòd ad repellendas tentationes carnales, quoad sensum, valdè prodest, ut commotiones compescantur, partes commotas vestibus tegere, ac comprimere; ut advertit quidam auctor modernus. Quoad mentem autem præservandam à consensu, prodest sanè cogitatio de passione Jesu Christi, vel de pœnis inferni, vel de morte, etc. et etiam de cruciatu remorsûs, quem patitur anima post peccatum patratum. Magis verò necessarium erit in hujusmodi concupiscentiis ad orationem recurrere; castitas enim nonnisi à Deo obtinetur, ut fatetur *Salomon Sap. c.* 8. ℣. 21. *Et ut scivi, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, etc.* Et ordinariè Deus non dat nisi petentibus, ex illo *S. Joann. c. 16.* ℣. 14. *Petite, et accipietis.* Hinc tentatus auxilium tunc imploret à Domino, à Deipara immaculata, à Sanctis puritatis amatoribus, ut à *S. Aloysio Gonzaga, à S. Philippo Nerio*, etc. Præ omnibus autem sufficiet, et erit remedium aptius, quia brevius, et facilius, invocare confidenter, et pluries veneranda, et potentissima nomina *Jesu, et Mariæ.* Maximè etiam juvabit ferventem actum amoris erga Deum elicere, propositum renovando, mortem potiùs

subeundi quàm peccandi. Sufficit etiam in actu commotionis animum ad alia divertere, cùm hoc etiam sit positivè resistere, ut benè advertunt *Spor. p.* 82. *n.* 16. *Cont. Tourn. loc. cit. concl.* 3. *Contens. tom.* 1. *p.* 164. *spec.* 3. *et Croix l.* 5. *num.* 111. Et, si motus sint leves, meliùs erit eos contemnere sine positiva resistentia, *Croix ibid. cum Bonasp.*

9. — Notandum II. non esse obligationem motibus carnalibus resistendi positivè, si justa adsit causa non resistendi, nempe si quis expertus sit resistendo magis motus excitari, et augêri; vel si motus ortum habeant ex actione necessaria, vel utili, v. g. ex auditione confessionum, ex lectione rerum turpium scitu utilium, ex tactu necessario ad medendum, et simili. Tunc enim ex una parte causâ motuum non tenemur operam relinquere, ut docent DD. communiter cum *Spor. de pecc. c.* 6. *n.* 13. *Contens. l. c. et Salm. tr.* 20. *c.* 13. *p.* 2. *n.* 20. *Croix lib.* 5. *n.* 111. *Suar. et aliis*; et ex alia, neque tenemur tunc motibus positivè resistere, si non facile negotium sit illos repellere. Sat est igitur tunc negativè se habere cum firmo proposito numquam consentiendi: ipsa enim non consentiendi actualis cura sufficit tunc ad liberandum hominem à culpa, saltem mortali, etsi non à veniali, si resistentia sit tepida, ut dicunt *Tol. Caj. Laym. etc. cum Salm. tr.* 20. *c.* 13. *p.* 2. *n.* 20. Verùm *Croix l.* 5. *cum Az. et Sanch.* ut certum supponit, quòd in casu prædicto, quando tentatio diu durat, et nimis molestum foret jugiter motus positivè repellere, nullum peccatum sit eos permittere, negativè se habendo. Et sic facere consulit *Cont. Tourn. loc. cit. v. Duplici porrò, cum Sylv.* his qui sunt timoratæ conscientiæ.

Hìc demùm adnotanda sunt aliqua circa peccata omissionum; et notandum I. cum *S. Th. et Salm. tr. cit. c.* 10. *p.* 2. *n.* 11. ad quodlibet peccatum omissionis requiri actum positivum voluntatis; voluntas enim non exercetur, nec peccat, nisi per actum. Notandum II. actus omissionem concomitantes, ut ludere, edere, dum v. g. omittitur sacrum, non esse peccaminosos, nisi sint causa omissionis, putà, cùm lusus est causa omittendi sacrum. Ita *Salm. ibid. num.* 16. *Corn. Montes. etc.* Tunc autem actus influentes eamdem malitiam omissionis induunt, non verò diversam, ut (contra *Suar. Gran. etc.*) tenent *Cont. Tourn. de pecc. part.* 2. *cap.* 3. *v. Dico* 2. *Lugo,*

4.

Bec. Bon. Az. Fill. et Salm. ibid. n. 19. cum aliis, et communi: quarè sufficit tunc tantùm omissionem confiteri : si verò actio, quæ est causa omissionis, sit etiam grave peccatum, nempe si quis omittat sacrum ob furandum, tunc furtum potest dici in confessione seorsim ab omissione sacri, quia tunc furtum non est nisi causa aggravans, non autem mutans speciem. Ita *Nav. Lug. Dian. Leand. cum Salm. ibid. n. 21. contra Cornejo.*

10. — Notandum III. quòd peccatum omissionis incipit imputari à tempore, quo advertenter ponitur illius causa. Ita dicendum cum *Sanchez, Bon. Fill. Bec. etc. apud Salm. loc. cit. p. 3. §. 1. n. 22. contra Sylv. Pal. etc.* qui tenent, sed improbabiliter, quòd peccatum non committitur, nisi verè sacrum omittatur. Dicendum præterea quòd omissio voluntaria in causa etiam imputatur ad peccatum, etsi voluntas posteà non possit operari, putà si quis se inebriet, prævidens causà ebrietatis se omissurum missam, tunc tenetur confiteri causam, et effectum illius, ebrietatem scil. et omissionem sacri, ut meliùs dicunt *Salm. tr. 2. c. 10. p. 3. §. 2. num. 28. cum Sot., Sanch. Pal. Led. et aliis communiter.* (*contra Vasq. Bon. Laym. etc.*) modò ante effectum sequutum non retractetur voluntas, ut probabiliter docent *Sanch. Azor. Vill. et Salm. ibid. n. 29.* etc. tunc enim est probabile non teneri confiteri effectum sequutum. *Vide dicenda l. 5. num. 149.* Ex hoc etiam deducitur, quòd si effectus accidat post retractationem, non incurritur censura contra peccantes imposita, quia ista requirit contumaciam in actu peccati; *vide dicenda l. 7. n. 40.*

11. — Quæritur hìc, an peccatum veniale sit contra legem divinam? Negare videtur *S. Thom. 1. 2. q. 88. a. 1. ad 1.* dicens..., *Non est contra legem..., sed... præter legem, quia non observat modum rationis quem lex intendit.* Affirmant autem *Estius et Vasq. Sot. Med. Azor. apud Salm. tr. cit. c. 8. p. 1. n. 4.* Et ratio istorum valdè urget, quia peccatum veniale reverà etiam est à Deo prohibitum, prout *Eccli. cap. 7. ℣. 14. Noli velle mentiri. Matt. cap. 5. ℣. 34. Non jurare omninò.* Ergò veniale etiam est contra divinum præceptum. Et hæc est vera sententia, nam, ut benè explicant *Salm. l. c. n. 6.* distinguit *S. Th.* substantiam legis, et modum legis; quare, licèt culpa venialis non sit contra legis substantiam, est tamen contra modum legis observandæ, qui modus certè

etiam à lege divina præcipitur, quando dissonat à recta ratione. Ideò semper verum est, quòd peccatum veniale sit contra legem Dei, si non substantialem, saltem (ut ita dicam) modalem.

Hìc aliqui agunt de culpa originali, et de ejus effectu; sed quia hæc materia non est præsentis instituti, potes observare Scholasticos de ea tractantes.

Super autem censuris circa sententiam spectantem ad Conceptionem B. Mariæ Virg. *vide dissertationem in lib. 7. de censuris, ex n. 244.*

Hìc tamen notandum, quòd propositio quæ dicebat non esse mortale, nec mereri pœnam æternam *peccatum philosophicum*, nimirùm culpa illa, quæ agnoscitur esse quidem contra rationem, sed non contra legem divinam, his verbis: *Quòd in eo qui vel Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, sit grave peccatum, sed non sit offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.* Hæc propositio damnata fuit ab *Alexandro VIII.* Et meritò, quoniam qui noverit opus suum adversari naturæ rationabili, sat etiam agnoscit (saltem in confuso) injuriam quam irrogat Deo, qui est auctor naturæ.

DUBIUM II.

An, et quomodo desideria, et delectationes sint peccata?

PER desiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propositum efficax rei malæ: per delectationem verò, simplex amor, et complacentia objecti cogitati, fruendo ejus dulcedine, absque desiderio executionis, soletque dici morosa; non à more temporis, cùm momento possit perfici; sed quòd voluntas, post plenam advertentiam rationis, ei immoretur.

ARTICULUS I.

Quale peccatum sit desiderium malum?

12 *An desiderium sumat speciem ab actu exteriori?*
13 *An sit peccatum desiderium objecti mali cum consensu conditionali?*
14 *An delectatio de objecto malo sit illicita, quamvis consensus sit conditionatus?*

4..

12. — « **Resp. 1.** Desiderium absolutum, sive cogitatio cum » voluntate consentiente absolutè in peccatum aliquando per- » petrandum, aut in perpetrato complacente, habet eamdem » speciem, ac malitiam peccati, mortalem, vel venialem, » quam habet actus exterior, in quem fertur (1). Est com- » munis, et constat ex *Matth. c.* 5. ℣. 28. *Qui viderit, etc.* » Ratio est, quia actus interior habet suam bonitatem, et ma- » litiam ab actu externo, tamquam objecto. Ita commun.

13. — « Resp. 2. Desiderium cum consensu conditionali, » quo quis aliquid concupiscit sub tali conditione, quæ om- » nem malitiam objecti auferat, non est peccatum, saltem » mortale : v. g. vellem prædari, si à Deo mihi permittere- » tur; si judex essem, malefactorem istum occiderem. *Val.* » *t.* 2. *d.* 6. *q.* 4. *p.* 4. *Sayr. Sal. in t.* 2. *tr.* 13. *d.* 10. » *s.* 27. *Vasq.* 1. 2. *d.* 116. *c.* 2. Si verò conditio malitiam non » auferat, est peccatum : ut v. g. si cogites, si non esset infer- » nus, mœcharer; si non essem religiosus, fornicarer; si non » haberem rationem mei statûs, ulciscerer, occiderem te : » item, si id mihi fecisses in adolescentia, vel antequam reli- » gionem ingrederer, vindicassem : intellige, si dum hæc » dicit, habeat affectum vindictæ sumendæ, si esset in tali » statu; secùs enim est, si tantùm ostendat, quid facturus » fuisset in alio statu. *Bon. de matr. qu.* 4. *p.* 8. *n.* 9. Ratio » responsionis est; quia, etsi consensus conditionatus nihil » ponat in rerum natura, ex parte objecti voliti, in volun- » tate tamen ponit affectum committendi illud peccatum, » præcisa conditione non auferente malitiam; ac proinde talis » erit culpa, qualis esset illud amare absque conditione. *Caj.* » *Sanch. l.* 1. *mor. c.* 2. *Vasq. Laym. l.* 1. *tr.* 3. *c.* 6. *num.* 10.

Ex quibus resolvuntur hi casus :

« 1. In omnibus solo jure positivo prohibitis, licitum est » desiderium cum conditione hac (si prohibitum non esset), » v. g. ederem carnes die veneris, si Ecclesia non vetuisset. » Ratio est, quia conditio omnem malitiam, quæ à sola pro- » hibitione est, aufert. *Azor. l.* 4. *cap.* 6. *qu.* 10. *Sanch. l.* 1. » *c.* 2. *Vasq. d.* 16. *c.* 2.

« 2. Idem valet in prohibitis quidem jure naturali, licitis

(1) Idem dicendum de gaudio sive complacentia. *Vide infrà n.* 26 *et Hom. Ap. tr.* 3. *n.* 48. *Edit.*

» tamen in aliquo casu, aut statu, si id pro conditione appo-
» natur; v. gr. occiderem Petrum, si Deus mandaret: suspen-
» derem furem, si essem judex: ducerem uxorem, si liceret,
» si non essem sacerdos, si essem liber à voto: Ratio est,
» quia hæc sub illo statu sunt licita. Rectè tamen monet *Sa*
» *v. Peccatum*, hujusmodi desideria esse periculosa, et vitanda,
» atque, ut ait *Cajet. ibid.*, esse fatuas et diabolicas tentationes;
» *ib. et Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 10.*

« 3. Etsi idem quidam, ut *Caj. Sal. et Vasq.* universim
» affirment de omnibus jure naturæ, et simpliciter prohi-
» bitis, si conditio impossibilis apposita tollat rationem pec-
» cati ab objecto: ut si dicas, si non esset peccatum, forni-
» carer, eò quòd tunc consensus non videatur ferri in ma-
» lum: probabilius tamen videtur, quod docent *Azor. Sanch.*
» *et Laym.* esse peccatum; eò quòd sit intrinsecè malum;
» nec malitiâ suâ (quæ in consensum circa tale objectum tra-
» heret, nisi Dei lex arceret) exui possit; ideòque voluntas
» feratur in malum. Quod tamen intellige, si efficaciter fera-
» tur; quia, si tantùm sit significatio propensionis naturalis
» in illud objectum, non est peccatum. *Sanch. l. 1. c. 2. n.*
» *25. Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 11. C. de Lugo d. 16. n. 377.*

Quæritur igitur, an peccet qui optat aliquod objectum malum sub conditione, si liceret? Distinguendum: Si conditio auferret malitiam objecti, tunc non peccaret saltem graviter. Hocque accidere potest, non solùm in vetitis de jure positivo, prout si diceres: ederem carnes in quadragesima, nisi Ecclesia prohiberet: sed etiam in vetitis de jure naturali, casu quo objectum posset esse licitum, nempe dicendo: si Deus permitteret, vellem rem illam Titii arripere; nisi essem sacerdos, uxorem ducerem, et similia; ita cum *Bus. ut suprà, Sanch. Dec. l. 1. c. 2. n. 24. Laym. l. 1. tr. 3. c. 6. n. 10. Spor. t. 1. p. 82. n. 18. et alii communiter.* Diximus *saltem graviter*, nam ordinariè hujusmodi desideria non excusantur à veniali, cùm communiter sint periculosa, aut saltem otiosa. Peccaret verò lethaliter, quando conditio non auferret malitiam objecti, nimirùm dicendo: peccarem, si non esset infernus; occiderem inimicum, si ensem haberem; fornicarer, si non essem religiosus, etc. Hoc certum est apud omnes; sic etiam pariter dicunt *Sanch. l. c. n. 23. Spor. n. 20. et Laym. n. 11. cum Adr. et Azor.* peccari in talibus desideriis conditionatis,

quando malitia nequit sejungi ab objecto, putà si diceres: si non esset peccatum, vellem blasphemare, pejerare, mœchari, fornicari, ulcisci, et similia; quia hæc sunt intrinsecè mala, et nunquam à peccato immunia esse possunt. Unde censet *Laym.* non excusari à culpa gravi, qui deliberata et efficaci voluntate hujusmodi objecta desideraret, quamvis sub conditione, si licerent. Verumtamen satis probabiliter sentiunt *Bon. de matr. d. 4. p. 8. n. 21. cum Valent. et Suar. Pal. t. 1. tr. 2. d. 3. p. 10. §. 3. n. 4. cum Sa, Vasq. Sayr. et Salm. tr. 20. c. 13. p. 6. n. 62. cum Caj. Tap. Sales, etc.* quòd, cùm voluntas desiderat aliquod objectum malum impossibile sub conditione, si liceret, numquam efficaciter in illud consentit, quando enim objectum illud tu optas, dicendo, si liceret, et scis non esse nec posse esse licitum, non verè optas, sed tantùm tuam propensionem ostendis. Aliud verò esset, si optares malum illud objectum non esse prohibitum, quia per se malum est velle inverti ordinem, et legem naturæ, ut rectè dicunt *Salm. l. c. cum aliis.* Et sic conciliari possunt diversæ præfatæ sententiæ.

14. — « Gaudere, et delectari de opere malo, sub condi-
» tione (si liceret), v. g. in prædictis desideriis efficacibus illi-
» citis, quando conditio est possibilis, etsi excusari possit à
» peccato secundùm quosdam DD. si fiat tantùm secundùm
» appetitum rationalem, sive voluntatem (secluso omni alio
» periculo consensûs illiciti, et turpis motûs; qui tamen, quia
» communiter, et connaturaliter sequitur, vix tutum vide-
» tur in praxi), non potest tamen excusari, si sit delectatio
» voluntaria appetitûs sensitivi, quæ propriè delectatio dici-
» tur, fitque communiter cum aliqua alteratione corporis.
» Ratio discriminis est, quia voluntas potest ferri in objectum
» abstractum à malitia, cùm sequatur intellectum, cujus est
» abstrahere; appetitus verò, quia sequitur imaginationem,
» non fertur in objectum sub aliqua certa conditione statûs,
» vel temporis apprehensum, sed ut est in se, ideòque talis
» delectatio est de objecto absolutè malo. *Vide Laym. et Bon.*
» *de matr. q. 4. p. 8.*

Veriùs tamen dicendum, quòd adhuc semotâ delectatione appetitûs sensitivi, quælibet delectatio de objecto hìc et nunc intrinsecè malo sit per se illicita, ut tenent *Sanch. Dec. l. 1. c. 2. n. 5. Az. t. 1. l. 4. c. 6. q. 1. Salm. tr. 20. c. 13.*

p. 6. n. 61. Ronc. tr. 2. c. 3. q. 3. et Laym. Suar. ap. Croix l. 5. n. 82. Ratio, quia (ut benè ait *Croix ib.*), quamvis consensus sit conditionatus respectu ad objectum, respectu tamen ad delectationem est absolutus, et cùm delectatio reddat objectum præsens, hic et nunc tale objectum, cùm sit sejunctum à conditione cohonestante, est simpliciter malum; ergò voluntas delectatur de objecto hic et nunc simpliciter malo, et ideò non potest à peccato excusari. *Vide dicenda infra n. 24.* Secùs verò dicendum, si quis diceret, delectarer de hoc, si non esset malum, ut rectè aiunt *Salm. ibid. n. 61. cum Az. Pal., et communi.*

ARTICULUS II.

An delectatio morosa sit semper peccatum?

15 *In quo differant desiderium, gaudium, et delectatio? Quid si quis delectatur de nupta, sed non quia nupta?*
16 *Quando delectatio sit peccatum?*
17 *In quo differat delectatio de re mala, et delectatio de cogitatione rei malæ?*
18 *An sit peccatum delectatio circa modum malè operandi?*
19 *An liceat gaudere de effectu bono sequuto ex opere malo?*
20 *Quid si opus fuerit formaliter malum, scil. patratum cum peccato?*
21 *An liceat delectari de malo proximi ad bonum finem?*
22 *An liceat optare mortem filiæ, si non posset nubere ob inopiam, etc. Et an liceat optare sibi mortem ad vitandam vitam nimis duram?*
23 *An liceat conjugibus, sponsis, et viduis delectari de actu conjugii?*
24 *Quid præsertim de sponsis, et viduis?*
25 *An liceat conjugibus delectari de copula, si conjux sit absens?*
26 *Quot peccata committat jactans se de peccato patrato?*
27 *An liceat delectatio de re solo jure positivo prohibita?*
28 *Quid explicandum in delectatione?*
29 *An peccet exercens actionem, ex qua intelligit delectationem carnalem orituram?*

15. — PRÆNOTANDUM ante omnia circa pravas cogitationes, aliud esse *desiderium*, aliud *gaudium* et aliud *delectationem morosam*. *Desiderium* est voluntatis actus tempus futurum

respiciens, quo quis deliberatè intendit opus cogitatum, putà fornicationem consummare. Et hoc desiderium dicitur *efficax*, quando quis media suscipit ad ducendum illud ad effectum: *inefficax* verò si non proponit exequi, sed consentit, quod exequeretur si posset, cùm v. g. diceret: *Si possem furari thesaurum Ecclesiæ, furarer.* E contrario *gaudium* respicit præteritum, et est cùm quis sibi complacet de malo opere patrato. *Delectatio morosa* denique respicit tempus præsens, et est quando per imaginationem phantasiæ quis reddit sibi præsens opus peccati, nempe actum fornicationis, et de illa deliberato consensu delectatur, tanquam actualiter fornicaretur, sine tamen desiderio exequendi. Valdè autem probabilis est sententia *Lugonis de Pœn. disp.* 16. *c.* 6. *n.* 347. *Bon. de matr. q.* 4. *p.* 8. *n.* 3. *cum Spor. t.* 1. *p.* 84. *n.* 24. *Laym. l.* 1. *tr.* 2. *c.* 6. *n.* 15. *Az. l.* 4. *c.* 6. *q.* 3. *Tamb. Dec. l.* 10. *c.* 3. *n.* 3. *Pal. tr.* 2. *d.* 2. *p.* 10. §. 14. *n.* 2. item *Vasq. Sayr. Reg. Dian. ap. Salm. tr.* 20. *c.* 13. *p.* 4. §. 1. *n.* 30. (qui contradicunt *ibid. n.* 31. *cum Cajet. Less. Sanch. Ronc. etc*). Hi tenent, quòd si quis delectatur de copula cum nupta, non quia nupta, sed quia muliere pulchra, etc. non contrahit malitiam adulterii; circumstantia enim adulterii tunc non intrat in delectationem, idcircò tantùm castitas, non justitia læditur. Et idem dicit probabiliter *Tamb.* si quis affectu venereo, sine desiderio, nuptam aspiciat. Hoc tamen non obstante, valdè mihi placet id quod ait *Holzm. t.* 1. *p.* 316. *n.* 698. nempe, quòd licèt ratione delectationis non sit obligatio explicandi circumstantiam adulterii, est tamen in praxi explicanda ratione periculi proximi concupiscendi (saltem inefficaciter) mulierem illam nuptam, in quod se conjicit qui de ea delectatur. Nulli verò dubium committi adulterium, quotiescumque habeatur gaudium seu complacentia de copula habita, vel desiderium de copula habenda cum conjugata, quia tunc voluntas amplectitur totum objectum pravum cum omnibus suis circumstantiis, nec ab illis præscindere potest, ideòque castitatem, et justitiam lædit. Item si quis delectetur de copula sodomitica. Item, si persona, quæ delectatur, sit voto castitatis obstricta, etiam contra votum peccat. Hæc sunt certa cum *Tamb. Dec. l.* 10. *c.* 3. *ex n.* 2. apud omnes.

16. — « Resp. Si terminetur ad cogitatum opus malum

» secundùm se, est peccatum mortale, vel veniale, prout
» ipsum opus mortale, vel veniale est. Ita commun. ex
» *D. Th.* 1. 2. *q.* 74. *art.* 8. *concl.*

17. — « Dixi, *secundùm se* : quia si delectatio sit tantùm
» de ipsa cogitatione, non autem de opere, non est peccatum,
» quia sicut cogitatio v. g. de rebus obscœnis, in ordine ad
» docendum vel concionandum, etc. bona est; cogitatio autem
» de iisdem rebus ex curiositate est mala venialiter : ita
» consequenter delectatio de tali cogitatione tamquam obje-
» cto, non est mala, sed quandoque bona, quandoque ve-
» nialiter mala. »

Alia igitur est delectatio de opere malo, ita ut opus malum sit objectum delectationis, quæ semper est mala; alia est delectatio de cogitatione objecti mali, ita ut non opus malum, sed ipsa cogitatio de opere sit per se objectum delectationis. Et hæc vel potest esse bona, si adsit justa causa cogitandi, v. g. causâ studii, consultationis, etc. cum abominatione objecti; vel potest esse venialiter mala, si fiat ex curiositate, etc., vel potest esse aliquando etiam graviter mala, si adsit periculum proximum consensûs. Ita *S. Thom.* 1. 2. *quæst.* 74. *art.* 8. ubi ait : *Sic igitur aliquis de fornicatione cogitans, de duobus potest delectari. Uno modo de ipsa cogitatione, alio modo de ipsa fornicatione cogitata.... cogitatio autem ipsa secundùm se non est peccatum mortale, immò quandoque est veniale tantùm, putà cùm aliquis inutiliter cogitat de ea; quandoque autem sine peccato omninò, putà cùm aliquis utiliter de ea cogitat, sicut cùm vult de ea prædicare, vel disputare, etc.* Dicit autem esse mortale, quando *quis cogitans de fornicatione delectatur de ipso actu cogitato.* Et communiter S. Doctorem sequuntur *S. Ant. Less. Sanch. Bon. cum Salm. tr.* 20. *c.* 13. *p.* 3. *n.* 27.

18 — « Similiter nec peccatum erit, si delectatio versetur
» circa modum malè operandi, non circa ipsum opus malum :
» quo modo sine peccato sæpè nos delectant fabulæ, comœ-
» diæ, bella, homicidia, fraudes, furta, lapsus hominis,
» v. g. ex equo, etc. non secundùm se, sed modus furandi,
» rapiendi, artificiosus, et industrius, modus cadendi inopi-
» natus. *Laym. l.* 1. *t.* 3. *c.* 6. *n.* 3. » (*ita Sanch. Bon. Azor. Pal. et Salm. ibid. p.* 4. §. 1. *n.* 39. *communiter.*)

Unde resolves :

19. — « 1. Licitum est gaudère, et delectari moresè de » effectu bono, secuto ex opere malo : quia tunc delectatio » non est de objecto malo.

« 2. Si talis effectus sit secutus ex opere secundùm se » quidem malo, hìc tamen et nunc culpâ vacante, ut v. g. » quia factum est in somno, amentia, ebrietate, inculpabili » ignorantia, tunc etiam de ipso actu licère aliquando de» lectari, non quidem secundùm se, sed ut est causa talis » boni effectûs, docet *Less. l.* 4. *c.* 3. *n.* 105. *et* 106. *ex* » *Vasq.* 1. 2. *d.* 115. *c.* 2. v. g. de solutione naturæ facta in » somno. Ratio est quia objectum delectationis istius non est » malum. *Vide Bon. de matr. q.* 4. *p.* 8. *Sanch. l.* 1. *mor. c.* » 2. *n.* 18. *C. de Lugo de pœn. dis.* 16. *n.* 389. Imò addunt, » licère aliquando desiderare (affectu simplici, et inefficaci de» siderio) ut tale quid fiat sine culpa; v. g. ut in somno eve» niat naturæ solutio, ob finem bonum; dummodò deside» rium non sit tam intensum, ut tale quid probabiliter cau» set : neque sit periculum consentiendi in talem voluptatem. » Ratio est, ajunt, quia objectum hujus desiderii, aut gaudii » non est malum. *Vide Less. et Bon. l. c.*

20. — Quæritur igitur I. An liceat delectari de opere malo, ob bonum effectum inde secutum? Distingue : Si opus fuerit formaliter malum, nempe quia cum peccato patratum fuit, peccat qui de illo delectatur, etiamsi delectetur de opere malo, non ut peccato, sed ut causa effectûs secuti. Ita omninò tenendum cum *Sot. Tap. Ronc. et Salm. tr.* 20. *c.* 13. *p.* 5. §. 1. *n.* 47. (*contra Vasq. Less. Pal. Bon. ibid.*). Si verò opus malum patratum fuit sine peccato, sentiunt *Less. et Vasq.* quibus adhæret *Bus.* licitum esse de illo delectari, non per se, sed ut causa boni effectûs. Sed verius tenendum est oppositum cum *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 2. *n.* 16. *Cont. Tourn. de pecc. part.* 1. *cap.* 4. *art.* 2. *q.* 5. *cum Azorio*, *Croix l.* 5. *n.* 91. *Ronc. tr.* 2. *c.* 3. *q.* 4. *r.* 2. *et Salm. ibid.* §. 2. *n.* 49. Ratio, quia licèt actio non fuerit peccaminosa, fuit tamen objectivè mala; et hoc, ut rectè notant *Salm. ibid. n.* 50. *Ronc. et Croix*, in dubium non videtur ampliùs revocandum post prop. 15. damnatam ab *Innoc. XI.* quæ dicebat : *Licitum est filio gaudère de parricidio parentis à*

se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas. Nec obstat doctrina *S. Th. in 4. dist. 9. q. 1. art. 4. q. 1. ad 5.* ubi S. Doctor dicit : *Si autem placeat (id est nocturna pollutio, de qua loquitur) ut naturæ exoneratio vel allevatio, peccatum non creditur.* Et eum sequuntur *Nav. Less. Sa, Sanch. et ipsi Salm. tr. 20. c. 13. p. 5. §. 2. n. 52. cum communi.* Nam rectè dicunt *Sanch. n. 18. Salm. ibid. n. 53. et Ronc. l. c.* intelligendum esse *S. Th.* loqui de pollutione purè naturali, quæ naturaliter provenit à natura se exonerante ; et ideò, cùm illa non sit objectivè mala, licet sibi complacère, non quidem de delectatione ex ea causata, sed de exoneratione ob illam obtenta. E contrario non licebit delectari de opere objectivè malo, nimirùm de pollutione nocturna, quæ evenerit ex tactu, seu ex turpi somnio, quia tunc fuisset hæc objectivè mala. Secùs, ajunt *Salm. ibid. n. 54.* si venerit ex moderato cibo, aut ex studio utili etc., quia tunc pollutio etiam esset naturalis, et liceret de ea habita delectari, modò absit commotio spirituum. Sed hoc mihi non placet.

In quocumque casu tamen licet, per se loquendo, cuique delectari, non de causa, sed de effectu secuto, nempe de exoneratione causata à pollutione, etiam voluntaria ; vel de consecutione hæreditatis ob homicidium, modò causa detestetur. Dixi *per se loquendo ;* nam hujusmodi delectationes aliquando non carent periculo, ut rectè dicunt *Ronc. l. c. resp. 1. in fin. Salm. loc. cit. §. 1. n. 46.*

21. — Quær. II. An liceat delectari de malo proximi ob bonum finem? Prænotandæ hìc sunt duæ prop. damn. ab eod. *Innoc. XI.* Prop. 13. dicebat : *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudère, illam inefficaci affectu petère, et desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.* Prop. 14. *Licitum est absolutò desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis; quia nimirùm obventura est pinguis hæreditas.* Hæ propositiones justè quidem proscriptæ fuerunt, quia secundùm charitatis ordinem, vitam proximi cuicumque nostro temporali emolumento præferre tenemur. Non damnandus tamen, qui gaudet de effectu secuto, scil. de hæreditate obtenta ex morte alterius, si non gaudet de

causa, hoc est de morte: licèt materia sit periculosa, ut mox suprà diximus cum *Salm. et Ronc.*

Licitum est autem gaudêre de malo proximi, ob majus bonum illius, vel innocentis, nempe si delector de proximi infirmitate, et etiam de morte ut sic desistat à peccatis, à scandalis, etc. ut benè ajunt *Cont. Tourn. de char. sect. 7. punct. 2. Ronc. ib. cum Bon. Reg. et Salm. tr. 20. c. 13. p. 5. §. 1. n. 43. cum Nav. Bon. Tol.* etc. Idque expressè docet *S. Thom. 3. Sent. dist. 30. q. 1. art. 1. ad 4.* ubi ait: *Unde, quia charitas ordinem habet, et plus debet diligere quisque se quàm alios, et propinquos quàm extraneos... Potest aliquis, salvâ charitate, optare malum temporale alicui, et gaudêre, si contingit; non in quantùm est malum illius, sed in quantùm est impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere, vel communitatis, vel Ecclesiæ.* Item scribit *S. Gregorius: Evenire plerùmque potest, ut, non amissâ charitate, et inimici nostri ruina lætificet, et rursùs ejus gloria sine invidiæ culpa contristet; cùm et, ruente eo, quosdam benè erigi credimus, et proficiente illo, plerosque injustè opprimi formidamus. Mor. l. 22. c. 22.* Hoc tamen semper intelligendum, servato ordine charitatis, nempe quando malum quod evitatur, præponderat vel coæquat malum proximo optatum. Sic pariter aliqui opinantur, et adhærent *Salm. ibid. n. 44. et Ronc.* posse patrem optare mortem filii, si timet ex ejus flagitiis dehonestandam esse familiam. Licitum est autem gaudêre de malo temporali personæ privatæ ob bonum temporale commune, ut *Less. l. 2. c. 47. n. 21. Ronc. ibid. cum S. Thom. ut suprà, et Salm. cit. n. 44. cum Tol. etc.* Hinc licet etiam gaudêre de supplicio malefactoris, ad exemplum aliorum. Et quod dictum est de delectatione, dicendum pariter est de desiderio, ut *Salm. ibid. n. 45. in fin.*

22. — An liceat sibimet mortem optare, ad vitandam vitam nimis duram causâ infirmitatis, sævitiæ viri, mendicitatis, et similium? Negant *Salm. ibid. n. 46. cum Nav. Abul. et Reg.* Ratio, quia non licet velle mortem ob effugienda aliqua mala minoris momenti. Sed non improbabiliter affirmant *Pal. tr. 6. d. 4. p. 1. n. 11. Viva in prop. 14. Inn. XI. n. 3. Felix Pot. de 1. præc. n. 298.* item *Sotus, Gran. Sancius, et Trull. apud Bus. l. 3. n. 30. vers. 2. Licet, in fin.* casu quo vita tam molesta æstimaretur durior ipsâ morte. An autem licet matri

optare mortem filiæ, eò quòd filia ob deformitatem, vel inopiam nequit nubere, vel quia ob illam mater malè tractatur à viro? Affirmant *Azor. 1. p. l. 3. c. 12. qu. 2. Pal. tr. 6. d. 4. p. 1. n. 11. et Bon. de char. d. 3. q. 4. p. ult. n. 7.* Ratio, quia tale desiderium non tam est de malo, quàm de bono inde secuturo. Sed id rectè rejiciunt *Salm. tr. 20. c. 13. p. 5. §. 1. n. 46. et Ronc. p. 18. q. 4. r. 1.* Ratio, tùm quia numquam licet ob bonum temporale mortem proximi optare (hocque videtur non dubitandum cum *Ronc.* post proposit. damn. 13. et 14. suprà relatas): tùm quia malum matris non præponderat malo filiæ optato.

23. — « 3. Non est peccatum, saltem mortale, si conjuges » delectentur appetitu tantùm rationali de actu conjugii præ» terito, futuro, vel possibili, respectu compartis præsentis, » vel absentis. Item si sponsus desideret copulam futuram, aut » de ea delectetur; vel vidua de præterita. Ratio est, quia hi » actus habent objectum licitum.

« Dixi, *appetitu rationali;* quia si sponsus, aut vidua volun» tariè consentiat in delectationem sensitivam, et carnalem » (quæ ex recordatione copulæ futuræ, aut præteritæ natura» liter oritur), mortaliter peccat, ut docent *Less. l. c. t. 2. c.* » *6. n. 120. Bon. Tann. Pal. Vide Dian. t. 5. misc. resp. 2.* » *contra Med.* etc. Quia verò ad supradictam voluntatis oble» ctationem, sensitiva et carnalis ut plurimùm, immò etiam » periculum consensùs in fornicationem consequitur, oblecta» tionem illam voluntatis in praxi vix locum habere, saltem » in vidua, et sponsis; inter conjuges tamen, modò periculum » pollutionis absit, etiam sensitivam, et veneream delectatio» nem non esse mortale, docent *Fill. Bon. de matr. q. 4.* » *Sanch. Less. loc. cit. d. 1. et Dian. t. 3. misc. r. 36.* tùm quia » status matrimonii hæc excusat, utì etiam tactus impudicos, » solius voluptatis causâ institutos; tùm quia hæc tendunt per » se ad opus conjugale, licèt per accidens opus non exerceatur.

24. — Duo hic quæruntur multùm scitu necessaria: Quær. I. An sponsis, et viduis liceat delectatio de copula futura, vel præterita? Respondet *Busemb.* quòd licet ipsis delectari, modò delectentur appetitu rationali, non autem carnali. (At rectè addit in praxi, vix hoc posse admitti, cùm delectatio carnalis ut plurimùm rationali adnectatur.) Hanc tenent etiam *Salm. tr. 20. c. 13. p. 6. n. 57. et 58. cum Nav. Caj. Val. Bon.*

etc. dicentes licêre sponsis gaudêre non de copula ut præsenti, sed de futuritione copulæ. At, etiam secluso periculo delectationis sensitivæ, veriùs dicendum cum *Holz. t. 1. p.* 318. *n.* 701. *Ronc. tr.* 2. *c.* 3. *q.* 5. *et Sanch. ac Vasq. Azor. Laym. Pal. Dian. etc. apud Salm. ibid. n.* 56. quamcumque delectationem voluntatis in sponsis, et viduis de copula futura, vel præterita esse malum. Ratio, quia delectatio reddit sibi objectum præsens; et ideò, semper ac objectum præsens hìc et nunc est malum; cùm absit hìc et nunc conditio cohonestans matrimonii, mala etiam est omnis actualis delectatio de illo. Aliud dicendum cum *Ronc.* de desiderio, quo sponsus vult copulam futuram; hoc enim licet, quia, cùm voluntas fertur in objectum futurum, potest illud desiderare sub conditione, quâ objectum licitum erit. At quia in tali desiderio adest etiam periculum delectationis, idcircò valdè hortandi sunt sponsi, ut sedulò à se avertant hujusmodi turpes cogitationes.

25. — Quær. II. An conjugibus liceat delectari de copula, etiamsi alter conjux sit absens? Negant *Salm. de matr. c.* 15. *p.* 6. *n.* 90. *cum Nav. Sa, Ronc. etc. apud Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 537. quando delectatio habeatur cum commotione spirituum; quia dicunt talem commotionem non esse conjugibus licitam, nisi ordinetur ad copulam. Sed *Ronc. et Salm.* non congruenter loquuntur, nam ipsimet *Salm.* admittunt *ibid. n.* 84. *et Ronc. tr.* 12. *p.* 296. *q.* 6. *r.* 11. *cum S. Anton. Conc. Dian.* (et est communis, ut dicemus alibi de *matr. l.* 6. *n.* 935.) quòd tactus impudici (qui certè nequeunt ut plurimùm esse sine commotione) inter conjuges, absente periculo pollutionis, sint liciti, saltem non graviter illiciti, etiamsi ob solam voluptatem capiantur, et ad copulam minimè ordinentur. Ideò ajo, cur non est idem dicendum de delectatione? Quare verè probabilem censeo sententiam *Bus.* quæ dicit licitum esse conjugibus delectari, etiam carnaliter de copula habita, vel futura, semper ac absit periculum pollutionis. Ratio est, quia (prout dicunt *Salm. tr.* 9. *c.* 15. *p.* 6. *n.* 84. loquendo de tactibus impudicis) ipse status matrimonii hæc omnia licita reddit; aliàs status matrimonialis nimiis scrupulis esset obnoxius. Hanc sententiam tenent, præter *Fill., Bon. Sanch. Less. et Dian. cum Bus. ut suprà num.* 23. *in fine, S. Anton. p.* 1. *tit.* 5. *c.* 1. §. 6. *Cajet.* 1. 2. *q.* 74. *art.* 8. *ad* 4. *Cominc. d.* 34.

dub. 11. *concl.* 1. *Croix l.* 6. *p.* 3. *num.* 337. *cum Gerson. Suar. Laym. et aliis plurimis;* item *Vasq. Aversa, etc. apud Salm. ibid. n.* 89. *et* 90. qui probabilem putant. Et favet *D. Thom. q.* 15. *de malo art.* 2. *ad.* 17. ubi dicit quòd conjugibus, sicut copula est licita, ita et delectatio de illa.

26. — Ultimò hic notandum cum *Salm. tr.* 20. *c.* 13. *p.* 7. *n.* 65. *et* 66. *cum Lug. Caj. Nav. Pal. Dic. etc.* quòd, si quis se jactet de peccato gravi à se verè patrato, debet explicare in confessione etiam speciem peccati; quia tùnc communiter jactantiæ additur complacentia de peccato facto, quæ sumit eamdem speciem peccati. Secùs autem, si jactantia sit de peccato ficto.

27. — « 4. Delectatio morosa, de rebus solo jure positivo » prohibitis, non est illicita, modò non fiat sub ratione pro» hibitionis : v. g. si Carthusianus, vel alius die jejunii se » oblectet de cogitato esu carnium, quia non est de opere » malo, cùm lex tantùm vetet comestionem externam. *Laym.* » *l.* 1. *t.* 3. *c.* 6. *n.* 9. *Less. l.* 4. *c.* 3. *d.* 15. *n.* 111. *et* 113. » (*Et ita tenendum cum Salm. ibid. p.* 4. §. 2. *n.* 37, *et* 38. *Pal. Vasq. Sanch. Less. communiter, et Ronc. tr.* 2. *c.* 13. *q.* 3. *r.* 11. *quidquid dicat Croix l.* 5. *n.* 81. *Non licet autem delectari de missa ob oblivionem relicta, et simili; quia omissio est objectivè mala, ut Ronc. ibid. q.* 5. *cum Azor. et Sanch.*)

28. — « 5. Qui delectationem morosam mortalem confite» tur, addere debet circumstantias operis, de quo fuit de» lectatio : v. g. in materia iræ, an fuerit de occidendo fra» tre, an alio; uno, an pluribus : in materia carnis, an de » conjugata, moniali, consanguinea. Quod tamen limitant » *Azorius, Sa, verb. Luxuria, Salas t.* 7. *tr.* 13. *d.* 16. *s.* » 6. *n.* 59. *etc.* si delectatio feratur in objectum apprehensum » secundùm totam suam malitiam, non autem si tantùm se» cundùm partem, v. g. in fœminam apprehensam, ut non » suam, non tamen, ut alteri nuptam, vel ut monialem : » tunc enim probabile esse ajunt, delectationes tales reduci » ad speciem simplicis fornicationis. Ita etiam *Fill. Less. Bon.* » *Dian. Pal. Vide Lugo d.* 16. *n.* 363. Aliud est de ipso opere » externo, quod semper fertur in objectum secundùm totam » suam malitiam : aut etiam desiderio efficaci, quod fertur » in opus externum, secundùm se, et ut est à parte rei; ac » proinde est ejusdem cum illo speciei; ideòque ejus cir-

» cumstantiæ semper fatendæ sunt. *Vide auct. cit.* » (*Vide dicta n.* 15.)

29. — « Resp. 2. Si quis sine causa, et necessitate actionem » exerceat, ex qua intelligit, delectationem carnis naturaliter » orituram (v. g. ex curiositate legit, vel audit turpia), tamen » sine directa intentione, et sine periculo consensûs, peccat » venialiter; si verò justam causam habeat, nihil peccat. » (*Vide infrà in 6. præc. l. 4. n. 482. v. 6. Si pollutio.*)

« Quæres, An voluntas delectationem carnalem positivè » reprimere teneatur?

« Resp. 1. Si voluntas plenè eam advertens, negativè, et » permissivè se habeat, ita ut nec approbet, nec repellat, » dummodò id non permittat ex ipsius delectationis compla- » centia, nec periculum sit ulterioris consensûs, probabile » est, quod docet *Cajet. et Sanch.* 1. *mor. c.* 12. non peccare » mortaliter : tùm quia non consentit in delectationem : tùm » quia moraliter est impossibile, omnes illos motus evitare : » tùm quia ex justa causa illos licet permittere, etiam secun- » dùm adversarios.

« Resp. 2. In praxi tamen verius videtur, quod docent » *Vasq. Azor. Lessius, Becan.* 1. 2. *t.* 2. *q.* 5. *c.* 5. sine justa » causa eis non resistere, esse mortale : quia ferè semper » voluntas est exposita periculo consensûs; et contrarium » credere, est nimia suî confidentia, et præsumptio. Mode- » ratè *Laym.* utramque sententiam probabilem fatetur, et ait » delectationem videri mortalem, nisi saltem actum simplicis » displicentiæ circa illam elicias : et si efficaciter animum ad » alia divertere negligas, cùm facilè possis, et speres, te tali » modo posse depellere. *Vide Laym. l.* 1. *t.* 3. *c.* 6. *n.* 3. » (*Vide fusè dicta supra hoc puncto lib.* 2. *n.* 7.)

DUBIUM III.

DE DISTINCTIONE PECCATORUM.

ARTICULUS I.

Quæ peccata distinguantur specie?

30 *Quomodò peccata differant specie quoad materiale, et quomodò quoad formale peccati?*

30. — « RESP. Peccata, quoad materiale, sive entitatem » positivam, specie distinguuntur ex objectis formalibus, et » circumstantiis speciem variantibus, quatenùs eas objecti » formalis rationem habent; quoad formale autem proximè » distinguuntur ab oppositis formis, sive rectitudine virtu- » tis, quâ privant, remotè autem, et fundamentaliter ex » objectis. Ita *Trull. d. 4. de pecc. d. 1. q. 2.* Ratio primæ » partis est, quia omnes actus specie distinguuntur ex ob- » jectis, peccata autem quoad materiale, dicunt ipsos actus. » Ratio secundæ partis, quia privationes proximè distin- » guuntur specie à formis, quibus privant, sed peccata for- » maliter sunt privationes rectitudinum oppositarum. Ratio » *tertiæ partis*, quia rectitudo virtutis specificatur proximè » ex objecto: ergò privatio rectitudinis ex eodem remotè.

Unde resolves:

31. — « Peccata specie differunt, non tantùm quæ diver- » sis virtutibus, sed etiam quæ eidem opponuntur extremè, » ut prodigalitas, et avaritia: vel ratione diversæ difformi- » tatis, id est, quæ adeò diversâ ratione, et malitiâ ejus- » dem virtutis materiam attingunt, ut quantùm est ex na- » tura ejusdem peccati, non sit eadem facilitas, moraliter » loquendo, neque propensio utrumque peccatum commit- » tendi; qualia sunt homicidium, furtum, adulterium, de- » tractio.

Docet *Trid. sess. 14. c. 5.* circumstantias illas in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant. Hinc quær. 1. ex quotuplici radice desumatur distinctio specifica peccatorum? Resp. cum *Bus.* et sententia communiori, sumi ex duplici radice, nempe I. Ex oppositione ad diversas virtutes. II. Ex diversa difformitate contra eamdem virtutem, prout accidit in perjurio, et violatione voti, sive blasphemia; licèt

enim hæc peccata sint contra eamdem virtutem religionis, specie tamen sunt diversa. Quoad hanc secundam radicem consentiunt doctores.

32. — Sed quoad primam, scil. ex oppositione ad virtutes, quæstio magna est inter *S. Th. et Scotum*, an distinctio specifica proximè sumatur ab objectis diversis peccatorum, vel à diversis virtutibus, quibus peccata opponuntur? *S. Th. 1. 2. q. 72. art. 1. Salm. tr. 20. c. 12. p. 1. n. 1. et 2. et alii* tenent proximè dusumi ab objectis specie diversis. Ratio *S. Th.* ut ait *art. 6. ad 2. quia peccatum non habet speciem ex parte aversionis..., sed ex parte conversionis, secundùm quod est actus quidam. Scotus* verò cum *Bus.* hic, et *Bec. Val. Bon.* tenent distinctionem specificam desumi à virtutibus, quibus opponuntur peccata; quia peccatum, formaliter sumptum, consistit in oppositione ad virtutem; quâ privat. Utraque sententia est probabilis, et utraque reverà in idem coïncidit, ut benè dicunt *Salm. cit. n. 2.* Sed secunda, distinguendo peccata per oppositiones ad virtutes, planior est et facilior, ut rectè fatetur *Tapia*, quamvis Thomista. Advertit tamen *Ronc. tr. 20. de pecc. c. 2. q. 1.* quòd, licèt peccata commissionis distinguantur ex virtutibus oppositis, ut ipse tenet; peccata verò omissionis omninò distinguuntur per oppositionem ad objecta, sive ad actus quibus privant; prout omittere sacrum, et jejunium, sunt peccata specie diversa contra obedientiam Ecclesiæ debitam; quia sacrum et jejunium sunt objecta specie diversa.

33. — Denique quær. 2. an ex diversis præceptis peccata specie distinguantur? Affirmant *Nav. Gran. Tann. etc.* sed dicendum cum *S. Th. 1. 2. qu. 72. art. 6. ad 2. Cajet. Val. Azor. Laym. Con. Pal. Bonac. Ronc. l. c. Croix l. 4. n. 47. Salm. ibid. p. 2. n. 5. et 6. ex communi*, quòd, si præcepta distinguantur tantùm ex parte legislatorum (ut est in furto, quod prohibetur lege divinâ, et humanâ) minimè inducunt distinctionem specificam peccatorum; quia diversitas legislatorum non efficit præceptum esse formaliter diversum, sed tantùm materialiter. Secùs tamen, si præcepta distinguantur ex parte motivi ad prohibendum, quia tunc diversæ virtutes læduntur; prout si quis frangeret jejunium præceptum ab Ecclesia, et ad quod voto simul ipse se obstrinxerit; tunc

enim læderet temperantiam, ex qua Ecclesia jejunium imperat, et religionem, ex qua Deus præcipit vota observari.

Ad agnoscendum verò quandonam leges sint conditæ ad diversos fines, dicunt *Salm. tr.* 20. *c.* 12. *p.* 2. *n.* 9. videndum si præceptum humanum trahat actum ad specialem aliam virtutem, sive ad oppositionem cum alia speciali virtute. Hinc infertur: I. Si quis occidit sacerdotem, non solùm peccat contra justitiam, sed etiam contra religionem, ex cujus motivo Ecclesia vetat sacerdotis læsionem. Infertur II. sacerdos beneficiarius omittens officium divinum, committit unum peccatum contra religionem, non autem contra justitiam, si velit restituere fructus beneficii, quia ex eodem motivo religionis Ecclesia præcipit recitationem ei, qui est sacerdos, et est beneficiarius, qui ex justitia tenetur tantùm non facere fructus suos; ita *Azor. Trull. Dian. etc. cum Salm. ibid. n.* 12. *contra Suar. Laym. et Bonac. Vide dicenda l.* 5. *n.* 145. *Qu. I.*

34. — Quæritur hìc 3. an peccatum ex objecto levius possit ratione circumstantiæ excedere gravitatem peccati superioris speciei? Negant *Durand. Vasq. et alii;* sed affirmat probabiliùs *S. Th.* 2. 2. *qu.* 10. *art.* 3. *ad* 1. ubi ait: *Nihil prohibet peccatum, quod est gravius secundùm suum genus, esse minùs grave secundùm aliquas circumstantias.* S. Doctorem sequuntur *P. Conc. t.* 10. *p.* 524. *n.* 6. item *Caj. Suar. Azor. Pal. etc. cum Salm. ibid. p.* 4. *n.* 22. *et aliis communiter;* quia licèt regulariter gravius peccatum est illud, quod perfectiori virtuti opponitur, ut dicit *S. Th.* 1. 2. *qu.* 73. *art.* 4. Attamen, cùm gravitas peccati superioris speciei sit finita, ideò, etsi physicè non possit excedi à malitia peccati speciei inferioris, potest verò moraliter. Hinc sodomia, et bestialitas sunt graviora peccata, quàm perjurium, ut docet *S. Th.* 2. 2. *q.* 154. *art.* 3. *cum Salm. ibid. in fin.* Et ideò regula prædicta metiendi gravitatem peccati ex oppositione ad superiorem virtutem currit tantùm, quando peccata sunt maxima contra unamquamque virtutem, non autem quando comparatio fit maximi peccati ad minimum.

An autem circumstantiæ speciem tantùm aggravantes sint confitendæ, nimirùm gradus incestûs, quantitas furti, tempus durationis peccati? *Vide dicenda de sacr. pœn. l.* 6. *ex num.* 467.

ARTICULUS II.

Quæ peccata distinguantur numero?

35. — « RESP. Numero distinguuntur duobus modis: 1. Ex « diversis objectis numero totalibus, non materialiter, et » physicè tantùm, sed etiam formaliter, et moraliter di- » stinctis. 2. Per interruptionem actuum moralem. *Fill. tr.* » *21. c.* 8.

» Dico, *moralem;* quia etsi ad distinctionem numericam » physicè sufficiat quævis interruptio, in ordine tamen ad » confessionem non multiplicantur, nisi moraliter multi

» sint, quia, sicut in confessione actus moralis, ita etiam » multiplicatio, et distinctio moralis attendi debet.

» Porrò actus moraliter interrumpuntur, ita ut nec virtua- » liter nec interpretativè manère censeantur : 1. Per contra- » riam voluntatem, et propositum. 2. Per cessationem » ab actu voluntariam et liberam. 3. Per cessationem invo- » luntariam et naturalem, sive ea fiat per somnum, sive » per distractionem ad alia. Per somnum quidem, quia cùm » in illo cesset usus rationis, non continuatur actio libera, » et moralis : per distractionem verò quia per illam prior » cogitatio fit involuntaria, ideòque si ad eam redeatur, fit » voluntaria, et moraliter multiplicatur. Ita *Vasq. etc.* Quæ » sententia, etsi in peccatis externis tenenda sit, in internis » tamen non habet locum secundùm *Fill. tr.* 21. *c.* 8. *n.* 317. » Ratio est, quia etsi per hanc interruptionem physicè actus » multiplicetur, non tamen moraliter : quia hoc ipso, quòd » animus involuntariè distrahitur, remanet interpretativè » prior voluntas, cùm non sit retractata, aut aliter inter- » rupta. *Vide etiam Bald. d.* 21 *n.* 3.

Unde resolves :

» 1. Unum numerò peccatum committit, qui uno actu » odii, vel detractionis fertur in 10 homines; qui uno ictu » duos occidit ; qui uno actu vult omittere officium horarum » per mensem, jejunium per quadragesimam. Quia, etsi » hæc objecta physicè sint plura, sunt tamen unum mora- » liter, et formaliter, quatenùs in uno actu hìc et nunc con- » junguntur. Ita *Nav. Fill. Bon. d.* 2. *q.* 4. *p.* 1. *contra Azor.* » *Vasq.* etc. qui satis probabiliter dicunt esse peccata di- » stincta. Verùm sive 10 peccata dicas, odisse v. g. 10 ho- » mines, sive unum, parùm refert, cùm unum hoc illis de- » cem æquivaleat, proindeque objecti gravitas in confessione » exprimenda sit, quippe quæ actum in suo esse individuali » constituit, ut notant *Fill. Bon. Suar de pœn. s.* 22. *s.* 5. » *n.* 36.

» 2. Actus voluntatis internus sæpiùs interruptus, et re- » petitus, licèt physicè sit multiplex, moraliter tamen est » unum numero peccatum, in ordine ad confessionem, si

» consumetur in opere aliquo externo, per eum intento, » et causato, aut etiam in pluribus actibus externis sibi in» vicem subordinatis, ad eundem finem. Hinc v. g., qui fu» ratur bibliothecam per totam noctem, etsi sæpiùs volunta» tem furandi renovet, unum furtum; et qui ad occiden» dum alium pergens, sæpè voluntatem renovat, unum ho» micidium committit. Ratio est, quia est una actio externa, » ab internis intenta, et causata, in qua internæ omnes com» plentur, et moraliter uniuntur. *Vide Bald. d. 21. n. 4.*

3. Actiones externæ, licèt numero distinctæ, ad eum» dem tamen finem, et actum principalem relatæ, modò » non habeant distinctam ab illo malitiam, non distinguun» tur ab ipso fine, et actu principali, moraliter loquendo, et » in ordine ad confessionem. Hinc oscula, tactus, verba » impudica, etc. copulam carnalem præcedentia, imò etiam » comitantia, et subsequentia, tanquam complementa, et » appendices operis, unum numero peccatum sunt, ut do» cent *Nav. c. 6. n. 17. Az. l. 4. qu. 6. Fill. etc.* Ratio est, » quia sunt vel initia, vel partes, vel complementa, et ap» pendices operis, ejusdem actûs humani, et objecti, in quo » omnia prædicta moraliter uniuntur.

» Dixi, *complementa;* quia si similes actus non sint ini» tia, vel partes copulæ subsecuturæ, aut ex actu præte» rito ex natura rei non consequantur, distinguuntur nu» mero, ut v. gr. si quis de fornicatione glorietur: proin» deque illi in confessione explicandi sunt separatim, non » autem priores, ut docet *Suar. t. 4. de pœn. d. 22. s. 3.* » *n. 26-27.* »

36. — Ad intelligentiam hujus tam difficilis materiæ de numerica distinctione peccatorum, circa quàm valde DD. laborant, et valde dissentiunt, ut clariùs intelligantur omnia quæ à *Busemb.* dicta sunt, prænotandum constare ex Trid. non solùm in confessione species peccatorum esse explicandas, sed etiam numerum, cùm *Sess. 14. can. 7.* sic doceat: *Si quis dixerit in sacramento pœnitentiæ necessarium non esse jure divino confitêri omnia, et singula peccata mortalia, anathema sit.* Hinc videndum, ex quibus radicibus desumatur distinctio numerica peccatorum? Respondetur desumi ex duabus radicibus, nempe I. ex *multiplicitate actuum moraliter interruptorum*, et in hoc omnes conveniunt, II.

ex *diversitate objectorum totalium*, quamvis de hac radice alii dubitent, ut infrà videbimus *n.* 45. Et I. loquendo de prima radice, dubium magnum est, quandonam actus voluntatis moraliter interrumpantur? Et hic ad clariorem intelligentiam distinguendi sunt actus *interni* interrupti, ab actibus *externis*.

37. — Et I. Quoad actus *internos* distinguere insuper oportet peccata *cordis* à peccatis *oris* et *operis*. Si sunt enim peccata *cordis*, quæ internè omninò perficiuntur, ut sunt odia, hæreses, delectationes morosæ, desideria turpia, etc. ista, statim ac multiplicantur, interrumpuntur; ita ut tot sint peccata, quot sunt actus voluntatis illis consentientis. Ratio, quia quoad tales actus non pendet unus ab alio, et ideò nequeunt moraliter continuari. Ita communiter *Suarez. Vasq. Az. Pal. Bon. etc. cum Salm. tr.* 20. *c.* 12. *p.* 5. §. 1. *n.* 32. *Ronc. tr.* 2. *de pecc. c.* 2. *q.* 2. *P. Conc. t.* 10. *pag.* 526. *num.* 13. *Cont. Tourn. de pecc. part.* 1. *cap.* 3. *art.* 2. *Dico* 2. *contra Lugonem d.* 16. *sect.* 14. *ex num.* 566. *Canum, Homobon. etc. apud Tamb. Meth. conf. c.* 1. §. 5. *n.* 32. qui dicunt hos actus non interrumpi per somnum, distractionem, etc., sed tantùm per contrariam voluntatem: et huic opinioni videtur adhærêre *Busemb. cum Fill. hic vers. Porrò, in fine;* et vocat probabilem *Tamb. l. c.* (licèt *Tamb.* dicat semper explicandum esse tempus, quo voluntas prava duraverit). Sed hanc opinionem, ut falsam rejiciunt *Conc. ac Vasq. Suar. Dian. etc. cum Salm. tr.* 20. c. 12. *p.* 5. §. 1. *n.* 34. quare opinio *Lugonis* et *Cani* saltem tamquam dubiè probabilis non est tenenda. Et ideò pœnitens quidem debet explicare, si potest, quot vicibus in voluntate consensit, si verò non potest, quia pravus animus fuit diuturnus, tunc sufficit fatêri tempus in quo cum tali animo perseveravérit, ut dicunt *Ronc. et Viva de Sacr. pœnit. q.* 5. *art.* 7. *n.* 2. *cum Vasq.* Meritò autem notant I. *Coninck et Lugo apud Tamb. n.* 33. (licèt *Tamb.* non assentiat) *cum Viva n.* 5. *et Antoine*, quòd explicari debet, si interruptiones fuerint notabiliter raræ, vel frequentes. Notant II. *Tamb. l. c. n.* 48. *cum Lugo, et Viva d. n.* 5. quòd, si plures hujusmodi actus ex eodem impetu concupiscentiæ procedant, unum peccatum mortale constituunt, etsi aliquod breve intervallum inter actus intercedat.

38. — Hoc currit quoad actus internos circa peccata *cordis*. Quoad actus autem *internos* circa peccata *oris* et *operis*, quæ externè consummantur, uti sunt blasphemiæ, furta etc., hi actus moraliter interrumpuntur. I. Per retractationem voluntatis. II. Per liberam cessationem, nimirùm, si quis voluntariè et liberè cesset à proposito pravo; tunc enim, si iterùm redeat ad malam voluntatem, novus actus erit moraliter diversus à primo, cùm à primo non procedat, et ideò erit novum peccatum. Ita *Bus. Ronc. et Croix l.* 5. *n.* 170.

39. — Utrùm autem malum propositum interrumpatur per communes interruptiones, ut per somnum, distractionem, comestionem, etc.? Negat *Lugo dict. d.* 16. *n.* 567. et adhæret *Tamb.* §. 6. *n.* 35. *et* 36. etiamsi magna mora intercedat; sed hæc opinio est contra communem, et meritò rejicitur, ut ait *Croix l.* 5. *n.* 178. E converso probabilis est sententia omninò opposita cum *Henno, Vasq. Nugn. Dian. etc. apud Vivam*, qui dicunt actus internos interrumpi per quamlibet distractionem, etiam involuntariam. Sed probabiliùs videtur dicendum cum *Salm. tr.* 20. *c.* 12. *p.* 5. §. 1. *n.* 38. *Viva de sacr. pœn. q.* 5. *art.* 6. *n.* 6. *in fin. Ronc. q.* 2. quòd si intercedat tempus breve, actus non discontinuantur: secùs, si intercedat tempus diuturnum. Quale autem æstimandum sit tempus diuturnum, *Viva* dicit annum, *Salm.* mensem, *Ronc.* duos dies, *Conc.* autem unum; sed ego puto impetum unius actûs difficulter posse protrahi (ordinariè loquendo) plus quàm ad duos, vel tres dies ad summum. Hinc qui perseverat in mala voluntate ultra duos, vel tres dies, explicare debet tempus, ut sic intelligatur moraliter numerus actuum internorum circa peccata externa.

40. — Notandum tamen, quòd actus voluntàtis, si ex prima voluntate procedant, et moraliter permaneant in aliquo effectu, qui conducat ad consummandum peccatum externum, per qualecunque tempus duret prava voluntas, unum solum peccatum constituunt. Hinc infertur I. quòd, si quis proponat occidere hominem, et idcircò arma præparet, viam arripiat, et inimicum occidat, unum peccatum committit, licèt per multos dies illum quæsierit, et pluries voluntatem repetierit. Ita communiter *S. Bonav. Vasq. Caj. Nav. Bon.* etc. *cum*

Salm. ibid. n. 36. *et S. Th. in* 2. *dist.* 42. *q.* 1. *art.* 1. Ratio (ut docet *S. Thom.*), quia omnes hi actus *non habent rationem peccati, nisi secundùm quod per unam voluntatem in perversum finem ordinantur.* Infertur II. quòd, si quis statuit non restituere rem alienam, et in eadem voluntate semper (adhuc per annum) maneat, unum peccatum committit: quia in illa retentione nunquam retractata virtualiter permanet prima voluntas, ut probabiliter dicunt *Ronc. de peccat. q.* 2. *r.* 1. *Lugo de pœn. d.* 16. *n.* 549. *cum Nav. Gabr. et Tanner. Salm. tr.* 13. *cap.* 1. *p.* 14. *n.* 264. *et tr.* 20. *c.* 12. *p.* 5. §. 1. *n.* 37. *cum P. Nav. et Trull.* item *Dian. p.* 2. *tr.* 16. *r.* 27. *cum Malder. Arag. et Sayro* (*contra Suar. Vasq. Bon. Tapia, etc. ap. Salm. cit. n.* 37. qui tenet interrumpi voluntatem per somnum, distractionem, etc. quorum sententia etiam probabilis est.). Imò *Lugo* dicit voluntatem non interrumpi, etiamsi retractatio, sed brevissima, interfuerit voluntatis (*Vide dicenda l.* 4. *num.* 683.). Meritò tamen censet *Dian. l. c. in fine* cum AA. ab ipso citatis, quòd si fur redditur impotens ad restituendum, et deinde factus potens, datâ opportunitate, non restituit, novum peccatum committit. Ratio, quia eo casu per illud tempus impotentiæ voluntas non restituendi non perseverat in effectu.

41. — II. Quoad actus autem *externos* peccatorum, tunc isti moraliter interrumpuntur, quando non subordinantur ad aliquem actum principalem completum, putà cùm quis habet plures tactus, sine intentione copulæ, vel si pluries percutiat, sine intentione occidendi; vel si pluries furetur partes ex cumulo, sine intentione totum cumulum auferendi; quia tunc quilibet actus habet suam completam malitiam. Ita communiter omnes cum *Holzm. t.* 1. *p.* 145. *n.* 681. E converso actus externi duobus modis uniuntur, ita ut unum constituant peccatum. *Primo,* si ex eodem impetu procedant, putà cùm quis ex eodem impetu pluries percutiat, pluries inhonestè tangat, eumdem Sanctum, vel plures dies sanctos blasphemet, pluries aliquem in eadem materia convicietur, vel detrahat, ut rectè dicunt *Salm. tr.* 20. *c.* 12. *p.* 5. §. 2. *n.* 41. *cum Nav. Tap. Less. et Cov.* item *Conc. t.* 10. *p.* 529. *num.* 21. *Viva de pœn. q.* 5. *art.* 6. *n.* 6. *cum Pal. Dic. Bon. ap. Croix l.* 5. *n.* 179. Utrùm autem unum peccatum committat, qui unâ vice plures Sanctos blasphemat; aut pluries eodem

impetu alicui contumeliis afficit in diversis materiis; aut confessarius, qui in mortali successivè plures absolvit? *Vide infrà ex n. 47. Quær. 1. 2. et 6.*

Secundo modo actús externi moraliter uniuntur, si ad ejusdem peccati consummationem diriguntur, sicuti diximus suprà de actibus internis erga idem peccatum externum repetitis, qui ex prima voluntate procedunt. Hinc, si quis ad homicidium patrandum emit arma, viam carpit, quærit hostem, et occidit; unum peccatum committit. Ita etiam, si quis ad copulam consummandam præmittit tactus, oscula, et sermones, sufficit si confiteatur tantùm copulam obtentam. Utrùm autem explicandi sint tactus, qui statim copulam sequuntur? Adsunt tres sententiæ.

Prima absolutè affirmat cum *Suar. et aliis.*

Secundà cum *Dicast. et Croix l. 5. n.* 168. negat, si hujusmodi actus intendantur velut complementum prioris voluptatis, secùs verò, si in eis tanquam in nova voluptate sistatur.

Hæc est quidem probabilis, sed non minùs probabilis est *tertia sententia Busembai cum Lug. de pœn. d. 16. n. 553. Pal. Nav. Azor. Viva. l. c. n. 6. et Salm. tr. 20. c. 12. p. 5. §. 2. n. 45.* qui cum communi dicunt omnes hos actus, sicut et complacentiam de copula habita non esse novum peccatum, si statim post copulam habeantur, et minimè ad novam copulam intendantur: quia verosimiliter adhibeantur tanquam complementum copulæ obtentæ.

42. — Notandum tamen I. quòd etiam explicanda sunt, tanquam distincta peccata, omnia media posita ad peccatum consummandum, si postea peccatum non consummetur, ut ait *Viva cum communi ibid. n.* 6. Et hoc, non solùm si prædicta media per se sint mala, ut sunt tactus, et sermones inhonesti; sed etiam si sint indifferentia, ut carpere viam, ascendere domum ad mulierem cognoscendam; parare arma ad homicidium etc. Ita valde probabiliter dicit *Viva ibid. n.* 6. Ratio, quia tunc peccatum non manet tantùm internum, sed externatur in illis actionibus, quæ omnes malæ deveniunt, cùm à malitia pravi finis omnes informentur.

43. — Notandum II. quòd, si quis habens oscula, tactus,

etc. noluisset ab initio copulam, sed postea ob libidinem auctam copulam perfecerit, non sufficit, si tantùm copulam confiteatur; tunc enim omnes actus tanquam distincta peccata debent explicari, quia, cùm in illis sistitur, quivis actus habet in se malitiam suam consummatam. Ita communiter *Cont. Tourn. de pecc. p. 1. c. 3. art. 2. Collig. 7. Less. Dic. cum Croix l. 5. n. 169. et Salm. cit. n. 45. circa fin. cum Nav. Lugo*, etc. Et idem dicendum de eo, qui animum habuit tantùm hostem vulnerandi, et inde irâ accensus occidit; is duo peccata committit, ut *Salm. ib. cum iisdem.*

44. — Advertendum etiam cum *La Croix l. 5. n. 170. et P. Mazotta de consc. c. 2. q. 4. L. Ex fine*, quòd, si quis ex intentione furandi centum aureos, centenis vicibus moraliter interruptis ea surripiat, tunc centum peccata committit; quia singuli actus habent in se consummatam malitiam. Tria etiam sacrilegia committit, qui in die Nativitatis Domini tres missas celebrat in mortali, quia sunt actus de se completi. *Dixi tria sacrilegia :* hoc tamen currit in sententia eorum (ut tenent *Sporer de pœnit. c. 3. n.* 435. et quidam Neotericus) qui dicunt celebrare in mortali esse unum sacrilegium, quia actiones celebrantis, licèt sint plures, tamen integrant unum ministerium sacrificii. Sed veriùs dicendum saltem hæc esse novem sacrilegia, cùm celebrans in mortali in unaquaque missa veriùs tria sacrilegia committat; et quamvis unum offerat sacrificium, attamen ad illud offerendum plures actiones per se completè sacrilegas operatur, nimirùm indignè consecrando, ministrando sibi indigno, et indignè sumendo : secùs dicendum, si post sumptionem sumat particulas superfluas, quia hæc ultima sumptio pertinet ad unum sacrificium. *Ita Croix l. c. cum Viva n.* 7. Dixi *saltem*, nam juxta nostram sententiam quatuor sacrilegia committit celebrans in mortali. *Vide l. 6. n. 35. v. Hinc.*

45. — Loquendo autem de secunda radice distinctionis numericæ, scilicet an peccata multiplicentur ex diversitate objectorum totalium, celebris est quæstio inter Doctores.

Prima sententia negat, et hanc tenent cum *Bus. hic num. 37. Suar. in 3. p. d. 22. sect. 5. n. 34. Lugo de pœn. d. 16. n. 135. Laym. l. 1. tr. 3. c. 3. n. 2. Viva de pœn. q. 5. a. 6. n. 9. Anacl. p. 81. n. 57. cum Nav. March. etc.* ac

6..

Tamb. Meth. conf. l. 2. c. 1. §. 9. n. 58. item *Bon. Fill. Gob. etc. ap. Croix l. 5. n. 150.* probabilemque putant *Vasq. Rodr. etc. ap. Lugo loc. cit.* Diversis autem rationibus præfati AA. hanc sententiam tuentur; nam *Suar. Laym. Vill. etc.* probant, quia in eodem actu, entitativè uno, non possunt esse plures malitiæ numero diversæ, cùm in eodem subjecto nequeant esse plura accidentia numero distincta. Aliâ ratione utuntur *Lugo, et Tamb.* dicentes, quòd licèt in eodem actu possint esse plures malitiæ, tamen ex præcepto Tridentini tenemur quidem explicare numerum peccatorum, non autem numerum malitiarum.

Secunda verò *sententia* communior, quam sequimur, et tenent *Cont. Tourn. de pecc. part. 1. cap. 3. art. 2. Dico 1. Conc. tom. 10. p. 531. n. 29. Croix l. 5. n. 149-150. Holzm. tom. 1. p. 142. n. 668. ac Salm. tr. 20. c. 12. p. 6. n. 61. cum Azor. Hurt. Vasq. Diana, Dic., et aliis innumeris*, docet diversitatem objectorum totalium benè constituere diversa numero peccata. Ratio 1. quia, sicut actus respiciens plura objecta, specie diversa, includit plura specie diversa peccata in confessione explicanda, ita actus respiciens plura objecta, numero diversa, includit plura diversa numero peccata. Ratio 2. quæ fortiùs probat, est, quia idem actus non solùm potest includere plures malitias specie diversas, sed etiam numero. Id patet exemplo; si enim conjugatus copulam habet cum conjugata, nemo negat (ut ipse *Lugo n. 241.* fatetur) duplicem committere injustitiam, unam quia violet jus suæ uxoris, alteram quia coöperatur, ut illa violet jus sui mariti. Ergò cum eodem unico actu benè possunt esse plura peccata, numero diversa, contra eamdem virtutem. Objicit *Lugo*, quòd tunc alio modo tendendi conjugatus ille justitiam lædit, quando violat jus suæ uxoris; alio quando coöperatur, ut altera violet jus viri sui, et ideo duo peccata injustitiæ committit. Sed hæc responsio non subsistit, nam eadem virtus justitiæ eodem modo, non diverso, quo obligat eum ad servandam fidem suæ uxori, obligat etiam ut non coöperetur, ne illa frangat fidem suo viro debitam.

Nec obstat ratio *Suarii*, nempe quòd in eodem subjecto nequeunt esse plura accidentia numero distincta. Nam respondetur hoc valêre in physicis, non autem in moralibus; in his

enim licèt actus physicè sit unus, moraliter tamen benè potest esse multiplex, quando juxta prudentum judicium unicus ille actus æquivalet pluribus, habitâ ratione ad objecta totaliter diversa, prout patet exemplo copulæ conjugati cum conjugata, et docet *D. Th. 2. 2. d. 42. q. 1. art. 1.* Nec etiam obstat ratio *Lugonis*, nimirùm quòd in confessione tenemur tantùm explicare numerum peccatorum, non autem diversas malitias peccati : nam respondetur, posito quòd malitiæ in illo actu sint plures, plura etiam esse peccata, cùm peccata diversa non sint nisi diversæ malitiæ.

46. — Hinc infertur diversa numero peccata committere I. eum, qui uno ictu plures homines occidit, vel pluribus detrahit, ut dicunt *Cont. Tourn. de pecc. part. 1. cap. 3. art. 2. Colliges 1.° Concina tom. 10. p. 530. n. 23. Bonac. de sac. d. 5. q. 5. p. 2. §. 3. diff. 3. n. 16. et Salm. tr. 20. c. 12. p. 5. §. 2 n. 42. et 43. cum Vasq. Azor. Henr. etc. (contra Anacl. p. 81. n. 57. Tamb. l. c. n. 61. et 62. cum Lugo etc.).* Et idem dicendum, si quis intendit occidere sive infamare totam familiam, ut tenent *Salm. ibid. n. 49. Cont. Tourn. l. c. Concina n. 28. et Holzm. p. 143. n. 671. contra Roncaglia p. 16. q. 2. r. 2. et Anacl. l. c.* Nec obstat dicere, quòd familia pro unica persona reputatur, ex *l. 1. ff. Si familia, etc.* Nam, licèt fictione juris familia una persona dicatur, attamen occisio aut detractio illa, cùm uniuscujusque jus lædat, quod personæ illius familiæ distinctè habent ad vitam aut famam, idcircò diversa peccata constituit. Secùs verò esset dicendum, ut benè censent *Salm. ibid. n. 51.* si quis læderet bona, quæ possidet aliqua civitas, monasterium, aut capitulum in communi; tunc enim non competit jus individuis in particulari, sed tantùm toti communitati, unde unum jus læditur. II. Qui unico actu optat ad plures fœminas accedere, *contra Tamb. n. 62. cum Lugo*, vel pluries ad eamdem fœminam, *contra Less. ap. Tamb. n. 5.*, tantò magis qui eâdem nocte pluries eamdem fœminam cognoscit, ut *Salm. ibid. n. 55. cum aliis communiter, contra Zanardum*, quælibet enim fornicatio habet suum terminum completum. III. Qui à pluribus furatur, ut *Salm. ibid. n. 44. cum Azor. et Molin. contra Lugo, et Tap.* IV. Qui pluribus unicâ vice scandalum præbet, ut rectè ait *Cont. Tourn. de præc. Dec. cap. 1. sect. 7. punct. 1. §. 2. in fine, contra Tamb. num. 64. cum Lugo.* V. Qui unico actu vult per

plures dies horas canonicas, vel jejunium omittere, ut *Croix l. 5. num. 164. Holzm. n. 673. et Salm. tr. 20. c. 12. p. 5. §. 2. n. 44. (contra Busemb. Lugo, etc.)* VI. Qui uno actu malum tribus personis desiderat, ut *Croix n. 158. cum Dicast.*

47. — Quæritur autem 1. quot peccata committit, qui unico actu blasphemat duodecim apostolos. *Cont. Tourn. de pecc. part. 1. cap. 3. art. 2. Colliges 3. et Concina tom. 10. p. 529. n. 21.* censent committere duodecim peccata, quia uniuscujusque apostoli honorem lædit, et quidem probabiliter; sed non est improbabile id quod sentiunt *Anacl. p. 82. n. 58. et Salm. ibid. n. 40. cum aliis*, nempe quòd iste unum committat peccatum, quia cùm omnes blasphemiæ in Sanctos malitiam desumant ex una relatione ad Deum, moraliter loquendo unica injuria per talem blasphemiam mediatè Deo infertur.

48. — Quæritur 2. an committat diversa peccata, qui detrahit alicui in pluribus materiis, vel eum diversis contumeliis afficit? Negant *Salm. ibid. n. 41. Lugo de pœn. d. 16. n. 265. cum Caj. Sa, Azor. Reg. et Molin.* item *Bon. Dic. Diana, etc. ap. Croix l. 5. n. 161.* dicentes unum committere peccatum, quia licèt tales detractiones, aut contumeliæ materialiter specie distinguantur, moraliter tamen unam famam, aut honorem lædunt. Sed probabiliùs censent plura peccata committere *Cont. Tourn. loc cit. Colliges 5° Holzm. n. 674. Conc. tom. 10. p. 529. n. 21. et Croix l. c. cum Sylvio, Nav. etc.* Ratio, quia læduntur diversa jura ad famam vel honorem, quæ alteri competunt; per hoc enim quòd aliquis esset diffamatus in uno crimine, non ideo est diffamatus in alio. Nec obstat quòd is, qui aufert plures diversas res alicui, unicum committit furtum, nam tunc unicum læditur jus quod ille habebat ad bona sua; sed quando aliquis diffamatur in pluribus materiis, plura ejus jura læduntur, juxta plures respectus quos fama habet ad diversas virtutes, unde plura committuntur peccata. Benè tamen hìc advertendum cum *Salm. tr. 13. c. 4. p. 2. n. 13. in fine et Concina l. c. in fin.* quòd mulierculæ, et plebeji, qui simul rixantes eodem impetu diversis contumeliis se onerant, unum peccatum committunt. Ratio, quia juxta communem æstimationem hi non lædunt famam, et honorem, eò quòd ex una parte convicia inter hujusmodi personas non apprehenduntur ut gravia, et ex alia audientes nullam ipsis fidem præstant, putantes illa potiùs proficisci ex impetu iræ, quàm ex animo,

et rei veritate; et ideò tales rixantes ut plurimùm excusantur à mortali, nisi fortè de aliquo particulari facto adversarium improperent.

49. — Quæritur 3. an qui detrahit alicui coram pluribus, plura peccata committat? Affirmant *Croix l.* 5. *n.* 162. *et Holzm. tom.* 1. *p.* 143. *n.* 675., quia (ut dicunt) tot jura is lædit, quot sunt personæ apud quas alter infamatur. Sed unum tantùm peccatum committere censent *Lug. de pœn. d.* 16. *n.* 112. *Tamb. Meth. conf. l.* 2. *c.* 9. §. 1. *num.* 2. *Azor. l.* 13. *c.* 5. *dub.* 1. *et Mol. de just. tract.* 4. *dist.* 19. *n.* 3. Ratio, quia detrahere coram pluribus est tantùm circumstantia aggravans, cùm jus ad famam sit unicum apud omnes, non autem multiplex; unde cùm satis probabilis sit sententia, juxta dicenda *de pœn. l.* 6. *n.* 467. quòd non sit obligatio explicandi in confessione circumstantias aggravantes, probabile etiam est in casu proposito non esse obligationem explicandi numerum personarum coram quibus facta est detractio, sed sufficere quòd dicatur: *Detraxi coram pluribus.*

50. — Quæritur 4. quot peccata committat qui plures articulos fidei negat? Plura censet *Borgia apud Croix l.* 5. *n.* 156., quia (ut ait) unusquisque articulus est distinctum fidei objectum. Sed veriùs negant *ib. Diana, et Oviedo.* Ratio, quia objectum fidei nequit dici multiplex, cùm reverà unicum tantùm sit, nempe veracitas Dei revelantis; idcircò, qui unum fidei articulum negat, non minùs est infidelis, quàm qui omnes negat; et ita contrà, qui plures negat articulos, non magis est infidelis, quàm qui negat unum.

Quæritur 5. quot peccata committat, qui diversa mala optat inimico, putà infamiam, mortem, paupertatem, etc.

Prima sententia, quam tenet *Lugo de pœnit. d.* 16. *n.* 260. *cum Val. Turr. Bon. de* 1. *pr. d.* 3. *q.* 5. *p. ult.* §. 1. *n.* 10. *Dian.* 1. *p. tr.* 7. *r.* 30. *et* 3. *p. tr.* 4. *r.* 67. item *Caj. et Trull. ap. Bus. vide l.* 3. *n.* 30. *v. In confessione*, dicit committere unum specie peccatum, et etiam numero, si mala optentur in eodem impetu; quia peccata odii non sumunt speciem diversam à diverso malo optato, quando omnia appetuntur sub ratione mali, ut contraria virtuti dilectionis; nulli dubium verò explicandas esse species malorum, si desiderium sit efficax.

Secunda sententia, quam tenent *Busemb. loc. cit. cum Suar. et Palao, ac Salm. de rest. c.* 4. *p.* 4. *n.* 29. *cum*

Bann. Salon. Prado, Villal. Soto, Fill. et Dic. dicit, committere plura peccata, prout sunt species malorum optatorum, si specificè exprimantur; quia desiderium sumit speciem à diverso objecto desiderato, ut inquit *S. Th.* 2. 2. *qu.* 76. *a.* 4. *ad* 2. dicens : *Si ille qui maledicit, velit malum occisionis alterius, desiderium non differt ab homicidio.* Secùs si optetur malum in communi, prout si dicat: *Maledictus sis; malum tibi eveniat.*

Tertia tamen *sententia* satis probabilis, quam tenet *Croix l.* 5. *n.* 159. distinguit, et dicit committere unum specie peccatum, casu quo mala illa apprehendantur sub uno genere mali, nempe ut media ruinæ inimico optatæ; secùs, si voluntas feratur ad optanda ei illa diversa mala specificè considerata, ut dicunt *ibid. Sylv. Mol. Bon. etc.*

Quæritur 6. an plura sacrilegia committat confessarius, qui in mortali successivè plures absolvit? Negant *Salm. tr.* 20. *c.* 12. *p.* 5. §. 2. *n.* 46. *Viva de pœn. q.* 5. *a.* 6. *n.* 6. *Lugo eod. tit. d.* 16. *n.* 558. *cum Rodr.* item *Sporer, Gob. Diana, etc. apud Croix l.* 5. *n.* 171. dicentes unum peccatum committere, quia formaliter unam irreverentiam Deo irrogat; sicut qui plura sacra vasa furatur unum sacrilegium committit. Sed veriùs *Concina tom.* 10. *p.* 531. *n.* 27. *Cont. Tourn. de pecc. part.* 1. *cap.* 3. *art.* 2. *Collig.* 4. *et Croix loc. cit. cum Bon. Dic. Escob. et aliis* docent tot sacrilegia committere, quot absolutiones impertit, quia singulæ absolutiones sunt singula sacramenta. Idem dicit de sacerdote pluribus Eucharistiam successivè ministrante, *Croix num.* 172. *cum Con. Vasq. Pal. etc.* quia singulæ communiones sunt singula convivia completa respectu communicantium. Sed probabiliùs *Viva, ac Fill. Bus. Diana, et alii ap. eumdem Croix l. c.* (qui etiam id probabile putat) dicunt in hoc unum peccatum committi, cùm una sit administratio, et ideò unum convivium. *Vide l.* 6. *n.* 35. *v. Hinc.* Utrùm autem ministrare Eucharistiam in mortali sit mortale, *vide dicenda dicto n.* 35. *sub initio.*

CAPUT II.

DE PECCATIS IN SPECIE, MORTALI ET VENIALI.

DUBIUM I.

Quid sit peccatum mortale, et veniale?

51. — « Resp. 1. Mortale est, quod ob suî gravitatem,
» gratiam et amicitiam cum Deo solvit, pœnamque æternam
» meretur. Dicitur mortale, quia spiritualis vitæ principium,
» gratiam scilicet habitualem, tollit, et mortem animæ af-
» fert.

« Veniale est, quod ob suam levitatem, gratiam, et ami-
» citiam non tollit, etsi fervorem charitatis minuat, et tem-
» poralem pœnam mereatur. Dicitur veniale, quia salvo vitæ
» spiritualis principio, scilicet gratiâ, languorem animæ fa-
» cilè curabilem infert, veniamque facilè consequitur.

52. — « Resp. 2. Mortale peccatum duplex est, aliud est
» mortale ex genere suo; aliud ex accidente. Mortale ex ge-
» nere suo est, quod per se lædit charitatem Dei, vel proximi
» quoad personam, res, aut jura, vel nos ipsos corrumpit
» graviter. Ita *Azor. l. 4. c. 9. Sanch. l. 1. mor. c. 3.*

Unde resolves:

« 1. Peccata, contra bonum proprium commissa ut pluri-
» mùm sunt venialia ex genere suo: ut v. g. inutilis, et vana
» concupiscentia, vana oblectatio, prodigalitas, curiositas,
» superfluitas cultûs, et vestitûs, nugæ, otium, excessus in
» cibo, potu, somno, risu, usu conjugii, timore, tristitia,
» appetitu pecuniæ, laudis, etc.

« 2. Peccata contra virtutes theologicas sunt mortalia ex

» genere suo; quia nocent bono alicui interno Dei, v. g. ve-
» racitati, misericordiæ, charitati. Item ferè omnia, quæ
» fiunt contra decalogum; quia quæ committuntur contra
» tria prima præcepta, nocent similiter Deitati, scientiæ,
» omnipotentiæ divinæ, ejusque honori externo, vel inter-
» no; quæ verò contra reliqua præcepta fiunt, nocent per-
» sonæ, bono aut juri proximi.

« 3. Peccata illa septem, quæ dicuntur capitalia, non om-
» nia sunt mortalia ex genere suo: quia non omnia graviter
» Deum, aut proximum lædunt, vel nos ipsos corrumpunt.

« Resp. 3. Mortale ex accidente dicitur, cùm actus aliquis
» venialis, aut indifferens fit per accidens mortalis, de quo
» infrà.

Benè hìc advertendum id quod ait *Ronc. tract. 2. q. 1. c. 1. reg. 1. in praxi*, nempe, quòd: *ubi clarum non est aliquod esse peccatum mortale, non præceps sit confessarius in judicando aliquam transgressionem gravem esse, et talis peccati reum suum pœnitentem pronuntiare.* Etenim valde periculosum est confessariis damnare aliquid de culpa gravi, ubi certitudo non elucet, ut docuit *S. Thomas Quodlib. 9. art. 15.* dicens: *Omnis quæstio, in qua de peccato mortali quæritur, nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur.* Et rationem de hac doctrina paulò pòst adducit, nempe, quia *error, quo creditur esse mortale quod non est mortale, ex conscientia ligat ad peccatum mortale.* Quapropter ait *S. Antoninus* (*p. 1. tit. 2. c. 11.* §. 28.): *Nisi habeatur auctoritas expressa S. Scripturæ, aut canonis, seu determinationis Ecclesiæ, vel evidens ratio, nonnisi periculosissimè* (peccatum mortale) *determinatur... Nam si determinetur quòd ibi sit mortale, et non sit mortale, peccabit contrà faciens, quia omne quod est contra conscientiam ædificat ad gehennam.* Hinc animadvertatur in quale discrimen se immittant illi, qui rigidam doctrinam sectantes, facilè damnant homines de peccato mortali in iis, in quibus gravis malitia evidenti ratione non apparet, eos sic exponendo periculo damnationis æternæ: et idem dicendum de iis, qui de facili notam laxitatis inurunt sententiis, quæ apertè improbabiles non videntur. *Vide dicta l. 1. n. 89.*

DUBIUM II.

Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale fiat per accidens veniale?

53. — « Resp. 1. Tria requiruntur ad peccatum mortale, » quorum si unum desit, fit veniale, quod aliàs ex se est » mortale: 1. Ex parte intellectûs, plena advertentia, et de» liberatio. 2. Ex parte voluntatis perfectus consensus. 3. » Gravitas materiæ saltem ut plurimùm. Ratio primæ et se» cundæ partis est, quia, spectatâ fragilitate humanâ, non » videtur decêre divinam bonitatem, æternis suppliciis pu» nire hominem, absque plena consideratione, et consensu. » Ratio tertiæ partis, quia ubi materia parvi est momenti, » ibi moraliter modica offensio esse reputatur ut plurimùm.

54. — « Resp. 2. peccatum ex genere suo mortale, tribus » ex causis fieri potest veniale, ut patet ex dictis. Prima est, » si ex parte intellectûs non sit perfecta advertentia malitiæ » seu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis sunt: » 1. Si tenuiter, et quasi semidormiens apprehendisti esse » malum. 2. Si pòst, ubi meliùs consideras, judicas te non » fuisse facturum, si ita apprehendisses. 3. Si vehementissimâ » passione, apprehensione, vel distractione laborasti, vel tur» batus fuisti, ita ut ferè nesciveris, quid ageres. » (*Vide dicta n. 4.*)

55. — « Secunda causa est ex parte voluntatis, si non sit » perfectus consensus. (*Ut docet S. Thom.* 1. 2. *q.* 88. *art.* 6. » *Vide dicta super consensu n.* 5.) Signa autem imperfecti » consensûs sunt: 1. Si ita dispositus fueris, ut, licèt facilè » potueris exequi peccatum, non tamen sis executus. 2. Si

» quis dubitet nùm consenserit, præsertim, si sit vir timo-
» ratus. 3. Si quis soleat esse ita affectus, ut malit mori,
» quàm expressè mortaliter peccare: quia talis non facilè con-
» sentit. 4. Si quis valde timidè, et suspensè processisse se
» meminit. 5. Si semisomnis fuit non plenè suî compos, etc.
» judicetque se id non fuisse facturum, si plenè vigilasset.
» *Vide Sanch.* 1. *mor. c.* 10. *Baldell. l.* 10. *d.* 8.

56. — « Tertia causa ex parte materiæ, si hæc sit parvi
» momenti. Quando autem talis sit, discernendum est mo-
» rali judicio prudentis, cui sequentes regulæ servient: 1.
» Ut de materia judicetur, non tantùm ipsa secundùm se
» absolutè est consideranda, sed etiam respectivè ad finem
» intentum, ad quem si parum facit, levis est, gravis au-
» tem, si multum, ut docet *Vasq.* 1. 2. *d.* 158. » (*Regula sit: Non datur parvitas materiæ, ubi ob parvitatem non excusatur ratio offensionis, ut accidit in infidelitate, odio Dei, simonia, perjurio, re venerea, et blasphemia.*)

« 2. Attendendæ sunt circumstantiæ, quia sæpè fit, ut res
» ex se levis, attentis circumstantiis boni communis, vitandi
» scandali, etc. fiat gravis. 3. An pars aliqua rei præceptæ
» sit gravis, ea spectanda est tùm absolutè, et secundùm se,
» tùm etiam in ordine ad totum. 4. In transgressionibus re-
» petitis, si plures materiæ parvæ, vel secundùm se, vel
» secundùm effectus à se productos, moraliter conjungantur,
» fit materia gravis, quia tunc omnes moraliter reputantur
» pro una. Contrà verò non censetur materia gravis si parvæ
» materiæ, nec secundùm se, nec secundùm effectus relictos,
» inter se uniantur.

Unde resolves:

57. — « 1. Peccas mortaliter, ita ut fiat materia gravis,
» si sæpè modicum furaris, et non restituis, juxta dicenda
» *libro* 4, *numero* 533. item, si interruptim psalmos aliquot
» ex eodem officio omittas; si eodem die jejunii sæpiùs parum
» comedas, eodem festo sæpiùs parum labores.

« 2. Non peccas graviter, si diversis festis modicum labo-
» res; si quotidie in quadragesima parum comedas; quod
» verum est, etiamsi simul haberes propositum ita faciendi:

» quia, cùm ista moraliter inter se non uniantur, singula
» sunt parva. *Vide Sanch. l. c.*

« 3. Non peccat mortaliter, qui diversis diebus violat vo-
» tum, quotidie, aut singulis diebus modicum quid orandi,
» vel parvam eleëmosynam dandi, si sit onus affixum diei:
» quia, cùm quotidie cujusque diei obligatio extinguatur, ma-
» teriæ illæ non continuantur. Quod verum est, etsi proponat
» semper omittere, quia illud propositum non fertur in rem
» gravem. Imò, contra *Sanch.* id quidam verum putant, etsi
» quis 100 vota diversæ speciei, in materiis valdè levibus,
» uno die implenda haberet, quia materiæ illæ, cùm sint
» independentes à se, non uniuntur. Si tamen similia vota
» non sint onus affixum diei, sed tantùm dies præfigatur ut
» terminus, ultra quem executio non differatur, erit pec-
» catum mortale, postquam ad materiam notabilem perven-
» tum fuerit.

58. — « 4. Probabile est, eum, qui ter, vel quater 1000
» aureos in causas pias vovisset, non peccaturum mortaliter,
» si tres non solveret, quia, etsi talis pars, absolutè in se
» spectata, sit notabilis, comparatione tamen totius, mo-
» rali judicio non valde videtur æstimanda. *Vide Laym. l.*
» *1. t. 3. c. 5.*

DUBIUM III.

Quibus modis peccatum ex genere suo veniale, aut actus indifferens, transeat per accidens in mortale?

59 *Quomodo peccatum veniale fit mortale, I. ob finem adjunctum.*
60 *II. Ob ultimum finem constitutum.*
61 *III. Ob contemptum.*
62 *IV. Ob scandalum.*
63 *V. Ob periculum incidendi in mortale.*
64 *An sit in statu peccati mortalis, qui proponat committere omnia venialia?*

59. — « Quinque modis id fieri communiter docet *Sanch.*
» etc. 1. Ratione finis adjuncti. 2. Ratione finis ultimi. 3.
» Ratione contemptûs. 4. Ratione scandali. 5. Ratione peri-
» culi. De singulis dicam breviter.

« Resp. 1. Peccatum veniale transit in mortale ratione finis » adjuncti, ut si quis leviter mentiatur, ad copulam carnalem » extorquendam : quia, cùm finis mortalis ametur, mortale est. » Non tamen necessarium est in confessione exprimere illud » mendacium, sed solùm desiderium fornicationis; quia, se» clusâ malitiâ mortalis finis, manet veniale.

60. — « Resp. 2. Transit item in mortale, ratione nimii » affectûs in rem aliquam : ut si v. g. ultimum finem in ea » constituas. Ad quod non sufficit valde intensè, et vehemen» ter ferri in objectum, sed requiritur, ut appretiativè illud ita » æstimes saltem virtualiter, ut paratus sis ejus causâ trans» gredi præceptum obligans sub mortali, ut si quis ita inor» dinatè afficiatur ad fabulas, lusum, personam, ut malit » festo omittere sacrum, etc. quàm illis privari » (*Qui omittit sacrum causâ lusûs, sufficit, ut confiteatur omisisse sacrum.* Vide dicta n. 10. *Si quis autem amore lusûs paratus sit committere quodcumque peccatum mortale, esset peccatum temeritatis, et quidem gravissimum, sed sine specie. Salm. tr. 20. c. 12. p. 2. n. 12. et 13. cum Pal. Azor. Bonac. Reg.*) « Notat » autem *Bonac.* hunc affectum non tantùm habitualem, sed » actualem esse debêre, ut peccatum contrahatur, quia non » imputatur ad culpam id, ad quod committendum habitu » tantùm es paratus.

61. — « Resp. 3. Peccatum veniale fit mortale ratione con» temptûs absoluti, et formalis.

« Dico autem *contemptum absolutum et formalem*, quando » nimirùm ideò formaliter, et absolutè præceptum violatur, » quia ipsi, aut superiori subjici renuis, quod est peccatum » superbiæ consummatæ : vel quando ideò non vis obedire » præcepto, quia præceptum est, et est peccatum inobedi» entiæ formalis, quorum utrumque graviter pugnat cum » charitate debita superiori. » (*Aliud igitur est contemnere legem, seu legislatorem, etiam humanum, non quà talem personam, sed quà legislatorem, quod est mortale; aliud contemnere rem præceptam, quod est veniale, si materia sit levis. Salm. ibid. n. 18. et fusiùs tr. 11. c. 2. p. 2. §. 4. per totum. Vide dicenda l. 5. n. 161. v. Quarta.*)

Ex quibus resolves :

« 1. Non est mortale, si velis quidem obedire, et subjici » absolutè; nolis tamen hìc, et nunc in re modicâ; aut si » auctoritatem legis, vel præcipientis admittas, executionem » tamen hìc et nunc contemnas. Ratio est, quia non est con- » temptus absolutus, et simpliciter, sed tantùm secundùm quid.

« 2. Si præcisè ex indignatione, malitia, prava consuetu- » dine, aliave causa præceptum violetur, et non ex contem- » ptu potestatis superioris, non est mortale, quia non est » contemptus formalis, sed tantùm interpretativus.

« 3. Est mortale, facere vel omittere aliquid, ex contem- » ptu justæ legis humanæ. Item ex contemptu Dei præci- » pientis, vel etiam consulentis (quod propterea tacitam » blasphemiam continet, quasi Deus inutilia præciperet, aut » consuleret); et denique facere aliquid ex contemptu præ- » lati ut sic, et ut à Deo auctoritatem habentis, non tamen » ut talis hominis, indocti, imprudentis, imperfecti, quia » hoc posterius non est contemnere absolutè et simpliciter, » sed tantùm secundùm quid. *Vide Sanch. 1. mor. c. 5. Bon.* » *de peccat. d. 2. q. 3. p. 5.*

62. — « Resp. 4. Peccatum veniale, vel opus indifferens » habens mali speciem, transit per accidens in mortale, » si ruina per illud proximo causanda sit mortalis. Ratio » est, quia tali operi superadditur aliquid graviter repugnans » charitati. *Vide dicenda de scandalo, et Fill. t. 21. c. 6. q. 10.* » *n. 212.*

63. — « Resp. 5. Veniale, vel opus indifferens transit in » mortale, ratione periculi incidendi in mortale, quando quis » sine sufficienti cautela, aut necessitate aliquid facit, per » quod veniat in morale, ac proximum periculum peccandi » mortaliter, quia talis salutem animæ contemnit, cùm » tam probabili ejus periculo temerè se exponat. Unde in » confessione explicanda est species peccati, cujus periculo » se objecit, quia eodem genere peccati peccavit. Proximum » autem periculum censetur quod frequenter homines similis » conditionis in peccatum mortale inducit.

Quæritur hìc, an peccet mortaliter, qui se exponit periculo tantùm probabili mortaliter peccandi?

Prima sententia negat cum *Sporer de pœn. cap. 2. n. 324. et Gob. Hozes, Lumbier, Murc. etc. apud Croix l. 5. n. 257, etc.* Quia (ut dicunt), cùm sit eo casu etiam probabile quòd non adsit periculum peccandi, non operatur temerè qui tali occasioni se committit; ubi enim periculum non est certum, non potest ibi adesse certa obligatio illud effugiendi. Sed omninò tenendum oppositum cum *Busemb. ut suprà*, quem sequitur *Croix loc. cit. cum Carden. Eliz. et aliis*. Ratio convincens, quia, si est illicitum uti opinione probabili sine justa causa cum periculo damni alieni spiritualis vel temporalis, ut certum est apud omnes, quantò magis id non licebit, ubi periculum imminet propriæ animæ? Nec obstat dicere, quòd ubi periculum est probabile, ibi etiam probabile est non esse periculum: nam respondetur, quòd eo casu, licèt peccatum sit incertum, an sit vel ne committendum, certum tamen est periculum peccandi. Diximus, *sine justa causa:* nam ubi justa causa adest, non est obligatio tale periculum vitandi, nisi certò moraliter prævideatur lapsus in peccatum. *Vide dicenda l. 3. n. 26. v. Pariter.* Et sic excusantur chirurgi, si periculo se exponunt in medendis fœminis, cùm aliquoties in præteritum ob talem occasionem jam lapsi fuerint; sic parochi, qui in excipiendis confessionibus eamdem miseriam fuerint experti; sic etiam excusantur alii qui proprium officium, putà curialis, militis, cauponis, aut mercatoris, non possunt deserere sine gravi detrimento. Ita *Salm. tr. 26. c. 2. p. 2. §. 2. n. 47. et seqq. cum Nav. Hurt. Ant. à Sp. sancto, etc.* item *Elbel de pœnit. num. 102. Ronc. eod. tit. c. 4. qu. 3. Sporer eod. tit. n. 326. et alii passim.* Ratio, quia periculum de se proximum tunc fit remotum tam ratione circumstantiæ necessitatis, quàm ratione simul mediorum præcaventium, quæ persona proponit (ut tenetur) adhibêre, nempe diligenter avertendo animum à delectatione turpi, vel ab alia passione: et insuper se muniendo piis cogitationibus, orationibus ac sacramentorum frequentia. Quæ utique media, licèt non sufficiant ad excusandum, ubi non adest justa causa, eò quòd Deus non adjuvat temerè se periculo exponentes; benè tamen opem suam præstat ei, qui ex justa causa occasionem non deserit, dùm is eo casu non ex affectu ad peccatum, sed ex quadam necessitate in illa occasione permanet. Secùs verò dicendum de simplicibus con-

fessariis qui pluries lapsi fuerint in audiendis confessionibus, quia hi tenentur à tali exercitio abstinère, si possint sine gravi detrimento famæ, vel facultatum, *juxta dicenda l. 4. n.* 438. *et n.* 483. *v. Quid.* Quid verò, si aliquis in iis occasionibus semper, vel ferè semper lapsus fuerit, et spes non effulgeat emendationis? *Vide dicenda eod. n.* 438. ubi dicemus hunc tenèri cum quacumque jactura occasionem deserere, et animam suam salvam facere. *Vide etiam dicenda l.* 6. *n.* 453.

64. — Utrùm autem sit in statu peccati mortalis, qui propositum habet committendi omnia venialia? *Vide dicenda l.* 5. *n.* 12. *vers.* Quæritur autem.

CAPUT III.

DE PECCATIS CAPITALIBUS IN SPECIE.

DUBIUM I.

Quid sit superbia, et quale peccatum.

65. — « Resp. 1. Superbia est appetitus inordinatus pro-
» priæ excellentiæ; mortalis ex genere suo, si sit consum-
» mata, et perfecta, id est, si quis ita excellere appetat,
» ut Deo, superioribus, eorumque legibus subjici nolit. Im-
» perfecta tamen, quâ quis subjici non renuens iis, quibus
» debet, in suo tantùm affectu sese magnificat, est tantùm
» veniale, ut docet *Caj. etc. vers. Superbia:* quia sine Dei et
» aliorum despectu, plùs justo se efferre, non est gravis inor-
» dinatio : esset tamen gravis, si fieret cum notabili aliorum
» contemptu, complacendo in aliorum abjectione.

66. — « Resp. 2. Filiæ superbiæ sunt tres : 1. Est præ-
» sumptio, quæ est appetitus aggrediendi aliquid supra
» vires. Est communiter veniale tantùm; fit tamen mor-
» tale, si damnum Deo, aut proximo afferat : v. g. si præ-
» sumas jurisdictionem ecclesiasticam, potestatem Ordinis

» sacri : item officium medici, advocati, confessarii, etc. » sine debita peritia. *Less. l. 3. c. 2. d. 3. n. 18. et infrà l.* » *3. c. 3. dub.* 9.

» 2. Est ambitio, quæ est inordinatus appetitus dignitatis, » et honoris non debiti, vel debito majoris : ut si ambias » beneficium, vel officium, quo es indignus : vel illicito » modo, et medio : v. g. per simoniam. Est per se peccatum » veniale : fit autem mortale, vel ratione materiæ, ex qua, » vel ratione medii, per quod honor quæritur, vel ratione » damni, quod proximo infertur. Denique, si moderatè ho- » nor appetatur ob honestum finem, erit actus magnanimi- » tatis, ut docet *Laym.*

» 3. Est vana gloria, scilicet cupiditas inanis gloriæ, cu- » jus finis est manifestatio inordinata propriæ excellentiæ, » sive veræ, sive fictæ. Dicitur vana, quando quæritur ex » re mala, falsa, aut ficta, aut quæ non est digna gloriâ, » vel non tantâ, ut ex opibus, nugis, etc. aut apud eos, » qui non benè de re judicant, aut sine debito fine. Est » peccatum per se veniale, mortale sæpè per accidens, ut » dictum est de ambitione. Imò, ut contra *Angelum* rectè » docent *Sylv. Navarr. cap.* 17. etc. est tantùm veniale, » res etiam sacras principaliter facere ob gloriam vanam : » v. g. concionari. Porrò per vanam gloriam dupliciter pec- » catur, juxta *S. Thom.* 1. 2. *qu.* 13. I. *Directè*, idque vel » per verba, estque jactantia, quæ est venialis per se ; si » sit de rebus bonis, v. g. jejunio, oratione, etc. etsi per » accidens sæpè ratione damni, si sit falsa, fiat mortalis, » uti etiam 1. si quid dicat contra gloriam Dei, ut *Ezech.* » *c.* 28. ℣. 2. *Deus ego sum.* 2. Si prorumpat in contume- » lias, v. g. *Non sum, sicut cæteri hominum, adulteri, etc.* » *ut hic.* 3. Ex fine malo. 4. Si cum notabili damno proximi » fiat. 5. Si de re mortaliter mala ; quia approbatio operis » eamdem cum illo speciem habet : (quæ proindè in confes- » sione debet exprimi, saltem quando cum jactantia de » peccato conjuncta fuit complacentia ejusdem. Quod addo, » quia si absque ea fuit, *Nav. Pal. et Dian. t.* 2. *tr.* 4. *r.* » 116. docent contra *Sanch. Lop. Rodr. etc.* non necessariè » explicari. *Vide Card. Lug. d.* 16. *n.* 267.) vel per facta, » quæ si vera sunt, et aliquid admirationis habent, dicitur » inventio novitatum : hæc enim solet vulgus admirari, ut

» peregrinas vestes, opiniones, etc.; mortale, si notabiliter
» corrumpat juventutem, vel mores: si verò facta falsa sint,
» est hypocrisis: v. g. si quis boni aliquid faciat, ut videa-
» tur bonus, etsi nòn sit: quæ ex se venialis est, nisi sit cum
» injuria, vel contemptu Dei, et proximi. II. *Indirectè*, in
» quantùm quis altero non vult esse minor. Quod fit qua-
» drupliciter: 1. Per intellectum, et est pertinacia, quâ quis
» nimis tenaciter adhæret suæ sententiæ: quæ est mortalis,
» si oppugnetur veritas magni momenti, vel si sit con-
» juncta cum periculo tertii: v. g. si medicus cum periculo
» ægroti maneat in sententia. 2. Per voluntatem, et est dis-
» cordia, quâ peccatur mortaliter, quando est circa bonum
» Dei, vel proximi, in quo deberent esse concordes. 3. Per
» verba, et est contêntio, quæ est mortalis, quando animo
» contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad fi-
» dem, vel salutem animæ, aut corporis. 4. Per facta, dum
» quis non vult exequi, quod debet, et est inobedientia.
» *Vide Bald.*

67. — « Resp. 3. His tribus superbiæ filiabus respondet
» pusillanimitas, quâ quis nimiùm sibi diffidens detrectat
» honores, gloriam, vel officium, quo dignus est. Veniale
» est ex genere suo; et fit mortale, si detrectes, ad quod tenê-
» ris sub mortali. *Vide Less. l. 3. c. 2. n. 28. Laym. l. 3.
» sect. 5.*

Unde resolves:

« 1. Audiens laudem alterius, vel suam, de re mortaliter
» mala, peccat mortaliter, si approbet, suscipiat, admiretur
» ut laude dignam. *Sanch. Bald. d.* 29. *n.* 3.

« 2. Vituperans alium ob vindictam non sumptam, aliudve
» grave malum, vel peccatum omissum, v. gr. fornicatio-
» nem, peccat mortaliter, quia est species jactantiæ, et est
» cum approbatione peccati, et occasio committendi. *Ibid.*

« 3. Inducens in civitatem novos habitus, et prævidens,
» quòd suo exemplo moralem necessitatem imponat aliis, ut
» sumptus faciant supra vires, et posteà non possint alere
» quos debent, vel creditoribus non satisfacere, peccat gra-
» viter. *Baldell. l. c.*

« 4. Exornare se nimiùm ex animi levitate, vel vanitate,
» per se tantùm est veniale. *Ibid.*

« 5. Simulare sanctitatem cum voluntate non habendi,
» mortale esse dicit *Bald. l. c.*

« 6. Simulare improbitatem est peccatum (quia est menda-
» cium, et quidem scandalosum, potestque esse mortale).
» Neque id fecerunt sancti, nisi faciendo id, quod ex se est
» indifferens, et permittendo ab aliis accipi ut signum im-
» probitatis, cùm tamen nec ex natura sua, nec eorum in-
» tentione esset tale.

DUBIUM II.

Quid sit avaritia?

68 *Quid est avaritia?*
69 *Quæ sint filiæ avaritiæ?*
70 *Quando, et quomodo peccent aperientes, et legentes litteras alienas?*

68. — « Resp. 1. Est inordinatus appetitus tempora-
» lium?

Unde ex hoc, et regula suprà tradita de peccato mortali, resolves sequentes casus :

« 1. Est ipsa ex genere suo venialis.

« 2. Cùm verò eò excrescit, ut ejus causa divinas leges
» prævaricari non dubites, fit mortalis.

« 3. Prodigalitas, quæ opponitur avaritiæ, et consistit in
» defectu conservandi, et excessu erogandi, est ex genere suo
» venialis : levior quàm avaritia, quia minùs absit à virtute
» liberalitatis. Interim mortalis fit, si liberis, et uxori pau-
» periem crees : si impotentem te reddas ad solvenda de-
» bita : si profundas bona Ecclesiastica, piis causis obnoxia.
» *Vide Less. l. 2. c. 47. d. 8.*

« Resp. 2. Filiæ avaritiæ sunt sequentes :

69. — « 1. Obduratio cordis (contra misericordiam) egenis,
» et pauperibus non compatiendo, eos objurgando, debita durè
» nimis exigendo, quando creditor non est solvendo, etc. Hâc

» aliquando peccari potest mortaliter, quando præceptum » eleëmosynæ, vel charitatis urget, et tamen ex tali duritia » non subvenitur. *Nav. c.* 27. *Tol. l.* 8. *c.* 26. *Vide dicenda de* » *charitate proximi.*

« 2. Inquietudo cordis, hoc est, vehemens et inordinata » applicatio mentis ad acquirendas, vel conservandas divitias, » cum inani et vano timore, ne non acquirantur, vel per- » dantur. Est mortalis, quando retrahit à spiritualibus, vel » aliis, ad quæ ex præcepto gravi obligamur (v. g. auditione » missæ), vel inducit superfluum timorem, et ex hoc diffi- » dentia erga Deum. Venialis est, si sit de re bona, sed tem- » pore, vel loco indebito, v. g. de familia, messe, vindemia, » quando quis est in templo, vel vacandum est Deo. *S. Th.* 2. » 2. *q.* 55. *art.* 6. *Reg. l.* 23. *c.* 2. *q.* 3. *Escob.*

« 3. Violentia, mortalis est, quando est injusta, et circa » materiam gravem.

« 4. Fallacia, sive dolus in verbis, potest esse mortalis » ratione finis, vel mediorum.

« 5. Fraus, sive dolus in facto, est mortalis ex genere suo, » contingitque multipliciter in contractibus, tam ratione ma- » teriæ (v. g. si ea vitium habeat, vel non sit, qualis existi- » matur), quàm ratione pretii. *Nav. c.* 23. *Tol. l.* 8. *c.* 47. » *Escob.*

« 6. Proditio, quæ est deceptio contra fidem datam, aut » debitam, in damnum alicujus, mortalis est ex genere suo. » Contingit ferè tripliciter: 1. Circa personas, quo modo Judas » Christum, Dalila Sampsonem prodidit. 2. Circa res, vel » immobiles (ut si miles manifestet hosti modum capiendi » arcem), vel mobiles, ut si pecuniam, vestem, etc. cujus- » piam absconditam prædoni ostendas. 3. Circa secretum, » vel sibi commissum revelando (quod est contra fidelitatem, » et justitiam, si quidem promissum fuit : quia est pactum » onerosum, ut docet *Card. de Lugo lib.* 14. *n.* 139. et qui- » dem mortale, si prævidêre possis, inde secuturum notabile » aliorum damnum, vel discordiam : aliàs veniale) vel alie- » nas litteras aperiendo, et legendo. Quod postremum, si » fiat ideò, ut scias secreta alterius, est curiositas : et si sit » in re gravi, per se est mortale : quod, quia communiter » ante apertionem nescitur, communiter esse mortale, do- » cent *Tol. l.* 7. *cap.* 45. *Bald. l.* 3. *d.* 11. *Nav. c. pen. d.* 6.

» *de pœn. Mol. Laym. lib.* 3. *t.* 3. *p.* 1. *c.* 4. (qui addit eum, » qui dolosè alienas litteras aperit, et legit cum alterius in- » juria, vel damno, crimen falsitatis committere). Dixi, *per » se esse mortale*, quia per accidens potest esse veniale, vel » nullum, si legitimâ auctoritate, justa ex causa fiat.

Unde resolves :

70. — « 1. Litteras alienas aperire et legere, sæpè non » est peccatum, si probabiliter scias, scriptas esse in tuum » injustum damnum, vel in injuriam tuam cedere, quam » intendas avertere : quia potes tibi consulere. Sic princeps » potest aperire litteras non tantùm hostium, sed etiam alio- » rum, quæ tempore belli ex locis finitimis hostium veniunt. » Item ministri publici, quoties bono publico necessarium » esse judicant. *Nav. c.* 18. *Regin. l.* 24. *n.* 60. *Escob. Card. » de Lugo d.* 14. *n.* 148. » (*Et hoc procedit non solùm pro principe, et ministris, sed etiam pro privatis : ut Lugo d. n.* 148. *Ronc. de* 7. *præc. c.* 4. *q.* 5. *r.* 2. *cum Sanch. Nav. et Bon. Sed vide dicenda l.* 4. *n.* 970. *in fine.*)

« 2. Communiter etiam peccatum non est, si consensus » expressus habeatur ejus, à quo, vel ad quem mittuntur » (neque lex specialis vetet, *C. de Lug. l. c.*), vel tacitus » saltem : ut si facias sub ratihabitione, confidens rationabi- » liter, habitum iri ratum. Ita *Escob. ex Nav. Regin. etc. l. c.*

« 3. Superior religiosus litteras suorum subditorum (dum- » modò non mittantur ad superiorem majorem, vel talem, » quem statuta eximant, nec ab eo veniant) licitè aperit, et » legit : sive ex religionis statuto, aut consuetudine : sive ex » suspicione probabili, quòd mali aliquid contineant. *Vide » Peyrin. de relig. t.* 1. *q.* 2. *c.* 1. *Diana p.* 3. *t.* 6. *r.* 55.

« 4. Nec est peccatum, si necesse sit vel expediat ad injuriam » alteri imminentem avertendam : dummodò non plus lega- » tur, quàm ad eum finem necesse est. *C. de Lug. l. c.*

« 5. Qui aperit, et legit, existimans non continere res » magni momenti, venialiter tantùm peccat. *Card. de Lug. l. c.* Ita communiter DD. cum *Lug. d.* 14. *n.* 148. *Ronc. de* 7. *præc. c.* 4. *q.* 5. *r.* 2. Dicit autem *Conc. de rest. q.* 2. *n.* 5. *cum Mol. Nav. Sa*, *etc.* quòd, etiamsi materia lectionis sit levis, legens potest mortaliter peccare, si alter id accipiat ut gravem

injuriam. Benè admittimus hoc posse esse peccatum mortale, at non contra justitiam, ut videtur sentire *Bon.*, quia gravitas injuriæ desumenda est ex ipso objecto, sive materia, quæ per se apta sit, juxta communem hominum æstimationem, gravem contristationem afferre, ut ait *Croix l. 3. p. 2. n. 2. cum communi*, sed contra charitatem, ratione gravis tristitiæ, quam ex illa etsi levi injuria alter patitur.

« 6. Si litteras ab alio dilaceratas, et in publicum à domino » abjectas recolligas, et junctis partibus legas, ex sola curiosi- » tate, peccatum veniale est : nullum autem (per se) si, ut ex » illa notitia tibi provideas ; quia quod pro derelicto habetur, » in usum suum convertere licet. *Bald. ex S. Anton. et Ros.* » *Sylv. v. Emptio, q. 17. Laym. l. 3. sect. 5. t. 3. p. 1. c. 4.* » *num. 4. Dian. t. 2. tr. 6. r. 55.* » (*Ita etiam Lugo d. 14. n. 150. et Ronc. de 7. præc. c. 4. q. 5. r. 11. etiamsi dominus in minutas partes lacerasset, quia tunc videtur cessisse juri suo. Sed probabiliùs contradicit Croix l. 3. p. 2. n. 1236. cum Reb. et Petsch. Ratio, quia hoc ipso quòd minutim dilaceravit, satis significavit nolle, ut legantur, et ideò noluit cedere juri suo.*) « Rectè tamen notat *Laym. l. c.* talem ex charitate tenêri » non manifestare secretum iis contentum, si damnum inde » cujuspiam provenire possit : imò (addit) revelans ejusmodi » secretum (cujus notitiam etiam justè acquisivit) contra jus- » titiam peccabit, si intelligat, audientes eâ notitiâ usuros ad » damnum injustè inferendum. *Vide Laym. l. c.*

« Dixi 1. *à domino projectas ;* quia si vel ab alio projectæ » (domino inscio) vel ab ipsomet casu perditæ fuerint, non » licet legere.

« Dixi 2. *in locum publicum ;* quia si in ignem, vel forna- » cem v. g. projectæ sint, ut comburantur, peccas, si extra- » has, et legas. *Vide Card. de Lugo d. 15. n. 150.*

« Dixi 3. *per se ;* quia fieri potest, ut ea contineantur, quo- » rum lectio sit perniciosa.

« 7. Qui furtivè scripta alterius secreta, ipso invito, legit, » peccat. Et 1. quidem peccato curiositatis ; etsi faciat animo » discendi, et sine suspicione damni. 2. Injustitiæ, quia quis- » que habet jus secreti in suis scriptis, quæ aliis non vult esse » communia. *Nav. c. 15. Mol. t. 5. d. 36. n. 2. Reg. l. 24. c.* » *6. n. 119.* potestque aliquando esse mortale, si nimirùm fiat » cum notabili damno ; vel alter valde cupiat esse secreta,

» gravissimèque sit laturus. *Bald. d. 11. Vide etiam Card. de*
» *Lug. l. c.*
« 8. Quicumque secretum violat absque justa causa cum
» alterius damno; vel qui litteras alterius injustè aperit, ex
» quo damnum alteri sequitur, tenetur ad restitutionem. *Bon.*
» *d. 2. de rest. q. 1. p. 1. Trull. l. 7. c. 10. d. 32.*

DUBIUM III.

Quid sit luxuria?

71. — « Resp. Est appetitus inordinatus venereorum, quo-
» rum usus cùm ex natura sua institutus sit ad conservatio-
» nem generis humani, quod est magnum bonum hominum,
» et externum Dei; proinde qui abutitur, lædit Deum, et ho-
» mines. Est mortalis ex genere suo. *Vide l. 2. c. 1. d. 2. et*
» *infrà l. 4. tr. 4. c. 2.*
« Resp. 2. Filiæ luxuriæ, quæ eam plerùmque sequuntur,
» sunt octo: quatuor ex parte intellectûs, et quatuor ex parte
» voluntatis.
« 1. Cæcitas mentis, cùm quis adeò est addictus turpitudini,
» ut de cœlestibus non cogitet.
« 2. Præcipitatio, quâ quis ex eadem causa sine consilio
» operatur.
« 3. Inconsideratio, quando in modo delinquit, inconside-
» ratè agens, quæ statum vel personam dedecent.
« 4. Inconstantia, quando quis ex eodem affectu volupta-
» tum à piis propositis mox deficit.
« 5. Amor suî, talis enim homo ob voluptates seipsum finem
» suarum actionum facit, non Deum.
« 6. Odium Dei, lascivus enim solet à rebus divinis abhor-
» rêre, imò ab ipso Deo, tanquam peccatorum vindice.
« 7. Affectus præsentis sæculi; amor enim voluptatum car-
» nalium ita animam afficit, ut subinde etiam beatitudini
» æternæ paratus esset renunciare, si præsentibus frui sem-
» per permitteretur.
« 8. Horror futuri sæculi; quando voluptatibus immersus
» mortem inordinatè timeret, et de ea nolens cogitare, vitam
» illicitis mediis propagare studet, etc.

« Priores quatuor sunt mortales, quando finis ultimus in » creatura ponitur, vel præceptum aliquod Dei graviter obli- » gans, prætermittitur; posteriores quatuor, si plenus sit vo- » luntatis consensus, per se sunt mortales; ex indeliberatione, » vel alia actuum imperfectione, sæpè veniales. *Vide Escob.* » *et Bald. H. cc.*

DUBIUM IV.

Quid sit invidia?

72. — « Resp. Est tristitia de alterius bono, prout illud » est diminutivum propriæ excellentiæ, ita ut hæc directè sit » contra charitatem: hæc enim gaudet de bono proximi; quod » invidia destructum optat vel non destructum dolet. » (De hoc peccato cùm disputas, animadverte propos. 13. 14. 15. inter damnatas ab *Innoc. XI.*)

Unde resolves:

« 1. Est ex genere suo mortalis, et gravissima quidem, at- » que in Spiritum sanctum, si sit de ipsa gratia, vel auxilio » Dei. 2. Filiæ similiter ex genere suo mortales sunt, ac » numerantur hæ: 1. Odium, de quo suprà. 2. Detractio, de » qua in *præc.* 8. 3. Gaudium in malis proximi. 4. Susurra- » tio, quæ est oblocutio mala de proximo, ad tollendam ami- » citiam ipsius cum aliis: quam proinde susurro restituere » tenetur, et iterùm reconciliare, non secùs ac detractor » famam. *Vide in præc.* 8.

An citra infamationem possit quis dissolvere amicitiam alicujus, narrando scilicet illius defectus naturales, aut similes, ut ipse succedat loco expulsi? Negant *Azor. Trull. Fill. etc. apud Salm. de rest. c. 4. p. 3. n. 22.* Sed affirmant *Salm. ibid. cum Soto, Bon. Arag. Serra, Prado;* quia licet sine vi vel fraude procurare sibi bonum gratuitum alicujus, cum exclusione alterius. At probabilior est prima sententia, dum *Less. l. 2. c. 11. dub. 3. n. 14.* et ipsi *Salm. ibid. p. 5. §. 2. n. 45. cum P. Nav. Bon. Sayr. et Dian.* communiter docent, quòd propalatio defectuum naturalium erit peccatum grave, si inde impediretur alius à consecutione alicujus boni temporalis:

cùm igitur hujusmodi propalatio per se sit injusta, fraudulenter expeditur alter ab amicitia acquisita.

« 3. Si tristitia sit de bono alterius, in quantùm ex eo » tibi, vel aliis times nocumentum, v. gr. inimicus tuus est » evectus ad officium, ut tibi faciliùs possit nocêre, non est » invidia, sed timor, qui per se non est peccatum, nisi sit » inordinatus. *Laym. l.* 3. *tr.* 3. *c.* 10.

« 4. Si tristitia sit ex eo, quòd nobis desit bonum, quod » alter habet, ita tamen, ut illud alteri non discupiamus, » non est invidia, sed æmulatio, seu zelus, qui si est circa » bonum honestum, est laudabilis; si autem circa tempo- » ralia interdùm est venialis, ut si bonum dolenti sit im- » proportionatum, quale esset, si rusticus doleret, se non » esse regem. *Laym. l.* 3. *tr.* 3. *c.* 10. *n.* 2.

« 5. Si tristitia est ex bono alterius, in quantùm ille est » indignus, non est invidia, sed indignatio; quæ non est » peccatum: erit tamen, et quidem mortale, si vel Dei pro- » videntiam arguat (estque blasphemia), vel si ita afficiat, » ut ducat homines ad malum imitandum. *Cajet. Laym. l. c.*

« 6. Si doleas, quòd alter tibi æqualis, vel non multùm inæ- » qualis in excellentia crescat, ita ut te fiat superior, et » ipsum incrementum excellentiæ apprehendas, ut tibi ma- » lum, est propriè dicta invidia: invidus enim dicitur, quòd » non sit videns, quia bona alterius sine tristitia videre non » potest. *Bald. d.* 29. *l.* 3. Sic peccare solent: 1. Ambitiosi, » et qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cùm in eo po- » nant, ut in illa re sint soli, ac singulares, dolent, et tri- » stantur, si alii accedant. 2. Pusillanimes, quibus cùm omnia » videantur magna, quovis bono alterius putant minui suum, » sic mulieres v. g. facilè apprehendunt, ac dolent se supe- » rari bono alterius, v. g. formositate. 3. Senes respectu » juvenum, et quicumque aliquid difficulter obtinuerunt, » quod alii facilè consequuntur. *Bald. l. c.*

« 7. Qui in adversis suis, vel ob aliorum prosperitatem, » optat se non fuisse natum, vel se brutum animal factum » fuisse, vel diem esse maledictum, quo natus est, vel alte- » rum primò vidit, aut conjugem accepit, si tantùm intendat » maledicere irrationali creaturæ, v. g. diei (sive sit nati- » vitatis, sive conjugii) qui tot mala culpæ, vel pœnæ pro- » tulit, videtur esse tantùm veniale (aliquando etiam nul-

» lum, ut Jobi) si autem deliberatè intendat optare malum
» homini, sive sibi, sive alteri illo die nato, vel conjuga-
» tis, mortale est. *Escob. et Marchant. man. c.* 3.

DUBIUM V.

DE GULA.

ARTICULUS I.

Quid sit gula?

73. — « Resp. Ea est inordinatus appetitus cibi, et potûs,
» opponiturque abstinentiæ, et committitur quinque modis :
» 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquisita. 3. Si plus
» justo. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquisitè præparata. *Laym.*
» *l.* 3. *tr.* 1. *sect.* 4. *n.* 2.

Unde resolves :

« 1. Gula ex genere suo est peccatum tantùm veniale, quia
» nullus horum modorum repugnat præcisè charitati Dei,
» vel proximi. » (*Nota hìc prop.* 8. *damnat. ab Innoc. XI.* Comedere, et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum. *Licet tamen uti delectatione ad cibum percipiendum pro corporis salute, ut Salm. tr.* 25. *c.* 2. *p.* 1. *n.* 4 *in fin. ex S. August.*)

« 2. Hinc probabile est, quod docent *Nav. Tol. etc.* et non
» repugnat *Laym.* secluso scandalo, et aliis, veniale tantùm
» esse, usque ad vomitum se cibo, et potu implêre : idque
» etiam, si quis vomat, ut iteratò possit bibere : quod tamen
» verb. *Comedere, Sa,* aliique multi putant mortale. *Vide Bald.*
» *Escob. t.* 2. *E.* 2. *c.* 5. » (*Comedere vel bibere usque ad vomitum probabile est esse tantùm veniale ex genere suo, nisi adsit scandalum, vel notabile nocumentum valetudinis, ut communiter dicunt Holzm. t.* 1. *p.* 154. *n.* 732. *et Salm. tr.* 25. *c.* 2. *p.* 1. *n.*8. *cum Caj. Navar. Henriq. et Laym. l.* 3. *sect.* 4. *n.* 2. *Qui autem spontè evomunt quod sumpserunt, ut iterùm edant, aut bibant, vix excusantur à mortali; hoc enim videtur involvere magnam deformitatem; ita probabiliter* (*contra Bus.*) *Holzm. l. c. et Wigandt tr.* 5. *ex.* 3. *n.* 70. *r.* 2.)

« 3. Vix dubium est, licêre esu, aut potu, aliterve creare » vomitum, si is salubris esse judicetur.

« 4. Mortalis interim censetur crapula ex accidente, et » nimia inordinatione, in his casibus: 1. Si quis gulæ causâ » violet jejunia Ecclesiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ine- » ptus fiat ad functiones, ad quas sub mortali tenetur. 3. » Si quis valde graviter valetudini noceat, id advertens; » secùs, si leviter tantùm: ut v. g. si febricitans haustu aquæ » morbum augeat. 4. Si continuæ fiant comessationes, et com- » potationes, ita ut venter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat » ad perfectam ebrietatem, de qua infrà. 6. Si quis ex mera » gula vescatur carnibus, aut sanguine humano; tùm quia » id repugnat pietati defunctis debitæ: tùm quia est contra » instinctum naturæ abhorrentis. Excusandum autem erit, » si fiat causâ medicinæ, aliâva justâ causâ, v. g. extremæ » famis in obsidione; in qua tamen sic vitam conservare non » teneberis. *Sanch. 1. mor. c. 8. Less. Laym. l. 3. sect. 4. Sa,* » *Bon. Bald. l. 3. c.* 29. Sic etiam excusant quidam lictores » illos, qui, ut officium suum meliùs administrent, haustu » sanguinis humani se animare dicuntur, præsertim cum » sanguis secundùm multos animatus non fuerit. *Vide auct. cit.*

74. — « 5. Ex genere quoque suo venialia sunt, quæ filiæ » gulæ dicuntur: nimirùm ex parte animæ. 1. Hebetudo men- » tis, seu stupiditas nata ex crapula, v. g. ut non possit » orare, etc. quæ fit mortalis, quando quis inordinatè bi- » bendo, vel comedendo voluntariè fit ineptus ad intelligenda, » vel præstanda ea, quæ ad salutem illi sunt necessaria, vel » ad quæ ex officio, aut aliàs sub gravi peccato tenetur. » *Bald. d. 29. l. 3. n. 15.*

« 2. Inepta lætitia, per quam intelligitur non quævis in- » ordinata, quæ omne peccatum sequitur, sed quæ movet » ad cantiones obscœnas, actus turpes, saltus, vel choreas » inhonestas, etc. fitque mortalis, quando est inductiva » alterius ad consensum, vel delectationem mortalem, vel » ad eam ordinatur. *ibid.*

« 3. Multiloquium.

« 4. Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, et multiloquio dif- » fert, quòd illa sit in appetitu, istud in verbis, hæc in » verbis, et gestibus; dicitque semper aliquam inhonestatem, » licèt per se, et secluso scandalo, venialem, v. g. scurrilia

» dicere, vel canere, ventum emittere, etc. ex levitate ad » risum excitandum; mortale tamen esset, si fieret causâ » delectationis venereæ. *Bald. l. c. Esc. t. 2. e. 2. c. 4.*

« Ex parte corporis, immunditia, vomitus, et seminis ef- » fusio. Quæ ultima, si voluntaria sit, mortale erit. *Vide* » *Laym. l. 3. sect. 4. Less. l. 3. c. 3. Bald. l. 3. c. 29.*

ARTICULUS II.

Quid sit ebrietas?

75 *In quo consistit peccatum ebrietatis? Et quando est mortale?*
76 *An sit peccatum se inebriare ex præscripto medici? vel ex metu mortis?*
77 *An sit semper mortale alium inebriare?*
78 *Quandò ebrietas excusetur à mortali? An sint peccata omnia mala commissa in ebrietate?*

75. — « Resp. Malitia ebrietatis plenæ et perfectæ in eo » consistit, quòd quis sine justa et gravi causa, tantùm ob » voluptatem, aut ingluviem sciens volens privet se usu ra- » tionis; non simpliciter, id quod fit in somno, modo na- » turali instituto ab auctore naturæ ad virium et imaginis Dei » conservationem : sed violenter, et modo innaturali, ratio- » nem perturbando, et Dei imaginem deturpando, in mo- » dum amentis bruti; ac simul insuper privando se proxima » potestate utendi ratione, ad omnem subitam necessitatem. » Ita docent commun. DD.

Unde resolves :

« 1. Perfecta ebrietas, qua prædicto modo ratio planè » sopitur, est ex genere suo mortale; quia censetur Deo in- » jurium, ejus imaginem sic deturpare. Est communis DD.

Certum est apud omnes, quòd ad hoc ut ebrietas sit peccatum mortale, requiritur, ut sit perfecta, nempe quæ omninò privet usu rationis, ut enim docet *D. Th. 2. 2. q. 150. a. 2.* et cum ipso omnes DD. in hoc consistit malitia ebrietatis, quòd *homo volens et sciens privat se usu rationis.* Et idem docet *D. Antonin. p. 2. tit. 6. c. 5. §. 1.* Unde non

peccat mortaliter qui ex potu vini non amittit totaliter usum rationis, quamvis mens perturbetur, ita tamen ut discernere valeat inter bonum et malum, ut communiter dicunt *Tol. de pecc. mort. c.* 51. *n.* 3. *Caj. in D. Th. l. c. Salm. t.* 25. *c.* 2. *p.* 2. *n.* 21. *Elbel t.* 1. *p.* 225. *n.* 663. *Wig. tr.* 3. *ex.* 3. *n.* 70. *Holz. t.* 1. *p.* 154. *n.* 730. *in fin. Laym. lib.* 3. *sect.* 4. *n.* 5. *et alii.* Additque *Croix l.* 5. *n.* 327. *cum Ang. Tann. Fab. Gob.* et communi, ebrietatem non esse mortalem, si per modicum tempus privet ratione. Dicit autem *Croix* longum tempus vidêri unam horam. An autem qui vinum bibit usque ad vomitum, quin se inebriet, peccet mortaliter? (*Vide dicta n.* 73. *v.* 2. *Hinc.*

76. — « 2. Non est peccatum inebriare se ex præscriptò » medicorum, si aliter sanitas recuperari non possit. *Sylv.* » *Caj. Laym.*

Quæritur hìc I. An liceat se inebriare ex consilio medicorum; quando inebriatio æstimatur absolutè necessaria ad morbum expellendum. Valdè DD. laborant in hac quæstione, licèt videatur casus vix unquam accidere posse.

Prima sententia affirmat, quam tenent cum *Bus. Less. l.* 4. *c.* 3. *n.* 13. *Tol. de pecc. mort. c.* 61. *num.* 4. *Laym. l.* 3. *sect.* 4. *n.* 5. *Pal. tr.* 30. *d.* 3. *p.* 5. *num.* 2. *Ronc. tr.* 2. *q.* 2. *c.* 4. *Sporer t.* 1. *p.* 95. *n.* 69. *Tamb. de præc. eccl. c.* 1. *nu.* 31. *et Salm. tr.* 25. *c.* 2. *p.* 3. *n.* 35. *cum Sylv. Cajet. Sylvest. Escob. etc.* Ratio, quia cibus et potus tunc sunt peccata, quando sunt immoderati; è converso *D. Th.* 2. 2. *q.* 150. *art.* 2. *ad* 3. docet quòd *cibus et potus est moderatus secundùm quod competit corporis valetudini; et ideò quandoque contingit... ut ille, qui est superfluus sano, sit moderatus infirmo.* Ergò potus vini, etiam inebrians, non est dicendus superfluus respectu infirmi, cui est necessarius ad valetudinem. Et huic sententiæ videtur favêre idem *S. Th.* 1. 2. *quæst.* 88. *art.* 5. *ad* 1. ubi ait: *Quòd enim homo absque necessitate reddat se impotentem ad utendum ratione, per quam homo in Deum ordinatur, et multa peccata occurrentia vitat ex sola vini voluptate, expressè virtuti contrariatur.* Nota tò *absque necessitate;* ergò, si adsit necessitas, virtuti non contrariatur.

Secunda verò *sententia* negat, et hanc tenent *Cont. Tourn. de pecc. part.* 2. *cap.* 4. *art.* 3. *quær.* 4. *n.* 8. *Petrocorens. t.* 2. *p.* 181. *quæst.* 3. *Holz. t.* 1. *p.* 155. *n.* 736. *Felix Postestà de*

vitiis n. 3782. *etc.* Ratio, quia voluntaria privatio rationis per ebrietatem est intrinsecè mala : unde, sicut fornicatio numquam permitti potest, ita neque hæc. Verumtamen prima sententia satis probabilis, imò probabilior mihi videtur casu quo potatio vini præbeatur ad expellendos sive corrigendos pravos humores; tunc enim privatio rationis per accidens et indirectè evenit, et ideò licitè permitti potest; sicut licitum est matri sumere pharmacum directè tendens ad servandam suam vitam, quamvis indirectè eveniat expulsio fœtûs, ut dicemus *libro* 4. *num.* 394. *v. Quær. igitur.* Secùs verò dicendum si potatio daretur directè ad ebrietatem sive ad privationem rationis causandam, hoc enim esset semper intrinsecè malum. Hinc, ut benè advertit *Croix l.* 5. *num.* 341. *cum Tann. Dicast. et Gob.* nunquam licitum est se inebriare ad sensus sopiendos, ne cruciatus sentiantur.

« 3. Nec item est peccatum, si quis cogatur ad bibendum » intento ense. *Vide Less. l.* 4. *c.* 3. *d.* 4. *n.* 37. *Azor. Reg.* » *et Bald.*

Quæritur II. An liceat alicui se inebriare ad vitandam mortem, quam alter ei minitatur, nisi inebrietur?

Prima sententia affirmat, et hanc tenent cum *Bus. Lessius l.* 4. *c.* 3. *n.* 37. *Bon. de præc. eccl. d. ult. q.* 1. *p.* 1. *n.* 3. *Pal. tr.* 30. *d.* 3. *p.* 5. *n.* 2. et probabilem putat *Laym. l.* 3. *sect.* 4. *n.* 5. Ratio, tùm quia homo, licèt non habeat dominium usûs rationis, illud tamen habet in ordine ad bonum totius, ac proinde potest de tali usu disponere, prout est necessarium ad totius conservationem; tùm quia privatio rationis hìc non est intenta, sed solùm permissa, unde non tenetur quis eam impedire cum jactura suæ vitæ.

Secunda verò *sententia* probabilior negat hoc licitum esse, eamque tenent *Holzm. t.* 1. *p.* 155. *n.* 736. *Wigandt tr.* 5. *ex* 3. *n.* 71. *Azor. p.* 1. *l.* 7. *c.* 3. *q.* 5. *in fin. Cont. Tourn. loc. cit. et Salm. tr.* 25. *c.* 2. *p.* 3. *n.* 45. *cum Caj.* Ratio, quia (ut diximus) privare se directè usu rationis est intrinsecè malum; neque tunc adest causa excusans, sicut in casu præcedentis quæstionis, ibi enim vinum est medium per se ordinatum ad expellendum morbum, non autem hìc. Prætereà, in illo casu periculum vitæ est ab intrinseco, nempe à morbo vexante, et ideò licet eum expellere per vini potationem : hìc autem periculum est ab extrinseco, unde illicitum est ab

illo se liberare per ebrietatem; sicut licet matri per pharmacum expellere fœtum inanimatum ad suam vitam servandam, sed non licet expellere, ut mortem effugiat à propinquis; juxta dicenda *l. 4. n.* 394. Nostra sententia firmatur auctoritate *D. Aug. serm.* 232. *de temp.* ubi ait: *Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur: aut bibas, aut morieris, melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quàm per ebrietatem anima moreretur.* Nec valet dicere cum *Lessio n.* 38. hunc textum intelligendum esse, quando quis cogitur ad bibendum in contemptum virtutis, nam ibi S. Doctor nullum facit verbum de contemptu, sed tantùm loquitur de ebriosis, qui *solent* (ut ait) *ita se excusare, ut dicant: Persona potens me coëgit, ut ampliùs bibam, et in convivio regis non potui aliud facere.* Instabis: potest quis licitè velle sibi abscindi manum, ne occidatur; ergò poterit quis pariter licitè velle se inebriari, ut mortem vitet. Sed respondetur cum *Holzmann*, disparem esse rationem, nam pars per se ordinatur ad conservationem totius corporis; usus tamen rationis non ordinatur ad corporis vitam, sed ad integritatem animæ servandam.

Et hìc rursùs repeto id quod sub initio protestatus sum, nempe quòd cùm aliquam opinionem unicè probabiliorem appello, non ideò contrariam dicere probabilem intelligo. Sicut pariter, cùm dico de aliqua opinione, *non audeo damnare*, sive *improbabilem dicere*, non ideò admitto ut probabilem; sed de ejus probabilitate dubito. Item, cùm aliquam sententiam veriorem voco, intelligo oppositam non solidâ probabilitate mihi pollere, licèt omninò non reprobem.

77. — « 4. Mortale est alium inebriare, vel provocare ad » æquales haustus, cum intentione inebriandi, aut adver- » tentia secuturæ ebrietatis in se, aliove. *Less. l. c.*

« 5. Si justa causa est, ut v. g., si grande malum non pos- » sit aliter, impediri, nisi auctor inebrietur, licet eum in- » ducere ad ebrietatem, quæ saltem ipsi non sit voluntaria, » ut scilicet præter intentionem, ideòque inculpabiliter ine- » brietur; v. g. vinum fortissimum, aut medicatum propi- » nando, cujus vi ignorata decipiatur. Unde sic posses ine- » briare eos, qui alioqui essent prodituri urbem, vel te » abducturi. *Less. l. c. et Sanch. l. 2. de matr. d.* 11. An verò » hoc casu liceat inducere ad ebrietatem ipsi voluntariam?

» Dubium est. *Less. l.* 4. *c.* 3. *d.* 4. *n.* 32. affirmat; quia, » inquit, licet suadêre, et inducere ad minus malum, ut » impediatur majus. *Laym. lib.* 3. *sect.* 4. *n.* 6. rectiùs negat, » quia nullo casu licet inducere ad peccatum.

Quæritur igitur, an licitum sit aliquem ad ebrietatem inducere, ut ille impediatur à graviori malo, putà sacrilegio, vel homicidio committendo? Adsunt tres sententiæ.

Prima affirmat, hancque tenet *Less. l.* 4. *c.* 3. *d.* 4. *n.* 33. et probabilem censent *Med. Gob. Diana, et alii apud Croix l.* 2. *n.* 224. Ratio, quia licitum est paratum committere majus malum inducere ad minus patrandum.

Secunda sententia, quam tenent *Laym. l.* 3. *sect.* 4. *n.* 6. *Bon. tom.* 2. *d. ult. de præc. eccl. q.* 1. *p.* 1. *n.* 3. *Pal. t.* 7. *tr.* 30. *d.* 3. *p.* 5. *et Salm. tr.* 25. *c.* 2. *p.* 4. *n.* 51. dicit licitum esse alterum inducere ad ebrietatem materialem, id est quando alter se inebriet sine peccato, putà apponendo illi vinum fortissimum, aut medicatum; quia tunc ex una parte ille non peccat, et ex altera damnum ebrietatis permittitur ad vitandum gravius damnum aliorum. Non autem licitum esse dicunt eum inducere ad ebrietatem formalem, nempe cum suo peccato, cùm hæc sit intrinsecè mala, ac ideò nunquam permittenda. Nec obstat (ut ajunt) ratio *Lessii*, nam hoc valere respondent, quando minus illud malum est inclusum in malo majori, prout si volentem occidere inimicum inducas ad tantùm percutiendum; non verò quando malum est disparatum.

Tertia demùm *sententia*, quam tuentur *Cont. Tourn. loc. cit. Undè* 9. *et Holzm. tom.* 1. *p.* 155. *n.* 735. *cum Arsdek.* dicit non licêre inducere ullum ad ebrietatem neque formalem, neque materialem, ob quodcumque malum effugiendum, quia (et in hoc rectè loquuntur) malum, etsi materiale, contra legem naturalem est verè malum, unde nunquam licet ei coöperari. His tamen non obstantibus, prima sententia satis probabilis videtur mihi, et aliis viris doctis à me consultis, sive ebrietas sit materialis, sive formalis, ob rationem jam allatam, quia licitum est inducere alterum ad minus malum, ut impediatur à majori, juxta ea, quæ diccmus *lib.* 3. *num.* 57. Nec obstat id quod dicunt *Salm. l. c.* contra *Lessium*, nam licèt malum ebrietatis non videatur inclusum in illo malo majori sacrilegii, vel occisionis, cùm

sint mala per se disparata ; tamen reverà virtualiter jam includitur in illo malo majori spirituali, cùm omne malum spirituale includat, imò excedat quodcumque malum temporale, adeò ut quisque teneatur potiùs pati quodcumque malum temporale, ad vitandum quodvis etiam minimum malum spirituale. Neque etiam officit dicere, quòd non licet suadêre minus malum inferendum tertio, quia tunc suadens esset directa causa damni tertii, quod illi non eveniret, nisi ipse suasisset : hoc enim currit quando malum est inferendum tertio innocenti, qui non tenetur damnum illud sufferre, ad evitandum malum spirituale alterius ; non verò in casu nostro, ubi ille qui inducitur ad ebrietatem, tenetur utique tolerare (ut diximus) quodcumque malum temporale ad majus malum spirituale effugiendum.

78. — « 6. Si quis non prævidit periculum ebrietatis, et » sic vino captus est, aut in auram exiens vento turbatus » est, nec hoc prævidit, vacat culpâ. Unde multi excusan- » tur, qui prudenter sæpè judicant, adhuc se haustulum facere » posse sine noxa ; desinent tamen prudenter id judicare, si » contrariam de se experientiam habeant.

Ita communiter DD. cum *D. Thoma* 2. 2. *q.* 150. *art.* 2. ubi ait : *Tripliciter contingit* (*ebrietas*), *uno modo sic quòd nesciat potum esse immoderatum, et inebriare potentem, et sic ebrietas potest esse sine peccato.... Alio modo sic, quòd aliquis percipiat potum esse immoderatum, non tamen æstimet potum esse inebriare potentem, et sic ebrietas potest esse cum peccato veniali. Tertio modo potest contingere quòd aliquis benè advertat potum esse immoderatum, et inebriantem..... et sic ebrietas est peccatum mortale, quia secundùm hoc homo volens et sciens privat se usu rationis.* Addit autem ad 1. *Quòd assiduitas facit ebrietatem esse peccatum mortale, non propter solam iterationem actûs, sed quia non potest esse quòd homo assiduè inebrietur, quin sciens et volens ebrietatem incurrat, dùm multoties experitur fortitudinem vini, et suam habilitatem ad ebrietatem.*

Sedulò autem hìc notandum, quòd si quis sumit tantam vini potionem, quæ est apta, jam advertit, ad inebriandum, nullo modo excusatur à mortali, quamvis, antequam sensibus destituatur, somno se committat, quo vini effectum effugiat : quia potio illa jam de se est intrinsecè mala, cùm

de se apta jam sit ad privandum hominem usu rationis, et per accidens se habeat, quòd ipse vel per somnum, vel per inebriationem sensibus privetur.

« 7. Si quis post potum discernere adhuc possit inter bo-
» num et malum, licèt nonnihil phantasia turbata sit, aut
» sequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi
» cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondùm plena
» est ebrietas : ideòque tantùm peccatum veniale, quamvis
» ex gravioribus, si deliberatè sit commissum. *Vide Laym. l. c.*

« 8. Plena ebrietas notatur ex his signis, quæ dat *Less.*
» *l. 4. c. 3. d. 3. n. 30. et Regin.* 1. Si quis non meminerit
» dictorum, factorum, quomodo, vel quando domum de-
» ductus. 2. Si commisit ea, quæ numquam aliàs sanâ mente
» solet : v. g. si præter morem turpia sit locutus, turbàrit
» domum, uxorem verberarit, etc.

« 9. Mala in ebrietate commissa, si prævisa non sunt, aut
» si adhibita cautio, culpâ vacant.

Quid, si mala sint prævisa? *Salm. tr. 20. cap. 10. p. 3. §. 2. n. 27. et fusiùs tr. 25. c. 2. p. 2. n. 30. cum Soto* distinguunt et dicunt, quòd si mala sint operis, ut sunt occisiones, fornicationes, etc. imputantur ad culpam; secùs verò si sint mala oris, ut contumeliæ, blasphemiæ, et perjuria; quia, ut ajunt, verba illa prolata ab ebrio non sunt verba formalia actu significativa, quatenùs non dicta ab homine rationis compote, sed sunt simplices soni, seu verba materialia, tanquam prolata à psittaco, vel pica. Hanc sententiam non audeo improbabilem dicere, sed magis adhæreo sententiæ oppositæ cum *Sanch. dec. l. 1. c. 16. n. 44.* qui *cum Caj. et Tolet.* docet blasphemias prævisas esse vera peccata formalia in causa, cùm ipse liberè eam posuerit : verba enim contumeliosa in homines in ebrietate prolata rectè dicit nullam dehonorationem hominibus irrogare; secùs autem, si proferantur in Deum, juxta dicenda *l. 4. n.* 124. ubi dicemus blasphemias, etiam sine affectu, sive materialiter prolatas, non excusari à peccato, cùm sola prolatio ipsarum voluntaria vergat in diminutionem divini honoris. Et in nostro casu, licèt prolatio non sit voluntaria in actu, videtur tamen esse voluntaria in causa.

DUBIUM VI.

Quid sit ira?

79. — « Resp. Est inordinatus appetitus vindictæ. Quæ in- » ordinatio secundùm *D. Th.* dupliciter fieri potest: 1. Ex » parte modi irascendi, ut v. g. si nimium interiùs exarde- » scas, vel exteriùs per signa nimis patefacias. 2. Ex parte » objecti, ut si vindictam appetas planè injustam ob cau- » sam, vel si justo majorem, v. g. optando inimico mor- » tem, quam non est meritus, vel exequendam propriâ aucto- » ritate, vel denique, licèt vindicta justa sit, non tamen eam » appetas ut justam, sed ut satiativam animi tui malevoli.

Unde resolves:

« 1. Si ordinatè appetatur vindicta, non est peccatum iræ: » ut cùm superiores irascuntur culpis subditorum, eosque » puniunt, seu vindicant.

« 2. Ira inordinata, primo modo antè dicto est ex genere » suo peccatum veniale, potest tamen fieri mortale ex acci- » dente, ut si addatur blasphemia, maledictio, scandalum.

80. — « 3. Ira inordinata, secundo modo est ex genere suo » mortale; quia est directè contra charitatem. *Bald. l. 3.* » *dist. 21.*

« 4. De filiabus iræ, quæ partim sunt ex corde, ut indi- » gnatio, et tumor mentis; partim ex ore, ut clamor, blasphe- » mia, contumelia, maledictio: partim ex opere, ut rixa, » pugnæ, seditiones, vulnera: diversimodè loquendum est, » secundùm regulam suprà datam. Nam 1. indignatio, quæ » est inordinatus affectus ex eo, quòd quis reputet se indignè

» à tali tractari, communiter est veniale; imò si ex justo » rationis judicio procedat, nullum est. Potest tamen esse » mortale, si cresceret usque ad deliberatum odium et con» temptum personæ gravem. 2. Tumor mentis, quo quis mo» rosè excogitat diversas vias vindictæ, iisque cogitationibus » animum tumefacit, quale peccatum sit, judicandum est ex » qualitate vindictæ, quæ excogitatur. *Vide Tol. l.* 8. *c.* 58. » 3. Clamor, cùm iratus extollit vocem, multa inordinatè, et » confusè effundens, est veniale communiter, nisi aliud » addatur. 4. Blasphemia est mortale, de qua infrà *l.* 4. *tr.* 2. » *c.* 1. *n.* 5. Contumelia, quâ quis proximo malum aliquod » objicit, cum intentione illum inhonorandi, est ex genere » suo mortale.

81. — « Dixi, *animo inhonorandi :* quia animo corrigendi, » humiliandi, aliâve ratione, potest superior verbum aliquod » aliàs contumeliosum objicere, quomodo Christus vocavit » apostolos stultos; et apostolus Galatas insensatos. In quo » tamen peccari potest, si modus debitæ correctionis exceda» tur, vel subditus graviùs dehonoretur, quàm per delictum » meruit. *Vide Bald. d.* 34. *n.* 10. Item, ut docet *Caj.* potest » contumelia esse venialis tantùm, si sit parva tantùm, vel si » sit tantùm materialis, sine intentione dehonorandi : modò » non sequatur læsio notabilis honoris proximi. Et sic excu» santur, saltem à mortali, multi parentes, dùm filios vocant » asinos, etc. Item mulieres, pueri, et infimæ sortis homines » conviciis se onerantes : quia cùm fides iis non habeatur, non » læditur graviter honor. *Vide Bon. l.* 3. *q.* 2. *p.* 5. Denique, » si joci causâ, per convenientem recreationem leves defe» ctus objiciantur, urbanitas est, secundùm *S. Th.* 2. 2. *q.* » 72. *art.* 2. dummodò alter non contristetur, nec ad iram » moveatur.

82. — « 5. Contumelia etiam fit facto, tùm indirectè, ut si » imaginem, vel litteras alterius conculces, comburas; tùm » directè, ut si virum honestum fuste cædas, ad januam ejus » cornua, etc. apponas, vel repræsentes aliquid, quod hono» rem alterius lædat. Huc spectat subsannatio, illusio, et de» risio, quando fit signis, ut naso rugato, labiis extensis, etc. » intendendo proximi confusionem, quæ, si sit gravis, vel » saltem proximus eâ graviter contristetur, mortalia sunt.

» ***Bon. Molin. Bald. l. 3. d. 3. etc. ex S. Th.*** Circa quæ nota, » quòd qui per contumeliam læsit alterius honorem, teneatur » hunc restituere, etiamsi fama non sit læsa. Hoc autem fieri » potest, vel per honorificam, et amicam salutationem, vel » invitationem ad mensam, vel petitionem veniæ (etiam subinde flexis genibus, et coram testibus) prout læsio fuit » gravis. ***Vide C. de Lugo d. 15. n. 53.*** Adde quòd contume- » liæ mortalis qualitatem in confessione explicare non sit ne- » cessarium, ut contra *Fill.* etc., docent *Azor. Sa, Mol. C. de* » *Lugo, d. 56. de pœnit. n. 269.* (*Vide dicenda l. 4. n. 984.*)

83. — « 6. Maledictio, quâ quis optat, vel imprecatur alteri » malum, sub ratione mali, est ex genere suo mortale.

Docet *D. Th.* 2. 2. *q.* 76. *art.* 3. quòd maledictio seu imprecatio contra homines, *secundùm suum genus est peccatum mortale, et tantò gravius quantò personam cui maledicimus magis amare, et reverêri tenemur. Contingit tamen verbum maledictionis prolatum esse veniale, vel propter parvitatem mali quod quis alteri maledicendo imprecatur, vel etiam propter affectum ejus, qui profert maledictionis verba, dùm ex levi motu, vel ex ludo, aut ex surreptione aliqua talia verba profert; quia peccata verborum maximè ex affectu pensantur.* Ex qua doctrina S. Doctoris infertur, ut maledictio sit mortalis, tria requiri : 1. Ut malum prolatum verè optetur. 2. Ut optetur cum perfecta deliberatione. 3. Ut malum optatum sit grave. Ita commúniter omnes. *Vide Salm. de rest. c. 4. p. 4. n.* 28. Utrùm autem omnes maledictiones sint ejusdem speciei, *vide suprà dicta n.* 50.

« 7. Rixæ, si modum non excedant, utì et leviculæ pu- » gnæ, veniales sunt, secùs, si progrediuntur ad seditiones, » vulnera, cædes. Suntque hæc communiter peccata ex parte » incipientis rixam, alter enim potest se defendere cum mo- » deramine inculpatæ tutelæ.

DUBIUM VII.

Quid sit acedia?

84. — « RESP. Acedia, sive animi tædium, potest ex *D.* » *Th.* 2. 2. *q.* 35. *art.* 2. dupliciter usurpari : 1. Generaliter,

» pro omni animi remissione in exercitio virtutum, eò quòd
» labor aliquis sit adjunctus. 2. Particulariter, pro tristitia, et
» tædio de divina amicitia, eò quòd per virtutum exercitia
» laboriosa servari debeat; et sic amicitiam illam non curet.

Unde resolves :

« 1. Acedia accepta primo modo tùm demùm est peccatum
» mortale, cùm ideò committitur opus vetitum sub mortali.
« 2. Acedia accepta secundo modò ex se est mortale, quia
» repugnat charitati Dei.
« Ex quo de filiabus acediæ quoque facilè judicari potest,
» quæ sunt sequentes:
« 1. Malitia, quâ quis odio habet bona spiritualia, et vellet
» ea non esse, aut quâ ipsum pœnitet benè fecisse, vel im-
» plevisse id, ad quod tenebatur, aut quâ contemnit Dei be-
» neficium, v. g. desiderando non fuisse natum, aut non
» agnovisse Christum, etc. est autem ex genere suo mortale.
« 2. Pusillanimitas, et desperatio de salute, quæ mortale
» quoque est.
« 3. Rancor, quo ii sunt fastidio, qui ad spiritualia indu-
» cunt.
« 4. Torpor, cùm bona fiunt non cum debito fervore.
« 5. Evagatio mentis, quâ quis in exercitio spiritualium
» evagatur circa illicita; sive per cogitationem, et dicitur
» curiositas; sive per locutionem, et dicitur verbositas; sive
» per inquietudinem, et dicitur inquietudo; quæ communiter
» sunt venialia. *Vide D. Th. q.* 35. *Laym. l.* 2. *tr.* 3. *c.* 9. *Tol.*
» *l.* 8. *c.* 70.
« Culpabilis autem evagatio mortalis erit, quando notabilis
» est, et attentio requiritur ad implendum præceptum obli-
» gans sub mortali: v. g. in recitandis horis canonicis, cele-
» branda, vel audienda missa. *Reg. Pal. de char. t.* 6. *dub.* 1.
» *p.* 3. *Trull. l.* 1. *c.* 6. *dub.* 1. *contra Tamb. de exped. sacrific.*
» *l.* 2. *c.* 3. ubi docet, distractum esse voluntariè, et per no-
» tabile tempus inter sacrificandum extra canonem, esse tan-
» tùm veniale; licèt concedat, sub canone, præsertim circa
» consecrationem, esse mortale, propter gravem irreveren-
» tiam, et periculum erroris.

9..

« Dixi *ad implendum præceptum* : nam in oratione vel
» non præcepta, vel sub obligatione tantùm veniali, est pec-
» catum veniale tantùm : *S. Thom. Nav. Suar. Less. l. 2. c.*
» 37. *dub.* 11. imò nullum, si non tam intendat orare,
» quàm verba precum recitando pio exercitio se occupare;
» quia non formaliter, sed materialiter tantùm orat; v. g.
» cùm quis manibus laborans psalmos, aliasve preces reci-
» tet, aut cantet, non animo orandi, sed cavendi cogitationes
» vanas, vel recreandi se. *Sanch. cons. pars.* 2. *l.* 7. *c.* 2.
» *dist.* 13. *Trull. l.* 1. *c.* 7. *dist.* 10. *Vide infrà l.* 5. *c.* 2.
» *dub.* 2.

LIBER III. (1)

DE PRÆCEPTIS VIRTUTUM THEOLOGICARUM.

TRACTATUS I.

DE PRÆCEPTO FIDEI.

CAPUT I.

Quæ mysteria fidei necessariò credenda sint?

1 *Quæ mysteria credenda necessitate medii?*
2 *An mysteria SS. Trinitatis, et Incarnationis sint credenda explicitè?*
3 *Quæ ex præcepto scienda? et an memoriter?*
4 *Quale sit objectum fidei materiale, et quale formale?*

1. — « Ex iis, quæ fideles explicitè credere tenentur, » quædam necessariò credenda sunt necessitate medii, seu

(1) Qui liber 3tius hic inscribitur, in prioribus editionibus 2dus est. Si quis jam à diversis scriptoribus aut etiam in aliis *S. Alphonsi* operibus (non autem in hoc ipso Opere) librum 3tium Theol. mor. juxta priores editiones citatum inveniet, quærat in hac edit. librum 4tum, eodem tamen numero.
Confer præfationem Editoris. *Edit.*

» finis; sine quibus, etiam inculpabiliter ignoratis, finis » ultimus obtineri nequit; alia necessitate præcepti, sine » quibus, inculpabiliter omissis, finis potest obtineri. *Sanch.* » 2. *mor. c.* 2. *Azor. Val.*

« Resp. 1. Necessitate medii necessaria sunt hæc duo: » 1. Explicitè credere, Deum esse, et remuneratorem bonorum » esse, juxta illud apostoli ad *Hebr. c.* 11. ℣. 6. *Credere* » *oportet. Trid. sess.* 6. *de Justificat. c.* 6. 2. Post suffi- » cientem Evangelii promulgationem, credere explicitè, ut » vult *Mol.* aut saltem implicitè, ut probabiliter quidam » docent cum *Con. et Laym.* Christum et sanctissimam Trini- » tatem. *Vide Escob. ex.* 2. *c.* 9. *n.* 20. ubi ex *Vasq. l.* 2 *d.* 126. » *c.* 3. docet culpabilem ignorantiam horum mysteriorum, » sive negligentiam ea discendi esse grave peccatum, distin- » ctum ab eo, cujus est causa. *Vide Dian. p.* 3. *t.* 5. *r.* 47. » *et* 48.

Fides definitur: ***Est virtus theologica, à Deo infusa, inclinans nos ad firmiter assentiendum, ob divinam veracitatem, omnibus quæ Deus revelavit, et per Ecclesiam nobis credenda proposuit.*** Dicitur 1. *Virtus theologica*, id est, quæ Deum respicit; fides enim, prout etiam spes, et charitas, Deum directè spectant, ad differentiam virtutum moralium, quæ indirectè eum respiciunt. 2. *A Deo infusa*, quia fides est donum supernaturale divinum. 3. *Inclinans nos ad firmiter credendum*, nam assensus fidei nequit cum formidine consistere, prout perperàm dicebatur in propositione 4. ab *Innoc. XI.* proscripta, sed omninò firmus esse debet. 4. *Ob divinam veracitatem;* veritas enim infallibilis (quæ est ipse Deus) est formale objectum fidei. 5. *Omnibus quæ Deus revelavit:* omnia enim à Deo revelata sunt objectum fidei materiale. 6. *Et per Ecclesiam nobis credenda proposuit*, nam divina revelatio nobis non patefit, nisi per Ecclesiam, quæ revelationes proponit; cùm sit aliundè evidens propter signa credibilitatis (qualia sunt prophetiæ, miracula, constantia martyrum, et similia) quòd Ecclesia nec falli, nec fallere potest. Præterquam quòd *S. Augustinus* illud celebre dictum protulit: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ catholicæ commoveret auctoritas.*

2. — Quæritur, an mysteria SS. Trinitatis, et Incarnationis

post promulgationem Evangelii credenda sint fide explicitâ de necessitate medii, vel præcepti?

Prima sententia, quæ est communior, et videtur probabilior, docet credenda esse de necessitate medii; ita tenent *Sanch. in Dec. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 8. *Valent.* 2. 2. *d.* 1. *qu.* 2. *p.* 4. *Molina* 1. *part. qu.* 1. *a.* 1 *d.* 2. *Cont. Tourn. de præceptis Decal. cap.* 1. *art.* 1. §. 2. *concl.* 1. *Juven. t.* 6. *diss.* 4. *a.* 3. *Antoine de virt. theol. cap.* 1. *qu.* 2. *Wigandt tr.* 7. *ex.* 2. *de fide n.* 22. *Concina t.* 1. *diss.* 1. *de fide cap.* 8. *n.* 7. *cum Ledesma*, *Serra*, *Prado*, *etc.* item *Salm. tr.* 21. *c.* 2. *punct.* 2. *n.* 15. *Cuniliat. tr.* 4. *de* 1. *Dec. præc. c.* 1. §. 2. *et Ronc. tr.* 6. *c.* 2. *qu.* 2. Sed postremi hi tres dicunt, quòd per accidens, et casu raro posset quis justificari fide tantùm implicitâ. Id probant ex Scripturis, quibus (ajunt) clarè probari necessitatem medii. Probant etiam ratione, quia licèt ante promulgationem Evangelii sufficiebat fides implicita Christi, post tamen promulgationem eò quòd status gratiæ est perfectior, perfectior requiritur notitia, nempe explicita fides Christi, et SS. Trinitatis.

Secunda verò *sententia* satis etiam probabilis dicit, necessitate præcepti omnes teneri hæc mysteria explicitè credere, necessitate autem medii sufficere, si credantur implicitè. Ita *Dominicus Soto* (*in* 4. *sentent. t.* 1. *d.* 5. *qu. un. art.* 2. *concl.* 2.) ubi ait : *Quamvis præceptum fidei explicitæ* (scil. SS. Trinitatis, et Incarnationis) *absolutè obliget universum mundum, nihilominùs possunt multi ignorantia invincibili ab eâdem obligatione excusari. Franciscus Sylvius* (*t.* 3. *in* 2. 2. *qu.* 2. *art.* 7. *et* 8. *concl.* 6.) scribit : *Post promulgatum sufficienter Evangelium fides Incarnationis explicita est omnibus ad salutem necessaria necessitate præcepti, ac etiam* (*ut probabile est*) *necessitate medii.* Et in sequenti conclusione idem profert de mysterio SS. Trinitatis. *Card. Gotti* (*Theol. t.* 2. *tr.* 9. *qu.* 2. *d.* 4. §. 1. *n.* 2.) ait : *Dico* 1. *sententia negans, fidem explicitam Christi, et Trinitatis esse ita necessariam, ut sine ea nemo justificari, aut salvari queat, valdè probabilis est.* Et asserit *n.* 1. *Scotum* hanc tenêre sententiam. *Euseb. Amort* recens Scriptor et valdè doctus (*tom.* 1. *d.* 3. *de fide quæst.* 17.) absolutè eamdem sententiam tuetur. *Elbel.* (*t.* 1. *conferent.* 1. *n.* 17.) scribit hodiè hanc sententiam tenêri ab insignibus *DD. Castropal. part.* 2. *tr.* 4. *d.* 1.

p. 9. Viva in Prop. 64. damn. ab Innocent. XI. n. 10, Sporer. tr. 11. cap. 11. sect. 11. §. 4. n. 9. Laym. lib. 2. tr. 1. cap. 8. n. 5. qui dicit hanc non esse minùs probabilem quàm primam, *cum Richard. Medin. Vega, Sa, et Turriano. Card. de Lugo, de fide d. 12. n. 91.* vocat primam speculativè probabilem, sed hanc secundam absolutè et fusè ut probabiliorem tuetur *cum Javell. Zumel, et Suarez d. 12. sect. 4. n. 10.* scribitque *de Lugo* eamdem sententiam vidêri esse *S. Thomæ 3. part. qu. 69. a. 4. ad 2.* ubi S. Doctor ait: Ante baptismum Cornelius et alii similes consequuntur gratiam et virtutes per fidem Christi et desiderium baptismi implicitè vel explicitè. Unde arguit *Lugo*, sicut Cornelius gratiam est consecutus per fidem implicitam, quia nondum in illâ regione Evangelium perfectè promulgatum fuerat, ita pariter consequi poterit ille qui mysteria hæc invincibiliter ignorat; ipsi enim pariter non satis Evangelium est promulgatum. Dicunt autem, repugnare bonitati et providentiæ divinæ ut damnet adultos invincibiliter ignorantes, qui juxta lumen naturæ honestè vivunt, dum contrà (*Actor. c. 10. ỷ. 35.*) habetur: *In omni gente qui timet eum, et operatur justitiam, acceptus est illi.* Respondent verò quòd omnes Scripturæ, et SS. Patrum testimonia quæ opponuntur, de facili explicari possint de necessitate præcepti, vel quia ordinariè nullus ferè salvatur sine fide explicitâ horum mysteriorum, quia post Evangelii promulgationem ferè nullus de his laborat invincibili ignorantiâ, vel quia, ait *Lugo*, explicari possunt de fide implicitâ, sive explicitâ in voto. Prætereà, ait *Laymann*, vir adultus si esset mutus et surdus à nativitate, quamvis baptizatus, non posset alia sacramenta accipere, si optaret; imò nec salvari, quia hujusmodi homo incredibile est quòd vero conceptu apprehendat, et explicitê credat mysteria Incarnationis, et præsertim SS. Trinitatis.

Notant autem *Tannerus in 2. 2. d. Th. d. 1. qu. 7. dub. 2. n. 49. Sylvius ibid. qu. 2. art. 8. concl. 8. Azor. t. 1. lib. 8. cap. 2. qu. 6. et Valent. cum Guilielmo Paris. apud Sanch. Dec. lib. 2. cap. 3. n. 18.* quòd si quis adeò sit rudis, ut ea mysteria percipere nequeat, tunc excusatur ratione impotentiæ, et comparatur infantibus, ac fatuis. Attamen *Sanch. loc. cit.* dicit, quòd aliud est credere, aliud scire mysteria, nempe rationem de eis reddere: unde censet omnes adultos

teneri necessitate medii aliquando hujusmodi mysteria credere, necessitate verò præcepti ea scire; à quo præcepto scientiæ excusari mente obtusos; et sic intelligendos ait AA. citatos. Concluditque cum *Gabriele*, qui dicit: *Sufficeret eis* (scilicet rudibus) *quòd singulos articulos explicitè credant dum eis proponuntur*. Quamvis autem sint damnatæ prop. 64. et 65. *ab Innoc. XI.* quæ dicebant: *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantiâ mysteriorum fidei, et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium SS. Trinitatis, et Incarnationis D. N. Jesu Christi.... Sufficit illa semel credidisse*. Dicit tamen *Viva cum March.* probabiliter non esse necessariò repetendas confessiones factas cum ignorantiâ prædictorum mysteriorum, cùm ex præfata opinione jam probabile sit fuisse validas, si ignorantia fuit inculpabilis. Certum enim est talem ignorantiam, si sit vincibilis, peccatum esse lethale. Prædicta autem propositio meritò damnata est, quia dicebat capacem esse absolutionis etiam illum qui tempore confessionis laborat ignorantiâ prædictorum mysteriorum. Cæterùm opinio Patris *Viva* mihi non est satis probabilis, quamvis enim pœnitens probabiliter validam confessionem expleverit, ita ut videatur deinde possidere exemptionem ab iterandâ confessione, cùm priùs bonâ fide se confessus fuerit, attamen respectu ad eum, qui certò graviter peccavit, semper urget, ac possidet antecedenter obligatio explendi confessionem, non tantùm probabiliter, sed certò validam. Quapropter, cùm ipse adverterit, confessionem suam ob ignorantiam mysteriorum SS. Trinitatis, aut Incarnationis Jesu Christi fuisse probabiliter validam, sed etiam probabiliter nullam, tenetur, postquàm de illis mysteriis instructus fuerit, confessionem iterare (1).

« Porrò implicitè credere dicitur, qui credit aliquid explicitè, in quo alterum implicitè est, v. gr. si credas, quod credit Ecclesia. *Vide Schol. et Laym. lib. 2. tr. 1. c. 8.*

3. — « Resp. 2. Necessitate præcepti quivis fidelis sub mortali explicitè credere, et scire, crasso saltem modo, et quoad substantiam, tenetur hæc:

(1) Confer notam in Lib. 6. n. 450 positam. *Edit.*

« 1. Symbolum. 2. Orationem Dominicam (1). 3. Præcepta
» Decalogi, et Ecclesiæ. 4. Sacramenta maximè necessaria,
» ut baptismum, Eucharistiam, et pœnitentiam; reliqua
» autem tunc, quando vult suscipere. *Suar. Sanch. Fill. n.*
» 39. Quæ omnia intellige, nisi impotentia, aut invincibi-
» lis ignorantia excuset. »

Unde resolvitur :

« 1. Non omnes tenentur sub mortali hæc prædicta scire
» memoriter, aut eo ordine, aut iis verbis, quibus pro-
» ponuntur; sed quoad Orationem dominicam scire, omnia
» bona petenda esse à Deo, quæ est ejus summa : quoad
» Symbolum verò, præcepta et sacramenta, sufficit, si quis
» rogatus de singulis rectè respondeat. *Bonac. Laym. l. 2.*
» *cap. 9. Sanchez lib. 2. cap. 3.* » (*Hoc est conforme illi, quod tradidit S. Carolus Borromæus in suâ Instruct. ad confessarios, ubi docuit satis esse quòd fideles rudes sciant Credo saltem in substantiâ*).

« 2. Quamvis sit præceptum Ecclesiæ discendi memoriter
» Symbolum, et Orationem dominicam, et Salutationem an-
» gelicam, velitque *Barb. p. 3. c. 27.* non esse absolvendum,
» qui ob negligentiam, vel verecundiam ea addiscere non
» curat; consuetudo tamen, ut notant *Navar. et Lopez*, expo-
» suit obligationem non esse ultrà veniale : » (*Ita tenet etiam Viva super prop. I. Alex. VII. cum Azor Trull. et Villal. apud Salm. de præc. fidei cap. 2. n. 47. ex concilio Rhemensi et Toletano 4. Vide Prax. Confess. n. 22.*) « uti nec est ultra
» veniale, nescire facere crucem, ut docet *Sanch. contra Sylv.*
» qui docet esse mortale.

« 3. Moraliter nihilominùs necessarium est, ut rudio-
» res memoriâ teneant Symbolum suâ linguâ, quia alioquin
» non possunt habere sufficientem cognitionem articulo-
» rum.

« 4. Falsa est opinio quorumdam Canonistarum, rusticis

(1) *In Hom. Ap. tr. 4. n. 5.* additur : salutatio angelica. *Edit.*

» esse satis, articulos fidei, aliaque dicta credere implicitè :
» credendo quidquid credit Ecclesia.

« 5. Excusantur ii, quibus aut defuit doctor, aut num-
» quam venit in mentem obligatio similia discendi, aut qui
» nimis sunt rudes, ita ut non possint ea comprehendere,
» aut retinère, quod sæpè contingere docent *Azor. et Bec.*
» contra alios.

« 6. Si confessarius probabiliter judicet, pœnitentem igno-
» rare ex doctrinâ christianâ ea, quæ scire tenetur (quod
» de litteratis vel frequenter confitentibus præsumendum non
» esse monet *Sanch.* 2. *mor. c.* 3.) debet eum interrogare de
» negligentiâ in iis addiscendis : cùm per eam plurimi gra-
» viter peccent. *Led. Azor. t.* 1. *l.* 8. *c.* 8. *Trull. l.* 1.
» *c.* 1. *d.* 4.

« 7. Possunt absolvi (contra quosdam) qui ignorant ea,
» quæ sub mortali scienda esse dixi. Ratio est, quia licèt
» peccârint omittendo discere, possunt tamen de hoc do-
» lère, cum proposito discendi. *Sanch.* » (*cum Salm. de præc. fidei tr.* 21. *cap.* 2. *punct.* 5. *n.* 58. *nisi priùs admoniti neglexerint addiscere*). « Quòd si tamen ignorarent ea, quæ ne-
» cessitate medii scienda sunt, deberent instrui ante abso-
» lutionem. *Bon. d.* 3. *qu.* 2. *p.* 2. *Sanch. l. c. cap.* 3. *n.* 21.

« 8. Parochus suas oves (sicut parens liberos) tenetur sub
» mortali per se, vel alium docère ea saltem, quæ sub
» mortali scire tenentur. *Sanch.* 2. *mor. c.* 3. *Filliuc. Palaus,*
» *Trull. l.* 2. *c.* 1. *Con. etc.* »

4. — Notandum, quòd objectum *materiale* fidei (nimirùm id quod credere tenemur) principaliter sit ipse Deus, et deinde omnia à Deo revelata : ita *S. Th. qu.* 14. *de verit. art.* 8. dicens : *Fides quæ hominem divinæ cognitioni conjungit per assensum, ipsum Deum habet sicut principale objectum, alia verò sicut consequenter adjuncta.* Objectum autem *formale* (id est motivum propter quod revelata credere tenemur) est Dei veracitas. Disceptatur autem inter Scholasticos, an revelatio divina sit etiam objectum *formale* fidei. Pro sententiâ affirmativâ sunt *Jueninus et alii*, qui dicunt veracitatem Dei esse objectum formale *quod*, nempe rationem præcipuam, ob quam credimus : revelationem verò esse objectum formale *quo*, hoc est medium quo credimus. Sed commu-

nior sententia *Habert. Card. Gotti, et Holzmanni cum Scoto etc.* docet totale objectum formale fidei veracitatem Dei; et revelationem esse tantùm conditionem, sine qua non crederemus, sive medium per quod nobis applicatur notitia eorum quæ credimus.

CAPUT II.

Quomodo obliget præceptum fidei.

5. — « Resp. 1. Præceptum fidei internum obligat 1. » pueros inter fideles educatos, quando rationis usum per- » fectè consecuti mysteria fidei audiunt apprehenduntque, » quòd illa credere sit res necessaria ad salutem, peccantque » mortaliter omittendo, *Sanch. Bon. t. 2. d. 3. p. 3.* addens » plurimos eorum excusari inadvertentiâ, aut invincibili » ignorantiâ. 2. Adultos infideles, quando ratio incipit di- » ctare, res fidei sufficienter propositas esse, et contrariam » sectam esse falsam. *Sanch. lib. 2. mor. cap. 1. Con. d. 14.* » *de fide, Fill. n. 25.* 3. Quando urget tentatio contra fidem, » quæ aliter vinci nequit. Quod tamen non convenire scru- » pulosis, rectè monet *Sanch.* quia hi, avertendo mentem » ad alia objecta, faciliùs superant. Et in his duobus casibus » præceptum obligat per se, in sequentibus per accidens. » 4. Quando tentatio urgens contra alias virtutes aliter supe- » rari nequit. 5. Quando facienda est professio fidei exterior, » vel ex præcepto eliciendus est actus alterius virtutis, v. gr. » spei, charitatis, pœnitentiæ, quæ fidem supponat. *Bon.* » *q. 2. p. 2.* His addit *Hurt. contra Sanch.* 6. In horâ » mortis, et 7. Semel quotannis. *Vide Dian, p. 5. t. 13.* » *r. 19.* »

6. — Certum est hominem teneri ex lege naturali ad Deum per fidem, spem, et charitatem se convertere, et ideò elicere earum virtutum actus, cùm quæque virtus suis actibus vivat. Hinc ante omnia notandæ sunt omnes propositiones proscriptæ super hâc materiâ, videlicet :

Prop. 1. ab Alex. VII. *Homo nullo umquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, et charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Prop. 16. ab Innoc. XI. *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale et secundùm se.*

Prob. 17. ab eod. *Satis est actum fidei semel in vitâ elicere.*

Prop. 6. ab eòd. *Probabile est ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.*

7. — Quæritur autem, quoties in vitâ teneamur elicere actus theologales.

Quòd ad præceptum fidei spectat, plures sunt opiniones. *Scotus* censet teneri nos ad eliciendos actus fidei omnibus diebus festis. *Nyder* quoties mysteria in Ecclesiâ celebrantur. Sed *Salm. de præc. fid. tr. 21. cap. 2. punct. 3. n. 31. et Croix l. 2. n. 31.* horum opiniones minimè approbant : imò *Oviedo apud Croix ibid.* asserit illas passim rejici ab aliis. *Lugo apud Croix d. n. 31.* rectè dicit, toties fideles teneri ad repetendos actus fidei, quoties sufficiat ad profitenda mysteria nostræ religionis. At quia hæc regula est obscura, sat probabiliter putant *Salm. dict. c. 2. cum Sanch. Trull. Bonn. Led. et aliis*, teneri saltem semel in anno fideles ad exercendum actum fidei, et idem sentiunt *Concina et Franzoja cum communi.* Advertunt tamen cum *Suar. Prado*, et idem dicit *Croix l. c.* quòd huic præcepto fiat satis etiam per exercitium aliarum virtutum, sive per susceptionem sacramentorum, sive ex quâcumque aliâ occasione actus fidei ponantur.

Num autem teneamur ad eliciendos hos actus fidei formaliter, scilicet ex motivo Dei revelantis? Affirmat *Viva d. prop. I. Alex. VII. n. XI. Quidquid sit*, ut addit, *an semper ac fides est supernaturalis, nitatur huic motivo saltem languidè attacto.* Notat verò *n. 7. in fine*, quòd viri timorati nullo modo circa hoc anxii sint, cùm vix accidat, eos abundè huic præcepto non satisfacere. *Croix etiam d. n. 31.* dicit non esse rationem, cur quis ob id scrupulosè se divexet, cùm huic præcepto

fiat satis (ut asserit *n.* 27) audiendo missam, adorando crucifixum, formando crucem, orando, etc. quamvis hæc non fiant reflexè ex motivo fidei. Qui enim, ait, sæpiùs posuit fidem tamquam regulam suarum actionum, quibus ad Deum vult tendere, quidquid posteà boni agit, ex eâdem regulâ jam ad Deum dirigit exercitè, licèt non advertat. Aitque *Hurtad. apud Carden.* in *prop.* 17. *Innocent XI.* hos actus esse verè actus fidei, quia radicaliter ex motivo fidei oriuntur. Insuper *de Lugo de fid. diss.* 13. *n.* 45. sic docet : *Cùm materia honestè et inhonestè operandi frequenter occurrat, non esse dubitandum, quin homo, qui fidem christianam semel amplexus est, plusquam sufficienter satisfaciat præcepto fidei.*

8. — Quod autem pertinet ad actus erga præceptum charitatis, jam adnotavimus suprà damnatam fuisse propos. *Ne singulis quidem rigorosè quinquenniis* hoc præceptum obligare per se; *Palaus apud Croix d. l.* 2. *n.* 141. dicit esse peccatum grave differre actum charitatis per triennium. Alii, ut *Hurtad. Ills. Mendo etc. apud Croix loc. cit.* dicunt requiri elici actum charitatis erga Deum saltem semel in anno : et hanc sequuntur *Salm. tract.* 21. *c.* 6. *n.* 12. *cum Trull. Tapia*, *Lastra*. Alii verò, ut *Gabr. Almain. Tap. ap. Croix n.* 135. ajunt hoc præceptum obligare quolibet die festivo. *Cardenas* tandem in 2. *Crisi d.* 6. *n.* 8. (cui adhæret *Croix n.* 141.) censet non excusari à mortali qui per mensem actum charitatis differt; hancque sententiam omninò ego suadendam puto, cùm difficulter possit homo diu mandata divina servare nisi dilectionem erga Deum frequenter foveat, quæ nonnisi per actus charitatis fovetur, et nutritur. Notat autem idem *Cardenas n.* 14. quòd sufficit eliceere actus amoris, etiamsi eliciantur in ordine ad implenda alia præcepta, vel ad aliam virtutem exercendam, putà ad se confitendum, ad vincendam tentationem. Insuper dicit *Croix num.* 143. esse veros actus amoris quibus benè satisfit huic præcepto, omnia opera meritoria exercita ad finem placendi Deo, ut eleëmosyna, jejunium, et similia. Talis autem rectus finis dicit quòd præsumitur in eis, qui jam sciunt sic placère Deo, modò non operentur ex fine pravo. Addit etiam *Croix*, satisfieri adhuc orandò, signanter cum Oratione dominicali, ubi dicitur : *Sanctificetur*, *etc. Adveniat, etc. Fiat voluntas tua*, *etc.* Advertatur hic prop. 10. damnata ab *Innocentio XI.* quæ dicebat : *Non tenemur proxi-*

mum diligere actu interno, et formali. Rectè igitur dicit *P. Viva in cit. prop. 10. n. 8. et 9.* quòd sicut tenemur elicere actus formales charitatis erga Deum, sic etiam tenemur erga proximum ex motivo supernaturali, nimirùm propter amorem Dei, vel ut præcepto Christi pareamus, qui dixit: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem. Joan. c. 13. ✠. 34.* Unde *S. Thomas* docet: *In dilectione proximi includitur dilectio Dei sicut causa in effectu. In epist. ad Rom. 13. sect. 2.* Sicut ergò tenemur saltem semel in mense elicere actum amoris erga Deum, sic etiam saltem in mense exercere actus charitatis erga proximum. Cæterùm sapienter scribit *P. Suarez disp. 5. de charit. sect. 4.* cum aliis ex *S. Thomâ 2. 2. quæst. 25. art. 8.* quòd aliquando hi actus charitatis benè exercentur occasione vitandi odium, aut largiendi eleëmosynam. Et cùm hujusmodi occasiones frequenter occurrant, hinc ait *P. Viva* esse moraliter impossibile, quòd fideles christianè viventes huic præcepto abundè non satisfaciant. (1)

(1) Juvabit omnes legere, quæ *S. Alphonsus in Hom. Ap. tr. 4. n. 13.* simul de actibus virtutum theologalium eliciendis docet.

13. « — Tenemur autem tam circa charitatem erga Deum, quàm circa » fidem, et spem, actus elicere, uti constat ex propositionibus proscriptis 1. » et 7: ex illis *Alexandri VII.* et 6. 16 et 17. *Innoc. XI.*; nam sublatis acti- » bus, illas virtutes exercere non possumus. Igitur hi actus aliquando obligant » ex se, aliquando per accidens. Obligant *per accidens*, cùm urget necessitas » eos eliciendi ad superandum aliquam tentationem, aut ad alicujus præcepti » adimpletionem, v. gr. confessionis, communionis, etc. Obligant *per se*, » (uti docent DD.) in pluribus vitæ temporibus: nimirùm cùm pervenitur ad » rationis usum; in exitu vitæ: et pluries in vita, saltem semel quolibet anno, » ùt dicunt AA.; sed circa actum charitatis magis mihi arridet sententia eorum, » qui eum requirunt semel in mense, dùm difficiliter observare poterit legem » divinam, qui frequenter suum erga Deum amorem actibus positivis non » exercet. Attamen opus non est, ut hi actus reflexè, et explicitè fiant cum » intentione præcepto satisfaciendi: sed satis est, si exercitè fiant, nempe ut » actu fiant, licèt ex alio fine, nempe ad abjiciendam tentationem, ad elicien- » dam contritionem, si confiteri velit. Ita etiam actus charitatis sunt omnes » uniformitatis actus divinæ voluntati, et omnes virtutes exercitæ ad Dei com- » placentiam. Ita pariter sunt actus fidei orare, crucifixum adorare, signare » se signo crucis, etc. quare benè ait *Card. de Lugo*, quòd ille, qui semel » amplexus est fidem christianam (aut vixerit, ego addo, christianè, saltem » præcepto paschali satisfaciendo), non debet dubitari, quin satisfecerit præ- » cepto fidei; et idem intelligendum de præcepto spei. »

Edit.

Ex iis resolvuntur hi casus :

9. — « 1. Hæreticus, quamdiu suam sectam judicat esse » credibiliorem, vel æquè credibilem, non tenetur credere; » quia fides nondum est sufficienter ipsi proposita, age» retque imprudenter. *Sanch.* 2. *mor.* c. 1. *Laym.* l. 2. t. 1. » c. 10. *et* 12.

« 2. Quando iis, qui in hæresi nutriti sunt, persuasum » est à pueris, nos abjicere, et persequi verbum Dei, esse » idololatras, pestilentes deceptores, ideòque, tamquam » pestes fugiendos; non possunt, stante hâc persuasione, » salvâ conscientiâ, nos audire, et laborant ignorantiâ in» vincibili, cùm non dubitent se esse in bonâ viâ. *Laym.* » c. 10. *Sanch.* l. 2. c. 1.

» 3. Si talibus oriatur dubium de suâ sectâ, tenentur ul» teriùs inquirere, et à Deo petere lumen : quòd si negant, » peccant contra fidem, cùm non adhibeant media ad im» plendum præceptum fidei. Quòd si deinde nostra fides eis » sufficienter proponatur, tenentur amplecti. *Ibid. Vide Ferdin.* » *de Castrô Palaô t.* 4. *d.* 1. *p.* 12. *et d.* 2. *p.* 2.

10. — Notanda est hìc propos. 4. damnata ab *Innocent. XI. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minùs probabili.* Ex hâc aliqui non rectè inferunt prohibêri in omni materiâ sequi probabilem relictâ probabiliori : nam respondet *Viva in dicta propos. n.* 5. *et alii communiter*, quòd, etsi liceat sequi opinionem minùs probabilem, numquam tamen liceat cum periculo gravis damni; quando illud vitare non pendeat ab opinionis probabilitate, ut est in collatione sacramentorum, in medendo, etc., et hoc esset pariter in sequendo sectam minùs probabiliter veram. A probabilitate enim opinionis fit quidem, ut peccatum formale vitetur in aliis humanis actionibus, sed non potest fieri, ut sit vera secta non vera. Et semper ac secta sit falsa, numquam cum quâcumque probabilitate vitatur periculum damnationis, cùm non vitetur periculum carendi fide necessariâ ad salutem, gratiâ sacramentorum, etc. Adde, quòd infidelis numquam habere possit veram probabilitatem suæ sectæ sine culpâ : si enim oraret, Deus absque dubio infunderet lumen suum in illum de verâ religione. Ita *Viva.*

11. — « Resp. 2. Præceptum exteriùs fidem confitendi » jure naturali obligat, duplici casu: scilicet, cùm vel honor Deo debitus, vel utilitas proximo impendenda, privativè, vel contrariè subtraheretur. Dixi 1. *privativè*, ut » si ideò cessaret magnus honor in Deum, vel utilitas in » proximum redundans. Dixi 2. *contrariè*, ut si alioqui » Deus afficeretur injuriâ, vel proximus gravi malo; v. gr. » si inde penderet aliorum conversio, aut perversio, contemptus religionis, scandalum, etc. Ratio responsionis est, » quia actus virtutis tunc videtur præceptus, quando est » necessarius ad finem præcepti, quod hic contingit; quia » finis præcepti est charitas. *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 3. *art.* 2. » *Suar. Reg. Fill. tr.* 22. *c.* 3. *quæst.* 1.

Unde resolvitur :

« Si hæretici conculcent imagines, aliisque injuriis fidem » afficiant, tenetur eam suâ confessione tueri catholicus, » si quidem inde prudenter speret profectum.

« Resp. 3. Ad professionem fidei externam jure ecclesiastico tenentur sub mortali, secundùm *Tridentinum*, cum » juramento obediendi Ecclesiæ Romanæ, ut docet *Fill. t.* » 2. *tr.* 22. *c.* 3. sequentes personæ :

« 1. Provisi de beneficio curato, idque intra duos menses » à die possessionis coram Episcopo, aut ejus Vicario Generali, vel Officiali. *Trid. sess.* 24. *c.* 22. *de Ref.*

« 2. Provisi de canonicatu, vel dignitate in cathedrali » ecclesiâ: idque non tantùm coram Episcopo, vel ejus Vicario, sed etiam in Capitulo. *ibid.* additâ pœnâ, (ad quam » non videntur teneri ante sententiam) ut alioqui fructus » non faciant suos. *Vide Sanch. l.* 2. *c.* 5. *Barb. de potestate* » *Episc.* 3. *p. art.* 61. *n.* 29.

« 3. Primates, Archiepiscopi, Episcopi in prima Synodo » provinciali, cui intererunt, *Trid. sess.* 25. *c.* 2. *de Reform.*

« 4. Extendit *Pius IV.* hanc legem ad omnes prælatos religionum, etiam militarium; *Pius V.* autem apud *Rodr. t.* 2. » *q. reg. quæst.* 72. ad omnes promovendos in doctores, » magistros, regentes, professores, additâ excommunicatione » latæ sententiæ, et privatione omnium beneficiorum in eum,

» qui alios promovet ad talem gradum, sine prævia professione. *Vide Fill. t. 22. c. 3. quæst. 11. Barb. in remiss. sect.* » *24. n.* 12. Verùm, ubi hoc decretum non est receptum » usu, non obligare monet *Sanch. c. 3. n. 4.*

Unde resolvitur.

« 1. Non tenentur ad dictam professionem provisi de canonicatibus in ecclesiis tantùm collegiatis, vel de beneficiis » tantùm simplicibus.

« 2. Etsi probabile sit hanc professionem posse fieri per » procuratorem, ut docent *Azor. Navarr. et Sanch.*, probabilius tamen est teneri personaliter, ut docet *Fill.* Ratio est, » tum quia aliàs non videtur fieri satis juramento, quod personaliter faciendum esse docet Glossa apud *Fill.*, tum quia « ita decidit Rota apud *Garc. l. 5. de benef. c. 3.*

CAPUT III.

An aliquando liceat exteriùs fidem veram negare, aut falsam profiteri.

12 *An liceat umquam positivè fidem negare?*
13 *An uti verbis ambiguis? An tacēre?*
14 *An fugere?* Vide alia *ibid.*
15 *An uti vestibus, vel signis infidelium.*
16 *An audire conciones hæreticorum?* Vide alia *ibidem.*

12. — « Resp. Nullo casu licet, sive voce, sive alio signo » fiat, dicente Christo: *Qui negaverit me coram hominibus,* » *etc.* Interim verò etsi licitum non est mentiri, seu simulare, » quod non est, licet tamen dissimulare, quod est, sive tegere » veritatem verbis, aliisve signis ambiguis, et indifferentibus » ob justam causam, et cùm non est necessitas fatendi. Est » *comm. S. Thom. Con. dis. 15. dub. 2. n. 9. Laym. l. 2. t.* » *1. c. 11.*

Unde resolvitur.

13. — « 1. Rogatus de fide in odium religionis, sive à pu-
» blicâ auctoritate, sive privatâ, nullo modo potest utendo
» restrictione mentali, aut verbis ambiguis ita respondêre,
» ut præsentibus videatur fidem negâsse; multò minùs, dicere
» se esse hæreticum, vel Calvinistam, vel non catholicum.
» *Azor. Fill. c.* 3. *n.* 97.

« 2. Qui rogatus seu à privatâ, seu publicâ auctoritate,
» vel tacet, vel respondet obscurè, vel ait, se nolle respon-
» dêre, se jure non rogari, non teneri se, nec velle aliis
» dicere quid ipse credat, ac simili modo tergiversatur, non
» videtur negare fidem, sed nolle prodere. Unde, si sic
» potest molestâ inquisitione liberari, licet, ut habet *Con. l. c.*
» Generatim enim verum non est, quòd interrogatus ab au-
» ctoritate publicâ teneatur positivè fidem profitêri, nisi quando
» id necessarium est, ne præsentibus videatur fidem negâsse.
» *Con. d.* 15. *dub.* 2. *Navarr. Azor. Sanch. Bec. c.* 9. *q.* 4. »
(*Hâc de re vide propositionem* 8. *inter damnatas ab Innocent. XI.*)

14. — « 3. Non negat fidem, sed prodit, qui fugit : quod
» etsi liceat, non tamen pastori, tunc cùm ejus operâ oves
» indigent; utì contrà, si eis consultius est, ut ad tempus se
» subducat, et in bonum earum reservet, tenetur fugere. *Reg.*
» *l.* 17. *n.* 26. *Bec. c.* 9. *Fill. n.* 75. *etc*

« 4. Si quo casu tacêre esset negare, tunc id non liceret;
» verbi gratiâ si, aliis rogatis, an fidem negare vellent, iisque
» respondentibus quod non, tu taceres. *ibid. Vide Bonac. l. c.*
» *Laym. l. c. tom.* 1. *c.* 11. *Tol. lib.* 4.

« 5. Si princeps generali lege jubeat ut fideles se prodant,
» gestato signo, vel sistendo se, vel aliter, non tenentur,
» cùm nemo teneatur verum dicere, nisi specialiter rogatus.
» Excipe, nisi eæ sint circumstantiæ, ut hoc ipso, quòd se
» non prodant, videantur fidem negâsse, ut v. gr. si quidem
» anteà noti essent et tunc ex hoc putarentur defecisse. *Sanch.*
» *n.* 19. *Bec. Reg. Fill. n.* 88. *etc.*

« 6. Cùm non rogaris de fide, non solùm licet, sed sæpè
» meliùs est ad Dei honorem, et utilitatem proximi tegere

» fidem, quàm fatêri; ut si latens inter hæreticos plus boni » facis; vel si ex confessione plus mali sequeretur, verbi grâ- » tiâ turbatio, neces, exacerbatio tyranni, periculum defectio- » nis, si torquereris. Unde temerarium plerumque est offerre » se ultrò. *S. Th. Sanch. Laym. c. 11. n. 2.*

« 7. Redimere pecuniâ, ne de tuâ fide fiat inquisitio, lici- » tum est, et sæpè magna virtus discretionis est vitam ad » Dei gloriam servare, ac fidem tegere modis licitis.

15. — « 8. Talis modus non est uti vestibus, aut signis infi- » delium, quæ alium usum non haberent, quàm quòd essent » signa professiva falsæ religionis, seu cultûs: uti essent » vestes, quarum usus est in sacrificiis: item incensio thuris, » aut genuflexio coram idolo; item sumptio cœnæ, etc. » *Sanch. l. 2. cap. 4. Fill. n. 9. et comm.*

« 9. Licitus autem modus est, quando subest causa (ut v. gr. » ad evitandum grave periculum, ad obtinendam victoriam, » cludendos hostes), uti vestibus, et signis infidelium, quæ » aliquem alium usum habent, quàm profitendæ religionis, » quales sunt vestes talis nationis (non religionis), quibus » uterentur, etsi converterentur, ut sunt vestes, et signa » nationis Turcicæ, quod verum est, etsi sint vestes ipsorum » religiosorum, dummodò non habeant peculiare signum » profitendi erroris, sed sint tantùm indicium nitidioris cul- » tûs, ut saga prædicantium in Germaniâ; vel eminentioris » vitæ inter suos, ut togæ Bonziorum in Japoniâ. Idem » dicendum est de signis, quibus Judæi utuntur, v. gr. flavo » annulo in pallio Francofurti, etc., quia hæc sunt signa » merè politica, et distinctiva unius generis hominum ab » alio, et non propriè professiva fidei. Quæ sententia proba- » bilis est. *Vide Sanch. 2. mor. c. 4. Bec. 2. 2. c. 9. qu. 5. d.* » *6. Laym. l. 2. t. 1. c. 11. Covarr. contra Caj. Nav. Tol.*

« 10. Licitus item modus est, cùm catholicus transit per » loca hæretica, et periculum grave ei imminet vitæ, v. gr. » vel bonorum (non tamen, si derisio tantùm, vel vexatio, » ut habet *Bec. c. 9.*) ad dissimulandam fidem, vesci carnibus » die prohibito; quia præceptum Ecclesiæ non obligat sub tali » periculo. Nec hoc est fidem negare, cùm esus carnium » non sit institutus ad professionem religionis; et catholici » mali, et gulosi id faciant. Si tamen ex circumstantiis fieret » signum professivum, ut si v. gr. in odium fidei convivæ

» statuerent, ut qui est hostis fidei pontificiæ, comedat car-
» nes, peccaret contra fidem, qui ederet sine protestatione;
» secùs, si protestaretur. *Sanch. Azor. Bec. etc. comm. l. c.*

16. — « 11. In Germaniâ audire conciones hæreticorum,
» deducere funus, assistere baptismo pro patrino, non haben-
» tur signa professiva fidei, vel communionis cum hæretico-
» rum sacris. *Fill. Azor. Sanch. ll. cc.* Unde, seclusis aliis,
» v. gr. scandalo, periculo, prohibitione, et si ex justâ causâ
» fiant, licent. » (*At in Synodo Neapolitanâ expressè prohibetur assistere concionibus, catechismis et quibuscumque ritibus hæreticorum, ex quocumque prætextu. Estque casus reservatus cum excommunicatione ipso facto. Cæterùm* Salm. *Tract. 21. c. 2. n. 322. tenent licere, modò absit scandalum, periculum perversionis et communicatio impietatis.*) « Imò patrinum
» fieri talis infantis, videtur potiùs optandum, seclusis aliis,
» quia non est aliud, quàm obligare se ad eum olim erudien-
» dum in fide catholica.

« 12. Infidelium, et hæreticorum sacris non licet ita in-
» teresse, ut eis communicare censearis, alioquin licet, v. gr.
» ut quis spectet tamquam comœdiam, aut famulatum præ-
» stet politicum domino suo, exemplo *Naaman Syri*, de
» quo *vide Bec. Fill. Sanch. l. c. Laym. l. 2. t. 1. c. 11.*

« 13. Si princeps hæreticus mandet sub gravissimâ pœnâ
» omnibus subditis, adire conciones hæreticorum, etiamsi
» verbis dicat, se hâc re aliud nihil exigere, quàm obedien-
» tiam civilem, nec velle cogere, ut à fide discedant, cùm
» tamen reipsâ contrarium velle videatur (nam obedientiam
» suorum aliter exercère potest, et hæc res ex se apta est
» catholicos paulatim pervertere, et insuper conciliare auc-
» toritatem hæresi, ac vilipensionem veræ fidei), non licet
» obedire. Atque ita bis rescripsit Anglis *Pius V. apud Sanch.*
» *l. 2. c. 4. n. 27. Fill. et Azor. ll. cc.*

« 14. Catholici viventes inter hæreticos, si ex præcepto
» magistratûs contrahant matrimonium coram ministro hæ-
» retico, peccant contra fidem, etiamsi contraxerint antè,
» vel contracturi sint posteà coram sacerdote catholico. *Con.*
» *d. 15. art. 3. Pal. tr. 4. d. 1. p. 17. n. 12. 13. 14.*
» testaturque contrahens cæremoniâ illâ, se illum agnoscere
» veræ fidei ministrum : quæ sunt intrinsecè mala. *Mald. 2.*
» *2. quæst. 2. art. 3.* quia auctoritas ministri et consequen-

» ter doctrina ejus augetur, circumcriuntque ad ritus hæreti-
» cos, quos minister iste actu exercet. Licitè tamen contra-
» hunt coram magistratu civili, vel potiùs testantur se con-
» traxisse; modò priùs, vel posteriùs ritu catholico contrahant:
» quia hæc actio est instituta ad finem politicum, ut conjuges
» habeantur, et proles non censeantur illegitimæ. »

CAPUT IV.

DE INFIDELITATE ET VITIIS FIDEI OPPOSITIS.

DUBIUM I.

Quid, et quotuplex sit infidelitas?

17. — « RESP. 1. Infidelitas generatim est triplex: » *Prima* dicitur negativa, eorum scilicet, qui nihil unquam de fide audiverunt. Quæ non tam est peccatum, quàm pœna peccati: quia, si fecissent, quod in ipsis erat, Deus fidem eis non abscondisset. *Secunda* dicitur contraria, eorum scilicet, qui fidem sibi sufficienter propositam vel contemnunt, vel ei contradicunt pertinaciter, ut hæretici. *Tertia* dicitur privativa, quòd privativè opponatur fidei, et est culpabilis ignorantia, vel error circa res fidei. *S. Th. Sanch. Vasquez, Laym. c. 12.*

« Resp. 2. Infidelitas contraria ex triplici modo repugnandi » fidei est triplex, scilicet Paganismus, qui fidei nondum susceptæ, Judaismus, qui fidei susceptæ in typo, et Hæresis, quæ fidei susceptæ veritati repugnat. Apostasia à fide revocatur ad hæresim à quâ tantùm differt, quòd hæresis sit error fidei ex parte tantùm contrarius; apostasia verò ex toto » *S. Thom. Laym. loc. cit.*

DUBIUM II.

De judaismo.

Quæritur hic tantùm, quæ communicatio cum Judæis sit interdicta christianis?

18. — « RESP. 1. His casibus, qui colliguntur ex c. » *Nullus, c. Omnes, c. Judæi.* 1. Non licet cohabitare. 2

» Nec conviviis interesse. 3. Nec uti communi balneo. 4. Nec » medicos adhibere. 5. Nec medicinas ab iis datas recipere, » emere tamen licebit praescriptas. 6. Nec Judaeorum filios » enutrire in ipsorum domibus. 7. Nec eis famulari. 8. Nec ser- » vitute subjici. 9. Prohibentur publicis officiis inter christia- » nos fungi. 10. Vetitum est eorum azymis vesci. Quibus ad- » dit *Azor.* prohibitum esse, accedere ad eorum nuptias, » festa, Synagogas » (*Adire Synagogas curiositatis causâ non esse peccatum grave dicunt Salm. tr. 21. c. 2. punct. 2. n. 123. in fine cum Bon. Con. Pal. etc.*), « cum eis lu- » dere, saltare, etc. Ratio horum est, tum ut conservetur » dignitas christianae religionis : tum ut caveatur familiaritas » cum Judaeis, et periculum perversionis. *Vide Laym. l. 2.* » *t. 1. c. 12. et 17. Sanch. l. 2. c. 3. Fill. tr. 22. c.* » *5. n. 128.*

« Resp. 2. in decem dictis casibus communicare cum » Judaeis ex genere suo videtur esse mortale. Ratio : quia, » si clericus id faciat, incurrit periculum depositionis : laicus » verò excommunicationis (*c. Constituit, caus. 17. q. 4.*), » quae nonnisi ob peccatum mortale imponi solet. Dixi *ex* » *genere suo :* quia probabile est, vel ob materiae parvitatem ; » vel ob necessitatem, aliamve causam rationabilem (si tamen » non sit periculum perfidiae, nec familiaritatis cum Judaeis) » saepè excusari à mortali, aliquandò etiam ab omni peccato. » Ita communiter. *Vide Auct. suprà cit. et Bon. l. c.* item » *Laym. l. 2. t. 1. c. 17.* » (*Principes christiani possunt permittere Judaeis, et paganis, aut haereticis libertatem conscientiae tantùm ob bonum religionis, et ob spem conversionis, non autem ob temporale emolumentum.* Salm. *tr.* 21. c. 3. *punct. 1. n. 5. Benè autem potest Ecclesia, et quicumque princeps supremus compellere Judaeos, et paganos subditos ad audiendam fidem nostram.* Salm. *ibid. punct. 2. n. 8. cum Suar. Az. Bec. Bon. etc.* (*contra Con. et Val.*) ; *et constat ex praxi, quae viget Romae.*)

DUBIUM III.

Quid sit haeresis?

19. — « Resp. Haeresis est error intellectûs liber, et » pertinax contra fidem in eo, qui fidem suscepit. Ita com-

» mun. *Suar. Becan. c.* 14. *qu.* 2. Unde patet, ad hæresim, » ut et apostasiam, duo requiri : 1. Judicium erroneum, » quod est ejus quasi materiale. 2. Pertinaciam, quæ est » quasi formale. Porrò pertinaciter errare non est hìc acri» ter, et mordicùs suum errorem tenere aut tueri; sed est » eum retinere, postquam contrarium est sufficienter pro» positum : sive quando scit contrarium tenêri ab universali » Christi in terris Ecclesiâ, cui suum judicium præferat : » sive id fiat ex vanâ gloriâ, sive libidine contradicendi, » aliâve causâ. Ita *Sanch. Vasq. Laym. l.* 2. *t.* 1. c. 13. *et » alii commun.* Ratio est, quia tunc putat judicium Eccle» siæ non esse sufficiens fundamentum credendi, quæ est » vera pertinacia, quam cum *Coninch* faciliùs sic explicant » alii, eam tunc esse, cùm, etsi objectum fidei credibiliter » proponatur, ita ut prudenter de eo non possit dubitare, » contrarium tamen judicet, à quo nolit avelli ullo casu, » vel saltem nisi evidenter convictus. *Vide Con. d.* 18.

Unde resolves :

« 1. Non est hæreticus, qui exteriùs tantùm fidem negat, » aut adorat idolum. Ratio est, quia non errat; neque talis » incurrit in foro conscientiæ censuras latas contra hæreti» cos, etsi in foro externo secundùm externa procedatur. » *Fill. t.* 22. *c.* 6. *quæst.* 4.

« 2. Est hæreticus, qui affirmativè de aliquo articulo » fidei dubitat, hoc est, judicat esse dubium. Dixi *affirma» tivè* : quia negativè tantùm dubius, hoc est suspendens » judicium, per se, et simpliciter non est hæreticus, quia » non habet judicium; ergò nec erroneum : modò tamen » non ideò suspendat, quòd virtualiter judicet, non liquere » de certitudine objecti. *Sa, Azor. l.* 8. *c.* 9. *q.* 5. *Tol. contra » Sanch. et Mald.* » (*Vide dicenda l.* 7. *n.* 302.)

« 3. Nemo est hæreticus, quamdiu paratus est judicium » suum Ecclesiæ submittere, aut nescit, contrarium tenêre » veram Christi Ecclesiam, esto ex ignorantiâ etiam culpabili » et crassâ sententiam suam mordicùs tueatur, *Laym. loc. » cit. n.* 2.

« 4. Nec est hæreticus, qui ita dispositus est, saltem habi» tualiter, ut à suo errore esset discessurus, si sciret esse

» contrarium fidei, dummodò pertinaciam actualem num-
» quam habuerit, *ibid. et Con. loc. cit.*
« 5. Rustici, aliique homines simpliciores in Germaniâ,
» qui hæretici habentur, et tamen pertinaces non sunt, pos-
» sunt absolvi à suis parochis. Ratio est, quia non sunt hæretici
» formales: habentque fidem catholicam in baptismo acce-
» ptam, quæ non perditur, nisi errandò pertinaciter. *Laym.*
» *loc. cit.*
« 6. Cùm hæresis, et quævis infidelitas mortalis sit, pec-
» cant quoque mortaliter, qui ejus periculo se exponunt,
» sive conversando, sive conciones audiendo, sive libros
» legendo; quæ proinde, si cui periculosa sint, illicita sunt
» jure naturæ: si verò periculum absit, lectio librorum hære-
» ticorum nihilominùs illicita est jure positivo Ecclesiæ, utì
» etiam formalis disputatio laici de fide. Quod posterius tamen
» in Germaniâ, locisque similibus, ubi catholici hæreticis sunt
» permixti, abrogavit consuetudo, *Azor. Fill. Bec. Sanch.*
» *Bonac. disp.* 3. *q.* 2. *p.* 5.
« 7. Matrimonium contrahere cum hæreticâ, etsi per se
» sit illicitum, habeaturque in Hispaniâ, et Italiâ mortale,
» probabile tamen est ob gravium doctorum auctoritatem,
» (*Sanch. de matrim. l.* 7. *d.* 72. *n.* 5. *Azor. l.* 8. *d.* 5.
» *c.* 3. *Reg. tr.* 2. *l.* 32. *n.* 169. *Basilii Pontii de matr. c.*
» 6. *Vide Card. de Lugo de sacramentis in genere, disp.* 8.
» *sect.* 14. *n.* 120.) in Germaniâ licere ex gravi causâ, salvo tamen
» jure naturali, et semoto periculo tum contrahentis, tum
» prolis: unde de iis initio constitui debet, ut catholicè edu-
» centur. *Vide Bec. l.* 5. *c.* 19. *Dian. p.* 5. *t.* 4. *r.* 269.
« 8. Eum, qui lapsus est in hæresim, non tenêri in con-
» fessione explicare, qualis illa sit, cò quòd omnes ejusdem
» speciei sint, docent *Reg. Dian. tr. de circumst. r.* 46.
» *citans alios, et Escob. ex.* 2. *c.* 9. Alii tamen contrarium
» tenent, quos sequitur *Card. de Lugo de pœnit. d.* 16. *n.*
» 288. *et n.* 291. » (*Vide dicta l.* 2. *n.* 50.)

TRACTATUS II.

CAPUT UNICUM.

DE PRÆCEPTO SPEI.

20. — « Per spem, quæ est secunda virtus theologica, intel-
» ligitur amor concupiscentiæ erga Deum, quo Deum, et divina,
» præ omnibus aliis concupiscibilibus nobis concupiscimus,
» ita ut omnia potiùs parati simus perdere quàm Deum, et
» divina. De hâc quæritur, quando ejus præceptum obliget?
« Resp. 1. Probabile est præceptum spei obligare per se,
» cum primùm homini usum rationis assecuto, Deus et beati-
» tudo, tamquam finis, ad quem tendere debet, sufficienter
» est propositus; ita ut notabili tempore non differat. Ita
» *Becan. c. 17. quæst. 7. n. 2. Turr. et ceteri commun.* Et
» est ratio, quia sine actu spei nec justificari, nec in justitiâ
» divinâ persistere, nec meritoriè operari possumus. *Schol.*
« Resp. 2. Præceptum spei per accidens obligat, 1. quando ac-
» tus orationis, pœnitentiæ, charitatis, etc. in præcepto sunt,
» qui sine prævio actu spei exercêri non possunt. Ita *Auct. cit.*
» *et Fill. tr.* 22. *c.* 8. *n.* 255. 2. Quando quis ita tentatur; ut
» periculum sit consensûs, nisi animum spe eriga t. *Vide Fill.*
» *loc. cit.* 2. *Laym. l.* 2. *t.* 2. *c.* 2. *Bonac. d.* » 3. *quæst.* 3.

Unde sequentes casus resolvuntur :

« 1. Mortale peccatum est sperare, sive amare magis (amore
» concupiscentiæ) terrena hæc, quàm cœlestia : v. gr. si quis
» ita comparatus sit, ut desideret perpetuò degere in hâc
» vitâ, et Deo relinquere cœlum, si sibi relinquat terram.
« 2. Mortale item est desperare de consequendo Deo, aut
» salute, et veniâ peccatorum, aut mediis ad illam conse-
» quendam necessariis, verbi gratiâ, auxiliis gratiæ, et emen-

» datione vitæ. Quod peccatum ratione parvitatis materiæ non
» potest esse veniale, cùm sit injuriosum misericordiæ Dei.
» *S. Thom. q.* 20. *a.* 3. *Laym. l.* 2. *t.* 2. *c.* 2. *n.* 3.

« 3. Mortale etiam est præsumere de misericordiâ Dei,
» v. g. cùm quis speret id, quod est impossibile secundùm
» legem Dei ordinariam; ut si speres remissionem peccato-
» rum, et salutem sine pœnitentiâ, vel per propria merita,
» et vires naturæ: vel etiam si quis statuat perseverare in
» peccatis, quamdiu benè valet, et tamen speret se acturum
» pœnitentiam ante mortem. *S. Th. q.* 21. *art.* 1. *Laym. l. c.*

« 4. Denique mortale est odisse Deum (odio scilicet abo-
» minationis, seu aversionis) v. gr. si Deus displiceat tam-
» quam nobis infestus propter vindictam peccatorum. *Vide*
» *Laym. l. c. Bon. disp.* 3. *q.* 3. »

21. — Spes breviùs et congruentiùs sic definitur: *Est virtus per quam cùm certâ fiduciâ futuram beatitudinem, et ejus media assequenda expectamus per Dei auxilium.* Objectum *materiale primarium* spei (nempe id quod sperare debemus) est æterna beatitudo, quæ est ipse Deus fruendus: *secundarium* autem sunt divinæ gratiæ, atque nostra bona opera divino auxilio exsequenda. Objectum verò *formale* (sive motivum propter quod sperare tenemur) alii dicunt esse Dei misericordiam: alii divinam omnipotentiam, prout communiter tenent Thomistæ: alii divinam promissionem, sicut sentit *Jueninus*: alii tandem dicunt esse divinam bonitatem, in quantùm ipsa nobis communicat auxilia ad salutem assequendam, et juxta hanc intelligentiam bonitas idem est quàm divina misericordia; si quis enim vellet objectum formale spei esse Dei bonitatem, in quantùm ipse est res sperata, sapienter ait *Cont. Tourn. de præcept. Decal. cap.* 1. *art.* 2. *sect.* 2. *concl.* 2. quòd non benè loqueretur.

His autem positis, concludendum puto, quòd prima tria præfata motiva constituant objectum *formale* spei, nempe misericordia, et omnipotentia divina, quâ Deus nobis auxilia impertitur ad salutis hostes superandos, et hæc duo motiva expressè docentur à *S. Thom. in Quæstionib. disp. qu. un. de Spe*, ubi ait: *Ita objectum formale spei est auxilium divinæ pietatis, et potestatis, propter quod tendit motus spei in bona sperata, quæ sunt materiale objectum spei.* Censeo insuper his duobus omninò tertium addendum motivum, nempe divi-

nam promissionem, prout rectè sentit *Jueninus*, sive divinam fidelitatem circa promissionem quam exhibuit salvandi nos propter merita Christi; aliàs sine hâc promissione non valeremus salutem cum certâ fiduciâ sperare.

Vitia autem opposita spei, ut suprà dictum est, sunt desperatio, et præsumptio. Circa præsumptionem notandum, quòd ille præsumptione peccet, qui salutem sperat vel tantùm propter merita propria, vel tantùm propter merita Christi absque ullâ cooperatione suorum bonorum operum.

Dicit *Busemb. hic n.* 3. peccare graviter eum qui vult in peccato perseverare usque ad mortem, sperans fore, ut se pœniteat ante mortem; et citat *S. Th.* et *Laym.*, sed hoc non dicunt neque *S. Th.* neque *Laym. S. Th.* enim 2. 2. *q.* 21. *a.* 1. *in corpore circa finem* docet tantùm, quòd præsumptio sit (sunt ejus verba) *sperare veniam sine pœnitentia, vel gloriam sine meritis.* Addit autem *d. l. a.* 2. *ad* 3. quòd *peccare cum proposito perseverandi in peccato sub spe veniæ, sit præsumptio, et augeat peccatum. Peccare autem sub spe veniæ quandoque percipiendæ, cum proposito abstinendi à peccato, et pœnitendi de peccato, non sit præsumptio, et minuat peccatum; quia per hoc videtur habère voluntatem minùs firmatam ad peccandum.* Quare secundùm *S. Th.* non est peccatum contra spem, velle perseverare in peccato sub spe aliquando pœnitendi. Verum est tamen, quòd difficulter hic posset excusari à peccato gravi contra charitatem erga seipsum; cùm ex communi consensu DD., qui sic proponeret, magno periculo suæ damnationis se exponeret.

Hinc rectè ajunt *Bonac. Spor. de præc. spei c. 4. n. 17. et Croix l. 2. n.* 126., quòd qui differt pœnitentiam sub spe veniæ, non peccat contra spem, dum spes illa remissionis tantùm concomitanter se habet ad peccatum, sed non efficitur illi motivum sive ratio peccandi. Idem dicendum de eo, qui peccat sub spe veniæ. Tunc autem judicandus est aliquis contra spem peccare, quando spei facilitas de venia obtinenda fieret illi ratio, seu motivum ad peccandum influens. Secùs verò dicendum, si ille peccaret ex passione, sperando concomitanter peccatum illud posteà simul sibi remitti. Qui autem augeret peccata, prætextu quia Deus tam facilè ignoscit decem quàm quinque peccatis, peccat ex præsumptione, ut *Cont. Tourn. loc. cit. sect.* 6. *concl.* 2. *Raró.*

TRACTATUS III.

DE PRÆCEPTO CHARITATIS.

CAPUT I.

An, quando, et quomodo obliget præceptum charitatis Dei?

22 *Quando Deus amandus?*
23 *Quando obligat præceptum charitatis?*
24 *Resolvuntur casus.*

22. — « Charitas Dei est amor amicitiæ, quo Deo benè
» volumus, et omnia bona ipsi cupimus, ob summam et
» infinitam ejus divinæ naturæ perfectionem.

« Resp. 1. Præceptum charitatis Dei præcipit Deum super
» omnia amandum. Patet ex Scripturâ. Ratio est, quia finis
» ultimus plus est diligendus, quàm omnia media, quæ ad
» eum referuntur : non quidem intensivè (etsi enim hoc

» etiam deceat, non tamen est in præcepto), sed appretiativè,
» ita ut nullam creaturam pluris facias, quàm Deum; ve-
» lisque potiùs omnia perdere, quàm Deum offendere; et
» sic illi malè velle. *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 27. *art.* 3. *Azor.*
» *Sanch. Bec.* 2. 2. *c.* 19. » (*Vide dicenda. l.* 6. *n.* 442. *v.*
Id clarè.)

23. — « Resp. 2. Probabile est, præceptum charitatis Dei
» obligare I. quando homo adeptus est sufficientem cognitio-
» nem Dei infinitè boni, à quo omnia sua bona habet, et
» cui omnia debet. Ratio est, quia cùm teneatur Deo ex
» filiali amore totâ vitâ servire, id non videtur posse fieri,
» nisi eliciat actum amoris. » (Hâc de re vide propos. oppo-
sitam damnatam ab *Alexand. VII. prop.* 1) « Ita *S. Thom.*
» *quæst.* 89. *art.* 6. *Navarr. Valent. etc. communiter* (notat
» autem *Con. disp.* 24. *d.* 3. *n.* 50. non statim post talem
» notitiam peccare mortaliter, sed tantùm, si differat nota-
» biliter, v. gr. ultra annum) contra *Palaum*, qui dicit pro-
» babile esse, quòd non obliget. Si scrupulus te angat, an præ-
» cepto huic satisfeceris, docet *Escob.* ex *Petro Hurt.* 2. 2.
» *d.* 172. *sect.* 1. §. 24. quòd si positivè non meministi te
» omisisse, tenêre possis te satisfecisse. *Trull.* tamen *l.* 1.
» *c.* 5. *dist.* 13. *n.* 9. monet expedire, ut quis se in confes-
» sione aliquando accuset sub dubio, si fortè præceptum
» istud violârit, vel alia præcepta affirmativa, de quibus
» non certò constet, quando obligent vel violentur. II.
» Quando est periculum labendi in odium Dei, nisi actum
» charitatis elicias. III. Quando quis tenetur conteri, v. gr.
» moriturus, aut celebraturus, cui confessarius deest. Ra-
» tio est, quia contritio includit actum charitatis. IV. Si quis
» gravem tentationem, præsertim in articulo mortis, putet
» se aliter vincere non posse. Quibus aliqui addunt articulum
» mortis absolutè, eò quòd tunc securissima via eligenda
» sit. *Vide Laym. l.* 2. *c.* 2. *Bonac. l.* 3. *q.* 4. *part.* 2.
» *Hurt.* 2. 2. *dist.* 174. *sect.* 6. §. 17. » (*Et probabilissimum
est, ut Sporer num.* 45. *et March. et Cont. Tourn. de præ-
cept. Decal. cap.* 1. *art.* 3. *sect.* 3. *concl.* 1. *num.* 2. *cum An-
toine*, *et communi.*)

Ex dictis resolves :

24. — « 1. Mortale est, si quis omittat dilectionem Dei » tunc, quando præceptum obligat.

« 2. Mortaliter peccat etiam, si quis amet Deum amore » appretiativè seu æstimativè minore, quàm creaturas.

« 3. Peccat item contra charitatem Dei, si quis Deum non » diligat principaliter propter se, tamquam finem ultimum » omnium rerum; sed tantùm propter aliud, v. gr. vitam » æternam, vel ad evitandum infernum : quod esse mortale » docent *Sylvest. et Navar.*, quia scilicet Deus non diligere- » tur appretiativè super omnia, si aliud ab illo amaretur » ut finis principalis. Addo, *principalis*, quia (ut benè ait » *Tolet. l. 4. c. 9.*) Deus propter retributionem vitæ æternæ » amari potest, sed minus principaliter, ut scilicet vita » æterna, vel alia Dei bona sint tantùm causa movens, ut » faciliùs, expeditiùs, et ferventiùs diligatur.

« 4. Mortale, et gravissimum omnium est, si quis Deum » formaliter oderit odio inimicitiæ, seu malevolentiæ (amori » amicitiæ opposito), v. gr. si optes Deum non habere scien- » tiam, potentiam, etc. De his *vide Laym. Bon. ll. cc.* » *Sanchez l. 2. c. 3. et 5. Reg. l. 27.* »

Objectum materiale charitatis erga Deum primarium est Deus, secundarium nos, et proximus; indirectè autem sunt omnia, quæ augent divinam gloriam. Objectum verò formale est Deus, quatenùs est infinita bonitas, prout est aggregatio omnium perfectionum, sive infinita perfectio, ut ait *Cont. Tourn. loc. cit. sect.* 2. *concl.* 3. Sed *Gonet* censet objectum formale charitatis esse divinæ naturæ bonitatem, prout est radix cunctarum perfectionum, sed virtualiter distincta à perfectionibus. *Bouvin* autem dicit esse quamlibet perfectionem divinam, propter quam Deus diligitur. Cæterùm ex communi sensu Sapientum verus actus amoris est dicere : *Deus meus, quia es bonitas infinita, sive quia es infinitè bonus, amo te super omnia.*

Hìc dubitatur 1. an desiderium possidendi Deum sit objectum charitatis? Et dicimus affirmandum, quia charitas (ut suprà dictum est) tendit in Deum tanquam ultimum finem, et ideò desiderium possidendi Dei, qui est ultimus quidem

noster finis, est proprius actus charitatis, imò perfectior aliis, nam possessio Dei est charitas consummata. Hinc perfectum charitatis actum Apostolus emisit, cùm dixit: *Desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo. Phil. c.* 1. ℣. 23. Idque expressè docet *S. Augustinus*, scribens: *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum.* Nec obstat dicere, quòd hoc modo objectum charitatis idem evaderet ac objectum spei, quod pariter est possessio Dei sperati. Rectè enim respondet *Habert tom.* 3. *de Spe cap.* 2. *quæst.* 2. dicens, quòd spes tendit in possessionem Dei utì bonum nostrum, sed charitas Deum possidêre cupit propter ipsius Dei gloriam; dum (ut ait *S. Bernardus*) *cùm Homo Deum possidet, sui obliviscitur, et eum totis viribus diligit.*

Dubitatur 2. an sit charitatis actus, divinam diligere bonitatem, tamquam nobis convenientem, cùm hic actus videatur potiùs esse amoris concupiscentiæ, quàm amicitiæ? Benè respondent *Jueninus, Habert et Gotti*, quòd si in hujusmodi actu respicimus nostrum proprium bonum tamquam terminum, talis actus reverà est amoris concupiscentiæ, qui ad spem tantùm pertinet. Si verò respicimus bonum nostrum ut terminum gloriæ Dei, diligendo divinam bonitatem, tamquàm nobis convenientem, eò quòd ipsa nos adjuvat ad Dei voluntatem adimplendam, et consequendum ultimum nostrum finem, qui est diligere Deum, et propter quem Deus nos creavit, hic est verus actus charitatis: unde *S. Augustinus* ajebat: *Sic amare debes, ut ipsum* (Deum) *pro mercede desiderare non desinas, qui solus te satiet. In Psal.* 134.

Diligere autem Deum propter beneficia, non est verus actus charitatis, sed gratitudinis, ut dicunt *Habert et Croix lib.* 2. *n.* 147. nisi, ait *Habert*, spectentur beneficia utì communicationes bonitatis divinæ: tunc enim in iis amamus non utilitatem nostram, qui accipimus, sed bonitatem Dei, qui communicat.

Nota hic propos. 10. damn. ab *Alex. VIII. Intentio, quâ quis detestatur malum, et prosequitur bonum, merè ut obtineat cœlestem gloriam, non est recta, nec Deo placens.* Tunc tamen (dicit *Laym. de charitate cap.* 2.) quis in hoc peccaret, quando actuali intentione nollet amare Deum, nisi propter spem, aut timorem.

CAPUT II.

De præceptis charitatis erga proximum.

« Charitas proximi præcipit : 1. Ordinem in eo diligendo.
» 2. Dilectionem inimicorum. 3. Eleëmosynam. 4. Correctio-
» nem fraternam. Deinde prohibet : 1. Odium proximi. 2.
» Scandalum. 3. Ne injuria, bellum, aliudve grave damnum,
» vel malum inferatur. De quo postremo agetur in Decalogo :
» de reliquis hic. »

DUBIUM I.

Quis ordo servandus inter personas, quæ diliguntur?

25. — « Resp. 1. Ordine charitatis quisque tenetur post
» Deum diligere 1. seipsum, secundùm bona spiritualia. 2.
» Proximum, quoad eadem bona. 3. Seipsum, quoad bona
» corporalia. 4. Proximum, quoad eadem. 5. Denique seipsum,
» et deinde proximum quoad bona externa. Ita *Laym. l. 2.*
» *t. 3. cap. 3. ex S. Thom.* communiter.

Unde resolvuntur hi casus :

« 1. Peccat contra charitatem sui, qui salutem suam spiri-
» tualem, vel corporalem negligit : quod grave est, si fiat
» sine causa, et cum gravi damno, v. gr. mortis, vel gravis
» morbi : *Trull. l. 2. c. 6. d. 1.*

26. — Nota, quòd per se loquendo possit quis privare seipsum bonis spiritualibus non necessariis ad salutem ob bonum proximi spirituale, vel corporale, ut esset omittere

ingredi in religionem, ad alendos parentes suos, vel filios. *Salm. de præcepto charitatis tr. 21. cap. 6. punct. 3. §. 1. n. 26. Sed vide dicenda lib. 5. n. 78.*

Pariter licitum est ob salutem spiritualem proximi se exponere probabiliter periculo peccandi; quia periculum illud, quando adest gravis causa illud subeundi, non judicatur voluntariè suscipi. Ita *Salm. ibid. n. 27. cum Sanch. ex S. Basilio.* Imò *ibid. n. 28. cum Val. Azor. et communi* dicunt ad hoc teneri, qui dubitat de suo periculo, dum periculum proximi è contrario est certum; nempe si infans certò sit moriturus sine baptismo, si tu non accedas, licèt accedere non possis sine subversionis periculo. *Vide lib. 2. n. 63. et lib. 6. n. 483.*

« 2. Nullius boni consequendi causâ licet peccare, etiam » venialiter: quia talis vellet sibi malum spirituale. *Laym.* » *ibid.*

27. — « 3. Tenetur quisque proximo in extremâ necessitate » spirituali constituto succurrere, etiam cum certo vitæ peri- » culo; dummodò sit æquè certa spes illum juvandi, neque » gravius inde malum immineat; v. gr. tenêris cum vitæ » periculo baptizare, vel absolvere moriturum, si alius non » adsit, qui faciat. *S. Augustinus l. de mend. S. Thom. qu.* » *20. art. 5. Regin. cap. 4.*

« Dixi, *in extremâ*; v. gr. quâ certò putetur moriturus in » mortali, quia in gravi tantùm obligatur is, qui ex officio » alienam salutem curat, ut parochus, qui ideò non licet » fugere tempore pestis, nisi substituto æquè idoneo. *Valent.* » *et Laym. loc. cit.*

Tenetur quidem quisque succurrere proximo in extremâ necessitate spirituali, adhuc cum jacturâ suæ vitæ. Dummodò tria constent: 1. Ut sit æquè spes juvandi, ut ait *Bus. cum Laym.* 2. Ut proximus nullum alium habeat à quo sublevetur. 3. Ut proximus certò damnandus sit, nisi à te adjuvetur; ita ut (addit *Malderus*) tibi constet, proximum aliter non esse convertendum, contritione, vel aliâ operatione divinæ gratiæ.

Hinc si proximus sit in necessitate tantùm gravi, non tenêris ei succurrere cum periculo vitæ, famæ, vel honorum, nisi sis pastor, ut ait cum *Busemb. Cont. Tourn. de præcept. Decal. cap. 1. art. 3. sect. 4. punct. 1. concl. 2. Dico 2.* vel nisi tuum damnum temporale esset leve, ut *Salm. tract.*

21. *cap.* 6. *punct.* 3. §. 1. *n.* 34. Hinc dicunt *Salm. ib. n.* 32. *cum Suar. Pal. Con. ex S. Th.* 2. 2. *q.* 26. *art.* 5. *ad* 3. quòd non teneris retrahere peccatores cum tali periculo; nec ad Indos convertendos navigare; cùm sit alii, qui hoc facere possunt, et aliàs fructus sit incertus; ut etiam notant *Tamb. Bon. de char. disp.* 3. *q.* 4. *p.* 4. *n.* 2. *Pal. p.* 9. *n.* 9. *et Cont. Tourn. loc. cit.*

Secùs verò te tenêri dicunt I. *Salm. d. n.* 32. si communitas aliqua esset in gravi necessitate spirituali; quia tunc grave damnum commune præcavendum est magis, quàm tuum particulare. Hinc inferunt tenêri cum periculo vitæ ministràre sacramenta populo, qui aliàs esset in periculo amittendi fidem; vel si tempore pestis populus sit omni sacerdote destitutus, ut *Laym. de char. c.* 3. *n.* 3.

Dicunt II. tenêri in gravi necessitate, qui ex officio debet subvenire, modò speret fructum. Hinc tenentur ex justitià pastores, scilicet Episcopi, et parochi cum periculo vitæ ministrare ovibus sacramenta necessaria: ut baptismum, et pœnitentiam, non verò alia. Nec pastor potest tunc officium renuntiare (licèt possit alios substituere cum justà licentià Ordinarii, ut *Laym. ex communi cum Valent. de char. c.* 3. *n.* 3. *Pal. p.* 9. *n.* 13.).Ita *cum Bus. Salm. tr.* 21. *c.* 6. *punct.* 3. §. 1. *n.* 33. *et* 34. *cum S. Th. Pal. etc.* Et hoc certum esse dicit *Croix l.* 2. *n.* 174. Ubi addit *Suar.* quòd pastor tenetur ètiam cum magno suo damno temporali procurare magnam utilitatem spiritualem subditi.

Quænam autem sit necessitas spiritualis extrema, et quænam gravis? *Croix d. l. n.* 175. *cum Carden. Valent. etc.* dicit extremam esse, quando proximus est in proximo periculo damnationis, vel peccandi ex vehementià passionis: (sed meliùs dicunt *Salm. ibid. n.* 32. *et Pal. d. n.* 9. *cum Bonac.* neminem tenêri cum periculo vitæ, aut bonorum extrahere alios à peccatis, à quibus possunt ipsi se liberare per seipsos, aut per pœnitentiam) gravem autem esse quando ex circumstantiis salus æterna ei difficilis redderetur.

An autem sit obligatio absolvendi moribundum cum periculo vitæ? Affirmandum, si is habituatus sit in peccatis, et sit adeò rudis, ut nesciat actum contritionis elicere. Ita *Pal. p.* 9. *n.* 6. *Conineh. d.* 13. *dub.* 7. *n.* 99. *Nav. c.* 24. *n.* 9. *Salm. ibid. n.* 31. *Mazz. c.* 2. §. 3. *etc.* Tempore autem pestis

conscio cum *Laym. ut suprà contra Pal. d. n. 6. in fin.* teneri sacerdotes, deficientibus aliis, absolvere moribundos cum periculo vitæ, quia in tantâ multitudine morientium numquam deficient hujusmodi ignorantes.

Quæritur, an quis teneatur occidere nocentem pro tuendâ vitâ innocentis? Affirmat *Laym. de char. d. c. 3. n. 5.* ut probabilius cum *Nav. Mol. etc.*; nisi non possit occidere sine gravi incommodo. Sed veriùs negatur, *ut infrà de V. præc. l. 4. n. 390.*

« 4. Ordinariè non licet vitam suam postponere alienæ. » Addo, *ordinariè*; quia licet, si sit persona publica, à quâ » multum pendet, uti etiam pro republica, pro fide, religione » defendenda, imò etiam pro amico propter Deum dilecto. » *Less. l. 2. c. 9. d. 6. Laym. l. c.*

« Resp. 2. Quoad proximos, inter se servandus est hic » ordo: 1. Qui melior est, magis diligendus est, eâ dilectione, » quam comitatur gaudium circa bona possessa, item honor, » cultus, et reverentia. Sic v. g. plus diligendus est vir san» ctus, quàm parens improbus. Ratio; quia est magis con» junctus cum præcipuo objecto charitatis, quod est Deus. » Item parentes magis quàm filii, vel uxor, magisque bene» factores, quàm ii, quibus benefecimus. *Laym. l. c. et comm.* » 2. Appretiativè, et dilectione eâ, quâ alteri optamus bonum » nondùm possessum, cùm beneficentiâ magis diligendi sunt » ii, qui nobis sunt conjunctiores quoad ea bona, quæ sunt » debita tali conjunctioni, et in quibus hæc fundatur.

Unde resolves:

« 1. In bonis pertinentibus ad naturam, et vitam corpo» ralem conservandam, succurrendum est (extra necessitatem » extremam) primò omnium uxori, quia est una caro cum » viro. 2. Filiis » (*In æquali necessitate primò est succurrendum filiis, quàm parentibus. Salm. de IV. præc. Decal. tr. 24. c. unic. punct. 1. §. 1. n. 21. cum S. Th. et communi*). « 3. Parentibus, et quidem patri præ matre. 4. » Fratribus, sororibus, deinde propinquis, domesticis, et » familiaribus. Dixi *extra extremam necessitatem*; quia in » hac parentes, eò quòd vitam dederint, præferendi sunt etiam

» uxori, et liberis. *Laym. ib. n. 5. et 6.* » ita etiam *Cont. Tourn. de præcept. Decal. cap. 1. art. 3. sect. 4. punct. 2. concl. 4. in fin. num. 2.* et probabiliùs, *contra Salm. d. n. 21. Nota hic, quòd in extremâ necessitate præferendi sint parentes creditoribus. Salm. ibid. n. 25. cum Cajet. Soto, contra Nav. etc.*)

« 2. In rebus pertinentibus ad civilem communicationem » præferendi sunt concives, in bellicis commilitones, in spi- » ritualibus spirituales filii, patres, fratres. *Bannez* tamen » probabiliter docet, parentes carnales, etiam in spiritualibus, » aliis omnibus præferendos : quia conjunctio carnalis est » fundamentum aliarum conjunctionum. *Vide Laym. hic.* » *loc. cit.*

DUBIUM II.

De odio, et dilectione inimicorum.

28 *An quisque teneatur inimico exhibêre communia signa dilectionis?*
29 *An injuriam remittere?*
30 *An abominatio sit licita? An in confessione explicanda sit species mali proximo voliti? Et an aliquando liceat proximo velle malum?*

28. — « Certum est, inimicos aliquo modo diligendos cùm » sint proximi, cum *S. Th.* 2. 2. *qu.* 25. *art.* 1. communiter » omnes. Sed quæritur de modo, et an possint odio habêri.

« Resp. 1. Quilibet homo, saltem privatus, tenetur pro- » ximo etiam inimico, communia dilectionis signa, et bene- » ficia exhibêre ex præcepto, specialia verò ex consilio tan- » tùm, nisi aliunde ratio obligationis accedat. Ita *comm. cum* » *Laym. c. 4. ex S. Th. l. c. q. 25. a. 8. et* 9. Dixi 1. *com-* » *munia*, qualia secundùm *Caj. v. Odium*, sunt quæ chri- » stiano debentur à quovis christiano in communi, concivi à » concive, cognato à cognato. Ratio autem est, quia ista negare » est vindicare injuriam, quod non licet privato. Dixi 2. *nisi* » *aliunde accedat ratio obligationis*, qualis esset v. gr. 1. Ti- » mor scandali ex omissione. 2. Spes salutis inimici, *vide Azor.* » *lib. 11. cap. 3.* 3. Necessitas temporalis, vel spiritua-

» his. 4. Culpæ deprecatio; et exhibitio specialium signorum
» amoris. Ratio est, quia his casibus neglectis specialium
» signorum esset exterior odii declaratio. *Laym. l. c.*

Unde resolves casus sequentes :

« 1. Per se loquendo nemo tenetur ad inimicum diligendum
» positivo, et peculiari actu, neque ad eum salutandum,
» alloquendum, ægrotum invisendum, mœstum consolandum,
» hospitio excipiendum, vel familiariter cum eo agendum,
» etc., quia hæc sunt signa specialia amoris. *Fil. tract.* 28. c.
» 1. Dico *per se*, quia, si omissio scandalosa esset, aut per
» aliquid horum posses sine tuo incommodo inimicum tibi,
» et Deo reconciliare, id omittere esset grave : uti etiam, si
» inæqualis persona soleret aliam salutando prævenire; v. gr.
» subditus prælatum. *Laym. loc. cit.* » (*Sic etiam, si prius consueveras inimico peculiaria signa exhibère, ut Cont. Tourn. de præcept. charit. loc. cit. sect.* 3. *concl.* 3. *Quintò, cum Suar. Bon. etc. ad hoc tamen non teneris cum gravi tuo incommodo, modò scandalum amoveas.*)

« 2. Non licet inimicum excludere à communibus orationi-
» bus, v. g. Oratione dominicâ, quæ pro communitate insti-
» tuitur, nec à communibus eleëmosynis, resalutatione, re-
» sponsione, expositarum mercium venditione; quia hæc sunt
» communia dilectionis signa, ideòque contra hæc facere,
» v. g. cognatos omnes invitare, obvios omnes ex viciniâ,
» vel collegio ex consuetudine salutare, solo inimico excluso,
» est ex genere suo, et regulariter mortale. *S. Th. Nav. Laym.
» ll. cc.* Addo 1. *ex genere suo*, quia si levitas materiæ, aut
» causa rationabilis excuset, v. g. si pater, vel superior filio,
» vel subdito ob correctionem ea subtrahat ad tempus, leve
» vel nullum erit : quia habet jus puniendi. Addo 2. *regulari-
» ter* : quia, si persona multò major inferiorem non resalutet,
» v. g. nobilis rusticum, pater filium, non videtur mortale,
» ut notat *Sa, verb. Charitas. Bon. d.* 3. *qu.* 4. *p.* 3. *Vide Azor.*
» 3. *p. l.* 12. *c.* 2. 13. » (*Notat autem Cont. Tourn. loc. cit. Tertiò, si quis, Quòd si nolis cum inimico conversari, quia non aliud quàm malum ab eo exspectare possis; vel quia* (*ut ait S. Bern. Sen.*) *probabiliter times ex hoc pejus evenire, tunc*

abstinendum ab illis amicitiæ signis, modò interiùs diligas, et apud alios scandalum repares.)

Quæritur, an tenearis salutare inimicum? Resp. negativè, regulariter loquendo, quia per se omissio salutationis non est signum odii, nisi antea solebas eum salutare: vel nisi ex circumstantiis colligatur ex odio te non salutare, vel ille sit tuus superior; vel nisi occurrentibus pluribus, inter quos est ille, reliquos, eo excepto, salutes. Ita *Palaus de char. p. 6. n. 5. cum Val. et Con. Salm. tr. 21. c. 6. punct. 2. n. 21. Mazz. de char. c. 21. §. 2. q. 3. Bon. de char. d. 2. q. 2. Tamb. de char. c. 4. n. 11. Spor. de I. præc. n. 29.* Vel etiam (addendum) si sine magno incommodo salutando inimicum posses eum ab odio et culpâ gravi liberare: ad hoc enim benè videtur charitas te obstringere, ut rectè ait *Cont. Tourn. ibid. Quintò, num. 4.* Omninò autem teneris eum resalutare, quia aliàs censeris inimicum contemnere, et in hostilitate velle perseverare, ut communiter cum *AA. cit.* docetur. Excipe, nisi esses prælatus, parens, vel judex, vel nisi hoc facias non ex odio, sed ex justo dolore acceptæ injuriæ, ut *Spor. Mazz. et Hurt. ap. Tamb. ll. cc.* modò (ut benè advertunt *Ronc. et Mazz. cum Tamb.*) ex brevi tempore injuriam acceperis. Religiosus autem, qui renuerit per notabile tempus, putà post hebdomadam, colloqui cum inimico, meritò dicit *Spor. n. 34.* non esse absolvendum.

29. — « 3. Etsi quivis teneatur inimico veniam legitimè » petenti non tantùm interiùs remittere, sed etiam externa » remissionis signa ostendere; negat tamen *Trul. l. 15. c. 5.* » *d. 5. ex Azor. et Fill.* teneri statim postquam offensio est » illata, eò quòd sit res violenta, et supra fragilitatem huma- » nam: » (*Ita etiam probabiliter Spor. de 1. præcept. cap. 6. n. 44. cum Tamb. ex comm.. quia videtur supra humanam fragilitatem læsum cogere statim ad reconciliationem faciendam, nondùm sedatâ perturbatione. Unde exspectandum tempus opportunum; et intereà sufficiet, quòd offensus deponat odium.* « Non tenetur autem remittere satisfactionem pro » damno si ab eo sit læsus; imò nec eam acceptare, si offerat, » sed etiam juridicè potest compensationem petere, dummodò » in utroque casu deponatur odium, ut docent *Valent. Nav.* » *Laym. l. 2. t. 5. c. 4.* Quòd si tamen pœna sit valdè gravis, » v. gr. capitis, mutilationis, neque læso ex eâ commodum

» proveniat, non videtur ea, deprecante altero, sine peccato
» vindictæ posse expeti. Similiter si satisfaciat quantum potest,
» ad id, quod non potest, eum urgere videtur contra charita-
» tem, ut docent *Syl. et Fill. tom.* 28. *cap.* 11. *qu.* 9.

Licèt quivis teneatur inimico injuriam remittere, dicunt tamen *Salm. tract.* 21. *c.* 6. *punct.* 2. *n.* 18. quòd nemo teneatur vindictam publicam condonare, cùm pœna cedat in bonum reipublicæ. Sed ibi fatetur *Bannez cum Busemb. ut suprà*, difficile esse tunc non uti livore vindictæ, si pœna sit capitis, vel mutilationis: et hoc dicendum est de quacumque pœnâ gravi, quia difficile est, ut offensus diligat vindictam publicam propter amorem communis boni disjunctè ab amore propriæ vindictæ, ut benè advertunt *Laym. de charitate* c. 4. *assert.* 3. *Spor. de I. præc. c.* 6. *n.* 20. *Viva de char. art* 5. *n.* 3. *et Ronc. tr.* 6. c. 2. *q.* 2. Hinc adhæreo *Antoin. de virt. theol. cap.* 2. *qu.* 3. quòd practicè loquendo numquam liceat expetere *punitionem inimici, etsi justam, et legitimâ auctoritate faciendam*. Cæterùm ait *Cont. Tourn. de præcept. charit. sect.* 3. *concl.* 3. *Quær.* 4. *Dixi, cum Habert*, benè posse aliquem prosequi coram judice satisfactionem injuriarum, si aliàs tota sua familia infamiam sit passura. Item *D. Th.* 2. 2. *qu.* 108. *art.* 1. dicit vindicationem posse aliquando esse licitam, nempe si sumatur *ad emendationem peccantis, vel ad cohibitionem ejus, et quietem aliorum*. Addit: *Et ad justitiæ conservationem*: sed hoc ultimum (ut dictum est) magis speculativè quàm practicè verum est, vel saltem rarissimè. (1)

30. — « Resp. 2. Etsi odium inimicitiæ, sive personæ se-
» cundùm se, et bonorum, quæ in se habet, volendo
» scilicet illi malum, ut sic, sive quatenùs illi malum est,
» ex genere suo sit mortale; odium tamen abominationis,
» sive qualitatis, quo non hominem, sed ejus malitiam,
» vel saltem personam tantùm quatenùs malam, vel nobis
» noxiam aversamur, sæpè licitum est, ut docet *Con. a.* 29.
» *dist.* 3. *et* communiter.

(1) *In Hom. Apost. tr.* 4. *n.* 17. clarissimè sese explicans *S. Alphonsus*, ita dicit: « Hic memorare juvat illud dubium, quod fit à DD. an teneatur of-
» fensus injuriam remittere offensori? *Salm.* dicunt teneri quidem injuriam
» remittere, sed non publicam pœnam, quia hæc refertur ad bonum reipu-
» blicæ. Speculativè loquendo sententia vera est, sed in praxi ego numquam

Unde resolves sequentes casus :

« 1. In confessione satis esse, si dicas, te grave malum voluisse proximo : nec opus esse explicare speciem mali, v. gr. mortem, infamiam, etc. quòd omnia comprehendantur sub una ratione mali. *Caj. Bon. Turr. Trull. lib.* 1. *cap.* 5. docent probabiliter : sed contrarium probabiliùs docent *Suar.* et *Palaus t.* 6. *dist.* 4. *p.* 1. » (*Prima autem sententia neque probabilis est, si quis efficaciter proponat aliquod speciale malum alicui inferre ; tunc enim omninò explicanda est species mali, quia tunc illud pravum propositum sumit speciem ab opere externo, sive damno intento. Vide dicta lib.* 2. *n.* 5. *qu.* 5.)

« 2. Licet proximo velle malum aliquod, v. gr. temporale (dummodò non sit justo gravius), quatenùs id illi bonum est, v. gr. morbum vel adversitatem, ut à peccatis emendetur. *Bon. d.* 3. *qu.* 4. *part. ult.* §. 1. *Ex multis.* Cavendum tamen est, ne fiat ex vindictâ, ex quâ si Psalmum 108. super inimicum tuum legas, peccas mortaliter. Generatim verò ob bonum spirituale, proprium, vel alienum, licet mala pœnæ inefficaci affectu aliis velle : quia, cùm in hoc affectu bonum spirituale præfatur temporali ; non est inordinatus. *Vide Less. lib.* 2. *cap.* 47. » (*Vide dicta lib.* 2. *n.* 21.)

« Sic licet v. gr. mortem optare hæresiarchæ, vel publicæ pacis turbatori, ob bonum commune, et multorum, juxta

» ausus sum absolvere aliquem istorum, qui dicebant se inimicis pepercisse, » sed voluisse ut justitia suum haberet locum, animadvertendo in scelestos ; » nam nunquam mihi suadere potui, quòd hujusmodi, qui aliquando veniunt peccatis onerati, ita bonum commune et justitiam diligant (non quidem in alios delinquentes, sed duntaxat in suum offensorem), ut omnis » vindictæ labe sint defæcati ; unde in ipsis dicunt DD. facillimum est, ut » eorum erga justitiam amor sit coloratus prætextus ad tegendam propriæ » vindictæ cupiditatem. Nihilominus judico benè posse absolvi offensum, 1. » Si jam vellet remittere sed justè prætenderet priùs sibi satisfieri de damnis » passis, modò offensor non esset adeo pauper, ut nullo modo esset par satisfaciendo. 2. Si codonaret injuriam sub conditione ut offensor in longinquam regionem proficisceretur, aut quia habet fratres aut filios, qui » facilè iracundia abripiuntur, aut quia offensor est ita discolus et ad rixas » proclivis, ut justè timeret, suam expertus imbecillitatem, ne perlaturus » esset ejus insolentias. »

Edit.

» illud *Galat.* 5. *Utinam abscindantur*. Item tristari de eo, » quòd dignitates conferantur indignis, vel de sanitate ejus, » qui ex illa sumit occasionem peccandi. Item mortem, » egestatem, aut morbum alicujus desiderare, ut cesset à » peccatis, et vitam in melius mutet. Eâdem ex causâ *Bon.* » *Azor.* et *Paludus tit.* 6. *p.* 1. *n.* 11. excusant à peccato matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eò quòd ob deformitatem vel inopiam commodè, et honestè eas nuptui » tradere non possit.» (*Sed hoc minimè admittendum, ut rectè dicunt Salm. de pecc. tr.* 20. *c.* 13. *punct.* 5. §. 1. *n.* 46. *Roncag. tr.* 2. *c.* 3.) «Etsi verò sibi ipsi optare mortem *Nav.* » et cæteri dicant esse mortale, ad evitanda tamen gravia » mala, v. gr. afflictionem internam, id licère volunt *Sanch.* » *Sot. Gran. Dian. p.* 5. *tr.* 14. *res.* 29.» (*Ita etiam rectè admittit Viva sup. prop.* 14. *Innoc. XI. n.* 3. *si quis vitam experiatur morte amariorem, ex Eccli. c.* 30. ℣. 17. *ubi*: Melior est mors, quàm vita amara. *Sic enim Elias,* 3. *Reg. c.* 19. ℣. 4. Petivit animæ suæ, ut moreretur, *ad evitandas Jesabelis insidias*) «Ita et *Trull. lib.* 1. *dist.* 2. *n.* 11. excusat » fœminam, quæ sibi, vel alteri mortem optat ad vitandam » gravem infirmitatem, mendicitatem, vitam acerbam, etc., » vel alia similia mala à marito, v. gr. infligenda. Mulierculas tamen ob minimas molestias mortem optantes *Diana l.* » *c.* mortalis damnat, nisi (ut plerumque fit) excuset defectus advertentiæ, et deliberationis.» (*Et non est improbabile cum Potestà de I. præc. n.* 298.)

« 3. Privatus, qui aversus ab alio fugit illum, si id faciat » ut eum suo colloquio, et solatio privet, atque ita contristet, et male illi sit, est odium inimicitiæ, et peccatum; » si verò nihil mali optando tantùm fugias, quia tuæ naturæ » est difformis, vel tibi solet esse molestus, est odium aversionis, et peccatum, si sit sine ratione: quale non erit, » si sit persona valdè aspera, modò absit contemptus, scandalum, et vindictæ cupiditas. *Vide Bon. l. c.*

Nota hic tres propos. damnat. *ab Innoc. XI.*

Propos. 13. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vitâ alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudère, illam inefficaci affectu appetere, et*

desiderare, non quidem ex displicentiâ personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

Propos. 14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed bonum cupientis, quia nimirùm ei obventura est pinguis hæreditas.*

Prop. 15. *Licitum est filio gaudére de parricidio parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.*

DUBIUM III.

De præcepto eleëmosynæ, seu misericordiæ corporalis.

31. *An teneamur dare eleëmosynam ex bonis vitæ, aut statui necessariis?*
32. *An succurrere pauperibus in necessitatibus communibus?*
33. *An possumus facere eleëmosynam de bonis alienis?*

31. — « Suppono 1. Hujus præcepti obligationem nasci » ex duplici capite : 1. Ex necessitate proximi egentis. 2. » Ex personâ possidentis bona vel necessaria, vel super- » flua.

» Suppono 2. Duplicem dari necessitatem proximi. I. Di- » citur *extrema*, ex quâ egenti imminet periculum vitæ, » vel etiam gravis et diuturni morbi, secundùm *Diana p.* » *5. tr. 8. r. 1.* II. *Gravis* ex quâ imminet periculum gravis » mali, ut captivitatis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, » vel statûs, unde fiat, ut difficulter se possit sustentare; » v. gr. si non possit vivere secundùm suum statum, vel » si nobilis cogitur alteri famulari, vel artifex, aut vir » honestus mendicare. 3. Dicitur communis, quâ laborant » mendici triviales, *Laym. lib. 2. tract. 3. cap. 6.*

» Suppono 3. Bona necessaria, et superflua dici, vel respectu » vitæ sive naturæ, vel respectu statûs, vel decentis conditionis » personæ, quo modo seculares raro putant se habere super- » flua, ut docent *Laym. et Nav. c. 24.* Nam quæ sunt necessa- » ria ad alendos liberos, famulos, honestas donationes, convi- » via, hospitum tractationem (qualia tamen non sunt quæ ad

» quemcumque fastum, et pompam quisque sibi requirit), » spectatis etiam communibus eventibus, hæredibus, ne- » cessitate futurâ, etc. non sunt superflua.» (Nota hic propos. 12. damn. ab *Inn. XI.* quæ dicebat: *Vix in secularibus invenies, etiam in regibus, superfluum statui. Et ita, vix aliquis tenetur ad eleëmosynam, quando tenetur tantùm ex superfluo statui.*)

« Resp. 1. Nemo tenetur dare eleëmosynam ex bonis sibi » ad vitam necessariis, nisi pauper esset persona talis, ex » quâ penderet salus reipub. Est communis. Et ratio patet » ex ordine charitatis.

« Resp. 2. Probabile est, ex superfluis naturæ, et statui » tenêri aliquem, etiam in gravi necessitate, succurrere » proximo, si probabiliter putet alium non subventurum; » idque, ut *Azor. lib. 12. cap. 7. Sylv. et Fumus* volunt, » sub mortali, contra *Medin.* qui vult esse tantùm consilii. » Ratio est, quia, cùm in Scripturâ frequenter damnentur » homines ob neglecta opera misericordiæ, hæc non sunt » restringenda ad extremam, et raram necessitatem. *Vide* » *Laym. l. c.*» (*Et hoc tenendum cum Viva in d. prop. 12. n. 8. et Bonac. tract. 6. cap. 3. q. 2. cum Suar. Pal. ac Azor. et Salm. tr. 21. cap. 7. punct. 1. §. 2. n. 12. cum comm. ex D. Thom. 2. 2. qu. 32. art. 5. ad. 3. Et videtur clarè inferri ex præfatâ prop. 12. Notat tamen Viva, (et idem dicit Cont. Tourn. de præc. char. sect. 5. punct. 2. Resp. ad 1. cum Sylvio) quòd neque in gravi, neque in extremâ necessitate pauperibus teneatur dives magnam pecuniam erogare, cùm hæc sint media valdè difficilia, et ferè moraliter impossibilia. Tenetur verò beneficiarius, nisi reliquum velit aliis operibus applicare.*)

« Resp. 3. Proximo in extremâ necessitate tenêris suc- » currere ordinariè ex bonis etiam aliquo modo ad statum » necessariis. *Suar. Laym. ex communi.* Satisfacis tamen pro- » babiliter, si des cum onere restituendi, quando erit ditior. » *Vasq. etc. contra Suar. Con. etc. Vide Dian. p. 5. t. 8.* » *r. 5.*

» Addo *ordinariè*: quia si majus damnum æstimaretur, » te excidere tuo statu, quàm mors pauperis, non teneris. » *Azor. l. c.*

« Resp. 4. Probabile est, quòd proximo in gravi neces-

» sitate constituto quisque teneatur subvenire cum modico » detrimento proprii status : quia parvo suo incommodo te- » netur magnum incommodum proximi impedire. *Laym. l.* » *c. S. Thom. Bonac. dist.* 3. *q.* 4. *p.* 6.

Ex dictis collige:

« 1. Homines privati non tenentur inquirere pauperes, » *Vasq. etc.*; si tamen dubitent de extremâ alicujus indigen- » tiâ, tenentur inquirere veritatem. *Sanch. Dian. p.* 5. *t.* 6. » *r.* 59.

» 2. Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare pauperi, » ad pretiosissimam medicinam emendam vitæ servandæ » necessariam, vel ad redimendum à periculo mortis, *Sa* » *et Con. disp.* 27. *dub.* 8. *n.* 135. Et ratio patet ex » dictis.

» 3. Si proximus tantùm egeat usu rei, satis est illam » commodare, v. gr. si ab hostibus spoliato vestem com- » modes, vel vulnerato equum, donec domum reverta- » tur. *Laym. Bonac. ll. cc.* » (*cum Cont. Tournely loc. cit.* *II. ad* 2.)

32. — « Resp. 5. In communibus pauperum necessitatibus » tenetur aliquando dare eleëmosynam, qui habet bona na- » turæ, et statui superflua. Ita *communiter S. Thom. Suar,* » *Bellar. contra Nav. et Vasq.* qui negant teneri. Ratio est, » tum quia quisque tenetur diligere proximum, sicut seip- » sum : tum quia alioqui pauperes isti inciderent in neces- » sitatem gravem. Videtur tamen hæc obligatio tantùm esse » sub veniali, ut rectè *Medina* : idque, si nulla sit justa » causa negandi : aliàs sub nullo. *Vide Laym. Bonac. loc.* » *cit.* (1)

(1) *In Hom. Apost. tr.* 4. *n.* 19. *S. Auctor* clarissimè quæstionem solvit. « In gravi necessitate proximi tenemur ei subvenire ex bonis superfluis sta- » tui; sed in extrema etiam ex bonis superfluis vitæ, imò in extrema possu- » mus succurrere pauperi etiam de bonis alienis, cùm nostris caremus. In » communi autem dicimus cum *S. Thom. Tournely, Sanch. etc.* (contra alios) » divites teneri sub gravi mendicis eleëmosynas dare de superfluis statui, » stante præcepto Evangelii : *quod superest, date eleëmosynam. Luc.* 11. » 41. Non tamen adest obligatio præstandi totum superfluum, sed sufficit, » si detur quinquagesima pars annuorum proventuum, qui supersunt, etc. »

Edit.

Quæritur, an' in communibus pauperum necessitatibus sit obligatio gravis dandi eleëmosynam ex superfluis statui?

Prima sententia negat, et hanc tenet *S. Antonin. p.* 2. *tit.* 1. *c.* 24. §. *ult.* ubi loquendo de divite obstricto ad eleëmosynam, de eo tantùm loquitur qui *de superfluo utriusque necessitatis, naturæ scilicet et personæ, non subvenit magnas necessitates patientibus, etsi non extremas*; item *Laym. tr.* 2. *cap.* 6. *nu.* 5. *cum Alensi, Major. et Gabr. Dian. p.* 2. *tr.* 15. *r.* 32. *cum Turrian. Abbat. Fernand. Victorell. Vasq. et Medina*, item *Sotus et Sylv. apud Croix l.* 2. *n.* 202. *item Covarr. P. Nav. et Malder. apud Bonac. t.* 2. *d.* 3. *q.* 4. *p.* 6. *n.* 7. qui *n.* 8. probabilem putat cum *Cardenas apud Croix nu.* 203. Ratio, quia communiter obligatio eleëmosynæ non oritur ex superfluitate bonorum, sed ex urgenti proximi necessitate; aliàs non liceret divitibus de superfluis donationes aliis elargiri; saltem (ut ait *Laym.*) cùm pauperum communis miseria soleat esse levis, et tolerabilis, non videtur culpa gravis auxilium eis denegare.

Secunda verò *sententia* communior, cui adhæreo, affirmat; et hanc tenent *Palaus tr.* 6. *d.* 2. *p.* 2. *nu.* 15. *Holm. tr.* 1. §. 4. *num.* 177. *Viva in prop.* 12. *Innoc. XI. n.* 3. *Cont. Tourn. de charit. sect.* 5. *punct.* 2. ✝. *Prob.* 3. *pars. Sanch. Cons. l.* 1. *cap.* 5. *dub.* 6. *n.* 37. *cum Aragon. Led. Bann. Abul. etc. Salm. tr.* 21. *cap.* 7. *punct.* 1. §. 2. *nu.* 17. *cum Cajet. Tap. et Prado ex D. Th.* 2. 2. *q.* 32. *art.* 5. ubi: *Sic ergo dare eleëmosynam de superfluo est in præcepto, et dare eleëmosynam ei qui est in extremâ necessitate.* Prob. 1. ex *Luca cap.* 11. ℣. 41. *Quod superest, date eleëmosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.* Prob. 2. ratione, tum quia divisio rerum, communi gentium consensu facta, nequit esse in præjudicium pauperum; tum quia, si divites absolutam non haberent obligationem subveniendi communiter mendicis, possent isti ab omnibus in suâ necessitate derelinqui. Et hìc notandum id quod dicit *Navar. c.* 24. *n.* 6. *cum Cajet.* scilicet pertinère ad decentem statum conservandum omnia quæ requiruntur, non solùm ad filios, et famulos, et hospites sustentandos, sed etiam ad honestas donationes, convivia, et moderatas magnificentias exhibendas; et sic respondetur rationi primæ sententiæ: additque *Navarr. ibid. cum eod. Cajet. et Sylvest. ex D. Th.*,

quod necessarium ad decentiam statûs non consistat in indivisibili, sed habeat latitudinem, et eo majorem quo status est major.

Dicunt autem probabiliter *Viva l. c. n. 11. Mazzot. Tom. 1. pag. 444. quaest. 1. Roncag. de charit. cap. 3. reg. in praxi n. 2. Salm. tr. 21. c. 7. p. 1. §. 2. n. 48. cum Lorca et Tamb. Dec. lib. 5. c. 1. §. 1. n. 17. cum aliis*, non esse obligationem omne superfluum hujusmodi pauperibus elargiri; hoc enim praeceptum non obligat singulos in solidum, sed communiter omnes divites, ex quibus, si singuli aliquid largiantur, satis subvenitur his communibus necessitatibus. Unde sic scribit *Sylvius*: *Tenetur dives dare, nec omnibus pauperibus occurrentibus, nec totum superfluum, sed non ita modicum pro quantitate suae substantiae, ut si alii divites sic facerent, pauperibus deesset subsidium*. Huic consentit *Sanch. l. c. n. 38. cum Ledesma*, dicens quòd habens superflua statui non tenetur omnia pauperibus erogare, sed aliquando et modo morali, ita ut satisfaciat suae obligationi dives qui habet curam pauperum, aliquando illis subveniendo; unde concludit, illum peccare mortaliter qui statuit nullam dare eleemosynam in communibus necessitatibus, vel qui in hoc est notabiliter negligens. Idem etiam sentit *Layın. l. c.* ubi licèt hanc obligationem dicat non esse sub gravi, addit tamen in malo statu versari divitem, qui omnes mendicos à se inhumaniter repelleret. Verùm subdit quòd confessarius non facilè tali diviti absolutionem negare debet, cùm de hâc obligatione, qualis sit, doctores non consentiant. Caeterùm *Viva, Tamb. Mazzot. et Ronc. cum communiori l. c.* censent satisfacere probabiliter divites, erogando in pauperes communes quinquagesimam partem suorum redituum, sive duos aureos ex centum, sed non in eâdem proportione, si divitiae multùm excedant. Ecclesiastici verò tenentur erogare de reditibus beneficiorum quidquid superest eorum sustentationi; sufficit tamen Episcopis dare pauperibus quartam partem, aliis verò beneficiatis simplicibus quintam vel sextam, ut dicunt *Viva n. 11. et Ronc. l. c.*, modò alia applicent in alios pios usus. Sed meliùs vide dicenda *lib. 4. n. 491. Qu. I.*

Unde resolvuntur casus sequentes :

« 1. Pauperibus trivialibus, etsi ex nuditate, morbo, » etc. videantur ostendere signa extremæ necessitatis, rarò » quis tenetur ex præcepto subvenire, etiam de superfluis : » tum quia ferè ad movendos spectatores ista necessitas » exaggeratur, tum quia ab aliis juvandi præsumuntur. *Mald.* » *Wiggers, Dian. p.* 5. *t.* 8. *r.* 17.

« 2. Si quis dives, et abundans diu neget omnes eleëmosy- » nas, cum proposito dandi meliore, et commodiore loco, » ac tempore, vel egentioribus, vel in alium pium usum » convertendi, is non peccat, cùm habeat justam causam » negandi ; si verò talis sine rationabili causâ omnes à se » pauperes inhumaniter repellat, eum dicit *Laym. l. c.* ver- » sari in malo statu.

« 3. Nulli omninò, quantumvis diviti, omnes pauperes » sine eleëmosynâ repellenti, facilè neganda est absolutio, » tum ob dubium et dissensum DD. de hâc obligatione ; tum » quia vix reperitur, qui causam saltem apparentem non » prætendat, si superflua se habere fateatur. *Laym. ibid.*

« 4. Etsi dicta de eleëmosynâ dandâ intelligantur respectu » omnium egentium, etiam peccatorum, infidelium, et ini- » micorum; damnandi tamen non sunt magistratus excludentes » à suis civitatibus, justa de causâ, pauperes peregrinos. » *Laym. ib. Trullench. l.* 1. *c.* 5. *d.* 10.

« 5. Religiosis æquè, ac aliis pauperibus debentur eleë- » mosynæ, quia eorum paupertas, et necessitas est vera, » et justa, tametsi voluntariè contracta, cùm voluntas, et » causa fuerit rationabilis, et grata Deo. *Lorc. Diana p.* 5. » *t.* 8. *r.* 18. Aliud est de iis, qui sponte suâ culpabiliter sunt » pauperes, ut vagabundi. *Ibid. r.* 19.

33. — « Resp. 6. Eleëmosyna tantùm facienda est ex bonis » propriis, et quorum quis liberam habet administrationem. » Potest tamen fieri ex alienis, quando proximus est in extre- » mâ, vel quasi extremâ necessitate, et aliunde succurri non » potest : tunc enim omnia sunt communia. (*Si verò potuisses rem largiri tuam, et dedisti alienam, videtur quòd tenearis ad restitutionem; quia non poteras determinare alienam, cùm tibi propria suppetebat. Ita Croix lib.* 3. *p.* 2. *n.* 434.

cum Sporer, quia eo casu præceptum eleëmosynæ te obstringebat ad subveniendum de tuis.) « In communi verò necessitate, licet tantùm cum consensu domini tacito, vel » expresso. *Vide S. Thom.* 2. 2. *q.* 32. *art.* 7. *Regin. n.* 286. *Fill. Laym. Bon. loc. cit. num.* 11. *Less. lib.* 2. *cap.* 12.

Unde resolves :

« 1. Non licet dare eleëmosynam ex bonis obnoxiis restitutioni, v. gr. furto ablatis : licet tamen ex acquisitis per » opus illicitum (sed non cum injustitiâ), v. g. ex lucro » meretricum. Ratio est, quia hæc sunt propria; priora non. » *Bon. Ibid.*

« 2. Pueris, filiisfamilias, servis, ancillis, uxoribus non » licet dare eleëmosynam, nisi tenuem, in quâ parentum, » dominorum, et maritorum voluntas præsumitur. Particu» lares verò casus, in quibus uxor dare potest, *vide suo* » *loco præcept.* 4. *et* 6. *cap.* 1. *d.* 4. *vide Bon. disp.* 5. *quæst.* » 4. *p.* 6. *Dian. p.* 5. *t.* 8. *r.* 25. ubi ex *Hurt.* notat, si » pater nullas det eleëmosynas, posse pro eo dare filium. » (*Circa uxores vide lib.* 4. *n.* 540.)

« 3. Tutores, et curatores, qui habent curam bonorum » alienorum, possunt facere modicas eleëmosynas ex bonis, » quæ administrant, quales nimirùm ipsi facere deberent, » quorum sunt. *Vasq. Azor. Conc. Dian. p.* 5. *t.* 8. *r.* 35. »

DUBIUM IV.

De misericordiâ spirituali, seu præcepto correptionis fraternæ.

34 *Ob quale peccatum proximi teneamur ad correptionem?*
35 *An ob peccatum leve?*
36 *An ob peccatum factum ex ignorantiâ?*
37 *Quid si correptio omittatur ob timorem?*
38 *An in dubio teneamur corripere?*
39 *An quando abest periculum relapsûs? vel si adsit alius idoneus? Vel non sit spes fructûs? Vel si exspectetur occasio?*
40 *Qui teneantur corrigere?*
41 *Quinam ordo servandus in correptione?*
42 *Resolutio plurium casuum.*

54. — « CORREPTIO fraterna est admonitio, quâ quis pro-
» ximum conatur revocare à peccato. De qua certum est, præ-
» ceptam esse jure tum naturali, quo membra unius corporis
» se mutuo juvare tenentur, tum divino positivo, *Matth. c.* 18.
» ℣. 15. *Si peccaverit in te frater tuus.... corripe eum. Bec.* 2.
» 2. *c.* 21. *Laym. cap.* 7. *Fill. Bon. p.* 7. Quæritur autem,
» quæ sit ejus materia? Et quos, et quomodò obliget?

« Resp. 1. Omne mortale peccatum proximi per se est suffi-
» ciens materia, ut hoc præceptum obliget sub mortali (1); ita
» communiter. Et ratio est, quia, cùm vitam spiritualem pro-
» ximi tollat, sufficientem necessitatem correptionis inducit.
» Dixi 1. *omne mortale;* quia, etsi etiam veniale sit materia
» correptionis, non tamen graviter obligans, nec nisi facil-
» limè possis. »

55. — Hinc dicit *Laym.* peccati venialis correptionem rariùs esse præceptam; excipitur, nisi esset prælatus religionis, qui aliquando tenetur sub gravi corrigere leves subditorum culpas, ex quibus incipiat minui vigor disciplinæ cum magno religionis detrimento. Ita *Cont. Tourn. de charit. sect.* 6. *punct.* 2. *concl.* 1. *v. Hæc conclusio*, *Laym. de charitat. c.* 7. *num* 3. *cum Bus. infrà nu.* 40. Et *vide lib.* 5. *nu.* 13.

56. — Quæritur hìc, an sit obligatio corrigendi peccata facta ex ignorantia invincibili? Respondetur distinguendo, si peccata sint contra jus naturæ, correptio fieri debet: quia tunc illa sunt intrinsecè mala, ut commune est apud *Croix. l.* 2. *n.* 214. Et idem dicit *Oviedo* cum communi de ignorantia juris divini, nisi tamen desperetur fructus, aut timeatur, quòd mala ex materialibus fiant formalia, ut communiter dicunt *Salm. tract.* 21. *cap.* 7. *punct.* 4. §. 1. *n.* 53. *et Roncag. de char. cap.* 3. *quæst.* 4. *cum aliis*. Si verò sint contra jus positivum tantùm, probabile est privatis non esse obligationem, saltem non sub gravi, corrigendi; secùs autem prælatis, parentibus, confessariis, magistris; quia ipsius specialiter incumbit docere subditos. Ita *Salm. d. n.* 53. *cum. Bann. Ledesm.* Item *Bonac. de char. q.* 4. *p.* 7. *n.* 11. *Nav. c.* 24. *n.* 12. *Viva de* 4. *præc. q.* 11. *art.*

(1) « Materia correctionis est quodlibet peccatum mortale, in quod proximus » aut lapsurus est aut jam incidit et non adhuc emendatus est.» *Ex Hom. Ap. tr.* 4. *c.* 2. *punct.* 3.

Edit.

6. *n.* 11. *Pal. de char. d.* 3. *p.* 4. *n.* 2. Ratio, tum quia proximus non est in peccato, quo deficiente, non urget præceptum correctionis : tum quia ille nil agit intrinsecè malum. Sed probabilius et communius *Pal. n.* 3. *Con. d.* 28. *q.* 4. *n.* 38. *Sanch. de matr. lib.* 2. *d.* 38. *n.* 5.*Mazz.de char. cap.* 2. §. 6. *Cont. Tourn. l. c. concl.* 3.*et Croix lib.* 2. *n.* 214. *cum Burgh. et aliis* docent omnes teneri ad correptionem, quia illa transgressio, licèt materialis, et non intrinsecè mala, attamen positâ lege, adhuc est mala : et ideò per correptionem tenemur eam impedire.

37. — « Dixi 2. *per se*, quia si quis ob timorem, verecun- » diam, pusillanimitatem putet se non ita strictè obligatum, » vel minùs esse idoneum ad corripiendum, videtur tantùm » peccare venialiter. *Vide S. Th.* 2. 2. *q.* 32. *art.* 2. *et cæteros* » *suprà cit.* »

Nota hìc doctrinam *S. Th.* 2. 2. *q.* 33. *art.* 2. *ad* 3. ubi ita docet : *Hujusmodi omissio est peccatum veniale, quando timor, et cupiditas tardiorem faciunt hominem ad corrigenda delicta fratris : non tamen ita, quòd si ei constaret, quòd fratrem posset à peccato retrahere, propter timorem, vel cupiditatem omitteret, quibus in animo suo præponit charitatem fraternam. Et hoc modo quandoque viri sancti negligunt corrigere delinquentes.*

38. — « Resp. 2. Præceptum hoc obligat occurrentibus his » circumstantiis : I. Si certò tibi constet de peccato proximi » (*vel de proximo periculo peccandi, ut Cont. Tourn. l. c. concl.* 2. *Prob.* 2. *pars.*) « indagare enim tenetur solus supe- » rior. » (*ut etiam Cont. Tourn. l. c. punct.* 1. *concl.* 2. *Sequitur* 3.

Ita ut, si non constaret de peccato proximi, nempe si notitia de peccato illius nobis perveniret tantùm per auditum, aut per alia signa dubia, non tenemur corripere. *Salmant. tract.* 21. *cap.* 7. *p.* 4. §. 1. *nu* 52. *cum Sanch. Dian. etc.* nisi suspicio sit de homicidio, vel de damno communi, vel nisi quis esset prælatus, qui in dubio debet corripere, cùm is ex officio teneatur peccata subditorum inquirere : licèt potiùs tunc expediat, ut correptionem faciat in communi, ut *Salmanticens. cum aliis d. num.* 52. *in fin. cum Busemb.*

39. — « II. Si probabile sit, eum se non emendasse, nec » emendaturum, vel relapsurum : quia eleëmosyna egenti » tantùm danda est.

Quæritur, utrùm, quando abest periculum relapsûs, sit obligatio corripiendi fratrem non emendatum?

Prima sententia negat, eamque tenent apud *Salm. ibid. n.* 49. *Sa, Abul. Pal. Regin. Com. Dian. Villal. etc.*, et valdè probabilem vocant *Laym. de charitat. c.* 7. *n.* 2. *vers. Corripe. cum Sylvest. Turrian. et* Glossa *in c. Si quis.* 24. *qu.* 1. Ratio istorum, quia neque ipse quidem peccator tenetur statim peccatum delere per pœnitentiam; tantò minùs igitur illum à peccato sublevare tenetur alter, cui incertus est emendationis fructus. Ideò ait *Laym.* præcipi in *Eccl. c.* 19. ℣. 14. *Corripe proximum, ne fortè iteret.*

Secundam tamen *sententiam* contrariam meritò probabiliorem putant *Cont. Tourn. de char. sect.* 6. *p.* 2. *concl.* 2. *Quæres, et Salm. ibid. nu.* 50. *cum Suar. Bon. Less. etc.* Ratio, quia frater in peccato constitutus jam gravem patitur necessitatem, à quâ teneris illum, si potes, eripere; ideòque Christus Dominus præcepit : *Si peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum.* Nec officit opposita ratio, nam benè per accidens aliquando potest esse obligatio major aliena, quàm propria : v. gr. potest quis ob amorem paupertatis non se eripere à gravi egestate, sed alter dives tenetur ei subvenire, si potest.

« III. Si alius æquè idoneus non adsit qui correpturus » putetur. IV. Si sit spes fructûs; quia desperato fine, ces- » sant media. » (*In æquali dubio, an correctio sit profutura vel obfutura, omittendam esse dicunt Concina de eleëm. c.* 3. *n.* 9. *et Cont. Tourn. l. c. punct.* 3. *concl.* 2. *Quòd si, cum Habert, et Antoine. Rectè autem limitat Cont. Tourn. ibid.* 1. *Si corrigendus sit in periculo mortis.* 2. *Si timeatur ex omissione inficiatio aliorum in fide, aut moribus. Et sic etiam, si correctio certiùs sit profutura. Dicit autem idem Cont. Tourn. loc. cit. Tertia conditio, non esse obligationem corrigendi, si probabile sit quòd reus per se resipiscat : ex D. Th. dict. quæst.* 33. *art.* 2. *ubi :* Cadit sub præcepto (*correctio*) secundùm quod est necessaria ad istum finem. *Item notat Cont. Tourn. ibid. infrà num.* 2. *et* 4. *cum Soto, Bann. et Malder. neminem teneri ad corrigendum in necessitate*

gravi spirituali cum periculo notabilis damni honoris, vel bonorum : nisi sit pastor, aut alius cui ex officio incumbat alterius cura.) « V. Si sit bona occasio, locus, et tempus » opportunum, possisque sine tuo gravi damno facere. Quòd » si horum aliquid desit, præceptum non obligat. Unde pa- » tet ejus omissionem in privatis vel nullam esse, vel levem » culpam. *Vide Bon. loc. cit.* » (*Sed ita genericè dictum, non placet*).

40. — « Resp. 3. Etsi hoc præceptum obliget omnes etiam » subditos, magis tamen prælatos. Ratio prioris est, quia » omnes sunt commembra, tenenturque sibi externa officia » charitatis præstare. Ratio posterioris est, quia subditi tan- » tùm ex charitate, prælati verò etiam ex officio, et justitia » tenentur. Unde peccare possunt etiam graviter, veniales » culpas non impediendo, si vigor disciplinæ per hoc minua- » tur. » (*Vide lib. 5. nu.* 13.) « Eademque ferè est ratio de » patrefamilias, præsertim erga liberos. *Laym. l. cit. n.* 5. » *Pal. Trul. lib.* 1. *cap.* 5. *d.* 13. *et* 15. *et ceteri.*

Strictiùs ergò tenentur ad correptionem Episcopi, parochi, prælati, parentes, confessarii, domini, mariti, magistri, tutores, et curatores. Sed dubitatur, an hi teneantur ad corripiendum etiam cum gravi damno proprio? Quod ad Episcopos, et parochos pertinet, non est dubitandum, quin ipsi tum ex officio, tum ex stipendio quod exigunt, teneantur ad subveniendum subditis, ac propterea ad eos corrigendos, adhuc cum periculo vitæ, in eorum necessitate, non solùm extrema, sed etiam gravi, ut communiter docent *D. Th.* 2. 2. *quæst.* 185. *art.* 5. ubi : *Et ideò ubi subditorum salus exigit personæ pastoris præsentiam; non debet pastor personaliter gregem deserere.... neque etiam propter aliquod personale periculum imminens, ex illo Joan.* c. 10. ℣. 11. *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Suar. d.* 9. *sect.* 2. *n.* 4. *Pal. tr.* 6. *d.* 1. *p.* 9. *n.* 12. *Bonac. d.* 3. *qu.* 4. *p.* 4. *n.* 5. *Viva de* 4. *præc. qu.* 11. *art.* 6. *n.* 12. *Mazz. t.* 1. *pag.* 458. *et Salm. tract.* 21. *cap.* 6. *punct.* 3. §. 1. *n.* 33. *cum Con. Trull. Tap. et Vill.* Utrùm autem cum periculo damni proprii teneantur ad correptionem parentes, mariti, et alii ut suprà, qui nullum ad hoc stipendium recipiunt? Videntur affirmare *Salmanticenses ibid. cap.* 7. *punct.* 4. §. 2. *n.* 58. dum dicunt quòd ipsi tenentur ad correptionem ex

officio, ac proindè (addunt) ex justitiâ. Sed huic additioni seu doctrinæ minimè acquiesco; nam licèt veriùs teneantur superiores ex officio magis quàm ex merâ charitate, ut docent *Sanchez*, *Pal. Cajet. Val.* et *Dian.* (*contra Suar. Tap.* et *Lorca*) *apud ipsos Salm. dicto n.* 58. : attamen tale officium, cùm ortum habeat ex obligatione sola pietatis, aut charitatis, non videtur obligare ex justitiâ ad tantum onus; aliud enim est teneri ex justitiâ ratione stipendii, ut tenentur pastores, aliud ratione officii. Addunt *Salm. ibid.* §. 3. *n.* 67. *in fine* concionatores teneri peccata publica reprehendere, etiamsi ideò damna privata timeantur. Hoc tamen intelligendum, si ex reprehensione aliquis fructus speretur, et majus damnum commune non timeatur.

41. « — Resp. 4. Ordo in correptione servandus est, quem » Christus præscripsit *Matth. c.* 18. ℣. 15., scilicet primò, » ut corripias privatim : deinde coram testibus : tum ad » prælatum Ecclesiæ, sive superiorem deferas. Excipe tamen » I. Nisi præstet superiori viro probo, et prudenti, quàm » aliis testibus innotescere; prout cautum est *in regula S.* » *Aug.* » (*Vide lib.* 5. *n.* 243. *et seq.*) « II. Nisi peccatum sit » publicum, tunc enim potest publicè corripi. III. Nisi ver- » gat in grave damnum tertii, aut communitatis, si supe- » riori non statim innotescat : v. g. si quis proditionem mo- » liatur, hæresim occultè spargat; tunc enim immediatè » superiori indicandum, quia commune bonum præferendum » est privato; *Fill. t.* 28. *c.* 7. *n.* 149. *et* 155. IV. Quando » corripiendus est contentus, ut superiori statim significetur, » ut est apud quosdam religiosos, qui quoad hoc juri suo » renuntiaverunt. *Vide Suar. Becan. Laym. hic, Sanch. Fill.* » *loc. cit.*

Ex dictis resolvitur :

42. — « 1. Qui facilè potest impedire peccatum mortale » proximi, et ob mali temporalis timorem neglexit, peccat » mortaliter. Ita *Laym. Suar. Sanch. lib.* 6. *mor. c.* 18. *Vide* » *Pal. hic.*

« 2. Si certò constet, fratrem perfectè emendasse peccatum » occultum, nec ex eo esse ullum periculum relapsûs, vel » damni ipsi, aut alteri, non licet (etiam in Soc. Jesu) de-

» nuntiare patri, vel prælato, nisi frater expressè in istam » denuntiationem consentiat. *Sanch.* 2. *mor. l.* 6. *c.* 18. *n.* 40. » *et* 60. *Pal. de char. t.* 6. *disp.* 3. *p.* 12. *Fill. Trul. l.* 1. » *c.* 5. *d.* 14. *Suar. Hurt. disp.* 163. et denique *Card. de* » *Lugo resp. mor. l.* 4. *d.* 46. ubi tamen notat, in Soc. Jesu » casum esse rarissimum. » (*Vide l.* 5. *n.* 245.) « Ratio autem » est, quia cessat motivum charitatis, atque adeo ratio de- » nuntiandi : ideoque est peccatum, et quidem (ut *Card.* » *Lugo loc. cit.* notat ex *Suar.*) mortale ex genere suo. *Vide* » *Dian. p.* 4. *t.* 4. *r.* 71.

« 3. Si superior immediatus se solo possit delinquentem » emendare, ita ut nullum periculum damni, vel relapsûs » ipsi, vel alteri, vel communitati immineat, videtur pec- » care manifestando superiori mediato delictum. *Pal. loc. cit.* » *Trull. d.* 16. *n.* 1.

« 4. Prælati, et magistratus tenentur aliquando inquirere » subditorum peccata, ut corripiantur : non tamen multum, » et curiosè de aliquo in particulari rogare debent ; nisi is » speciale ejus signum dederit : neque facilè admittere accu- » satores spontaneos ; quia illi specie boni communis sæpè » se quærunt. *Hurt. et Dian. p.* 7. *tract.* 13. *r.* 10. *et* 12.

« 5. Episcopi, prælati religiosorum, pastores animarum » tenentur etiam cum suo incommodo, imò aliquando cum » vitæ periculo, adhibere diligentiam, quam possunt, ut » peccata publica et occulta impediant ; quia cum Christo pacti » sunt curam, et sollicitudinem gregis, pro qua multa ab eo » bona accipiunt, *Hurt. t.* 2. *d.* 162. *sect.* 7. §. 6. (*apud Dian.* » *p.* 7. *t.* 3. *r.* 28.) aitque hanc esse omnium patrum, et » theologorum doctrinam, quam Christus verbo, et exemplo » docuerat : additque idem esse de magistrâtibus, et con- » cionatoribus. Licèt verò hi non teneantur ad id ex justitiâ » (sicut prælati, et magistratus), tenentur tamen peccata » publica corripere (sed non facilè prælatorum et religioso- » rum, quorum auctoritas ad bonum commune est neces- » saria), etiamsi non sit spes emendationis. *Con. Hurt. Dian.* » *loc. cit. r.* 13.

« 6. Correptio adhibenda est non semper statim, sed cùm » major fructus speratur. Hinc interdum permitti potest reite- » ratio peccati, ut ferventiùs resipiscat. *Dian. p.* 7. *t.* 3. *r.*

» 29. *et* 30. ex *Reg. Fill. Trull.* Neque sufficit semel esse
» factam correptionem, sed debet iterùm iterùmque fieri,
» quandiu speratur fructus. *ibid. r.* 32.

DUBIUM V.

DE SCANDALO,

ARTICULUS I.

Quid, quotuplex sit et quale peccatum?

43. — « RESP. 1. Scandalum dicitur peccatum occasionatum, et est duplex; activum, et passivum. *Activum* est dictum, vel factum (quo nomine etiam omissio intelligitur) minùs rectum, præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis. Ex *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 43. *art.* 1. *Sanch. Azor. Laym. c.* 13. *Bon. d.* 2. *quæst.* 4. *p.* 2. Dixi *minùs rectum*, hoc est, quòd vel in se malum sit, ut si loquaris turpia coram adolescente; vel mali speciem habeat, ut si justa de causa coram aliis eam ignorantibus, comedas carnes die vetito. Scandalum activum aliud est per se tale, aliud per accidens. *Per se* dicitur, quando directè intenditur alterius ruina; id est, si ideo aliquid fiat, ut aliquis ad peccatum inducatur: v. gr. si adulter alienam sollicitet ad adulterium. *Per accidens* dicitur, quando indirectè, et interpretativè tantùm causatur alterius peccatum; ut si quid facias, quod tibi in mentem venit, aptum ad inducendum alterum hìc et nunc ad peccatum, et nihilominus facis, ut si coram pusillis pecces, vel die vetito carnes comedas, non dicendo, quòd habeas veniam: item, si Clericus domi suæ alat mulierem populo suspectam, esto absit omne peccatum, et peccandi periculum. *Vide Sa v. Clericus, Laym. Bon. l. c.*

» Scandalum *passivum* est ipsa ruina, sive peccatum, in quod
» labitur proximus, ex occasione alterius dicti, vel facti. Quod
» dividitur in *datum*, seu *pusillorum*, quod oritur ex activo:
» et in *acceptum*, quod non oritur ex activo, sed ex ipsius
» sumentis malitiâ: quale erat odium, et invidia Pharisæo-
» rum in Christum, occasione ejus dictorum, vel factorum:
» unde hoc dicitur *pharisaïcum*. Ex his patet:

« 1. Ad scandalum activum non requiri, ut de facto pas-
» sivum consequatur; sed satis esse quòd data sit occasio,
» ex quâ naturâ suâ sequi possit: ut si quem inducere velis
» ad peccatum, qui tamen non consentiat; sicut etiam con-
» trà, passivum potest dari sine activo. *Laym. ibid.*

« 2. Scandalum passivum non esse speciale peccatum, ne-
» que addere circumstantiam aggravantem; verb. gr. qui viso
» alterius furto, etiam furatur, non ideò peccat gravius. *Laym.*
» *ibid.*

« 3. Non semper esse scandalum, si peccas coram aliis,
» sed tantùm quando, attentis circumstantiis tam personæ
» agentis, quàm coram quibus fit actus, potest probabiliter
» timeri, ne per hunc actum trahantur ad peccatum, qui
» aliàs peccaturi non essent. *Sanch. Laym. l.* 2. *tr.* 3. *c.* 13.

« 4. Omne scandalum activum, directè intendens ruinam
» proximi, esse speciale peccatum contra charitatem, ut habet
» communis sententia. An verò idem sit, quando intenditur
» indirectè, controvertunt Scholastici, et parùm refert ad
» praxim. *Sanch. l.* 7. *c.* 6. *et.* 9. *Azor.* 1. *part. l.* 4. *c.* 7.
» *Bonac. loc. cit.*

Unde resolves hos casus:

44. — « 1. Mortaliter peccat, qui alteri dat occasionem
» ruinæ mortalis, nisi indeliberatio excuset: et sic opus indif-
» ferens, vel veniale sæpè transit in mortale, ratione scan-
» dali, v. gr. si jocosum verbum proferat religiosus coram
» fœminis, vel iis, qui inde occasionem peccati mortalis su-
» mere possunt. *Laym. l. c.*

« 2. Venialiter peccat ratione scandali, qui alteri dat occa-
» sionem ruinæ venialis tantùm. Quod verum est, etsi directè
» illam intendat, et quidem per actum mortalem. *Sanch. l.*
» 1. *c.* 6. *n.* 11. ex communi contra *Suar.* Ratio autem est,

» quia ruina est parva. Et patet à simili, ut si quis per for-
» nicationem intendat furari rem minimam, furtum tantùm
» erit veniale.

« 3. Scandalizans committit, præter peccatum scandali,
» etiam peccatum ejus speciei, ad quod alterum inducit :
» ideoque confiteri debet speciem peccati mortalis, per quod,
» et ad quod induxit, cum numero inductorum, vel qui
» probabiliter induci potuerunt. *Sanch. Azor. Laym. Bonac.*
» *l. c. Card. de Lugo de pœnit. d. 16. s. 4. Dian. de sacr. tom.*
» 2. *tr. 4. a. 114.* Excipit tamen *Card. de Lugo l. c.* si præter
» intentionem scandalum dederit. *Tamb. de exped. conf. l. 2.*
» *c. 1. n. 9. cum Lugo* ait, quoad inductos, sufficere, si dicas :
» *Fui multis occasio peccandi meo exemplo.* » (*Vide lib. 2. n. 46.*)

« 4. Etsi is, qui scandalizavit alios, teneatur illis rursùs
» dare bonum exemplum, ut inquit *Sa*, si quis tamen nudo
» exemplo suo alios ad furtum induxit, neque alio peculiari
» modo, v. gr. exhortatione, consilio, mandato est coope-
» ratus, non tenetur ad restitutionem, quia talis inductio
» est tantùm contra charitatem, non contra justitiam. » (*Ita etiam Sanch. Dec. l. 1. c. 6. n. 5. et Salm. tr. 13. de rest. c. 1. punct. 5. §. 1. n. 114. cum Mol. Bon. Dic. et aliis communiter cum Roncaglia de char. c. 6. qu. 2. qui rectè ait, quod licèt is peccet etiam contra justitiam, juxta probabiliorem sententiam*, *quam sequemur n. seq. 45., non tenetur tamen ad restitutionem, quia non est causa, sed tantùm occasio damni. Vide n. seq. in fine.*) « Idem docet esse *Less.* si cum *Cajo* v. gr., potites
» eâ intentione, ut ipse, consumptis pecuniis, furetur. *Vide*
» *Less. cap. 9. d. 16. n. 110.*

« 5. Non censetur dare scandalum, qui, licèt publicè pec-
» cet, facit id tamen coram iis, qui vel sunt ita viles, vel
» infames, aut improbi, ut nemo moveatur ad peccatum ;
» vel qui sunt ita probi, v. gr. si quis fornicetur coram aliis,
» qui sunt parati idem facere, nec ejus exemplo moventur,
» vel si coram mansuetis quis contendat, rixetur, vel alium
» cædat. *Sanch. 1. mor. c. 6. n. 6.*

« 6. Non ideò factum aliquod est scandalum quia alius inci-
» pit de tali homine malè suspicari, aut sentire, quia hic non
» peccat, si ob sufficientia indicia suspicetur. Secùs tamen est,
» si incipiat malè sentire de fide catholicâ, clero, ordine reli-
» gioso, vel minùs ad pietatem affici. Unde patet faciliùs dari

» scandalum ab iis, qui sunt in magnâ auctoritate, vel pieta-
» tis existimatione, quàm ab aliis. *Con. d.* 32. *n.* 33.

45. — Hìc operæ pretium est ad trutinam revocare tres quæstiones valdè scitu, et ad praxim necessarias. Quæstio I. Quandonam scandalum sit speciale peccatum? Adsunt tres sententiæ.

Prima asserit tunc tantùm scandalum esse speciale peccatum contra charitatem, quando directè intenditur spiritualis ruina proximi. Ita *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 6. *n.* 3. *Bonac. tom.* 2. *d.* 2. *de peccatis quæst.* 3. *punct.* 2. §. *unic. n.* 13. *cum Pal. Azor. Bann. Trull. etc. apud Salm. tr.* 21. *c.* 8. *punct.* 5. §. 1. *n.* 51. Ratio horum DD. quia, ut peccatum aliquod sit specialiter distinctum, requiritur, ut habeat specialem finem contra virtutem oppositam. At cùm proximi ruina non intenditur, non specialiter læditur charitas, sed potiùs illa virtus, ad quam lædendam proximus inducitur: ideò tale scandalum ad illam speciem reducitur peccati, ad quod proximus inducitur; sive directè, jussu, consilio; sive indirectè, verbis, aut exemplo.

Secunda sententia, quam tenet *Lugo de pœnit. disp.* 16. *sect.* 4. *ex n.* 157. *cum Navar. et Tamb. Meth. exped. conf. l.* 2. *c.* 1. *n.* 105. *cum aliis recentioribus*, distinguit et dicit, posse aliquem tripliciter inducere alterum ad peccatum: I. Directè et formaliter, intendendo illius spiritualem ruinam. II. Directè, sed non formaliter, quando scilicet vult, ut alter castitatem violet, non jam ut animam perdat, sed ut ipsi inducenti satisfaciat. III. Indirectè, nempe quando ex suo exemplo alter accipiet occasionem peccandi. Hinc ajunt, quòd si scandalum accidat primo et secundo modo, peccat scandalizans, non solùm contra charitatem, sed etiam contra virtutem, ad quam lædendam proximum inducit. Quando verò tertio modo peccat, scilicet prævidendo, sed non intendendo peccatum proximi, tunc peccat tantùm contra charitatem, non autem contra virtutem quæ læditur, unde non tenetur illius speciem explicare. Ratio, quia reliquæ virtutes non obligant, saltem graviter (prout ait *Lugo*), ut impediamus in aliis vitia opposita, sed tantùm ne positivè intendamus proximum inducere ad eas offendendas.

Tertia sententia, cui subscribo, tenet, quòd qui directè vel indirectè inducit proximum ad peccatum, dupliciter pec-

cat, scilicet tam contra charitatem, quàm contra virtutem, ad quam lædendam proximum inducit. Quòd peccet contra charitatem, mihi videtur non posse negari, et nequeo acquiescere primæ sententiæ expositæ. Si enim charitas obligat ad proximum corrigendum, et impediendum, cùm possumus, ne ruat in peccatum; quantò magis obligat ad eum non impellendum ad peccatum consilio, vel exemplo? Nec obstat ratio allata, quòd ad charitatem lædendam requiratur finis eam lædendi specialis; nam generaliter sufficit ponere destructivum cujusvis virtutis, ut illa offendatur, etsi hoc non intendatur; prout si quis occidit inimicum in ecclesiâ, etiamsi non intendat religionem offendere, tamen non solùm peccat contra justitiam, sed etiam contra religionem, cùm ipso facto illam lædat. Et sic tenent *Lugo l. c. n. 159. Cont Tourn. de charit. sect. 7. punct. 1. §. II. v. Tota, Roncag. de scand. c. 6. quæst. 2. Tamb. loc. c. Salm. l. c. n. 53. cum Soto, Val. Suar. Tap. Prad.* Et hanc expressè docet *S. Thomas*, quamvis enim *Sanch.* citet ipsum pro suâ sententiâ, *in 2. 2. q. 43. a. 3.* verumtamen *a. 1. ad 4.* S. Doctor ita loquitur : *Quando aliquis suo malo verbo, vel facto intendit alium ad peccandum inducere; vel etiamsi ipse hoc non intendat, ipsum factum est inductivum ad peccandum; tunc ille dat occasionem ruinæ, unde vocatur scandalum activum.* Quòd autem is peccet etiam contra virtutem, ad quam lædendam proximum (etsi indirectè) inducit, ratio est, quia quælibet virtus non solùm contrarios prohibet actus, sed etiam prohibet, ne detur occasio aliis inductiva ad peccandum : tunc enim occasio illa, esto non sit causa de se influxiva, est tamen causa moralis, ut proximus peccet; dicitur *causa moralis*, quæ in substantiâ æquivalet causæ directè inductivæ ad peccatum, cùm sine eâ proximus non peccaret. Ita *Caj. 2. 2. q. 43. art. 1. Sanch. l. c. Roncaglia loc. ut sup. Cont. Tourn. loc. cit. et Salm. ibid. n. 55. cum Laym. Vide dicenda in quæst. III. n. 47. circa fin.* Qui tamen suo exemplo induceret alium ad furandum, licèt peccet contra justitiam duplici peccato, non tenetur tamen ad restitutionem, ut comm. docent DD. *Molina d. 34. n. 2. Bon. d. 1. q. 2. p. 11. n. 14. Sanch. Dec. l. 1. c. 7. n. 15. Roncaglia (vide l. c.) et Salm. de rest. tr. 13. c. 1. n. 114. (contra Cont. Tourn. Ibid. concl. Ex primâ in fin. cum Antoine).* Ratio, quia exemplum illud non est causa directè influxiva, sed tantùm

occasio, quæ non præstat ad furandum positivum influxum, qui requiritur ad obligationem restitutionis.

46. — Quæstio II. An circumstantia inductionis ad fornicationem sit in confessione explicanda? Negant *Lugo de pœn. d.* 16. *et Tamb. in meth. conf. c.* 3. §. 4. *n.* 24. *cum Jo. Sanch. et Vasq. Leandr. cum aliis apud Salm. de pœn. c.* 8. *n.* 107. qui dicunt sufficere fateri fornicationem, quia malitia inductionis sive scandali (ut ajunt) jam habetur, licèt non ita gravis, quando aliquis non sollicitat, sed consentit; adhuc enim participat cum altero in suo peccato, et est causa cooperans ad ejus ruinam: quare solùm videtur aggravari magis hæc malitia intra eamdem speciem, quando quis positivè sollicitat. Et idem ait *Lugo* dicendum de collocutione turpi, et simili. Contradicunt tamen *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 6. *n.* 14. *Pal. tom.* 1. *tr.* 6. *d.* 6. *p.* 3. *n.* 4. *et Sal. cum Diana*, *Con. Fill. etc.* dicentes, omninò explicandam esse circumstantiam sollicitationis, cùm hæc sit peccatum distinctum à peccato, ad quod proximus inducitur. Hâc tamen ratione non obstante, videtur satis probabilis prima sententia *Lugonis*, cùm etiam in cooperatione ad fornicationem adsit peccatum contra charitatem, benè distinctum à peccato cooperationis ad fornicationem, cooperando ad ruinam alterius partis, juxta mox dicta in quæstione antecedenti, et dicenda in quæst. sequenti. Unde infert *Lugo*, inductionem non esse nisi circumstantiam aggravantem intra eamdem speciem, non necessariò explicandam, juxta sententiam quam referemus *l.* 6. *ex n.* 467.

Ex hâc autem sententiâ *Lugonis*, et aliorum ut suprà, scil. quòd circumstantia sollicitationis sit ejusdem speciei, quàm cooperatio ad fornicationem, infertur, quòd cooperatio ad fornicationem (licèt in ipsâ fornicatione necessariò contenta) sit peccatum distinctum tam contra castitatem, quàm contra charitatem; unde qui fornicatur, secundùm hanc sententiam, non unum peccatum committit, sed plura contra castitatem; et tot (ut arguo) quot peccata tu committeres, si ad invicem cum altero pollutionem faceres; tunc enim unum peccatum ageres, quia te polluis; secundum, quia polluis alterum (idque jam tenet *Cont. Tourn. de præcept. charit. sect.* 7. *punct.* 1. §. 2. *Ex his patet*, ubi ait quòd fornicans dupliciter peccet, propter fornicationem propriam, et propter alienam); tertium, quia cooperaris, ut alter te polluat; præter duo alia peccata,

14.

quæ committis contra charitatem, cooperando ad pollutionem illius; et ad actionem ipsius, ut tu polluaris. Omnia hæc peccata enumerantur etiam in fornicatione, et pariter in sodomiâ, adulterio, et incestu. Hæc autem diversa peccata non certè sunt explicanda in confessione ab eo qui fornicatur, nam sufficienter illa exprimit fatendo fornicationem; et ut ipse fornicando jam confusè illa apprehendit, ita etiam in confuso confessarius ipsa intelliget.

Dici posset cum *Suar. apud Salm. tr.* 20. *c.* 12. *de princip. moral. punct.* 6. *n.* 60. quòd, cùm plura objecta mala respiciunt unum actum, tunc unum peccatum constituunt, etiamsi per se seorsim divisum unumquodque objectum eorum suam propriam malitiam completè haberet, prout dicit *Spor. de pœnit. c.* 3. *n.* 435. de sacerdote celebrante in mortali, qui licèt plures actiones per se malas perpetret, nempe indignè consecrando, sumendo, etc., tamen, ut tenet *Sporer*, quia omnes illæ actiones unum ministerium Sacrificii respiciunt, unum sacrilegium ipse committit. Et sic pariter dici posset in fornicatione, ubi, quamvis plures actiones pravæ concurrant, omnes per se singularem malitiam habentes, quia tamen unum peccatum fornicationis respiciunt, ideò (præciso peccato inductionis) unum peccatum constituunt. Sed regulam, quam ponit *Suar.* ut suprà, negant *Salm. l. c. n.* 69. et dicunt, quòd sicut plura objecta prava, specificè distincta in uno actu (putà in occisione sacerdotis), plura peccata efformant specie diversa; ita plura objecta ex se propriam malitiam completam habentia, etiam in uno actu plura peccata numero diversa constituunt. Quòd autem missa celebrata in mortali sit unum sacrilegium, hoc negamus cum *Croix : Vide dicta l.* 2. *n.* 44. His tamen non obstantibus, non improbo opinionem eorum, qui dicunt fornicationem esse unum peccatum; sed magis mihi arridet sententia *Lugonis*, ut suprà, qui in quâcumque fornicatione plura peccata agnoscit. Unusquisque abundet in sensu suo.

47. — Quæstio III. An sit peccatum scandali petere ab alio aliquid, quod ipse non præstabit sine peccato, si jam paratus sit ad peccandum? Hìc distinguendum : si res quæ petitur sit de se intrinsecè mala, ita ut nullo modo præstari possit sine peccato, prout est petere fornicationem à meretrice paratâ, non desunt plures DD. qui dicunt non esse peccatum scandali; quia, cùm talis mulier sit semper in actuali aut vir-

tuali voluntate peccandi, non censetur graviter, sed leviter cooperari, qui occasionem ei præbet peccatum illud exequendi. Ita *Sotus l. 6. de just. quæst. 1. art. 5.* item *Henriq. Azor. Valent. Medin. Salon. Manuel, Lop. etc. apud Sanch. Dec. l. 1. c. 6. n. 13. cum Coninck et Salas. ap. Bon. de pœnit. quæst. 5. sect. 2. p. 2. §. 3. diff. 3. n. 19. et* 20. Veneror tantorum DD. auctoritatem, sed non auderem recedere à sententiâ contrariâ, quam sequendam censeo, et tenent *Sanch. loc. cit. n. 14. cum Cajet. Nav. et Fill.* item *Bonac. de peccat. d. 2. quæst. 4. p. 2. §. un. n. 21. Ronc. tract. 6. de char. c. 6. quæst. 6. Tamb. Dec. l. 5. c. 1. §. 4. n. 65. et Spor. in V. præc. c. 1. ex n. 45.* qui vocat communem et certam. Ratio mihi valdè potens, quia, licèt meretrix sit in actuali voluntate peccandi, certè tamen sibi infert ruinam graviter majorem, opere complendo illud particulare fornicationis peccatum. Is igitur, qui illi cooperatur ad peccatum consummandum, dupliciter graviter peccat, tum contra charitatem, tum contra castitatem, ut mox meliùs patebit ex infrà dicendis.

Si autem res quæ petitur sit indifferens, et benè possit præstari sine peccato alterius, ut esset petere mutuum ab usurario, juramentum à falsum juraturo, sacramentum à sacerdote peccatore, et similia;

Prima sententia tenet, non esse peccatum grave, petere prædicta sine justâ causâ. Ratio, quia, ut ajunt, cùm usurarius ille, aut sacerdos, etc. jam habeat voluntatem deliberatam peccandi, non inferes ipsi grave damnum, si proponas illi occasionem, quâ exequatur peccatum præter tuam intentionem; ea enim anticipatio operis externi peccatum illius tantùm accidentaliter variat. Ita *Lugo de just. d. 25. ex n. 234. Cajet. 2. 2. q. 78. a. 4. et in Summa v. Usura, Sot. l. c. dub. 1. Nav. summa c. 17. n. 262. Sa v. Usura, n. 5. item Arag. Led. et alii ap. Sanch. Dec. l. 3. c. 8. n. 23.* et probabilem putant ipse *Sanch. Pall. et Tamb.*

Secunda verò *sententia*, quam amplectimur, tenet id esse peccatum mortale tam contra charitatem, quàm contra virtutem, ad quam lædendam occasio proximo præbetur, petendo ab illo mutuum, sacramentum, aut juramentum sine gravi causa; nam, cùm adsit gravis causa, petens omninò excusatur, ut docet *D. Th. 2. 2. quæst. 78. art. 4. cum S. Aug. Elbel de scand. n. 365. et aliis comm. apud Salm. de contract.*

c. 3. punct. 13. n. 120.; quia licitè potest homo, causâ alicujus sui notabilis boni, permittere peccatum alterius, quod provenit tantùm ex illius malitia. Petens autem sine justa causa peccat primò contra charitatem, quia est causa mortalis, ut proximus patiatur grave damnum spirituale; nam præscindendo à quæstione, an actus externus augeat malitiam actûs interni, ut tenent *Scotus*, et sui discipuli cum *Dupasq. Theol. tom. 4. disp. 2. quæst. 5.*; quia (ut dicunt) integritas, seu difformitas actûs externi diversa est ab integritate actûs interni, cùm actus externi et interni sint diversæ rationis: vel an, manente voluntate plenâ erga peccatum, actus externus nihil addat malitiæ actui interno, ut tenent probabiliùs *D. Th. Gonet in Clypeo to. 3. diss. 7. art. un. Estius l. 2. dist. 42. §. 2. et alii*, quia tota malitia actus externi consistit in voluntate. Sed quidquid sit de hoc, etiam Thomistæ, prout declarat *Estius*, dicunt, quòd, cùm contingit perpetratione operis mali voluntatem magis affici ad rem concupitam, tunc sine dubio per opus externum additur aliquid malitiæ, quia tunc ipsius voluntatis malitia augetur. Quapropter, quamvis, speculativè loquendo sit probabilior Thomistarum sententia, practicè tamen dicimus, quòd ex communiter contingentibus per actum externum semper augeatur malitia voluntatis, ob ejus majorem complacentiam, conatum, diuturnitatem, etc. ut advertit benè *Habert de act. hum. c. 8. q. 2.* Hinc *Estius loc. cit. in fine* sic concludit: *Cæterùm, quoniam externum opus reverà peccatum est, hinc fit, ut semper dicendum sit plus mali eum fecisse qui peccatum opere perpetravit, quàm qui in sola voluntate continuit.* Cùm igitur peccator actu externo notabilem majorem ruinam sibi infert, non potest excusari à peccato gravi contra charitatem, qui sine gravi causa cooperatur illi ad opus exequendum, ut ait etiam *Cont. Tourn. de præc. char. sect. 7. punct. 1. §. 2. in fine, Ex his*: charitas enim nos obligat ad vitandum damnum grave proximi, quotiescumque sine notabili incommodo id possumus. Cùm autem habemus gravem causam petendi, non possumus sine gravi incommodo à petendo abstinere; et ideò tunc equidem excusamur: secùs verò, si causa sit levis, et tantò magis si sit illicita, aut vana. Ita *Bus. n. 49. Sanch. Dec. l. 3. c. 8. n. 22. et 23. cum Valent. Arag. et Conrad. Sylvest. v. Usura. 7. q. 1. Molin. tom. 2. de just. d. 335. concl. 4. Ronc. tr. 6. de*

char. c. 6. q. 6. Tamb. Dec. l. 5. c. 1. §. 4. n. 76. Salm. de contract. c. 3. punct. 13. n. 123. et tract. 21. c. 8. n. 123. cum Pal. Bann. et Trull. Bonac. de pecc. d. 2. q. 4. p. 2. n. 21. cum Suar. et Fill., et censet *Bon.* rationem primæ sententiæ non videri satis firmam. Item *Sporer in V. præc. c. 1. n. 46. cum S. Antonin. Vasq. Pont. Palud. Aug. et aliis ap. AA. cit.* Et eamdem nostram sententiam sequitur etiam *P. Elbel, de scand. n.* 365. asserens hanc esse communem.

Probabiliter tamen *Sporer n. 47. cum Less. Hurt. et aliis* excusat ab hoc peccato contra charitatem petentem sine justa causa mutuum ab usurario parato, si usurarius ob multitudinem petentium æque certè ac facilè præstabit alteri pecuniam illam ad usuras; quia tunc non adest obligatio impediendi peccatum, quod ille æquè certè aliàs patraret. Verùm dicimus, quòd petens sine gravi causa, etiam in casu mox posito, non excusatur ab alio peccato gravi contra virtutem, ad quam lædendam moraliter inducit proximum. Et hoc, etiamsi daretur casus, quem practicè jam diximus moraliter impossibile esse evenire, quòd opere externo non augeretur malitia proximi parati ad peccandum. Ratio, quia sine justa causa nunquam licet cooperari ad actionem objectivè malam: concurrere enim moraliter, etsi permissivè, ad actum objectivè malum sine justa causa, per se semper est malum; prout certum est, quòd inducere amentem ad pejerandum, fornicandum etc., etiamsi ille non peccat, est grave peccatum contra virtutes oppositas, ut communiter dicunt *Salm. de leg. c. 3. punct. 4. n. 49. et Bus. n. 155. cum Laym. Bonac. Pal. Sanch. Gran. etc.* Hinc eodem modo petens sine gravi causa mutuum ab usurario, sacramentum à sacerdote peccatore, quamvis parato, peccat non solùm contra charitatem, sed etiam contra justitiam, aut religionem, ut dicunt *Salm. de contract. c. 3. punct. 13. n. 123. et de sacram. in genere. c. 8. punct. 2. n. 36. Sanch. Bec. l. c. cum Sylvest. Mol. Valent. Pal. Trull. Villal. Ban. Tap. apud Salm. loc. cit. n. 123. in fine.*

Notant autem *Sporer loc. cit. n. 75 et Pontius de matr. l. 5. c. 18. n. 51. cum Soto et Cajet.* quòd ad mutuum licitè petendum ab usurario non requiritur præcisa necessitas, sed sufficit quævis notabilis utilitas, sive ad conservationem, sive ad decentiam statûs, aut familiæ: putà (ut ait *Pont. cum*

iisdem DD. cit.) si vir nobilis petat mutuum ad exercenda torneamenta cum suis amicis, et aliàs abstinendo aliquam notam incurreret.

ARTICULUS II.

An, et quando scandalum passivum permitti possit aut ob illud vitandum aliquid omitti debeat?

48 *Quando scandalum passivum permitti possit?*
49 *An sufficiat sola utilitas ad petendum mutuum ab usurario, et sacramenta à ministro excommunicato, vel peccatore?*
50 *An aliquando teneamur omittere, vel differre bona spiritualia ad vitandum scandalum alterius?*
51 *An aliquando teneamur omittere quædam præcepta?*
52 *An dimittere bona temporalia? An peccet graviter mulier utens veste virili?* Vide *ibid.* alios casus.
53 *An puella decenter ornata teneatur se avertere à conspectu alicujus particularis eam concupituri?*
54 *Quid si se ornet ornatu superfluo?*
55 *Quid si putet in genere aliquos scandalizandos? Et an peccent graviter mulieres pectus ostendentes?*
56 *Quomodo peccent obscœna componentes, aut repræsentantes, aut pingentes?*
57 *An liceat suadere minus malum, ad majus evitandum?*
58 *An aliquando liceat permittere ruinam proximi?*

48. — « Resp. 1. Permitti non potest absque necessitate, » vel utilitate propria, vel aliena. Ratio est, quia tenemur » ex charitate impedire peccata proximi, si facilè possimus, » *Laym. c.* 23. ex commun.

Unde resolvuntur hi casus :

« Absque causa non licet petere mutuum ab usurario, » vel ab infideli juramentum per falsos deos, à concubinario » administrationem Sacramenti, vel ut celebret : cùm enim » absque peccato id non sit facturus, cooperareris ejus pec- » cato. *Suar. Sanch. Trull. l.* 1. *c.* 6. *dist.* 5. *n.* 15.

49. — « Resp. 2. Ex causa necessitatis, vel utilitatis potest

» permitti. Patet in dicto casu, qui simpliciter sine peccato » fieri potest; ideoque licet talia petere ex rationabili causa, » etsi alter ex malitia sit peccaturus. Requiritur autem major » necessitas, ut permittatur scandalum pusillorum, quàm » pharisaïcum. Item major, si plures sint scandalizandi; » si timeatur peccatum gravius; et denique, si certè præ- » videatur, quàm aliàs. *Laym. loc. cit. Bonac. d.* 2. *q.* 4. » *p.* 2.» (*Sufficit inde causa solius utilitatis alicujus momenti ad petendum mutuum ab usurario, ut Viva ex communi, et Salm. tr.* 21. *c.* 8. *punct.* 5. §. 3. *n.* 76. *cum Caj. Nav. Bon. etc. et ad petenda sacramenta à ministro peccatore, aut excommunicato tolerato, ut Laym. de char. c.* 13. *n.* 8. *cum Sanch. et Nav. ex S. Th. Vide dicta n.* 47. *et vide etiam infrà n.* 77. *v.* 4. *Licitum.*)

50. — « Resp. 3. Debet permitti, si alioqui propria salus » periclitaretur, vel aliis, præsertim communitati, grave » damnum immineret. Unde bona spiritualia necessaria ad » salutem nec debet nec potest quisquam dimittere ob cu- » jusquam scandalum. *Fill.* 28. *c.* 8.

« Resp. 4. Bona spiritualia (et secundùm *Lorcam ap. Dian.* » *p.* 5. *t.* 7. *r.* 24. etiam temporalia) non necessaria ad sa- » lutem non tenetur quis omittere, vel differre, ob scan- » dalum pharisaïcum, juxta illud *Matth. c.* 15. ℣. 14. *Si-* » *nite illos, etc.*, nisi tamen ex dilatione fructus speraretur: » faciliùs verò, ac sæpiùs talia bona differenda, vel etiam » omittenda sunt, ob scandalum pusillorum : v. gr. ingres- » sus religionis debet differri ob scandalum parentis, si con- » sensus illius brevì speretur. *Laym. loc. cit.*

Docet *S. Th.* 2. 2. *q.* 43. *art.* 7. quòd aliquando tenemur differre bona spiritualia non necessaria ad salutem, ob scandalum pusillorum, non verò ob pharisaïcum. Attamen notandum hìc est ex *Laym. de char. c.* 13. *n.* 8. *cum S. Th.* quòd scandalum pusillorum, post monitionem fiat pharisaïcum. Hinc, quamvis quis debeat differre ingredi religionem ob scandalum propinquorum, si illorum consensus brevì speretur, ut ait *Bus.*, potest tamen rectè ingredi, si ipsi pergant resistere, ut *Laym. cum. S. Antonin. Palud. etc. l. c. n.* 8. *in fine.* Sed quoad hoc punctum *vide omninò dicenda l.* 3. *n.* 68.

Et hìc præterea notandum, certum esse, ut dicunt *Sal-*

manticenses de IV. præcepto Decal. cap. unic. punct. 1. §. 1. *n.* 7. posse filios, inscio patre, religionem ingredi, aut clericatum sumere: maximè si sciant, patrem ex affectu carnali impediturum, quod regulariter accidit, ut benè advertit *Pinamon. De vocation. c.* 3. *circa initium.* Hinc docet *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 189. *art.* 6. *in corp.* quòd *rectè possunt filii, prætermisso parentum obsequio, religionem intrare etiam contra præceptum parentum.* Et *art.* 10. *in corp.* dicit quòd *filii non debent consilium sumere, nisi ab his, de quibus speratur, quòd prosint et non impediant, ex Eccli. c.* 37. ℣. 12. *Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, et cum injusto de justitia.* Atque *dicto art.* 10. *ad* 2. affert *S. Cyrillum*, qui super illa Evangelii verba : *Permitte me renuntiare his, qui domi sunt, etc.* sic loquitur : *Communicare proximis, indicat adhuc languentem, et retrocedentem : propter quod audit à Domino : Nemo mittens manum ad aratrum, et respiciens retrò, aptus est regno Dei. Respicit retrò, qui dilationem quærit cum propinquis conferendi.* Vide alia valdè utilia, quæ dicentur super hoc puncto *cit. l.* 5. *n.* 68. Tunc tantùm filiis non liceret ingredi religionem, quando relinquerent parentes in necessitate gravi, vel fratres in extrema, ut *Salm. de statu relig. c.* 3. *punct.* 3. §. 2. *n.* 53. *etc. cum S. Thom. et communi.* In dubio tamen, an necessitas sit talis, permittitur ingressus; cùm in dubio possideat libertas, ut docet *Sanch. Decal. l.* 4. *cap.* 25. *num.* 6. *Vide dicenda dict. lib.* 5. *ex num.* 66.

51. — « Resp. 5. Ad vitandum grave scandalum pusillorum » quædam præcepta impleri non debent, nisi tamen omissio » esset magis damnosa omittenti. *Vide Laym. l.* 2. *t.* 3. *c.* » 13. Ratio hujus est, quia tunc, concurrente duplici præ» cepto, scilicet naturali de cavendo scandalo, et positivo, » majus et fortius est naturale.

Quæstio est, an ad vitandum scandalum proximi sint omittenda præcepta? Certum est I. quòd præcepta, quæ omitti non possunt sine peccato, hæc numquam prætermittenda sint ob alterius scandalum, sive sit pharisaïcum ex illius malitia, sive pusillorum ex ejus infirmitate, aut ignorantia. Hujusmodi sunt præcepta fidei, et sacramentorum, quæ sunt necessaria ad salutem, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 43. *art.* 7. Item omnia præcepta naturalia; et quamvis

DD. aliqui dicant aliquando posse omitti præcepta naturalia affirmativa, nempe corrigendi peccatores, vel puniendi delinquentes, quando magis timetur damnum, quàm speratur fructus; tamen meliùs dicit *Palaus de charit. t.* 6. *d.* 6. *p.* 16. tunc veriùs in iis casibus ipsa præcepta cessare, et non obligare. Certum est II. quòd alia præcepta positiva nec etiam omitti possint si scandalum proximi esset pharisaïcum, quia tunc potius daretur illi occasio bona aliorum malitiosè impediendi, ut ait *Sporer de* 5. *præc. cap.* 1. *n.* 29. *ex D. Th. d. q.* 43. *art.* 8.

Dubium autem est, an sint omittenda præcepta positiva, ad scandalum pusillorum vitandum?

Prima sententia probabilis, quam tenent *Nav. Summ. c.* 24. *n.* 44. *Vasq. quæst.* 43. *art.* 7. *d.* 1. *Palaus d. p.* 16. *n.* 3. *cum A. de Leon* et probabilem putant *Croix l.* 2. *n.* 244. *ac Tamb. Dec. l.* 3. *c.* 2. *n.* 8. negat, quia præcepta etiam positiva, et humana non cessant obligare, quando scandalum non est datum, sed acceptum; magis enim tunc obstringit obligatio implendi præcepta tibi injuncta, quàm vitandi omissionem præcepti alteri impositi.

Affirmat verò *secunda sententia* probabilior, quam tenent cum *Busemb. Laym. de charit. c.* 3. *n.* 10. qui vocat communem, *Canus in rel. de pœn. p.* 5. *Suar. disp.* 10. *de scand. sect.* 4. *n.* 9. *Cont. Tourn de charit. sect.* 7. *punct* 1. §. 3. *concl.* 1. *Dixi. Roncaglia de char. c.* 6. *qu.* 7. *Sporer de* 5. *præc. c.* 1. *n.* 29. *et Salm. tract.* 21. *c.* 8. *punct.* 5. §. 3. *n.* 87. *cum Valent. Sylv. Bann. Led. Hurt. Med. Cord. et Lorca.* Citant etiam *Salm. S. Thom. in dict. art.* 7. Sed reverà S. Doctor ibi non loquitur de præceptis, sed de bonis spiritualibus, pro quibus veriùs intelligenda sunt consilia. Ratio hujus sententiæ est, quia præceptum generale de vitando scandalo proximi, cùm sit naturale, præferendum est præceptis positivis. At quia magnum esset incommodum mulieris, si ipsa ob scandalum alterius ad longum tempus abstinere à missa teneretur, ideo valdè probabiliter dicunt *Laymann. de charit. c.*13. *n.*10. *Cont. Tourn. loc. cit. Hunc tamen, et Sporer dict. c.* 1. *n.* 29 *et* 37. quòd illa ad hoc non teneatur, nisi pro una vel altera vice. Imò tenet *Elbel de scand. cum Ills. aliisque pluribus*, benè posse illam semel vel ite-

rùm omittere sacrum, sed ad hoc non teneri, cùm accidat scandalum omninò ex alterius malitia.

Ex dictis resolvuntur hi casus:

« 1. Prælati ecclesiastici non tenentur (imò nec possunt) » ea quæ ad bona Ecclesiæ conservanda sunt necessaria, v. » gr. lites, etc. omittere ad vitanda scandala pharisaïca, » imò etiam pusillorum; etsi his priùs reddi debeat ratio » rectitudinis. *Dian. part.* 5. *t.* 7. *r.* 24. *ex S. Thom. etc.*

52. — Quæritur, an ad vitandum scandalum sint dimittenda bona temporalia? Distinguit *D. Th.*, et docet 2. 2. *quæst.* 43. *art.* 8. quòd si bona sint propria, *tunc vel totaliter dimittenda, vel aliter scandalum est sedandum, scilicet per aliquam monitionem;* nam, factâ monitione de veritate justitiæ, scandalum evadit pharisaïcum, de quo nihil ampliùs curandum, ut docet idem *D. Thom. eod. loc.* Imò dicunt *Palaus de charit. tom.* 6. *d.* 6. *p.* 17. *Sanchez Dec. lib.* 1. *c.* 7. *n.* 11. *et Sporer de V. præcep. c.* 1. *n.* 32. *cum Suarez*, *Dian. etc.* numquam esse obligationem gravem patiendi magnam jacturam in bonis propriis, ne proximus patiatur scandalum, etiam ex infirmitate. Ratio, quia charitas erga proximum non obligat cum tanto incommodo. Hoc tantò magis procedit, si bona sint commissa ad conservandum, ut bona Ecclesiæ committuntur prælatis, et similia: ipsa enim nec etiam possunt dimitti propter scandalum alterius, utì possunt dimitti bona privata. Quamvis, ut monent rectè *Laym. de charit. c.* 13. *n.* 9. *cum S. Antonin. et Palud. ac Spor. loc. cit. d. n.* 32. etiam pro iis differri debet exactio, donec instruantur debitores de sua obligatione. Imo dicunt *S. Antonin. Cajet. et Val. apud Laym. ibid.* quòd si adhuc post monitionem populi scandalum nec etiam cesset, et magna immineat fructùs spiritualis jactura, tunc meliùs se geret prælatus, si procuret Ecclesiæ assensum, ut debitum remittatur. Attamen benè ait *Laym.* in hoc pensandas esse circumstantias tam bonorum dimittendorum, quàm scandali eventuri, et ne fortè ex remissione malitia debitorum magis augeatur: nam *S. Thom.* de eo casu *d. art.* 8. sic loquitur: *Propter scandalum pharisaïcum non sunt bona temporalia dimittenda, quia hoc et noceret bono communi: daretur enim malis occasio rapiendi; et noceret*

ipsis rapientibus, quia retinendo aliena in peccato remanerent.

« 2. Si fœmina utatur veste virili, vel contrà, tantùm
» ex levitate, sine pravâ intentione, aut periculo scandali,
» et libidinis, veniale tantùm erit; aliàs mortale, nullum
» verò, si ex necessitate. *Dian. part. 5. tr. 7. r. 32. ex S. Th.*
» *Sylv. etc.*

Si mulier utatur veste virili, ex se non est peccatum grave; sed posset grave esse ex circumstantiis periculi libidinis, vel scandali, ut *Laym. de charit. d. cap. 13. in fin. Sylvius ap. Cont. Tourn. de 6 decal. præcept. art. 7. sect. 3. Quæres 3. et Salm. tract. 21. d. c. 8. punct. 5. §. 2. n.* 62. Et hoc indicat *S. Th. 2. 2. q. 169. a. 2. ad 3.* ubi: *De se vitiosum est, quòd mulier utatur veste virili, aut è converso: et præcipuè, quia hoc potest esse causa lasciviæ: et specialiter prohibetur in lege* (*Deut. c. 22.*), *quia Gentiles tali mutatione habitûs utebantur ad idololatriæ superstitionem. Potest tamen quandoque hoc fieri sine peccato propter aliquam necessitatem, vel causâ se occultandi ab hostibus, vel propter defectum alterius vestimenti, vel propter aliud hujusmodi.* Secùs autem est tantùm veniale; et aliquando nullum, si adsit justa causa, v. gr. ad se occultandum, ut docent *D. Th. loc. cit. et Laym. ibid. cum Navar. et Cajet.* qui dicit præceptum *Deut. c. 22.* prout cæremoniale jam cessasse.

« 3. Peccatum, ex quo confessarium in confessione (ex infir-
» mitate tamen) graviter scandalizandum nosti, debes reti-
» cere. *Laym. loc. cit. ex Nav. etc.*

« 4. Uxor semel, vel iterùm debet omittere jejunium,
» ex quo maritus graviter offenderetur, et oriretur discor-
» dia. *ibid.*

« 5. Si, ituro te ad sacrum die festo, excitanda sit gravis
» rixa, vel cædes, non teneris ire. *ibid.*

« 6. Superior peccata subditi sæpè potest dissimulare ad
» vitandas turbas, et majora mala, quæ alioqui teneretur
» punire.

53. — « 7. Mulier quæ scit in se, vel in suî aspectu ali-
» quem in particulari scandalizandum, mortaliter peccat, si
» datâ operâ, ei se conspiciendam offerat: adeoque potest,
» et debet non tantùm publico, sed etiam sacro abstinere
» die festo semel, aut iterùm, ad peccatum illud evitandum.

» Dixi 1. *aliquem in particulari:* quia ob timorem scandali » alicujus ex communitate in genere vel etiam plurium, ab- » stinere, nimis esset difficile, et plenum scrupulis. Dixi 2. » *semel, aut iterùm*, quia sæpè nimis esset grave, et durum. » *Bonac. Sanch. Laym. loc. cit. n.* 10. *et alii. Vide Dian. part.* » 3. *tr.* 7. *r.* 21. *et* 22. ubi in contrarium citat aliquos aucto- » res negantes obligationem prætermittendi rem præceptam » ad evitandum aliorum scandalum.

Si ergo agitur de omittendis rebus præceptis, nempe missâ à puellâ, ne se offerat conspectui juvenis, à quo scit turpiter se concupisci, juxta secundam sententiam relatam *n.* 31. debet ipsa semel, et iterùm omittere sacrum: sed probabiliter etiam juxta aliam primam sententiam *ibid.* allatam, ut ait *Tamb. Dec. lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 8. benè posset, imò teneretur, non obstante scandalo illius, ecclesiam adire ad sacrum audiendum.

Si verò agatur de re non præceptâ, quæritur an peccet mortaliter puella, ad conspiciendum se præbens conspectui viri scandalum passuri? Affirmant cum *Busemb. S. Antonin. Sylv. Nav. Azor. etc. apud Sanch. Dec. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 16. qui asserit hoc esse commune, quando illa se offert, nullam aliam causam habens rationabilem, putà invisendi amicas, eundi ad ecclesiam, etc. Sed valdè probabiliter negant peccare graviter *Caj.* 2. 2. *qu.* 154. *art.* 4. *in fin. et qu.* 169. *a.* 2. *ad* 3. *Sanch. loc. cit. n.* 17. *cum. Nav. Med. et Azor.* item *Sporer de* 3. *præc. cap.* 1. *n.* 34 *et* 35. *cum Armill. et Pal. Less. lib.* 4. *n.* 113. *Salm. tract.* 21. *cap.* 8. *punct.* 5. §. 2. *n.* 59. et probabile putat *Croix lib.* 2. *n.* 247. *cum Bonac. et Diana.* Sufficit enim, ut dicunt, ad eam excusandam, saltem à mortali, causa ne ipsa suâ libertate privetur: cùm ex unâ parte hoc scandalum non est datum, sed acceptum ex malitia viri; et ex aliâ vice esset res valdè incommoda mulieri, et scrupulis obnoxia, si expendere deberet semper, an habeat justam causam egrediendi, vel non. Nequirem autem (ut benè ajunt *Palaus t.* 6. *d.* 6. *part.* 7. *n.* 4. *Sanch. d. n.* 17. *et Sporer n.* 35.) illam excusare à mortali, si ipsa ex vanitate ducta, et si scandalum illius viri non intendat, datâ operâ ejus aspectui se offerret. Hinc rectè dicunt *Spor. n.* 36. *et Dian. p.* 3. *tract.* 7. *r.* 3. *cum Hurt.* teneri mulierem sub gravi scandalum viri determinati vitare, si possit commodè

aliam ecclesiam adire, per aliam viam progredi, à fenestrâ abstinere, et similia: hoc tamen non intelligendum ad longum tempus, sed tantùm pro unâ vel alterâ vice, donec alter advertere possit se fugi ab illâ, ut diximus *dict. n. 51. in fin.* et asserit *Sporer n.* 37. dicens in hoc omnes consentire. Nequirem etiam mulierem à mortali excusare, si illa peteret aliquem locum, quem non adiret, nisi sciret ibi amasium adesse, ut rectè advertit *Sporer n.* 35.

54. — « 8. Mulier, quæ ex ornatu, etiam conveniente suo » statui, probabiliter prævidet, aliquem in particulari lapsu- » rum mortaliter, tenetur ad breve tempus eum dimittere, » aut talis conspectum fugere. Dixi *ad breve tempus:* quia » ad longum, nimis illi grave foret. *Vide Dian. l. c.*

Salmant. tract. 21. *cap.* 8. *n.* 59. *cum Cajet. Trull. Pal. Nav. etc.* asserunt nullo modo peccare mulierem se ornantem juxta suam conditionem; si hoc faciat ad placendum viro suo, vel ut sponsum inveniat, ut docet etiam *S. Th.* 2. 2. *qu.* 169. *a.* 2. vel tantùm, ne suâ libertate privetur, *Salm. ibid. n.* 60. Sed hoc semper intelligendum ad diuturnum tempus, aliàs tenetur saltem bis vel semel abstinere à conspectu juvenis eam concupituri, juxta dicta mox *n.* 53.

« 9. Si verò idem timeretur in particulari ex ornatu su- » perfluo, vano, et inconvenienti (quem assumere vanitatis, » et placendi causâ, ut videantur pulchræ, et procum faciliùs » inveniant, seclusis aliis, non nisi veniale est), teneretur » eum omninò dimittere, etiam sub mortali; quia nullum » habet jus ad illum ornatum, et ex altera parte tenetur » vitare peccatum alterius, quando commodè potest. *Vide Syl.* » *v. Ornatus.* » (*Idem rectè sentiunt Salm. loc. cit. ac Laym. tr.* 3. *cap.* 13. *in fine. Lessius autem lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 112. *censet tantùm per breve tempus fœminam teneri abstinere ab illo superfluo ornatu. Nota autem hìc quod docet S. Th.* 2. 2. *qu.* 169. *art.* 2. *ubi dicit, mulieres appetentes placere viris ex vanitate, quandoque peccare tantùm venialiter.* Alibi verò S. Doctor *in epist.* 1. *ad Tim. cap.* 2. *in fin.* sic ait: *Ornatus simplex, servatâ rectâ intentione, consuetudine, et conditione statûs, non est peccatum. De fucato autem semper est peccatum; mulieribus enim non permittitur ornari, nisi propter viros, et viri nolunt decipi, ut fucatæ eis appareant.*)
« Alii tamen, ut *Caj. Nav. cap.* 23. videntur docere, eam

» tantùm teneri sub veniali (sed minùs probabiliter), quando
» in particulari lapsus prævidetur, et brevi tempore absti-
» nendum est: qui etiam cum *Azor. Less. et Bon.* excusant
» à mortali eas, quæ ex consuetudine loci media ubera dete-
» gunt, fuco, pigmentis, alienis crinibus utuntur; dummodò
» non aliorum lasciviam, sed tantùm majorem pulchritudinis
» ornatum intendunt, absque alio fine mortali, aut lege par-
» ticulari id sub mortali prohibente. Addunt tamen fore grave,
» et mortale peccatum hujuscemodi morem detegendi pectus,
» vel tenuiter tantùm tegendi, ubi non est introducere. *Nav.*
» *n.* 19. *Less.* 112. *Laym. loc. cit. etc. Vide Bon. de matr.*
» *quæst.* 4. *p.* 9. *n.* 17.

55. — « 10. Si mulier non in particulari, sed in genere
» tantùm aliquos in se scandalizandos putet; modò eorum
» lasciviam non intendat, nec ei placeat (licèt ei placeat,
» quòd laudetur ut formosa), non videtur teneri abstinere
» ab illo ornatu, etiam superfluo, sub mortali, v. gr. fucando
» faciem; imò etiam denudando ex communi consuetudine
» pectus: nisi tamen denudatio, vel ornatus esset valdè tur-
» pis per se, ac directè ad libidinem provocans. Ratio est,
» tum quia est scandalum potiùs acceptum, quàm datum,
» et ornatus ille, ac pulchritudo remotè tantùm ad peccatum
» provocat, ut docent *Laym*, *et Bon;* tum quia nimis grave
» esset isti sexui, præsertim si maritum quærant, perpetuò
» sic abstinere; cùm illa occasio sit universalis, et perpetua,
» nec formosiores umquam licitè irent foras cùm pulchritudo
» naturalis plus noceat, quàm artificialis. *Plura de hâc re*
» *vide apud Dian. t.* 1. *r.* 30. *Bardel. lib.* 3. *d.* 5. *n.* 13.
» Interim fœminam nudum pectus gerentem non malâ inten-
» tione, etsi quidam excusent à mortali, ego tamen, inquit
» *Sa*, difficilè absolverem. Et certum est, quòd confessario
» incumbat hujusmodi ornatum dissuadere et deterrere ab eo.
» *Vide Sa, verb. Ornatus, etc. ll. cc.*

Quæritur, an peccent graviter mulieres ad suî ornatum ubera ostendentes? Acriter invehunt contra hunc morem *Natalis Alex. dec. l.* 4. *a.* 5. *reg.* 8. *de scandalo*, *et Roncagl. de charit. cap.* 6. *qu.* 5. *resp.* 3. dicentes hoc per se esse peccatum mortale, quia per se aliis grave scandalum affert: et hoc probari inquiunt ex SS. Patribus, qui hujusmodi consuetudinem magnoperè increpant. Cùm ego munus concionatoris gessi,

pluries etiam hunc perniciosum usum fortiter conatus sum exprobrare; sed cùm hìc officium agam scriptoris de scientiâ morali, oportet, ut dicam quod juxta veritatem sentio, et quod à DD. didici. Non nego I. quòd illæ fœminæ quæ hunc morem alicubi introducerent, sanè graviter peccarent. Non nego II. quòd denudatio pectoris posset esse ita immoderata, ut per se non posset excusari à scandalo gravi, tanquam valdè ad lasciviam provocans, utì benè ait *Sporer de V. præc. cap. 1. n.* 39. Dico verò III. quòd si denudatio non esset taliter immoderata, et alicubi adesset consuetudo, ut mulieres sic incederent, esset quidem exprobranda, sed non omninò damnanda de peccato mortali. Id tenent communissimè *Nav. Caj. Less. Laym. Bon. Salm. et alii plurimi. Nav. summ. cap.* 23. *n.* 19. sic ait: *Neque etiam fœminæ mortaliter peccant ostentantes pectora nuda, quo pulchriores videantur, absque aliâ malâ intentione mortali; quia nullo jure naturali divino, aut humano, saltem ad mortale obligante, vetatur.* Idem dicit *Cajetanus in* 2. 2. *qu.* 169. *art* 2. qui *vers. Secundò* sic ait: *Pectus à mulieribus nudum alicubi defertur, quod juxta morem patriæ non est de se mortale.* Idem docet *Lessius lib.* 4. *cap.* 4. *ex n.* 112. dicens: *Potest esse peccatum mortiferum, si pudenda non satis tegerentur; secùs in nudando pectore, ut Cajet. Fum. Nav.; nam partem illam nec natura, aut pudor postulat absolutè tegi. Grave tamen esset hujusmodi morem introducere.* Sententiam hanc dicit esse communem *Laym. lib.* 3. *tr.* 3. *c.* 13. *in fin. n.* 6. Idem censent *Azor. de* 4. *præc. c.* 18. *Sanch. dec. lib.* 1. *c.* 6. *n.* 7. *Bonac. de matrim. quæst.* 5. *punct.* 9. *n.* 17. *et Salm. de* VI. *præc. c.* 3. *punct.* 1. *n.* 16. *cum Sylv. Fill. etc.* (*contra S. Anton. Ros. et Eliz.*)*:* quia (dicunt) pectus non est pars vehementer provocans ad lasciviam. Videtur etiam huic adhærere *S. Th.* 2. 2. *qu.* 169. *art.* 2. ubi loquens de ornatu superfluo mulierum (ut patet ex 3. *objectione*), sic ait: *Et si quidem hâc intentione se ornent, ut alios provocent ad concupiscentiam, mortaliter peccant. Si autem ex quâdam levitate, vel etiam ex quâdam vanitate propter jactantiam quamdam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale.* Deindè addit: *In quo tamen casu possent aliquæ à peccato excusari, quando hoc non fieret ex aliquâ vanitate, sed propter contrariam consuetudinem: quamvis talis consuetudo non sit laudabilis.*

Deridet autem *Roncaglia* hanc rationem consuetudinis excusantis, dicens: *Potestne quæcumque consuetudo dare jus ad id quod aliis de suâ naturâ præbet gravem occasionem peccandi?* Sed immeritò deridet; nam patet, quòd consuetudo sic incedendi, non quidem det jus ad id quod est contra jus naturale, sed benè diminuat vim concupiscentiæ; ubi enim non est mos, majus scandalum dabunt illæ mulieres, quæ brachia aut crura ostendent, quàm eæ quæ pectus (modò denudatio sit moderata), ubi talis viget consuetudo, quia assuefactio efficit, ut viri ex tali visu minùs moveantur ad concupiscentiam, prout experientiâ constat. SS. autem Patres aut modo concionatorio sunt locuti, vel de usu immoderato, ut diximus. Tandem idem *Roncagl. l. c. in fine*, concedit modicam discoöpertionem pectoris excusare à peccato gravi. Et idem docet doctissimus *Sylvius* 2. 2. *q*. 169. *a*. 2. Cæterùm non dubito, quin oporteat, ut prudens confessarius sententiâ suprà relatâ magnâ cum discretione utatur, ne indulgeat nimiæ mulierum licentiæ, quæ libidinem involvet, cùm piè viventes non sic incedant. Benè enim *Croix lib*. 2. *n*. 248. *cum Eliz.* advertit, quòd ejusmodi fœminæ denudatione pectoris non raró quærunt inhonestè appeti à viris, ut illos sibi irretiant et captivent; et hanc ob causam rectè putat *Eliz.* plures fœminas damnationem pati. Hinc non dubito, quin hujusmodi indecens mos enixè à prædicatoribus, et confessariis, quantùm fieri potest, coërcendus sit, et extirpandus. Audiatur id quod docet *D. Antonin. p*. 2. *tit*. 4. *cap*. 5. ubi, quamvis detestetur enixè usum mulierum ostendendi ubera, quando talis usus esset valdè immoderatus, prout refert adesse in partibus Rheni, his verbis: *Si enim de usu patriæ est, ut mulieres deferant vestes versùs collum scissas usque ad ostentationem mamillarum, ut in partibus Rheni, valdè turpis et impudicus est talis usus, et ideò non servandus.* Attamen in sequenti §. *In quantùm*, addit: *Si enim mulier ornet se secundùm decentiam sui statûs, et morem patriæ, et non sit ibi multus excessus, et ex hoc aspicientes rapiantur ad concupiscentiam ejus, erit ibi occasio potiùs accepta quàm data; unde non mulieri, sed ei soli qui ruit, imputabitur ad mortale. Poterit autem esse tantus excessus, quòd erit occasio etiam data.* Sic denique concludit: *Ex prædictis igitur videtur dicendum, quòd ubi in hujusmodi ornatibus confessor*

invenit clarè, et indubitanter mortale, talem non absolvat, nisi proponat abstinere à tali crimine. Si verò non potest clarè percipere, utrùm sit mortale, non videtur tunc præcipitanda sententia (ut dicit Guillelm. specie in quadam simili) scilicet, ut deneget propter hoc absolutionem, vel illi faciat conscientiam de mortali, quia faciendo posteà contra illud, etiamsi illud non esset mortale, ei erit mortale, quia omne quod est contra conscientiam, ædificat ad gehennam, 28. q. 1. §. Et his. Et cùm promptiora sint jura ad solvendum quàm ligandum, cap. Ponderet, dist. 1. et meliùs sit Domino reddere rationem de nimiâ misericordiâ, quàm de nimiâ severitate, ut dicit Chrysost. cap. Alligant 26. qu. 7. potiùs videtur absolvendum, et divino examini dimittendum. Fateor tamen, quòd et prædicatores in prædicando, et confessores in audientiâ confessionum debent talia detestari, et persuadere ad dimittendum, cùm sint nimia et excessiva; non tamen ita indistinctè asserere esse mortalia.

56 — « 11. Peccant etiam graviter, qui componunt, describunt, repræsentant, vel pingunt turpia, et ad libidinem provocantia. *Bonac. Sanch. Fill.* »

Procul dubio componentes, sive repræsentantes comœdias valdè turpes excusari non possunt à peccato gravi. *Sanch de matr. lib. 9. d. 46. n. 42. cum S. Antonin. Ang. Sylv. etc.* Et ob quodcumque lucrum, ut *Tambur. Dec. cap.* 8. §. 5. *n.* 1.

Pariter graviter peccant pingentes, sive exponentes publicè imagines obscœnas, scilicet detectis pudendis, sive tenui velo coopertis, ut *Salm. tr.* 21. *c.* 8. *punct.* 5. §. 2. *n.* 64. *cum Sanch. Trull.* Secùs si, detectis aliis partibus, pudenda tegantur. *Salm. ib. cum Turr. Dian. et pluribus aliis.*

57. — Utrùm liceat suadere, aut permittere minus malum ad majus evitandum?

Prima sententia negat, prout tenet *Laym. de char. c.* 12. *n.* 7. *cum Azor. et aliis.* Ratio, quia comparativum non tollit positivum; unde qui suadet minus malum, verè malum suadet. Limitat verò *Laym. cum Azor.* nisi malum illud sit virtualiter inclusum in illo alio majori. Sic parato aliquem occidere potes suadere, ut manum tantùm amputet; eidem tamen, non alteri designato. Sic etiam volenti adulterari potes suadere fornicationem cum solutâ in generali, non autem in particulari. Admittunt hoc *Salm. loc. cit.* §. 1. *n.* 58. dummodò ille decre-

verit utrumque malum patrare, cum *Nav. etc.* At *Laym.* indistinctè loquitur, et *Sanch.* cum secundâ sententiâ, ut mox dicetur, hanc limitationem expressè rejicit : quia (dicit) tunc minus malum proponitur, non ut alter illud perpetret, sed ut à majori retrahatur.

Secunda igitur *sententia* probabilior tenet, licitum esse minus malum suadere, si alter jam determinatus fuerit ad majus exequendum. Ratio, quia tunc suadens non quærit malum, sed bonum, scilicet electionem minoris mali. Ita *Sanch. de matrim. lib. 7. d. 11. n. 15. cum Sot. Mol. Nav. Medin. Sylvest. et aliis pluribus, ac Salm. loc. cit. cum Cajet. Sot. Pal. Bon. etc.* et probabilem putat *Croix lib. 2. n. 223.* Hinc docet idem *Sanch. n. 19. cum. Cajet. Sot. Covar. Valent.* parato aliquem occidere, licitè posse suaderi, ut ab eo furetur, vel ut fornicetur. Et probat ex *S. August. in c. Si quod verius, caus. 33. q. 2* ubi : *Si enim facturus est, quod non licet, jam faciat adulterium, et non faciat homicidium : et vivente uxore suâ, alteram ducat, et non humanum sanguinem fundat.* Ex quibus verbis, *jam faciat adulterium*, probat *Sanch. dict. n. 15. cum Soto, Mol. Nav. Abb. etc.* S. Doctorem non tantùm permittendo, sed etiam suadendo locutum fuisse. Et hoc addit *Sanch. n.23. cum Salon.* licere non solùm privatis, sed etiam confessariis, parentibus, et aliis, quibus ex officio incumbit impedire peccata subditorum.

58. — « Resp. 6. Potest aliquando permitti proximi ruina, » quando is paratus est ad malum, et alter non intendit, ut » peccet, sed tantùm, non auferendo occasionem, permittit » unum peccatum, ne fiant plura, ita ut permissio sit impe- » ditiva majoris mali.

Unde resolves :

« 1. Hero licet non auferre occasionem furandi filiis, aut » famulis, cùm eos nihilominùs ad furandum propensos, et » paratos novit, ut sic deprehensi puniantur, et resipiscant : » tunc enim rationabiliter permittit furtum unum, ut eviten- » tur plura, *Sanch. Laym. Bon.* » (*Et hæc sententia videtur satis communis cum Sanch. de matrim. lib. 10. d. 12. n. 52. qui citat pro ea Sot. Led. Nav. Sa, etc. Et consentit D. Th. in Supp. 3. part. q. 62. art. 3. ad 4.* ubi : *Quandoque vir uxo-*

rem suspectam de adulterio habens ei insidiatur, ut deprehendere possit eam cum testibus in crimine fornicationis; et sic potest ad accusationem procedere. Idem admittit Cont. Tourn. de charit. sect. 7. punct. 1. §. 3. in fin. cum Antoine.)

« 2. Probabile est non licere talia ultrò ponere, aut iis objicere, quia positivè concurreret ad peccatum; et non tam auferret occasionem, quàm poneret: *Sa v. Peccatum*, et *Sanch.* qui ex eâdem causâ docet non licere marito dare uxori ansam adulterandi, vel adultero, ut tentet uxorem. Interim probabiliter contrarium docet *Laym. lib. 2. t. 3. c. 13.* Quod confirmari potest exemplo Judith, quæ vix aliter videtur fecisse *c.* 9. Cùm enim sciret permissionem libidinis in Holoferne fore impeditivam malorum, posuit ei occasionem, nempe ornatum suum, alioqui licitum, et tamen communiter censetur in hoc non peccasse. *Vide Bon. d. 2. q. 4. p. 2. et Palaum hic.*

Et hoc probabile putant etiam *Viva de IV. præc. q. XI. art. 5. n. 12. vers. Infertur IV. Laym. de charit. c. 13. n. 5. cum P. Nav. Item Elbel de scand. n. 377. et Sporer de V. præc. c. 1. n. 65. cum Dian. et Tamb.* et probat ex *l. Si quis servus, et de furtis;* ubi permittitur domino tradere servo sæpè sollicitato à fure res, *ut ad furem deferat, ut sic fur deprehensus cum re furtivâ, et punitus, non amplius sollicitet.* Quem textum dicit *Spor. cum P. Nav. Pal. apud Tamb.* locum habere etiam in foro conscientiæ. Contradicunt tamen *Sanch. de matrim. lib. 10. d. 12. n. 53. cum Sa, item Bon. de scand. d. 2. q. 4. p. 2. n. 34. et Spor. loc. cit. n. 63.* vocans hanc probabiliorem, quia (ut dicunt) hæc videtur positiva inductio, sive ad peccatum cooperatio, quæ est intrinsecè mala. Sed hoc non obstante, satis probabilis videtur prima sententia, quia, cùm maritus, vel dominus præbet ansam mœchandi vel furandi, non verè inducit ad peccandum, sed præbet occasionem, et permittit peccatum alterius, ex justâ causâ, scil. ut se indemnem servet à periculo damni obventuri. Aliud enim est inducere, aliud præbere occasionem. Illud est intrinsecè malum, non autem hoc; alioquin numquam liceret, etiam ex causâ justâ, petere mutuum ab usurario, juramentum ab infideli, etc. quod est contra communem DD. sententiam (quidquid aliquis dicat), et contra *D. Th. cum S. August. 2. 2. q. 78. a. 4.* Unde *S. Th.* ibi hanc regulam dat: *Inducere hominem ad pec-*

candum nullo modo licet; uti tamen peccato alterius ad bonum, licitum est. Imò S. Doctor videtur *ibid.* etiam opinioni mox allatæ expressè adhærere, exemplo decem virorum, qui dixerunt ad Ismael (*Jerem. c. 41. ℣. 8.*): *Noli occidere nos, quia thesauros habemus in agro.* Et hos S. Doctor asserit minimè peccasse.

ARTICULUS III.

An liceat alterius peccato materialiter cooperari.

59 *Quando liceat materialiter cooperari peccato proximi?*
60 *An liceat nubere cum sponso existente in mortali, vel obstricto voto castitatis?*
61 *An reddere debitum eidem?*
62 *An dare communionem peccatori occulto?*
63 *Quid liceat famulis? Et quæ sit cooperatio* materialis, *et quæ* formalis?
64 *An comitari herum ad lupanar, etc. Et an comitari concubinam ad herum?*
65 *An deferre munera meretrici?*
66 *An aperire ostium meretrici? An deferre scalam, ut dominus ascendat ad mulierem?*
67 *An scribere litteras amatorias?*
68 *An ministrare carnes in die vetito?*
69 *An liceat cauponibus dare vinum ebriosis, vel carnes in die vetito?* Vide alia apud *Busemb.*
70 *An locare domum meretrici, et usurariis?*
71 *An vendere aleas, gladios, venena, etc.?*
72 *An agnum Judæo?*
73 *An liceat christianis captivis remigrare, etc.*
74 *An adjuvare tyrannum?*
75 *An vehere annonam ad hæreticos? An aurigis vehere meretricem?*
76 *An accipere munera ab amasio? An reddere gladium occisuro?*
77 *An liceat petere juramentum à pejeraturo? Et mutuum ab usurario sine gravi causâ?*
78 *An adjuvare usurarium? An dare mutuum abusuro?*
79 *An petere sacramenta ab excommunicato, vel à peccatore; et an à parato?*
80 *An dare cibos vetitos?*

59. — « Resp. Cooperari tantùm materialiter, subministrando tantùm materiam, et facultatem peccandi, vel ex-

» hibendo objectum, licet, si sequentes conditiones adsint: » I. Si tuum opus, vel cooperatio sit secundùm se bona, » vel saltem indifferens. II. Si bonâ intentione, et rationa- » bili ex causâ fiat, et non ut juves alterum peccare. III. Si » alterius peccatum impedire nequeas, aut saltem non te- » nearis propter causam rationabilem. Circa quam notant » *Sanch. et Laym.* etsi ejus gravitas certâ regulâ definiri » nequeat, sed prudentis judicio metienda sit; tantò tamen » graviorem requiri, 1. Quantò gravius est peccatum, cujus » occasio datur. 2. Quantò probabilius est, te non cooperante » alterum non peccaturum: aut quantò certior est affectus » peccati. 3. Quantò propinquius tua cooperatio peccatum at- » tingit. 4. Quantò minùs juris habeas ad tale opus. 5. Deni- » que quantò magis peccatum cum justitiâ pugnat, idque » propter damnum tertii: *Laym. l. 2. tr. 3. c. 13.*

S. Antonin. Gabr. Sylvest. etc. apud Sanch. in Decal. l. 1. c. 7. n. 4. videntur sentire, nullo casu licitum esse cooperari ad peccatum alterius: at hoc communiter DD. permittunt, si debitæ conditiones adsint. *Vide Tamb. Dec. l. 5. c. 1. §. 4.* Et *Sanch. l. c.* censet auctores citatos locutos fuisse casu, quo absit justa causa excusans; vel quando cooperatio est intrinsecè mala. Semper autem est intrinsecè mala illa actio, quæ ex se determinata est ad peccatum: utì esset, quærere domino concubinam, idola fabricare, et quid simile. Secùs, si actio potest fieri sine peccato, putà ministrare mensæ, aperire januam, etc. Hinc ad licitè cooperandum peccato alterius, *vide conditiones requisitas apud Busemb.* ut mox suprà.

Unde resolves hos casus:

60. — « 1. Hoc modo licitè materialiter cooperatur sponsa » contrahens cum sponso quem scit sacramentum accipere » in peccato mortali: sciens verò eum habere votum casti- » tatis, peccat contrahendo cum ipso, quia ad contractum » illicitum concurrit. *Laym. l. c. ex Sanch. l. 7. de matr.* » *d. 11. n. 11.*

61. — « 2. Licitè quoque post matrimonium contractum » materialiter cooperatur conjux, si conjugi obstricto voto » castitatis reddat debitum: imò ad id tenetur ex justitiâ,

» si eum exigentem non possit à proposito avertere. *Ibidem.* »
(*Et hæc est communissima et probabilior sententia cum Suarez, Lugo, Laym. Bonac. Pal. Sanch. Concina, Holzmann, Bonac. etc. licèt opposita cum Pontio, Croix, Comit. Sylv. etc. etiam sit probabilis; vide dicenda l. 6. n. 944*).

62. — « 3. Similiter parochus Eucharistiam licitè potest, » et debet ministrare peccatori, et excommunicato, et hæretico occulto, si petat publicè; imò confessarius præbere » debet petenti etiam privatim, si ex solâ confessione ejus » peccatum novit. *Ibid.* » (*Et ità tenendum ex communissimâ sententiâ cum Spor. de Sacr. pœn. n.* 860. *etc. contra Petrocor. Vide dicenda l.* 6. *n.* 658.)

63. — « 4. Excusantur à peccato famuli, si ratione sui famulatûs præstent quædam obsequia, quæ sine gravi suo » incommodo negare non possint; ut v. gr. vestiant dominum, sternant equum, comitentur ad lupanar, meretrici » deferant munera, eidem venienti aperiant ostium: quia » hæc tantùm remotè se ad peccatum habent, et sine iis peccatum fieret. Unde tamen non sequitur, alteri cuivis licere » ea præstare. *Bon. p.* 11. *cap.* 26. *Azor. t.* 2. *l.* 12. *c. ult.* » *q.* 8. *Laym. l.* 2. *t.* 3. *c.* 13. *Sanch. l.* 1. *mor. c.* 7. *n.* 21. » (*Sed vide n. seq.* 64.)

Ad distinguendum autem, quando cooperatio sit materialis, et quando formalis; alii dicunt ut *Cardenas*, et *M. Milante in prop.* 51. *Innoc. XI.* quòd cooperatio tunc sit materialis, quando ipsa per accidens et remotè conducit ad peccatum alterius; tunc autem formalis, quando per se, vel ob aliquam circumstantiam adjunctam, proximè conducit ad executionem peccati, licèt per se esset indifferens. Sed meliùs cum aliis dicendum illam esse formalem, quæ concurrit ad malam voluntatem alterius, et nequit esse sine peccato: materialem verò illam, quæ concurrit tantùm ad malam actionem alterius, præter intentionem cooperantis. Hæc autem est licita, quando per se actio est bona vel indifferens, et quando adest justa causa et proportionata ad gravitatem peccati alterius, et ad proximitatem concursûs, qui præstatur ad peccati executionem. Ratio, quia, cùm tu præstas actionem indifferentem sine pravâ intentione, si alter illâ abuti voluerit ad suum peccatum exequendum, non teneris nisi ex charitate illud impedire; et quia charitas non obligat cum

gravi incommodo, ideò ponens tuam cooperationem cum justâ causâ, non peccas : tunc enim peccatum illius non provenit ex cooperatione tuâ, sed ex malitiâ ipsius, qui tuâ actione abutitur. Nec potest dici, quòd tua actio, etsi indifferens, conjuncta tamen cum circumstantiâ pravæ intentionis alterius, evadat mala; nam reverà actio tua non est per se conjuncta cum malâ voluntate illius, sed ille conjungit suam malam voluntatem cum actione tuâ; unde tua actio non erit tunc causa per se influens in peccatum, sed tantùm occasio quâ ille abutitur ad paccandum. *Vide dicenda l.* 4. *n.* 571.

64. — Quær. I. An famulus ratione famulatûs possit comitari herum ad lupanar, vel sternere equum? Affirmat *Busemb. hic cum Nav. Man. etc. ap. Sanch. Dec. l.* 1. *cap.* 7. *n.* 22. At probabiliùs non sufficit ad id sola ratio famulatûs, etiamsi sine famuli ope herus adiret; saltem requiritur metus gravis damni. Ita *Sanch. l. c. Viva in prop.* 51. *Inn. XI. n.* 3. *Salm. tract.* 21. *c.* 8. *n.* 72. qui rectè advertunt id numquam licere, si herus ex comitatu animosior reddatur. An autem liceat famulo deducere concubinam in domum heri? Dicit *Sanch. l. c. n.* 25. *cum Nav. et Man.* quòd si inter dominum et concubinam jam conventum erat, tunc famulus solâ ratione famulatûs excusatur, quando dominus etiam sine famulo æquè peccatum committeret (aliàs non excusatur nisi ex metu gravis damni, ut *Sanch. n.* 22.). Et idem ait *n.* 23. de famulo deferente concubinam curru vel sellâ. Sed meritò id non admittunt *Carden. et Milant. in dict. proposit.* 51. *et P. Concina t.* 2. *pag.* 284 *et* 285. Idque tantò magis non admittendum de famulo vocante concubinam ad domum heri contra *Azor.* Et idem dico de aurigis et nautis vehentibus meretricem ad amasium, qui tantùm excusari possunt ob metum gravis damni; *vide n.* 75.

65. Quær. II. An liceat famulo deferre munera meretrici ratione famulatûs? Affirmant, loquendo tantùm de esculentis et aliis munusculis, *Bus. et Sanch. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 29. *Spor. de* 5. *præc. cap.* 1. *n.* 99. *et Pal. de char. p.* 11. *n.* 4. *cum Nav. et Azor.* Sed veriùs *P. Conc. t.* 2. *p.* 284. putat hoc esse intrinsecè malum, quia reverà munera per se turpem amorem fovent.

66. — Quær. III. Utrùm liceat famulo ostium meretrici aperire? Negat *Croix lib.* 2. *n.* 253. at communiùs affirmant

cum *Salm. d. cap. 8. n. 74. Laym. de charit. c. 13. resp. 3. Tamb. cum Sanch. Dian. Azor, Sa, Rodr. etc.* Nec officit proposit. 51. *Innocent. XI.* dicens : *Famulus qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, et multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, putà, ne à domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.* Nam ly *aperiendo januam* ex ipsomet contextu intelligitur de aperitione per vim confectâ, ut rectè dicunt *Roncagl. de char. tract. 6. in reg. pro praxi n. 4. post cap. 6. Salm. ibid. n. 74.* modo (ajunt) ipso non aperiente, adsit alius qui aperiat.

Quær. IV. An ex metu mortis vel magni damni liceat famulo subjicere humeros, vel deferre scalam domino ascendenti ad fornicandum, vi aperire januam, et similia ? Negant *Viva, et Milante in dict. prop. 51. P. Concina t. 2. pag. 280. Salm. ibid. n. 75. Croix lib. 2. n. 244. et alii*, quia, ut dicunt, tales actiones numquam licent, utpote intrinsecè malæ. Sed contradicunt *Busemb. infrà n. 68. Sanch. dict. c. 7. n. 22. et Less. l. 2. cap. 16. n. 59.* quorum sententia, spectata ratione, mihi probabilior videtur. Ratio, quia, ut mox suprà diximus, cùm tu præstas actionem per se indifferentem, scilicet, quæ potest esse bona et mala, non teneris, nisi ex charitate ab illâ abstinere, ne alter eâ abutatur ad peccandum ; quando autem aliàs grave damnum metuis, licitè permittere potes peccatum alterius ; nam ex unâ parte charitas te non obligat, ut cum gravi damno peccatum ejus avertas ; et ex alterâ malitia alterius nequit mutare naturam tuæ actionis, ita ut de indifferenti evadat intrinsecè mala. Et idem mecum sentit doctus *Auctor Continuationis Tournely de furto et restit. item de charit. sect. 7. punct. 1. §. 3. Quær. 1.* dicens : *Non teneor grave subire detrimentum, ut alterius peccatum avertam : ipse sanè malitiam suam sibi imputet.* Nec potest dici, quòd præfatæ actiones sunt per se malæ, quia cooperantur ad peccatum stupri ; idque probari ex ipsâ prop. damn. ubi dicitur, *aut quid simile cooperando.* Nam respondetur, quòd tò *cooperando* non intelligitur de cooperatione formali, sed de materiali, cùm de eâ solùm locuti sint AA. propositionis, et in tali sensu certè fuit propositio proscripta. Non autem

verbis, *si id faciat metu notabilis detrimenti*, comprehenditur metus mortis; ibi enim declaratur qualis metus non excuset, *putà ne à domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur*: quæ mala certè non comprehendunt damnum mortis. Quia tamen prædictæ cooperationes verè concurrunt ad damnum stupri, quamvis solùm materialiter concurrant ad peccatum stupratoris, puto, nullum alium timorem excusare cooperantem, nisi mortis; nam aliàs ob solum metum jacturæ facultatum, vel infamiæ, non licet concurrere ad dehonorationem puellæ deflorandæ. *Vide dicenda lib. 4. n.* 571. ubi dicemus, non licere pariter tibi scalam, vel claves tradere furi, nisi ob timorem mortis, vel infamiæ, cum *Cont. Tourn. ll. cc.* Tradere autem gladium occisuro numquam licet, quia non licet occidi innocentem, ut tu mortem vites, ut benè docent *Conc. tom.* 7. *p.* 168. *Et Cont. Tourn. ibid. Vide lib.* 4. *n.* 697.

67. — Quær. V. An liceat famulo ob metum gravem scribere vel deferre litteras amatorias concubinæ domini? Quidquid alii dicant, puto cum *Salm. tr.* 21. *c.* 8. *p.* 5. §. 2. *n.* 68. *Sanch. n.* 26. *Viva n.* 3. *Laym. Bonac. Tambur. etc. cum Croix lib.* 2. *n.* 273. hæc numquam licere, quia formaliter concurrunt ad peccatum heri, fovendo turpem ejus amorem. Et hoc censeo dicendum cum *Sanchez et Salm. loc. cit. n.* 67. (*contra Pal. et Reb. ap. Tamb. n.* 18.) etiam in dubio, an litteræ contineant amatoria; quia, cùm constet de turpi amore, moraliter creditur turpia continere. Si verò contineant sola signa urbanitatis, etiam requiritur ad excusandum famulum causa justa, ultra obsequium famulatûs, ut dicunt *Salmant. Sanch. et Tamb. ll. cc.*

68. — Quær. VI. An liceat famulo ministrare carnes in die vetito? Negant *Salm. ibid.* §. 3. *n.* 81. *cum Pal. Vasq. Dian. etc.* Advertunt tamen in dubio præsumendum herum justâ causâ excusari. *Sed vide seq. n.* 69. *Qu. VII.*

« 3. Ad ea opera, quæ propinquiùs se ad peccatum ha-
» bent, aut juvant, v. gr. subjicere humeros, admovere
» scalas hero per fenestram ascendenti ad concubinam, de-
» ferre litteras amatorias ad meretricem, comitari ad duel-
» lum, etc. communis ratio famulatûs non sufficit, sed exi-
» gunt majorem necessitatem, et causam, ut licitè fiant;

» v. g. periculum gravis aut saltem notabilis damni, si de-
» trectent; *ibid.* » (*Sed vide dicta mox suprà ex n.* 66.)

69. — 6. « Sic enim excusantur caupones vendentes carnes » die jejunii comesturis, et vinum ebriosis, si alii æquè ven- » derent. *Sanch. Bon. etc.*

Quær. VII. An liceat cauponibus vendere vinum iis quos ebriandos prævident? Excusat eos *P. Conc. n.* 29. ex metu mortis, aut mutilationis, quia (ut ait) *tam venditio quàm potus sunt actiones indifferentes, et solà malitià bibentis intemperanter ebrietas accidit;* unde infert cauponem nonnisi ex charitate teneri impedire ebrietatem illorum. Probabiliùs tamen mihi videtur dicendum cum *Bus. hic n.* 6. *Bonac.* et *Sanch. Elb. n.* 583. *Spor. de* 5. *præc. c.* 1. *n.* 82. *Cont. Tourn. de charit. sect.* 7. *punct.* 1. §. 3. *Quær.* 3. *Si dicas. Tamb. n.* 36. *et aliis* satis communiter *apud Croix n.* 261. quòd caupones satis excusentur ob metum cujuscumque gravis damni, putà si aliàs notabiliter læderentur ex diminutione emptorum. Ratio, quia, cùm nullum eo casu grave damnum temporale obveniat se inebriaturo, charitas non obligat cum gravi incommodo peccatum illius vitare. Et idem dico cum *Busemb. ut suprà n.* 6. *et Sanch. ibid. ac Mazzot.* de præbente carnes comesturis in die vetito. Illud autem quod dicit *Tambur. n.* 37. *cum Sanch. et Pal.* scil. licitum esse vendere vinum eis qui revendent mixtum aquà, si æquè commodè nequeant aliis vendere, id non admittimus, nisi ob metum mortis, vel infamiæ.

« 7. Ea quæ ad peccatum proximè concurrunt, vel indu- » cunt, vel cum justitià pugnant, etsi ex genere suo sint » indifferentia, v. g. hero alterum occisuro gladium dare, » ostendere illum, qui ad necem quæritur, compulsare » campanam (sine scandalo tamen) ad concionem hæreticam, » meretricem, etsi conductam ac paratam, è domo evocare, » et ad herum deducere, furi scalam applicare, gerenti in- » justum bellum dare mutuas pecunias, pagum hæretico do- » mino vendere, gravissimam causam requirunt, hoc est, » metum tanti mali; quod secundùm leges charitatis nemo » teneatur subire ad evitandum malum alterius, v. gr. si » aliàs occidendus esset, *Laym. cap.* 13. *n.* 4.

70. — « 8. In civitatibus, in quibus vitandi majoris mali » causà permissum est, licet domum locare usurario (excipit

» tamen jus alienigenam), et meretricibus ; maximè si alii » conductores desint ; nisi tamen meretrices graviter nocerent vicinis honestis, vel ob situm ansam majorem darent » peccatis. *Sanch. lib.* 1. *mor. cap.* 7. *Bon. l. c.*» (*Ita etiam Salmant. tract.* 21. *cap.* 8. *punct.* 5. §. 2. *num.* 65. *cum Trull. Vasquez, Prado, Led. et Viva cum Suar. Less. Azor et aliis communiter.*)

71. — « 9. Excusantur à mortali, imò etiam veniali, si » causa adsit, artifices, qui faciunt, aut vendunt res indif» ferentes, quibus quis benè potest uti, licèt plurimi » abutantur, v. g. aleas, fucos, gladios. Ratio est, quia remotè » tantùm ordinantur ad peccatum, et simpliciter impediri » non possunt. Quòd si tamen abusus esset contra justitiam, » non liceret, v. g. si occisuro dares gladium ob magnum » pretium, quod offert. Item, si quis sciat hunc innocentem » non pervertendum, nisi per has suas merces ; quia modi» cum lucrum certæ saluti alterius est postponendum. *Sanch.* » *l. c.* Malum non est præsumendum : unde licitè possunt » vendi aleæ, fuci, gladii, venena (scil. ea tantùm, quæ » possunt deservire etiam ad medicinam) cuicumque, quem » iis abusurum fore non constet. » (*Ita Salmant. de contract. cap.* 2. *punct.* 3. *num.* 32 *cum S. Th. et communi.*)

Dubium autem versatur, quando verosimiliter creditur emptor abusurus? *Busemb. hic cum Sanch* dicit non licere illa vendere ob lucrum. At *Tamb. lib.* 5. *cap.* 1. §. 4. *n.* 33. *et Salmant ibid. n.* 33. *cum Bon. Rebell. Tap. Sylvest.* dicunt licere, si venditor non posset sine damno à venditione recedere : sive, ut loquitur *Tamb.* si jacturam pateretur, res suas non vendendo.

Eodem modo licitum esset vendere ornatus puellæ iis abusuræ, si illa ab aliis æquè emeret, ait *Croix lib.* 2. *n.* 263. *cum Navar. Azor, Sanch. Bon. Dian.* cùm, negando tunc venditionem, neque impediretur peccatum. Sed hoc non admittendum, juxta dicta *n.* 47. *vers. Secunda*, nisi venditor alioquin notabile patiatur incommodum.

72. — « 10. Excusantur etiam, qui ob justam causam » vendunt agnum Judæo vel infideli, usuro ad sacrificium. » Item qui Judæorum synagogas, hæreticorum templa, le» gitimo magistratu permittente, ædificant, vel restaurant : » præsertim si fieret æquè sine ipsis. *Navar. l.* 5. *cons.* 1.

» *de Judæis. Laym l. 2. t. 3. cap. 13. n. 4.* Venena autem
» vendere, nisi iis, qui benè iis usari putantur, v. g. ad
» confectionem colorum, vel medicinam, non licet. *Vide*
» *Sanch. 1. mor. c. 7*; unde venditio veneni, quod non servit,
» nisi ad hominis occisionem, simpliciter est mala.

73. — « 11. Christiani captivi, ex gravi metu, in trire-
» mibus Turcarum, vel hæreticorum, licitè remigant con-
» tra catholicos, sarcinas, machinas, arma ad bellum neces-
» saria convehunt, propugnacula ædificant, etc. Ita probabi-
» liter *Less. Sanch. Suar. Laym. lib. 2. t. 3. c. 13. contra Tol.*
» *et alios*, qui docent peccare mortaliter. Quòd si tamen eo
» loci res esset, ut hæc negantes à magno periculo classem
» christianam eriperent vel victoriam conferrent, tenerен-
» tur tantum bonum vitæ suæ anteferre. *Suarez, Sanch.*
» *Lessius, loc. cit.*

74. — « 12. Incolæ urbis, vel provinciæ, quam tyrannus
» occupavit, licitè manent inter iniquos possessores, eosque
» cogente imperio juvant excubiis, fossione, contributione :
» idque ex legitimi principis præsumpto consensu : ex quo
» etiam talia obsequia licitè promittunt cum juramento, ad
» majora mala sua, et legitimi principis declinanda. *Laym.*
» *loc. cit. n. 5.*

75. — « 13. Nautæ, et aurigæ catholici in Hollandiâ, etiam
» sine gravi metu, si absit prava intentio, licitè vehunt an-
» nonam ad castra hæreticorum, si adsint alii, qui illis ces-
» santibus facerent : quia, nisi id faciant, excludentur omni
» lucro tamquam osores boni publici. *Vide Less. lib. 2. c. 19.*
» *Sanch. lib. 1. c. 7. Fill. t. 22. cap. 5.* »

An autem liceat aurigis, aut nautis vehere meretricem ad amasium pro solâ mercede lucrandâ? Affirmant *Spor. de V. præc. c. 1. n. 94. Salm. tr. 21. cap. 8. punct. 5. §. 2. n. 72. cum Meroll. et Diana apud Tamb. d. cap. 1. §. 4. n. 30. ex Croix l. 2. n. 274. cum Nav.* quia (ut ajunt) hi sunt causa tantùm remotè cooperans. Sed rectè negant *Sanch. Dec. lib. 1. cap. 7. n. 25. Bon. de matr. p. 14. n. 6. Ronc. de char. cap. 6. Reg. in praxi n. 2. et Viva in prop. 51. Inn. XI. n. 5.* qui contrariam opinionem ait non esse solidè probabilem; hi omnes dicunt eos tantùm excusari ob grave damnum vitandum : imò *Angles apud Sanch.* putat id numquam licere, utpote intrinsecè malum.

76. — Adduntur alii casus : 1. Peccat puella acceptans munera ab amasio, qui turpiter eam concupiscit, quia fovet amorem. *Croix lib.* 2. *n.* 264. *cum Spor.*

2. Peccat reddens gladium occisuro, nisi metus gravis incommodi excuset. *Croix n.* 265. *cum Sanch. Bonac. etc. Sed vide l.* 4. *n.* 571. *v. Secùs circa fin.*

77. — 3. An liceat petere juramentum à pejeraturo? Negant *Vasq. et Sotus ap. Croix l.* 2. *n.* 268; item *Pontius de matrim. lib.* 5. *c.* 18. *n.* 62. *ex D. Aug. et D. Th.* 2. 2. *q.* 98. *art.* 4. *ad* 4. Ratio, quia (ut ait *S. Th.*) *in juramento ejus, qui falsum per verum Deum jurat, non videtur esse aliquod bonum quo uti liceat.* Sed probabiliùs affirmant *Salm. tract.* 21. *cap.* 8. *punct.* 5. §. 3. *n.* 78. *Cont. Tourn. de char. sect.* 7. *punct.* 1. §. 3. *Quær.* 3. *secunda pars. et Bonac. de* 2. *præc. d.* 4. *p.* 11. *n.* 1. *cum Cajet. Salon. Suar. Reg. Fill. Tamb. et Dian. ap. Croix loc. cit.* modò adsit justa causa; nempe si judex petat juramentum ratione officii (quod idem *S. Thom. loc. cit. in corp.* etiam admittit); vel si magni tua interest uti perjurio ad fraudes alterius manifestandas, ut jus tuum consequaris : et sic non deest bonum utile petentis, quod sufficit pro justâ causâ. Et ita intelligendus *D. Thom.* ex contextu verborum in *l. c.* Commune autem est licere petere ob aliquod bonum juramentum à juraturo per falsos deos. Ita *S. Thom. ibid et Sanch. dec. lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 21. *cum Gabr. Suar. Sayr. etc. contra Abulens.* Si verò res sit vera, et alter ignoret; vel sit falsa, et alter credat veram, non licet eum inducere ad jurandum, ut rectè dicunt *Salm. c.* 8. *n.* 79. *et* 80.

4. Licitum est petere mutuum ab usurario propter aliquod bonum; est communis sententia cum *S. Th.* qui 2. 2. *q.* 78. *a.* 4. sic docet : *Licet ab eo, qui usuras exercet, mutuum accipere sub usuris propter aliquod bonum, quod est subventio suæ necessitatis, vel alterius.* Et alibi, *de malo quæst.* 13. *art.* 4. *ad* 17. inquit : *Si aliquis propter aliquod bonum utatur malitiâ usurarii, accipiens ab eo mutuum ad usuram, non peccat. Si verò persuaderet, quòd mutuaret ad usuram ei, qui mutuare ad usuram paratus non esset, absque dubio in omni casu peccaret.* Idque licet, si adsit causa vel necessitatis, vel notabilis utilitatis; ut dictum est *n.* 49. et ut dicunt *Salm. loc. cit. n.* 76. *et* 77. *cum Caj. Nav. Sanch. Bon. Pal.* Asserit autem *Lugo d.* 25. *n.* 235. communem esse inter DD.

LIBER IV. (1)

DE PRÆCEPTIS DECALOGI, ET ECCLESIÆ.

TRACTATUS I.

DE PRIMO PRÆCEPTO DECALOGI.

« Hujus præcepti, prout est affirmativum, materia pro-
» pria sunt actus virtutis religionis. Est autem hæc virtus mora-
» lis, quâ interior, et exterior cultus Deo debitus exhibetur.
» Actus ejus internus est animi submissio, quâ infinitam
» Dei excellentiam veneramur. Externus est, quo internum
» testamur, ut oratio, sacrificium, etc. *de quibus vide Schol.*
» 1. 2. *et* 3. *parte.* Prout verò est negativum, prohibet vitia
» religioni opposita : quæ quia opponuntur virtuti inter mo-

(1) Qui liber 4tus hic inscribitur, in prioribus editionibus 3tius est. Si quis jam à diversis scriptoribus aut etiam in aliis *S. Alphonsi* operibus (non autem in hoc ipso Opere) librum 4tum Theol. mor juxta priores editiones citatum inveniet, quærat in hac edit. librum 5tum, eodem tamen numero. *Confer præfationem Editoris.*

Edit.

» rales præcipuæ, sunt peccata, post ea, quæ contra vir-
» tutes theologicas committuntur, gravissima et ex genere
» suo mortalia. Sunt autem duplicia : alia quæ opponuntur
» per excessum, ut superstitio cum suis speciebus : alia per
» defectum, ut irreligiositas cum suis. »

Ex hac igitur religionis virtute tenemur ad orationem, quæ apud *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 83. *art.* 1. definitur, ex *Damasceno*, *Petitio decentium à Deo*. Et probabiliùs est orationem nobis esse necessariam necessitate medii cum *Suar. Less. Laym. Bon. Azor etc. apud Salm. tract.* 21. *c.* 9. *punct.* 3. §. 1. *n.* 11. *S. Thom. ibid. contra Sylv. Led. Villal. etc.* qui putant, necessitate præcepti. Quando autem obliget præceptum orationis? *Salm. ibid. n.* 17. *cum Trull. et Villal. contra alios*, censent obligare per se triplici tempore, scilicet in instanti usu rationis, in articulo mortis, et semel saltem in anno. Dicitur *per se :* nam per accidens, certum est obligare, quando urget magna tentatio, quæ aliàs vinci nequeat : vel quando urget magna calamitas populi, aut proximi. *Salm. loc. cit. n.* 15.

CAPUT I.

DE SUPERSTITIONE, ET SPECIEBUS EJUS.

DUBIUM I.

Quid sit, et quotuplex.

1 *Quid est superstitio?*
2 *Quotuplex est superstitio?*
3 *Quis committit superstitionem falsi cultûs?*
4 *Quid superstitio cultûs superflui?*

1. — « Resp. 1. Superstitio est falsa religio, seu cultus
» vitiosus veri, vel falsi Numinis. *Less.* Et convenit cum defi-
» nitione communi ex *S. Thom.*, quâ dicit esse vitium, quod
» religioni opponitur secundùm excessum. Dicit *per excessum ;*
» non quòd Deus nimiùm coli possit, aut majore honore,
» quàm dignus sit : sed id intelligitur secundùm circumstan-
» tias, eò quòd exhibeas cultum, vel quem non debes, vel
» eo modo quo non debes, vel illi cui non debes.

2. — « Resp. 2. Superstitio est duplex; alia *cultûs indebiti*,
» sive incongrui, quo verus Deus, sed modo indebito, coli-
» tur, tribuendo ei cultum *falsum*, et perniciosum, vel *super-*
» *fluum*, qui nimirùm sit contra, vel præter Ecclesiæ consue-
» tudinem, ac præscriptum. Alia est ratione *rei cultæ*, cùm
» scilicet cultus Deo debitus falso deo, vel creaturæ defer-
» tur. Et hæc subdividitur in idololatriam, divinationem, et
» vanam observantiam; ad quam magia vel revocatur, vel
» potiùs quartam speciem constituit. *Laym. l.* 4. *t.* 10. *c.* 1.
» *ex S. Th. quæst.* 92. *art.* 2.

Ex quibus resolves :

3. — « 1. Superstitionem *cultûs falsi* committit, I. Qui
» Deo tunc offert cultum per cæremonias veteris legis, verbi
» gratiâ circumcisionem, immolationem agni etc., quia hæc
» significant Christum adhuc venturum, et nondùm venisse.
» II. Laïcus, qui Deum colit tamquam publicus minister Eccle-
» siæ, verb. gr. sacrificando, absolvendo. Quod semper esse
» mortale docet *Suar. de rel. l.* 2. *de superstit. c.* 2. III. Is
» qui suâ auctoritate proponit aliqua facienda, tamquam ordi-
» nata ab Ecclesia ad Dei cultum. IV. Qui falsas reliquias pro-
» ponit; vel miraculum factum esse per aliquam imaginem;
» vel se habuisse has, vel illas revelationes fingit sive ad
» faciendum lucrum, sive ad devotionem augendam. V. Qui,
» ut populum moveat, fingit miraculum aliquod, vel histo-
» riam reperiri in Scripturâ Sacrâ, etc. Et hæc superstitio,
» etsi sit ex genere suo mortalis, quia primæ veritati inju-
» riam irrogat, et religionem fundat in mendaciis: sæpe tamen
» excusatur ignorantiâ, vel simplicitate. *Less. l.* 1. *c.* 43. *Sanch.*
» 2. *mor. c.* 37. *Nav. c.* 12. *Laym. loc. cit. Bon. d.* 3. *q.* 5. *p.* 1.

4. — « 2. Superstitio *cultûs superflui* est, v. g. I. Cære-
» monia audiendi missam ante ortum solis cum certo numero,
» situ, ordine cereorum, vel sacerdotis qui dicatur Joannes,
» vel qui habeat staturam Christi, etc. quia hic cultus est ex
» se ipso inanis, et ad spiritum excitandum inutilis. II. Jeju-
» nare die dominico, cùm non jejunas aliis diebus. » (*Quam-
vis ex c. Sacerdos, caus.* 26. *qu.* 7. *vetetur jejunare in die
dominico, ad extirpandam hæresim Manichæorum negantium
resurrectionem Christi Domini; qui tamen mortificationis*

causâ jejunaret, non peccaret, ne leviter quidem, ut ait Viva l. 2. qu. 5. art. 1. n. 5. imò mereretur, cùm talem hæresim jam Ecclesia aboleverit. Etsi Salm. tr. 21. c. 11. num. 8. dicant meliùs esse abstinere à tali jejunio; et ideò communiter docere DD. quòd jejunium promissum in die dominico possit in sabbato adimpleri: et si quis voverit jejunare per mensem, non teneri in die dominico, nisi expressè intenderit. « Item in missâ contra rubricam plures formare cruces, » pluries dicere *alleluja*, dicere *gloria*, vel *credo* contra rubricas, aliasque cæremonias demere, vel addere (etsi fiant ex » devotione; hæc enim corrigenda est), quia sunt præter » Ecclesiæ consuetudinem. Hæc tamen, et similia, bonâ intentione facta, venialia tantùm sunt ordinariè, ut docent *Tol.* » *Less. loc. cit. d.* 1. *Nav. et Laym.* quia est materia levis, et » actio ex se non mala, et multa excusat simplicitas. Quòd » si tamen ex se mala esset, ut si rem furtivam offeras, » turpia verba in templo canas, ore vel organo notabiliter » lascivam vel ad impuritatem provocantem vocem edas, est » superstitio ferè mortalis, ut *Laym. loc. cit. ex comm.* »

DUBIUM II.

DE DIVINATIONE.

Quid, et quotuplex sit?

5 *Quid est divinatio?*
6 *Alia est cum expressa invocatione dæmonis, alia cum tacitâ.*
7 *An divinare sit semper peccatum mortale?*
8 *Resolutio casuum. Quid sentiendum de* virgâ divinatoriâ?
9 *An liceat divinare per somnia?*
10 *An sit licita astrologia, et qualis?*
11 *An liceat adhibere sortem divinatoriam?*

5. — « Resp. I. Divinatio est, cùm quis opem dæmonis » tacitè vel expressè invocat, ut noscat res contingentes et » liberè futuras, aliterve occultas, et naturaliter incognoscibiles. Quæ si sint tales, quas solus Deus scire potest, involvitur tacita idololatria, quòd dæmoni tribuatur cultus

» divinus; si verò sint tales, quas dæmon naturaliter scire
» potest (nam ex signis, aliisque modis occultissima quæque
» cognoscere potest, etiam plurimas hominum cogitationes,
» et res futuras, *vide Del. l. 4. c. 2. q. 2. Sanch. 2. mor.*
» *c.* 28.); nihilominus illicita est, eò quòd commercium ha-
» beatur cum Dei jurato hoste, quod importat quamdam
» proditionem, et apostasiam à Deo, ac fortè etiam (ut vult
» *Suar. contra Valent.*) superstitionem. *Vide Laym. c.* 3.
» *Bon. p.* 3. *S. Th.* 2. 2. *qu.* 5. *art.* 2.

6. — « Resp. 2. Divinatio est duplex : una, in quâ est invocatio, vel pactum expressum cum dæmone, et generali nomine dicitur necromantia : ut, cùm dæmon occulta docet per pythones, arreptitios, præstigias, per personas mortuorum, vel vivorum apparentium, aliave signa in aëre, aquâ, igne, speculis : alia est, in quâ tantùm est invocatio, vel pactum tacitum, seu interpretativum, ut cùm ex lineamentis corporis, vocibus, garritu avium, et similibus, quibus se dæmon immiscere solet, quæritur cognitio, ad quam ea sunt improportionata, *S. Thom. quæst.* 95. Cùm verò utriusque speciei variæ rursùs sint species, eas hìc omitto, quòd secundùm sententiam communiorem in genere moris non differant, nec specialem habeant malitiam; ideòque in confessione non sit opus explicare, an v. gr. facta sit divinatio ex speculis, aëre, mortuo, etc. Exprimendum tamen necessariò est, utrùm invocatio, sive pactio expressa, an tacita intervenerit; quia, sive hæc moraliter inter se specie differant, sive non, notabiliter tamen mutant judicium confessarii. » (*Melius, quia invocatio expressa sæpè adjuncta habet alia peccata, scilicet hæresim, adorationem dæmonis, etc. Cæterùm probabile est de se non esse obligationem explicandi, ut Salm. tract.* 21. *c.* 11. *punct.* 3. §. 1. *n.* 29. *et* 30. *cum Victor.*) « *Vide Laym. loc. cit. Sanch. loc. cit. Less. l. c. disp.* 5. *Del. l.* 4. *dis.* 4. *c.* 2. *Bonac. q.* 5. *p.* 4. »

Divinatio per expressam dæmonis invocationem dicitur *oraculum*, si fiat per idola. *Necromantia* specialiter, si per apparentem mortuorum resuscitationem; nam generaliter necromantia comprehendit alias etiam species divinationis. *Oniromantia*, si per somnia. *Præstigiæ*, si per fictas figuras. *Haruspicina*, « si per signa in extis animalium. *Geomantia*,

» si per figuram in terrâ. *Hydromantia*, per figuram in aquâ.
» *Aëromantia*, in aëre. *Pyromantia*, in igne. »

Per tacitam verò invocationem dicitur *astrologia*, si fit per situs, et motus astrorum. *Auspicium*, per signa volucrum. *Augurium*, per signa animalium. *Omen*, si fiat per casum; verb. gr. per occursum funeris, etc. *Sortilegium*, si fiat ex sorte, verb. gr. ex aperitione libri, jactu taxillorum.

7. — « Resp. 3. Divinatio, quæ fit per actum expressum, » et quâ dæmon expressè invocatur, excusari non potest à » mortali; eam verò, quæ fit per actum tantùm implicitum, » aliquando excusari à mortali quidam asserunt; videlicet » tunc, cùm vel intercedit simplicitas, et ignorantia non » crassa, neque affectata : vel fides certa non adhibetur, sed » tantùm timor quidam, aut suspicio concipitur eventûs » futuri. *Laym. l.* 4. *tract.* 10. *c.* 3. *Sanch. Less. Suar. Ca-* » *jet. Bald. tract.* 3. *l.* 4. *d.* 3. *n.* 2. *etc.* eò quòd tunc su- » perstitiosa verè non sit, cùm intentio non sit talis. *Vide* » *Suar. Less. Sanch. Laym. Cajet. Navarr. Sayr. Valent. et* » *Tanner. d.* 3. *de rel. quæst.* 7. *disp.* 1. *n.* 21. *et dub.* » 2. *n.* 25.

Ex dictis resolvuntur sequentes casus :

8. — « 1. Expressè censetur invocare, seu convenire, et » pactum facere cum dæmone, qui vel verbis dæmonem in- » vocat : vel saltem facto aliquid usurpat, per quod scit, aut » putat dæmonem cooperari.

« 2. Is verò tacitè paciscitur, qui vanis, et naturaliter » improportionatis utitur ad aliquid cognoscendum vel effi- » ciendum. Neque requiritur, ut dæmon aliquando pactus » sit, se ad talis vani medii adhibitionem concursurum; eo » enim ipso, quo quis vanitatibus iis utitur, dæmon se im- » miscet, licèt præter intentionem utentis sit eum invocare, » ut docent *Suar. Less. et. Sanch. ll. cc.*

« 3. Non excusatur à peccato, qui utendo talibus rebus, » quas constat esse naturaliter improportionatas, protestatur, » se nullum cum dæmone commercium intendere, quia » reipsà facit contra suam protestationem. Cùm enim nec » Deus, nec angeli boni talibus se misceant, dæmon impli-

» citè iis invocatur, ut præter citatos docent *Laym.* et *Bo-*
» *nac. ll. cc.*

« 4. Neque is excusatur, qui talia media utilia credit pro-
» pter experientias, quia has dæmon procurat, ut homines
» paulatim illaqueet, et ad similia usurpanda inducat. *Vide*
» *Sanch. 2. mor. c. 38.* » (*Cum Viva loc. cit. n. 3.*)

Quæres, quid sentiendum de *virgâ bifurcatâ* vocatâ *divinatoriâ*, cujus conversione aliqui utuntur ad inveniendos thesauros in terra abditos, aquarum, aut metallorum venas, transpositos agrorum limites, et præsertim fures, ac homicidas? Usum hujus virgæ aliqui doctores medici, et etiam theologi conati sunt naturalem probare et innocentem; sed meritò eum reprobat *Cont. Tourn. de virt. relig. part. 3. cap. 2. cum P. Malebr. P. Lebrum et aliis.* Ratio 1. quia, si talis virga naturaliter in manu hominis movetur ac volvitur, intentio nihil conferre potest ad motum; virga tamen remansit immota in manibus eorum, qui protestati sunt nolle aliquid superstitiosum, de quo *P. Lebrum* plura exempla refert: moveri contrà cœpit in manibus aliorum, qui nullam præmiserunt protestationem. Ratio 2. Lapis constitutus pro limite agri nihil differt in materiâ ab alio lapide; ergo impossibile est, ut naturaliter virga moveatur erga primum lapidem, et non erga secundum. Ratio 3. Quod agit physicè, nequit dirigi ab intentione hominis ad agendum vel non, sed positum in iisdem circumstantiis, eodem modo agit; at virga divinatoria movetur juxta mentem ferentis, ita ut si ille quærit metalla, non aquam, virga non moveatur cùm invenit aquam, sed tantùm si invenit metalla, et sic contrà: patet igitur talem motum non posse esse naturalem.

« 5. Si quis ab astris, somniis, similibusve, ita dependeat,
» ut omnes penè actiones suas et vitam juxta ea regulare velit,
» eum mortaliter peccare docent *Less. Suar. Sanch. loc. cit.* »
(*Idem Salm. tr. 21. c. 11. punct. 5. n. 64. cum Nav. Trull. et Pal.*)

« 6. Ex talium observatione semel, atque iterùm aliquid
» omittere, ad quod alioqui sub mortali non teneris, veniale
» tantùm esse censent *Cajet. et Arm. v. Somnium*; uti et sub-
» inde timere leviter, ne ita sit aut eveniat quod portendunt,
» ut notat *Suar. sup. loc. cit.* » (*Idem dicunt Salm. cit. n. 64.*)

9. — Quæritur, an divinare futura per somnia, semper sit

illicitum? Respondetur, si somnia sint certò, vel probabiliùs à Deo, possumus, imò tenemur eis credere, cùm Deus promiserit aliquando per somnia loqui, ut *Num.* 12. *Per somnia loquar ad illum.* Ita *Salm. ibid. n.* 60. *cum S. Thom. S. Greg. Niss. Suar. Less. etc.* E converso grave peccatum esset credere somniis diabolicis, ut *in can. Episcopo, caus.* 26. *qu.* 5. *Salmant. ibid. n.* 66. *cum Laym. Less. etc.* Quandoque tamen potest homo rudis excusari à mortali ratione simplicitatis, vel quia solùm tenuiter credit eisdem, ut benè advertunt *Anacl. tract.* 5. *d.* 2. *n.* 22. *et Busemb. mox infrà.* Quid in dubio, an somnia sint à Deo, vel dæmone? Resp. si non constet certò, vel probabiliter somnia esse à Deo, non licet eis credere. Ita *Salm. ibid. n.* 61. *cum. Suar. Less. Sanch. Pal. etc. ac Spor. de* 1. *præc. n.* 19. *ex comm.* Ratio, quia Deus, cùm immittit somnia, simul etiam reddit hominem certum, vel ferè certum, quòd ab ipso immittantur. Pro regulâ autem discernendi, an somnia sint à Deo, vel à dæmone, observandum, an somnium impellat ad opus bonum, vel malum, aut præsumptuosum. Item, an post somnium homo se sentiat perturbatum, et minùs promptum ad opera pietatis; vel alacrem, et promptum; tunc enim potest prudenter censere somnium esse à Deo. Ita *Elbel de* 1. *præcept. n.* 491. *et Anacl. loc. cit. n.* 23. *ex communi DD.*

« 7. Communiter, et ut plurimùm in similibus, in quibus » tacitum tantùm est pactum, venialiter tantùm peccari, » docent consequenter doctores suprà citati, et mox citandi: » quia communiter ferè aliquid istorum intervenit, quæ à » mortali excusare dicunt, ut v. gr. quòd fides integra non » adhibeatur. *Sanch. loc. cit. n.* 13. *Caj. in summ. Armil. etc.* » Rectè tamen notat *Delrio*, esse semper rem valdè periculo- » sam, juxta illa suas actiones dirigere, etiam non credendo. » *Vide Sanch. loc. cit.*

« 8. Licita est 1. *physiognomia*, quæ ex vultu, disposi- » tione, et habitudine corporis, et membrorum: 2. *chyro-* » *mantia*, quæ ex lineis, et partibus manuum considerat » temperiem corporis, imò etiam animi propensiones, et » affectus probabiliter conjectat. » (*Idem Salm. tr.* 21. *c.* 11. *punct.* 6. *n.* 73. *et* 74. *cum Azor, Bonac. Sanch.*) « 3. Item di- » vinatio, quæ ex somniis conjectat hominis complexionem, » et hinc affectiones animi diurnas. 4. Item alia, quæ ex

» avium, piscium, aliorumve animalium voce, motu, aliisve
» actionibus naturales aliqui effectus prænuntiantur futuri ut
» plurimùm, v. g. serenitas, pluvia, etc. 5. Astrologia natu-
» ralis, quæ effectus corporeos, et naturales, ut ventos, eclip-
» sim, fertilitatem, salubritatem, morbos, et similia prædi-
» cit, quæ ad medicinam, vel agriculturam conducunt; imò
» etiam, cùm ex puncto nativitatis, sive horoscopo probabi-
» liter prædicit complexionem corporis, et affectiones animi.
» Quia hæ divinationes omnes naturales sunt, et mediis pro-
» portionatis utuntur. *Less. l. 2, c. 43. d. 7.*

10.—Alia est *astrologia naturalis*, quæ conjicit pluvias, tempestates, sterilitates terræ, et similia; et hæc non est illicita, ut ait hìc *Busemb. cum Salm. ibid. punct. 4. §. 1. n.* 35. quamvis ut plurimùm sit inutilis, et incerta. Alia est *judiciaria*, quæ ex signis in astris prædicit futura contingentia, quæ pendent ex hominum voluntate; et hæc, si fiat de persona particulari, illicita est, ut dicunt *Salm. ibid. §. 2. n.* 46. *cum Trull. Sanch. Sal. etc. contra Pal. et alios apud ipsum;* etiamsi non ut certò, sed ut conjecturaliter seu probabiliter fiat, ex *Constit. Sixti V. Moderator Cœli, anni* 1586. ubi damnantur etiam illi, qui id non certò affirmare audent, aut protestantur. Licitam autem esse censent si fiat in generali, putà si prænuntientur *bella*, seditiones, etc. Ita *Salm. ibid n. 48. ex S. Thom.* qui *p. 1. qu.* 115. *art. 4. ad.* 3. sic loquitur: *Plures homines sequuntur passiones, ad quas cooperari possunt corpora cœlestia. Pauci autem sunt sapientes, qui hujusmodi passionibus resistant, et ideo astrologi, ut in pluribus, vera possunt prædicere, et maximè in communi, non autem in speciali.*

Quæritur inde, an licita sit astrologia, quæ prædicit ex horoscopo, et puncto nativitatis inclinationes, temperamenta alicujus? Distingue, si prædicit ut certa, certò illicita est, cùm omnia sint incerta. Ita *Salm. ibid. §. 3. n.* 50. *cum Sanchez, Trullench. Suarez et alii communiter*; putant tamen esse tantùm peccatum leve, ut *num.* 52. *cum Laymann, Suarez, Sanchez, etc. contra Fill. et Trull.* Si verò prædicit, ut tantùm probabiliter, seu conjecturaliter, licita est, ut *Salm. ibid num. 53. cum. S. Th. Suar. Pal. Bon.*

« 9. Illicitæ verò sunt omnes prædictæ divinationes, si ex
» iis aliquid nosci, aut prænuntiari intendatur circa ea, ad
» quæ proportionata non sunt, ut circa effectus contingentes,

» et liberos: aut quæ à Deo pendent; ut circa statum animæ,
» dona gratiæ, divitias, honores, fortunam, nuptias, statum
» vitæ et similia, quorum electio voluntaria est, et à libera
» hominum voluntate pendet: itemque de rebus occultis, ut
» furto, thesauro abscondito. *Vide Less. l. c. et Bonac d. 3.*
» *qu. 5. p. 3. n. 11. Suar. Sanch. loc. cit. Bon. n. 11.*

Prædicere futura contingentia libera conjecturaliter tantùm ex signis avium, etc. dicunt *Salm. ibid. punct. 6. n. 68. in fine cum Less. Pal. Sanchez, Fill. etc.* non esse illicitum: quia constellatio, quæ potest homines commovere ad bellum, potest etiam illa signa causare in avibus.

« 10. Peccant, qui Ægyptios de fortuna consulunt, et qui-
» dem, si fiat cum firma fide, vel scandalo, etc. mortaliter:
» si verò causâ curiositatis, vel risûs, ut fit communiter, ve-
» nialiter tantùm. *Fill. et Sanch.*

« 11. Superstitiosa est divinatio, quæ fit per sortes divina-
» torias, ad futurum, vel occultum aliquid cognoscendum,
» quasi sortibus vis aliqua divina insit, ut si quis v. g. ex taxil-
» lorum projectione, et dispositione divinet, quis sit obtentu-
» rus victoriam, beneficium, etc. Idem ferè est de sortibus
» consultoriis, quibus inquiritur, quid in hac, vel illa re sit
» agendum. Dixi *ferè*, quia aliquando hæ licitæ sunt, quando
» causæ necessitas, et honestas exigit: aptiorque modus du-
» bium vincendi non apparet: dummodò fiant præmissâ ora-
» tione cum debita reverentia; et indicium non expectetur,
» nisi à solo Deo: ut v. g. si quis hærens in bivio aliter quoad
» viam se determinare non possit, vel si divino instinctu,
» aut jussu fiant; ut 1. *Reg. c. 10.* in electione Saülis contigit.
» *Fill. Sanch. Bon. loc. cit.*

« 12. Sortes divisoriæ sine superstitione, et plerumque
» licitè fieri possunt, sive ad honestum ludum, sive ad hære-
» ditatis divisionem, sive ad litis compositionem, dummodò
» litigantes, qui æquale jus habent, consentiant, quia nihil
» aliud continent, quàm contractum inter eos, qui ad aliquam
» rem jus habent, ut illius sit, cui sors obtigerit. Sic etiam
» si plures mortem meriti sint, nec expediat, omnes puniri,
» sorte definiri potest, quis ex iis sit occidendus. Dixi *plerum-*
» *que*: tum quia in electionibus ecclesiasticis sunt illicitæ,
» ut *Laym. l. 3. t. 4. et Bon.*, tum quia officia secularia non
» sorte, sed secundùm personarum aptitudinem sunt divi-

» dendà, etsi inter plures æquè aptos, et dignos sorte agi pos-
» sit. *Vide Less. c. 43.* »

Sortes in electionibus ad officia secularia licitæ sunt, modò sint inter dignos. *Sporer de 1. præc. c. 9. n. 21. cum S. Th. q. 97. a. 8. Sanch. et comm.* Quoad verò officia, vel beneficia ecclesiastica vetantur, *c. Ecclesia de sortilegiis.* An autem talis electio sit nulla? Affirmant *Panorm. et Villal. ap. Salm. tr. 11. c. 11. punct. 7. n. 91.* Negant tamen *Salm. ibid. n. 92. cum Suar. Sanch. Laym. etc.* Et quidem probabiliùs; quia nullibi talis electio sancitur invalida. Excipitur tamen sola electio prælati habentis jurisdictionem *ex c. Quia propter, de elect.*

11. — An liceat usus sortium in decidendis litibus circa officia, aut beneficia ecclesiastica? Affirmant *Laym. Less. Host. Abb. etc. apud Salm. ibid. n. 85.* Negant verò *Felin. Farin. et Salm. ibid. n. 86. cum Suar. Sanch. etc.* Et quidem veriùs, nam ex *c. Ecclesia, Extra de sortil.* universè prohibetur electio ecclesiastica per sortes. In casu nostro talis electio alterutrius ex litigantibus jam fieret per sortem saltem completivè. Hoc tamen licere dicunt *Salm. ib.* si hæc electio fieret auctoritate judicis, quia tum vitatur periculum vitiosi ingressùs, cùm judex habendo jurisdictionem ad collationem legitimum titulum conferat.

Ultimò notandum est *ex Salm. ibid. n. 95. cum S. Th. Suar. Pal. etc.*, quòd sors divinatoria, etiamsi à Deo expectetur, tunc tantùm licita sit, quando I. adsit urgens necessitas salutis. II. Divina non convertantur ad terrena negotia. III. Non mittatur sors in quibuscumque electionibus ecclesiasticis, quæ fieri debent instinctu Spiritûs Sancti. Hinc raro licitam esse dicunt *Salmant. d. n. 95.*

« 13. Potest excusari à superstitione, qui modo illicito
» futura se velle divinare ostendit joci causâ. Ratio est, quia
» non est actus superstitiosus, nec affectatio cognitionis Dei
» propriæ, sed tantùm vanitas aliqua. *Suar. et Sanchez, Reg.*
» *l. 17. n. 170.* » (*Cum Salm. dict. c. 11. punct. 5. §. 2. n. 33.*
» *in fin. modò credat illa esse falsa.*)

DUBIUM III.

Quid, et quotuplex sit idololatria.

12. — « Resp. 1. Ea est, quando tribuitur honor creaturæ,
» sicut Deo. *S. Thom. 2. 2. quæst. 94. a. 1.* Id verò fit, ut docet

» Lays. lib. 2. c. 45. non tantùm sacrificio, sed etiam quovis signo
» honoris, quo quis creaturæ, tamquam Deo, sè submittere
» intendit, v. gr. genuflexione, suffitu, detectione capitis ad
» statuam Jovis.

13. — « Resp. 2. Idololatria est duplex: alia *materialis*,
» sive simulata, ut cùm quis sine interno affectu, ex metu
» mortis, cultum idolo exhibet. Alia *formalis* ac propria,
» vel perfecta, ut cùm quis adorat idolum, quod ex infide-
» litate putat esse Deum; vel imperfecta, cùm quis vel ex
» odio Dei, vel ex affectu aliquid à dæmone, aliave creatura
» obtinendi, ipsi, quasi Deo, cultum defert. *Laym. loc. cit. ex*
» *S. Aug. et S. Th.*

Unde resolves:

« 1. Idololatria aliquando conjungitur cum infidelitate, vel
» hæresi, cùm scilicet creatura adorata in intellectu habetur
» pro Deo, aliquando non.

« 2. Idololatria etiam materialis, et ficta est grave et mor-
» tale peccatum: quia est saltem mendacium perniciosum, et
» contra religionem; sæpè etiam contra confessionem fidei
» externam. *Sanch. l. 1. c. 37. n. 21. Azor 1. p. l. 9. c. 11.*

« 3. Idololatria imperfecta ob malitiam voluntatis est pec-
» catum graviùs, quàm perfecta. *Vide Laym. l. 4. t. 10. c. 2.*
» *Sanch. lib. 1.*

DUBIUM IV.

Quid, et quotuplex sit vana observantia, et unde colligatur.

14. *Quæ sit vana observantia? et quotuplex?*
15. *An sit culpa gravis?*
16. *Quomodo cognosci possit?*
17. *Resolutio casuum.*
18. *An detur et licita sit virtus in iis qui vocantur* salvatores?
19. *An arcendi qui faciunt mira supernaturalia?*
20. *Quid in dubio præsumendum?*
21. *An liceant ensalmi?*
22. *An detur fascinatio naturalis?*

14. — « Resp. 1. Ea est superstitio, quâ medio aliquo
» improportionato, et à Deo non instituto, procuratur aliquis

» effectus, v. gr. sanitas, scientia, etc. *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* » 69. *art.* 1. *Bon. et alii.* Differt autem à divinatione : quòd » hæc tantùm ordinetur ad occultorum cognitionem ; illa verò » ad effectum externum. Convenit cum eadem, quòd utra- » que nitatur pacto dæmonis, eique tribuat perfectionem pro- » priam Dei. Unde quæ de divinatione dicta sunt, propor- » tionaliter huic accommodari debent.

« Resp. 2. Dividitur 1. sicut divinatio, in eam quæ ex pacto » expresso cum dæmone, et in eam, quæ ex implicito pacto » procedit. 2. Dividitur communiter in quatuor species. *Prima* » dicitur *ars notoria*, quæ inspectione certarum figurarum, » vel certo aliquo jejunio, oratione, etc. utitur ad scien- » tiam repentè, ac sine labore acquirendam, ut faciunt Ana- » baptistæ. *Secunda* dicitur *magia* (quod nomen alioqui gene- » rale est), quæ versatur circa corpora variè immutanda, » aliosque effectus miros. *Tertia* est *observatio eventuum*, quâ » ex consideratione alicujus eventûs conjicitur, quid sit futu- » rum ; ut v. gr. si ex eo, quòd casu occurrat vulpes, canis, » aut cadaver, certa imminere credat, et inde actiones suas » moderetur. *Quarta* dicitur *observatio sanitatum*, cùm adhi- » bentur quædam signa, orationes, certus numerus crucium, » sacra verba, etc. velut necessaria, et efficacia ad pellendos » morbos. Idem est de gestatione reliquiarum cum vana cir- » cumstantia, v. gr. in tali capsa, tot diebus, cum tali herba, » etc. *Sanch. c. 40. n. 11. Fill. t. 14. c. 6. n. 157.*

15. — « Resp. 3. Vana observantia, sicut divinatio, est pec- » catum mortale ex genere suo. Ratio est, tum quia tribuit » honorem divinum creaturæ, expectando ab ea, quod à » solo Deo expectari debet : tum quia nititur pacto cum » dæmone. *Less. Bon. quæst. 5. part. 4. et alii.* Nec potest excu- » sari à mortali ex parvitate materiæ : quia simpliciter, et in » omni materiâ usurpatur cognitio, aut virtus Dei propria. » Aliunde tamen fieri posse, ut non sit mortale, docent » *Auct. sup. cit. dub. 2. resp.* 3. 1. Ratione ignorantiæ, si » pactum sit implicitum tantùm. 2. Si non adhibeatur fides, » licèt timeatur ita esse vel futurum. *Vide dicta de divina- » tione n. 8. casu 7. et Less. dub. 8. n. 53. et 66.*

16. — « Resp. 4. Vana observantia cognosci potest 1. Ex » insufficientiâ causæ adhibitæ ad effectum ; si nimirum nec » habeat naturalem virtutem, nec de supernaturali legitimè

» constet. 2. Ex adjunctione falsæ, vel vanæ circumstantiæ,
» ut v. g., si flagellatio fieri debeat certà horà, numero,
» manu, flagro serico; si nomina adhibeantur ignota, vel
» characteres peregrini, verba falsa, vel apocrypha, v. g.,
» Christum habuisse febres, vel spasmum, etc. Item, si ponatur vis in modo scribendi v. g. Evangelii S. Joannis à virgine, oriente sole, etc. 3. Si effectus statim evanescat, etc.
» *Delrio l. 2. quæst. 5. Sanch. c. 40. n. 43.* »

Ex dictis resolves:

17. — « 1. Superstitiosum est: 1. Sumere aliquam potionem, vel bolum, vel quidvis aliud usurpare ad scientiam aliquam subitò acquirendam. 2. Gestare amuleta, ligaturas, involucra falsis characteribus consignata contra vulnera vel subitam mortem, ne possint lædi, vel ne sanguis effluat, vel ad conciliandam invisibilitatem, impenetrabilitatem, amorem, fortunam, nocumenta et maleficia. 3. Ex casu fortuito conjicere de eventu, v. g. sibi aliquid boni, vel mali eventurum, ut si manè egrediens pedem offendat, ideòque domum regredietur, timens aliquid infausti. 4. Dies aliquos habere tamquam faustos, alios verò infaustos, ideoque negotium omittere, v. gr. die veneris nolle ungues præscindere. 5. Fœminarum carminatricum benedictiones et preces ad morbum depellendum adhibere. 6. Projicere statuam alicujus Sancti in flumen, ut pluat. 7. Si putentur missæ non prodesse defunctis, nisi legantur septem, cum septem certi coloris candelis, et septem eleëmosynis. 8. Si unguento armario, quo gladius inungitur, absens curetur. 9. Si certo festo, v. g. S. Joannis, certæ adhibeantur orationes, vel festo S. Mathiæ hederæ folia aquis imponantur, ut cognoscatur, cui debeant nubere. 10. Si quibusdam precibus, imaginibus, aut characteribus, aut crucibus tribuatur certa, et infallibilis vis, v. g. evadendi ab hoste, expellendi morbos, non moriendi sine prævia confessione, non incidendi in infortunium, etc. Aliud tamen est ea per orationes petere, ac sperare. *Delr. l. 3. p. 2. resol. 4. sect. 7. Suar. c. 15. Less. c. 43. dub. 10. Sanch n. 34. et 37. Fill. n. 150.*

« 2. Superstitiosum non est : 1. Observare lunam, aut
» tempora aptiora colligendis herbis (v. g. die S. Joannis
» Baptistæ), purgandis corporibus; cædendis arboribus,
» etc. 2. Verba sacræ Scripturæ, vel reliquias gestare ad
» Dei tantùm honorem, et sine dictis vanitatibus. 3. Circa
» templum alicujus certi Sancti ter jumentum circumducere;
» die alicujus certi Sancti equis venam secare, si scilicet
» hæc fiant, ut major devotio excitetur, et effectus San-
» ctorum meritis adscribatur. Aliud tamen esset, si puta-
» rentur tales circumstantiæ infallibiles, aut planè necessa-
» riæ aut per se efficaces. *Vide Nav. in man. c.* 11. Addit
» *Laym. ex Caj.* si homines rudes bonâ fide, et ex devo-
» tione aliquem ritum ab Ecclesia non receptum observent,
» aliquando in sua simplicitate relinquendos, cùm difficul-
» ter abducantur ab eo, quod bonâ fide à suis majoribus
» acceperunt. 4. Nec damnandæ quædam devotiones, quas
» vocant novendiales, v. g. novem, vel ad exemplum S.
» Gregorii triginta, vel alium certum numerum Sacrorum
» celebrare, cum certo numero et magnitudine candelarum,
» et similia, si fiant in memoriam alicujus mysterii, v. g.
» novem mensium, quibus Christus fuit in utero, vel quin-
» que vulnerum, etc. Esset tamen superstitiosum, credere
» eas preces non prodesse in majore, vel minore numero.
» 5. Multi excusant etiam eos, qui sanant morsos à rabido
» cane, quòd putent illos ad hoc habere gratiam gratis da-
» tam : et sic tenet *Nav. in man. c.* 11. *Vide Sanch. Laym.*
» *Bon. ll. cc.*

18. — Quæstio est, an detur, et sit licita virtus (vocata magia naturalis) in aliquibus vocatis *salvatores*, qui medentur quibusdam morbis signo crucis, aut verbis sacris, aut inhiatione? Affirmant *Azor et alii ap Salm. tract.* 21. *c.* 11. *punct.* 9. *n.* 113. et dicunt dari tunc virtutem naturalem. Alii *ibid. n.* 114. dicunt non dari talem virtutem neque naturalem, neque gratìs datam. *Salm.* tamen ex *n.* 115. *et* 116. *cum Delrio, Nav. Vill. Trull. Pal. Hurt. et aliis* : item *Sanch. dec. l.* 2. *c.* 40. *n.* 47. *Suar. de relig. tr.* 3. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 25. *et Less. l.* 2. *c.* 43. *dubio* 10. *n.* 63. probabiliter dicunt dari in aliquibus hanc virtutem, sicuti notum est reges Gallos sanare strumas (ut agnoscit *S. Th. cum Bonif VIII. in canoniz. S. Lud.*) et reges Hispanos sanare scrophias. Hanc virtu-

tem tamen ajunt non esse naturalem (etsi hoc aliquibus gravibus DD. satis probabile videtur): nam alià̀s omnes homines ejusdem temperamenti eamdem virtutem haberent; sed esse gratis datam à Deo ad bonum publicum, juxta *Apost. 1. ad Cor. c. 12. ℣. 9. Alii gratia sanitatum, etc.*

Hic autem notandum illud quod invenitur in *Martyrologio Romano* annotatum sub die 5. *Martii* de miraculosa sanatione à morsibus serpentium, eorum qui credentes januam templi S. Phocæ martyris, invocatâ ipsius intercessione, attigerint; *Antiochiæ* (verba Martyrologii) *natalis S. Phocæ martyris, qui post multas, quas pro nomine Redemptoris passus est injurias, qualiter de antiquo illo serpente triumphaverit, hodie quoque populis eo miraculo declaratur, quòd si quispiam à serpente morsus fuerit, ut januam Basilicæ martyris credens attigerit, confestim evacuatâ virtute veneni sanatur.*

19. — Benè verò advertunt iidem *Salm. ibid n.* 117 arcendos esse, qui carbones contrectant: qui halitu fornacem tepefaciunt, vel hominem occidunt: qui madidi vino sanant: qui, adstante alio salvatore, virtutem amittunt: qui talem virtutem ab alio discunt: qui dicit talem habere virtutem, qui natus est die festâ Parasceves, vel quia est septimus filius (sed in isto *Viva* dicit posse dari aliquam virtutem naturalem): qui certis verbis utitur, quibus credit inesse virtutem, cùm gratia confertur personæ, non autem verbis, et signis. Ita *Salm. ibid. n.* 118. *cum Suarez, Sanch. Delrio, Pal. Hurt. etc.*

20. — Advertunt etiam, quòd in dubio præsumendus sit aliquis effectus potiùs provenire à causa naturali, quàm à superstitione. Ita *Spor. de 1. præc. c. 9. n. 31. cum S. Aug. Sanch. Laym. Elbel n. 591. Croix l. 3. p. 1. n. 28. et Salm. ibid. punct. 9. n. 112. cum S. Th.* qui docet 2. 2. *q. 60. art. 4. in corp. Ubi non apparent manifesta indicia de malitia alicujus, debemus eum ut bonum habere, in meliorem partem interpretando, quod dubium est.* Rectè tamen consulunt *AA. cit.* ut tunc præmittatur protestatio, nolendi effectum, si aliqua superstitio subsit. Si verò certè probabiliter constet rem nullam habere vim naturalem ad aliquem effectum, in dubio censetur potiùs provenire à dæmone, quàm à Deo, cùm divina promissio de illo non habeatur, ut docet *Sanch. dec. lib. 2. c. 40. n. 2. cum Gersone et Spor. n. 33. cum S. Thom.*

2. 2. *quæst.* 96. *art.* 2. An autem liceat usus pulveris *sympathici?* Respondet *Elbel n.* 516. doctores satis communiter negare, quia incredibile videtur qualitates hujus pulveris in distans habere vim operandi; unde *Elbel* censet hujusmodi usum non facilè approbandum. Ait tamen in casu urgenti permitti posse, modò vulneratus non nimiùm distet, v. gr. ultra 300. passus; et modò protestatio præmittatur. Ratio, quia probabile est dari *actionem in distans.* Certùm valde probabiliter mihi videtur hoc esse licitum, si talis pulvis non in magna distantia applicetur; ducor ex iis quæ dicit celebris philosophus *Purchotius in suis Instit. phil. t. 2. part.* 1. *physic. sect.* 5. *c.* 11. ubi sic ait: *Pulvis vitrioli calcinati, qui sympathicus appellatur, in sanguinem è vulnere recens emissum injectus, ipsi vulneri aliquot passibus remoto mederi, ac sanguinem sistere observatur. Id verò aliter fieri non concipitur, quàm per profluvium substantiale, sive per spiritus vitrioli, qui calentibus adhuc sanguinis particulis admixti, ad vulnus, unde expressus est sanguis, feruntur, et tamquam cunei quidam apertos meatus, quibus effluit sanguis, penitùs obstruunt.* Ungere autem in distans gladium adhuc calentem sanguine vulnerati, superstitiosum esse ait *Croix n.* 29. *cum Burg.* et asserit commune. Sed ex eadem ratione, ut suprà, probabiliter id etiam permittit *Spor. loc. cit.* Adhuc enim in dubio, an effectus proveniat à causâ naturali, jam diximus ex communissima DD. superstitiosum non esse illum procurare, saltem protestatione præmissâ.

Quando autem adhibentur aliqua signa crucis, vel tot Pater etc. in dubio, an adsit ibi aliqua superstitio, *Less. l.* 2. *c.* 44. *n.* 46. ea permittit, præmissâ expressâ protestatione. Consentiunt *Spor. n.* 34. *et Tamb. lib* 2. *c.* 6. § 1. *n.* 12. si urgeat notabilis necessitas. Damnat verò *Spor. c.* 9. *n.* 32. *cum communi*, tamquam superstitiosum regulariter, certis festis, horis, etc. herbas, aut fructus colligere, nisi circumstantia temporis conferat ad herbarum virtutem ut in vere, æquinoctio, etc. Damnat etiam *Sporer n.* 28. circumducere equos per templa Sanctorum, nisi expectetur effectus per merita illorum; unde ait, quòd ubi adest hujusmodi consuetudo, ipsa sit abroganda; at si non possit sine offensa populi auferri, saltem ipse docendus est, quo animo id faciendum.

» 5. Non est illicitum uti virtute rei naturalis, quæ per
» superstitionem cognita est, modò ejus observatio, aut
» operatio non pendeat ab ope dæmonis. Ratio est, quia li-
» cèt illa cognitio malè parta sit, peccatum tamen transiit,
» neque virtus naturalis ex eo quidquam mali contraxit.
» *Vide Sanch* 2. *mor.* c. 38. *Bon. q.* 5. *p.* 4. *Laym. l. c.*
» *t.* 10. *c.* 4.

21. — Quid de ensalmis? Ensalmus dicitur, quia communiter ex verbis Psalmorum componitur, et ordinatur ad morbos sanandos. Si ensalmus est *invocativus*, scilicet petens salutem à Deo, quin credatur infallibiliter effectus, licitus est. Secùs si sit *constitutivus*, scilicet si ei tribuatur virtus infallibilis. Ita *Salm. tr.* 21. *c.* 11. *punct.* 9. §. 3. *n.* 124. *et* 125. *cum Navar. Azor. Bon. S. Anton. Suar.* Sanè autem illicitus est ensalmus (ut docet *S. Th.* 2. 2. *q.* 96. *a.* 4.), si in eo invocetur indirectè dæmon, aut nomen inusitatum angelorum; vel si ei falsa, aut vana misceantur, vel adhibeatur certus modus scribendi, proferendi, etc.

22. — An detur naturalis fascinatio? Affirmant *Salm. ibid. punct.* 9. §. 3. *n.* 104. *cum S. Th.* 1. *p. q.* 117. *art.* 3. *ad* 2. qui dicit: *Oculi autem inficiunt aërem continuum usque ad determinatum spatium.* Hinc dicunt *Salm. ibid. n.* 138. quòd talis, qui in se experitur hanc pestiferam qualitatem, tenetur abstinere à nimio consortio hominum non necessario, vel oculos declinare. Dicunt verò *ibid. n.* 135. *contra Azor. l.* 9. *c.* 25. superstitiosam esse fascinationem vulgarem, quæ à vulgo creditur, scilicet quòd aspicientes invido animo noceant; et ideo tamquam superstitiosa vetanda esse oscilla, seu turpicula, quæ contra fascinationes imponuntur. Sed si adhibeantur adversùs fascinationem naturalem, ut suprà, nescio cur illa sint tam rigorosè damnanda, unde enim certò apparet, quòd dicta oscilla nullam naturaliter virtutem habeant ad illum malignum effluvium medendum? Consentit mihi *Spor. de* 1. *præc. c.* 9. *n.* 31. qui, ut suprà retulimus, ait in dubio prudenti, an res applicanda habeat vim naturalem, quòd licitè possit adhiberi, cum communissima DD. *ex S. Aug.* Tantò magis, quia communiter eis certa fides non præstatur.

DUBIUM V.

Quid sit maleficium, et quomodo possit tolli?

23. — « Resp. 1. Maleficium est vis nocendi aliis, ex » pacto, et cooperatione dæmonis. Differt à magia, quòd » hæc intendat facere mira, illud autem dirigatur ad nocen- » dum. *Tol. lib. 4. cap. 10. Fill. t. 24. cap. 8. q. 1.*

« Resp. 2. Maleficium aliud dicitur *amatorium*, seu *phil-* » *trum*, cujus usus est ad carnalem amorem, vel odium » excitandum, dæmone hominis phantasiam commovente; » nihil tamen agente in voluntatem. Unde patet, si maleficio » sic infecti labantur, eos verè peccare; quia *libertas* non » aufertur. Aliud dicitur *veneficium*, quo alicui personæ vel » ejus bonis damnum infertur. *Vill. loc. cit. n. 185. Azor. t.* » *1. l. 9. c. 26.*

24. — « Resp. 3. Contra maleficia uti licet, 1. remediis » petitis ex medicina » (*Plures enim herbæ, ut ruta, salvia etc. contra maleficia naturaliter prosunt, quia virtute naturali corrigunt pravos humores, ope dæmonis commotos: non verò licet uti virga lupi, pulvere asperso corpori etc., et similibus, quæ naturaliter conferre nequeunt ad sedandos humores. Vide Salm. tr. 21. c. 11. punct. 9. §. 3. et punct. 10. §. 1. n. 143*). « 2. Exorcismis et sacramentis Ecclesiæ, peregrinationibus, » invocationibus Sanctorum, etc. 3. Destructione signorum, » per quæ dæmon nocet, absque tamen alio maleficio: » *Navar.* et communiter alii. » (*Est commune etiam ap. Salm. ibid. §. 3. n. 157. et 158.*)

« 4. Si maleficus licito modo potest maleficium tollere, » licet eum ad id accersere, rogare, imò etiam pecuniâ in- » ducere, vel verberibus aut tormentis cogere (non tamen

» interficere), si nolit. *Lugo, Diana part. 8. t. 7. r. 53.* Idque, etiamsi constet, eum id facturum per novum maleficium, sicuti ex causa licet ab usurario petere mutuum ad usuram. Ratio est, quia cùm habeam jus petendi, quod ab illo rectè præstari potest, et est indifferens, imputabitur illius malitiæ si id malè faciat. » (*Ita Salm. ibid.* §. 2. *n.* 154. *cum Pal. Suar. etc. contra Cajet.*) « *Vide Sanch. lib.* 7. » *de matrim. disp.* 94. *n.* 11. *Fill. n.* 192. *Less. lib.* 2. *cap.* 44. » *d.* 6. *contra Delrium.* 5. Licet etiam contrarium signum » positivum apponere, ex se tamen honestum: v. gr. si » dæmon esset pactus cum malefico, se tamdiu nociturum, » quamdiu maleficiatus se cruce non signaret, aut lavaret » corpus (nam plerumque fit cum tali aliqua conditione, v. » gr. ut tamdiu duret, quamdiu manet aliqua ligatura, aut » res aliqua certò loco defossa), licebit illi se signare, lavare, » etc. *Suar. Less. lib.* 2. *c.* 44. *n.* 45. » (*Ita etiam Elbel n.* 534. *Salm. ibid.* §. 3. *n.* 161. *Sanch. Pal. Trull. etc.*) « Ratio est, » quia non est intentio positiva recuperandi sanitatem eo » medio, sed tantùm tollendi signum, et dissolvendi pactum » cum dæmone. Unde ulteriùs patet, licere repercutere sagam, quæ te tetigit; eâ enim repercussâ solet noxa cessare: » ut habet *Lessius l. c. et Sanch. lib.* 7. *de matrim. disp.* 95. » *et* 96. 6. Si maleficus non potest tollere maleficium, nisi » per novum, non licet eum ad id inducere, quia id esset » inducere ad peccatum, et actui intrinsecè malo cooperari, » *Suar. Sanch. Less. etc. ll. cc.* 7. Si dubitetur, an possit » sine maleficio novo tollere, non licet ab eo petere, ut habent » *Laym. lib.* 4. *tr.* 10. *cap.* 4. *n.* 9. *Sanch. et Suar.*, quia est » periculum peccandi. Faciliùs autem præsumi potest, cum » qui signa posuit, posse ea sine novo maleficio destruere, » quàm eum, qui non posuit. Unde, si hic suam operam » offerat, priùs erit examinandus de modo solvendi. *Vide* » *Laym. hic, Bon. disp.* 3. *q.* 5.

25. — Quæritur 1. An liceat petere à malefico parato, ut maleficium cum alio maleficio tollat? Affirmant *Angel. et Aureol. apud Salm. tr.* 21. *c.* 11. *punct.* 10. §. 2. *n.* 146. sicut dicunt etiam licere ad propriam utilitatem petere sacramenta à sacerdote sacrilego. Sed tenenda est negativa sententia *cum Less. lib.* 2. *cap.* 44. *dub.* 6. *n.* 35. *et Salm. ibid. n.* 143. *cum S. Th. et pluribus.* Ratio, quia sacerdos sacrilegus

potest ministrare sacramenta non sacrilegè. Sed maleficus nequit conficere maleficium sine dæmonis cooperatione, quod est intrinsecè malum, nec officit illum esse ad id paratum; juxta dicta *lib.* 3. *n.* 47.

Quæritur 2. Utrùm liceat petere à mago solutionem maleficii in dubio, an sciat vel ne modum licitum solvendi? Certum est licere, si constet quòd magus modum licitum non ignoret, etiamsi ille modo illicito sit usurus, quia id suæ malitiæ imputatur. Ita communiter cum *Busemb. ut suprà n.* 4. *Salm. ibid. n.* 151. *et Sporer de* 1. *præc. cap.* 9. *n.* 43. *cum Laym. Sanch. et Less.* Idem dicunt *Tamb. cap.* 6. §. 2. *n.* 9. *Sporer n.* 42. *Viva qu.* 5. *art.* 5. *n.* 4. *cum Sanch. Trull. Fill. et Elbel n.* 532. *cum Suar. et Sayr.* licere si sit certò probabile, quòd maleficus sciat modum licitum. Sed quid in dubio negativo? Censet *Tamb. n.* 10. et non reprobat *Viva n.* 3. quòd aliquando etiam liceat petere, quia non rarò præsumitur ex communiter contingentibus maleficos modum licitum non ignorare. Sed contradicit sententia communis quam tenent *Sanch. de matrim. lib.* 7. *d.* 95. *n.* 13. *Less. lib.* 2. *cap.* 44. *n.* 46. *Viva loc. cit. n.* 3. *Salm. ibid. n.* 152. *cum Pal. Laym. etc.* Ratio, quia præsumendum, quòd magi non sciant nisi modos illicitos. Cæterùm, si in aliquo casu habeatur justa præsumptio, quòd maleficus sciat modum licitum solvendi maleficium, putà per ablationem signi, satis probabilis videtur opinio *Tamburini;* cui tunc non obstaret sententia communis opposita, nam (ut ait *Tamburin.*) DD. contrarii loquuntur, quando dubium aliter non possit deponi. Advertunt autem cum *Busemb. Spor. n.* 43. *Viva loc. cit. et Elbel n.* 533. *cum Laym. Less. et Delrio* faciliùs præsumendum, quòd sciat solvere maleficium modo licito is qui signa posuit, illa auferendo, quàm alius qui non posuit.

26. — Hinc notandum est, communem esse sententiam cum *Salm. tr.* 21. *cap.* 11. *punct.* 11. §. 1. *n.* 172. *Suar. Less. Delrio, Palao, Sanch. etc.* adesse striges; quæ ope dæmonis asportantur de loco in locum corporaliter. Nec obstat *cap. Episcopi*, 26. *q.* 5. ubi prohibetur sub pœna excommunicationis fidem præbere talibus anicularum neniis; nam ibi prohibetur asserere simul, quòd ambulent cum Herodiade, vel dea Diana. *Vide Elbel n.* 527. qui asserit cum *Delrio et*

aliis, contrariam opinionem, quam tenuerunt Lutherus, Melancthon, et quidam catholici, nempe hoc evenire per meram illusionem, et vim phantasiæ, esse valde perniciosam Ecclesiæ, quia conducit ad eximendas hujusmodi lamias à pœnis ipsis indictis; quod gravis damni est christianæ reipublicæ.

27. — Malefici autem incurrunt excommunicationem ex *cap. Si quis ariolos.* Hanc autem *Salm. ibid. punct.* 13. *n.* 201. *cùm Tabien. et Delrio* tenent esse latæ sententiæ, cùm in *dict. cap.* dicatur: *Anathema sit.* At *Suar. Sanch. Azor. Less. etc. apud Salm. ibid. n.* 200. tenent esse ferendæ sententiæ; et dicunt, quòd verba *anathema sit* in materia fidei significant hæreticum jam ab Ecclesia præcisum: sed in aliis materiis significant separationem tantùm faciendam.

Incurrunt etiam excommunicationem bullæ Cœnæ, si iis conjungatur hæresis, vel (ut dicunt *Salm.*) vehemens suspicio illius, nempe quando ineunt pactum expressum cum dæmone, vel quando miscent res sacras, vel diabolum adorant, vel consulunt de iis, quæ ipse cognoscere nequit. Ita *Salm. ibid. n.* 203. *cum Suar. Azor. etc.* Sed hæc intelligenda, quando adest error fidei in intellectu, ut ait *Spor. de* 1. *præc. cap.* 9. *n.* 45. nam aliàs non datur hæresis formalis, etiamsi quis expressè exteriùs fidem neget, ut certum est *cum Busemb. ut suprà de præc. fid. lib.* 3. *n.* 19. Et sine hæresi formali excommunicatio bullæ minimè incurritur, ut certum est *apud Laym.*

28. — « Quæres: Quomodò confessario agendum cum di-
» vinatoribus, magis, etc.

« Resp. 1. Examinandi sunt, præterquam de variis su-
» perstitionibus: 1. Quo fine tali superstitioni se addixerint,
» v. gr. an ratione vehementis passionis, tristitiæ, vindictæ,
» avaritiæ aut sanctitatis nomen conciliandi, quæ esset sa-
» crilega hypocrisis. 2. De apostasia, idololatria, et hæresi:
» abnegant enim Christum, et Deum: renunciant sacramen-
» tis: habent dæmonem pro Deo, vel sancto: nec damna-
» tum putant, aut miserum, et consequenter illius asseclas
» non esse damnandos. 3. De blasphemiis in Deum, et San-
» ctos, de sacrilegiis; abutuntur enim rebus sacris, ut aquâ
» benedictâ, Eucharistiâ, etc 4. De luxuria, et commix-

» tione cum dæmone. 5. De damnis proximo illatis. *Suar.*
» *Sanch. Filliuc. Bonac. loc. cit.*

« Resp. 2. Monendi sunt, se teneri 1. pactum expressum,
« si quod habent cum dæmone, aut commercium abjurare,
» et dissolvere. 2. Libros suos, schedas, ligaturas, aliaque
» instrumenta artis comburere. 3. Comburere chirographum,
» si habent: si verò solus dæmon id habeat, non necessariò
» cogendus est, ut reddat: quia pactum sufficienter dissolvi-
» tur per pœnitentiam. 4. Damna illata resarcire, ad quod
» proinde etiam tenetur fiscus (ubi veneficorum bona confis-
» cantur); utì et hæredes, si ad eos bona deveniant. *Laym.*
» *loc. cit. Suar. t. 1. de rel. l. 2. c. 17. Sanch. loc. cit. c.*
» *49. Fill. etc.*

« Resp. 3. A parochis moneri, et à confessariis examinari
» circa hoc præceptum potissimùm debent: 1. Opiliones,
» qui variis dediti esse solent observationibus ut gregem
» suum à lupis vel scabie vel aliis incommodis tueantur. 2.
» Fabri ferrarii, qui circa equos sanandos utuntur verbis
» vel ex psalmis, vel ex oratione dominica desumptis. 3.
» Rustici, qui ad sananda pecora inanibus et superstitiosis
» observationibus utuntur, vel recurrunt ad peritos talium
» artium. 4. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu
» vel ex matrice vanas, et superstitiosas adhibent orationes.
» 5. Milites, qui deferunt secum sacra nomina, vel orationes
» ad certitudinem, quòd in bello, vel duello non sint vul-
» nerandi, numquam aquâ, igne, vel subitâ morte pe-
» rituri. »

CAPUT II.

De irreligiositate, ejusque speciebus.

« Irreligio, quæ religioni opponitur per defectum, vel
» tendit directè ad irreverentiam Dei, et est tentatio Dei,
» aut perjurium: vel tantùm tendit ad irreverentiam rerum
» sacrarum, et est sacrilegium, aut simonia. De perjurio in
» secundo præcepto, de reliquis hic.

DUBIUM I.

Quid sit tentatio Dei.

29. « Resp. Tentatio Dei est dictum, vel factum, quo » quis explorat, nùm Deus sit potens, sapiens, misericors, » aut aliquam aliam perfectionem habeat. *S. Th.* 2. 2. *qu.* 92. » *art.* 1. *Sanch. etc.* Ea est duplex, scilicet vel *formalis*, » quando quis expressè dubitans de aliqua Dei perfectione, » eam experiri cupit; ut si quis petat miraculum, quo » patefiat fidem catholicam esse veram: vel det se præcipi- » tem ex turri, ut experiatur, an Deus sit misericors, eum » eripiendo à læsione: vel est *implicita, et interpretativa*, » quando quis, etsi expressè non intendat Deum tentare, » id tamen petit, vel agit, quod suapte naturà eò referri » videtur; ut si quis se committat periculo, à quo, vel nullo » modo, vel vix possit eripi, nisi miraculosè; vel si media » naturalia omittat sperans à solo Deo effectum, v. gr. in » morbo periculoso respuens medicinam, petensque, ac » sperans à Deo temerè sanitatem. *Nav. c.* 11. *Less. n.* 3. » Item si sine necessitate et causâ rudis absque præparatione » velit concionari, sperans à Deo sibi suggerendos conce- » ptus, *Suar. Sanch. Les. Laym. lib.* 4. *t.* 10. *cap.* 5.

Unde resolves :

« 1. Tentatio Dei *formalis* est peccatum ex genere suo » mortale, in quacumque etiam materia. Ratio est, quia in- » cludit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in gravem » Dei contemptum redundat, vel magnam irreverentiam, » curiosiùs agendo cum Deo, quasi cum ludione. *Less.* » *l.* 2. *cap.* 45. *d.* 1. *Sanch. lib.* 2. *cap.* 3. *Suar. etc.* » *comm.*

» 2. *Interpretativa* tentatio, cui dubitatio illa deest, plerum-
» que est tantùm peccatum veniale ob imperfectionem actûs,
» ignorantiam, inconsiderationem, vel parvitatem periculi.
» Imò sæpè nullum est peccatum, quando scilicet justa causa
» subest, v. gr. Dei instinctus, necessitas, vel pia utilitas.
» *Sayr. Tolet. Cajet. S. Th.* 2. 2. *qu.* 92.

50. — Sed quæstio hæc est, an in tentatione Dei *interpretativa*, ut suprà, detur parvitas materiæ? Affirmant *Busemb. cum Caj. et Valent. in* 2. 2. *d.* 6. *qu.* 14. *n.* 2. *Less. lib.* 2. *cap.* 45. *n.* 4. *Sayr. in Clavis Regiæ lib.* 6. *cap.* 7. *n.* 14. *et Tolet. lib.* 4. *cap.* 19. *n.* 7. Hi dicunt, quòd, si quis in re levi, et sine gravis damni periculo tentaret Deum, ex sola curiositate spectandi aliquod opus supernaturale, hic tantùm venialiter peccaret. Sed probabilius *Sanch. dec. lib.* 2. *c.* 34. *n.* 5. *Suar. t.* 1. *de rel. tract.* 3. *lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 16. *Salm. tract.* 21. *cap.* 12. *punct.* 1. *n.* 2. eum damnant de mortali, nisi excusaretur ratione ignorantiæ, vel indeliberationis. Ratio, quia gravis est irreverentia velle ut Deus ostendat omnipotentiam suam ad satisfaciendum curiositati ipsius. Hinc *Salm. loc. cit.* dicunt, quòd probabiliùs peccaret graviter qui in levi morbo, rejectis medicinis, speraret à Deo sanitatem, quamvis *non peteret* miraculum: quia (ut ajunt) videtur hic, respuendo remedia, reipsà miraculum exoptare, cùm velit mutari causas naturales. Sed meritò huic doctrinæ contradicunt *Sanch. loc. cit. cum Leonardo*, *Bon. de* 1. *præc. d.* 3. *qu.* 9. *part. unic. n.* 3. *cum Suar. Anacl. ibid. qu.* 1. *n.* 8. *Elbel d. n.* 560. *et Sporer eod. tit. cap.* 10. *n.* 10. *cum Laym.* qui in hoc non recognoscunt plusquam venialem culpam. Ratio, quia in hoc non adest gravis deordinatio: cùm enim quis nequaquam miraculum petat curiositatis causâ, justè excusatur à gravi, et aliquando ego puto etiam ab omni culpa, si speret sine remediis naturaliter, Deo adjuvante, à tali levi morbo se liberandum, dum sæpè in hujusmodi morbis natura ipsa salutem operatur.

« 3. Si quis in puteum se conjiciat ad declarandam Dei
» erga se providentiam, aut supra prunas ambulet, ad innocentiam ostendendam, est interpretativa tentatio Dei: uti
» etiam sunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrum candens,
» aquam ferventem, vel frigidam » (*Tales probationes sunt*

vetitæ cap. 1. et 2. de purg. vulgar. ut communiter Salm. ibid. n. 5. et 6.) « etc. de quibus vide Binsfeld. et Delrium lib. » 4. disp. Licèt enim Deus aliquando tales purgationes mira- » culosè probarit, id contigit, vel quia Deo inspirante factæ » sunt, vel quia innocentes ad eas compulsi sunt liberati. » Bon. d. 3. q. 9. p. 1.

31. — Peccat, qui absolutè petit à Deo, vel offert miraculum ad conversionem hæreticorum, cùm sufficiant nostræ fidei testimonia, *Salm. ibid. n. 7. cum Suar. Pal. Sanch.* Si verò aliquando sit firmissima spes conversionis, tunc poterit peti à Deo miraculum sub conditione, si ei placuerit, *Salm. ib.* Cæterùm *Sporer loc. cit. cum communi* ait satis esse licitum petere à Deo miraculum, quoties adsit utilitas gravis ad nostram aut aliorum salutem, vel divinam voluntatem implendam. Et idem clarè docet *D. Th.* 2. 2. *qu.* 97. *art.* 2. ubi ait non tentare Deum qui signum ab eo petit, *ut aliis demonstret; vel ad hoc quòd instruatur, quid circa aliquod factum sit placitum Deo. Ibid. ad* 3.

32. — Item peccat qui periculo mortis vel mutilationis se objicit ad perferendum martyrium sine justâ causâ; nam in casu necessitatis, si aliàs fides aut salus multorum periclitetur, vel ad vitandas blasphemias, in quibus casibus martyrium est in præcepto; vel in casu utilitatis, ad exaltandam fidem, aut Dei gloriam; tunc licet martyrio se offerre, ut docet *S. Th.* 2. 2. *qu.* 144. *a.* 3. *ad* 1. *Vide Salm. ibid. n.* 9.

Item peccat qui respuit medicinas; nisi faciat ad se mortificandum, modò absit periculum mortis, ut *Viva qu.* 6. *art.* 3. *n.* 6. *et Salm. cit. n.* 9. *cum Caj. Nav. et Sanch.*

Quæritur, an tentatio Dei expressa differat specie ab interpretativa? Affirmant *Suar. et Bon.* at probabiliùs negant *Salm. ibid. num.* 11.

DUBIUM II.

Quid, et quotuplex sit sacrilegium?

33 *Quid et quotuplex sacrilegium?*
34 *Quales species sacrilegii sint explicandæ?*
35 *Quæ sint sacrilegia personalia?*
33 *Quæ localia?*

33. — « **Resp. Sacrilegium est violatio rei sacræ, hoc est » dicatæ cultui divino, et peccatum mortale ex genere suo, » si opus specialiter repugnet cum rei sanctitate; non verò, » si generaliter tantùm repugnet, quomodo omnia peccata » mortalia generaliter repugnant sanctitati, v. gr. templi, » ita ut ibi cum veniali peccato committantur. Est autem** » sacrilegium triplex : *Personale*, quo persona; *locale*, quo » locus; et *reale*, quo res aliæ violantur. *S. Thom. 2. 2.* » *quæst. 99. art. 3.* et cæteri theologi.

34. — Explicanda est in confessione species sacrilegii, an fuerit personale, locale, aut reale. *Viva de præcept. Dec. quæst. 6. a. 1. n. 1. et Salm. tr. 21. cap. 12. punct. 2. n. 17. cum S. Th. et communi.* Quæstio est, an prædictæ species sint subalternæ, vel sint infimæ?

Prima sententia tenet esse subalternas continentes sub se alias species infimas. Ita *Suar. Pal. Less. etc. apud Salm. loc. cit. cum Bus.* (*vide n. 48. infrà ibid. n. 5.*) *et Elbel de Sacril. n.* 565. *cum Fill.* Et ideo dicunt percussionem clerici specie differre à concubitu cum eo.

Secunda tamen *sententia* tenet esse infimas, ut *Viva qu. 6. art. 1. n. 2. et Salm. cum Cajet. Trull.* Ita ut, si quis violat sanctimonialem verberando, aut cum ea concumbendo, unum sacrilegium formaliter committat. Et sic sentit *D. Th. 2. 2. qu. 99. art. 3. ad 2.* ubi ait : *Possibile est aliqua duo peccata differre specie secundùm materiales actus, convenire*

autem in specie secundùm unam rationem formalem sacrilegii; putà si quis sanctimonialem violaverit verberando, vel concumbendo. Et hæc est probabilior. Docet verò *ibid.* S. Doctor præfatas species habere diversos gradus, significans eos constituere quidem circumstantias aggravantes, non autem speciem mutantes.

Unde resolves.

35. — « 1. *Personale* sacrilegium est percussio clerici, pertractio ejusdem ad judicium seculare, item luxuriosa violatio
» personæ Deo per votum castitatis sacratæ, de qua *vide infrà*
» *tr. 4. cap. 2. dub. 2. n. 454.*

36. — « 2. *Locale* sacrilegium est omnis actus, quo ecclesia polluitur, ut est v. gr. occisio hominis, effusio humani
» sanguinis, vel seminis illicita, et notoria. » (*Ut probabiliter tenent etiam Viva qu. 6. art. 1. n. 11. et Tamb. cum Vasq. Pont. Dian. Con. Tol. apud Salm. tr. 6. cap. 8. punct. 4. n. 101. contra Salm. ib. cum Suar. Bon. Lug. Pal. etc. et Elbel n. 556. qui probabiliùs dicunt etiam occultam effusionem esse sacrilegium. Vide dicenda de VI. præc. n. 458. versic. II.* Circa locum etc.) « Item sepultura excommunicati, vel non
» baptizati, item si actus quidam profani fiant in ecclesia,
» et repugnantes ejus immunitati, ut negotiationes, illiciti
» concubitus, et spurcities, seditiones, concilia secularia,
» stabulationes equorum, incendia, effractiones, spoliationes.
» Item si materia rei sacræ, vel ecclesiæ directè ad profanos
» usus convertatur; si reus ex ecclesia, velut asylo, extrahatur; nisi tamen sit latro publicus, vel nocturnus populator agrorum, vel enorme maleficium fiduciâ asyli istic
» commiserit. Denique si furto auferantur res ecclesiæ, aut
» ibi depositæ. *Laym. c. 7. Bon. quæs.* 6. Si verò res ablata
» fuerit per accidens tantùm in ecclesia, v. g. crumena viri
» divitis, probabiliter non committi sacrilegium docet *Dian.*
» *p. 1. t. 3. r. 27. ex Fagn. et sex aliis, contra Suar. Laym. etc.*»

37. — Similiter violatur locus sacer, si in eo fiant conclamationes, deambulationes, mercatus, strepitus judiciorum secularium, non verò ecclesiasticorum pietatem spectantium. Aliquando tamen judicia secularia, aut parlamenta licità sunt

in necessitate, v. g. ob pluviam, solis æstum: modò fiant sine strepitu, et desit alius locus opportunus. Pariter non videtur culpa gravis aliqua moderata deambulatio in ecclesia, aut privata comestio, etiam sine necessitate, si absit scandalum, et clamor. Ita *Vira ib. n. 11. ex S. Thom. cum Salm. tr. 21. c. 12. punct. 2. n. 25.* Hic obiter advertatur nemini quacumque prædito dignitate, modò non regali, licere indicere, ut sibi ad ecclesiam deferatur stratum; secùs statim cessandum à divinis, et ministri ecclesiæ ipso facto excommunicationem incurrunt, et ecclesia tamquam interdicta habenda est. Hoc decretum fuit à S. C. Cærem. quæ ait: *Proposito in S. C. Cærem. quodam abusu inter alios, qui de recenti in Urbe irrepserunt, eadem S. C. ad eum omninò tollendum die 30. augusti 1701. decrevit: Non licere cuicumque, etc. (personis regalibus tantùm exceptis) ad ecclesias strata sibi deferri facere; secùs cessandum immediatè à divinis: quod nisi servetur, rectores, cæterosque ministros* ipso facto *excommunicationem incurrere, eamque ecclesiam habendam esse pro interdicta.* (Ita annotatum reperitur in Bullario *Clementis XI. part. 3. decr. 1. congr. Cær.*) Deinde subjungitur: *Et facta relatione Sanctitas sua* (i. e. præfatus Clemens) *decretum approbavit, necnon promulgari, atque executioni tradi, et in omnibus Urbis sacrariis affigi mandavit die 3. Octob.* 1701. Hoc omne refertur à *Ferraris in sua Bibliotheca* (*Ferrar. Biblioth. tom. 3. verbo* Ecclesia *art. V. n. 28. et 29.*) qui etiam refert (*ibid.*) vetari pluribus ex decretis S. R. C. dari intra missam laïcis (etsi præsidibus) evangelium osculandum, uti etiam dare illis usum baldachini, et illos admittere ut assistant in presbyterio. Ad nostra autem redeuntes dicimus:

38. — Sacrilegium est extrahere violenter hominem ab ecclesia, etiam interdictâ, vel pollutâ, et ab ejus cæmeterio, atrio, claustro, dormitorio, ambitu contiguo cum ecclesia: item à domibus religiosorum clausurâ septis. *Vide Salm. tr. 18. cap. 3. punct. 3. n. 81. et tract. 21. c. 12. punct. 2. §. 2. n. 24.* Cæterùm, præter hunc usum violatæ immunitatis, ad incurrendam speciem sacrilegii, nomine loci sacri intelligitur tantùm ecclesia, non alia loca, cùm in odiosis strictè facienda est interpretatio, ut notat *Elbel de sacril. n. 566. cum Laym. Bon. etc.*

39. — Quæritur, an omne furtum in ecclesia sit sacrilegium?

Prima sententia cum Lugo d. 16. *num.* 470. *Tambur. in Meth. Conf. lib.* 2. *cap.* 8. *Pal. Azor. Dian. Less. Con. Henriq. etc. apud Salm. tract.* 6. *c.* 8. *punct.* 4. *n.* 103. tenet non esse sacrilegium, nisi furtum sit de re Ecclesiæ commodata, vel commissa ibi custodiæ causâ: nam aliæ res profanæ accipiuntur quidem materialiter *in loco sacro*, sed non *de loco sacro*, dum ad locum sacrum nullo modo pertinent. Excipit tamen meritò *Lugo loc. cit.* furtum de rebus quæ sacrista fecisset sibi commodari pro ecclesiæ ornatu.

Secunda tamen sententia probabilior affirmat ex *c. Quisquis, caus.* 17. *quæst.* 4. ubi absolutè damnatur ut sacrilegus, qui *non sacrum de sacro* furatur; nec id limitatur ad depositum tantùm. *Ita Elbel n.* 587. *cum Fill. Val. et Salm. loc. cit. cum Pal. Dic. Vasq. Bon. Laym. etc.* Rectè tamen *Salm.* probabilem vocant primam sententiam. An autem sit sacrilegium locale furari è sacristia? Negat *Sanch. de matr. d.* 15. *n.* 13. contra aliquos. Certum autem est non esse sacrilegium furtum in claustris, nec in oratorio domûs privatæ. In oratoriis verò xenodochiorum, vel eremitoriorum, licèt non benedictis ab Episcopo, justè putat *Sanch.* furta esse sacrilegia. *Vide Vivam d. loc. n.* 13.

40. — « 3. *Reale* sacrilegium est indigna tractatio, et administratio sacramentorum, ut si ministrentur, vel suscipiantur cum peccato mortali. Item profanatio vasorum, et instrumentorum sacrorum: v. g. si quis calice utatur in convivio, ornamenta altarium, vel sacerdotum ad usus profanos applicet: intellige de iis, quæ consecrari, vel saltem benedici solent: nam ad nuptias, vel communem usum adhibere tapetes, candelabra, pelvim, imò et manutergium, et cætera, quæ mediatè serviunt ministerio sacro, non esse peccatum docet *Tamb. expedit. sacrif. lib.* 1. *c.* 2. nisi fiat ex aliquo contemptu saltem implicito, ut si semper, et indifferenter sic utaris supradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aquâ, incenso, et similibus benedictis, quòd in modicis istis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Ecclesia, ut patet in pane, ligno, carbonibus, etc. benedictis. *Vide loc. cit.* §. 3. Item violatio, vel indigna tractatio sacrarum imaginum, et

» reliquiarum. Item abusus Scripturæ sacræ, v. g. ad stabi-
» liendas hæreses, vel res turpes. Item raptura bonorum
» Ecclesiæ, suppressio piorum legatorum, vel jurium Eccle-
» siæ defraudatio, etc. *Vide Fill. tr. 24. cap. 9. Regin. lib.*
» *19. n. 57. Suar.* »

Concilium Tridentinum *sess. 4. in fine* vocat temeritatem torquere verba S. Scripturæ ad scurrilia, fabulosa, vana, adulatoria, detractoria, etc. *Vide Salm. tr. 21. cap. 12. punct. 2. §. 3. n. 22.*

41. — Quæritur 1. an vasa, et vestes sacræ possint converti in usum profanum? Affirmant *Salm. loc. cit.* si illæ jam amiserint formam, et benedictionem. Sed *eodem tract. cap. 10. punct. 11. §. 2. n. 145.* omninò negant cum *S. Th.* qui *p. 3. quæst. 83. art. 3. ad 3. et cap. 39. dist. 1.* dicit : *Altaris palla, cathedra, candelabrum et velum... et alia, quæ in sacrario fuerint, non debent admitti in usum laicorum, sed sunt comburenda.* Meliùs autem *Suarez p. 3. d. 18. sect. 8. Pal. t. 2. tr. 3. d. 1. p. 6. Bon. d. 3. quæst. 1. p. 4. et Ronc. d. 1. præc. cap. 1. quæst. 7. cum Barbosa* distinguunt, et dicunt, quòd si res ita totaliter immutetur, ut ad communem materiam redeat, sicut si calix igne vel ferro ad communem massam argenti reducatur, tunc licet in usum profanum convertere. Ita ipse cum *Bon. Pal. Suar. et Baur.* secùs si totaliter non difformetur. Hinc non licet ex veteri casula vestes profanas resarcire : et hoc adhæret ei quod dicit *S. Thom. suprà.* Ideò alii dicunt non licere hujusmodi vestes ad usus profanos vendere, aut oppignorare. *Vide Salm. dict. cap. 10. num. 147.*

42. — Quæritur 2. an læsio quorumcumque bonorum ecclesiasticorum sit sacrilegium? Resp. negativè, sed tantùm bonorum, quæ *pertinent od ornamentum ecclesiæ, aut sunt deputata ad sustentationem ministrorum*, ut loquitur *S. Th. 2. 2. quæst. 99. art. 3.* Ly *ad sustentationem ministrorum*, intellige, quà tales sunt, ut rectè dicit *Tambur. dec. lib. 2. cap. 6. §. 3. n. 9.*

Quæritur 3. an sit sacrilegium injustè detinere legata relicta Ecclesiæ pro ejus servitio? Affirmat *Less. lib. 1. c. 16. n. 30.* Sed negant *Tamb. dict. l. n. 10. cum Pal. et Salm. tr. 21. c. 12. punct. 2. §. 2. n. 35. etc.* quia, donec dicta bona ab Ecclesia non possideantur, non sunt sacra.

Quæritur 4. an sit sacrilegium non solvere decimas? Affirmant *Less. lib. 2. cap. 16. n. 18. Elbel n. 569. cum Val. Spor. etc.* sed negant *Croix lib. 3. p. 1. n. 52. et Tamb. d. lib. n. 11. cum Pal.* Dicunt tamen esse peccatum gravius irreligiositatis; quia solutio decimarum est ordinata in recognitionem divini dominii.

43. — Notandum, quòd per meros actus internos non violetur sanctitas loci, ideoque non committat sacrilegium, qui in ecclesia habet voluntatem occidendi hominem extra illam. Secùs, si quis extra ecclesiam proponit occidere in ecclesia. Ita *Salm. ibid. n. 28. cum aliis communiter.*

Palaus tr. 17. d. 2. p. 2. tenet omittere sacramenta tempore debito esse sacrilegium. Probabiliùs verò negatur, sed esse dicitur peccatum contra obedientiam Ecclesiæ debitam. *Salm. ibid.* §. 3. *n.* 38.

44. — Item notandum est, quòd censuræ contra sacrilegos latæ non incurrantur ipso facto, nisi à percutientibus clericum. Itemque à violantibus immunitatem ecclesiasticam, imponendo tributa, usurpando bona : et ab effringentibus ecclesias, et simul expoliantibus res sacras, ex *c. Conquest.* 22. *de sent. excomm. Vide Salm. tr.* 21. *c.* 12. *p.* 2. §. 2. *n.* 24. Incendiarios autem ecclesiarum probabiliùs est non esse excommunicatos ipso facto, ut *Salm. ibid.* §. 3. *n.* 40. *cum Cajet. Sylv. Nav.*

45. — Grave sacrilegium committit, qui furatur reliquiam, etiam in parva quantitate, si scit dominum ob hoc esse valde contristandum. Ita *Leand. Prad. Nav. Mol. apud Salm. ibid. cap.* 10. *punct.* 10. §. 2. *n.* 108.

46. — Quæritur 5. an tempus sit objectum sacrilegii, scilicet si quis peccet die festo etc. Negant *Lugo de ben. d.* 16. *n.* 523. *et Salm. ibid. c.* 12. *punct.* 2. §. 2. *n.* 36. *in fin. cum Less. et Pal. et Tamb. Meth. conf. lib.* 2. *c.* 7. §. 5. *n.* 40. nisi notabilis irreverentia irrogetur cultui divino, ut si quis in Parasceve exhiberet comœdias, ludos publicos, etc.

47. — Quæritur 6. an violatio voti sit sacrilegium? Negant *Tamb. cum Suar. Dec. loc. cit. n.* 12. *et* 13. *et Pal. tr.* 17. *d.* 2. *p.* 3. §. 2. *n.* 2. Dicunt enim esse peccatum perfidiæ, seu contra fidelitatem Deo debitam, ut *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 55. *cum Tamb. in dec. loc. cit. n.* 13. Affirmat verò *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 99. *art.* 3. ad 3. et sequuntur *Salm. ibid. n.* 22. Qui

autem violat votum castitatis, probabiliùs committit sacrilegium. *Vide Elbel. n.* 584.

48. — « 4. Peccatur etiam sacrilegio peccato omissionis, v. g. » si quæ ad sacrificium spectant, ut corporalia, et similia, » sint valdè immunda. *Bon. de Euch.* » (*qui p.* 9. *n.* 23. *cum Fill. Suar. Reg. etc. dicit esse mortale. Vide lib.* 6. *n.* 376.)

« 5. In confessione exprimenda est species, et materia sacri» legii. Ratio prioris est, quia sæpe diversam malitiam habet, » v. gr. percussio sacerdotis, et fornicatio cum eodem. Ratio » posterioris est, quia etiam materia aliquando auget, et addit » malitiam, v. g. si sit contra Eucharistiam, addit, secundùm » *Gordonum*, communi violationi rei sacræ aliud peccatum » contra latriam. Attingere autem nuda manu calices, patenas, » aras, agnos, cereos, etc. chrismate delibuta non licet fœmi» nis, et laicis » (*Licet verò clericis etiam primæ tonsuræ, ut Tamb. ib. n.* 11. *cum Suar.*) « citra contemptum tamen non » est mortale, si vacua sint, et si causa subsit, nec veniale, » *Suar. Tamb. loc. cit.* §. 1. sine causa autem veniale esse do» cent *Suar. Coninch. et alii communiter;* licèt *Tamb. loc. cit.* » *ex Sa*, etc. contrarium censeat probabile, » (*Cum Scoto et Bartol. ab Ang. Sed Sa apud Tamb. et Sot. Henr. Sanch. Fag. et Tamb. apud Pasq. ut refert Croix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 358. *censet nullum esse peccatum. Pro monialibus verò adest privilegium, ut Salm. tr.* 21. *cap.* 10. *punct.* 11. §. 1. *n.* 132.) « ùt et si cor» poralia, vel purificatoria laventur ab iisdem. *Vide lib.* 6. *n.* » 382. Cætera autem, quæ Eucharistiam immediatè non con» tingunt, nec chrismate unguntur, ut mappas, vestes sacer» dotales immediatè contingere omnibus licet. *Suar. Laym.* » *Tamb. l. cit.* ubi ex *Palao*, etc. idem concedit de reliquiis: » sicut etiam, ut easdem thecis inclusas penes se habeant, vel » laici in publicis processionibus gestent. Idem docet cum » *Laym.* de pyxide, sive ciborio, et lunula benedictis, quando » sacram Eucharistiam nondum continuerunt. Idem de corpo» ralibus, pallis, et purificatoriis, quando post sacrum usum » lota sunt: *ex Laym. et Bonac.* imò etiam ante lotionem. » *Laym. Tamb. loc. cit.* »

DUBIUM III.

DE SIMONIA.

ARTICULUS I.

Quid sit, et quotuplex.

49. *Quid sit simonia, et quotuplex?*
50 *An possit dari parvitas materiæ in simonia?*
51 *Quando sit simonia dare temporale pro spirituali?*
52 *An sit simonia dare beneficium alicui, ut se sustentet; vel solà ratione amicitiæ, aut precum?*
53 *An sit simonia deducere in pactum obligationem antidoralem?*
54 *An dare spirituale principaliter ob temporale?*
55 *An sit simonia accipere aliquid pro administratione sacramentorum? Et an principaliter ob lucrum temporale ab eis captandum?*
56 *Quid intelligatur per* munus à manu?
57 *An sit simonia dare mutuum ob spirituale?*
58 *An solvere pensionem ob beneficium?*
59 *An dare aliquid, ut alter præstet quid spirituale pro se ipso accipiente?*
60 *An dare beneficium cum aliquo onere spirituali? An resignare, vel præsentare cum onere?*
61 *Quid per* munus ab obsequio?
62 *An sit simonia inservire ob beneficium?*
63 *Quid per* munus à lingua?
64 *An sit simonia dare aliquid mediatori, ut obtineat tibi beneficium?*
65 *Quid si sit intercessor mediatus?*
66 *Quid si promittas dare eleëmosynam alicui monasterio?*
67 *Quæ sit simonia* mentalis? *Quæ* conventionalis? *Quæ* realis?
68 *Quæ juris divini, quæ humani?*
69 *An detur simonia tantùm de jure humano?*
70 *An vendere beneficia sit simonia de jure divino?*
71 *An sit simonia vendere juspatronatûs? Et an de jure divino? An vendere jus sepulturæ?*
72 *An beneficia possint permutari?*
73 *Quomodo possit permutari beneficium cum pensione? Et cujus auctoritate? Et an Episcopi possint pensiones constituere?* usque ad n. 76.
77 *Quomodo in beneficiis liceat transigere?* usque ad num. 80.

81 *Quomodo fieri possint renuntiationes beneficiorum?* usque ad n. 84.
85 *Quotuplex sit simonia* confidentialis, *et quæ ejus pœnæ?* usque ad num. 90.
91 *Quomodo fiat simonia pro ingressu ad religionem?*
92 *An liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressuri?*
93 *An liceat pro catechizando, etc.?*
94 *An pro instruendo aliquo in sacra doctrina?*
95 *An pro absolvendo, etc.?*
96 *An pro danda dispensatione in matrimonio?*
97 *An liceat dare aliquid, ut alter omittat rem spiritualem?*
98 *An ad redimendam vexationem?*
99 *An possit pecuniâ redimi vexatio circa possessionem beneficii?*
100 *Quid si nondum sit acquisitum jus in re? Quid si quis corrumperet electores, ne te eligerent?*
101 *Quid si alter solis precibus impediret?*
102 *An possis dare pecuniam, ne alter se opponat tuæ electioni?*
103 *An ne eligat indignum, vel ut eligat dignum?*
104 *An, ut non concurrat ad beneficium, quod tu cupis?* Vide alia apud *Busemb.*

49. — « Resp. Simonia est studiosa voluntas emendi, aut » vendendi pretio temporali aliquid spirituale, vel spirituali » annexum. *S. Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 2. Laym. lib. 4.* » *tract. 10. cap. 8. etc.* Dicitur 1. *voluntas emendi, etc.* qui- » bus verbis intelligitur quivis contractus onerosus, sive » venditionis, sive locationis, sive permutationis, aut » renuntiationis; quia simonia non consistit sine pactione » aliqua tacita, vel expressa, et obligatione ex pacto. Quod » addo, quia obligatio naturalis quæcumque, ut gratitudinis, » sive antidoralis, non sufficit, v. gr. quando quis sperat, » vel intendit tantùm, non tamen obligat. *Sa, v. Simonia.* » Ratio est, quia non facit contractum. *Vide Bon. de simon. d.* » *1. quæst. 6. p. 1. Less. lib. 2. cap. 35. d. 20.* » (*Sed vide dicenda n. 54.*) « Dicitur 2. *pretio temporali :* sive illud sit » *muneris*, sive *linguæ*, ut est laus, vituperium, patroci- » nium : sive *obsequii*, et *famulatûs.* Dicitur 3. *spirituale;* » quo nomine intelligitur res supernaturalis ad salutem ordi- » nata, sive sit formaliter talis, ut gratia, et dona Spiritûs » sancti, sive causaliter, ut sunt sacramenta, concio, preces » et sacramentalia : sive sit effectus, et usus potestatis super- » naturalis, ut consecratio, absolutio, dispensatio, benedi- » ctio, excommunicatio, electio, præsentatio, confirmatio,

» collatio beneficii, aliique actus jurisdictionis ecclesiasticæ.
» Dicitur 4. *spirituali annexum*, ad comprehendendum ea,
» quæ non sunt per se spiritualia, sed ad ea ordinantur,
» iisque sunt annexa, sive antecedenter, ut jus patronatûs
» respectu beneficii; vasa et vestes sacræ respectu sacramento-
» rum: sive concomitanter, ut labor in administratione sacra-
» mentorum: juxta sensum infrà dicendum: sive consequen-
» ter, ut reditus beneficiorum, qui dantur propter officium spi-
» rituale. Unde patet, malitiam simoniæ consistere in irre-
» verentia, quæ committitur, dum res spirituales instar tem-
» poralium pretio æstimantur, et contractibus subjiciuntur;
» atque esse peccatum mortale ex genere suo, nec veniale
» fieri posse ex materiæ levitate; quia nullum donum gratiæ,
» licèt parvum, potest vendi sine gravi irreverentia tum
» ipsiusmet doni, tum etiam Dei. Potest tamen esse veniale,
» ob actûs imperfectionem, et ignorantiam. *Suar. t.* 3. *de rel.*
» *l.* 4. *cap.* 36. *Azor. Fill. Laym. loc. cit. Less. l.* 2. *cap.* 35.
» *dub.* 1. »

Simonia autem quadruplex est, mentalis, conventionalis, realis et confidentialis: *Mentalis* est, cùm quis dat temporale cum animo obligandi ad reddendum spirituale (aut è converso) sed absque alio pacto. *Conventionalis* est, cùm adest pactum, sed à neutra parte executum est. *Realis* autem est, cùm pactum jam est impletum. *Confidentialis* tandem tripliciter potest fieri, nempe per accessum, per regressum, et per ingressum. Dicitur *per accessum*, cùm renuntias beneficium alteri cum pacto, ut ille deinde illud resignet, et alteri conferatur. *Per regressum*, cùm reservas tibi jus reassumendi iterùm beneficium in aliquo casu. *Per ingressum*, si resignes beneficium tibi collatum, sed nondum possessum cum pacto capiendi possessionem illius in aliquo casu aut tempore; *vide infrà num.* 85. *et* 86. ubi fusiùs sermo de hac confidentiali simonia redibit, et de ejus pœnis.

50. — Quæritur I. An possit dari parvitas materiæ in simonia? In simonia de jure naturali est communis sententia negativa *ap. Salm. tract.* 19. *de simon. cap.* 1. *punct.* 1. *n.* 8. *et Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 195. *cum Suar. Sanch. etc. contra Mol. Reg. etc. ib.* Sed in simonia tantùm de jure ecclesiastico *Navarr. Zeroll.* (quibus videtur adhærere *Croix lib.* 4. *n.* 682.) probabiliter docent posse dari parvitatem materiæ. Et

disparitatem assignat *Croix*, quia quando non accipitur temporale pro pretio rei spiritualis, sed acceptio prohibetur ad cavendum tantùm speciem simoniæ, re ipsâ non fit injuria rei spirituali, sed peccatur tantùm contra præceptum Ecclesiæ, in quo potest utique dari parvitas materiæ.

51. — Quæstio II. est, an semper ac datur temporale pro spirituali, vel contrà, sit simonia?

Prima sententia affirmat *cum Azor. Durand. Adrian. etc. ap. Salm. ibid. punct.* 3. §. 1. *n.* 26.

Secunda sententia quam tenent *Salmant. ibid. num.* 32. et vocant communem *cum Caj. Sanch. Suar. Less. Laym. Tol. etc.* negat, quando detur gratìs, quamvis cum animo alliciendi, seu obligandi (non rigorosè ex justitia, sed tantùm ex gratitudine, sive ex benevolentia) alterum ad retribuendam rem spiritualem pro temporali, vel contrà; ita ut obligatio alterius antidoralis, seu gratitudinis principaliter intendatur, et retributio minùs principaliter; et probant *ex c. Quàm pio, caus.* 1. *quæst.* 2. Et hoc, etiamsi in eodem actu retributio offeratur, *ex c. Placuit, caus.* 1. *q.* 2. *et c. Dilectus* 2. *quæst.* 1. Hinc licere dicunt tibi dare aliquid Episcopo, vel ei inservire (cui aliàs non esses serviturus), ut tibi ex gratitudine conferat beneficium; dummodo absit aliquod pactum, ut dicunt *Salm. ibid. punct.* 4. *num* 55. *et* 56. *cum Sot. Suar. Valent. et communi*; et dummodo non inservias, ut Episcopus conferat tibi beneficium, quasi pretium tui obsequii, ut benè notat doctus *P. Elbel de simon. num.* 617. E converso si inservis primariò ad captivandam Episcopi benevolentiam, et secundariò ad obtinendum beneficium, non committis simoniam, etiamsi, amotâ spe beneficii, non inservires, ut dicunt *Salm. loc. cit. cum aliis*, et etiamsi talem spem exprimas superiori, ut addunt *Val. Pal. Sot. Rodr. etc. ap. Salm. cit. n.* 56. *in fin.* quia licitum est, ut ajunt, petere ab alio, quod ille ex naturali obligatione præstare tenetur: sed sapienter monent *Mazzot. de simon. tom.* 2. §. 2. *p.* 219. *et Croix cum Suar. lib.* 3. *p.* 1. *n.* 74. id cavendum ob periculum pactionis, aut saltem scandali, maximè si detur aliquid tempore quo agitur de conferendo beneficio.

Cæterùm, rectè advertunt *Roncaglia de sim. c.* 1. *quæst.* 5. *et ipsi Salm. ibid. n.* 57. *cum Sanch. Bonac., etc.* quòd ubi

alius deest titulus, nempe stipendii, tollendæ injustæ vexationis, etc., quando datur aliquid solo intuitu obtinendæ rei spiritualis, vel contrà, præsumenda tunc sit intentio saltem virtualiter simoniaca, scilicet commutandi temporale cum spirituali : nisi constet de opposito, vel aliter colligatur ex circumstantiis, nempe ex parvitate muneris, ex pietate, vel nobilitate dantis etc. Et hoc constat ex *c. Tua nos, de sim.* ubi Pontifex loquens de illo, qui bona sua Ecclesiæ donabat, rogans ut ad canonicatum admitteretur, et de canonicis eum admittentibus, ait : *Si tamen is, qui talem donationem facit, eâ intentione ducatur, ut per temporalia bona spiritualia valeat adipisci; et clerici qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri; sine dubio tam isti, quàm ille apud districtum Judicem culpabiles judicantur. Vide quæ dicentur n.* 54. Et maximè nequit excusari à simonia mentali (ut benè sentiunt *Roncaglia loc. cit. reg. VI. in praxi, et Elbel de sim. n.* 617.) is qui Episcopo gratìs inserviret animo eum obligandi ex gratitudine, etsi non ex justitia, ad retribuendum beneficium, juxta mox dicenda *n.* 53.

52. — Non autem damnandus de simonia Episcopus, qui beneficium confert clerico in recognitionem gratitudinis ob obsequium præstitum, ut dicunt *Elbel n.* 619. *et Croix n.* 75. *cum Suar.* Item si Episcopus conferat beneficium gratìs alicui ut se honestè sustentet, non est simonia ; *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 83. *cum Less. Laym. etc.* Imò collatio facta indigno, solâ ratione consanguinitatis, amicitiæ, sed gratìs, est quidem illicita, sed non simoniaca. Ita *Salm. tr.* 19. *de sim. cap.* 1. *punct.* 2. §. 2. *n.* 38. *cum Cajet. Suar. Pal. etc.* Idque docet *D. Th.* 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 5. *ad* 2. dicens : *Si aliquis aliquid spirituale alicui conferat propter quamcumque carnalem affectionem, est quidem illicita.... non tamen simoniaca... unde hoc non pertinet ad contractum... venditionis, in quo fundatur simonia.*

Utrùm autem committit simoniam Episcopus qui dat beneficium indigno propter preces alterius? Videtur universè affirmare *D. Th. loc. cit. ad* 3. quia videtur Episcopus hoc facere ad favorem humanum acquirendum; sic enim S. Doctor ait : *Videtur ad hoc* (scilicet ad favorem humanum) *prin-*

cipaliter intendere qui preces pro indigno porrectas exaudit. Et sic quidem dicendum, si reverà det beneficium ad talem favorem adipiscendum : imò, ut benè addit Angelicus, hoc erit simonia, etiamsi clericus sit dignus beneficio. Cæterùm absolutè loquendo, probabiliter dicunt *Elbel de simon. n.* 612. *La Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 84. *et Laym. l.* 4. *tr.* 10. *c.* 8. *n.* 26. *cum Less. Suar. Nav. Caj. etc.* non esse simoniacum Episcopum qui ad preces alterius etiam indigno beneficium confert, sed nullo habito respectu ad favorem humanum acquirendum, quia reverà tunc nulla intervenit venditio spiritualis cum temporali. Illud autem quod dicit *La Croix l. c.*, nempe nec esse simoniam, si conferat ad se liberandum ab aliquo injusto damno, minimè admittendum puto, nam licèt damnum sit injustum, semper tamen videtur intercedere aliqua commutatio rei spiritualis cum utilitate temporali.

53. — Quæritur autem hic III. An sit simonia, deducere in pactum obligationem antidoralem? Negant *Hurt. Cœlest. Ronc. etc. ap. Dian. part.* 6. *tr.* 7. *r.* 42. item ipse *Diana cum Vidal et Jo. de Soria*, quamvis *p.* 3. *tr.* 2. *r.* 64. in praxi hoc non approbet. Ratio istorum, quia non censetur simonia committi, quando pactum fit de obligatione *gratitudinis*, quæ jam inest. Quapropter dicunt, si licet intendere aliquid spirituale ex gratitudine obtinere, cùm quis præstat aliquid temporale; licebit etiam id in pactum deducere. Sed omninò affirmandum cum sententia communi, quam tenent *Laym. tr.* 10. *c. ult.* §, 2. *num.* 9. *Viva in propos.* 45. *Innoc. XI. n.* 2. *Elbel de simon. p.* 596. *et Suar. Bon. Fill. Cov. ac alii ap. Salm. de simon. tr.* 19. *c.* 1. *punct.* 4. *n.* 64. Ratio quia ex pacto illo novum inducitur onus. Distinguunt autem *Salm. ibid. n.* 66. 67. *et* 68. *cum Val. Caj. Pal. Less. etc.* et dicunt, quòd si pactum novam obligationem non addat præter antidoralem, putà, si des, aut promittas alteri pecuniam, ut ipse sit obligatus ad tibi in genere remunerandum, non est simonia, quia nullum novum onus imponitur. Sic etiam, si petas aliquid spirituale gratìs sine obligatione rigorosa : quemadmodum frequenter dantes eleëmosynam solent à paupere preces petere; et in hoc reverà consentiunt omnes, etiam auctores secundæ sententiæ. Secùs autem censent, si pactum novam obligationem adderet; et hoc esset,

quando peteretur in specie quid spirituale pro re temporali tradita; nisi ibi alius titulus interveniret, nempe stipendii, damni emergentis, etc. ut infrà. Sed neque distinctio hæc mihi ullo modo arridet, nam (ut benè arguunt *Viva l. c. et Ronc. de sim. c. 1. q. 5. in fin.*) pactum semper aliquam novam invehit saltem fidelitatis obligationem, quæ, cùm sit aliquo pretio æstimabilis, certè pactum simoniacum reddit. Ideò enim in *c. Quàm pio 1. q. 2.* dicitur: *Omnis absit pactio, omnis conventio cesset.* Quoniam in hac materia quodcumque pactum, quomodocumque onerosum, est simoniacum, etiamsi non obliget rigorosè ex justitia. Et idem dicendum de hujusmodi pacto in contractu mutui, ut probat *Viva in prop. 42. Innoc. XI.* Præterea hic advertendum cum *Viva in præd. prop. 45. n. 3. et S. Th. q. 13. de malo art. 4.* quòd, licèt possit mutuator exposcere à mutuatario, ut satisfaciat suæ obligationi antidorali (intellige semper sine pacto, itemque si exposcatur satisfactio illa non verò promissio, quia petitâ promissione, etiam peteretur nova obligatio fidelitatis, ut mox diximus, quod adhuc in mutuo illicitum est); ratio, quia mutuator dat quod suum est; hoc tamen nequit exposcere dans aliquid spirituale, præcisè ob ejus collationem, quia suum non præstat, sed quod Christi est: unde, licèt possit aliqua gratitudo exerceri erga collatorem rei spiritualis ob ejus benevolum animum, non potest tamen exerceri in gratuitam compensationem ipsius rei spiritualis.

54. — Quæritur IV. an sit simonia mentalis, dare spirituale principaliter ob temporale, vel contrà? Negant *Sotus, Val. Caj. Sanch. Less. Luym. etc. ap. Salm. de simonia tr. 19. c. 1. punct. 4. n. 59.* sed omninò est affirmandum, et contrariam opinionem rectè asserunt *Salm. ibid. n. 60.* fuisse damnatam ab *Innoc.* XI. in propos. 45. quæ dicebat: *Dare temporale pro spirituali, non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut contrà.* Et propos. 46. *Et id quoque locum habet; etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imò, etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.*

Meritò hoc damnatum est, nam, quamvis ibi dicatur ob moti-

vum, non pretium, et certum sit, simoniam non committi, nisi interveniat venditio rei spiritualis; attamen ibi reverà motivum idem est quàm pretium. Quando enim, ut rectè notant *Viva in dict. prop. n. 6. et Salm. ibid. n. 58.* datur res merè spiritualis, uti sunt sacramenta, beneficia, etc. principaliter propter temporalem rem alicujus magni momenti (secùs si parvi) quæ apta sit moraliter pervertere voluntatem alterius; tunc spirituale difficilè datur omninò gratìs, sed practicè datur cum aliquo pacto implicito imponendi alteri novam obligationem: et sic motivum virtualiter convertitur in pretium. Et hoc patet ex ipsa *dict. prop. 46.* ubi additur in fine: *Imò, etiamsi temporale sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.*

55. — Quær. V. An liceat accipere aliquid pro administratione sacramentorum? Resp. I. quòd in administratione sacramentorum, aliarumque functionum spiritualium sit simonia accipere pecuniam, tamquam pretium rei sacræ, vel laboris intrinseci in iis actionibus requisiti. Secùs, si labor sit extrinsecus, putà si sacerdos deberet celebrare cum cantu, vel tali hora, aut loco, et simili. Ita *Ronc. de sim. c. 2. q. 2. p. 208. et Salm. tr. 19. c. 2. punct. 3. n. 19. cum Caj. Sot. Less. Sanch. Pal. Tol. et aliis comm.* Resp. II. E converso non est simonia accipere pecuniam, non ut pretium, sed ut stipendium sustentationis, etiam pro labore intrinseco in talibus ministeriis impendendo. Unusquisque enim, qui in commodum alterius se occupat, debet ex justitia ab eo sustentari ex illo *Lucæ c. 10. ℣. 7. Dignus est operarius mercede sua.* Ita comm. etiam DD. ut *Anacl. de simon. q. 3. n. 28. Cabass. Th. J. l. 5. c. 5. n. 14. et Suar. Less. Tol. Sanch et alii ap. Salm. ibid. n. 20. et 21. cum S. Th. 2. 2. q. 100. art. 3.* qui sic docet: *Vendere quod spirituale est in hujusmodi actibus, aut emere, simoniacum est. Sed accipere, aut dare aliquid pro sustentatione ministrantium spiritualia, secundùm ordinationem Ecclesiæ, et consuetudinem approbatam, licitum est.* Hæc autem consuetudo invenitur approbata ex *c. 12. de præbend.* et *c. Ex his 22, causa 12. q. 1.* Idque currit, etiamsi minister aliunde sit locuples ex bonis propriis, vel ecclesiasticis, ut adhuc comm. dicunt *Roncagl. et Salm. ll. cc. cum Suar. Less. Sanch. etc. ac S. Th.* præcipuè in *Quodl. 7. a. 10.* quia, ut ait *Apost. 1. Cor. c. 9. ℣. 7. Nemo militat suis*

stipendiis. Hinc licitum est etiam de tali stipendio pacisci, dummodo non excedatur taxa, vel consuetudo, prout dicunt *Ronc. ibid. cum Laym. Pal. Gutt. et Salm. ibid. n. 22. cum Suar. Tol. San. ac aliis passim.* Nec obstant *c. fin. de pactis,* et *c. Tua nos de sim.* ubi prohibetur quodvis pactum in spiritualibus; nam præfati textus vel explicandi sunt de pactis inhonestis, ut sentit *Ronc. cum* Glossa in *c. ult de pactis;* vel, ut assertit *Less. l. 2. 35. n. 99. cum Sot.* illis per contrariam consuetudinem derogatum est, prout probat ex *c. ult. de pactis.*

Quæritur VI. An pariter sit simonia celebrare missas, administrare sacramenta, assistere in choro, concionari, et similia principaliter ob temporale emolumentum?

Prima sententia pariter affirmat cum *Viva in dict. prop. 45. n. 7. et Carden. cum aliis ap. La Croix l. 3. p. 1. n. 60. ex S. Th.* qui *Quodlib. 8. art. 11.* dicit, quòd qui ad ecclesiam vadit principaliter ob distributiones, peccet mortaliter ob simoniam; nisi principaliter intendat Deum, et secundariò distributiones. Hinc inferunt, ordinariè committere simoniam celebrantes in mortali.

Secunda tamen probabilior quidem *sententia,* quam tenent *Salm. de sim. tr. 19. c. 1. punct. 4. n. 60. Suar. de relig. tr. 3. l. 4. c. 33. n. 11. Pal. tr. 17. d. 4. n. 3. Coreglia in d. prop. 45. cum Sot. Dian. etc.* item *Sanch. Sylv. Con. Mald. et alii apud Croix l. c. n. 62.* dicit simoniam tunc tantùm intervenire, quando temporale accipitur pro pretio spirituali, unum cum alio æquiparando; non verò, quando accipitur tamquam stipendium ad sustentationem ministri, qui prædicta munera exercet, quod stipendium debetur ex justitia, ut *Elbel n. 621. cum Laym. et Pal.* Confirmat *Croix d. n. 62.* rectè sic arguens: Qui dat stipendium principaliter propter missam, quæ certè res spiritualis est, numquid dicitur simoniacus? Sic vice versa neque simoniam committit, qui dicit missam principaliter ob stipendium? Illicitum enim non est, ut notat cum *Nav. et Suar.* ordinare rem spiritualem, etiam principaliter, ad finem temporalem honestum.

Nec obstat in præfata *prop. 46.* ly *: etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale.* Ibi enim, ut diximus *in q. præced.* motivum accipitur per idem ac pretium rei spiritualis. At in casu nostro temporale accipitur ut stipendium non

rei, sed personæ occupatæ in gratiam alterius, cui debita est sustentatio, ut suprà declaratum est. Nec etiam obstat quod ait *S. Th. in cit. Quodlib.* 8. nam animadvertere oportet, quòd in nostro casu dupliciter possit lucrum intendi, vel ut finis operis, vel ut finis operantis. Cùm lucrum intenditur ut finis operis, ita ut ipsum opus spirituale intendatur vendi, tunc certè committitur simonia; et sic intelligendus S. Doctor (ut dicunt *Salm. tr.* 19. *c.* 1. *p.* 4. *n.* 61.) dum ibi dicit: *Et ideò simoniam committit qui hujusmodi actum vendere intendit.... Si distributiones recepit quasi finem sui operis principaliter intentum.* Secùs verò dicendum, quando lucrum intenditur ut finis operantis, scilicet ratione operationis personæ occupatæ in gratiam alterius, quia tunc lucrum accipitur pro stipendio sustentationis, et non est simonia. Hinc dicunt *Salm. ibid. c.* 2. *punct.* 5. *n.* 32. *cum. Sanch.* licitè œconomum accipere stipendum à parocho ad vices suas præstandas. Dicunt etiam *ibid. n.* 15. *cum. Suar. et Laym.* quòd, tametsi sit simonia dare pecuniam pauperi, ut pro te applicet orationis suæ impetrationem, aut satisfactionem, licitum tamen est dare, ut pro te oret, ad modum stipendii. Hoc verò alia ratione admittit *D. Th.* 4. *p. d.* 25. *q.* 3. *art.* 2. *q.* 2. dicens: *Qui dat pecuniam pauperibus, ut pro eo orent, non emit orationem, sed dat ad alliciendum.* Cæterùm qui sacra ministeria peragunt principaliter ob emolumentum temporale, non facilè excusari possunt à culpa veniali, cùm sit quædam inordinatio dirigere spiritualia ad temporalia, ut ajunt *Salm. ibid. n.* 60.

Communiter autem à DD. cum *S. Th.* ea, quæ habent rationem pretii in simonia, tripliciter denominantur, nimirùm *munus à manu; munus ab obsequio; munus à lingua, ex c. Sunt nonnulli* 114. *c.* 1. *q.* 1. De singulis hìc videndum.

56. — I. Per *munus à manu* intelligitur pecunia, et quodcumque temporale, quod pretio æstimabile est. Hinc simonia est dare rem spiritualem cum pacto, ut alter remittat debitum; et etiam, ut solvat pecuniam aliàs debitam, quia spiritualia omninò gratìs, et sine respectu ad temporalia danda sunt. *Salm. ibid. punct.* 3. §. 1. *n.* 24. *cum. S. Th. Suar. etc.* Simoniacum etiam esse pactum de præstando mutuo in futurum, ut certum est. *Vide Salm. ibid.* §. 2. *n.* 34.

57. — Sed quæritur 1. an sit simonia dare mutuum, ut eodem tempore beneficium, aut alia res spiritualis retribua-

tur, vel contrà? Videtur quòd non, pariter ac si mutues cum pacto, ut alter se obliget ad remutuandum in futurum, esset quidem usura; non verò si cum pacto, ut eodem tempore alter aliud tibi remutuet; sicuti quoad mutuum approbant *Salm. de contrac. tr.* 14. *c.* 3. §. 2. *punct.* 8. *n.* 62. *cum Less. Vill. Dian.* et docet *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 2. *ad* 4. Ratio, quia nihil tunc pretio æstimabile percipitur ultra sortem. Sed in casu nostro omninò tale pactum tenendum est ut simoniacum: quia hìc simonia est tradere quidquid temporale pro spirituali. Ita *Viva in d. prop.* 45. *n.* 3. *et Salm. de simon. tr.* 19. *c.* 1. *punct.* 3. §. 2. *n.* 36. *communiter cum Laym. Less. Bon. Pal. Nav. Fill. etc.*

58.—Quær. 2. an inter munera à manu computetur pensio, nempe si Episcopus dans alicui beneficium, peccet cum eo conveniendo, ut pensionem alteri solvat. Respondetur affirmativè, cùm tale onus sit pretio æstimabile. *Salm. ibid. num.* 39. *cum Suar. Val. Tol. et communi.* Hinc certè simonia est pacisci cum aliquo, ut, si te adjuvet ad obtinendum beneficium, illi pensionem solvas. *Vide Salm. ibid.*

59.—Quær. 3. an sit simonia dare aliquid temporale sub conditione, ut alter præstet rem spiritualem in commodum tamen suî ipsius, nempe, si promittas dotem puellæ, si ingrediatur in monasterium: munera adolescenti, si frequentet sacramenta? Respondetur negativè, quia hæc est simplex donatio, licèt sub conditione, quæ tamen non addit onus. *Salm. ibid.* §. 3. *n.* 49. *cum Suar. Less. Pall. etc.* Secùs si imponeretur obligatio simpliciter, v. gr. ingrediendi religionem etc. ut docet *S. Th.* 2. 2. *q.* 10. *art.* 2. *ad* 4. vel si conditio esset de præstando aliquid in utilitatem dantis, putà, si ingressus illius in religionem cederet in dantis commodum; tunc enim esset quædam commutatio temporalis cum spirituali. Ita *Salm. ibid. n.* 41 *cum Laym. Pal. et Suar. Vide dicendum n.* 91.

60. Quær. 4. an sit simonia dare beneficium cum pacto, ut alter subeat aliquod onus etiam spirituale? Respondetur, quòd si beneficio de jure, vel ex illius institutione insit onus, v. gr. docendi, canendi, etc. vel si ab Episcopo cum capitulo imponatur beneficio vacanti onus aliquod honestum, v. g. infirmis assistendi, etc., certè non est simonia, ut *Salm. loc. cit. n.* 42. et 43. ex communi cum *S. Th. ex c. Significatum de*

præb. Dubium est, an à resignante, vel præsentante ad beneficium, possit beneficiario imponi aliquod onus spirituale? Affirmant aliqui ap. *Sanch. Cons. tom. 1. c. 3. dub. 15. n. 6.* sed dicendum est, quòd licèt in aliis rebus spiritualibus possit dari commutatio, v. gr. applico pro te missam, ut manè applices pro me: in beneficiis tamen quodcumque pactum est simoniacum, ex *c. Quàm pio 1. q. 2.* Ita *Sanch. loc. cit. et Salm. ibid. n. 44. cum Suar. Bon etc.*

61. — II. Sequitur *munus ab obsequio*, per quod intelligitur omne quod ad servitutem pertinet, ut est famulari, docere, etc. ad finem obtinendi aliquid spirituale. Hinc certè est simonia, conferre beneficium famulo, ut gratìs inserviat, vel ut compensetur ei famulatus præstitus. Et sic contrà, si famulus inserviat, ut loco salarii beneficium consequatur. *Salm. ibid. §. 1. n. 25. et §. 4. n. 50. cum. Laym. Less. Suar. et communi.* Hinc rectè inferunt *Salm. in cit. n. 25. cum Torre,* sine dubio simoniacos esse Episcopos, qui volunt famulos sibi inservire solà, vel ferè solà spe beneficii. Advertunt tamen, in omnibus prædictis casibus non incurri pœnas, nec obligationem restitutionis, nisi pactum expressum intercedat, *ex cap. Mandatum, de sim. uti infrà de pœnis n. 106.*

62. — Utrùm autem sit simoniacus famulus, qui gratis inservit Episcopo, cum spe tamen beneficii, sed sine ullo ne tacito quidem pacto? Negant *Laym. Suar. Less. Sanch. etc. ap. Croix. n. 97.* Imò *Sanch. ibid. contra Carden. et Pith.* dicit non esse simoniam, licèt principaliter ob beneficium famuletur, sed hoc nullo modo admittendum juxta dicta *n. 51. et 52.*

63. — III. Sequitur *munus à lingua*, per quod intelliguntur laudes, favores, intercessiones, preces et similia, quæ pretio sunt æstimabilia. *Vide Salm. tr. 19. c. 1. punct. 3. §. 1. n. 25.* Hinc est simonia, si Episcopus det alicui beneficium, ut illum laudet, ei faveat, etc. vel si dicat: *Non conferam tibi beneficium, nisi talis persona me roget. Salm. ibid. n. 31. cum Less. Laym. Bon. Suar et communi.*

64. — Quæritur hic 1. an sit simonia, si des pecuniam mediatori, ut tibi obtineat beneficium, vel ordinationem? Dicendum est, quòd si des non pro mediatione, sed pro labore suscipiendo, vel pro damno subeundo, aut lucro amit-

tendo ab eo, et pecunia sit utique cum illis proportionata, non est simonia. Ita *Less. l. 2. c. 35. dub. 8. n. 46. Croix n. 91. Salm. ibid.* §. *4. n. 50. cum Sanch. Suar. Pal. etc.* Idem ibi dicunt *Sanch. Pal. cum Suar. Mendo etc. apud Croix n. 93.* si des pecuniam famulo Episcopi, ut facilem tribuat aditum; vel si des ei gratìs, ut factus benevolus obstacula removeat : sed hoc ultimum est valde periculosum. Pariter probabiliter dicit *Croix n. 94. contra Pal.* non esse simoniam, dare pecuniam alicui, ut tibi notitiam tribuat de beneficiis vacantibus; quia hæc valde remotè se habent ad consecutionem rei spiritualis.

Nec etiam esse simoniam (licèt sit periculosum) dicunt *Salm. ibid. n. 51. cum Bon. Pal. Az. Sanch. Fill. etc.* si des alicui pecuniam, ut tua merita simpliciter Episcopo proponat, quia ad simoniam requiritur, ut obtentio rei spiritualis sit immediatus finis præstationis pecuniæ; non autem sufficit, quòd sit quid consequens ex alio immediato, nullam habens connexionem cum illo, ut dicunt *Salm. loc. cit. cum. Suar. Navarr. Garcia.* Sed valde timendum est, ne alter relinquat officium informantis, et officium sumat intercedentis.

E contrario dicendum est veram esse simoniam (etiam de jure divino, ut tenent *Salm. ibid. num. 53. cum Suar. Bon. Fill. Sot. contra Sanch. et Nav.*), si des pecuniam mediatori, non gratìs ad conciliandam illius amicitiam, quâ motus te adjuvet; sed cum pacto, ut intercedat ad rem spiritualem obtinendam, *Extrav. 2. de sim.* ubi : *Simoniam committi, cùm pecunia datur pro collatione.... favore seu mediatione. Vide Salm. tr. 19. c. 1. punct. 3.* §. *4. n. 52. et 53.* Et oppositum puto improbabile, quidquid dicat *Elbel n. 607. cum aliis.* Nam licèt detur temporale immediatè pro alia re merè temporali, prout est illa intercessio; verumtamen *sic per pecuniam parares tibi viam ad rem spiritualem obtinendam*, ut in simili casu ait *S. Th. 2. 2. quæst. 100. art. 2. ad 5.* et in nostro particulari *Croix l. 3. q. 1. n. 90. ac Fill. Anacl. ètc. apud Elbel n. 608.*

65. — Quæritur 2. an sit simonia dare pecuniam intercessori mediato, scilicet ut ipse intercedat apud alterum qui tibi obtineat beneficium à collatore. *Sanch. Cons. tom. 1. l. 2. c. 3. d. 26. n. 7. Vasq. et alii* putant probabile, non

esse simoniam (licèt oppositum censeant probabilius) : ratio, quia datur tunc pecunia pro re temporali, quâ non proximê, seu immediatè, sed remotè paratur via ad beneficium : *Diana* tamen *p.* 10. *tr.* 4. *res.* 151. *et Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 90. meliùs dicunt contrariam esse sequendam; et an prima sit probabilis, *Diana* dubitat, cùm se remittat judicio sapientum. Et meritò dubitat, secundùm mox suprà dicta.

66. — Quæritur 3. an sit simonia, si promittas pecuniam alteri ad erogandam illam in eleëmosynam alicui monasterio, vel pauperibus, si ille obtineat tibi beneficium? Negant *Salm. ibid. n.* 54. *cum Dian. Soria et Rocafull.* Intellige, si pecunia datur omninò gratìs, et in eleëmosynam, quæ jam constituit titulum honestum excusantem à simonia, sicut excusat titulus sustentationis, etc. *ut suprà.*

67. — « Resp. 2. Simonia est triplex. *Prima* dicitur *mentalis*, cùm exteriùs vel nihil datur temporale (et dicitur *purè mentalis*), vel cùm aliquid datur (et dicitur *mixtè mentalis*) cum intentione obligandi ad reddendum spirituale, sine ullo pacto externo. *Secunda* dicitur *conventionalis*, quæ ad ipsum pactum exteriùs procedit sine reali executione, diciturque *pura*, si sistat in mutua conventione; *mixta* autem, si de reali, et conventionali aliquid participet, ut v. g. si ex altera tantùm parte realiter compleatur, atque huc reducitur simonia *confidentiæ*, cùm quis alteri dat beneficium, ut illud sibi, vel alteri resignet, vel cum onere dandi certam partem fructuum. *Tertia* dicitur *realis*, quæ scilicet utrimque realiter completur. *Vide Less. l. c. d.* 6. »

68. — « 2. Simonia dividitur in eam, quæ est *juris divini*, estque prohibita propter malitiam suam; v. gr. hostiam consecratam vendere : et eam, quæ est *juris humani*, estque mala tantùm propter prohibitionem, et sic ab Ecclesia prohibetur 1. Venditio beneficiorum, secundùm id, quod in ipsis temporale est, scilicet quoad jus præcisum percipiendi fructus. 2. Venditio officiorum extrinsecè tantùm ordinatorum ad res sacras, v. g. sacristæ, œconomi, advocati ecclesiæ, » (*Scilicet qui specialiter constituitur advocatus ab ecclesia. Adde* vice-domini, et castaldi, *seu* majordomi, *ex c. Si quis* 1. *q.* 1. *et c. Salvator* 1. *q.* 3. *Vide Salm. de simon. tr.* 19. *c.* 1. *punct.* 2. *n.* 13.) « thesaurarii. 3.

» Obligatio pecuniæ alicui facta, ut suadeat alteri, ut det » beneficium. 4. Pactio de resignando beneficio, vel solvendâ » pensione, si alter beneficium tibi impetret. 5. Permutatio, » et resignatio beneficiorum; item reservatio pensionis ex » beneficio resignato, et in casu permutationis beneficiorum » æquatio fructuum, etc. si absque superioris auctoritate » fiant: quæ si accedat, licita erunt. 6. Acceptio muneris, » etiam spontè oblati, pro examine ad parochiam, ex *Trid.* » *sess.* 24. *c.* 18. pro collatione ordinum, pro tonsura, litte- » ris dimissoriis, ex *Trid. sess.* 21. c. 1. Excipitur tamen » decima pars aurei pro notario, si salarium non habeat, et » consuetudo permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admissione » ad religionem, non pro statu tantùm (is enim spiritualis » est, ideoque jure divino invendibilis) sed etiam pro onere » sustentationis: nisi monasterii tenuitas, vel consuetudo » contraria excusent. *Vide Laym. c. ult. Bon. d.* 1. *q.* 1. *et* 2. » *Less. Azor.* 3. *p. l.* 12. *c.* 14.

69. — Quæritur, an possit dari simonia de jure humano, quin sit simonia de jure divino? Negat *Gonet in Diss. de prob. n.* 141. quia homines, ait, minimè possunt rerum naturam immutare, ut sit simonia, quod simonia non est. Communis tamen est sententia opposita *ap. Salm. et Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 57. *cum Suar. et Carden.* qui probant rectè posse Ecclesiam efficere, ut materia alicujus sui præcepti sit materia alicujus virtutis, sicut hìc religionis. *Vide Croix l. c.*

Sed pro majori intelligentia singula discutere satagimus in sequentibus quæstionibus.

70. — Quæstio I. Quonam jure simonia sit vendere beneficia. Esse simoniam tantùm de jure ecclesiastico tenent *Nav. Man. c.* 23. *n.* 108. *Less. l.* 2. *c.* 35. *dub.* 2. *n.* 19. *cum Adrian.* Item *Garcia, Less. Panorm. etc. cum Decio,* qui dicit esse communem sententiam canonistarum *ap. Salm. tr.* 19. *de sim. c.* 2. *punct.* 8. *n.* 57. et *Bon.* putat probabilem. Ratio, quia in beneficiis duo dicunt esse jura, unum ad exercendas spirituales functiones ordinis, vel jurisdictionis; et hoc est certè invendibile jure divino. Alterum ad reditus temporales, quod mentaliter separari potest, sicut in calice separatur valor argenti, et consecrationis; et ideò tale jus est invendibile tantùm jure positivo.

Probabilius tamen *Cajet. tom.* 2. *Opusc. tr.* 9. *q.* 1. *Sotus de*

just. l. 9. qu. 7. art. 1. Sanch. consil. l. 2. c. 3. dub. 24. n. 1. Palaus d. 7. p. 13 n. 3. Azor. p. 3. l. 12. c. 11. q. 3. Laym. l. 4. tr. 10. c. 8. n. 44. et Salm. ibid. n. 59. cum Val. Vict. Led. Bon. Con. etc. dicunt esse simoniam de jure divino ex *D. Th. 2. 2. q. 100. art. 5.* qui docet, aliud esse temporale in calice, quod est antecedenter annexum ad spirituale : aliud, quod subsequenter, ut in beneficiis, in quibus jus ad reditus subsequenter, et ita annexum est cum jure ad officia ecclesiastica, ut nullo modo separari possit, cùm jus temporale essentialiter detur propter officium spirituale : ita ut si consideretur jus ad reditus separatum à jure ad officia sacra, jam amplius dici non possit jus beneficiale, nec beneficium, ut colligitur ex *c. Si quis 1. q. 3.* et ex *c. Et diligenti de simon.* Hinc inferunt *Salm. d. n. 59.* nullam esse dispensationem in venditione beneficii, licèt à Pontifice obtineatur. Notant tamen *Salm. ibid. n. 63.* quòd Papa benè separare possit jus reditûs à jure ad sacra ; et ita concedere possit, ut vendantur reditus tamquam merè temporales, vel ut aliqua super beneficium pensio imponatur, separando tunc partem fructuum illius, et alicui tradendo, et confirmant *c. 3. n. 30.* Et idem docent *Less. l. 2. c. 35. n. 19. et Croix l. 3. p. 1. n. 123.*

Nota hìc obiter, beneficiariis concessum esse locare fructus beneficii usque ad triennium, sed non ultrà. Locare autem decimas esset simonia. *Vide Croix n. 124. et* 125. Sicut etiam esset simonia elocare rem spiritualem, putà calicem ; licèt compensandum sit detrimentum temporale, *Croix n.* 156.

71 Quæstio II. An sit simonia vendere juspatronatûs? Loquimur non de jurepatronatûs civili, sed ecclesiastico, quod ab Ecclesia conceditur iis, qui ad templa construenda, vel dotanda occurrunt. Hoc jus quoad honores, et subventiones, quæ patronis debentur, benè vendi potest : quia quoad illa non dicitur spirituale, ut *Salm. de simon. c. 2. punct. 11. n.* 75.

Dubium est, an vendi possit jus præsentandi ad beneficium? Respondetur, quòd si tale jus est affixum rei, venditâ re jus transferatur simul cum re in emptorem, ut *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 4. *ad* 3. Sicut etiam transferri potest donatione, aut titulo hæreditario. *Vide Salm. ibid n.* 76. Extra hos casus vendi nequit tale jus sine simonia de jure positivo, *ex c. De jure, et c. Præterea extra, de Jurepatr.*

Hinc est simonia, si patronus vendat pluris rem ratione talis juris, vel imponat præsentato, v. gr. ut suis expensis litiget, et probet jus ad illum patronum spectare. Secùs verò dicunt *Salmant. ibid. n.* 77. *in fine*, quando, vertente litigio circa juspatronatûs, apponitur conditio, ut, si intra tot menses præsentatus præsentationem suam non fuerit prosecutus, patronus possit alium præsentare; quia tunc ille remanet in sua libertate, nec obligatur ad probandum jus patroni pro illo, sed pro se, si voluerit consequi beneficium. Ita *Salm. ibid. n.* 77. At in hoc magnum censeo esse periculum, quòd virtualiter vendatur talis præsentatio pro expensis, quæ de jure à patrono fieri debebant.

An autem venditio talis jurispatronatûs sit vetita etiam jure divino? Affirmant *Less. Pal. Laym. etc. apud Salm. ibid. n.* 78. quia jus tale est quid spirituale, cùm procedat à potestate jurisdictionis ecclesiasticæ. Negant verò *Sanch. Sot. Syl. Nav. Torre, Dec. et alii*, quorum sententiam dicunt *Salm. ibid. n.* 79. *et* 80. non esse minùs probabilem. Ratio, quia potiùs tale jus est quid temporale, cùm sit temporalis favor concessus ab Ecclesia, quatenùs ipsa exercet potestatem non jam jurisdictionis, sed politicam (eminenter in illa contentam), ad quam spectat favores temporales distribuere.

Notandum hìc, quòd vendere jus sepulturæ in loco sacro ob digniorem locum, probabiliter non sit simonia, ut ait *Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 185. *cum Barb. Burg. et Caram. contra Suar. etc.*

72. — Quæstio III. An possint permutari beneficia? Certum est, quòd in aliis rebus spiritualibus, præter beneficia, licita sit permutatio, quando res sunt merè spirituales, v. gr. *Ego dico missam pro te, ut pro me dicas tot rosaria, etc.* Quando verò coalescunt ex spirituali, et temporali, tunc distinguendum; nam si res temporales sint antecedenter annexæ rebus spiritualibus: ut argentum calicibus, arculæ reliquiis, ipsæ benè permutari, aut vendi possunt; modò ratio habeatur solius valoris rei temporalis. Ita *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 4. *Salm. tr.* 19. *c.* 3. *punct.* 2. §. 1. *n.* 18. *Elbel de sim. n.* 600. *cum Suar. et communi.* Secùs verò dicendum, si res temporales consequenter annectantur, ut fructus beneficiis in quibus quæcumque permutatio est simoniaca sine auctoritate superioris, non jam ex jure divino,

sed ex jure positivo, *ex c. Quæsitum, de rer. permut.* Hinc Episcopi possunt concedere permutationes beneficiorum existentium in diœcesibus, ut *S. Th.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 1. *ad* 1. *ex c. Universorum, de rer. permut.* modò beneficia non pertineant ad Pontificem, ut in *Extravag. Dudum. Bened.* XI. et idem possunt Abbates facultatem Episcoporum habentes. *Salm. ibid.* §. 2. *ex n.* 21. *cum Suar. Bonac. etc.* Hoc tamen non currit si quis ad beneficium sit tantùm electus; vel si lis vertatur super beneficio. *Vide Salm. ibid. n.* 26.

Licitum est autem volentibus permutare beneficia antecedenter pacta convenire, et etiam se obligare ad pœnam solvendam à retrocedente, ut *Less. l.* 2. *c.* 35 *n.* 92. *in fine.* Dependenter tamen à consensu prælati, quia tunc obligatio non est nisi conditionata. *Salm. tr.* 19. *c.* 3. *punct.* 2. §. 2. *num.* 27. *cum. Sanch. Pal. Val. Suar. Less. Laym. etc. ex c. Inter cœt. de præb.*

Sed quæritur, an, permutatione postea effectum non habente, possint propriâ auctoritate redire ad sua beneficia? Negant *Salm. ibid. n.* 28. *cum Panormit. et Gomez*, qui pro hac sententia affert plures decisiones Rotæ; quia renuntians amittit titulum, ac possessionem beneficii; unde ad redeundum eget novâ collatione: meritò dicunt tamen contrariam etiam esse probabilem, quam tenent *S. Anton. et Sylv.* Ratio, quia renuntiatio illa est conditionata, si prælatus consentiet: unde non accedente postea prælati consensu, omninò invalida est.

73 — Quæstio IV. An possit beneficium cum pensione permutari?

Prænotandum, quòd eo casu ad acquirendam pensionem quatuor requirantur ex *Less. l.* 2. *c.* 34. *dub.* 38. nempe 1. Ut obtinens sit capax, scilicet legitimus, non excommunicatus, et saltem tonsuratus. 2. Ut adsit justa causa, v. g. ad alendum pauperem, ob bonum Ecclesiæ, ad æqualitatem compensandam; aliàs obtinens non erit tutus in conscientia, etiamsi Papa dispensaverit, ut *Less. ib. n.* 204. *cum Tol. et comm.* Utrùm autem requiratur etiam consensus patroni? Negat *Less. cum aliis*, nisi beneficium resignetur, quo casu debet fieri mentio patronatûs. 3. Requiritur ut pensio sit moderata, ita ut juxta usum non excedat tertiam partem redi-

tuum beneficii. 4. Ut interveniat legitima auctoritas, quæ certò est in Pontifice.

74. — His positis, dubitatur 1. utrùm Episcopi possint constituere pensiones in beneficiis? Affirmant *ap. Less. d. c. 34. n.* 205. *Gigas cum Felin. Imola, Decio, etc.* si adsit justa causa, nempe ad alendum parochum senem, et ineptum, ad finiendam litem super beneficio, etc. ut habetur ex *c. Nisi esset* 21. *de præb. et c. Audivimus* 3. *de collusione.* Item ad compensandam æqualitatem in permutatione beneficiorum, *ex c. Ad quæstiones, de rer. permutatione.* Alii tamen cum *Less. ibid. et Salm. tr.* 19. *c.* 3. *p.* 2. §. 3. *n.* 31. dicunt solum Pontificem posse constituere pensiones, quia talis est curiæ stylus, qui facit jus. *Vide n.* 81. *vers. II. Absolutè.*

Sed notandum hìc 1. quòd pensionarii ex bulla *Pii V.* teneantur recitare officium B. Mariæ Virginis, aliàs non faciunt fructus suos; *vide Less. d. c.* 34. *n.* 208. Hoc tamen intelligitur, si pensio sit clericalis, ita ut requirat primam tonsuram; non verò si sit merè laicalis, ita ut ejus fructus pensionarius non exigat ut clericus, sed ut laicus, prout tenent *Salm. de benef. eccl. tr.* 28. *c. unic. p.* 4. *n.* 64. *cum Azor. Nav. et Pal.* Item intelligitur, si pensionarius non sit clericus in majoribus, vel religiosus; nam si recitet officium majus, vel alias preces à sua religione præceptas, ad parvum non tenetur. Ita communiter *Salm. ib. cum Azor. Led. Pal. Bon. etc.*

Notandum 2. quòd, cùm quis resignat beneficium cum pensione in favorem tertii, non possit exigere hypothecam, vel fidejussionem, aut anticipatam solutionem à pensionario, nisi hæc simul à Papa admittantur; quia jura prohibent circa beneficia omnia pacta, quæ de jure in eis non insunt. Unde censet *Less. ib. n.* 95. in tali casu non esse obligationem solvendi pensionem, et beneficium vacare.

75. — Dubitatur 2. quomodo possit beneficium permutari cum pensione, et cujusnam auctoritate? Distinguendum, si pensio est spiritualis, potest fieri permutatio, sed auctoritate Pontificis, non Episcopi: nisi pensio illa spiritualis sit insuper erecta in titulum beneficii, utì sunt præstimonia, quia tunc sunt vera beneficia, et Episcopus rectè potest concedere permutationes beneficiorum, ut *Salm. tr.* 19. *c.* 3. *p.* 2. §. 3. *n.* 29. et utì diximus *suprà quæst. præced.* Si autem pensio est merè temporalis, neque auctoritate pontificià potest fieri talis

permutatio, cùm sit simonia contra jus divinum, ut *Salm. ibid. n.* 29. *cum Suar. Bon. Tor. Vill. etc.* Pontifex tamen, ut supremus dispensator, præscindendo à permutatione, sicut potest beneficio plures fructus addere, sic potest ab illo partem fructuum detrahere, et alteri dare, ut docet *Less. d. c.* 35. *n.* 89. *et* 91. ubi hoc dicit esse certum, cum communi DD. Et consentiunt *Salm. cum cit. AA. ibid. n.* 30. ut dictum est in *quæst. I. n.* 70.

76. — Sed magna quæstio est, quando beneficia permutanda inæqualia sunt, an liceat inæqualitatem compensare per aliquam pensionem, seu pecuniam auctoritate Pontificis?

Affirmat probabiliter *prima sententia* quam tenet *Less. d. c.* 35. *n.* 101. *cum Cajet. Sot. Sylv. Angel. etc.* Ratio, quia tunc nudi tituli beneficiorum simpliciter commutantur, et separantur à proventuum juribus, quæ temporalia sunt, et per alium contractum compensatur excessus, ut loquitur *Less. l.* 2. *c.* 35. *n.* 102. *vers.* 3. et probat *ex cap. ad quæs.* 6. *de rer. permut.* ubi *Clemens VIII.* approbat permutationem duarum ecclesiarum parochialium, compensato per pecuniam excessu ditioris.

Negat verò *secunda sententia* probabilior, quam tenent *Anacl. de benef. tr.* 11. *d.* 2. *q.* 5. *n.* 50. *cum Laym. Covarr. Vasq. et Salm. ibid. n.* 34. *cum Nav. Sanch. Fill. Suar. Bon.* quia esset simonia contra jus divinum, dum emeretur spirituale pro temporali; ille enim excessus consequenter est annexus titulo spirituali beneficii. Cæterùm dicunt *Salm. ibid. n.* 35. posse Pontificem approbare contractum, non per modum permutationis, sed separando à beneficio pinguiori partem fructuum, et alteri dando, ut mox suprà diximus.

Certum est autem esse simoniam, compensare pecuniâ excessum, qui sit in re spirituali, putà ob majorem dignitatem, jurisdictionem. Contrà verò non est simonia commutare beneficium pinguius cum alio digniore, modò nullus habeatur respectus ad compensandum excessum redituum cum excessu dignitatis. *Vide Salm. ibid. n.* 32.

77. — Quæst. V. est, quomodo in beneficiis liceat facere transactionem?

In aliis materiis spiritualibus certum est, quòd liceat transactionem facere etiam auctoritate propriâ, *Salm. tr.* 19. *c.* 3. *punct.* 3. *n.* 42. Sicuti licet rem spiritualem cum alia permu-

tare, uti diximus *suprà quæst.* 3. *n.* 72. Sed in beneficiis requiritur saltem auctoritas Episcopi, etsi transigatur spirituale pro merè alio spirituali, *ex cap. Super eo, de transact. et c. Statuimus, de eodem tit.* ut *Salm. ibid. n.* 43. *cum Suar. Pal. etc.* Advertendum tamen, hoc non tollere, quòd partes possint acquirere, sua jura cedendo, vel se remittendo arbitris, qui saltem sint clerici; modò nulla fiat divisio jurium, aut redituum, et nullum cedenti onus imponatur, *ex d. cap. Super eo, Salm. ibid. n.* 40. *et* 48. *cum Laym. Bon. Fill. Pal. Suar.* Simonia autem est, litem componere interventu sortium sine consensu superioris, cùm omnis pactio sit illicita in beneficiis, *Croix l.* 4. *n.* 1063. *cum Suar. etc.*

78. — Sed dubitatur 1. an licitè Episcopus possit litem componere cum aliquo onere, ita ut obtinens beneficium solvat aliquid cedenti? De se non videtur licere, cùm commutetur spirituale pro temporali; sed ob aliquas causas cohonestari potest: 1. ob bonum pacis, quæ conducit etiam ad bonum spirituale, ex *c. Nisi essent, de præb.*; 2. ob æquitatem, ne cedens remaneat sine alimentis, quibus eget; 3. ob laborem, et expensas, quas cedens sit passus, et alter passurus foret, si ille non cederet. *Salm. ibid. n.* 44. *Pal. Bon. etc.* Quinimmo *Laym. l.* 4. *tr.* 10. *c.* 8. *p.* 5. *n.* 58. *cum Suar. et Abb. et Salm. ibid. n.*48. *cum Pal. Fill. Bonac.* docent datum esse etiam arbitris (qui tamen sint clerici) componere lites cum tali onere, modò non sit annua pensio, et modò non removeatur beneficium à possessore; et constat posse fieri ex *cap. De cætero, de transact.*

79. — Dubitatur 2. an Episcopus ob bonum pacis in tali commutatione possit imponere super beneficio pensionem solvendam cedenti, ejus vità durante? Negant *Salm. tr.* 19. *c.* 3. *punct.* 3. *n.* 46. *cum Azor. Bon. etc.* Et sic pluries decisum in Rota testatur *Bon.* quia de curiæ stylo dicunt hujusmodi transactiones non admitti. Contrarium tamen tenent *Laym. l. c. d. n.* 58. *cum Abb. et Pal. Suar. Torr. Prad. Menn. ap. Salm. d. n.* 46. quam ipsi satis probabilem vocant. Ratio, quia, etsi (ut ajunt *Salm. ibid. n.* 45.) solus Papa possit imponere perpetuas pensiones beneficiariis, ut suprà diximus; in transactionibus tamen ex communi DD. dicunt, jura, et usum jam introduxisse, quòd Episcopi ob bonum pacis possint pensiones imponere, non utique beneficiariis, sed super eisdem

beneficiis pro vita pensionariorum. Et hoc constare ait *Laym. ib. ex cap. Nisi essent, de præb.* Et idem posse ait *Laym. ibid.* judices ecclesiasticos.

80. — Dubitatur 3. an possit admitti ab Episcopo talis transactio cum pensione super beneficio, si partes priùs de illa convenerint, sed dependenter ab Episcopi consensu? Negant *Laym. et Reg.* sed probabiliùs affirmant *Salm. ibid. n. 47. cum Bon. et Torre.*

81. — Quæstio VI. Quomodo renuntiationes beneficiorum fieri possint?

Renuntiatio beneficii facienda est in manu prælati illius, qui illud conferre potest; itemque debet ab eo acceptari, ex *cap. Admonet, de renuntiat.* aliàs nulla est, et beneficium non vacat, ut *Salm. ibid. punct. 4. n. 49. cum Garcia et Covar.* Hoc tamen non currit in beneficiis litigiosis, vel in electionibus ad ea quæ validè renuntiantur propriâ auctoritate, ex *c. 2. De in integrum restit. et c. Sanè, de renuntiat.*

Pluribus autem modis renuntiatio beneficii fieri potest : I. *Purè, et absolutè*, et in illa nulla intervenit suspicio simoniæ.

II. *Absolutè*, sed *non purè*, si fiat sine designatione personæ, sed cum onere pensionis : circa quam, si pensio est temporalis, diximus suprà *n.* 75. esse jam nullam renuntiationem hujusmodi factam in manu Episcopi. Sed dubium est, an valeat renuntiatio cum onere pensionis spiritualis? Est duplex sententia utraque probabilis, ut ait *Palaus disp. 3. p. 17. n. 13.*

Prima affirmat cum *Malder. Gigas, Felin. Imola, Nav. Rebuff. etc. apud. Salm. tr. 19. de sim. cap. 3. punct. 4. n.* 59. quia valde probabile est, posse ex justa causa imponi talem pensionem ab Episcopis in beneficiis. Negant tamen *Salm. dict. n. 59. cum Azor. Bon. etc.* excepto casu gravissimæ necessitatis, quia dicunt, quòd ex *Const. 5. Pii V. Intolerabilis*, fuit adempta talis facultas Episcopis. Idem tenet *Less. c. 35. dub. 15. n. 91.*

III. Renuntiatio fieri potest *purè*, sed non *absolutè*, nempe si sit in favorem certæ personæ sine onere : et hæc non jam prohibetur jure divino, si finis adsit honestus, sed jure ecclesiastico, nisi fiat in manu Pontificis. Est communis. *Vide Salm. ibid. cap. 3. n. 52.*

82. — Sed quæritur, an sit simoniaca talis renuntiatio in

favorem tertii facta in manu Episcopi? Benè distinguunt *Salm. ibid. n.* 53. *cum Sanch. Bon. Sot. Torre, etc.* si pactum præcedat cum Episcopo, ut, factâ resignatione, beneficium tertio conferatur, certè esset simonia; secùs verò, si non adsit pactum, quia tunc remanens Episcopus in sua libertate, si postea illi conferret, liberè ageret. Peccaret tamen renuntians tali modo contra religionem, et ob id posset ab Episcopo privari beneficio, ut dicunt *Salmantic. ibid. n.* 54. *cum Less. Suar. etc.*

83. — Notandum autem, quòd valde probabile sit non esse illicitum, si resignans etiam in eadem renuntiatione declaret Episcopo suum desiderium, quòd beneficium conferatur certæ personæ: modò absit pactum, ut conditio rigorosa suspendens (sicut intelligendus est *Motus proprius S. Pii V. an.* 1568. ut dicunt *Salm. ibid. n.* 56.). Ratio, quia reverà tunc renuntiatio fit simpliciter, et Episcopus liber est ad conferendum beneficium cui vult. Ita *Salm. ibid. n.* 55. *cum Nav. Azor. Pal. Sanch. Torre et Garcia.*

84. — Sed dubium est, an, factâ resignatione cum conditione in favorem tertii in manu Episcopi, possit hic admittere resignationem, conditione rejectâ? Affirmant *Sanch. cum Soto, S. Anton. et Sylv. ap. Less. lib.* 2. *cap.* 35. *n.* 86. *et Covarr. Arag. et Villal. apud Salm. ibid. n.* 57. quia talis conditio, tamquam turpis, habetur ut non adjecta. Negant verò *Less. dict. lib. et Salm. dict. n.* 57. *cum Suar. Pal. etc.*, quia dicunt non posse resignationem pro una parte admitti, et pro alia rejici. Utraque est satis probabilis, ut dicit *Torre apud Salm. ibid.*

85. — Quæstio VII. Quandonam resignatio beneficiorum *confidentialis* sit simoniaca?

Sciendum, quòd ex *Constitutionibus Pii IV. et S. Pii V. in* 7. *Decretal. cap.* 9. *et cap.* 10. *de Benef. collat. juxta Trident. sess.* 24. *c.* 19. *et sess.* 25. *cap.* 7. *de Reform.* prohibentur omnes resignationes confidentiales factæ cum *accessu, regressu*, vel *ingressu* ad beneficium, vel cum confidentia recipiendi fructus ex beneficio resignato; nam si confidentia esset de alia re temporali, præter fructus beneficii, esset quidem simonia, sed non confidentialis, ut benè notat *Croix lib.* 3. *part.* 1. *n.* 68. *cum Suar. Laym. etc.* Per *accessum* dicitur, si resignes beneficium alicui cum confidentia, ut ipse postea renunciet, et illud alteri conferatur. *Per regressum*, si re-

signes beneficium, servato jure regrediendi ad illud in aliquo casu. Per *ingressum*, si resignes beneficium tibi collatum, antequam illud possideas, servato jure possessionem ingrediendi, v. gr. *si aliquis moriatur, etc.*

Si quis autem resignat beneficium alteri sine pacto, sed cum spe, ut ille ex sola gratitudine iterùm resignet in tui favorem, vel solvat aliquid ex beneficii fructibus, certum est non esse simoniam de jure divino, nec canonico antiquo, licèt sit valde periculosum, et ut plurimùm simonia, ut *Salm. ibid. punct.* 5. *n.* 65.

86. — Sed quæritur hìc 1. an ex jure novo *dd. Constit. Pii IV. et S. Pii V.* reprobetur talis resignatio cum spe sine pacto? Duplex est sententia satis probabilis, ut dicunt *Salm. ibid. n.* 66.

Prima affirmat cum *Pal. Suar. Bon. etc.* et probant ex verbis bullæ *S. Pii V.* ubi dicitur : *Si quid.... etiam simplicis donationis titulo perceperit.*

Secunda tamen *sententia* probabiliùs negat. Ratiò, quia in iis Constit. renovatur tantùm decretum Tridentini non solùm damnans confidentias, quibus inducitur nova obligatio (cum pacto expresso, vel tacito, ut explicant *Nav. et Rodr. ap. Salm. tr.* 19. *de simon. c.* 3. *punct.* 5. *n.* 69. *in fine.*). Per verba autem allata Pontifex nîl aliud præcipit, quàm quòd confidentia simoniaca præsumatur, si probetur donatio postea facta. Ita tenent, et fusiùs probant *Salm. ibid. n.* 67. et 68. *cum Suar. Sa, Vill. Nav. Less. Sanch. Azor. etc.*

87. — Quær. 2. si resignans declaret suam intentionem esse, ut alter remaneat obligatus ad resignandum in futuro, sed sine alterius promissione, utrùm sit vera simonia confidentialis? Affirmant *Pal. et Diana ap. Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 65. Sed probabiliùs negant *Nav. Azor. Less. Suar. et alii ibid.* quia deest tunc pactum ex utraque parte obligatorium. Secùs tamen dicendum, advertit *Croix n.* 66. *cum communi*, si ille resignet, declarans velle, ut solvatur alicui pensio ex fructibus, quia hoc est signanter expressum in bulla.

88. — Quær. 3. an dictis Constitutionibus comprehendatur confidentia, etiam in permutationibus beneficiorum? Negant *Suar. et Pal. cum Nav. apud Salm. ibid. n.* 71. cùm de permutationibus in iis non fiat mentio. Sed oppositum dicendum esse dicunt *Salm. ib. cum Arav. et Torr.* Et probant ex

bulla *S. Pii V.* ubi, ut referunt, expressè dicitur : *Ac etiam omnes permutationes, præsentationes, collationes...... et alias dispositiones nullius momenti fore.* Sed videndum diligentiùs esset, quomodò præfati auctores prædicta verba explicent.

89. — Ultimò duo sunt notanda : I. Quòd per hanc simoniam, etiamsi fuerit tantùm conventionalis, incurruntur pœnæ, videl. 1. Interdictum ab ingressu ecclesiæ. 2. Excommunicatio papalis ipso facto. 3. Nullitas collationis et obligationis solvendi fructus. 4. Privatio aliorum beneficiorum antea obtentorum. *Vide Salm. ibid. n.* 72. Hæc tamen ultima non incurritur, nisi post sententiam judicis, saltem declaratoriam, ut *Salm. ib. n.* 73. *cum Suar. Laym. Sanch. Henr. Torre. Vide n.* 112.

90. — Notandum II. quòd, si quis resignet beneficium cum confidentia, adhuc cum expresso pacto, sed auctoritate propriâ, minimè impetrando assensum superioris, peccaret utique, sed non incurreret prædictas pœnas : quia talis resignatio de se est nulla, etiam quando illa simoniaca pactio non intervenisset. *Salm. dict. n.* 73. *cum Navar.* Secùs verò dicendum, si pactum valeret, nisi obstaret simonia, quia tunc pœnæ incurruntur, etsi resignatio sit nulla. *Salm. ibid. cum Nav.* Hinc benè inferunt *Elbel n.* 649. *et Croix l.* 4. *n.* 958. *cum Fill. etc.* quòd si quis resignet beneficium in manu superioris, postquam convenit occultè, ut resignatarius retribuat sibi aliquid, non solùm resignatio est nulla, sed resignans amittit titulum, cùm inter alias pœnas simoniæ sit inhabilitas ad idem beneficium.

91. — Quæstio VIII. Qualiter committatur simonia pro ingressu ad religionem ?

Certum est, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *a.* 3. *ad* 4. esse simoniam aliquid dare, et accipere pro ingressu monasterii *ex c. Quàm pio, c.* 1. *q.* 2. Hinc I. non licet admittere aliquem in monasterium propter bona, quæ offert; esset enim vendere statum religiosum, nisi ille simpliciter exprimat sine pacto velle ingredi cum bonis suis. Pariter non licet præstare servitutem monasterio tamquam pretium admissionis : nisi quis inserviat ad sibi conciliandam benevolentiam religiosorum, ut eum in illud admittant, ita *Salm. tr.* 19. *c.* 2. *punct.* 7. *n.* 47. *cum S. Anton. Sylv. et Sanch.*

II. E converso dicit *S. Th. loc. cit.* non esse simoniam, si

quis eleëmosynam monasterio eroget, ut faciliùs ex gratitudine admittatur: utì nec etiam, si religiosi donis inflectant aliquem ad ingressum in monasterium. Imò, ut dicit *Bon.* nec si monasterium solvat illius debita, ad removenda impedimenta ingressûs, relictâ tamen ingrediendi libertate. Vel si monasterium promittat eum admittere, postquam artem didicerit; quia tunc non imponitur onus; sed conditio declaratur requisita, si cupit admitti. *Salm. ibid. n.* 48. *cum Regin. Az. Sylv.*

III. Licitum est etiam, prout communiter docent *S. Thom.* 2. 2. *qu.* 100. *art.* 3. *ad* 4. *et Cabass. Theor. Jur. lib.* 5. *c.* 5. *n.* 12. *cum. Bon. Caj. Nav. Tol. Suar. etc.* si monasterium est egens, pro sustentatione ingressuri accipere aliquid, utì dotes monialium, et distributiones, quæ solent aliis monialibus distribui. Notat tamen *Sanch. apud Salm. ibid. n.* 49. vix excusari posse monasteria, quæ petunt uberiorem dotem propter ignobilitatem personæ, vel alium defectum, nisi ex hoc eveniret monasterio detrimentum in honore, in bonis, et simili, quia hoc jam esset temporale damnum. Et sic permittitur recipere plus pro admittenda tertia sorore, aut vidua, sene, infirma, etc. *Vide Salm. ibid. n* 50.

92. — Sed quæstio magna est, an liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressuri, si monasterium sit opulentum?

Prima sententia, quam tenent *Sot. lib.* 9. *q.* 6. *art.* 2. *Pal. d.* 3. *p.* 9. *n.* 4. *Bon. d.* 1. *q.* 4. §. 8. *n.* 2. *Sanch. Conf. c.* 3. *d.* 23. *n.* 1. *Elbel de sim. n.* 604. *et Salm. dict. cap.* 2. *n.* 53. *cum Lezan. Sylvest. Arag. etc.* affirmat. Ratio, quia, ut dicunt, hæc non est simonia neque de jure naturali, neque positivo. Non de jure naturali, quia ex una parte non recipitur temporale, nisi pro temporali sustentatione præstanda; ex alia parte nequit dici, quòd ii, qui ingredi postulant, aliquod jus habeant ad bona monasterii, cùm ipsa vel propriâ industriâ à monasterio sint adepta, vel ei ab aliis liberè sint donata. Neque de jure positivo, nam si aliqua jura videantur id prohibere, nullus tamen textus prohibet expressè aliquid recipi sustentationis titulo. Quòd si, ajunt, umquam talis extitit prohibitio, ipsa per contrariam consuetudinem ablata est. Non negant tamen *Elbel, et Salm. ibid. n.* 54. cum *Sylv. Torre, Vill. etc.* quòd hoc saltem excusare non poterit ab avaritiæ labe.

Secunda verò *sententia* negat, quam sequuntur, et tenent *Cabass. l. c. n. 3. cum S. Bon. Suar. l. 4. de sim. Laym. tr. 10. c. ult. §. 4. n. 39. Cajet. 2. 2. q. 100. art. 3. Ronc. de sim. cap. 2. q. 6. et alii*, quibus clarè consentit *D. Th. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 4.* qui docet tunc tantùm licere aliquid exigere, *si monasterium sit tenue;* (et *ibid.*) *si ad hoc non sufficiant monasterii opes :* ratio potissima, et mihi valde urgens est, quia postulans, etsi ante receptionem nullum jus habeat ad bona monasterii, postquam tamen receptus est, habet quidem jus ad illa pro sua sustentatione. Quapropter, si monasterium est opulentum, et aliquid pro sustentatione illius temporis exigit, vendit ei jus, quod ille post receptionem jam est adepturus; et quamvis illa sustentatio sit aliquid temporale, est verò quid consequenter annexum ad spirituale; unde, sicut non potest vendi jus ad reditus beneficii, vel ad decimas percipiendas, quia hi sunt proventus rei spirituali consequenter annexi: ita nec jus ad alimenta in monasteriis. Hinc ex *c. Quoniam, de simon.* vetitum fuit aliquibus monialibus recipere temporalia prætextu paupertatis ab ingressuris ad ipsarum sustentationem. Et in *Extrav. 1. de simon.* prohibetur sub excommunicatione aliquid accipi ad quemcumque finem pro ingressu ad religionem, nisi quis liberaliter dare voluerit. Et cùm hæc sit simonia de jure divino, ut probavimus, frustrà affertur ab adversariis in contrarium consuetudo, de qua tamen valde dubito; exceptis monasteriis monialium, ut infrà videbimus. Secùs autem dicimus, cùm monasterium est inops: quando enim ipsum non habet bona sufficientia ad aliorum sustentationem, tunc nihil vendit, cùm recipiendus nullum habiturus sit jus ad bona quæ monasterium non habet. Et in hoc communiter DD. conveniunt. Atque *Cabass. loc. cit. n. 13.* advertit, ad exigendum aliquid à recipiendis non requiri arctam necessitatem, sed sufficere illam, quâ monasterium non posset aliàs commodè eis alimenta subministrare: *Tridentinum* enim *sess. 25. c. 3. de Reg.* sic providit: *In temporalibus monasteriorum facultatibus eam ineundam esse rationem, ut monialium numerus* commodè *sustentari possit.*

Contra nostram autem sententiam non valet dicere cum *Salm.* quòd sicut sacerdos, etsi opulentus, potest licitè recipere pecuniam ab altero ad celebrandum pro stipendio suæ

sustentationis, sic monasterium à postulante pro eodem sustentationis titulo. Nam respondetur, quòd sacerdos recipiendo eleëmosynam pro missa, licitè eam recipiat tamquam stipendium suæ sustentationis, quæ ex justitia illi debetur, ut statuimus, *suprà n.* 55. Monasterium verò nihil potest exigere pro onere quod assumit sustentandi ingressurum, quia (ut diximus) ingressurus post receptionem habet jus ad sustentationem ex bonis monasterii, utpote receptioni annexam.

Excipitur tamen I. Si aliquid recipiatur à postulantibus pro alimentis tempore novitiatûs, id enim expressè permittitur à *Trid. sess.* 25. *cap.* 16. *de Reg.* Excipitur II. si recipiendus sit infirmus, senex, hebes ingenio, vel similis, quia tunc monasterium licitè accipit aliquid temporale ab illo, tum pro carentia servitutis, quam alius sanus vel juvenis præstaret; tum pro incommodo temporali extraordinario, quod pro ipso monasterium est subiturum: *ita D. Th.* 2. 2. *q.* 100. *ad* 4. *Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 287. *cum aliis;* et hoc est certum apud omnes, ut asserunt *Salm. n.* 51. Excipiuntur III monasteria monialium, quibus *Clemens VIII.* (ut referunt *Nav. Bassæus, Less. et Bon. apud Cabass. n.* 17.) indulsit posse pacisci de dote recipiendarum pro earum sustentatione. *Ratio* hujus indulgentiæ videtur, quia monasteria monialium faciliùs sunt obnoxia diversis infortuniis, ut experientiâ patet, quàm monasteria virorum. An autem excommunicatio inflicta in *Extrav.* 1. *de simon.* omnibus exigentibus et solventibus pro ingressu monasteriorum, hodie sit usu abolita? Videntur affirmare *Navar. et Less.*, sed *Cabass. n.* 17. ait illam adhuc posse vigere pro monasteriis virorum.

Ex dictis resolves:

93. — « Simonia est concionari, catechizare, missas fa-
» cere pro pretio, nisi excusetur ratione laboris non intrin-
» seci (is enim sacer est, et inæstimabilis; scilicet vel ipsa
» actio sacra vel in ea intrinsecè inclusus) sed extrinseci,
» non annexi rei spirituali, ut pro labore itineris, vel cantûs
» in missa, vel ratione alterius incommodi pretio æstimabilis.
» Ratio est, quia illæ actiones ex natura sua ordinantur ad

» aliquid supernaturale, et ad salutem, non autem ad aliquid
» temporale, sicut doctio quæcumque etiam theologiæ, quæ
» pretio æstimabilis est. *Bon. l. c. Suar. Fill. etc. Laym.*
» *l.* 1. §. 4. » (*Vide dicta num.* 55.)

94. — Quær. an sit simonia accipere aliquid ad instruendum alios in sacra doctrina? distinguitur, si instructio tendit ad bonum tantùm spirituale aliorum, est simonia; quia tunc est res merè spiritualis, pro qua nullum potest accipi pretium. Hinc est simonia accipere aliquid pro concione, ut pretium pro labore illius intrinseco, uti pro studio, defatigatione, prout docent *Less. lib.* 2. *cap.* 34. *n.* 76. *et Salm. tr.* 19. *de simon. c.* 2. *punct.* 6. *n.* 42. *cum S. Th. et communi*; nisi accipiatur ut stipendium sustentationis, ut dicunt *Less. l.* 2. *cap.* 35. *dub.* 8. *n.* 7. *et Salm. ibid. punct.* 3. *n.* 20. *cum S. Th. Torre, Sanch. Vill. etc. Vide dicta n.* 55. Secùs verò, si instructio tendat etiam ad aliquod bonum temporale alterius, ad utilitatem, honorem, oblectationem, prout est instructio ad interpretandas sacras Scripturas, ad deducendas theologicas conclusiones, ad expugnandas hæreses. *Croix n.* 179. *Less. loc. cit. n.* 80. *cum Sot. Caj. Vict. Salm. ibid. punct.* 6. *n.* 43. *Elbel n.* 620. *ex D. Th.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 3. *ad* 3. ubi dicit: *Qui habet scientiam.... potest pretium suæ doctrinæ.... accipere.... quasi operas suas locans.* Hinc licitum est etiam accipere aliquid pro explicanda theologia morali, ut est probabiliùs *apud Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 165. *et* 184. Item pro impertienda licentia docendi alios theologiam cum titulo magisterii, ut patet ex usu Universitatum, sive pro dando consilio morali, quia est instructio temporalis, quamvis conducat ad pacem conscientiæ. Secùs autem, si consilium tenderet ad bonum tantùm spirituale alterius : putà, ut moveatur ad pœnitentiam, etc. *Salm. ibid. n.* 45.

95. — « 2. Item simonia est dare, vel accipere pretium
» pro absolutione à peccatis, censuris, pro dispensatione in
» voto, juramento, impedimento matrimonii, irregulari-
» tate, etc. Potest tamen in his aliquid exigi per modum
» mulctæ ad causam piam applicandæ. *Laym. loc. cit. n.* 10.

96. — Accipiuntur solutiones in dispensationibus in matrimoniis, etc. etiam per modum sustentationis onerum Pontificatùs; item per modum commutationis, sicut vota commutantur in eleëmosynas. Et conceditur etiam Episcopis in talibus

dispensationibus accipere aliquid in eleëmosynas distribuendum (modò ipsis, vel suis nihil perveniat) per modum pœnæ, vel commutationis, non autem per modum sustentationis: hoc enim vetitum est illis *ex c. Jacobus, de simon.* et à Trid. *sess. 24. c. 6. et sess. 25. c. 18. de Ref. Salm. cum S. Th. dict. c. 2. punct. 5. n. 56. et 57.*

97. — Quær. hic, an sit simonia dare aliquid, ut alter omittat rem spiritualem? Distingue, et affirma, si omissio dirigatur à potestate spirituali, ut esset omissio absolvendi, dispensandi, eligendi etc. *ex c. Nemo presbyterorum, de simonia,* ubi prohibetur, ne ob pretium negetur pœnitentia; nisi talis absolutio esset sacrilega, aut injusta. *Vide Croix n. 175.* Secùs autem non est simonia, si actus spiritualis dependeat à libertate, ut esset omissio orandi, dandi eleëmosynam, celebrandi, nisi alter ad ea teneatur ex justitia. *Salm. tr. 19. c. 2. punct. 4. ex n. 27. cum Led. Vill. etc.*

98. — « 3. Non est simonia dare aliquid ad redimendam » vexationem à negante sacramenta in necessitate. *Suar. Less.* » *Laym.* vel ab iniquè impediente electionem, vel possessio» nem beneficii, ad quod jus in re habes. Quod addo, quia » si nondum habes jus in re, etsi possis redimere vexationem » ab eo, qui tantùm potest obesse, non tamen ab eo qui et » prodesse, et obesse potest. Ratio est, quia non datur tam» quam pretium æquivalens rei spirituali, sed ut alter ad » officium ritè præstandum inducatur. »

In hoc sedulò attende duas regulas traditas à *S. Th. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5.*

Prima est, quòd, quando jus est certum, et in re jam quæsitum, licet tollere injustam vexationem, dando aliquid temporale, ex comm. cum *Nav. in Man. cap. 23. n. 102. Salm. ibid. c. 5. p. 1. §. 1. n. 3. Elbel. de simon. n. 616. et aliis.* Dicitur *jus certum*, nam si dubium sit, non licet; quia tunc per temporale acquireretur ut certum jus spirituale quod erat dubium. Dicitur *injustam vexationem*, nam si sit justa, neque licet. Dicitur item *dando aliquid temporale*, non enim posset dari spirituale pro redimenda vexatione, quia daretur spirituale pro re temporali, qualis est vexatio. *Salm. ibid. n. 4. et 6. cum communi.*

99. — Quæstio tamen est, an possit redimi pecuniâ vexatio circa possessionem beneficii?

Prima sententia negat, quia talis possessio est res spiritualis, vel spirituali annexa, cùm per possessionem acquiratur jus ad exercenda spiritualia. Ita *Viva de ben. q. 9. art. 6. Bon. Garcia, Abb. etc. ap. Salm. tr. 19. de simon. cap. 3. p. 1. §. 1. n. 7.*

Secunda tamen *sententia* probabilior, quam tenent *Bus.* hic, *et Suar. lib. 4. c. 50. n. 31. Sanch. Cons. l. 2. c. 3. dub. 30. n. 11. Pal. t. 3. d. 3. de sim. p. 20. n. 3. Croix lib. 3. p. 1. n. 140. Bon. c. 3. q. 4. Less. lib. 2. cap. 35. dub. 18. n. 109.* qui vocat communem, et alii plures *ap. Salm. ibid.* affirmat licere, quia jus quidem ad beneficium spirituale est, non autem possessio. Hanc rectè sequuntur *Salm. n. 8. et Croix dict. n. 140.* semper ac sit certè acquisitum jus ad possessionem; tunc enim vexatio non esset circa jus spirituale, sed circa factum possessionis, quod est temporale, et sic videtur sentire *D. Th. loc. cit. art. 2. ad 5.* docens: *Sed postquam jus alicui jam acquisitum est, licet per pecuniam injusta impedimenta removere.* Secùs tamen dicendum cum *Salm. ibid. in fine*, si jus revocetur in dubium probabile, ut mox suprà diximus. Notandum autem hic in *Trid. sess. 24. cap. 14.* præcipi Episcopis, ne permittant pro admissione ad possessionem beneficii solutionem ullam, aut promissionem; utpote *simoniacæ labis aut avaritiæ suspicionem habentes*, reprobatâ quâcumque consuetudine in contrarium; tantùm permittit concilium, si sit consuetudo, dare aliquid in usus pios convertendum. Sed hæc intelliguntur 1. non de omnibus beneficiis, sed tantùm de canonicatibus, et præbendis in ecclesiis cathedralibus, aut collegiatis, ut probabiliter ait *Bonac. de simon. qu. 7. §. 3. n. 4. et Barb. in dict. l. Conc.* intelliguntur 2. de recipientibus aliquid pro admissione ad possessionem, non verò de dantibus ad tollendam injustam vexationem ut suprà; nam bulla S. Pii V. *Durum nimis*, edita ann. 1570. pro observantia præfatæ sanctionis concilii id explicat, et confirmat tantùm pro recipientibus, his verbis: *Præcipimus Episcopis, capitulis, etc. ne retineant fructus, neque alia petant, vel exigant, etc.*

100. — Secunda regula est, quòd, si jus non sit in re jam acquisitum, sed ad rem, non licet pecuniâ vexationem tollere, *ex cap. Matthæus, de simon.* ubi damnatur, qui, obtentâ electione, pecuniam obtulit, ne alii electores impedirent confirmationem; cùm ad confirmationem nondum haberet jus

acquisitum. Hinc simonia est offerre pecuniam Episcopo, qui injustè nollet me præsentatum instituere, vel me dignum eligere: quia tunc per pecuniam non solùm amoverem impedimentum, sed etiam rem spiritualem adipiscerer. Ita *Bus.* hìc *et Sanch. Cons. lib.* 2. *cap.* 3. *d.* 30. *num.* 3. *Salm. tr.* 19. *de simon. c.* 3. *punct.* 1. §. 2. *num.* 9. *cum Laym. Caj. Sylv. etc.* Et dicunt, quòd hæc esset simonia de jure divino cum *Soto, Suar. etc.* contra tamen *Pal. Laym. Bon. etc. Salm. ibid. n.* 12. Notant tamen *Bus.* hìc, *Croix n.* 144. *et Salm. ibid. n.* 11. *et* 13. *cum Less. Soto, Fill. Suar. etc.* quòd hæc regula non currit, si aliquis electorum vi vel fraude alios electores corrumperet, ne me eligant, quia tunc non agit tamquam elector. Imò non currit, si vexatio esset ab his qui tantùm obesse possunt; *Suar. de simon. l.* 4 *cap.* 50. *n.* 23. *Pal. de sim. punct.* 20. *n.* 4. *Anacl. eod. tit.* §. 13. *n.* 310. *Elbel de sim. n.* 614. Secùs verò, si possint obesse, et simul prodesse instituendo, præsentando, vel confirmando; quia tunc, quod datur eis ne obsint, necessariò datur etiam, ut prosint, consensum non negando; et sic pecuniâ tunc directè sternetur via ad beneficium obtinendum. Ita tenendum omnino censeo cum *Anacl. n.* 314. *Suar. n.* 18. *Elbel l. c. et Salm. dict. n.* 11. *et* 13. *cum aliis cit.* quando datur pecunia, ut elector suum votum non neget, etiamsi injustè negaret; quidquid dicat *Pal. l. c. n.* 4. asserens ut probabile non esse simoniam, si detur pecunia tantùm ad removendum pravum illius affectum. Dicunt autem *Sanch. Cons. l.* 2. *c.* 3. *d.* 30. *n.* 5. *et Less. lib.* 2. *c.* 35. *n.* 107. simoniam non committi quando datur pecunia electori, non jam ut prosit præstando votum, sed tantùm ad redimendam iniquam vexationem, quâ ille obesset per vim, aut fraudem, vel subornationem aliorum, ut suprà. Et satis probabile hoc videtur saltem casu, quo dans pecuniam manifestaret non aliud velle, quàm quòd alter non obsit injustè, ut *Mazzot. cap.* 3. *q.* 1. *p.* 256.

101 — Sed hìc quær. 1. Si aliquis non vi vel fraude, sed precibus aut muneribus electores mihi propensos impediret, ne conferant mihi digno beneficium, propter odium quo in me tenetur, an possim pecuniam illi dare, ut cesset? Negat *Sot. ap. Less. dict. cap.* 35. *n.* 109. Sed *Less. loc. cit. Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 147. *cum Suar. Laym.* item *Salm. dict. cap.* 3. *n.* 13. *cum Sanch. Val. et Bon.* rectè affirmant licere; quia, ut ait

Less. si licitum est dare pecuniam, ut alter cesset à me vexando contra justitiam, licet etiam dare, ut cesset à vexatione contra charitatem; cùm reverà talis vexatio sit res temporalis, quam aliâ re temporali redimo; et ex alia parte pecunia mea non nisi valdè remotè sternit viam ad beneficium.

102 — Quær. 2. an possim dare pecuniam, ut alter se non opponat ad meam electionem, quamvis nesciam electores esse mihi propensos? Negant *Salm. ib. n.* 14. et citant *Sanch. et Less.* At notandum est, quòd *Less. d. cap.* 35. *n.* 106. loquitur ibi tantùm de præstatione facta illi, qui possit prodesse, et obesse; sed quoad alium, qui posset solùm obesse, et iste vellet iniquè se opponere, peccando saltem contra charitatem, probabile videtur juxta eamdem doctrinam *Lessii* ut suprà, quòd liceret dare pecuniam, ut cesset ab illa illicita impeditione. Et hoc tenet *Croix l. c. dict. n.* 147. qui cum *aliis DD. cit.* asserit quòd semper ac alter sine rationabili causa moveat electores precibus vel muneribus, ut mihi non faveant, sed alteri; non est simonia, si dem ei pecuniam, ut cesset ab illa vexatione iniqua contra charitatem.

103 — Quær. 3. an liceat dare pecuniam electoribus, ne eligant indignum, vel ut eligant dignum? Respondetur, licitum esse dare, ne eligatur indignus, si constet electores paratos aut saltem inclinatos esse ad indignum eligendum; quia Ecclesia habet jus acquisitum, ne detur ei minister ineptus, ut *Less. dict. cap.* 35. *n.* 112. *cum communiori, Croix n.* 146. Pariter *Salm. tr.* 19. *de simon. cap.* 3. *punct.* 1. §. 2. *n.* 15. *cum Caj. Laym. Sot. Suar. etc.* dicunt hoc licere, ne eligatur minùs dignus, et etiam, ut eligatur dignus vel dignior in communi, ut *iidem Salm. ibid. n.* 16. *cum Caj. et Laym. etc. ac Croix n.* 145. *cum Suar. Less. Barb. etc.* communiter. Non licet verò dare pecuniam, ut eligatur aliquis dignus in particulari, etiam dignissimus in particulari, nisi in casu necessitatis, nempe si inter omnes unus tantùm dignus inveniatur, quem illi nollent eligere. Et quamvis talis electio secundùm jura esset nulla, posset tamen peti confirmatio illius à Pontifice. Ita *Less. loc. cit.*

104. — Quær. 4. an sit simonia dare pecuniam competitori, ut desistat à concurrentia ad beneficium, quod tu prætendis? Negant *Elbel de sim. nu.* 609. *et Pasq. apud Croix lib.* 3. *p.* 1. *num.* 142. quia, ut ajunt, hæc abstinentia à con-

cursu ex una parte nequit dici aliquid spirituale, quod ematur; et ex alia parte competitor nihil positivè confert ad beneficii collationem, sed tantùm negativè se gerit. Verùm huic opinioni non assentior, et rectè *Croix loc. cit. cum Diana et aliis* dicit, eam veluti contra communem non esse admittendam. Ratio, quia, ut docent communiter *Less. Suar. Pal. Barb. etc. ap. Croix ibid. cum S. Th.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad* 5. tum dumtaxat licet per pecuniam vexationem removere, cùm vexatio est injusta; non verò cùm est justa: aliàs per pecuniam directè pararetur via ad beneficium, quod omninò est illicitum.

Quær. 5. an liceat, urgente necessitate, dare pecuniam sacerdoti nolenti sine illa administrare sacramenta? Negant *D. Th. Alensis, etc. ap. Less. lib.* 2. *c.* 35. *nu.* 37. quia, ut dicunt, emere sacramenta numquam est licitum, utpote intrinsecè malum. Sed rectè affirmant ipse *Less. n.* 38. *et* 39. *cum Adrian.* item *Suar. de sim. lib.* 4. *cap.* 12. *nu.* 13. *Gerson. de sim. rat.* 6. *Cajet. q.* 100. *art.* 2. *Dian. p.* 5. *tract.* 7. *r.* 16. *et Sporer de* 5. *præc. cap.* 1. *n.* 109. *cum S. Bonav. Vasq. Pont. et aliis communiter.* Ratio, quia hoc non est emere sacramentum, sed vexationem redimere; vel potiùs (ut ait *Less. n.* 41.) permittere cum justa causa peccatum alterius. Hinc *Diana et Hurt.* dicunt hoc licitum esse non tantùm in sacramento baptismatis, et pœnitentiæ, ut plures ex DD. cit. volunt, sed etiam in aliis sacramentis, prout consentit etiam *Less. dict. nu.* 38. Et non tantùm in casu gravissimæ necessitatis, ut ajunt *Suar.* et *Less.*, sed etiam necessitatis gravis, putà si quis impleturus esset præceptum paschale confessionis, et communionis, vel peteret Viaticum aut extremam unctionem, vel esset in peccato mortali, vel etiam carere deberet frequenti usu sacramentorum, denique quotiescumque aliquis non posset sine gravi incommodo aliquo sacramento carere. Quod videtur sanè cohærere iis quæ diximus de scandalo *n.* 47. *v. Secunda verò*, ubi vidimus cum *D. Th. D. Aug.* et communi, cuique esse licitum causâ cujusdam sui notabilis boni permittere alterius peccatum, quod dumtaxat ex ejus malitia provenit.

« 4. Nec similiter simonia est, dare stipendium ad sustentationem clerici etiam divitis pro missis, concionibus, aut
» de eo etiam pacisci. Ratio est, quia non datur tamquam

» pretium spiritualis officii, sed personæ in alterius gratiam » occupatæ, nec pro operatione spirituali, ut spiritualis est, » sed ut in alterius gratiam suscepta, proindeque non est » eleëmosyna, sed debitum justitiæ. *Suar. Laym. lib. 4. tract.* » 10. *c. ult. etc. contra Rich. Sylv. etc.* » (*Vide dicta n. 55.*)

« 5. Non est simonia reddere, vel redimere pensionem » merè temporalem : quia non fundatur in titulo spirituali, » nec refertur ad functionem spiritualem. Dixi *temporalem;* » quia spiritualis, quæ datur v. gr. concionatori, vel coad- » jutori Episcopi propter officium ecclesiasticum, in eoque » fundatur, nec differt à beneficio, nisi quòd non sit per- » petua, vendi nequit : mixta verò, ut v. gr. quæ datur » parocho seni, vel clerico pauperi ad sustentationem, non » quidem vendi potest ; redimi tamen potest, modò obligatio » recitandi Officium B. V. imposita non extinguatur. Quod in- » tellige, si in loco, ubi fit venditio, bulla sit recepta : ratio » est, quia pensionem redimit, non emit jus spirituale, sed » extinguit onus temporale solvendi certam summam pecu- » niæ. *Less. cap. 35. dub. 21. Suar. c. 26. n. 5. Laym. loc.* » *cit. n. 46.*

« 6. Non est simonia juris divini (etsi quandoque juris » humani esse possit) spirituale cum spirituali permutare, » v. g. beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquiis, » etc. vel dare temporale pro temporali, ut si calicem, vel » agnos Dei præcisè ratione materiæ vendas : vel dare tem- » porale pro spirituali, per modum doni gratuiti, etiam cum » spe, vel intentione excitandi ad remunerationem doni spi- » ritualis, vel contrà : ratio, quia gratitudo non respicit » pretium, sed beneficium ; nec solvit debitum justitiæ, sed » antidorale quo non excluditur, quin gratis detur. » (*Sed vide n. 51. et 54.*) « Rectè tamen monet *Suarez*, hujusce- » modi dona ob præsumptionem valdè cavenda. Item donare, » promittere, vel negare temporale quidpiam, sub conditione » operis spiritualis præstandi, modò non fiat per modum » retributionis, seu commutationis : v. g. si parens filio pro- » mittat munus, si sacramenta frequentet : ratio est, quia » hic non intervenit contractus onerosus, sed sistitur vel in » liberali donatione, vel donatione sub tali conditione et modo. » *Suar. lib. 4. c. 45. Laym. d. cap. n. 8.* » (*Vide n. 59.*)

ARTICULUS II.

Quæ sit pœna simoniæ?

105. — « RESP. 1. Sola simonia confidentiæ, et realis in » ordine, beneficio ecclesiastico, et religionis ingressu pœnas » juris ipso facto inducit, licèt ob ingressum religionis rarò » incurratur, ut dictum est, vel ob tenuitatem monasterii, » vel contrariam consuetudinem receptam. » (*Sed vide n.* 92.) « *Suar. c.* 56. *et* 57. *Less. dub.* 23. *Laym. loc. cit.* §. 7.

In venditione igitur aliarum rerum, nempe sacramentorum, jurisdictionis, pensionis, aut capellaniæ non collativæ, etsi peccatur, nulla tamen incurritur pœna. *Less. l.* 2. *c.* 35. *n.* 23. *et Salm. tr.* 19. *de simon. c.* 4. *punct.* 1. *n.* 1. *cum communi. Vide n.* 112.

106. — Quæritur I. an ad incurrendas pœnas requiratur, ut simonia sit ex utraque parte completa? Duæ sunt sententiæ ambæ probabiles.

Prima sententia negat, ut tenent ipsi *Salm. ibid. n.* 9.

cum Sot. Caj. Pal. etc. Dicunt enim sufficere, quòd tradatur res spiritualis, nam, re traditâ, venditio perficitur, etiamsi pretium non sit solutum, modò de eo fides præstetur, ex *lib. 2. ff. de Contrah. emp.*

Attamen *secunda* communior et probabilior *sententia*, quam tenent *Les. lib. 2. cap. 35. dub. 27. Nav. Man. c. 23. n. 104. Suar. de sim. cap. 56. n. 33. Annacl. n. 240. Croix n. 112. Ronc. cap. 1. quæst. 2. Elbel num. 628.* item *Laym. Sanch. Covar. Moya, etc. apud Salm. ibid. n. 7.* qui probabilem vocant cum *Palao et aliis*, dicit requiri impletionem ex utraque parte. Ratio 1. quia non omninò perficitur venditio simul et emptio, nisi traditâ re, et pretio. Ratio 2. quæ mihi magis urget, quia in jure nullibi infliguntur pœnæ contra simoniam non utrimque completam, et *in pœnis benignior est interpretatio facienda*, ut habetur in *cap. 40. de reg. juris in 6.* et hunc esse curiæ stylum (qui pro lege habetur cum *Elbel, et communi*) testantur *Navar. et alii*, nimirùm non judicandi pœnas fuisse incursas nisi simonia fuerit ex utraque parte consummata. Hinc inferunt DD. quòd accipiens beneficium cum pacto præstandi pecuniam, non teneatur ante solutionem beneficium resignare, nec fructus restituere. Notandum tamen 1. cum *Less. ibid. n. 15. et Salm. ibid. n. 6.* quòd, si pars tantùm promissi solvatur, jam ex utraque parte intelligatur perfecta simonia. Notandum 2. quòd ex simoniâ utrimque completâ, quantumvis occultâ, incurrantur pœnæ, *ut in Extr. 2. de sim. Vide Elbel n.* 620. Notandum 3. quòd si simonia sit confidentialis, pœnæ incurrantur etiam per simoniam conventionalem mixtam, scil. ex una parte completam, ex bulla S. Pii V. *Intolerabilis*, §. 3. *Vide Anacl. l. 5. Decret. tit. 3. n. 284. Elb. num.* 629. et *vide infrà num.* 111. *circa fin. Resp.* 4.

107. Quæritur II. an committat simoniam, et pœnas incurrat, qui obtinet beneficium per fictam pecuniæ promissionem non impletam? Dicunt *Pichler lib. 5. tit. 3. n. 13. et Pontas v. Simonia, cas.* 5. hunc satis simoniam committere, quia ad ipsam incurrendam non requiritur, ut facto res temporalis tradatur, sed sufficit, quòd per motivum rei temporalis obtineatur spiritualis. Ego tamen dicendum censeo, quoad culpam hunc non posse excusari à peccato simoniæ,

quia saltem cooperatur ad simoniam collatoris; nam quoad seipsum puto probabilius cum *Elbel n. 625 et aliis gravibus DD.* peccare non peccato simoniæ, cùm, non interveniente voluntate se obligandi ad promissionem, non adsit vera emptio, quæ ad simoniam requiritur. Quoad pœnas verò simoniæ, puto cum *Croix l. 6. p. 2. n. 200. et 204.* eum illas non incurrere, cùm desit simonia utrimque completa, ut mox suprà dictum est et in præcedenti quæstione.

108 — Quæritur III. an incurrantur pœnæ per simoniam tantùm de jure ecclesiastico statutam, putà, si quis emat officium sacristæ, etc. vel si resignet beneficium cum pensione ex propria auctoritate, ut suprà notavimus? Affirmant *Elbel n. 627. ac Nav. Sot. Vill. etc. ap. Salm. tr. 19. de simon. cap. 4. punct. 1. n. 10.* qui dicunt esse valdè probabile; sed non minùs probabilem rectè vocant negativam sententiam *Salm. ib. n. 11. cum Sanch. Rodr. Dian. Aragon. etc. ac Ronc. cap. 4. q. 1. resp. 4.* Ratio, quia jura, quæ pœnas imponunt, intelligenda sunt communiter de simonia rigorosa, quæ sit etiam contra jus divinum; et probatur *ex Extravaganti 2. de sim.* quæ incipit: *Cùm scelus simoniacæ pravitatis tam divinorum, quàm sacrorum canonum auctoritas abhorreat, etc.*

Certum est autem, quòd ex *c. 1. Extrav. de sim.* dantes, et accipientes quid pro ingressu in religionem, incurrant ipso facto excommunicationem papalem. Sed notandum est 1. *cum Nav. Sanch. Bon. apud Salm. ibid. punct. 2. n. 12.* illam non incurrere nisi præsumentes, ut colligitur ex textu. Hinc ignorantes, etiam culpabiliter, excusantur. Notandum 2. valdè probabile esse, non incurri in simplici ingressu, sed in professione, ut *Salm. ib. cum Bonac. Pal. etc.* Notandum 3. *cum Less. l. 3. c. 35. dub. 23. n. 131. et Nav. Sylv. Pal. ap. Salm. ib. in fin.* hanc Extravagantem, ut suprà, saltem quoad hanc excommunicationem, non esse usu receptam. Notandum ultimò, quòd professio etiam simoniacè facta, valida certò sit, ut docet *S. Th. q. 100. art. 3. ad 5.* Si verò accipiens sit integra communitas, aut capitulum, ultra excommunicationem (quam verò diximus non esse usu receptam) incurrit suspensionem etiam Papæ reservatam ab officio, executione juris capitularis, et administratione jurisdictionis; item incurritur ex utraque parte infamia juris, et consequen-

ter irregularitas. Simoniacè autem admissus debet transferri in arctius monasterium; sed hoc non ante sententiam. *Elbel n.* 626. *ex ead. Extr.* 2.

109. — « Resp. 2. ob simoniacam collationem, et susce-
» ptionem ordinum, etiam primæ tonsuræ, incurritur ex-
» communicatio, et suspensio papalis. *Less. disp.* 24. *Laym.*
» *loc. cit.*

Ultra excommunicationem, et suspensionem papalem, quas Episcopi simoniacè ordinantes, et ad id mediatores incurrunt ipso facto, *ex c. Cùm detest. Extrav.* 3. *de simon.* incurrunt etiam interdictum ab ingressu ecclesiæ. Et, si violaverint suspensionem, aut interdictum, suspenduntur à regimine ecclesiæ, et privantur perceptione fructuum *ex Motu Sixti V. Vide Salm. de sim. tr.* 19. *c.* 4. *p.* 2. *n.* 14.

Ordinati autem, ultra prædictam excommunicationem, et suspensionem ipso facto *ex c.* 2. *Extrav.*, et maximè ex bulla *Sixti V.* suspenduntur ab exercitio suorum ordinum, sed illius tantùm, quem simoniacè ordinatus suscepit, ut docet *Less. c.* 35. *n.* 135 et probabile (1) putant *Salm. ibid. n.* 15. *contra Palaum et Rodriq.* Et suspenduntur etiam à spe ascendendi ad ordines superiores. Notant verò *Less. d. lib. num.* 136. *cum communi*, et *Salm. d. n.* 15. *cum Sot. Laym. Sanch.* non incurri suspensionem hanc, si, ordinato ignorante, alius simoniam commiserit. Deinde notant *Salm. d. n.* 15 *in fine*, *cum Pal. et Less. ib. n.* 134. quòd, licèt ex bulla *Sixti V.* hujus suspensionis absolutio à Pontifice ipsimet reservetur et revocentur quoad hoc facultates concessæ Religiosis, et etiam Episcopis in *Trid. sess.* 25. *c.* 6. in hac tamen parte dicunt præfati *Less. et Pal.* bullam non esse receptam; idemque confirmant *Salm. tr.* 19. *c.* 4. *punct.* 4. *n.* 54. *in fin. cum Sa et Suar.*

110. — Quæritur, an incurrantur prædictæ pœnæ in collatione simoniaca primæ tonsuræ? Affirmant hic *Bus. et Covar. ap. Less. c.* 35. *n.* 133. quia *ex Trid. sess.* 21. *cap.* 1. *de Ref.* prohibetur accipi aliquid, etiam spontè oblatum, ab Episcopo et ejus ministris, adhuc pro collatione primæ tonsuræ, vel

(1) Est etiam ex sententia *S. Alphonsi* probabile, ut patet ex *Hom. Ap. tr.* 4. *n.* 51. *Ed. t.*

pro litteris dimissoriis, seu testimonialibus et pro sigillo et aliis, et contrà facientes declarantur *in fine dict. c. 1. Trid.* incurrere pœnas de jure inflictas. Negant verò probabiliter *Salm. ibid. punct. 2. n. 14. cum Pal.* quia tonsura non est verus ordo juxta dicenda *l. 6. n. 734.* Et idem docet *Less. n. 133.* (licèt pro se citetur à *Bus.*) dicens, in nullo jure adesse pro his excommunicationem statutam, nec concilium voluisse novas pœnas injungere. Pariter dicit, durum videri incurrere censuram Episcopos, et ministros accipientes aliquid spontè oblatum, licèt ipsi peccent. Imò id permittit *D. Th. 2. 2. qu. 100. a. 2. ad 4.* dicens : *Si verò* (aliqua) *exigantur quasi quædam stipendia per consuetudinem approbata, non est simonia si desit intentio emendi, vel vendendi... et præcipuè quando aliquis voluntariè solvit.* Attamen S. Doctor locutus est de simonia juris divini; jure autem ecclesiastico hoc vetitum est in Tridentino *l. c.* ubi reprobantur quæcumque consuetudines etiam immemorabiles, utpote quæ potiùs abusus dici debuissent. Cæterùm *Croix l. 3. part. 1. nu. 167.* videtur non improbabiliter censere, ibi reprobari consuetudines tantùm quæ ante concilium fuerunt, tamquam fortè immoderatas, non autem quæ nunc sunt dandi aliquid moderatum, et quæ præsumi possunt ex justa causa introductæ, istæ enim benè valere possunt juxta dicta de *leg. lib. 1. n. 108. v. Sed quid.* Hinc ait *Mazzot. de sacr. Ord. cap. 1. §. 6. cum Nav. et Lop.* Episcopum non committere simoniam, si recipiat aliquid spontè oblatum post (non autem antè) collatum ordinem, hoc enim expressè permittitur in *can. Sicut, caus. 1. quæst. 2.* modò Episcopus id non petat; ubi dicitur : *Si ille autem, qui ordinatus fuerit, si non ex placito, neque exactus, neque petitus, post acceptas cartas et pallium, aliquid cuilibet ex clero gratiæ tantummodo causâ dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus, quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quia non ex ambientis petitione processit.* Ita *Gregorius in Epist. 44.* Sic pariter videtur permitti etiam notariis, juxta consuetudines locorum approbatas, aliquid pro sua sustentatione exigere, si pro opera sua præstanda, quoad acta ordinationum conficienda, nullum salarium sit eis assignatum, ut ex eodem concilio deducitur.

111. — « Resp. 3. Ob simoniam *realem* in beneficio eccle-
» siastico incurritur I. Excommunicatio papalis. II. Irrita est

» electio, præsentatio, confirmatio, et institutio: unde talis » non facit fructus suos. Idque etiam, licèt à tertia persona » taliter provisus id ignoraverit, ut habetur ex *cap. Nobis* » *fuit, de simon.* nisi tamen contradixerit, » (*Prout sancitum est in c. 33. de sim. Hic tamen notandum cum Less. cap. 35. n. 145. et Elbel n. 652. quòd non obtsante tuâ contradictione, nec etiam posses beneficium acceptare, si scias pecuniam reverà datam fuisse à tertio pro collatione: nam textus te excusat solo casu, quo* contra prohibitionem tuam (*verba textûs*) aliquis, te penitùs ignorante, promisit et exsolvit. *Nota illud,* te penitùs ignorante; *ergo si beneficium acceperis, sciens tibi per simoniam alterius conferri, nequis illud acceptare, et si illud acceptaveris,* nequis retinere.) « vel nisi à tertio data fuerit pecunia » per fraudem, ut redderetur inhabilis; vel nisi bonâ » fide possederit beneficium per triennium. » (*Ut communiter docent Less. dict. cap. 35. n. 149. Laym. lib. 4. tract. 10. cap. ult. Con. l. 2. n. 20. Elbel num. 640. cum Suar. Pal., etc. Nec obstat regula cancellariæ, ubi requiritur absolutè, ut beneficium obtineatur* sine ingressu simoniaco; *nam intelligitur de eo, qui culpabiliter ingreditur, Elbel ib. cum Anacl. Hinc non tenetur beneficiatus restituere (nec etiam ante triennium) fructus bonâ fide consumptos, si ditior non evaserit, ut S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3. Salm. tr. 19. de simon. cap. 4. punct. 2. n. 18. ac Elbel n. 646. qui valdè probabiliter addit, neque esse restituendos fructus perceptos intuitu stolæ, et aliarum functionum parochialium, nempe exequiarum, concionum, administrationis sacramentorum, etc. Ratio, quia fructus isti non dantur ut reditus beneficii, sed ut stipendia officii; ita ut juxta communem sententiam DD. de illis potest parochus liberè dispensare, etiam ad usus profanos, ut dicunt Lugo de just. d. 4. n. 13. Bon. d. 4. p. 2. n. 19. Bus. Vide lib. 5. n. 185. Sanch. Cons. lib. 2. cap. 2. d. 45. n. 4. qui eam vocat longè probabiliorem cum Nav. Pan. Host. Sot. Sylvest. Cov. et aliis pluribus, contra solum Innoc.*) « III. Efficitur » inhabilis ad idem beneficium, etiam per dispensationem » Episcopi obtinendum. Aliis tamen beneficiis jure ipso non » privatur, nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante sententiam judicis. *Suar. cap. 54. n. 7.* » (*Si verò quis bonâ fide*

beneficium adiit, licèt obtinuerit per simoniam tertii, probabiliter potest Episcopus cum eo dispensare ad idem beneficium, dummodò prius illud beneficiatus renunciet. Ita S. Th. 2. 2. qu. 100, art. 6. ad 7. et Elbel n. 642. ex c. 59. de electionibus.)

« Resp. 1. Simonia confidentiæ completa, dato, et acce-
» pto beneficio, licèt accipiens promissionem vicissim non
» impleverit, inducit I. Excommunicationem papalem utrique
» parti contrahenti. II. Annullat resignationem, et collatio-
» nem beneficii, in quo est commissa; et inhabilitat ad
» idem postea obtinendum. III. Privat omnibus beneficiis,
» et pensionibus antè obtentis, non tamen ante sententiam
» latam. IV. Beneficia sic collata soli Pontifici reservantur.
» *Less. cap. 35. n. 176. Suar. cap. 43. Laym. n. 76.*

112. — Hic ante omnia notandum, quòd nomine beneficiorum et officiorum, ad quæ omnis electio simoniaca est ipso jure nulla, ut decernitur in *Extrav. 2. de sim.* non veniant vicariæ amovibiles ad nutum, nec pensiones, nec capellaniæ non collativæ, nec officia inquisitoris, legati, aut cujusque habentis jurisdictionem spiritualem ad tempus; quia hæc non sunt propriè officia ecclesiastica: et licèt illa vendere sit simonia de jure positivo, non tamen incurruntur pœnæ, ut communissimè dicunt *Salm. tr. 19. cap. 4. punct. 2. n. 16. cum Suar. Pal. Sanch. etc.* item *Viva Opus. de benef. q. ult. art. 3. num. 9. cum Fill. et Reg. contra Garciam.* Neque incurritur ulla pœna in venditione commendarum equitum, aut coadjutoriæ beneficii, ut ait *Croix lib. 3. p. 1. n. 114.* neque in venditione sacramentorum, aut jurisdictionis spiritualis, ut *Less. lib. 2. cap. 35. n. 23. et Salm. ibid. cap. 4. p. 1. n. 1. cum communi.*

Quæritur I. An autem sint invalidæ electiones simoniacæ generalatûs, abbatiæ, provincialatûs, prioratûs, rectoratûs, aliorumque officiorum spiritualium in religionibus? Negant *Bonac. quæst. 7. p. 2. et Viva loc. cit.* Sed veriùs affirmandum, ut docent *Cabas. Theor. Jur. lib. 5. cap. 8. n. 5. Sanch. Cons. l. 2. cap. 3. d. 104. n. 5. et 11. cum Sylvest. Cajet. Arm. et Lop.* item *Less. lib. 2. cap. 35. n. 137. et Elbel n. 622.* qui rectè addit *n. 638.* se non videre quâ conscientiâ excusari possint à labe simoniæ electores illi, qui eligunt aliquem in generalem, cum pacto, ut ipsi postea eligantur

in diffinitores, guardianos, etc. Ratio hujus sententiæ est, quia, licèt prædicta officia reverà beneficia non sint, expressè tamen comprehenduntur sub nomine officiorum in præfata *Extravag.* 2. ubi sic dicitur: *Per electiones verò, provisiones, etc. quas simonià contigerit labefieri, et quæ viribus omninò careant in ecclesiis, monasteriis, dignitatibus, prioratibus, officiis ecclesiasticis, et quibusvis beneficiis, cuique jus nullatenùs acquiratur.*

Quæritur II. An prædictæ pœnæ ob beneficia simoniacè accepta incurrantur ab ignorantibus?

Resp. Si ignorantia fuit omninò inculpabilis; certè negandum, ex *reg.* 23. *de R. J. in* 6. ubi dicitur: *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.* Hìc tamen notandum cum *Elbel n.* 656. quòd, non obstante hac inculpabili ignorantiâ, provisio beneficii semper erit nulla, cùm inhabilitas ad idem beneficium non sit pœna, sed statuatur in jure ad præcludenda mala. Poterit tamen eo casu Episcopus dispensare, post tamen renuntiationem beneficii, ut suprà dictum est *n.* 111. Quid verò si simoniacus sciverit, se committere simoniam, sed ignorarit invincibiliter pœnas? Quoad censuras, certè non eas incurreret, ex sententia communi. *Vide l.* 7. *de cens. n.* 43. Quoad reliquas tamen pœnas, et probabiliùs et communiùs est, eas incurrere, ut ait *Elbel n.* 657. *cum Azor. Laym. etc.*, sed *n.* 658. probabilem putat sententiam negativam, quam tenet *Pichler*; eò quòd pœnæ à jure statutæ non incurrantur ab ignorantibus, ut dicunt *Sanch. Krimer, etc. apud Pichler*, qui eâ ratione dicit excusari ab impedimento criminis mulierem ignorantem esse conjugatum virum, quocum peccat.

Quæritur III. An beneficiarius simoniacus incurrat ipso facto privationem beneficiorum antè obtentorum, et inhabilitatem ad alia beneficia obtinenda? Quoad pœnam privationis, communissimè docent DD. cum *Busemb. ut suprà*, non privari beneficiarium beneficiis antea obtentis, nec fructibus eorum ante sententiam judicis condemnatoriam, quia nulla lex habetur hanc pœnam expressè ipso facto designans. Ita *Sanch. loc. cit. d.* 14. *n.* 16. *Laym. c.* 8. *n.* 75. *Bon. p.* 2. *diss.* 2. *Suar. c.* 58. *n.* 6. *et Salm. tr.* 19. *de simon. c.* 4. *punct.* 2. *n.* 19. *cum Fill. Pal. Rodriq. etc.* Excipitur 1. simonia commissa ab examinatoribus beneficiorum parochialium

in Synodo electis, qui si aliquid occasione examinis recipiant, privantur ipso facto beneficiis antea ritè obtentis, ante omnem sententiam, ut expressum habetur in *Trid. sess.* 24. *c.* 18. *de Reform.* Excipitur 2. simonia confidentialis ex *Motu S. Pii V. Cùm primum*, edito anno 1566. ubi acceptantes beneficium in confidentiam, privantur omnibus beneficiis, etiam justè priùs obtentis, et tenentur ante sententiam ea dimittere. Sed ad hanc pœnam incurrendam in his casibus requiritur sententia saltem criminis declaratoria, ut tenent *Suar. c.* 44. *n.* 13. *Sanch. d.* 34. *n.* 13. *Laym. c. ult.* §. 8. *Salm. ibid. c.* 3. *punct.* 5. *n.* 73. *cum Henr. etc.* Ratio, quia omnes pœnæ privantes juribus jam quæsitis non incurruntur ante sententiam saltem declaratoriam criminis, ut diximus *l.* 1. *n.* 148. et juxta probabilissimam sententiam, quam sequuntur *Sanch. de matr. l.* 2. *d.* 53. *n.* 5. *Less. l.* 2. *c.* 29. *d.* 8. *et c.* 34. *d.* 34. *Cajet. in Sum. v. Pœna*, *Sot. l.* 1. *q.* 6. *art.* 6. *et Salm. de leg. c.* 2. *punct.* 3. §. 2. *n.* 60. *cum Mol. Salas, Pal. Led. Granad.* (contra *Vasq. Bon. etc.* qui volunt non requiri ullam sententiam, si reus potest pœnam subire sine infamia); quia nimis rigidum est, ut reus pœnas ex seipso exsequatur, et bonis possessis se privet. At si examinatores illi vellent absolvi à labe simoniæ, nescio, quomodo absolvi possent, nisi beneficia dimittant, dum dicitur à Trident. *loc. cit. A qua* (id est, à simonia) *nequeunt absolvi, nisi dimissis beneficiis.*

Quoad autem inhabilitatem incurrendam ad alia beneficia obtinenda,

Prima sententia tenet incurri ante sententiam judicis condemnatoriam. Ita *Bonac. d.* 1. *q.* 7. *p.* 2. *diffic.* 2. *Laym. l.* 4. *tr.* 10. *c.* 8. *n.* 74. *Fill. tr.* 45. *c.* 13. *q.* 9. *n.* 26. item *Ugol. Henr. Met. Lop. et Rodr. apud Salm. de simon. tr.* 19. *c.* 4. *punct.* 2. *n.* 20. Ratio, quia ita expressè habetur in *Motu S. Pii V. Cùm primum*, ut suprà, ubi sic sancitum fuit: *Qui beneficium aut officium ecclesiasticum simoniacè adeptus fuerit, perpetuò sit inhabilis ad ea et quæcumque alia beneficia obtinenda.* Ad incurrendas autem pœnas inhabilitantes, nulla requiritur sententia, ut dictum est *l.* 1. *de leg. n.* 149.

Secunda verò *sententia* communior et probabilior, quam tenent *Sanch. Cons. l.* 2. *c.* 3. *d.* 104. *n.* 14. *Nav. de sim. Consil.* 92. *Cabass. theor. jur. l.* 5. *c.* 8. *n.* 9. *Suar. de rel. t.*

1. *lib.* 4. *c.* 58. *n.* 11. *Viva Opusc. de benef. q. ult. art.* 3. *n.* 2. *Elbel desimon. n.* 627. *cum Anacl. Pichler, Salm. ibid. n.* 21. *P. Nav. l. de rest. c.* 2. *n.* 45. et probabilem vocant *Less. et Pal. apud Salm. ibid.* negat incurri prædictam inhabilitatem ante sententiam judicis condemnatoriam. Ratio 1. quia bulla relata *S. Pii* reverà intelligenda est tantùm pro foro externo, cùm loquatur de convictis; ubi enim sic dicitur: *Quicumque detestabile crimen simoniacæ pravitatis commisisse convictus fuerit etc.* Ratio 2. quia, esto bulla intelligatur de foro interno, tamen ipsa non fuit recepta, ut asserunt *Suar. P. Nav. Sanch. Salm. ll. cc.* saltem, ut ait *Viva*, bulla usu recepta est tantummodò in primo sensu fori externi. Nec huic obstat sententia, quam secuti sumus *l.* 1. *n.* 97. scil. quòd in dubio, an lex recepta sit, lex benè obliget: nam hìc non versamur in dubio, sed in opinione probabili, cùm valde probabile sit ex auctoritate DD. ut suprà, hanc legem non fuisse receptam. In dubio enim præsumptio stat pro lege, cùm delictum, in non recipiendo legem justam, non præsumatur. Quando autem probabile est, quòd obligatio legis numquam inceperit (vel quòd lex abolita sit) tunc cessat præsumptio pro lege, et possidet libertas, ut docent *Sanch. Laym. et Pal. cum Salm. de leg. c.* 2. *punt.* 6. §. 6. *n.* 120. Nemo tamen dubitat, quin inhabilitas ad idem beneficium simoniacè acceptum incurratur ipso facto ante omnem sententiam, cùm hoc statutum sit de jure antiquo in *Extrav.* 2. *de sim.* de cujus receptione non dubitatur. Notat autem *Sanch. l. c. n.* 15. *cum Nav. et aliis*, quòd, secutà sententià judicis condemnatorià, simoniacus erit quidem in conscientia inhabilis ad quæcumque alia beneficia, cùm per sententiam evadat infamis, et consequenter irregularis.

Cùm autem mentionem fecerim de præfata *Extravaganti* 2., hic annotare censui id, quod in fine illius sancitum inveni: ibi enim præcipitur *omnibus et singulis ecclesiasticis, et secularibus in virtute sanctæ obedientiæ, ut eos omnes, quos simoniam hujusmodi commisisse, vel procurasse, aut mediatores esse sciverint, Pontifici per se vel per alios revelare quantò citiùs non omittant, etiamsi complices fuerint... Quòd si non fecerint, absolvi non valeant, donec prædicta revelent, et complices detecti arctiùs punientur.* Sed prædicta Extravagans in hac parte non fuit usu recepta, nec ad id

obligatur ullus, nisi sit curialis Sedis apostolicæ, ut asserunt plures AA. graves apud *Cabass. Th. Jur. l. 5. c. 8. n. 5.* qui pro hoc citat *Nav. Cajet. Suar. etc.*

Quæritur IV. An electio Summi Pontificis simoniaca sit invalida? Negant *Suar. de simon. c. 57. ac Fill. etc. apud Viva Op. de benef. qu. 10. art. 1. n. 8.* et probant ex *cap. Licet 6. de elect.* ubi *Alex. III.* statuit, *ut ille absque ulla exceptione ab universali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur, qui à duabus partibus Cardinalium concordantibus electus fuerit et receptus.* Ratio, quia si talis electio esset irrita, posset facilè Ecclesia esse sine capite; saltem esset aliquando incerta. Affirmant tamen veriùs *Cabass. Th. Jur. l. 5. c. 5. n. 17. Bon. q. 7. p. 2. et Viva l. c.* ex communiori sententia. Probatur clarè ex cap. *Si quis, dist. 79.* ubi *Nicolaus* II. sic sancivit: *Si quis pecuniâ vel gratiâ humanâ, sine concordiâ et canonicâ electione Cardinalium et sequentium religiosorum clericorum fuerit apostolicæ Sedi inthronizatus, non apostolicus, sed apostaticus habeatur.* Clariùs confirmatur ex *concil. Later.* sub *Julio* II. *sess. 5.* ubi dictum fuit: *Sacro approbante concilio statuitur, ut electio Romani Pontificis per simoniam facta, eo ipso nulla existat; et sic electo nulla in spiritualibus vel temporalibus tribuatur facultas.* Ex quibus verbis patet nec Pontificem sic simoniacè electum posse suam validare electionem. Nec obstat textus in *cap. Licet* suprà allatus, nec ratio adducta quòd Ecclesia remaneret sine capite; nam ut rectè dicunt *Less. l. 2. c. 35. n. 146. et Viva ibid.* cum sententia communi: ex vi *l. Barbarius*, posito communi errore cum titulo colorato, si occulta esset simonia, eo casu Ecclesia suppleret jurisdictionem; unde omnes actus hujusmodi Pontificis benè erunt validi, et ejus definitiones adhuc infallibilem habebunt auctoritatem, ut declaratur in citato *cap. Licet.* Secùs si simonia esset publica. Quòd autem bulla *Julii II.* ut suprà non sit recepta, ut ait *Suarez,* dicit *Viva* frivolum esse effugium.

ARTICULUS III.

An, et cui restituendum quod simoniacè acceptum?

113 *Nihil spirituale simoniacè acceptum restituendum, nisi beneficium, et ejus fructus.*

114 *Restituendum est pretium acceptum pro beneficio, ordinatione, etc.*

113. — « Resp. 1. Nihil spirituale simoniacè acceptum, » præter beneficium (sub quo continetur pensio, secundùm » *Bon.* negante *Less.*) est restituendum. Ratio est, quia cæ- » tera vel restitui non possunt, ut sacramenta, vel non sunt » restituenda ante sententiam : cùm canones aliud non sta- » tuerint *ex Less. n.* 68. *Suar. Fill. etc.* » (*Idem tenent Salm. c.* 4. *n.* 23. 27. *et* 28. *cum Sanch. Soto, Pal.*) « *contra Az.* » *Laym. Bon. d.* 1. *q.* 7. *p.* 5. *diss.* 2. Dixi *præter benefi-* » *cium;* quia hoc retineri non potest, etiam ante judicis » sententiam : ut patet tum *ex cap. Si quis neque* 1. *q.* 1. » *tum ex* 4. *Extr. Cùm detestabile, de simonia.* » (*Idem dicen- dum pro pretio accepto pro collatione ordinum, et ingressu religionis ex c. De hoc, et c. Veniens, de sim. Vide Salm. c.* 4. *n.* 29.) « *Vide Bonac. loc. cit.* ubi addit, etiam fructus » perceptos esse restituendos, tum quia nullo justo titulo » possunt retineri, cùm adeptio beneficii simoniaca sit ipso » facto irrita : tum quia sic expressè habetur in *Extr. Cùm* » *detestabile, de simonia. Vide S. Th.* 2. 2. *qu.* 100. *art.* 6. » *Nav. lib.* 5. *cons.* 62. *Less. l.* 2. *c.* 35. *dub.* 31.

114. — « Resp. 2. Pretium acceptum pro beneficio, col- » latione ordinum, sacramentorum, et sacramentalium, si » notabiliter excedat id quod pro sustentione exigi poterat, » item pro admissione ad religionem, jure positivo restitu- » endum est. Hoc tamen posterius nonnisi post latam sen- » tentiam, si admissus in monasterium maneat; quia ple- » rumque ratione alimentorum retineri potest, modò in com- » munem usum convertatur. *Vide Bonac. loc. cit. Less. l.* 2. » *c.* 35. *d.* 30. » (*Cum Pal. Laym. Sanch. apud Salm. ib. n.* 31. *in fine, et Elbel n.* 635. *ut habetur in Extr. Sanct. de sim. ubi dicitur, quòd bona simoniacè accepta pro ingressu ad religionem, ad communem usum monasteriorum possint retineri et applicari.*)

« Resp. 3. Acceptum pro beneficio, aliave re spirituali, » non secutâ collatione, jure naturæ restituendum est ei, à » quo est acceptum : quia deest titulus retinendi, cùm non » præstetur id, pro quo est datum. Si verò res tradita sit,

» simoniâ utrimque completâ, probabilius est, restituen-
» dum esse Ecclesiæ, et non danti, quia Ecclesia utrumque
» punire intendit, ut *Less. Laym. loc. cit.* §. 9.

115. — Quæritur hìc 1. Qui rem spiritualem cum simonia jam tradidit, et pretium accepit, cuinam illud restituere debeat? Tres sunt sententiæ, omnes probabiles:

Prima tenet, ante sententiam pretium restituendum esse ei qui dedit; quia, cùm recipiens incapax fuerit ex jure positivo illud acquirendi, dominium remansit apud dominum, qui non aliâ ratione intendit illud à se abdicare, nisi quatenùs transferret in venditorem. Ita *Sanch. Cons. l. 2. c. 3. dub. 114. n. 11. Less. l. 2. c. 35. n. 171. cum Val. Sot. Bann. Arag. Rodr. etc. ap. Salm. c. 4. n. 30.*

Secunda tenet, esse restituendum Ecclesiæ, in qua est beneficium, *ex c. De hoc, et c. Audivimus, de sim.* Et hoc in pœnam irreverentiæ irrogatæ Ecclesiæ in venditione rerum suarum. Ita *S. Th. 2. 2. qu. 100. art. 6. ad 3. et 5. Salm. dict. nu. 31. S. Antonin. Laym. Suar. Caj. etc. cum Busemb. ut suprà.*

Tertia dicit, ex consuetudine posse restitui etiam pauperibus, ut etiam admittit *S. Th. 2. 2. qu. 32. art. 7. et qu. 62. art. 5. ad. 2. cum Pal. Vict. Covar. etc.* et probabilem vocat *Laym. apud Salm. dict. n.* 31. quare recipiens pretium juxta has tententias, satis omnes probabiles (ut rectè dicunt *Salm. n.* 31.) poterit, prout voluerit, illud restituere vel danti, vel Ecclesiæ, vel pauperibus, et etiam sibi ipsi, si egens sit, ut *Salm. ibid. cum Sanch.* Pretium verò pro ingressu in religionem restituendum est ipsi danti, ut afferat ad monasterium, ad quod transfertur, et quod alere eum debet, ut ex *c. Veniens, de sim.* Si tamen remaneat, potest monasterium datum retinere, ut *Sanch. Pal. Suar. et Laym. apud Salm. loc. cit.*

116. — Quær. 2. Cui autem sint restituendi fructus beneficii per simoniam acquisiti? Restituendos esse Ecclesiæ docet *S. Th. q. 100. art. 6. ad 4.* modò commodum non recipiant ex hoc qui simoniam commiserunt. Sed probabile est posse restitui etiam pauperibus, vel successori in beneficio; vel etiam eos componere posse cum Pontifice pro dictis fructibus, ut *Salm. ib. n. 42. cum Nav. Sylv. et Sanch.*

117. — Videndum hic ultimò, quisnam possit in prædictis

pœnis absolvere, aut dispensare? Certum est *ex cap. pen. de sim.* quòd excommunicationem, et suspensionem in ordine simoniacè suscepto solus Pontifex possit absolvere; nisi dictæ censuræ sint occultæ, quas potest tunc absolvere etiam Episcopus, *ex cap. Liceat* 6. *sess.* 24. *de Ref. Conc. Trid.* et etiam confessarii mendicantes, ut ex comm. ait *Elbel n.* 645. *cum Suar. Pal.* Dicunt autem *Less. lib.* 2. *c.* 35. *n.* 34. *et Salm. c.* 4. *n.* 34. *in fine*, quòd bulla in contrarium *S. Pii V.* in hoc non sit recepta (1).

Quoad verò suspensionem Ordinum ritè susceptorum, probabile est posse illam absolvere Episcopum, ut *Suar.* 4. *de sim. c.* 61. *n.* 4. *et Salm. n.* 34. Licèt putent probabilius oppositum cum *Pal. et Sylv.* casu, quo clericus scienter cum simonia ordinatus sit; et idem dicunt *ibid.* de suspensione ordinantis.

Quoad inhabilitatem denique obtinendi alia beneficia, præter illud simoniacè obtentum, potest Episcopus dispensare, ut *Sanch. l.* 2. *c.* 3. *d.* 120. *art.* 31. *et Sylv. Imola, Felin.* Excipitur, si fuerit simonia confidentialis, aut si simoniacus expectet sententiam, quia tunc est irregularis ex infamia juris. *Salm. d. n.* 38. *in fine, et Elb. n.* 631. *et* 645, *cum Less. Pal. Henr. etc.*

118. — Dubium magnum est, an Episcopus dispensare possit ad habendum ipsum beneficium simoniacè acceptum? Prænotanda sunt in hoc verba Pontificis *in c. pen. de elect. Si alicujus electionem propter simoniam, eo ignorante ac ratam non habente, commissam, contigerit reprobari; cum eo super prælatione, ad quam taliter electus fuerat, illâ vice non poterit Episcopus dispensare; quamvis circa eum, qui ignoranter suscepit simplex beneficium per simoniam post liberam resignationem, Episcopi dispensatio tolleretur.* Hinc ad dubium respondetur I. quòd, si beneficium fuerit simplex (etiam

(1) « Sed hic nequeo intelligere, addit *S. Alphonsus in Hom. Ap. tr.* 4. *n.* » 53. quomodo revocatio privilegiorum opus habeat acceptatione, cùm in » tantum Regulares priùs poterant, quia Pontificibus sic placuit; ergo si eis » ablata fuit ab iisdem jurisdictio, qua potestate possunt sibi talem jurisdictio- » nem vindicare? sed quidquid sit de hoc, certum est per *Clementem VIII.* » ablatam fuisse Regularibus extra Urbem et intra Italiam facultatem absol- » vendi sæculares à simonia reali et confidentiali. » *Confer etiam Hom. Ap. tr.* 20. *n.* 17.

Edit.

canonicatûs, vel dignitatis, cui non insit cura animarum, ut *Sanch et Nav. ap Salm. c. 4. n.* 35.) et fuerit acceptum per simoniam ignoranter (scilicet, quando simonia fuit commissa ab alio, beneficiario ignorante, ut communiter intelligunt *DD. apud Salm. d. n. 35. in fine*): tunc potest Episcopus dispensare etiam in illa vacatione, dummodò beneficiarius spontè renuntiet; ita *Sanch. l. 2. c. 3.dub. 120. n. 22. Pal. d. 3. p. ult. n. 3. et Salm. d. n. 35. cum Sylv. Nav. et* Glossa *in c. A nobis de sim. Vide dicta n.* 111. Respondetur II. quòd, si autem beneficium sit curatum, non potest Episcopus dispensare in illa vice; sed potest in alia vacatione cum ignorante. *Salm. n. 37. cum Panorm. Pal. Sanch. etc.* Respondetur III. quòd, si scienter simoniacè quis acceperit beneficium sive simplex, sive curatum, etiamsi spontè renuntiet, nequit Episcopus cum illo dispensare ad idem beneficium habendum, neque pro illa, neque pro alia vice, ut docent *S. Th. q. 100. art. 6. ad 7. et Salm. ibid n. 38. cum Sot. Pal et Sanch.* quamvis possit Episcopus dispensare ad alia beneficia obtinenda, nisi fuerit simonia confidentialis, ut mox suprà diximus *n.* 117. *in fine.*

119. — Quær. 3. An prædictas dispensationes possit impertiri etiam Episcopus, quocum commissa est simonia? Negant probabiliter *Panorm. etc.* Sed probabiliùs affirmant *Salm. ibid. n. 39. cum Nav. et Sanch. ex c. Si quis presbyterorum, de reb. eccl. non alien. et ex cap. penult. de sim.* ubi facultas Episcopis conceditur indistinctè.

120. — Quær. 4. An Pontifex conferens beneficium alicui quem scit inhabilem ad illud accipiendum ob simoniam, censeatur dispensare? Affirmant probabiliter *Pal. d. 3. p. ult. n. 9. Suar. l. 4. c. ult. n. 14. Sot. l. 9. q. 5. art. 2. et Salm. c. 4. n. 40. cum Torre.* Et idem dicunt *ibid. cum Sot. et Torre*, si Pontifex beneficium vendat alicui. *Vide Croix n.* 232. Notandum tamen quòd si Papa confirmat electionem, nesciens vitium simoniæ, etiamsi in bulla dicat se supplere omnes defectus, non valet confirmatio, quia illud intelligitur de aliis defectibus in electione, non de simonia, ut *Croix n.* 234.

TRACTATUS II.

DE SECUNDO PRÆCEPTO DECALOGI.

« Prohibet hoc præceptum omnem inordinatam usurpa-
» tionem nominis Dei, qualis potissimùm fit blasphemando,
» temerè jurando, vovendo, et non servando, de quibus hic
» agendum.

CAPUT I.

Quid et quotuplex blasphemia?

121 *Quid est blasphemia?*
122 *Quotupliciter blasphematur contra Deum?*
123 *Quando est denuntianda blasphemia hæreticalis?*
124 *et 125 Quæ dicteria sunt, vel non, blasphemiæ?*
126 *An explicandum, si quis directè intendat Deum inhonorare?*
127 *Ad quid teneatur consuetudinarius?*
128 *Quid, si quis proferat :* O mors Dei! O vulnera Christi! *irascens contra hominem?*
129 *An sit blasphemia maledicere creaturis et diebus?*
130 *An maledicere mortuis? An maledicere fidei?*
131 *An imprecari aliis, vel sibi dæmonem?*
132 *An differant specie blasphemiæ contra Deum, et Sanctos?*

121. — « Resp. blasphemia directè opposita laudi Dei,
» est verbum maledictionis, vel convicii seu contumeliæ in

» Deum, sive id fiat attribuendo ei falsa, sive negando » vera; sive tribuendo creaturis, quæ ipsi debentur; sive » etiam dicendo vera, sed quæ ad ejus dehonorationem seu » vilipensionem tendunt; ut fit per modum ei indignantis, » contemnentis, etc. Ita commun. *DD. S. Th.* 2. 2. *q.* 13. » *Bon. Disp.* 3. *q.* 8. *Sanch.* 3. *mor. c.* 82. *Laym. l.* 4. *t.* » 10. *c.* 6. *etc.*

Unde resolves:

122. — « 1. Blasphemat, qui contra Deum infrendens, ei » maledicit: item, qui ait se aliquid acturum eo invito: » item, qui eum negat: qui jurat seriò per deos falsos: » qui eum vocat tyrannum, injustum, nolle, aut non posse » nos juvare, non curare nostra: dæmonem esse fideliorem, » plus posse: non omnia benè esse ordinata, meliùs in crea- » tione quædam fieri potuisse, aut debuisse, etc. Quæ qui- » dem si quis credat ita esse et non tantùm in ira, aut de- » speratione effutiat, tunc est blasphemia hæreticalis, id est » cum hæresi conjuncta: quod in confessione est addendum, » quia specie differt ab imprecativa. *Hurt.* 2. 2. *d.* 91. *sect.* » 12. §. 54. »

123. — Qui audit aliquem proferentem blasphemiam hæreticalem, tenetur eum denuntiare infra sex dies, ut ajunt *Viva de præc. quæst.* 6. *art.* 2. *n.* 11. *et Salm. tr.* 21. *c.* 3. *punct* 10. §. 2. *n.* 129. ex edicto inquisitionis, ut dicunt; sed videtur hoc spatium sex dierum esse juxta inquisitionem Hispaniarum, nam in edicto inquisitionis generalis assignatur mensis. *Vide dicenda lib.* 5. *numer.* 252. *v. Rogabis.* Secùs autem, si blasphemia non sit hæreticalis; nam licèt *ex decr. Julii III. Pii I. et conc Later.* obligatio sit denuntiandi (*vide apud Salm. loc. cit.*) attamen *Sanch in dec. l.* 2. *c.* 32. *n.* 47. *cum Medina et Lopez, ac Salm. loc. cit. cum Bonac. Villal. Trull. et aliis* dicunt in his blasphemiis præmittendam esse correptionem, quæ si proficiat, omittendam esse denuntiationem: imò *Mazotta, Tamb. Dec. l.* 2. *c.* 6. §. 4. *n.* 6. *et Viva dict. loc.* dicunt, quòd propter desuetudinem hæc decreta non videantur hactenùs obligare.

124. — Insuper notandum, quòd blasphemia sit dicere : *Velit, nolit Deus. Pereat Deus. A dispetto di Dio. Nego sacramenta.* Idem dicere *dæmonem sanctum, omnipotentem* : non verò si nominetur *potens*, *sapiens*, *etc.* secundùm suam naturam, modò his verbis non intendatur ei aliquis honor tribui. Nec est blasphemia, quando verbum mutatum, aut dimidiatum pronuntiatur, v. gr. *Nego Di...... Santo Di...... Santo Diana* : probabiliter cum *Viva loc. cit. n.* 8. *Tamb. n.* 18. *et Croix n.* 252. *cum Gob. et Tann.*

Neque dicere contra homines : *Sangue di Dio, Corpo di Dio. Viva n.* 9. *ex communi cum Laym. et Tamb. n.* 25. nisi indignatio sit directa contra Deum. Et sic tenendum cum *Busemb. et aliis infrà n.* 128. quidquid dicat *Croix lib.* 3. *part.* 1. *n.* 248., nempe, quòd hæc verba per se semper præ se ferant vilipensionem Dei.

Neque est blasphemia dicere : *Per vitam Dei*, vel *Sanctorum*. Communiter *Viva ibid. et Tamb. n.* 23. *cum Sanch. contra Decian.*

Neque dicere : *Renego Deum, si te non percussero.* Ita *Tamb. n.* 22. *cum Salas*, et videtur probabile contra *Sanch. et Pal.*, quia tunc hæc verba proferens non habet animum negandi Deum, casu quo non percusserit; sed quia certè vult percutere, ideò dicit Deum non credere, si non percusserit; volens tandem sic dicere : sicut certum est, quòd Deum non negabo, ita certum habeo, quòd te percutiam.

Neque dicere : *Hoc est verum, sicut Deus. Tamb. n.* 16. *cum Azor. Bon. Med.* (*contra Suar. et Sot.*). Et hanc sententiam communem asserit esse *Mazzot. cum Bon. et aliis*, quia tunc communiter non æquiparatur veritas creata cum increata, sed solùm indicatur similitudo quædam mixta cum aliqua hyperbole.

Neque dicere : *Sic erat à fato destinatum. Tamb. ibid. cum Sanch.* neque afferre verba Scripturæ ad dicendam facetiam; modò quis iis non utatur ad turpia, et non fiat tam sæpè, ut contemptum sapiat. *Tamb. cum Vill. ibid. et Gob. apud Croix n.* 251. neque jurare per membra honesta Christi. *Tamb. n.* 23. *cum Sanch.* Secùs, si juretur irrisoriè, vel per membra inhonesta. Ideò vera blasphemia est dicere : *Potta di Christo ; Potta di S. Paolo ;* si intelligatur per ly *potta*, natura mulieris, quam tale verbum significat, sed talis signifi-

catio communiter neque intenditur, neque finitur; idcò communiter loquendo prædicta blasphemia à mortali excusatur: tantò magis, quia verbum *potta* est æquivocum, dum italicè denotat (etiam de se) non aliud, quàm interjectionem furoris, ut observavi in vocabulario Etrusco linguæ recenter edito, et hoc probabile censet *Mazzot. de blasph. §. 2. dub. 2.*

Sic quoque excusari possunt à mortali rustici, qui blasphemant Deum, vel Sanctos, addendo: *Fuori di Dio*, aut *se l'ho fatto io*. Licèt enim de se videatur esse vera blasphemia; quia talis conditio non tollit injuriam, quæ primis verbis Deo, vel Sanctis irrogatur, cùm benè doceant *Sanch. Dec. l. 2. c. 23. n. 3. Sporer de 1. præc. c. 10. n. 22. Pal. tract. 17. disp. 2. p. 3. §. 1. n. 3. cum Suar. et Valent.* item *Elbel n. 180.* et *Croix l. 3. p. 1. n. 250. cum Tamb. et Dic.* ad peccatum blasphemiæ non requiri affectum inhonorandi Deum, sed sufficere solam prolationem vergentem ad divini honoris diminutionem, quidquid dicat *Gob.* apud *Croix*, putans non esse blasphemiam, si quis ex gravi causa proferat tantùm fictè verba blasphema; hinc dicunt *Sanch. n. 41. et Sporer loc. cit. cum Tamb.* quòd omnis blasphemia etiam joco prolata sit mortale, nisi jocus tollat omnimodam rationem irreverentiæ in Deum (quod dicunt raró evenire) prout ait *Sanch.* si quis causâ joci vel irrisionis juraret per falsos deos; attamen auctor neotericus libelli, cui titulus (*Instruz. per li confess. di terre, e villaggi c. 4. 141.*) et *P. Sarnell.* auctor libri (*Opera contra la bestemmia part. 1. p. 52.*) item *P. Mazzott. de blasph. loc. cit. cum Dian. et aliis* probabiliter inquiunt, saltem ob ignorantiam, facilè posse excusari à mortali rusticum, qui non aliter intendit Sanctum blasphemare, quàm addito *se l'ho fatto io*, intendens sic non blasphemare. Præterquam quòd, etiam de se loquendo, probabile sit tale dicterium non esse veram blasphemiam; verus enim sensus cujusvis propositionis formatur ex ultimis ejus verbis, et ideò rectè dici potest, quòd præfata propositio, *Managgia Santo N. se l'ho fatto io*, simul et complectè sumpta, non irroget Sancto veram injuriam, cùm adsit illa conditio, *se l'ho fatto io*. Aliud autem est verba blasphema exteriùs proferre, et interiùs nolle blasphemare, ut suprà dictum est, aliud prædictam propositionem proferre, in qua per illam conditionem expressè ostendit proferens, se nolle Sancto ul-

jam injuriam afferre. Sociis verò dicendum, si is talia verba addat, non ad tollendam malitiam blasphemiæ, sed pœnitentiâ ductus, vel ad reparandam blasphemiam jam prolatam.

125. — « 2. Revocantur etiam ad blasphemiam alia signa » contra Deum, licèt verba non adsint; ut spuere in cœlum, » infrendere dentibus, etc. imò etiam solâ mente blasphemia » interior committi potest, sicut etiam laus mentalis Dei.

» « 3. Blasphemat item, qui in Sanctos, vel sacra contume- » liosus est, intellige, ut Sancti sunt, sive cum habitudine » saltem virtuali ad Deum, ita ut moraliter hujus etiam » honor censeatur tangi, quia alioqui tantùm erit contra » duliam, si nimirum contra illos, ut homines quidam in » terris fuêrunt, dicatur; quod veniale est, si joco fiat, v. gr. » si sanctos Crispinum, et Crispinianum voces *sutores*, Jo- » annem et Paulum *eunuchos*: grave verò erit, si contem- » ptim, vel ex odio, aut indignatione contra Sanctos hæc » dicas. Licèt verò blasphemiæ in Deum non admittant ma- » teriæ parvitatem, multi tamen admittunt in iis, quæ fiunt » contra Sanctos. *Esc. t. 1. Extr.*

« 4. Blasphemat item, qui iratus, etsi non contra Deum, » sed contra alios, aut alia, eadem tamen seriò profert, quæ » ex sua significatione, aut modo loquendi, ac circumstantiis » important imminutionem divini honoris, aut imperii: licèt » enim eam non intendat formaliter, intendit tamen indi- » rectè, et virtualiter: quamvis id ex subreptione sæpè sit » veniale tantùm, si tantùm materialiter fiat.

126. — « 5. In confessione exprimendum est, si quis (quod » tamen raró contingit) directè, et formaliter Deum inho- » norare intenderit, aut ei formaliter iratus fuerit. *Laym.* » *l. c.* » (*cum communi apud Salm. tr.* 21. *c.* 3. *punct.* 10. §. 1. *n.* 125. *cum Less. l.* 2. *c.* 45. *n.* 33. *secùs, si tantùm ex ira blasphemet.*)

« 6. Blasphemat item, qui injuriosè usurpat membrum » Christi: v. gr. perdat te Dei sanguis, vulnera, mors Dei, » caput, passio, sacramenta, chrisma, et similia sacra: cùm » ea non ad perdendum, sed ad salvandos nos data sint, et » communiter in his apprehendant homines magnam Dei, » earumque rerum vilipensionem continêre. *Laym. ibid.* » *num.* 12.

127. — « 7. Qui talium verborum consuetudinem habet, » tenetur sub peccato mortali seriò conari eam tollere. Quod » si facit, et tamen labitur, potest excusari aliquando, eò » quòd juramenta ita impetu naturali effusa non sint volun- » taria, nec in se, nec in causa, utpotè retractata proposito » efficaci. *Laym. l. 1. t. 2. c. 3. n. 6. Vide Escob. t. 1. c. 5.* » *n.* 36. Si non conetur, idque confessarius notet, neget » ei cum discretione absolutionem. *Layman. loc. cit.* »

Hic advertendum, quòd aliqui hujusmodi blasphemantes dicant se non animadvertisse ad malitiam blasphemiæ; ajuntque quidam DD. quòd isti aliquando ob impetum iræ, vel habitûs contracti possint sine advertentia blasphemare. Sed puto cum auctore citato (*Instruz. etc.*) semper adesse in blasphemando aliquam advertentiam, saltem confusam, de malitia illius prolationis; ira enim, aut habitus ordinariè non ita intellectum obtenebrat, ut penitùs ad malitiam blasphemiæ non advertatur, licèt ipsa reflexè non cognoscatur.

« 8. Interim plurimi excusantur ob inadvertentiam in su- » bita commotione, tametsi non satis excusare videatur, quod » quidam ajunt, iis verbis aliud se non intendere, quàm » usurpare tamquam interjectiones significativas iræ suæ: » tum quia æquè se possunt assuefacere ad verba alia iræ, » et seriæ voluntatis significativa: tum quia, tametsi id non » possent, nihilominùs non videtur licere usurpare ea, » quæ ex communi apprehensione aliorum sunt inhonora- » tiva Dei.

128. — « 9. Quòd si verò quis in ira contra hominem, » non indignando Deo, sed homini tantùm, unde nominet » mortem Dei, septem sacramenta, v. gr. o Dei mors, vul- » nera, etc. sine scandalo, et sine iis circumstantiis, quibus » contemptus importatur, non sunt blasphemiæ, sed vana » usurpatio nominis divini, hoc præcepto prohibita, et pec- » catum inter venialia grave, *ut Cajet. et Armilla, v. Blas-* » *phemia; et Sanch.*) » (*Vide d. n.* 124.) « Quamquam propter » periculum incidendi in blasphemias, et quia rarò abest » scandalum ac nihilominùs apud audientes Deus ejusque » sacra censentur inhonorari, rarò excusantur, et meritò » absterrentur homines à similibus dictis, ut notat *Laym.* » *loc. cit.* »

129. — Quæritur hìc, utrùm sit blasphemia maledicere creaturis? Distinguitur, si maledicitur creaturis cum relatione ad Deum, sicut esset maledicere pluviæ, ventis, ut à Deo imperatis, vel addito verbo *Dei*, v. g. *Managgia il fuoco di Dio* (*Vide Tamb. et Mazzott.*), certè blasphemia est. Idem dicendum, si maledicatur creaturæ, quæ de se specialem relationem ad Deum habet, uti est animæ nostræ, fidei catholicæ, cœlo, et similibus; *vide mox infrà.* Secùs autem, si indignatio fertur in creaturas sine relatione ad Deum. Ita comm. *Cont. Tourn. de præc. Dec. cap. 2. remissivè ad tract. de relig. part. 3. Viva d. q. 6. art. 2. n. 7. cum Bonac. et Less. ex D. Th. 2. 2. q.* 76. *art.* 2. qui docet: *Maledicere rebus irrationabilibus in quantùm sunt creaturæ Dei, est peccatum blasphemiæ; maledicere autem eis secundùm se consideratis, est otiosum, et vanum.* Hinc ex *Viva et aliis* non est grave maledicere simpliciter horæ, diei, anno, nisi addatur verbum *sancto*; vel nisi de se dies præ se ferat quid speciale sanctitatis, ut dies Paschatis, Epiphaniæ, Nativitatis J. C., Pentecostes, ut dicunt *Salm. tr.* 21. *c.* 3. *punct.* 10. §. 1. *n.* 121. *Elbel de* 2. *præc. cum Sanch. Laym. Spor.* et expressiùs auctor *l. c.* (*Instruz. per li conf. di terre etc.*) Ratio, quia prolatio, ubi aliquid speciale relucet, aut explicatur sanctitatis, semper, saltem indirectè, ad Deum refertur, qui omnis sanctitatis est auctor.

Sed hìc quæritur, an sit vera blasphemia maledicere toti mundo, vulgò: *Managgia tutto il mondo?* Hunc casum, quantumcumque morales AA. revolverim, disceptatum non inveni; tantùm illum vix indicatum reperi apud duos auctores. Auctor citatus (*Instruz. etc.*) *De 2. præc. Dec.* nimis obiter asserit hanc maledictionem non esse per se gravem blasphemiam. Sed oppositum veriùs omninò censeo, et ducor argumento illius communis sententiæ, quam universè doctores tradunt; et dicunt, quòd jurare per creaturas excellentiores, in quibus specialiter relucet bonitas, sapientia, aut potentia divina, nempe per cœlum, per terram, et etiam per animam (ut probabiliùs recte censent *Salm. de Juram. tr.* 17. *c.* 2. *punct.* 3. *n.* 28. *cum Suar. Sanch. et Far.*) et similia, sit verum juramentum. Ita in tractatu de juramento *Busemb. n.* 158. *Laym. c.* 1. *n.* 5. *Sporer c.* 1. *n.* 7. *Pal. d.* 1. *part.* 1. *n.* 5. *Salm. ibid. punct.* 1. *n.* 12. *Bonac.*

q. 1. p. 1. n. 4. Fel. Potest. c. 2. n. 1534. Et hoc claré probatur ex *Deut. c. 4. ℣. 26. et c. 30. ℣. 19.* ubi Moyses juravit dicens : *Testes invoco cœlum et terram.* Et ex *Matt. c. 5. ℣. 34. Nolite jurare omnino per cœlum.... et per terram.* Ubi *S. August. l. 1. de serm. Dom. c. 17.* ait : *Cùm juras per cœlum, aut terram, non te arbitreris non debêre Domino jusjurandum tuum.* Sicut igitur, dico, jurare per prædictas creaturas, est verum juramentum, quia, cùm in ipsis specialiter resplendeat Dei potentia, indirectè per eas Deus in testem invocatur, ita ob eamdem rationem maledicere eisdem creaturis est vera blasphemia, quia in ipsis indirectè Deus contemnitur. Et hoc sentit quidem *Felix à Panormo de 2. præc. c. 1. n. 1540.* ubi dicit, convicium in creaturas non esse blasphemiam, nisi specialiter in eis divina bonitas reluceat, ut in cœlo, terra, et anima. Benè tamen excusaretur à peccato blasphemiæ, qui malediceret mundo, intelligens mundum illum, qui Deo et Sanctis adversatur, juxta illud *Joan. c. 15. ℣. 18. Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.* Sed ordinariè loquendo, censeo, rusticos, qui mundo maledicunt, ut plurimùm graviter peccare; dum ipsi de tali maledictione cum magno horrore se accusant.

Maledicere autem diabolo rectè putat *Tamb. Dec. l. 2. c. 6. §. 4. n. 11.* rarò esse peccatum mortale, quia semper solet illi maledici ut auctori malorum, vel ut Dei inimico : quo pacto, abstrahendo ab impatientiæ actu, ne veniale quidem esse dicit *Tamb. ibid.* et probabiliter consentiunt *Mazzot. de 2. præc. q. 3. c. 2. §. 1. et Elbel n. 21.*

Notant autem *Viva n. 10. et Tamb. n. 18. cum Bon. Lezan. et Pal.* quòd in dubio, an aliqua sit, vel ne, blasphemia, minimè ut blasphemia sit sumenda.

130. — Quæritur etiam hìc, utrùm *maledictio mortuorum,* quæ vulgò dicitur, *Bestemmia de' morti,* sit vera blasphemia? Casus apud doctores morales non invenitur; tantùm de eo fit mentio apud auctorem libelli enuntiati (*Instruz. per li conf. di terre, etc.*); qui libellus dignus habitus est magnâ laude, et approbatione illustrissimi, et doctissimi Episcopi *D. Julii Torni,* nimiâ eruditione et famâ præclari. Et insuper in libro etiam citato : *Opera contra L' abuso della bestemmia*, reviso ab illustrissimo et perdocto *D. Castrensi Scaja* Oriæ Episcopo, tunc temporis in academia Neapolitana

publico et egregio theologiæ professore. In utroque libello dicitur, prædictam nequaquam esse blasphemiam, sed levem dumtaxat maledictionem. Idemque postea inveni tenere *Mazzolt.*

Et ita omninò tenendum censeo, quidquid aliqui dicant, ut ostendi in quadam dissertatiuncula ad formam epistolæ, quam olim hac super re typis demandavi, hicque subjicio. Tota ratio in summa est, quia hujusmodi maledictio nequaquam continet, neque in se ex objecto, neque per relationem ad mentem proferentium, injuriam aliquam contra animas purgatorii, ut contrarii contendunt. Non ex objecto, quia vox hæc *mortui* aliud in se non significat propriè, quàm *cadavera* (prædicatum enim tò *mortui* ad corpora propriè non ad animas pertinet); ad summum significat *homines vitâ functos*, qui possunt esse salvi, et faciliùs damnati, juxta communiorem opinionem, quæ vult majorem partem adhuc fidelium damnari; non autem animas purgantes, nisi fortè in aliquâ circumstantia sermonis, ubi expressa (et sic respondetur adversariis) de sacris rebus mentio fiat: putà, quando dicitur: *Missa, dies, aut congregatio mortuorum*: cæterùm in aliis locutionibus ordinariè talis vox nec in se, nec per communem acceptionem significat *animas purgatorii*, uti quando dicitur: *Ille timet à mortuis: Mortuis minimè prodest ornatum sepulcrum*, et similia. Et hoc in dubium non videtur posse revocari.

Instant, quòd maledicentes mortuis saltem maledicant reipsâ eorum animabus, quæ separatæ à corporibus reperiuntur. Sed respondeo, quòd tunc maledicere animæ alicujus sit futurum mortale, quando in prolatione maledictionis exprimitur verbum *animæ*, connotando excellentiam divinæ potentiæ, quæ in anima relucet, prout dixi *n. antec.* 129. *v. Sed hic.* Non verò quando maledicitur homini, non factâ mentione animæ: sicut jurare per animam alicujus esset verum juramentum, non autem jurare per aliquem hominem, nempe per Franciscum, per Petrum. Unde sicut maledicere homini vivo non judicatur grave peccatum, ita nec defuncto. Tantò magis, quòd (ut mox dixi) maledictio mortuorum propiùs referatur ad corpora, quæ sola moriuntur, quàm ad animas, quæ sunt immortales. Et certum est, quòd tales mortuis maledicentes communiter nullo modo intendant eorum anima-

bus maledicere: præscindunt reverà à consideratione animarum, et corporum. Imò, ordinariè loquendo, nequaquam intendunt maledicere mortuis, sed exprobrare vivis, ad quos maledictionem illam instar injuriæ dirigunt. Ideò rectè auctor citatus libelli (*Instruz. per li conf. ut sup.*) prædictam maledictionem vocat magis propriè *imprecationem.* Et hoc ex praxi patet confessariorum, qui, si interrogent pœnitentes, an intenderint maledicere animabus sanctis, vel saltem animabus mortuorum, cum horrore respondent: *Absit, avertat Deus.*

Confirmat nostram assertionem regula generalis, quam assignat *Laym. lib. 4. tr. 10. c. 6. n. 12.* ubi sic docet: *Si pœnitens neget, affectum indignationis suæ erga Deum directè se extendisse, sed solùm adversùs hominem, cui iratus fuerat; tunc confessarius attendat ad verba: Si enim secundùm se divini honoris diminutionem nullam exprimunt, non censenda est blasphemia, atque mortale peccatum.*

Ad hoc accedit alia regula generalis, quod ad certò damnandum aliquid de gravi peccato, de ejus gravi malitia constare debeat. Imò signanter quoad blasphemias docent *Pal. Bon. Lezar. cum Tamb. lib. 2. cap. 6. §. 4. n. 19. et Viva qu. 6. art. 2. n. 10.* quòd in dubio, an aliqua sit, vel ne, blasphemia, minimè ut blasphemia sumenda sit. Quomodo igitur damnari potest maledictio mortuorum ut peccatum mortale, quando in se, ut diximus, nullam continet injuriam in Deum, vel Sanctos; neque ad ipsos mortuos refertur à proferentibus, qui eam proferendo, nec, quid dicant, intelligunt?

Super hoc puncto pro mea securitate consului venerabiles, et celeberrimas congregationes sacerdotum missionariorum Neapolis, tum regularium, tum secularium, et uno ore mihi respondêrunt, talem maledictionem nequaquam accipiendam esse ut blasphemiam, nec ut peccatum grave. Et responsiones illorum in præfata mea epistola extensas inserui.

Ex quibus omnibus operæ prætium puto, ut confessarii, et prædicatores sedulò curent instruere populos rudes super hoc puncto, putantes id esse mortale, ne tot animæ ex ignorantia ob erroneam conscientiam peccati mortalis miserè pereant. Nec officit dicere, quòd ex hac notitia frequentior erit abusus hujus maledictionis: nam respondetur, meliùs

esse permitti innumera venialia, quàm unum mortale. Et utinam, dico, tales ignorantes propter horrorem peccati gravis abstinuissent à dicta maledictione! Malum est, quòd adhuc cum tali conscientia peccati gravis non desistant à vitio, et è converso ob eam ignorantiam damnentur. Sed vide in fine hujus capitis responsum, quod nuper edidimus circa hanc mortuorum maledictionem, adversùs quamdam epistolam ab anonymo nobis oppositam.

Pariter hìc adnotamus non esse in se blasphemiam, si quis maledicit *fidei* alicujus, modò non exprimat, nec intendat fidem sanctam, sive Christi. Ratio, quia nomine *fidei* non significatur de se fides Christi : intelligi enim potest etiam fides humana. Et reverà fidei maledicentes numquam intendunt blasphemare fidem sanctam. Et ita *Mazz. l. c.*

Utrùm autem sit mortale hominibus maledicere, sive malum imprecari? *Vide dicta l. 2. n. 83.*

131. — « 10. In ira imprecari aliis dæmonem, grandinem, » fulgura, etc. etsi multi confundant cum blasphemiis, non » tamen est blasphemia, sed dira imprecatio, quæ plerumque » (saltem quando dicitur in illos, qui amantur ab irato) ob » subitam commotionem, et inadvertentiam, ac defectum se» riæ voluntatis, non est nisi venialis : quia, cùm se homines » reflectunt, ajunt longè aliter se sentire, ac sensisse, ita ut » videantur interjectiones tantùm quædam esse ad significan» dam iram; tametsi christianos parùm deceat tam absurdis » interjectionibus uti. *Bon. l. c. ex Nav. Tol. Reg. etc. Bald.* » *dist.* 25. *n.* 10. ubi etiam censet veniale tantùm esse sibi» metipsi ex ira dæmonem imprecari, eò quòd non lædat gra» viter charitatem. » (*Sic etiam veniale tantùm est imprecari alicui sine animo, quòd arripiatur à dæmone. Ita Escob. ap. Tamb. lib. 2. c. 6. §. 4. n. 12.*) « Verùm *Molin. etc.* non » audent id excusare à mortali propter fœditatem, horro» rem, et perversitatem. Grave autem est, si subditi superio» ribus, filii parentibus (licèt materialiter tantùm) sic male» dicant, præsertim in faciem : quia est grave contra debitam » reverentiam. *Bald. loc. cit. Vide suprà lib. 2. cap. 3. dub. 6.*

« 11. In ira usurpare dæmonem sine imprecatione, non est » per se peccatum : assidua tamen ejus nominatio non decet » christianum : et ratione scandali potest esse gravis. *Laym.* » *l. c.*

« 12. In confessione exprimenda est qualitas blasphemiæ, » videlicet utrùm contra Deum, an Sanctos fuerit: illas enim » specie differre est probabile secundùm *Suar. Sanch. Reg.* » *Azor. Laym. Dian. r.* 50. *Lug. d.* 15. *n.* 2. contrarium » tamen tenet *Trull. lib.* 1. *n.* 11. *d.* 2. *n.* 5. *cum Dian.* » *p.* 1. *de circumst. r.* 30. »

132. — An blasphemia contra Deum differat specie à blasphemia contra Sanctos? Affirmat probabiliter *Bus. cum aliis*; sed etiam probabiliter negant *Bon. Tom.* 2. *disp.* 3. *q.* 8. *p.* 4. *n.* 1. *Sanch. Dec. lib.* 2. *cap.* 32. *n.* 38. *Laym. lib.* 4. *tr.* 10. *cap.* 6. *n.* 10. *Viva d. qu.* 6. *art.* 2. *n.* 6. *et Salm. tr.* 21. *c.* 3. *punct.* 10. §. 1. *n.* 124. *cum Cajet. Bann. Fill. etc.* Et probabile putat *Viva dict. q.* 6. *art.* 2. *n.* 6. quia communiter injuria contra Sanctos mediatè ad ipsum Deum refertur. Tenent tamen *Salm. ibid. n.* 125. *cum Bon.* quòd ob aliam rationem debet exprimi in confessione, an blasphemia fuerit contra Deum, vel contra Sanctos, quia dicunt prædictas blasphemias, ultra propriam malitiam, continêre aliam speciem distinctam contra latriam, vel duliam. At *Viva dict. n.* 6. *in fin. Tamb. in Meth. Conf. lib.* 2. *cap.* 3. §. 1. *Holzm. t.* 1. *p.* 284. *n.* 405. *et Elbel de* 2. *præc. n.* 9. *cum Azor. etc.* etiam probabiliter hoc negant, dicendo, quòd tantùm peccatur contra duliam, quando blasphemia profertur in Sanctos ob propriam eorum excellentiam, absque relatione ad Deum, ità ut in ipsos terminetur, et sistat. Sed cùm ii, qui blasphemant Sanctos, veriùs (communiter loquendo) eos injuriâ afficere intendunt, non ob præcisam propriamque ipsorum excellentiam, sed quatenùs ad Deum mediatè referuntur; ideò juxta primam probabilem *Salmanticensium* sententiam non contra duliam, sed tantùm contra latriam peccant, et proptereà non tenentur explicare, an Deum, vel Sanctos blasphemaverint.

EPISTOLA RESPONSIVA

Adversùs epistolam apologeticam scriptam in propugnationem dissertationis, quæ super abusu mortuis maledicendi prodiit.

Præ omnibus indicandum esse duxi, quòd cùm adversùs ea, quæ super hoc puncto scripseram (1) *quædam dissertatio, cui breviùs respondi, priùs prodiisset, pollicitus fui, cùm semel atque iterùm iis quæ mihi opponebantur satisfecerim, non ampliùs circa hoc verbum me fore facturum, tum ne in infinitum daretur progressus, tum ne eadem, quæ jam à me scripta erant, repeterem : sed dixi quòd dumtaxat respondere volebam* (*prout feci*) *ad duas* S. Thomæ *doctrinas, quas mihi de novo objiciebat. Et unà simul significavi in animo mihi statutum esse deinceps nihil ampliùs super hac controversia scripturum* (*quia mihi satis in propatulo res collocata esse videbatur*) *nisi cùm ab Adversario meo de veritate prorsùs fuissem persuasus; tunc enim nihil mihi difficultatis esset à sententia desciscere, et id omnibus per publicam scripturam significare non erubescerem, prout animus meus ab hoc faciendo non abhorruit in aliquibus aliis meis opinionibus; quas ubi eas rationi non consentaneas cognovi, libenter revocavi.*

Nihilominus post responsionem à me datam vulgata est altera epistola apologetica in propugnationem præfatæ dissertationis, in qua contendebat auctor probare mortuis maledicere per se esse mortale : cui epistolæ, non obstante consilio, quod de non ampliùs respondendo ceperam, aliâ epistolâ nunc respondere sum coactus. Et hanc dumtaxat hic subjungo, in qua summatim continentur tum responsio, quam ad dissertationem dederam, tum responsio ad dissertationis propugnationem.

(1) Confer suprà n. 130.

Edit.

Reverendiss. Abbati D. Bartholomæo de Marco Basiliano.

Reverendiss. Pater et Domine colendiss.

Cum dissertatio quædam super mortuorum maledictione, ac cùm adversùs eam brevis responsio mea prodiissent, novissimè typis edita est altera epistola apologetica pluribus scripta in præfatæ dissertationis propugnationem. Ubi ad manus meas illa epistola pervenit, et accuratè illa à me lecta, diu animi pependi rescriberem nec ne. Ex una enim parte consilium de non amplius respondendo susceptum sartum tectum habere voluissem, ne in infinitum progrederer. Ex alia parte expediens videretur nunc denuò respondere, sicut amici mei ad id faciendum me adigunt; tum quia in priori responsione error quidam, à quo me retractare intendo, fortuitò excidit, licèt ille ad rem nostram nihil referat, sicut ex hac altera responsione animadvertes; tum quia in laudata epistola apologetica adversarius alias novas exponit animadversiones, quibus ut ambiguitates aliquæ de medio tollantur, altera responsione satisfacere opus esse duxi. Quapropter ad te hanc alteram responsionem afferendam curavi, et abs te duo hæc peto: Primum, ut omni quâ potes animi attentione eam perlegas, detrahendo, addendo, corrigendo quidquid tibi visum fuerit: Secundum, ut mihi consilium tuum candidè aperias, utrùm expedire tibi videbitur, ut hanc typis excudendam curem, dum ex una parte mihi contendere displicet cum viro et aliis ejus sociis ordinis, quem ego maximi facio, atque mirum in modum veneror (tametsi mihi compertum est non deësse aliquot inter illius ordinis, fortè eis minimè indoctiores, qui meæ adhærent sententiæ). Ex altera parte à fidelium cordibus hanc deducere opinionem, nimirum quòd præfata maledictio sit mortale, cùm tale non sit, ad gloriam Dei, qui sibi animarum salutem gloriæ habet, non parum conferre censeo.

Parcas mihi, quæso, si non pauca quæ in priori responsione jam notata erant, hìc repetita observas. Hoc non aliter faciendum esse censui, nisi ut lectoris ante oculos omnia si-

mul exponantur, dum legit illas animadversiones, quas mihi adversarius de novo objicit. In dissertatione probare aggressus est maledictionem in mortuos esse peccatum lethale, et veram blasphemiam duabus ex rationibus: 1. quia corpora fidelium defunctorum sunt sacra; 2. quia præfata maledictio præscindere non potest, quin ad animas referatur. In responsione ad dissertationem data, dixi, quòd jam illis objectionibus bis responderam; propterea ne eadem semper canerem, volui ad omnia quæ apponebantur respondere. Nihilominus duabus *S. Thomæ* auctoritatibus, quæ de novo afferebantur, dixi me facere non posse quin responderem. Primus textus desumptus est ex 3. *p. q.* 8. *art.* 2. ubi S. Doctor dicit Christum in fidelium corpora influere jus resurgendi propter Spiritus sancti inhabitationem. Et hoc idem jus auctor dissertationis probare intendit aliunde, nempe ex ratione sacramentalis communionis, quâ fideles, dum vivunt, reficiuntur; hincque ex hisce duabus rationibus infert mortuorum corpora inter sacra annumeranda esse, adeo ut sacro cultu ex religionis virtute emanato, veneranda sint. At si hæ rationes (respondeo) probarent, quòd corpora quorumlibet defunctorum pro sacris habenda sunt, probarent etiam quòd necessariò corpora fidelium damnatorum inter sacra annumeranda essent; in iis enim etiam aliquando habitavit Spiritus sanctus, et cum Jesu Christo per Eucharistiam concorporata fuerunt. Dicit, quòd illæ qualitates per peccatum postea amittuntur. Igitur subsumo, quoties Ecclesiæ authentico testimonio mihi non constat, animam illius gloriâ æternâ frui ac etiam quoties Ecclesia honorem qui ei debetur ad cultus sacri rationem non elevat, ut infrà explicabimus, mihi fas non est illud corpus pro sacro habere. Præterquàm quòd, si corpora defunctorum sacra sunt propter Eucharistiam quam receperunt, et propter Spiritus sancti inhabitationem, necessariò dicendum erit etiam corpora viventium fidelium tamquam sacra colenda esse, ita ut quælibet injuria, aut maledictio in fidelis viventis corpus irrogata peccatum grave religioni adversans dicendum sit. Sed hoc est contra expressam *S. Thomæ* doctrinam, ut mox videbimus. Dicere autem sacra esse corpora defunctorum propter ritus quibus erga illa utitur Ecclesia; quia nempe sacræ sepulturæ beneficio donat, processionibus, et benedictionibus ea decorat, thure suffit, et etiam ob antiquum ritum (ut adver-

sarius dicit) dudum adhiberi consuetum sacram Eucharistiam super defunctorum pectore collocandi. Nescio cur hi ritus actus sacri cultus dici debeant; cùm compertum sit, sæculis superioribus, etiam tempore quo ab infidelium persecutionibus pace Ecclesia fruebatur, defunctorum fidelium corpora sepeliri in campis et viis, prout testantur *Thomassinus et Calmet*: imo plura concilia prohibuerunt quominus in ecclesia cadavera sepulturæ darentur. Quòd si posterioribus temporibus usus invectus est ut in loco sacro sepelirentur, hoc, affirmante *S. Gregorio*, inde processit, ut proximi ex sepulcrorum conspectu recordarentur defunctorum animas sæpius suis precibus coadjuvare: *Hoc prodesse mortuis* (sunt verba Sancti), *si in ecclesia sepeliantur, quòd eorum proximi ipso tumulorum conspectu admoniti, pro illis frequentiùs exorent; lib. 4. Dial. c.* 50. 52. *et* 53. Et idem dicit *S. August. lib. de cura pro mortuis*. Benedictiones autem cum aqua lustrali, dicunt *Gavantus* et *Durandus* erga cadavera ideo adhiberi, ut à dæmonum infestatione illa liberentur. Et hac eadem de causa illa thurificantur ut scribit *Innocent. III. lib. 2. de myster. missæ, cap.* 17. et ob id idem SS. Eucharistia in defuncti pectore apponebatur, ut idem *Sanctus Gregorius* asserit, *lib.* 2. *Dial.* 24. quamvis hoc deinde reprobatum fuerit à conciliis in IV. VI. et VII. sæculo, ut refert *P. Vestrini* in suis litteris theologicis, *t.* 3. *epist.* 53. sicut etiam vetitum fuit sacram Eucharistiam in ecclesiarum fundamentalibus lapidibus collocare, aut ad energumenos, aut ad infirmorum vulnera admovere, sicut pariter sanguine consecrato frontem, oculos etc. linire, qui apud antiquos fideles mos receptus habebatur, referentibus *S. Cyrillo*, *et S. Joanne Chrysost.* Hæc perspicuum dilucidumque faciunt hos pios actus (qui à simplicitate potius quàm à religione derivarunt) non indicare sacra esse ea, circa quæ illi adhibebantur, sed quòd solùm ad bonos assequendos effectus, quos ex eorum usu sperabant fideles, adhibebantur.

Sed loquendo de ritibus, quibus hodie utitur Ecclesia communiter in tumulandis cadaveribus, hæc sunt quæ scribit *Spondanus* (*Lib.* 1. *p.* 2. *cap.* 15. *sect.* 3. *De sacr. cœmeter.*): *Quanta namque sit vis crucis, quâ signantur et ornantur, et aquæ benedictæ, quâ asperguntur, et thuris, quo suffiuntur, tum ad alia plurima arcenda mala, tum maximè ad fugandos dæmones, eorumdemque ac magorum præstigia dissolvenda,*

promptum mihi esset quamplurimis patrum testimoniis et exemplis testatissimum reddere. Et in *cap.* 11. *sect.* 1. *Fit suffitus ad corpora fidelium defunctorum, quoniam, qui piè moriuntur, sunt Christi bonus odor, et ut insuper significetur, defunctos reliquisse odorem bonorum operum, etc. Per incensum, ut judicetur eosdem credidisse se per mortem ire ad immortalitatem.* Insuper *Stephanus Durandus* (*lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 9.): *Porro thurificatio fit ad reverentiam loci et divini officii, etc.* Item *Joannes Beleth* (*in Explicat. divin. offic. c.* 101.): *Cadaver ponitur in sepulcrum, et aqua apponitur benedicta ac pruna cum thure. Aqua benedicta, ne ad corpus dæmones accedant. Thus propter corporis fœtorem removendum. Pruna ad designandum quòd terra illa in usus communes redigi nequeat.* Præterea *Guillelmus Durandus* (*in Rationali lib.* 7. *c.* 35.): *Aqua benedicta ponitur, ne dæmones ad corpus accedant. Thus propter fœtorem removendum, seu ut defunctus Creatori suo acceptabilem bonorum operum odorem indicetur obtulisse, seu ad ostendendum quòd defunctis prosit auxilium orationis.* Ex quo patet omnes præfatos ritus, quos erga defunctos adhibet Ecclesia, non esse cultum sacrum, quo honorare intendit cadavera, sed mysticas cæremonias. Nota præterea quòd eos deneget Ecclesia iis qui excommunicationis aut interdicti vinculo ligati ex hac vita decesserunt, quamvis antequam animam efflarent certa pœnitentiæ ac suæ salutis signa dedissent. Igitur non ideo cum defunctis eos ritus adhibet Ecclesia, quia supponit eos esse templa Spiritus sancti, sed quia communionem inter viventes et defunctos cupit conservari.

Alter locus *S. Thomæ* qui mihi objicitur, excerptus est ex eadem 3. *part. quæst.* 25. *art.* 6. ubi dicit Angelicus quòd Sanctorum reliquiæ venerandæ sunt, quia fuerunt templum et organa Spiritus sancti, qui in ipsis inhabitavit et operatus est: et etiam quia aliquando illa per gloriosam resurrectionem Jesu Christi configuranda sunt corpori. Ex hoc infert adversarius maledictionem in defunctorum corpora veram esse blasphemiam, ex eo quia illa jam dudum etiam templa et organa fuerunt Spiritus sancti. Sed si hæc ratio valeret pro defunctis (iterùm pariter dico) tantò magis valère deberet pro vivis, imo quàm longè fortiùs, viventes enim sunt actu (si in charitate vivunt, prout

piè præsumendum est) templa viva, et organa Spiritus sancti. Sed *S. Thomas 2. 2. quæst.* 76. *art.* 3. cum communi theologorum qui eum sequuntur, *Cajetan. Soto, Azor. Prad. Serra, Mol. Lugo, Laym. Trullen.* et omnes dicunt quòd maledictio sive imprecatio in homines prolata, veniale non excedit, quoties maledictio non est formalis, sed tantùm materialis, nempe sine pravo affectu. Referamus integrum textum Angelici, ne mihi imponatur quòd truncum retulerim. *Maledictio est, per quam pronuntiatur malum contra aliquem* (nota) *vel imperando, vel optando. Velle autem, vel imperio movere ad malum alterius, secundùm se repugnat charitati, quâ diligimus proximum volentes bonum ipsius. Et ita secundùm suum genus est peccatum mortale, et tantò gravius, quantò personam, cui maledicimus, magis amare et revereri tenemur. Unde dicitur* (*Lev.* c. 20. ℣. 9.): Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur. *Contingit tamen verbum maledictionis prolatum esse veniale, vel propter parvitatem mali, quod quis alteri imprecatur, vel etiam propter affectum proferentis, dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex subreptione alia verba proferuntur, quia peccata verborum maximè ex affectu pensantur.* Hinc in me adversarius invehendo, et verba Angelici cum emphasi mihi repetendo, *secundùm genus suum est peccatum mortale;* sic me alloquens excandescit: *Intende, ô non intende!* Ego tamen mihi videor hoc intellexisse, et quidem ita, ut nemo aliter quàm ego intelligo, textum *S. Thomæ* intelligere debeat, nimirum quòd hominibus maledicere tunc est peccatum mortale, cùm maledictio est formalis, quæ tunc dicitur esse talis, cùm quis animo pravo optat, ut illis eveniat malum, quod imprecatur, aut cùm alios inducit ad illis malum inferendum, sicut se explicat Angelicus in *art.* 1. exemplo judicis, qui ministros justitiæ ad pœnam injustam exequendam in reum injustè movet. Et hoc dicit Sanctus ex se esse peccatum mortale, quia hoc *secundùm se* (ut ipse loquitur) *repugnat charitati, quâ diligimus proximum, volentes bonum ipsius.* Nam sicut charitas nobis imponit, ut proximi bonum velimus, ita vetat ne illi malum optemus, et ne alios ad illi malum inferendum inducamus. Loquendo verò *S. Thomas* de maledictione verbali (de qua dumtaxat nos in præsenti casu loquimur) dicit illam non excedere veniale, aut cùm malum quod quis im-

precatur est leve, aut deest pravus affectus, quæ materialis maledictio nuncupatur (proferendo nempe maledictionem aut joco aut sine plena deliberatione). Et hoc denique hac ratione confirmat: *Quia peccata verborum maximè ex affectu pensantur.* Hoc idem docet *Cajetanus suprà cit. q. 76. art. 1.* dicens: *Nota ex 1. art. quid sit propriè maledictio, scilicet dicere malum, in quantum malum, alicui ex intentione. Et ex hoc oritur quòd maledictio distinguitur in maledictionem formaliter, et materialiter; et quòd quandoque est peccatum mortale, quandoque veniale; nam maledictio formaliter est ex suo genere mortale ut patet; materialiter autem si fit optativè, non est mortale; si verò fieret imperativè posset esse mortale. Et ratio diversitatis est, quia præter intentionem optativè maledicens neminem lædit; quia nec ex intentione, nec ex opere ministri obsequentis, quamvis non ex propria intentione. Dixi autem ex suo genere, quia propter imperfectionem actûs, sive ex parte objecti, ut si parvum malum optet, vel imperet; sive ex parte operantis, ut si ex ira (vel ex ludo*, addit *S. Th.*) *maledicat, quamvis effectus tendat in malum, quia non ex consensu rationis in malum tendit, deficit à perfecta ratione peccati, et per hoc non est mortale.* In sequela igitur doctrinæ *S. Thomæ*, *Cajetanus* ex una parte ait, quòd maledictio formalis, nempe *ex intentione*, est de genere suo mortalis, et sic venialis vel propter imperfectionem actûs, scilicet consensus rationis, vel propter parvitatem mali quod optatur; ex alia dicit, esse nonnisi venialem maledictionem materialem, nimirum *præter intentionem*, pronuntiatam *optativè*, id est modo optativo, sive per verba desiderium exprimentia, sumendo illud *optativè* adverbialiter ad differentiam tò *imperativè*, scilicet imperativo modo. Et idem quippe, etsi diverso modo, docet *D. Thomas* loco citato; ibi enim distinguit maledictionem formalem à materiali: nam primo loco loquitur de formali, nempe cum intentione volendi malum, quod pronuntiatur, dum ait: *Velle autem, vel imperio movere ad malum alterius, secundùm se repugnat charitati, quâ diligimus proximum volentes bonum ipsius. Et ita secundùm suum genus est peccatum mortale.* Illud igitur quod S. Doctor repugnare intelligit charitati, et esse mortale secundùm suum genus, non est simpliciter pronuntiare maledictionem, sed illud *velle*, vel *im-*

perio movere ad malum alterius. Ergo *S. Thom.* tantùm in volendo malum quod pronuntiatur, vel in movendo alios ad malum inferendum, gravitatem culpæ recognoscit. Deinde ad explicandam procedit maledictionem materialem, dicendo illam esse venialem si ex levi motu, vel ex ludo profertur, rationem tradens: *Quia peccata verborum maximè ex affectu pensantur, ut suprà dictum est qu. 72. art. 2.* et in citato *art. 2.* sic priùs dixerat: *Verba, in quantum sunt soni quidam, non sunt in nocumentum aliorum, sed in quantum significant aliquid; quæ quidem significatio ex interiori prodiit: et ideo in peccatis verborum maximè considerandum est ex quo affectu aliquis verba proferat.* Aliud itaque est maledicere *optativè*, ut loquitur *Cajetanus:* aliud maledicere *optando*, ut loquitur *S. Thom.; optativè* enim denotat maledicere per verba optativa præter intentionem; *optando* autem intelligit S. Doctor maledicere ex vera intentione, sicut perspicuè deinde se explicat, dicendo: *Velle autem.... secundùm se repugnat charitati, etc.* Et hoc quidem est maledictio formalis, ac ideo graviter culpabilis; et tantùm evadit venialis, ut subdit Angelicus, vel ob parvitatem mali quod optatur, vel ob subreptionem, sive levi motu, quo maledictio profertur.

Cæterùm quæstio hæc me inter et meum contradictorem de mero nomine est; nam dato quòd *S. Thom.* generaliter diceret quamcumque maledictionem de genere suo esse mortalem, attamen S. Doctor pro certo equidem habet, quòd maledicere homini sine pravo affectu non est nisi veniale. Et non aliud quàm hoc ipse probare quæro. Itaque tam *D. Thomas*, quàm *Cajetanus*, et omnes alii doctores, cum *S. Augustino* apud eumdem Angelicum *2. 2. q. 76. art. 4. Object. 1.* non reputant esse blasphemiam maledicere homini, ex eo quòd homo sit templum Spiritus sancti; nam si hoc tenerent, nequirent dicere maledictionem sine pravo animo esse venialem; maledicere enim Sanctis aut rebus sacris, licèt absit malus animus, semper est mortale. Ex hoc evidenter infertur, quòd juxta Angelicum, et communem DD. sententiam rectè considerari potest fidelis persona præcisè ab eo quòd sit templum Spiritus sancti. Et deducitur præterea (adversùs id quod etiam innuit meus adversarius) quòd sicuti non est culpa gravis contra charitatem, et pietatem, maledi-

cere corpori fidelis viventis, si abest pravus affectus, ita non est gravis contra charitatem, et pietatem, sine pravo animo corpori fidelis defuncti maledicere; quandoquidem juxta ipsum *sanctum Thomam*, charitas, quâ mortui qui in gratia decesserunt prosequendi sunt, non est aliud quàm extensio charitatis, quam vivis præstare debemus: *Charitas* (ait Sanctus) *quæ est vinculum Ecclesiæ membra uniens, non solùm ad vivos se extendit, sed etiam ad mortuos qui in charitate decedunt.*

Sed adversarius meus dicit, quòd maximum est discrimen inter vivorum et defunctorum maledictionem, quia in vivo regnat fomes, ac proinde ipse in peccandi periculo versatur, à quo qui decessit in gratia immunis est; unde fit (ait) quòd maledictio in vivos potest esse veniale; cùm enim sit peccatum contra charitatem, remoto pravo affectu, potest esse non grave; sed maledictio in defunctos, cùm sit peccatum contra religionem, etiam remoto pravo affectu semper est grave peccatum, ratione injuriæ, quæ religioni irrogatur, cùm corpori sacro maledicitur. Sed ut respondeam, iterùm principium ejus perquiramus, unde ille fidelium defunctorum corpora sacra esse autumat. Ipse dicit juxta *S. Thomæ* doctrinam mortuis maledicere esse grave, quia eorum corpora fuerunt organa Spiritus sancti, et quia communionem sacramentalem receperunt. Respondeo igitur: Quoad illud quòd defuncti corpus propter communionem, et quia templum fuit Spiritus sancti, pro sacro habendum sit, jam superiùs dixi quòd hæc ratio probat tam defuncti quàm vivi corpora pro sacris habenda esse, quia etiam vivus est templum Spiritus sancti: *Membra vestra templum sunt Spiritus sancti.* 1. *Cor.* 6. 19. Sed in vivo (replicabit) quòd fomes adest qui hominem redigit sub potestatem peccandi. Respondeo: Ergo corpus Adæ ante peccatum erat sacrum? Præterea, potentia ad peccandum non efficit, ut mutetur species sanctitatis corporis. Item nec fomes, nec periculum peccandi efficiunt, ut *hic et nunc* vivens non sit templum Spiritus sancti. Tanto magis quòd fomes iste nullum reatum aut maculam in animam inducit; nam gratia Redemptoris in baptizatis omnes peccati maculas extergit, et cumulatissimè omnia ejus damna reparat: *Copiosa apud eum redemptio. Psalm.* 129. ℣. 7. *Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia. Rom.* c. 5.

℣. 20. *Ego veni, ut vitam habeant, et abundantiùs habeant. Joan.* c. 10. ℣. 10. Unde definit Tridentin. (*sess.* 5. *in decr. de pecc. original. can.* 5.) per baptismum animas immaculatas reddi, et fomitem nihil nocere, imò prodesse ad majorem mercedem recipiendam non consentienti : *In renatis nihil enim odit Deus... innocentes, immaculati, puri, ac Deo dilecti effecti sunt, etc. Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem, hæc sancta Synodus fatetur et sentit : quæ cùm ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus non valet, quinimo, qui legitimè certaverit, coronabitur.* Ita ratio, quòd sunt Spiritus sancti organa, non efficit, ut corpus fidelis vivi vel defuncti sacrum habeatur; aliàs vivis etiam sine pravo animo maledicere, semper esset peccatum grave; et oppositum certum est, ut ipse adversarius admittit. Unde ad aliam rationem (si fortè adversarius eam reperiat) confugere opus est, ut probet defunctorum corpora sacra esse. Nec valet dicere quòd maledicendo vivo potest præscindi, eum non considerando ut templum Spiritus sancti, sed mentem ad alia motiva peculiaria applicando, v. g. ad injurias quibus ab eo affectus est. Et ego subsumo : et cur hæc præcisio effici non potest etiam respectu defunctorum, iis maledicendo ratione habita alicujus molestiæ quâ ab eo affectus sit, *sed sine* pravo animo? Præterquam quòd (ut scripsimus in prima epistola) plerumque hæ maledictiones potiùs in vivorum contumeliam, quàm in defunctorum effutiuntur. Sed (dicit) hoc neutiquam effici potest, quia defunctorum corpora sunt sacra; sed hìc redit quæstio, quia hoc est quod controvertitur : nos enim dicimus nullum defunctorum corpus pro sacro habendum esse, nisi cùm Ecclesia sanctum illud esse declarat, atque præcipit illud utì sacrum venerandum esse, elevando venerationem ab ordine humano ad supernaturalem et divinum, ut mox cum *S. Thom.* auctoritate videbimus.

Sed replicabit auctor, quòd juxta eumdem S. *Thomam, art. cit. ad* 2. reliquiæ Sanctorum veneratione dignæ sunt, quia hujusmodi corporum animæ Deo actu fruuntur; et quòd propterea defunctorum corpora (ait) licèt cultu duliæ venerari nequeant, non possunt tamen sperni, cùm sint sacra; piè enim credendum est eorum animas salvas esse. Igitur, respondeo, defunctorum corpora cùm sint sacra, eis sacer cultus exhibendus est. Sed vellem scire quinam sacrorum cultuum eis

exhibendus sit. Adversarius fatetur non deberi cultum duliæ; sed ego nullum alium reperio qui ab Ecclesia aut à DD. assignetur. nec capere possum quòd alia cultus sacri species assignari possit, præter latriæ, hyperduliæ, et duliæ. Sed (insurgit) ad quem cultum reducitur altarium, vestium, et vasorum veneratio? Respondeo, quòd reducitur ad cultum latriæ, nam hæ res per se nullum cultum merentur; dum, cùm execrantur, non amplius sacro cultu venerantur, sed *relativè* sive *reductivè;* unde eorum cultus reducitur ad cultum latriæ ratione sacrificii ad quod ordinantur. Ideoque dico quòd cùm defunctorum corpora cultu latriæ, vel alio sacro venerari non possint, inter sacra numerari non debent. *P. Suar.* (*opusc. defensor. fid. cath. adv. Ang. Sect. errores lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 14. *circa fin.*) loquendo de veneratione debita Sanctorum, et cæterorum defunctorum reliquiis, dicit: *Imo insuper addo, hanc ipsam consuetudinem* (nempe venerandi utì sacras reliquias Sanctorum) *ostendere, longè altiori modo Ecclesiam de Sanctorum reliquiis sentire, quàm vulgarium hominum mortua corpora soleant reputari.* Occurrit mihi quòd etiam *S. Gregorius Nyssenus*, loquendo de corporibus Sanctorum, et cæterorum fidelium vulgari morte defunctorum, dicit nullam paritatem esse inter honorem qui illis exhibendus est, et illum, qui aliis; nam subjungit quòd corpora aliorum defunctorum omnes horreant, et ab illis fugiant; sed ad corpora Sanctorum quia sacra sunt, quilibet se appropinquare optat, et tactu se credit sanctificari. Afferamus ejus verba, quæ de corpore *Sancti Theodori* affert (*in Orat. S. Theod.*) *: Corpus S. Theodori ad alia corpora quæ communi et vulgari morte dissoluta sunt, nec comparandum quidem est...... nam cæteræ quidem reliquiæ abominabiles plerisque sunt; ac nemo lubenter sepulcrum præterit, aut si ex inopinato opertum offendit, prætercurrit. At si venerit in aliquem locum similem huic, ubi hodie noster conventus habetur, ubi memoria justi, sanctæque reliquiæ sunt, primùm quidem earum rerum quas videt magnificentia oblectatur..... cupit deinceps ipsi conditorio appropinquare, sanctificationem ac benedictionem contrectationem ejus esse credens.* Hinc notandum quàm alia sit veneratio quam Ecclesia, et fideles Sanctorum corporibus exhibent, et alia quâ aliorum defunctorum corpora honorantur.

Quoad venerationem autem debitam corporibus, quorum

animæ Deo fruuntur, respondemus quòd ratio *S. Thomæ* non potest valere, nisi pro solis Sanctis ab Ecclesia declaratis, de quibus tantùm Angelicus loquitur; sanctus enim *Thomas* ex ratione quòd animæ Sanctorum Deo fruantur, procedit ad demonstrandum quòd eorum corpora veneranda sint. Ad percipiendum igitur quid sanctus Doctor sentiat, et quæ sit rei veritas, distinguendæ sunt duæ species cognitionis, quâ nos scimus, et credimus animam alicujus Deo frui, humana una, superhumana, et divina altera ex Ecclesiæ declaratione. Nunc certum est venerationem illam corporibus Sanctorum, de quibus loquitur *sanctus Thomas*, debitam non posse applicari, nisi ad illa corpora, quorum animas beatas esse scimus cognitione revelata nobis per Ecclesiam, quæ elevat honorem qui eis debetur ex ordine humano ad superhumanum.

Hinc fit non sufficere nobis pro sacro habere aliquem defunctum, etiam morali certitudine, ut debeat aut possit ejus corpus sacro cultu venerari, sed requiritur, ut Ecclesia authenticè nos certos faciat certitudine ipsi divino lumine communicata, animam illius defuncti jam cum Deo in cœlis regnare. Audiamus verba *S. Thomæ Quodlibet.* 9. *articul.* 16. Ibi ad objectionem quam præmittit, quòd non possint venerari Sancti, quia de ipsorum beatitudine moralis *certitudo* haberi non potest, Sanctus (*ad primum*) ita respondit: *Dicendum quòd Pontifex cujus est Sanctos canonizare, potest certificari de statu alicujus per inquisitionem vitæ et attestationem miraculorum; et præcipuè* (nota) *per instinctum Spiritus sancti, qui omnia scrutatur profunda Dei.* Itaque propter quamcumque moralem certitudinem, sed humanam, et naturalem, nos non debemus, nec possumus pro sacris habere fidelium defunctorum corpora, nec eis exhibere cultum sacrum, nisi post eorum canonizationem; tunc enim Ecclesia ex illa notitia supernaturali, quam ex Spiritus sancti instinctu habet, sicut dicit Angelicus, transfert venerationem erga illud corpus ab ordine humano ad ordinem superhumanum et divinum. Idem apparet expressum in decretis *Urbani VIII.* spectantibus ad cultum servorum Dei, non adhuc canonizatorum, aut beatificatorum (*vide apud Benedictum XIV. De canonizat. SS. libro* 2. *cap. XI.*); in quibus præcipuè statutum fuit, ut in scribendis vitis, aut gestis talium Dei servorum sequens protestatio auctoris præmitteretur: *Profiteor me haud*

alio sensu, quidquid in hoc libro refero, accipere, aut accipi ab ullo velle, quàm quo ea solent quæ humana dumtaxat auctoritate, non autem divina catholicæ Romanæ Ecclesiæ, aut sanctæ Sedis apostolicæ nituntur; notentur hæc verba, *Quæ humana auctoritate, non divina Ecclesiæ, etc.* Itaque servorum Dei gesta aliam non habent fidem, et venerationem, quàm humanam; sed cùm eos Ecclesia Sanctos declarat, tunc veneratio ex humana ad divinam extollitur, propter Ecclesiæ divinam auctoritatem. Hinc est quòd, ut alicui defuncto cultus aliquis præstetur sacer, qui superhumanus est, necesse est, ut principium aliquod, et cognitio superhumana habeatur de sanctitate objecti, media illustratione divina nobis per Ecclesiam communicata. Et propterea cùm Sancti jam ab Ecclesia declarati sunt, sacra evadunt non tantùm eorum ossa, sed etiam vestes, litteræ, et cætera quibus ii usi sunt, et irreverentia gravis, et sacrilegium esset iis præcisa necessitate ad profana uti. Quod quidem contrà de rebus mortuorum non adhuc canonizatorum, licèt qualemcumque de eorum cœlesti beatitudine haberemus notitiam, id efficere vetitum non est.

Quamquam concedimus quòd cum veneratione possumus reliquias alicujus defuncti cum sanctitatis opinione apud nos habere, eum invocare, effigiem depingendam curare, et alia id genus efficere, quia hæc cultus sacri rationem non habent, sed sunt dumtaxat religionis actus (non autem civiles) qui, ut dicit *P. Joann. à S. Thoma*, auctoritatem cujus mihi adversarius objicit, et ut etiam docet *Bellarminus* (*Contr. 4. lib. 1. c. 10. n. 4. et 7. et Benedict. XIV. De canon. SS. lib.* 2. *c.* 2. *et n.* 4. 7.) adhiberi possunt æquè erga defunctos ac erga vivos. Imo ex hoc infert *Bellarminus* licitos esse eos actus erga defunctos adhibere, qui vivis licitè præstari possunt: *Si licet* (sic ille concludit) *honorare viventes, quos credimus sanctos, cur non mortuos?* Et cùm nonnulli hanc *Bellarmini* doctrinam carpsissent, nempe quòd venerari concedebat Sanctos non canonizatos, sic eam vindicavit dicendo, quòd ipse alium non concedebat non canonizatis cultum, nisi illum qui vivis exhiberi solebat. Apud *Benedict. loc. cit. c.* 9. *n.* 1. Dixi *actus religionis,* quia alius est actus religionis, alius est cultus sacer: deosculari manus servo Dei, se ejus precibus commendare, pedes ei lavàre, et cætera, hi sunt quidem religionis actus, quia è religione manant; non sunt autem cultus sacri, cùm erga res sa-

cras non exerceantur. Et ita pariter mortuos in loco sacro sepelire, thure suffire, pedes deosculari, reliquias eorum venerari, sunt quidem cæremoniæ sacræ ac religionis actus, non sunt autem cultus sacer.

Profectò cæremoniæ sacræ dicuntur, et verè sunt, quia illæ seipsas respiciunt, quæ sacræ sunt prout ab Ecclesia præceptæ; sed cultus sacer dici nequeunt; quia cultus objectum erga quod adhibentur respicit; ideoque numquam dici potest cultus sacer cùm objectum sacrum esse non constat. Prætcrea sunt utique actus religionis: et hìc fateor quòd in mea prima responsione (nescio quomodo) error excidit, nam cùm dicere deberem thurificationes, et benedictiones, et alias cæremonias, quas erga defunctos adhibere solemus, non esse cultum sacrum, dixi non esse actus religionis. Affirmo quidem, nec dubito quin actus religionis sint; sed non proinde sunt cultus sacri, et per consequens non est quòd propter præfatos actus, qui adhibentur erga defunctos, corpora eorum tamquam sacra habenda sint, atque ideo possint ea cultu sacro venerari. Propterea *Alexander III. cap. 1. de reliq. et SS. venerat.* absolutè prohibuit venerari pro Sancto aliquem, nisi Ecclesiæ auctoritas accedat: *Cùm etiamsi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque auctoritate Ecclesiæ Romanæ venerari.* Et quamvis olim pro Sanctis sine Ecclesiæ declaratione, sed sola populorum consuetudine aliqui venerabantur; nihilominus respondet *Bellarm. loc. cit.* (*cap.* 8. *in fin.*) quòd hoc ex tacita Papæ approbatione licebat: *Sicut consuetudines aliæ vim habent legis ex tacito consensu principis, ita Sancti alicujus cultus, ex consuetudine introductus, vim habet ex approbatione tacita, vel expressa Pontificis.*

Repono igitur: Ergo non dubito quin ritus, quos adhibet Ecclesia erga defunctos, sint cæremoniæ sacræ, et religionis actus, non autem cultus sacer; prout reverà Rituale Romanum, loquendo de exequiis, ritus qui adhibentur in sepelitione mortuorum, non jam vocat cultum sacrum, sed tantùm *mysteria religionis*, et *signa christianæ pietatis*, sic dicens: *Sacras cæremonias ac ritus, quibus Mater Ecclesia in filiorum suorum exequiis uti solet, tanquam vera religionis mysteria, christianæque pietatis signa, et fidelium mortuorum saluberrima suffragia, parochi summo studio servare debent.* Addo duas alias animadversiones ex quibus hoc fit clarius. Primò,

si talis cultus esset sacer, etiam esset cultus publicus, siquidem ille à publico ministro Ecclesiæ exhibetur; et hoc certum est quod fieri non potest, dum ipsa Ecclesia prohibet, ne cultus publicus cuivis ab eo pro sancto aut beato non declarato exhibeatur. Præterea, dicit *S. Franciscus Salesius*, quòd cultus sacer defunctis non præstetur nisi in protestationem eorum virtutis excellentis; et cognitio hujus excellentiæ certa esse debet. Quomodo autem dici poterit quòd ritus qui erga defunctos exercentur sint cultus sacer, cùm de defunctis (communiter loquendo) non habetur hæc eorum excellentis virtutis cognitio? Imo pro comperto habetur, quòd inter fideles defunctos non pauci sint, qui æterno igne cremantur, et interim hi ritus indifferenter erga omnes practicantur. Igitur dicendum est Ecclesiam tales ritus pro sacro cultu non habere.

Argumentum quoddam prævenio, quod mihi objici posset: Si ergo conceditur quòd mortuos venerari sit actus religionis, cis maledicere proculdubio erit religioni actus oppositus. Respondetur priùs per instantiam; si hoc argumentum valeret pro defunctis, valeret etiam pro vivis; nam venerari servos Dei viventes actibus superiùs descriptis, ut ostendimus, etiam est actus religionis sive cultus religiosus: unde maledicere huic tali servo Dei, etiam præciso animo pravo, esset pariter grave sacrilegium; sed nemo hoc dicit. Sed responsio directa affertur. Distinguendum atque videndum est ex quo motivo talis actus religionis proveniat; si provenit ex motivo ipsius objecti, quia objectum sacrum est, contumelia in illud tunc est peccatum religioni adversans, et est sacrilegium; sed si actus honoris procedit à pietate religiosa fidelis, tunc utique erit actus religiosus, quia à motivo religionis procedit; sed maledictio in objectum non erit actus contra religionem, quia non est actus, qui ad objectum sacrum refertur.

Adversarius in dissertatione admiratur, et imprudentes (ne dicam temerarios) sincera fronte appellat eos, qui in confessionario, aut in suggestu dicunt non esse ex se grave mortuis maledicere. Sed ego, et alii mecum admiramur eos qui sibi scrupulum non faciunt absolutè prædicare hanc maledictionem esse peccatum mortale atque blasphemiam. Ad hoc ut dicatur quòd actio aliqua non sit peccatum grave, sufficit, ut vera probabilitas habeatur, quòd tale non sit, quemadmodum omnes fatentur: intelligo illam quæ fundamento non tenui

innititur, talem esse, ut tutò (juxta sententiam communem, seposita quæstione de probabiliori, et minus probabili) possit teneri, et doceri. Et parvi aut nihili faciunt ad nostram rem duæ illæ doctrinæ, quas mihi adversarius opponit, *S. Augustini* unam: *Graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo quòd certis incerta præponeret, lib. 1. de bapt. cap. 3. et cap. 5. Si incertum est esse peccatum, quis dubitat certum esse peccatum?* nam ibi S. Doctor loquitur de eo qui operatur in dubio circa res ad salutis æternæ necessitatem spectantes, in qua re quilibet tenetur certum sequi. Præterquam quòd ibi Sanctus sermonem habet de quodam Donatista, qui cùm certus esset in catholica Ecclesia ritè, et rectè baptismum conferri, contrà dubius erat an rectè in sua secta eum reciperet; integrum textum exhibebo: *Si dubium haberet non illic rectè accipi quod in Ecclesia catholica rectè accipi certum haberet, graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo quòd certis incerta præponeret.* Et deinde: *Accipere itaque in parte Donati, si incertum est esse peccatum, quis dubitat certum esse peccatum, non ibi potiùs accipere, ubi certum est non esse peccatum?* Quis dubitat quin iste Donatista certè peccaret? Sed non dicebat *sanctus Augustinus*, quòd qui ex vera et solida probabilitate operatur, cùm dubium non versatur circa ea quæ ad salutis necessitatem pertinent, prout est baptismus, et cùm actio non est certè illicita; lex enim dubia non imponit certam obligationem, juxta id quod docet Angelicus *Quodl. 14. de verit. art. 3. Nullus ligatur per præceptum aliquod nisi mediante scientiâ illius præcepti.* Et idem probatur ex *cap. Cùm in jure 31. de offic. et pot. judicis deleg. Nisi de mandato certus extiteris, exequi non cogeris quod mandatur.* Idem in *can. Sicut quædam, dist. 14.* ubi *S. Leo* hæc scribit: *In his quæ vel dubia fuerint, vel obscura, id noverimus sequendum, quod nec præceptis evangelicis contrarium, nec decretis SS. Patrum inveniatur adversum.* Hoc locum habet in quantum asseri potest, quòd aliqua actio non sit graviter illicita. Sed ut affirmetur absolutè, aliquem actionem esse peccatum mortale, non sufficit opinio probabilis nec etiam probabilior; nam probabilior non excludit rationabilem timorem errandi; unde non efficit quòd lex non remaneat dubia, et quòd opinio opposita non possit esse vera, si verè probabilis est,

quapropter cùm agatur de sacramentis, non est licitum sequi probabiliorem, cùm opposita est probabilis, licèt minus probabilis. Ad hoc igitur ut actio aliqua sit graviter illicita, requiritur certitudo, prout docent omnes cum *S. Raymundo*, qui (*lib. 3. de pœnit.* §. 21.) scripsit : *Non sis nimis pronus judicare mortalia peccata, ubi non constat per certam Scripturam.* Itaque Sanctus monet ne judicetur aliqua actio esse peccatum mortale, ubi non constat tale esse; et, cùm dicat Sanctus *ubi non constat*, semper reprobare intelligit tamquam excessum, asserere aliquod esse peccatum grave, quoties de illius gravitate non constat. *S. Antoninus* pariter dixit (*P. 2. tit. 1. cap. 11.* §. 28.) quòd sine periculo peccandi determinari non possit, aliquam actionem esse peccatum grave, nisi aperta Scriptura, aut Ecclesiæ determinatio, aut ratio evidens non habeatur : *Quæstio in quo agitur* (sunt verba Sancti) *de aliquo actu, utrùm sit peccatum mortale vel non, nisi ad hoc habeatur auctoritas expressa Scripturæ aut canonis Ecclesiæ, vel evidens ratio, periculosissimè determinatur. Quia* (ut subjungit) *qui determinat sine aliquo ex prædictis momentis, ædificat ad gehennam*, conjicit animas in periculum damnationis. Hinc sapientissimè *Benedict. XIV.* in suo opere *de Synodo*, in plerisque capitibus nihil aliud Episcopos monet, quàm ne unquam peccati gravis eas damnent opiniones, quæ uti probabiles DD. utriusque partis defendunt.

Adversarius meus cæteroquin usque eò progressus est, ut conclusionem theologicam suam opinionem appellet. Ego nolo me ingerere ad decidendum, utrùm ejus opinio pondere, et quo pondere probabilitatis fulciatur; sed nescio an *conclusio theologica* dici possit, cùm nullus Scripturæ textus pro illa habeatur, nec Ecclesiæ definitio exstet, nec ratio evidens, nec DD. communis auctoritas, imo nec unius, qui juxta ejus opinionem scripserit, reperiatur. Adducit ille textum *S. Isidori Pelusiot.* (*lib. 5. epistolarum, epist. 491.*) : *Vivi incessunt etiam mortuos; et hostes fœdus ineunt! Cur igitur, et naturæ leges, et inimicitiarum superas terminos, vitâ functo maledicens? Videris enim in cinerem ac favillam linguam acuere; sed primò violas sanctimoniam, cui omnes mortales studeant oportet. Deinde habet immortalem animam, cujus vindex est oculus Dei pervigil.* Sed in libro, qui apud me est, typis edito Romæ an. 1620, reperio non ita, sed aliis

verbis textum præfatum esse conceptum; sic enim ibi legitur: *Vivi solent calumniis incessi, cùm jam defunctis etiam hostes conciliantur, et fœdus ineunt. Cur igitur ipse, et naturæ et inimicitiarum terminos transgrederis, dum vitâ jam functum calumniaris et lacessis? nam putas quidem te solùm adversùs cinerem et pulverem linguam stringere; sed heus! primùm ipsum sacrosanctum sepulturæ jus violas, quod tamen nemo non ambit, et habere studet: deinde habet is animam immortalem, cujus oculus ille pervigil, et semper excubans vindex est.* Judicent nunc alii, si hæc auctoritas quid momenti opinioni conferat adversarii mei, qui defunctorum fidelium corpora omnia tamquam sacra veneranda esse contendit. *S. Isidorus* sacrum appellat jus sepulcri, non autem corpus defuncti. Sed præterea adversarius sibi assentatur omnia sibi favere, Scripturas, Ecclesiæ definitiones, DD. communem auctoritatem, et evidentes rationes. Scripturæ sunt: *Neque maledici regnum Dei possidebunt*, 1. *Cor. c.* 6. ℣. 10. (*Maledici* explicat *Calmet*, qui convicium in faciem proferunt, vel de absente obtrectant). Ecclesiæ definitionem dicit esse disciplinam quâ ipsa utatur in sepeliendis fidelibus. Pro se etiam habet communem DD. auctoritatem, dicendo quòd moralistæ ideo de hac sententia non disseruerunt, quia juxta eorum regulas apud ipsos pro certa habita est. Tandem habet pro se rationes evidentes, quæ illæ utique sunt, quas ipse in sua dissertatione exposuit. An hæc suadeant, nolo meo judicio quæstionem decidere, sed sapientes omnem controversiam exhauriant.

Cæterùm loquendo de mea sententia, ut superioribus paginis retuli, præter tres auctores ibi citatos, qui de hac re scripserunt, curavi rem hanc à multis examinandam, et præsertim ab omnibus congregationibus missionariorum civitatis Neapolis, in quibus, quia missionariorum theologiam moralem præcipuè omnes profitentur, et ibi (ùt omnibus compertum est) selectiores cleri Neapolitani coadunantur viri. Hic adversarius meus Socratis quemdam textùm in medio afferens innuit, quòd non omnes eâ sunt solertiâ præditi, ut sint magistri idonei ad similes enucleandas quæstiones. Concedo quòd non omnes sunt magistri; sed cùm mihi præfatæ congregationes totius corporis nomine responsum dedissent, supponendum est resolutiones non à minus sapientibus, sed à sa-

pientioribus datas fuisse. Præfata quæstio, ut jam priùs scripsi, fuit etiam Romæ ex mandato *Benedicti XIV.* discussa, et juxta mentem ipsius Pontificis (quam cæteroquin numquam animo intendi hanc fuisse definitionem ex cathedra) quæstio resoluta fuit, quòd peccati mortalis reatu careret. Sed ille scribit, quòd non tenetur fidem præstare nec huic examini adhibito, nec resolutioni Romæ datæ. Nec eo umquam meus appulit animus, ut cogerem eum ad id credendum: sed id ego scripsi; quia vehementia mihi adsunt momenta, ne in dubium id revocem; dum mihi testatus est tamquam testis ex propria scientia, et de visu (ille enim propriis oculis aspexit Pontificis schedulam) quidam sacerdos, religiosus, doctus, et in hac controversia minimè affectus; proptereaque existimavi alios qui ad utramque sententiæ partem indifferentes sunt, prudenter et non abs ratione id credere etiam posse. Cæteroquin quantum ad me, tantò certius hoc mihi visum est, ut non dubitaverim hoc idem in eodem Opere morali à me congesto, quod eidem Pontifici dedicavi, et præsentandum curavi, scribere, et rem utì mihi ille testatus fuit, exponere. Quod reliquum est, si meus adversarius bono fine ductus id scripsit, ego etiam pro certo habeo me non inductum fuisse ad id scribendum aliqua animi adhæsione, aut contendendi lubentia (esset quidem optimum, ut postquam ex sæculi laqueis me expedissem, ut in æternæ salutis tuto animam meam collocarem, id aggredi contenderem, quod ad damnationem eam conduceret, et cur? ut inanem gloriam, meliùs dicam, ut perpetuum dedecus in defendenda opinione falsa aucuparer!) sed fine recto, et bono, ut ex tot peccatis liberarem tam multos, qui habitum contraxerunt ad mortuis maledicendum, et qui non obstante quòd credant (erroncè, meo judicio) esse peccatum grave prout eis assertum erat, prosequebantur nihilominus ad eas maledictiones effutiendas. Quòd autem meus adversarius voluerit me appellare *obstinatum, et falso zelo impulsum* hoc omissum facio, sciens quoniam *qui judicat me, Dominus est.* 1. Corinth. c. 4. ℣. 4.

Ad hæc subjungo epistolam responsivam ad me rescriptam à reverendiss. Abbate D. Bartholomæo de Marco Basiliano, (cui hanc epistolam meam perpendendam misi) *viro quidem maximi pro ejus doctrina habito, tum apud ipsius religionem, quæ*

præstantissimis muneribus eum decoravit, tum etiam quoquoversùm Neapoli, et Romæ, etc. Magistro in sacra theologia, quam ipse per plures annos cum omnium plausu docuit, et 30 aut 40 annos in excipiendis confessionibus exercitato. Ego animi pendebam, utrùm hìc referre deberem nec ne sequentem illius epistolam; sed mihi consilium datum est, ut duobus ex motivis id efficerem: 1. ut omnibus notum fiat me, ut cautius agerem, et ne proprii sensus adhæsione deciperer, prout jam me deceptum autumat meus adversarius, semper solitum fuisse aliorum Doctorum consilium exposcere: 2. ut patefaciam quam tum de mea, tum de opposita sententia, cæteri præstantes viri existimationem habeant. Epistola est sequens:

Reverendiss. Padre, Sig. e Padr. Col.

Da molto tempo fa ebbi la consolazione di leggere la sua erudita dissertazione sopra l'imprecazione de morti, sostenendo che non sia colpa grave il maledirli, siccome tal'è il sentimento mio, è delle persone più sagge, colle quali su di ciò ne ho tenuto spesso discorso. Ora per sua bontà mi manda la Risposta fatta ad un suo contradittore, nella quale ho ammirata la sua dottrina, è aggiungendo ragioni l'ha resa quasi demostrativa, nè saprei con qual fondamento il suo contradittore difenda, che sia colpa grave, sembrandomi i motivi addotti da lui di niuri momento, conforme li lessi in un libretto mandato dal medesimo alle stampe, e che V.S. Reverendiss. gli ha sodamente confutati, e presentemente li confuta. Certamente io non comprendo come possa esser peccato mortale il maledire i morti. Lodo poi la sua moderatezza in chiamar probabile questa sentenza, che dice non esser colpa grave la bestemmia de' morti: dovea più tosto chiamarla moralmente certa, e per conseguenza l'opposta, che si difende dal suo contradittore, moralmente falsa, e di debole, e tenue probabilità.

Io dunque non ho avuto nè che togliere, nè che aggiungere, nè che mutare della sua dotta scrittura; e prego il Signore, che illumini la mente del suo contradittore, e di alcuni pochi compagni, che fan pompa di trovar la colpa in ogni piccola azione. V.S. Reverendissima intanto non si arretri di mandar alla luce l'accennata Apologetica Risposta, che ne

sarà applaudita, come ne fu in tutte l'altre sue opere. Mi raccomando alle sue orazioni, e facendole riverenza con ogni rispetto le bacio le mani (1).

Di V. S. Reverendissima.

Mater Domini 14. Giugno 1758.

Umiliss. Servitore obligat. e divotiss.
Bartolomeo di Marco Abate.

Subjungo hæc pauca. Præfatus Abbas reverendissimus, ut scribit, videtur supponere à me opinionem meam dumtaxat uti probabilem haberi. Hoc à me dictum non est; dixi tantùm quod ad hoc ut affirmari possit culpa gravi actionem aliquam carere, sufficiens est quòd probabile sit non esse gravem. Cæterùm nolui judicium ferre, utrùm mea sententia sit nec ne moraliter certa, cùm hoc sapientum judicio committam; sed cæteroquin ego illam plusquam probabilem esse duxi, et duco.

(1) *Id est*: Reverendissime Pater, Domine et Pater colendissime! Multo abhinc tempore gratè mihi contigit, ut legerem eruditam dissertationem tuam de maledictione mortuorum, quà contendis, non esse culpam gravem eis maledicere, quemadmodum et mea et virorum sapientissimorum, quibuscum hac de re sæpè disputavi, fert sententia. In præsentiarum verò, quæ tua est humanitas, mihi mittis responsionem datam cuidam adversario tuo, in qua doctrinam miratus sum tuam, quamque adjectis rationibus quasi demonstratam effecisti. Nec sciam, quo nixus fundamento adversarius tuus propugnet, esse culpam gravem, cùm rationes ab ipso allatæ (ut eas legi in libello ab eo evulgato) nullius sint ponderis, quasque tu, reverendissime Domine, solidè refutasti atque etiamnum refellis. Capere utique non valeo, quomodo possit esse peccatum mortale, mortuis maledicere. Laudo etiam moderationem quà usus es, sententiam, quà affirmatur maledictionem mortuorum non esse gravem culpam, tantùm probabilem nominans, cùm potius eam moraliter certam dicere debuisses, adeoque oppositam, quam tenet adversarius, moraliter falsam atque debilis tenuisque probabilitatis. Nihil itaque mihi occurrit, quod ab erudita tua dissertatione vel detraherem vel ei adjicerem aut in ea immutarem. Deum deprecor ut mentem adversarii, paucorumque patronorum qui in actione quaque minima culpam videre gloriantur, illustrare dignetur. Tu interim, reverendissime, ne abstineas dictam responsionem apologeticam in lucem edere. Non deërit ei, ut omnibus aliis operibus tuis. publica approbatio. Orationibus tuis me commendans et omni reverentia manus tuas deosculans signor,

Mater Domini 14 Junii 1758.

Reverendissime Domine, servus tuus humillimus, atque devinctus devotissimusque, Bartholomæus di Marco Abbas.

Nuper alia prodiit epistola adversarii, cui respondere opus esse minimè censemus; sufficiunt quæ jam respondimus. Si autem fortè putat adversarius, in controversiis eos remanere victores, qui ultimo loco scribunt, hujusmodi victoriam valde libenter ei concedimus.

CAPUT II.

DUBIUM I.

Quid sit juramentum?

133. — » Resp. Juramentum est invocatio tacita vel ex-» pressa Numinis divini, tamquam primæ, et infallibilis Ve-» ritatis, in testem alicujus rei. Hæc autem invocatio in eo » consistit, quòd jurans, quantùm in se est, cupiat ac velit, » Deum id, quod jurat, testari et manifestare (si et quando » nimirùm illi placuerit, sive in hac vita, sive in altera), » tamquam quod ab ipso Deo sit cognitum, et verum. Ita » communiter DD. *S. Thom.* 2. 2. *qu.* 89. *art.* 1. *Bon. d.* 4. » *q.* 1. *part.* 1. *Sanch.* 3. *mor. c.* 1. *Laym. l.* 4. *tract.* » 3. c. 1.

Unde resolves :

134. — « 1. Quoad forum internum jurat, quisquis inte-» riùs intentionem habet sive formalem, sive virtualem, et » invocat Deum in testem, sive his, sive illis verbis, ac si-» gnis, sive etiam nullis usus sit : ita ut, si quis utatur » verbis nullo modo importantibus juramentum, et is tamen » ea putet esse juramenta, verè juret : et è contrà; *Suar. l.*

» 1. c. 1. *Sanch. l.* 3. *c.* 1. *Laym. l.* 4. *t.* 3. *c.* 1. Quoad forum autem externum, quænam formulæ jurandi rationem habeant, ac proinde quæ verba licitè usurpari in conversatione possint, patet ex sequentibus.

» 2. Quando dubium est de jurantis intentione, judicari solet secundùm communem acceptionem verborum, quibus est usus.

» 3. Veram rationem juramenti habent hæ formulæ : *Testor Deum*, vel, *invoco Deum testem.* Item, *Auf meinem Eid*, — *bei meinem Eid*, (juro, juramentum facio, addo meum juramentum) nisi aliud de usurpantis intentione constet, quia multi ita loquuntur, v. g. *ich schwöre dir einen Eid*. — *bei meinem Eid*, hoc, vel illud faciam : quorum tamen mens non est seriò id jurare, sed tantùm iracundè, et graviùs affirmare. *Laym. l. c. c.* 2.

» 4. Fides à sacerdotibus loco juramenti exigi solita per eorum consecrationem utì et formula illa principum, *Bei unserer füerstlichen Ehre, oder Treue*, (meam, qui princeps sum, fidelitatem et honorem obstringo vel obtestor) etsi non sint juramentum, tamen in foro fori accipiuntur loco juratæ promissionis : utì et si à personis illustribus, vel nobilibus dicatur, *Bei meiner adeligen Ehre, Treue und Glauben* (meum, qui sum nobilis, honorem et fidelitatem ac fidem obtestor) *Vide Laym. loc. cit. c.* 2.

» 5. Formulæ hæ : *Deus novit, Deus testabitur suo tempore, coram Deo loquor, Deus novit omnia, Deus videt meam conscientiam*, censentur tantùm narrativè proferri, non invocativè (atque adeò non sunt juramenta), nisi aliud constet, aut circumstantiis probetur. *Laym. loc. cit. n.* 4. *Bonacina qu.* 1. *p.* 2. *ex Suarez, Lessius, Sanchez, etc.* »

Pariter dicere : *Vivit Deus, Deus est veritas*, non est juramentum, si enuntiativè profertur, ut *Cajet. Led. etc. apud Salm. tract.* 17. *c.* 2. *punct.* 3. *num.* 25. At *Salmantic. cum Azor. Fagund. Sot. Trull.* dicunt, talia verba ex usu communi accipi ut prolata invocativè, et ut vera juramenta.

» 6. Non sunt juramenta, quæ dicuntur per modum sponsionis; verb. gr. *expono caput meum, amputentur mihi aures, ni ita sit*, etc. *Vide Sanch. l. c. n.* 42. » (*Vide n.* 143.)

» 7. Non verè jurat, qui ut juramentum coactus vitet, dicit, » se jurare per omne id, per quod potest : quia, cùm res » nulla sit, per quam absque necessitate jurare licitè possit, » censetur per nihil jurare intendisse.

» 8. Non sunt juramenta (quod confessarii et catechistæ » moneant, ne ex erronea conscientia peccetur), *verè*, *certè*, » *in veritate*, *fide boni viri*, *per fidem meam*, *fide boni* » *Christiani*, *vel sacerdotis*, *vel regis*. » (*Ita Salm. tract.* 17. *c.* 2. *punct.* 3. *n.* 23. *cum Soto*, *Suarez*, *Sanchez*, *Less. Villal.*)

135. — « Nec *per conscientiam meam*, *super conscientiam* » *meam*, *etc.* ut habet *Less. c.* 42. *d.* 1. *Bonac. loc. cit.*, quia » tantùm significant illum loqui ex dictamine conscientiæ, » et notitia veritatis; nec in testem adducitur Deus. Esset » tamen juramentum dicere, *per fidem catholicam*, *per san-* » *ctum Evangelium*, quia tunc censetur in testem adduci » illius Fidei et Evangelii Auctor : *Vide Laym. loc. cit.* »

Dicere igitur : *Per conscientiam meam*, *super meum conscientiam*, *in conscientia*, non est juramentum, ut docent *Less. l.* 2. *c.* 42. *dub.* 2. *n.* 4. *Elbel de* 2. *præcept. n.* 47. *ac Salm. ibid. n.* 28. *cum Led. et Villal*, quia nullus in testem adducitur, et sensus est : *Quod dico*, *est quod mihi dictat conscientia mea*. Idem videtur tenendum, cum auctore ut sup. (*Instruz. etc.*) si dicas : *Per conscientiam animæ meæ;* nam conscientia principaliter ibi, non anima, nominatur et intenditur. Secùs, si dicas : *Per animam meam :* probabiliùs hoc esse verum juramentum dicunt *Salm. ibid cum Suar. Fag. et Sanch. Elbel dict. n.* 47. *Renzi de jur. q.* 17. *et Bus. n.* 150. quia in anima singulariter resplendet Deus, qui in testem tunc censetur adduci. *Vide dicta n.* 129. *vers. Sed hic.*

136. — Item dicere : *Juro ita esse*, non est verè juramentum, quia tunc nec explicitè, nec implicitè divinum testimonium imploratur. Ita *Salm. loc. cit. n.* 24. *cum Suar. Sanch. Bon. etc.* nisi præcesserit interrogatio de jurejurando, quia tunc per interrogationem præcedentem illud *juro* satis determinatur ad verum juramentum.

137. — « 9. Non jurat, qui dicit, *tam verum est*, *quàm* » *sol lucet*, *quàm hic sedeo*, *ambulo*, etc. Unde, etsi com- » paratio falsa sit, tantùm est mendacium, cùm nullus in

» testem invocetur. Item est, si dicas, *quod dico, est Evan-*
» *gelium, est instar fidei, est de fide* etc. » (*Dicere*, est verum hoc, sicut Evangelium, *non regulariter est juramentum, ut Salm. ib. n. 27. cum Sanch. et Pal. Et idem tenet auctor libelli cit.*) *Instruz. etc.* (*quia hæc verba denotant potius assimilationem, quàm invocationem, ut mox infrà subdit Bus.*)

» 10. Quamvis hæ, et similes comparationes: *tam verum*
» *est, quàm Deus est, quàm Christus est in venerabili sa-*
» *cramento, quàm verum est Evangelium:* item, *tam sum*
» *innocens, quàm B. Virgo*, vel *S. Franciscus*, etc. com-
» muniter videantur continêre juramentum cum blasphemia;
» id tamen non satis apparet, quia nullus in testem invo-
» catur. Neque videtur esse blasphemia, si sit verum, et
» animus proferentis sit significare tantùm similitudinem,
» ut sensus sit: hoc verum esse suo modo sicut alterum est
» verum suo modo. Tunc verò esset blasphemia, si usurpans
» intenderet significare, tantam esse (secundùm æqualitatem)
» in suo dicto certitudinem, quanta est in ea veritate fidei.
» *Sanch. 2. mor. c. 31.*

138.— « 11. Non est juramentum, cùm quis jurat per crea-
» turas, in quibus nihil divinæ bonitatis specialiter elucet:
» quia tunc non censentur adduci cum relatione ad Deum:
» ut si dicas: *Juro per hanc barbam, vestem, etc.* Censetur
» autem juramentum, cùm fit per creaturas nobiliores; cùm
» per eas tunc accipiatur earum Creator, ut qui in iis sin-
» gulariter residet, ac relucet: sic v. gr. dum juratur *per*
» *cœlum*, intelligitur istius habitator: dum *per terram*, is
» cujus hæc est scabellum, dum *per templum*, is qui ibi co-
» litur: dum *per aliquod sacramentum*, is qui illud insti-
» tuit; dum *per crucem*, is qui in eâ fixus est: dum *per Evan-*
» *gelia* ea tangendo, aut nominando, is cujus ea verba sunt,
» *Bon. q. 1. p. 1. n. 4. Suar. Sanch. ll. cc.* »

DUBIUM II.

Quotuplex sit juramentum?

139. — « Resp. Divisiones aliquot communiter afferuntur, sed tantùm accidentales : quæ speciem non mutant, » ut in confessione distinguere non sit opus. *Suar. Less.* » *Bon. p.* 2. Itaque dividitur:

« Primò in *verbale, reale, et mixtum*, cùm videlicet vel » verbis fit, vel actione aliquâ : ut erectione digitorum, » contactu crucis, sceptri, evangeliorum : vel et verbis si» mul, et actione corporali, unde et vocatur juramentum » corporale. *Vide Bon. p.* 2.

140. — « Secundò in *invocatorium*, seu contestatorium, » et in *execratorium*, seu imprecatorium. Illud est, quo » Deus simpliciter, ut testis, invocatur : hoc autem, quo » non solùm vocatur ut testis, sed etiam ut vindex, cùm » jurans se, vel alium dilectum, vel aliquid suî, aut suorum » subjicit Deo puniendum, si falsum dicat : ut, *ita me Deus* » *amet, adjuvet : puniat me Deus, faciat Deus ut hinc* » *numquam sanus surgam : nec conjugem, nec liberos vivos* » *hodie intuear : tollat me Deus subitaneâ morte : in æternum* » *damnet : super animam meam, etc.* in quibus, quando » falsò juratur, an sit conjuncta altera species malitiæ contra » charitatem suî, aut proximi, scholastici controvertunt. Ne» gant *Suar. Val. etc.* quia non solet quis etiam amico suo tale » malum ex animo imprecari : sed potius cogitat Deum non » facturum esse. *Vide Bon. d. 4. q. 1. p.* 2.

141. — « Tertiò in *assertorium, et promissorium*. Illud » est, quo præterita, vel præsentia affirmantur, aut negan» tur : hoc autem est, quo aliquid futurum promittitur. » Addunt aliqui *comminatorium*, ut v. gr. *per Deum ego te* » *cædam*. Sed hoc referri potest ad promissorium. In con» fessione non opus est explicare, utrùm per Deum an San-

» ctos juraveris : quia est ejusdem speciei malitia, cùm jurans » semper intendat Deum adducere in testem. *Suar. Less.* » *c. 42. Lugo dist. 16. num. 286.*

142. — Quæritur, an omnia ista juramenta sint ejusdem speciei? Negat *Pal.* Sed melius affirmat sententia communis cum *Salm. tract. 17. c. 2. punct. 2. n. 18. et 19. cum Sot. Less. Sanch. etc.*

143. — Notandum autem, quòd prædicta verba : *Occidar, si hoc non est*, et similia, quamvis sint vera juramenta, si per modum execrationis dicantur, quia significant : *Deus, quem in testem invoco, me occidat si hoc non est verum;* cæterùm communiter non continent, nisi quamdam sponsionem, seu pœnæ obligationem, et significant : *Si non est ita, spondeo meam vitam, vel pœnæ mortis me submitto.* Ita *Salm. ibid. punct. 3. n. 26. cum Pal. Fag. Trull. Villal. Bus. d. 1. n. 6. Sanch. Dec. l. 3. c. 2. n. 256. Elbel n.* 52. Secùs verò, si Deus ibi expressè nominetur, dicendo : *Deus me perdat, si mentior :* quia tunc jam invocatur Deus ut vindex mendacii, si fortè profertur. *Sanch. Salm. Elbel ll. cc. cum Busemb.* mox suprà *n.* 140. Dicere autem : *Habear ut hæreticus, si hoc est falsum*, non est verum juramentum : sicut neque etiam, regulariter loquendo, dicere : *Tot Angeli tollant animam meam, quot vicibus hoc feci.* Vel : *Ita faveat mihi Deus, sicut etc.* Ita *Salm. ibid. n. 27. cum Pal. et Sanch.* Neque est juramentum dicere : *Juro per istam crucem*, cruce tamen non demonstratâ vel signatâ. *Salm. ibid. n. 24. cum Sanch. Fag. et Vill.*

DUBIUM III.

An, et quando sit licitum jurare?

144 *An liceat? et quæ requirantur ad licitè jurandum?*
145 *Quid de* judicio *requisito?*
146 *Quid de* justitia? *An sit mortale defectus justitiæ in juramento assertorio? Quid de dicentibus*, per Deum te occidam
147 *Quid de* veritate *requisita?*
148 *Quæ certitudo requiratur ad jurandum?*

144. — « Resp. Juramentum, si debito modo fiat, licitum esse, est de fide. Et quidem est actus religionis, ut omnes docent. Tunc autem debito modo fit, cùm in eo observantur hæc tria: 1. Est *judicium*, quod exigit, ut cum discretione, prudentia, consideratione, ac reverentià non sine necessitate, aut gravi causa fiat. 2. Est *justitia*, quæ exigit, ut, quod juratur, sit res justa, licita, et honesta. 3. Est *veritas*, ut nimirùm sit res vera, aut saltem ex gravi ratione putetur esse vera: ita ut, prout ex defectu alicujus horum minor, aut major in Deum injuria, aut irreverentia redundare censeatur, ita quoque majus aut minus committatur peccatum.

Unde resolves:

145. — « 1. Quoad *judicium*, si hoc solum desit, ut plurimùm est veniale tantùm: ut si quis absque necessitate juret, sive ex levitate quadam animi, sive ex consuetudine. *Vide Sanch. l. 3. c. 6. n. 22. Less.*

» 2. Mortaliter tamen etiam hìc, aut venialiter *peccari potest*, juxta quantitatem negligentiæ, quam jurans admittit in investigatione veritatis, vel tollendâ consuetudine, *Sanch. n.* 10.

» 3. Et sic mortalis est status illorum, qui non tollunt consuetudinem jurandi sine attentione, sitne verum hoc an falsum quod jurare solent.

146. — « 4. Quod ad *justitiam* spectat, peccat mortaliter, qui jurat se facturum rem mortaliter malam, ut, se aliquem interfecturum; quia est gravis irreverentia, divinâ auctoritate se ad peccatum mortale quasi obligare, ita ut hìc duæ malitiæ concurrant: una, quòd velit malum, altera, quòd ad hoc abutatur auctoritate Dei, odio habentis omne malum. *Bon. loc. cit. p. 3. Less. l. 2. c. 42. d. 3.* »
Hoc certum est in juramento promissorio; sed quæstio est an sit peccatum grave defectus justitiæ in juramento assertorio, si quis cum juramento se jactet de aliquo peccato?

Prima sententia affirmat *cum Tolet. l. 4. c. 21. n. 10. et 11. ac Sot. Less. etc. ap Salm. tr. 17. c. 2. punct. 5. §. 1. n. 46.* Sed probabiliùs dicendum, non esse nisi veniale contra religionem, ut *Suar. de relig. l. 1. c. 3. n. 6. Sanch. dec. l. 3. c. 4. n. 33. et Salm. ibid. n. 47. cum Pal. Tamb. et Leand.* Ratio, quia ideò in juramento promissorio id est mortale, quia juramentum tum assumitur ad firmandam voluntatem exequendi malum; in tali verò assertorio non assumitur ad confirmandam complacentiam, sed tantùm pronuntiatur ad alios certiores reddendos de suo peccato, quod non est nisi quædam animi levitas venialis. Secùs tamen dicendum, ut benè advertunt *Salm. ib. cum AA. cit.* si quis juramentum assumeret ad firmandam detractionem, quia juramentum tunc sumitur ut medium ad infamiam alterius certiorem reddendam.

Notandum autem hìc, quòd ex ira proferentes verba, videlicet: *Per Deum, per Christum te occidam*, communiter non peccent graviter, quia ex ignorantia, aut indeliberatione ut plurimùm excusantur. Ita mecum sentit auctor cit. lib. (*Instruz.* etc.)

« 5. Venialiter autem peccat, qui jurat facere rem venia-
» liter malam, aut vanam, aut inutilem, aut frivolam: cùm ibi
» levis tantùm irreverentia censeatur. *Bon. ibid. Less. l. c.*»
(*Ita etiam tenent Tann. Spor. Sanch. etc. Sed magis mihi arridet sententia opposita, quam tenet Elbel n. 97. cum March. Turr. etc., quia non levis, sed gravis irreverentia videtur, invocare Deum in testem ac fidejussorem peccati, quamvis levis.*)

« 6. Item peccat venialiter, qui jurat aliquid contra con-
» silia evangelica: ut, se non ingressurum religionem, non da-
» turum eleëmosynam, aut mutuum. *Suar. Less. Sanch.*
» *Bon. loc. cit.*

147. — « 7. Quod ad *veritatem* spectat: cùm hæc deest,
» peccatur mortaliter, quia committitur gravis in Deum irre-
» verentia; quippe cùm adducatur in testem falsitatis, quasi
» vel ipse veritatem nesciat, vel velit, aut possit decipere
» testando falsum. Nec hìc excusat levitas materiæ: quia,
» sive hæc sit gravis, sive levis, seria, sive jocosa, æqua-
» liter tamen repugnat Deo testificari falsum: et tale jura-
» mentum dicitur perjurium. *S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7.*
» *Less. Sanch. Bon. loc. cit.*» (Hac de re lege propos. 24. in-

ter damnatas ab *Innoc.* XI.) « An autem, et quando perju-
» rium possit esse veniale per accidens, » (*Scilicet ob defectum deliberationis, vel advertentiæ. Salm. tract. 17. c. 2. punct. 5. §. 1. n. 38. et 39.*) « *vide Escob. tom. 1. cap. 3. n. 6.*

« 8. Nec excusatur, vel qui jurat verum, si is putabat esse
» falsum, vel qui jurat pro certo, de quo ipse dubitet,
» etsi à parte rei verum sit. *Sot. Nav. Bon. l. c.*

148. — Ad rectè tamen jurandum non requiritur certitudo absoluta, et omninò infallibilis, sed sufficit aliqua certitudo moralis, sive quædam probabilitas, quæ ad quamdam certitudinem moralem pertingat. Ita *Tamb. l. 3. c. 2. §. 1. n. 6.* Imò *Sanch. lib. 3. cap. 4. n. 10. cum Val et Suar. ac Salm. ibid. n. 42. cum Pal. Less. Bon Azor. etc. cum communi, et ibid. §. 2. n. 49.* expressiùs ajunt, sufficere in juramento sive assertorio, sive promissorio probabilitatem veritatis assertæ, vel impletionis exequendæ rei promissæ, modò, intelligendum, non habeatur ratio probabilis in oppositum. Hinc dicunt, posse quidem affirmari cum juramento, quod auditum est à persona ita fide digna, ut moraliter certos nos faciat. Hoc tamen non currit in judicio. *Salm. ibid. §. 1. n. 44. cum Sanch. Pal. Bon. etc Vide Bus. num. 144.*

149. — « 9. Peccat æquè graviter, qui ab altero exigit ju-
» ramentum, sciens eum esse pejeraturum. Excipe, *nisi justa*
» causa, et necessitas exigat : » (*Dicunt verò Pal. tr. 14. d. 1. p. 10. n. 9. et Elbel de jur. n. 110. sufficere causam utilem honestam. Vide dicta lib. 3. n. 77.*) « quia tunc perju-
» rium ex sola pejerantis malitia sequitur, nec alter mora-
» liter censetur illius causa, cùm utatur suo jure. Quod tamen
» extra judicium rarò habet locum in privatis personis.
» *S. Thom. q. 29. Suar. l. 3. c. 13. et 14. Sanch. lib. 3.*
» *c. 8.*

« 10. Non pejeravit, qui juravit aliquid reipsà fal-
» sum, quod ipse bonâ fide, et cum ratione putavit esse
» verum.

150. — « 11. Excusari subinde quidam simplices à mortali
» perjurio videntur posse, ratione inconsiderationis, cùm
» usurpant quasdam formulas juratorias, ut : *Per animam*
» *meam, puniat me Deus.* Etsi enim sciant, id vocari jura-
» mentum, non tamen apprehendunt, quòd jurare sit ali-
» quid grave et invocare Deum in testem, sed tantùm appre-

» hendunt confusam aliquam rationem mali, non tanti mo» menti. *Vide Bon. loc. cit. Laym. c. 14.*»

Imò notandum, quòd communiter rustici non apprehendant gravitatem perjurii, dum se confitentes de juramentis, parum, vel minimè distinguunt juramenta vera à falsis; et hoc ex praxi in missionibus jam dudùm intellexi. Quare pro iis, qui consuetudinem taliter pejerandi habent, confessariis potiùs censeo abstinendum esse ab instruendis talibus de peccato gravi, quod reverà est in perjurio, ne peccata materialia in iis ob malum habitum, quem habent, formalia evadant; ex regula generali, ut docet *Bus. de sacr. pœn. cum. Lug. Sanch. et Laym. etc. Vide lib. 6. n.* 610. Benè tamen tales consuetudinarii sunt fortiter monendi, ut deinceps desinant falsum jurare. Cæterùm non semper expedit monère hujusmodi rudem pœnitentem de gravitate perjurii, si monitio prævideatur non de facili profutura.

DUBIUM IV.

An in juramento liceat uti æquivocatione?

151 *An liceat jurare cum amphibologia?*
152 *An verò cum restrictione mentali?*
153 *Resolvuntur casus, de confessario affirmante, se nescire peccatum confessum.*
154 *De reo, vel teste non legitimè interrogato.*
155 *Quid si legitimè rogetur, et æquivocè juret?*
156 *Et an reus capitalis teneatur crimen confiteri?*
157 *De pœnitente interrogato de peccato confesso.*
158 *De paupere indigente re alienâ.*
159 *De debitore qui aliàs non tenetur.*
160 *De rogato à judice, an sit locutus cum reo, et similibus?*
161 *De creditore asserente nihil sibi solutum.*
162 *De adultera negante crimen.*
163 *De requisito ad mutuandum.*
164 *De mercatore, etc.*
165 *De famulo asserente dominum non esse domi.*
166 *De assumendis ad doctoratum.*
167 *De asserente acceptionem pecuniæ, quam non recepit.*
168 *De asserente falsum, addendo submissè aliquid verum.*
169 *An liceat alicui non rogato æquivocè jurare?*
170 *Vide alios casus apud* Busemb.

171 ***An liceat jurare sine animo jurandi?*** (Sed de hoc vide **fusiùs** n. 172. Dub 3.). ***Quær. an simulatio sit aliquando licita?***

151. — « **Resp.** Jurare cum æquivocatione, quando justa » causa est, et ipsa æquivocatio licet, non est malum: quia » ubi est jus occultandi veritatem, et occultatur sine men- » dacio, nulla irreverentia fit juramento. Quod si sine justa » causa fiat, non erit quidem perjurium, cùm saltem secun- » dùm aliquem sensum verborum, vel restrictionem men- » talem verum juret: erit tamen ex genere suo mortale » contra religionem, cùm sit gravis irreverentia, ad alte- » rum in re gravi decipiendum, usurpare juramentum. Ita » communiter DD. *Sanch. lib. 3. cap. 6. Bon. p. 12. Laym.* » *cap.* 13. »

Ad majorem claritatem pro hic dictis, et dicendis in hac materia tam difficili, plura sunt distinguenda. Primo loco distinguendum, aliam esse *amphibologiam*, sive æquivocationem; aliam *restrictionem mentalem.*

Amphibologia triplici modo esse potest: I. quando verbum habet duplicem sensum, prout *volo* significat velle, et volare. II. Quando sermo duplicem sensum principalem habet, v. gr. *Hic liber est Petri*, significare potest, quòd Petrus *sit libri* dominus, aut sit libri auctor. III. Quando verba habent duplicem sensum, unum magis communem, alium minùs, vel unum litteralem, alium spiritualem, ut verba illa quæ dixit Christus de Baptista: *Ipse est Elias.* Et Baptista dixit: *Ego non sum Elias.* Quo sensu viri spirituales cibos delicatos, dicunt, eis nocère, id est mortificationi; doloribus afflicti dicunt benè valère, id est quoad robur spiritûs. *Cardenas diss.* 19. *n.* 47. Sic etiam quis interrogatus de aliquo, quod expedit celare, potest respondère, *dico non*, id est dico verbum *non; Card. n.* 52. de hoc dubitat, sed, salvo meliori consilio, videtur immeritò, cùm verbum *dico* verè duplicem sensum habeat; significat enim proferre, et asserere, in nostro autem sensu *dico* idem est ac *profero.*

His positis, certum est et commune apud omnes, quòd ex justa causa licitum sit uti æquivocatione modis expositis, et cum juramento firmare. Ita *Less. l.* 2. *cap.* 42. *n.* 47. *Card. diss.* 19. *n.* 35. *Salm. tr.* 17. *de juram. cap.* 2. *punct.* 8. §. 3. *n.* 115. *ex S. Hieronym. c.* 22. *q.* 2. qui dicit: *Uti-*

lem simulationem, et in tempore assumendam; quod explicans *S. Th.* 2. 2. *q,* 111. *art.* 1. *ad* 2. *ait : S. Hieronymus utitur largè nomine simulationis pro quacumque fictione.* Ratio, quia tunc non decipimus proximum, sed ex justa causa permittimus, ut ipse decipiatur, et ex alia parte non tenemur ad mentem aliorum loqui, si justa causa subsit. Justa autem causa esse potest quicumque finis honestus ad servanda bona spiritui, vel corpori utilia. *Salm. ibid.* §. 1. *n.* 109. *cum Val. Sanch. Pont. et Leand.*

Utrùm autem jurare cum amphibologia, sive restrictione non pùre mentali, ut infrà, sine justa causa, sit peccatum mortale? Affirmat *Viva in prop.* 27. *damn. ab Innoc. XI.* item *Tol. Ang. Arm. Nav. etc. ap. Sanch. Dec. lib.* 3. *c.* 6. *n.* 22. Idemque tenet *Bus. cum Laym. Sanch. et communi,* ut asserit. Sed immeritò citat *Sanch.* et vocat suam sententiam communem : dum oppositam sequitur *Sanch. loc. cit.* Et eamdem tenent *Lugo de Fide d.* 4. *sect.* 5. *n.* 64. *Caj.* 2. 2. *qu.* 89. *a.* 6. *ad* 4. *dub.* 2. *Salm. loc. cit. n.* 108. *cum Sot. Val. Prado, Hurt. Candido, Leand. etc.* item *Less. lib.* 2. *cap.* 42. *dub.* 9. *n.* 48. *Pal. tr.* 14. *d.* 1. *p.* 7. *n.* 3. et probabilem putat *Bus. n.* 170. 3. Ratio hujus probabilioris sententiæ est, quia in hujusmodi juramento jam adsunt veritas et justitia : deficit tantùm judicium sive discretio, cujus deficientia non est nisi venialis. Nec obstat, quod ait *Viva*, scilicet, quòd taliter jurans exercitè invocet Deum ad testificandum falsum, nam reipsà invocat ad testificandum verum juxta suum sensum, quamvis permittat ex justa causa, ut alter ex sua incuria, vel inadvertentia decipiatur. Excipiendum tamen *cum Salm. loc. cit. et aliis communiter,* nisi hoc fiat in judicio, vel in contractibus. Ex præfata autem sententia infertur, quòd ad sic jurandum (præterquam in judiciis, et contractibus) non requiratur causa absolutè gravis, sed sufficiat quævis rationabilis causa, putà ad se liberandum ab importuna, et injusta interrogatione alterius, ut dicunt *Salm. ibid. n.* 109. *cum Val. Sanch. Bon. Pal. etc. Roncag. de jur. c.* 4. *q.* 2. *r.* 3. *Elbel n.* 129. Hic tamen notandum 1. cum *Ronc. loc. cit.*, majorem causam requiri ad æquivocandum cum juramento, quàm sine illo. Notandum 2. cum *Salm. dict. n.* 109., quòd, quo verba majorem occasionem præbent errandi, eò major causa exi-

gatur : unde dicunt, quòd, quando verba ferè nullam causam præbent errandi, ut sunt verba per se æquivoca, duplicem sensum æquè habentia, tunc levissima causa excuset.

152. — *Restrictio* autem *mentalis* alia est *purè mentalis*, quæ nullo modo ab aliis percipi potest : alia *non* est *purè mentalis*, quæ ex adjunctis circumstantiis innotescere potest.

Restrictio *purè mentalis* numquam est licita, nec juramentum super eadem, ut patet tribus propositionibus damnatis ab *Innoc. XI.* in quibus prima *n.* 26. dicebat : *Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causâ, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod reverà fecit; intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit; vel aliam viam ab ea, in qua fuit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur nec est perjurus.*

Secunda *n.* 27. dicebat : *Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas; vel ad quemlibet virtutis actum; ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens et studiosa.*

Tertia *n.* 28. *Qui, mediante commendatione vel munere, ad magistratum vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato regis exigi solet, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.*

E contrariò licitum est, justâ causâ uti restrictione *non purè mentali*, etiam cum juramento, si illa ex circumstantiis percipi potest. Id probatur ex *Joan.* 7. ℣. 8. Ubi Christus dixit : *Non ascendo ad diem festum hunc.* Et tamen narrat Scriptura, quòd posteà ascenderit : *Non ascendo*, subintellexit, *manifestè*, ut rogabant discipuli, sed *ascendo occultè.* Pariter ex *Matth. c.* 24. ℣. 36. ubi Dominus dixit : *De die illa nemo scit.... neque Filius*, subintelligendo, *ad manifestandum*, ut discipuli petebant, prout explicat *D. Aug. p.* 6. *in Prol.* Sic etiam sentit *S. Th.* 3. *p. q.* 10. *art.* 2. *ad* 2. inquiens : *Dicitur nescire diem, quia non facit scire.* Id est, acsi dixisset, nescio ad manifestandum aliis. Et idem sentiunt *S. Jo. Chrysost. S. Hieron. S. Ambrosius, S. Athanasius, S. Basilius, S. Hilarius etc.* ut testatur *Suarez in* 3. *p. q.* 10. *a.* 2. Hanc sententiam communiter tenent *Gonet. Man.*

t. 5. tr. 8. c. 2. §. 3. *Laym. tr. 3. l. 4. c. 13. n. 7. v. Interim, Palud. in 4. d. 9. q. 3. a. 3. Concl. 1. Adrian. in 4. de sacr. confess. d. 6.* §. *Ad Argum. Major. in 4. d. 15. q. 18. q. 1. Soto de secreto, membr. 3. Wigandt. tr. 10. exam. 4. n. 61. resp. 3. Cardenas in 2. crisi, diss. 19. n. 81.* (qui in prop. *Innoc. XI. diss. 19. n. 48. cum Suar. et Lugo* ait, idem dicendum, si respondeatur ad mentem interrogantis) *La Croix l. 3. p. 1. n. 287. Holz. t. 1. de juram. p. 273. n. 490. Elbel. eod. tit. t. 2. p. 52. n. 144. Sporer tr. 3. c. 1. n. 115. Viva in prop. 27. Innoc XI. n. 4. et Salm. tr. 17. c. 2. punct. 8.* §. *3. n. 117.* ubi dicunt, hanc sententiam esse communem ferè omnium DD. Idem sentit *Cont. Tourn. de relig. part. 2. c. 3. art. 5. in fine. cum Vanroy et Boudart*, dicens, etiam strictiores theologos has restrictiones latè mentales (quod idem est ac non purè mentales) negare, esse illicitas, ex *D. August.* qui *in lib. contra mendac. c. 10.* ait : *Quamvis omnis qui mentitur, velit celare quod verum est, non tamen omnis, qui vult, quod verum est, celare, mentitur.* Consentit etiam rigidissimus *Contensonius t. 4. diss. 2. c. 1. in resp. ad Instabis;* nam explicando illud *Joannis* 7. de ascensu Christi ad diem festum, dicit, Christum verba subobscura adhibuisse, in quibus poterat vir prudens verborum sensum facilè interpretamento aperire. Favet *D. Thomas* (ut rectè ait *Wigandt*) *2. 2. q. 69. art. 2.* ubi : *Aliud est veritatem tacère, aliud falsitatem proponere.* Item *q. 110. art. 5. ad 4.* dicit : *Non est licitum mendacium dicere ad hoc, quòd aliquis alium à quocumque periculo liberet; licet tamen veritatem occultare prudenter sub aliqua dissimulatione, ut Augustinus dicit in lib. contra mendac.* Ratio autem hujus sententiæ est, quia, si non liceret uti restrictione non purè mentali, non existeret modus secretum licitè celandi, si quis nequiret aperire sine damno, vel incommodo ; quod utique esset æquè perniciosum commercio humano, quàm mendacium. Damnatio autem peracta à Pontifice restrictionis mentalis, rectè intelligenda est de restrictione purè, et strictè sumpta; illa enim tantùm vera mentalis restrictio dici debet, quæ tantùm in mente fit, et ita occulta remanet, et nullo modo ex circumstantiis externis agnosci valet.

153. — Hinc infertur I. Confessarius affirmare potest etiam juramento, se nescire peccatum auditum in confessione,

subintelligendo, *ut hominem*, non autem *ut ministrum Christi*, ut docent *S. Th. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 1. Lug. disp. 22.* (qui tamen *n.* 75. explicat alio modo illud verbum *nescire per scientiam, quæ utilis sit ad respondendum*) item *Sporer de præc. n. 119. et Elbel de jur. n. 149. cum aliis communissimè.* Ratio, quia interrogans non habet jus, nisi ad sciendam notitiam communicabilem, qualis non est illa confessarii. Et hoc etiam si aliter interroget, an audierit ut minister Christi. *Lug. n. 66. Viva in prop. 27. Innoc. n. 3. et 13. Ronc. d. 2. præc. c. 4. Reg. prax. n. 2. et Elbel de jur. n. 130. cum aliis*, quia confessarius semper censendus est respondêre ut homo, ut minister Christi non potest loqui. Hinc dicunt *Card. diss. 19. n. 39. in fine, et 67. ac Fel. Pot. de jur. n. 1734.* quòd, quoties tenetur quis occultare infamiam alterius, licitè dicat, *nescio*, scilicet, *non habeo scientiam utilem ad respondendum:* sive *non scio tamquam manifestabile*, ut *Card. cum Lugo d. loc. n. 43. et 44.* Et si quis temerè petat à confessario, an audierit tale peccatum in confessione, benè potest respondêre: *Non audivi*, scilicet, *ut homo, vel ad manifestandum, Card. cum Lug. n. 66.*

154. — II. Reus aut testis, à judice non legitimè interrogatus, potest jurare, se nescire crimen, quod reverà scit; subintelligendo, nescire crimen, *de quo legitimè possit inquiri*, vel nescire *ad deponendum*. Ita *Caj. opusc. tom. 1. tr. 31. r. 5. Sporer de 2. præc c. 1. n. 120. et 121. Azor. to. 1. l. 11. c. 4. Ronc. de 2. præc. c. 4. q. 2. r. 3. Sanch. Dec. l. 3. c. 6. n. 23. et 26. cum Nav. Tolet. Val. etc.* ex eodem *D. Thom. 2. 2. q. 69. a. 1.* Idem, si testis ex alio capite non teneatur deponere, nempe si ipsi constet crimen caruisse culpâ, ut *Salm. tr. 17. c. 2. punct. 8. §. 6. n. 139. et Elbel n. 145.* vel si sciat crimen, sed sub secreto, cùm nulla præcesserit infamia, ut *Card. ibid. n. 51.* Reus tamen vel testis qui legitimè à judice interrogatur, nequit ullâ æquivocatione uti, quia tenetur justo præcepto superioris parêre. Est communis, *Salm. ibid. n. 146. cum Sot. Less. Sanch. etc. cum Bus.* Et idem dicendum de juramento in contractibus onerosis, quia aliàs injuria alteri irrogaretur. *Salm. ibid.* Excipe in judicio, si crimen fuerit omninò occultum: tunc enim potest, imò tenetur testis dicere, reum non commisisse. *Tamb. c. 4. §. 2 n. 4. cum Card. et Pot. ut sup.* Et idem potest reus, si

non adest semiplena probatio, etc. *Tamb.* §. 3. *n.* 2. cum communi, quia tunc judex non legitimè interrogat.

155. — Sed quæritur hic 1. an, si talis reus, vel contrahens æquivocè jurando decepit, possit absolvi, nisi veritatem manifestet? Negant aliqui non improbabiliter, sed probabiliùs affirmant *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 7. *n.* 8. *et Salm. ibid. n.* 147. *cum Philiarch.* quia tali juramento (quod perjurium nequit dici) non peccavit contra justitiam commutativam, sed contra legalem, et obedientiam judici debitam, cujus præceptum detegendæ veritatis transiens est, duratque solùm, dum judex interrogat. Idemque dicit *Sanch. ibid.* de teste mentiente. Et ideò uterque absolvi potest, quin veritatem revelet. Tenentur verò ambo alteri satisfacere, si possunt aliâ viâ. At si non possint, dicunt *Salm. ibid.* tenêri eos denuò in judicio detegere veritatem. Sed etiam excusarem, si omninò essent impotentes ad satisfaciendum in præsenti, et in futuro.

156. — Quæritur 2. an reus legitimè interrogatus possit negare crimen, etiam cum juramento, si grave damnum ex confessione ipsi immineat? Negat *Elbel n.* 44. *cum D. Th. d. art.* 1. *ad* 2. et quidem probabiliùs, quia reus tenetur tunc pro communi bono damnum illud subire. Sed satis probabiliter *Lugo de just. d.* 40. *n.* 15. *Tamb. lib.* 3. *c.* 4. §. 3. *n.* 5. *cum Sanch. Viva q.* 7. *art.* 4. *n.* 2. *Sporer de* 2. *præc. c.* 1. *n.* 115. item *Elbel dict. n.* 144. *Card. in prop. Innoc. XI. diss.* 19. *num.* 78. *cum Nav. Less. Sa et Fill. et aliis plurib.* dicunt, posse reum, si sibi immineat pœna mortis, vel carceris, aut exilii perpetui, amissionis omnium bonorum, triremium, et similis, negare crimen, etiam cum juramento (saltem sine peccato gravi) subintelligendo, *se non commisisse, quatenùs teneatur illud fateri,* modò sit spes vitandi pœnam. Ratio, quia lex humana non potest sub gravi obligare homines cum tanto onere. Additque *Elbel*, hanc sententiam, licèt minùs probabilem, insinuandam tamen esse reis, et confessariis, ut liberentur illi à culpa gravi, in quam facillimè incident, si ad confessionem criminis obstringantur. *Vide dicenda lib.* 5. *n.* 274.

157. — III. Pœnitens, interrogatus à confessario de peccato confesso, potest jurare, se non commisisse, subintelligens *illud, quod confessus non sit.* Ita *Carden. diss.* 19. *n.* 48.

Salm. tr. 17. c. 2. punct. 8. §. 3. n. 118. Sanch. lib. 3. cap. 6. n. 14. Sporer de 2. præc. cap. 1. n. 105. Hoc tamen intelligendum, nisi confessarius justè interroget ad noscendum statum pœnitentis, *ex prop. 58. damn. ab Inn. XI.*

158. — IV. Indigens bonis absconditis ad sustentationem, potest judici respondere, se nihil habere, *Salm. ibid. §. 6. n. 140.* Pariter hæres, qui sine inventario occultavit bona, si non teneatur ex illis satisfacere creditoribus, potest judici respondere, se nihil occultâsse, subintelligens *de bonis, quibus satisfacere teneatur. Salm. loc. cit. et Ronc. c. 4. reg. 2. in praxi.*

159. — V. Qui mutuum accepit, sed postea satisfecit, potest negare, se accepisse mutuum, subintelligens, *ita, ut debeat solvere, Salm. cit. n. 140. et Spor. de 2. præc. c. 1. n. 122. cum Suar. Nav. Az. Laym. Sanch. Cov. et aliis.* Sic pariter, si quis fuerit coactus ad matrimonium, potest judici asserere etiam cum juramento, *se non contraxisse*, scil. *liberè*, ut par erat, *Tol. lib. 4. c. 21. Laym. c. 14. n. 8. Nav. in c. Humanæ aures, caus. 22. q. 5. et Spor. loc. cit.* qui idem ait de eo, qui irrita sponsalia inivit. Pariter qui matrimonium promisit, sed inde non teneatur ad illud, potest negare promissionem, scilicet, *ut ex illa teneatur, Salm. ibid.* Qui non tenetur ad gabellam, potest respondere, se nihil ferre, scilicet, *ex quo gabellam debeat, Card. n. 77. Salm. ibid. Spor. loc. cit. n. 121. cum Led.* Qui venit de loco falsò putato infecto, potest negare, se venire ex illo, scilicet *ut pestilenti*, quia hæc est mens custodum. *Salm. ibid. n. 141. Less. c. 42. n. 47. Sanch. Dec. lib. 3. cap. 6. n. 35. et Sporer loc. cit. n. 140. cum Tol Nav. Suar. Henr. Rod. etc.* Imò hoc admittunt *Tol. Less. et alii plures ap. Spor.* etiamsi ille celeriter transisset per locum infectum, modò sit certus nil se luis contraxisse, quia possit intelligi, non venisse eum, ut ab ipso periculum sit timendum: sed huic ego non omninò acquiesco. Admittunt etiam *Salm. dict. n. 141. cum Bus.* quòd, si quis à fure vi obligetur ad promittendam pecuniam cum juramento, possit subintelligere: *Dabo, si tibi debuero, secluso juramento;* quia dicunt, promissionem illam ex circumstantiis posse admittere talem amphibologiam. Pariter uxor, cui constet matrimonium esse nullum, potest judici, vel confessario, qui aliàs non vellet eam absolvere, promit-

tere cum juramento, se cohabitaturam cum viro, etsi non intendat, intelligens de cohabitatione licita. *Salm. loc. cit.*

160. — VI. Rogatus à judice, an sit locutus cum reo, potest negare, intelligens, se non locutum fuisse, ad coöperandum crimini. Canonicus, obligatus ad secretum, potest jurare, se nihil manifestàsse, si verè nihil eorum, quæ sub gravi tenebatur celare, manifestavit. Ita *Salm. ibid. n.* 142. qui asserunt, hæc omnia passim obvia esse apud omnes auctores. Pariter *Less. c.* 52. *n.* 48. *cum Alex. Bart. etc.* Qui eligendus est in officium, interrogatus an habeat aliquod impedimentum, potest negare, si reverà illud non sit tale, quod impediat.

Pariter, si quis invitatus interrogetur, an sit bonus cibus, qui reverà sit insipidus, potest respondere, esse bonum, scilicet *ad mortificationem. Cardenas diss.* 19. *n.* 74. Sic etiam dicunt *Card. n.* 76. *et Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 302. licitè proferri cæremonias : *Osculor manus, etc. Offero me famulum, etc.* quia ex communi usu accipiuntur, ut verba materialia, prolata tantùm ad honorem. Licitum est etiam celare veritatem cum causa; v..gr. si quis petat à te pecuniam, potes respondere : *Utinam haberem!* Vel, *gauderem habere, etc. Card. diss.* 19. *n.* 53.

161. — Sed quæritur 1. an creditor ex instrumento possit asserere cum juramento, nihil sibi solutum, si reverà sit pars soluta, sed ipse ex alio capite habeat creditum, quod probare non possit? Respondetur posse, dummodò non juret eam quantitatem sibi deberi ex illo instrumento, ne aliis creditoribus anterioribus damnum inferatur. Ita *Salm. tr.* 17. *cap.* 2. *punct.* 8. §. 6. *n.* 143. *cum Sanch. Pal. Leand. etc.*

162. — Quær. 2. an adultera possit negare adulterium viro, intelligens, ut illi revelet? Potest æquivocè asserere, se non fregisse matrimonium, quod verè persistit. Et si adulterium sacramentaliter confessa sit, potest respondere : *Innocens sum ab hoc crimine*, quia per confessionem est jam ablatum. Ita *Card. diss.* 19. *n.* 54. qui tamen hic advertit, quòd nequeat id affirmare cum juramento, quia ad asserendum aliquid sufficit probabilitas facti; sed ad jurandum requiritur certitudo. Sed respondetur, quòd ad jurandum sufficiat certitudo moralis, ut diximus *suprà dub.* 3. *n.* 148 *cum Salm. tr.* 17. *c.* 2. *punct.* 5. §. 1. *n.* 42. *Less. Sanch. Suar.*

Pal. et communi. Quæ certitudo moralis remissionis peccati potest quidem haberi, quando quis benè moraliter dispositus recepit pœnitentiæ sacramentum.

Ad quæsitum verò dicunt *Salm. ibid. punct.* 8. §. 6. *n.* 144. *cum Soto*, non posse fœminam adulterium negare; quia esset pura restrictio mentalis. *Card.* tamen *n.* 60. admittit, in periculo mortis licere uti metaphorâ, quæ communis est in Scriptura, ubi adulterium sumitur pro idololatria, ut ex *Ezech.* c. 23. ℣. 37. *Quia adulteratæ sunt.... et cum idolis fornicatæ sunt.* Imò si crimen est verè occultum, probabiliter cum *Bus. infrà et Less. Trull. ibid.* ac *Sanch. lib.* 3. *Dec. c.* 2. *n.* 42. *cum Sot. Sayr. et Arag.* potest mulier negare cum juramento, et dicere: *non commisi*; eodem modo, quo reus potest dicere judici, non legitimè interroganti, *crimen non commisi*, intelligendo, se non commisisse ita, ut teneatur ei manifestare, ut *Tamb. ex comm. c.* 4. §. 3. *n.* 1. *et* 2. *Et Viva q.* 7. *art.* 4. *n.* 2.

163. — Quær. 3. an requisitus ad mutuandum, possit jurare, se non habere pecuniam, quam reverà habet, intelligendo, se non habere, *ut ad mutuum præstet?* Negant *Salm. loc. cit. n.* 145. *cum Sot. Henr.* Ratio, quia illa restrictio ex circumstantiis percipi nequit. Sed hoc intelligendum, si veritas nullo modo percipi possit; nam si posset conjici ex aliqua circumstantia, nempe paupertatis, vel indigentiæ mutuatarii, benè posset ipse intelligere, non habeo superfluum, ut possim mutuare. Ita *Ronc. de* 2. *præc. c.* 4. *reg.* 2. *in praxi, Viva q.* 7. *a.* 4. *n.* 2. *cum Sanch. Bon. Sylv. etc. Card. diss.* 19. *n.* 48. *cum Suar. et Lug. de pœnit. disp.* 23. *sess.* 4. *n.* 74. qui sic docet: *Qui habet unum panem sibi necessarium, verè respondet, se nullum habere, ei qui petit panem commodatum; quia nullum habet, quem commodare possit, de quo solo ille interrogat.* Et idem dicit *Carden. n.* 73. de pecunia petita, si domino sit necessaria.

164. — Quær. 4. an mercatores possint jurare, mercem carius ipsis constare, intelligendo *cum alia merce?* Affirmant aliqui; sed meritò negant *Salm. dict. n.* 145. Probabiliter tamen posse ait *Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 501. *cum Gob.* quando tales non intelligunt de mero pretio rei, sed computant in eo expensas pro vectura, pro apotheca, etc.

165. — Quær. 5. an famulus ex jussu domini possit negare, ipsum esse domi? *Card. diss.* 19. *n.* 75. admittit, ipsum posse figere pedem in lapidem et respondere, *non est hic*; quia non est restrictio mentalis: sed huic non assentior, si aliter nullo modo possit id advertere. Potiùs concederem, cum posse dicere, *non est hic*, scilicet non in hac janua, vel fenestra; vel (ut ait *Cont. Tourn. de relig. part.* 2. *cap.* 3. *art.* 5. *in fine.*): *non est hic*, quatenùs videri possit. Item ait *Card.* posse eum respondere, *egressus è domo est*, intelligendo *in præterito*; non enim tenemur, ait cum *Less. ùt suprà*, respondere ad mentem interrogantis, si adsit justa causa. Secùs, si ille rogetur, an hoc mane dominus egressus sit, ut *Croix lib.* 3. *p.* 1. *n.* 284. Sic etiam *Card. n.* 72. ait de viro nobili, qui est in lecto, posse respondere famulum, eum esse foris, scilicet, eum esse remotum à consortio, ut ex usu loquendi solet intelligi.

166. — Quær. 6. an assumendi ad gradum doctoratûs possint jurare cum æquivocatione conditionem requisitam non veram, scilicet, vacâsse se tot annis illi scientiæ, etc. si tales sint æquè idonei ac alii doctores? *Vide Tamb. Dec. lib.* 3. *cap.* 2. qui affirmat, et justam causam ait tunc esse sic jurandi, ne repellantur, qui jam digni sunt. Sed quidquid sit de hoc, probabile magis mihi videtur non pejerare doctorandos Neapoli, qui more solito scribunt manu propria in suscipiendo matriculas: *Dico con giuramento essere il primo anno istitutista etc.* cùm reverà id non sit. Ratio, quia verbum illud *giuro*, sive *dico con giuramento*, ùt suprà diximus *dub.* 1. *n.* 136. *cum Salm. tr.* 17. *c.* 2. *punct.* 3. *n.* 24. *Bon. Sanch. Suar.* de se non est juramentum, nisi præcedat interrogatio de juramento; sed hæc interrogatio Neapoli vel omninò non fit, vel non fit de vero juramento, sed tantùm de illa scriptione materiali, quæ ex usu communi videtur non apprehendi ut verum juramentum.

167. — Quær. 7. an possit quis licitè coram notario asserere, se accipere pecuniam, quam verè non recipit? Affirmat posse *Tamb. ibid. n.* 20. et 23. sensum impropriando, scilicet jurando, pecuniam se pro accepta habere, vel accipere, qui certus sit moraliter, alterum brevì pecuniam sibi fore soluturum. Et videtur probabile ex communi usu loquendi.

168. — Quær. 8. an liceat jurare aliquid falsum, addendo

tamen submissâ voce circumstantiam veram? Affirmant *Hurtad.* et *Prado cum aliis ap. Salm. ibid. punct.* 8. §. 3. *n.* 136. *contra Torre*, qui dicunt, quòd, ut locutio sit vera, sufficiat, ut exteriùs concordet conceptui mentis, sive nutibus, sive voce submissâ explicetur, et per accidens sit, ut alter non audiat. At meliùs *Salm. ibid. n.* 138. id admittunt, si tamen aliquo modo possit ab altero percipi illa submissa prolatio, licèt ejus sensus non percipiatur; secùs si omninò alterum lateat.

169. — « 1. Graviter peccat, qui utitur æquivocatione, » quando non rogatus, sed sponte suâ jurat: quia tunc tene» tur uti vocabulis secundùm communem significationem, » inquit *Tolet. lib.* 4. *c.* 21. eò quòd non habeat rationem » æquivocandi. »

170. — Probabiliùs tamen *Salm. ibid. n.* 142. *in fine* cum communissimâ contrarium dicunt, nempe, quòd, quando adest justa causa necessitatis, vel utilitatis, possit quis uti amphibologiis in juramento, etiamsi ad jurandum sponte se offerat.

« 2. Graviter item peccat, qui utitur æquivocatione, » quando juramentum justè exigitur, ut à judice vel supe» riore in re gravi. *Bon. p.* 12.

« 3. Si autem fiat tale juramentum in re levi, per jocum, » et citra inobedientiam, ac notabile damnum alterius, erit » tantùm veniale, ut probabiliter docet *Sanch. l.* 3. *c.* 5. *con» tra alios*: quia solâ discretione, sive judicio caret. *Vide » Bon. loc. cit.*

« 4. Licet æquivocè jurare, si juramentum exigatur in» justè, ut v. gr. si quis exigat juramentum, qui jus non » habet, v. gr. judex incompetens: vel si non servet ordinem » juris. Item, si exigatur per vim, injuriam, metum, v. g. » si vir exigat juramentum ab uxore de adulterio occulto; » si latrones exigant à te lytrum cum juramento. *Sayr. l.* 4. » *c.* 3. *et lib.* 1. *c.* 17. *Less. Trull. lib.* 2. *cap.* 1. *d.* 15.

171. — « 5. Qui exteriùs tantùm juravit sine animo ju» randi, non obligatur, nisi fortè ratione scandali; cùm non » juraverit, sed luserit. In foro tamen externo potest cogi » ut servet. *Sanch.* 7. *Mor. cap.* 10. *num.* 11. *Trull. lib.* 2. » c. 1. *d.* 10. » (*Sed de hoc vide mox dicenda dub. seq. n.* 172. *v. Quæritur.*)

Quæritur hìc ultimò, an simulatio sit aliquando licita? Respondetur: Simulatio *formalis*, nempe cùm quis intendit per factum externum aliud significare, quàm in animo habet, hæc numquam est licita, quia est verum mendacium facti, ut docet *D. Th.* 2. 2. *q.* 111. *art.* 1. Simulatio verò *materialis*, scilicet cùm quis aliquid agit, non intendens deceptionem alterius, sed aliquem suum finem: hæc est licita cum justà causà, semper ac ex circumstantiis alii possint conjicere, ad alium finem id agi, prout dictum est de restrictione non purè mentali *n.* 152. Sic *Josuë c.* 8. licitè fugit, non intendens significare metum, sed ut hostes longè abducerentur ab urbe *Haï*, et reliqui milites irruerent in urbem. Ita etiam Christus Dominus *Luc.* 24. apud Emmaus *finxit se longiùs ire*, non intendens, ut discipuli hoc crederent, sed volens significare, se reverà iturum fuisse longiùs, nisi ab eis invitaretur. Ita *Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 298.

DUBIUM V.

Quæ et quanta sit obligatio juramenti promissorii?

172 *Quotuplex veritas affirmanda sit in juramento promissorio? Quale autem peccatum sit juramentum promissorium fictum, et quomodo obliget?*
173 *An peccet graviter non implens promissum in re parva?*
174 *An obliget juramentum metu extortum?*
175 *Quid, si sit errore, vel dolo extortum?*
176 *An obliget juramentum de re mala, aut vana?*
177 *Quid de juramento in favorem tertii?*
178 *An juramentum non ludendi excludat ludum moderatum?*
179 *An obliget juramentum factum contra primum?*
180 *An juramentum sequi debeat conditionem promissionis?*
181 *Quomodo obliget juramentum servandi statuta alicujus collegii?*
182 *De juramento medicorum non visitandi, etc.*
183 *De juramento servandi secretum, dicendi veritatem, et solvendi debitum.*
184 *An obliget juramentum factum concubinæ non cognoscendi aliam?*

172. — « Resp. 1. In juramento promissorio duæ affirmantur veritates : una de præsenti primaria, quòd scilicet jurans habeat animum implendi quod promittit ; altera secundaria de futuro, quòd scilicet impleturus sit suo tempore, quod promittit : sive promittat Deo, et est votum cum juramento ; sive homini, et est jurata promissio humana. Unde oritur obligatio implendi, si rationabiliter possit. Ita communiter DD. *Laym. lib.* 4. *tom.* 3. *cap.* 6. » *Bon. p.* 7.

Unde resolves :

» 1. Defectu primæ veritatis jurans verè pejerat mortaliter, si vel non habeat animum implendi, sive materia sit parva, sive magna, licita, sive illicita ; vel si dubitat, an facturus sit necne, quod jurat ; vel si putet sibi moraliter impossibile, ut impleat quod promittit : quia quoad istam veritatem præsentem, promissorium ab assertorio non differt ; unde nec parvitas materiæ excusat. » (*Peccat quidem graviter qui promittit aliquid cum juramento, putans impossibile, ut impleat. Ita hic Busemb. Sed addendum cum Salmant. tr.* 17. *c.* 2. *punct.* 5. §. 2. *n.* 49. *cum Azor. Suar. Fag. Leand. etc. secùs esse, si probabilem rationem habeat implendi.*)

Quæritur, quale peccatum sit juramentum promissorium fictum, et ad quid obliget ? Distinguo : Tripliciter potest quis fictè promittere cum juramento : I. Sine animo jurandi. II. Sine animo se obligandi. III. Sine animo implendi. I. Si quis juret *sine animo jurandi*, peccat quidem, et ex prop. 25. damn. ab *Innoc. XI.* quæ dicebat : *Cum causâ licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive sit gravis.* Ratio, quia tunc illudit divino testimonio. An autem hic peccet graviter ? Resp. affirmativè, si juret sine animo implendi promissionem ; si verè cum animo implendi, peccat tantùm venialiter, ut communissimè dicunt *Sanch. Dec. lib.* 3. *c.* 6. *n.* 10. *Ronc. de juram. c.* 4. *q.* 1. *r.* 3. *Tamb. de ju-*

ram. lib. 3. c. 3. §. 2. n. 4. Elbel de jur. n. 120. Mazzott. eod. tit. c. 3. q. 3. Rectè verò excipiunt, si juramentum fiat in contractibus, vel coram judice: quia tunc, licèt non sit perjurium, est tamen gravis deceptio contra justitiam.

II. Si autem jurat *sine animo se obligandi*, sed cum animo implendi; *Caj. 2. 2. quæst. 89. art. 6. Croix lib. 3. p. 1. num. 321.* item *S. Antoninus, Navarr. Scotus, Tambur. et alii communiùs apud Sanch. loc. cit. num.* 5. tenent, hunc peccare mortaliter, tum quia sic jurans, falsò significat, se habere intentionem se obligandi, quam verè non habet; tum quia, ut sentit *Croix* tamquam probabiliùs, videtur gravis irreverentia adducere Deum in testem, et nolle ejus testimonio obstringi. Sed valde probabiliter idem *Sanch. n. 7. Tamb. n. 6. Elbel n. 21. Renzi de juram. et Ant. à Spir. S.* cui adhæret *Ronc. loc. cit. r. 4.* tenent, hunc non peccare nisi venialiter. Ratio, quia taliter jurans, cùm habeat animum implendi, quamvis non intendat se obligare, ex una parte non jurat falsum, quia asserit verum de voluntate præsenti, ex alia parte, cùm hic voluntatem non habeat se ullo modo obligandi ex vi juramenti, de cujus intrinseca ratione est inducere obligationem religionis, reverà non jurat, ut ex communi dicunt *Salm. tract. 17. cap. 1. punct. 1. §. 3. n. 19. et n. 23. Elbel loc. cit. Sporer in 2. præc. cap. 1. n. 134. etc.* et ideò juramentum hoc idem est, ac si factum sit sine animo jurandi, quod non est nisi veniale, quando verum asseritur, ut suprà dictum est.

An autem sic jurans cum animo jurandi, sed sine animo obligandi, teneatur ad servandum juramentum?

Prima sententia negat, tum quia hujusmodi juramentum fuit invalidum, ut suprà; tum quia Deus juramenta promissoria non acceptat, nisi juxta jurantium intentionem, *ex c. Humanæ aures, qu. 5.* ubi dicitur: *Divina judicia talia foris nostra verba audiunt, qualia ex intimis proferuntur.* Ita *Pal. tract. 24. d. 1. p. 8. n. 7. Salm. ibid. n. 25. Ronc. r. 4. Tamb. n. 7. Mazzot. loc. cit. Elbel n. 125. et Sanch. Dec. lib. 3. cap. 10. n. 8. cum S. Bonav. S. Anton., Scoto, Sylv. Nav. Arm. Gabr. Ang. et aliis cum communi*, ut asserit *Azor*. Et clarè favet *D. Thom. in 3. d. 39. qu. 1. art. 3.* ubi ait: *Si autem simpliciter juret absque dolo, tunc in foro conscientiæ non obligatur, nisi secundùm suam intentionem.* Et

idem confirmat 2. 2. *qu.* 89. *art.* 7. *ad* 4. *Si autem jurans dolum non adhibeat, obligatur secundum intentionem jurantis.* Is autem jurat sine dolo (ut dicit *Elbel n.* 118. *cum Ills.*) qui jurat alicui nullum jus habenti ex justitia ad rem promissam.

Secunda tamen *sententia* affirmat eum teneri ad servandum juramentum. Hanc tenent *Less. lib.* 2. *cap.* 42. *n.* 37. (licèt vocet oppositam valdè probabilem) *Cajet.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *Suarez cap.* 7. *Sot. lib.* 8. *q.* 1. *art.* 7. item *Valent. Sayr. Fill. Arag. apud Bonac. tom.* 2. *d.* 4. *quæst.* 1. *pag.* 7. *num.* 3. *et Renzi de juram. pag.* 125. *quæst.* 5. Ratio, quia, qui jurat cum animo jurandi, jam verum juramentum emittit, et ideò tenetur efficere, ad servandam reverentiam divini nóminis, ut verum evadat, quod jurat; nec potest à juramento separare obligationem implendi promissum, cùm obligatio oriatur ex ipso juramento, de cujus natura est, ut effectum habeat, quod juratur, ne vocetur Deus in testem falsitatis. Et in hoc apparet differentia inter votum, seu contractum, et juramentum; nam in illis obligatio pendet ab intentione voventis vel contrahentis, in juramento autem ex vi ipsius juramenti. Utraque sententia est probabilis, sed prima est probabilior: nam ratio hujus secundæ sententiæ supponit ut certum, tale juramentum sine animo se obligandi emissum, esse verum juramentum; attamen probabiliùs est, et commune, ut asserunt *Salm. tr.* 17. *cap.* 1. *punct.* 1. §. 3. *n.* 19. *cum aliis ùt suprà*, et etiam *Viva in prop.* 25. *Innoc. XI. n.* 13. (*contra Less. dict. n.* 37.) quòd hujusmodi juramentum non sit verum juramentum, tum quia caret conditione necessariâ ad naturam juramenti promissorii, qualis est animus se obligandi; tum quia juramentum sequitur naturam promissionis, quam confirmat, ut certum est *ap. Bus. n.* 280. *cum Less. Bon. etc.* At promissio sine tali animo facta non est quidem promissio, sed simplex propositum; ergò, evanescente promissione, evanescit etiam juramentum, et habetur ut factum sine animo jurandi, quod certè, ut vidimus, nullum est. Si autem nullum existit juramentum, nulla existit obligatio illud implendi.

III. Si demùm quis jurat *sine animo implendi*, sed cum animo jurandi, et se obligandi, certè peccat mortaliter, quia tunc etiam de præsenti deficit veritas. An autem is obligetur

ad implendum promissum? Respondetur affirmativè, quia viget tunc essentia et obligatio juramenti. *Tamb. n. 7. Mazzot. l. c. et Sanch. lib. 3. cap. 10. n. 5. cum S. Bonav. Leon. et Suar.* qui oppositum vocat improbabile. Et hoc dicendum, etiamsi is nullum habuerit animum se obligandi ex vi promissionis, quia obligatur aliunde ex vi juramenti, ut *Sanch. n. 6. Tamb. ibid. et Mazott. loc. cit.* qui etiam rectè advertit, quòd is, qui habet verum animum jurandi, et nihil cogitat de juramenti obligatione, verè obligetur, quia obligatio sequitur ex ipsa juramenti natura, et qui vult actum, vult consequenter ejus proprietates. Idem ait, si ille ignorat obligationem juramenti; sed huic probabiliùs contradicunt *Salm. ibid n. 23.* loquendo de voto, ubi ex sententia communissima dicunt, quòd, si quis ignoret, votum trahere secum obligationem, et cum hoc errore emittat votum, obligationem nolendo, is ad votum non obligetur, quia nemo obligationem contrahit, nisi volens sibi illam imponat. *Vide dicenda de voto n. 201. vers. Sed quær. I. Et vide mox suprà dicta*, ubi vidimus cum *D. Th.* juramentum non obligare ultra intentionem voventis. Si autem quis injustè cogatur, putà à latrone, ad aliquid promittendum cum juramento, potest licitè intendere non velle implere promissum, si relaxationem juramenti obtinuerit. Ita probabiliter *Croix lib. 1. p. 3. num. 278. cum Suar. Sanch. et Diana.*

173. — « 2. Defectu secundæ veritatis verè pejerat is qui
» quod promisit, postea non implet, si rationabiliter implere
» possit. Id solùm hìc dubitatur, an qui promisit rem exiguam
» cum juramento, ut v. gr. dare alteri unum pomum, vel
» nummum pro eleëmosyna, vel castigare prolem, vel inter
» vendendum nolle se minori pretio vendere, vel nolle pri-
» mum locum occupare, aut præcedere in ingressu portæ,
» etc. an, inquam, sub gravi peccato teneatur hæc servare?
» Ubi speculativè quidem videtur, quòd sic, quia verè ad-
» ductus est Deus ut testis, quod sit facturus : ergò si sine
» causa non facit, quantùm in se est facit Deum testem fal-
» sum. *Caj. Val. Tol. lib. 4. c. 22.* Nihilominùs probabiliter
» alii tenent contrarium, ut *Sanch. Vide Laym. sup. c. 4.* »

Magna est quæstio, an detur parvitas materiæ in transgressione juramenti promissorii, ita ut promittens dare ali-

quid; modicum, si verum habeat animum præstandi, dum jurat, sed postea non præstet, tantùm leviter peccet?

Prima sententia valdè probabilis negat. Hanc tenent *Cajet 2. 2. quæst. 89. art. 7. dub. 1. Tol. lib. 4. cap. 22. Less. l. 2. c. 42. dub. 5. n. 23. Bonac. t. 2. disp. 4. quæst. 1. p. 14. num.* 2. item *Vall. Reg. Medin. Cand. etc. apud Salm. tract. 17. cap. 2. punct. 5. §. 2. n.* 52. Ratio, quia tunc jam violatur juramentum, in qua violatione minimè datur parvitas materiæ. Idque videtur sentire *S. Thom. 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad* 3. ubi ait, quòd, si quis compellatur invitus aliquid promittere sub juramento, licèt posteà in judicio poterit repetere, quod solvit, tenetur tamen interim solvere promissum: *Quia magis debet damnum temporale sustinere, quàm juramentum violare.*

Secunda verò *sententia*, non minùs probabilis, imò fortè probabilior, affirmat, et hanc tenent *Suar. de relig. lib. 3. de juram. c. 16. n. 9. Soto de justit. lib. 8. q. 1. art. 7. dub. 1. Azor. lib. 5. cap. 27. quæst. 2. Castro. tr. 15. disp. 1. p. 6. n. 8. S. Antonin. part. 2. tit. 10. cap. 4. §. 1. Nav. Man. c. 12. n. 10. Sylv. v. Juram. 4. q. 1. Laym. lib. 4. tr. 3. cap. 14. n. 6. et Salm. ibid. n. 53. cum Arag. Sanch. Jo. à S. Thoma, Rodriq. Trull. etc.* Ratio, quia in juramento promissorio Deus non propriè ut testis adducitur, (nam alioquin perjurium committeretur, etiamsi deinde promissio ex justa causa non impleretur) sed solùm tamquam auctoritatem præbens obligationi, quæ oritur ex promissione coram Deo factâ, prout si quis aliquid promitteret coram principe, intendens ex illius auctoritate suam firmare promissionem. Hinc dicunt, quòd, cùm posteà promittens non implet quod promisit, non jam peccat pejerando, quia perjurium tunc tantùm patratur, cùm invocatur Deus in testem mendacii; abest verò mendacium, ubi jurans habet voluntatem implendi promissum; non implere autem promissionem, non est mendacium, sed infidelitas, et aliquantulùm gravior ratione irreverentiæ, quæ Deo irrogatur, coram quo promissio facta est; sed cùm res promissa non sit gravis, hujusmodi infidelitas ad gravem culpam non pertingit. Sic etiam ajunt *Salm. cit. c. 2. punct. 7. §. 2. n. 88. cum S. Antonin. Navarr. Castrop. et aliis suprà relatis*, quòd, si quis jurat servare secre-

tum, et posteà non servet, haud graviter peccet, nisi illud manifestet, cum gravi læsione proximi, vel communitatis.

« 3. Illud certum est, quòd si ex eo, quod jurâsti, tan-
» tummodò parum aliquid non serves, non est grave: v. gr.
» si jurâsti te non bibiturum vinum, non peccas mortaliter
» parum bibendo. *Sanch. t. 1. lib. 4. c. 12. n. 21.* quia tunc
» excusat parvitas materiæ. Et sic excusantur, qui jurant ser-
» vare statuta alicujus capituli, collegii, universitatis, etc.
» si posteà parvum aliquod statutum violent. Et idem dic de
» tabellionibus juratis, et aliis ministris justitiæ; ut et de
» eo qui ex summa, quam alteri se daturum jurâsset, pa-
» rum tantùm detraheret. *Navar. Suar. Sanch. Vide Laym.*
» *Bon. p. 14.*

174. — « 4. Obligaris probabiliter juramento promissorio,
» etsi extortum à te sit per injuriam, ac metum, ut si obli-
» tus uti æquivocatione, jurâsti prædonibus dare lytrum,
» usurario usuram. *Bec. 2. 2. quæst. 82. etc.* Negat tamen
» *Azor p. 1. lib. 1. cap. 11. quæst. 13.* in materia matrimo-
» nii, quia matrimonium coactum metu cadente in constan-
» tem virum, nullum est: hinc etiam juramentum extortum
» de eo contrahendo videtur relaxatum ipso jure, ait *v. Per-*
» *jurium, Suar. cap. 9. Sanch. Bonac. p. 9.* »

Quæstio magna est, num obliget in conscientia juramentum metu extortum? Dicitur *in conscientia*, quia in foro externo, ubi præsumitur non adfuisse animus jurandi, certè non obligat tale juramentum, *ex c. Verum, de jurament.*

Quoad forum autem internum, *prima sententia* negat obligare *cum Azor, S. Antonin. Sylv. Lop. Angel. Panorm. et aliis apud Sanch. de matrim. lib. 4. d. 20. n. 3.* qui eam probabilem vocat, *ex Authent. Sacramenta, c. Si adversùs venditionem:* ubi dicitur, talia juramenta nullius momenti esse habenda. Hinc dicunt, quòd promissio sic jurata vel irrita sit, vel rescindibilis à metum passo.

Secunda sententia tamen longè probabilior, quam tenent *S. Th. 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 3. Salm. de contract. cap. 1. punct. 2. n. 16. cum Bonac. Sot. Less. Sanch. Suar.;* item *Elbel n. 57.* (qui vocat communissimam) *et Viva de juram. q. 7. art. 4. n. 7.* (qui vocat communem) dicit tale juramentum obligare. Ratio, quia tenemur efficere, ut verum sit, quod juramus, ne Deum testem falsi faciamus. Ideò *ex cap.*

» modò sit honestum, et sine peccato impleri possit. Unde
» v. gr., alumnus, qui juravit se servitùrum principi, aut
» huic, vel isti ecclesiæ, etc. non potest ingredi reli-
» gionem sine relaxatione. Excipe tamen, si juràsses Ti-
» tiæ eam ducere : nam eo casu potes, eâ relictâ, ingredi
» religionem; quia juramentum sortitur naturam actûs, cui
» apponitur; promissioni autem matrimonii hæc tacita con-
» ditio inest, *nisi ingrediar religionem. Vide Laym. c. 6.*
» *Bon. d. 4. q. 1. p. 3.*»

178. — Quær. 1. an juramentum non ludendi obliget ad abstinendum etiam à ludo licito, et modicæ quantitatis? Resp. si juramentum sit factum non ludendi in genere, conveniunt omnes, hoc non obligare ad abstinendum à lusu honesto, et moderato. *Vide Salm. ibid. punct. 7. §. 4. n. 95.* Dubium est si juramentum expressè, et specialiter factum sit abstinendi etiam à ludo licito, et moderato, an obliget? Negant *Dic. Nav. Rodr. et Bassæus apud Salm. ibid. n. 94.* quia talis lusus pertinet ad virtutem eutrapeliæ. Sed affirmandum est *cum Salm. ibid. n. 96. Tamb. Pal. Bon. Sanch. et communi;* quia actus majoris virtutis est abstinère etiam ab aliquo actu virtuoso ad majorem perfectionem. Hinc, si jurans majus bonum expressè intenderit in abstinendo à ludo, putà, ut Deo vacet, se mortificet, etc. tenetur implère; secùs, si sine tali fine juraverit. *Salm. ibid. n. 95. et 100. in fin.* In hoc autem ludo benè potest dari materiæ parvitas, quæ metienda est juxta finem intentum à jurante. *Vide Salm. ibid. n. 98.* Potest etiam talis jurans dare pecuniam alteri ad ludendum, et ipsum observare, et etiam adjuvare, quia hoc propriè non est, ludere. *Sanch. l. 3. dec. c. 18. n. 3. Bon. t. 2. d. 4. q. 1. p. 16. n. 5. Palaus. tr. 16. d. 2. p. 7. n. 3. et Salm. ibid. n. 99. cum Cand. Trull. Fag. etc.*

179. — Quær. 2. an obliget juramentum factum contra prius juramentum? Distinguendum, si juramentum alteri opponatur in *actu jurandi*, putà, si juràsti non amplius te juraturum, et posteà jures, v. gr. te observaturum jejunium, teneris ad jejunium; quia secundum juramentum est tunc de materia licita, quamvis peccàsti jurando. E converso juramentum secundum est nullum, si opponatur priori in *materia jurata*, quia tunc esset de materia illicita : hinc si juràsti matrimonium Cajæ (imò etiam si simpliciter promisisti, ut docet

Sanch. de matrim. l. 1. d. 50. n. 2.) et posteà jures Titiæ, hoc secundum non obligat, etiamsi posteà Caja remittat promissionem, ex regula: *Non firmatur tractu temporis quod ab initio non subsistit, de reg. Juris in* 6. Ita *Croix l. 3. p. 1. n. 323. cum Sanch. Pal. Tamb. et Salm. tr. 17. c. 2. punct. 7. §. 5. n. 102. et 103. cum Suarez. etc.* Notat tamen *Croix ibid. cum Sanch. Tamb. et communi*, quòd, si contractus posterior juratus impleatur, validus est, quamvis illicitus, quia per juramentum non invalidatur actus, qui aliàs validè fieri poterat.

An autem valeat votum contra aliud votum? *Vide infrà de voto n. 210. v. Notandum.*

180. — « Resp. 2. Juramentum promissorium eamdem » habet conditionem, eodemque modo explicandum est, quo » promissio, vel propositum, cui est annexum. Ratio est, » quia accessorium sequitur principale; ideoque, quando non » obligat promissio, nec obligat juramentum appositum. » *Less. l. 2. c. 42. d. 2. Bonac. d. 4. q. 1. p. 6. Trull. l.* » *2. c. 1. d. 17.*

Unde resolves:

« 1. Titius, qui cum juramento promisit nuptias Bertæ » diviti, sanæ, virgini, bonæ famæ, etc., non tenetur stare » juramento, postquam Berta incidit in paupertatem, infir- » mitatem, fornicationem, vel infamiam, quia promissio » ipsa non obligat eo casu » (*Et hoc habetur in c. 25. de Jurejur.*)

« 2. Qui urbanitatis causâ juravit, se ante alterum non ses- » surum, bibiturum, vel ingressurum domum, etc. non pec- » cat contra juramentum, si coäctus ab altero priùs sedeat, » bibat, vel ingrediatur: tum quia promissio illa, vel propo- » situm habet tacitam conditionem adjunctam, nisi me coë- » geris, quâ sublatâ, non obligat, et consequenter nec jura- » mentum: tum quia relaxatur ab altero, cedente juri suo. » *Bon. loc. cit. Sanch. Less. Trull.*

« 3. Qui juravit, se servaturum decreta, et regulas vel » statuta alicujus congregationis, universitatis, vel capituli, » tantùm tenetur servare ea, quæ sunt in vigore, et quatenùs » sunt in usu, vel servantur à majore parte capituli; nisi

» tamen aliud constet de mente jurantis, vel hic voluerit se » ad illa independenter à statutis obligare. Ratio patet, quia » promissio ipsa non aliter obligat. *Trull. l. c. Azor, Less.* » *Dian. p. 2. tr. 6. r. 39.* » (*Vide dicenda n.* 181.)

In omni autem juramento promissorio, fictione juris, tacitè subintelliguntur sequentes conditiones : I. *Si potuero*, quia nemo censetur se obligasse ad rem impossibilem physicè vel moraliter, scilicet cum permagna difficultate non prævisa. Ita *Sporer c. 1. n. 77. Laym. c. 9. num. 4. Elbel n.* 70. II. *Salvo jure superiorum, ex c.* 19. *de jurejur.* III. *Si is, cui fit promissio, acceptet, vel non remittat :* hæc enim est promissionis natura, quam sequitur juramentum. *Elbel ibid.* IV. *Si res non fuerit notabiliter mutata. Vide n.* 187. *v. Non tenetur.* V. *Si et altera pars fidem servaverit :* intellige, si promissio fuerit mutua, *c.* 75. *de R. J. in* 6.

181. — Quæritur, quomodo obliget juramentum servandi statuta alicujus collegii, congregationis, etc.? Attende quatuor regulas communiter à DD. in hoc puncto traditas : I. Quòd tale juramentum intelligatur de statutis editis, non edendis. *Salm. tr.* 17. *c.* 2. *punct.* 7. §. 1. *n.* 77. II. Quòd juramentum intelligatur obligare sub gravi, aut levi, vel tantùm ad pœnam, vel tantùm sub consilio, sicut obligat *statutum. Elbel n.* 91. *Salm. ibid. n.* 78. *cum Pal. Sanch. Bonac. etc.* III. Quòd tale juramentum non obliget ad statuta, quæ non obligant ob impossibilitatem, vel ob desuetudinem, vel quia sic sunt usu recepta, etiamsi juramentum præstetur de aliquo statuto particulari. *Salm. ibid. n.* 79. *cum Suar. Bon. Sanch. Prad. etc.* IV. Quòd neque etiam obliget, si aliquod statutum à majori parte communitatis non observetur, *Salm. ibid. n.* 80. *cum Sa, Sanch. Azor. etc.* Hinc inferunt *Salm. ibid.* §. 2. *num.* 83. *cum Sanch. Pal. Trull. etc.* quòd officiales, qui jurant servare taxam præscriptam, non peccent aliquid aliud recipiendo, si taxa, sive stipendium sit insufficiens.

182. — Quæritur ultrà, qualiter obliget juramentum, quod præstant medici in collegiis ex præcepto *S. Pii V, in Motu proprio anni* 1566 *Supra gregem,* non visitandi infirmos ultra tertium diem, nisi certificentur de confessione infirmi per rescriptum confessarii? Dicunt *Salm. ibid.* §. 3. *n.* 91. *cum Sanch. Cajet. Prad. Trull. Leand. etc.* tale juramentum non obligare, si non sit usu receptum, prout non esse

receptum in Hispania testantur (sicut nec etiam receptum est Neapoli). Hinc dicunt ibi, tunc medicum tantùm teneri, quando prævidet in infirmo probabile periculum mortis, et simul probabiliter credit, eum esse in mortali, vel necessarium esse, ut disponat de rebus suis ad solvenda debita, tollendas lites, etc. Ita *Salm. ibid. n.* 92. *et P. Elbel de jur. n.* 91.; in diœcesi autem Neapolitana per ultimam synodum factus est casus reservatus cum excommunicatione, nam antea erat sine excommunicatione; ibi enim *n.* 4. sic dicitur: *Medici, qui visitantes in lecto infirmos, post tres dies à visitatione non curaverint, ut prædicti infirmi peccata sua idoneo confessario confiteantur, aut aliàs non deseruerunt, secundùm terminos constit. S. Pii V. et Innocentii XI.* Sed, ut dixi, hujusmodi constitutio non est Neapoli usu recepta, ut plures sapientes mihi asseruerunt, quando infirmitas levis est: dum verò periculosa est, viget constitutio, et reservatio. Hinc *Mazzot. de sacram. pœnit.* loquens de prædicto casu reservato, ait, constitutionem *S. Pii* à consuetudine temperatam esse, ut intelligatur tantùm de morbis periculosis. Excusaretur tamen medicus, si per alium moneret infirmum, vel si certè censeret, monitionem non profuturam. Dicitur *certè*, nam in dubio tenetur monêre. Ita *Elbel dict. n.* 89. *cit. Sanchez, Bonacina, Tambur. etc.* Idem ait *Mazzotta*, qui addit, sufficere testimonium domesticorum, vel ipsius infirmi de confessione recenter peractâ, si sint fide digni. Sed in hoc regulariter dico domesticos facilè ut suspectos habendos. *Vide dicenda fusiùs de hoc puncto in l. 6. tr. 4. de sacrament. pœnit. n. 664. et in praxi confessar. n.* 53.

183. — « 4. Qui juravit, se servaturum secretum, non peccat » contra juramentum, illud detegendo, quando non potest » illud celari absque gravi suo, vel alterius damno, quia » ipsa promissio secreti non videtur obligare, nisi hac con- » ditione, *si non noceat. Sylv. Bonacina, Sanch. Trull. loc.* » *cit.* » (*Quoad revelandum secretum, vide dicenda l. 4. n.* 971. *v. Hoc.*)

Juramenta autem de servando secreto, quæ præstantur in congregationibus circa electiones, vel alia, obligant graviter vel leviter juxta nocumentum, quod afferre possunt. Ita *Elbel n.* 90. *cum Henno*, quia obligatio juramenti sequitur obligationem secreti. Idem dicunt *Spor. tr. 3. c. 1. n.* 42. *Croix*

l. 3. p. 1. n. 329. etc. de juramento servandi secretum circa artem conficiendi aliquam medicinam. Imò, non obstante juramento, teneris ex charitate eam revelare, si aliter quis subiret grave periculum mortis, cùm juramentum non sit vinculum iniquitatis. Ita *Croix cum S. Th. Suar. etc.*

« 5. Qui juravit judici, se dicturum quæ novit, non tene-
» tur revelare occulta. Ratio patet. *Less. Bonac. Trull.*
» *loc. cit.*

« 6. Qui juravit, se soluturum debitum intra mensem,
» non tenetur intra illum vi juramenti solvere, si à credi-
» tore terminus solutionis prorogetur : quia cùm hic cedat
» juri suo, cessat obligatio promissionis, et consequenter ju-
» ramenti. *Azor, Bon. Trull. l. c. n.* 18. »

184 — Quæritur 1. utrùm, qui promittit concubinæ cum juramento, se aliam non cogniturum, teneatur ad illud? Negat *Dian. cum Fag.* quia finis talis promissionis fuit pravus, nempe conservandi amicitiam, et quia tale juramentum præberet occasionem permanendi in peccato. Sed affirmant probabiliùs *Salm. tr.* 17. *c.* 2. *punct.* 6. *n.* 70. *cum Sanch. et Prad.* quia ex regula generali implêri debet juramentum semper ac implêri possit sine peccato ; occasio autem illa venit per accidens.

185. — Quæritur 2. utrùm promissio prodiga cum juramento obliget? Affirmant *alii apud. Salm. ibid. n.* 71. Sed probabiliùs negant *Salm. dict. loc. cum Sot. Suar. Trull. etc.* quia talis promissio saltem est leviter mala, et ideò juramentum, cùm non sit vinculum iniquitatis, non obligat ex *Reg. juris in* 6. *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum. Salm. ibid. n.* 68. *Vide dicenda de matr. l.* 6. *n.* 851. *v. Cùm autem.*

186. — Quæritur 3. utrùm, qui promisit se rediturum ad carcerem cum juramento, teneatur ad illud cum probabili timore mortis, vel gravissimi damni injusti?

Prima sententia negat, quia esset actio mala spontè morti se offerre. Ita *Navarr. Man. c.* 12. *n.* 18. *et Vasq. Nav. Pont. Covarr. Tamb. Reg. ap. Salm. ibid. n.* 74.

Secunda sententia multò probabilior affirmat, quia, positâ promissione, redire esset opus virtutis. Ita *Tolet. l.* 4. *c.* 22. *n.* 2. *Suar. l.* 2. *c.* 10. *n.* 14. *et* 15. *Less. l.* 2. *c.* 42. *n.* 28. *et*

Salm. ibid. n. 76. (licet primam vocent probabilem) cum *Bon. Sanch. Less. Suar. Laym. Toled. etc.*

Parentes, aut domini jurantes se punituros filios, vel famulos, rarò peccant, si juramentum non impleant, vel quia delinquentes jam sunt emendati, aut emendationem promiserunt; vel quia juramentum fuit de re inutili, aut potiùs de vindicta inordinata. Ita *Laym. n. 9. c. 14. Anacl. cl. 2. n. 22. et Elbel n. 87. cum Gob. aliisque satis communiter.* Additque *Elbel*, plerumque talia juramenta fieri sine intentione jurandi, sed tantùm terrendi. *Vide dicenda n. seq. 187. ad* IV.

DUBIUM VI.

Quibus casibus excusetur ab impletione, qui in promissorio juramento obligationem contraxit?

187 *An excuset mutatio circumstantiarum?*
188 *An excuset cessatio causæ finalis?*

187. — « Resp. Tales casus præter ea, quæ ex superioribus colliguntur, à *Tol. et Caj.* recensentur isti: I. Si, quod bonum erat tempore juramenti, propter circumstantias posteà fiat illicitum, vel vanum, vel impeditivum majoris boni, vel meliùs sit omitti, quàm impleri. *Sanch. c. 15.* » (*cum Salm. tr. 17. c. 2. punct. 6. n. 65.*) « II. Si juramentum mutes in opus aliquod apertè melius, et Deo gratius: id enim quisque per se potest, ut habet *Tol. c. 23.* Excipe tamen semper, si quid in hominis commodum juràsses: nec enim Deus illum vult defraudari. III. Si notabiliter mutetur status rei, ut si verb. grat. juràsses aliquem punire justà punitione, is autem supplex veniam peteret, et ageret pœnitentiam, posses ei sine perjurio condonare: quia juramentum obligabat, servato eodem statu, in quo cum non pœniteret. *Laym. c. 9.* » (*Vide mox infrà v. Non tenetur.*) » IV. Si res jurata facta sit inutilis ad intentum, maximè si magis illius destructiva; ut, si verbi gratiâ ex correctione impœnitentis filii notaretur is magis destruendus, quàm emendandus, aut sit turbanda familia, sint se-

» causuræ rixæ cum uxore, et sic præstet non corrigere. *Regin.*
» *l.* 18. *c.* 56. *Bon. l. c.* 14. » (*Hinc, si pœna, quam minatur pater, parùm conducat ad correctionem, ipse non tenetur implêre rem juratam, saltem non sub gravi. Salm. ibid.* §. 3. *n.* 63. *cum Soto et Sanch. Excusatur autem ab implendo juramento, qui jurat comminatoriè ex ira, vel non seriò, ut solent pueri. Salm ibid. n.* 62. *et* 63. *cum Bon. et Cajet. Vide dicta n.* 186. *in fine.*) « V. Si ita ferant conditiones illæ,
» quas in quovis promissorio juramento tacitè subintelligi
» natura et DD. docent. Tales autem sunt, ut *Laym.* dicit
» (*sup.c.* 9.) 1. si potero; 2. salvo jure superioris; 3. nisi res
» notabiliter mutetur. » (*Quid si superveniat circumstantia non prævisa? Vide dicta n.* 180. *v. In omni.*) « 4. nisi
» obligatio tollatur. De quo sequens dubium. »

Non tenetur quis implêre juramentum, quando supervenit notabilis mutatio, v. gr. periculum mortis, infamiæ, vel alterius gravis damni, quia non censetur in tali casu voluisse se obligare, cùm per mutationem tunc res sit diversa à promissa; in dubio autem, an mutatio sit notabilis, tenetur. *Palaus tr.* 15. *d.* 1. *p.* 20. *n.* 4. *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 2. *n.* 34. *et Salm. de juram. c.* 3. *punct.* 2. *n.* 20. *cum Trull. Leand. etc. Vide de voto n.* 225.

Sed dubium est, nùm sit de se sufficiens illa mutatio etiam non notabilis, quâ tamen prævisâ, ille juramentum non emisisset?

Prima sententia affirmat *ex S. Thom. in* 4. *dist.* 48. *q.* 1. *art.* 3. *ad* 1. qui sic docet: *Id liberare à voti, vel juramenti obligatione, quod si à principio notum fuisset, ea fieri impediret.* Ratio, quia intentio se obligandi tunc vel deest, vel sic interpretatur. Ita *Navarr. Man. c.* 18. *n.* 7. *Sylvest. v. Votum,* 2. *q.* 17. *in fin. Molina to.* 2. *de just. d.* 272. *coll.* 2. *et* 7. item *S. Anton. Henr. etc. apud. Salm. d. c.* 3. *n.* 21.

Secunda sententia tenet, non sufficere, quia obligatio non est desumenda ex promissione, quæ in futurum non fieret; sed ex illa, quæ jam facta est. Ita *Suar. l.* 4. *c.* 9. *n.* 8. *Sanck. Dec. l.* 4. *c.* 2. *n.* 22. *Pal. tr.* 15. *d.* 1. *p.* 20. *n.* 3. *et Salm. ibid. n.* 22. *cum Sot. Cajet. Val. etc.* Meritò tamen dicunt, non posse negari probabilitatem primæ sententiæ. Imò ipsimet *Salmant. ibid. c.* 1. *punct.* 6. §. 3. *n.* 152. censent, illam esse notabilem mutationem, quæ si à principio cognita fuis-

set, jurans non promisisset; quod utique cum prima sententia cohæret. *Vide de voto n.* 226.

188. — Adde, quòd cesset obligatio juramenti, aut voti, si cesset causa finalis illius, v. gr. promisisti pauperi eleemosynam, sed ille postea fit dives: promisisti non ingressurum te talem domum ob periculum, sed illud cessat: promisisti peregrinationem ob salutem patris, sed ille moritur, et similia. Ita *Sanch. l.* 42. *Suar. l.* 2. *de voto c.* 18. *n.* 3. *Bon. d.* 4. *q.* 2. *p.* 3. §. 2. *n.* 10. *Pal. tr.* 15. *d.* 9. *p.* 20. *n.* 1. *et Salm. eod. tr. c.* 3. *punct.* 2. *n.* 16. *cum Prado, Trull. Tamb. etc.* Secùs verò, si cessat causa tantùm impulsiva. *ibid. n.* 17.

DUBIUM VII.

Quomodo obligatio juramenti tollatur per irritationem, dispensationem, commutationem, et remissionem?

189 *Quis possit irritare juramenta? Et quis dispensare?*
190 *An dispensans in votis possit et in juramentis?*
191 *De commutatione, et relaxatione juramenti?*
192 *Quid, si juramentum sit factum in favorem tertii?*
193 *An possit remitti ab ipso tertio? Appendix de adjuratione, et præcipuè de adjuratione dæmonum.*

189. — « Resp. De hoc ex conditionibus jam positis, et » potestate superiorum in suos, ac suorum vota, à *Laym.* » hic *c.*11. et aliis communiter hæc traduntur:

« 1. Quod spectat ad irritationem, irritare, et annullare » potest juramentum omnis superior, maritus, aut dominus, » qui, et quomodo irritare possit suorum vota, habet *Sanch.* » *c.* 69. *n.* 7. *Suar. Azor, Fill. l.* 25. *c.* 9. *p.* 17. *dub.* 6. *Vide* » *caput sequens ex n.* 227.

« 2. Possunt et iidem irritare juramenta promissoria facta » in gratiam hominis, quotiescumque ipsam promissionem, » seu contractum infirmare iis concessum est.

« 3. Quoad dispensationem, quicumque habet potestatem » ordinariam, vel delegatam; vel privilegium dispensandi » in votis, potest in iisdem dispensare, etiamsi jurata sint. »

190. — Quæritur hic, an, qui habet facultatem delegatam dispensandi in votis, possit dispensare in juramentis?

Prima sententia probabilis negat, quia vinculum voti, et juramenti diversum est; et ideò ex stylo curiæ facultas quoad juramenta specialiter conceditur. Ita *Less. l. 2. c. 42. n. 60. et Sanch. Bon. Azor, ac Led. ap. Salm. de juram. c. 3. punct. 1. n. 3.*

Secunda verò sententia non minùs probabilis affirmat, quia juramenta præstita soli Deo, licèt sint vincula diversa à votis, in ordine tamen ad dispensationem, ut vota reputantur, argumento *l. Ut tantum, ff. de servo corrupto*, ubi : *Dispositum in uno æquiparatorum, censetur dispositum in altero.* Illa autem specialis concessio quoad juramenta ex stylo curiæ fit ad majorem cautelam. Ita *Salm. d. n. 3. cum Caj. Pont. Suar. Pal. Trull. Dian. Prad. Arag. etc.* Sed hoc non obstante, prima sententia negativa omninò est tenenda, nam obligatio juramenti jam contracta, cùm sit certa, et possideat, auferri non valet per dispensationem tantùm probabiliter validam. Aliter autem dicendum videtur quoad juramenta facta homini, quando obsunt bono communi; imò hujusmodi juramenta sunt per se nulla. *Vide dicta n. 177.*

191. — « 4. Quoad commutationem, eadem est ratio, quæ » de dispensatione.

« 5. Quod attinet ad remissionem, sive relaxationem, jura- » mentum factum in favorem hominis, non potest relaxari, » nisi ab eo cui factum est, aut cui is, et promissa materia » subjecta est.

» 6. Et is quidem potest remittere, etsi talis favor ei jura- » tus esset propter Deum, v. gr. si quis propter Deum ju- » rasset pauperculæ eam ducere, potest ipsa juramentum » illud relaxare, ut habent *Navarr. et alii, contra Sotum et* » *Sylv.*, quia, licèt juramentum principaliter factum sit pro- » pter Deum, quia tamen executio est in favorem hominis, » ab hominis etiam voluntate dependet.

» 7. An etiam civilis potestas relaxare possit juramenta » suorum subditorum in temporalibus, quando justa causa » subest, v. gr. quia metu vel aliâ injuriâ extorta sunt,

» controvertitur. Alii negant, alii ajunt apud *Laym.* Proba-
» bile est, quod docet *Sanch. l. 3. c. 12. cum Suarez*, non
» posse relaxare directè, sicut potestas ecclesiastica, quando
» dispensat, sed tantùm indirectè, v. gr. ratione materiæ,
» vel supplendo vicem ejus, cui juratum est, et qui remit-
» tere debeat. Plura ad forum externum spectantia circa jura-
» mentum *vide apud Laym. suprà c. 11. Bon. l. c.* »

192. — Pro majori claritate dicendum I. quòd, si promissio in favorem hominis, firmata juramento, nondum acceptata sit, non sit obligatio illam implendi, et revocari possit; quia juramentum tunc est accessorium, et sequitur naturam promissionis; secùs autem, si promissio principaliter fuit facta Deo. Hoc certum est. *Vide Salm. de juram. c. 2. punct. 5. §. 2. n. 56. cum Suar Less. et fusiùs de contract. c. 4. punct. 4. §. 1. n. 70.*

Dicendum II. quòd, si talis promissio sit acceptata à tertio, cui facta fuit, tunc sine ejus consensu nec etiam à Pontifice relaxari possit. Est adhuc commune *ap. Laym. de jur. c. 11. n. 25. cum S. Th. 2. 2. q. 89. art. 9. ad 3. Tamb. l. 3. c. 7. §. 3. n. 3. Salm. c. 2. n. 68. Croix l. 3. p. 1. n. 358.* Et hoc, etiamsi juramentum principaliter sit factum in honorem Dei, ut dicit *Croix ibid. cum Sanch. Suar. Less. Lug. Dian. Moya, etc.* semper ac per acceptationem sit tertio jus acquisitum. Sed de hoc juramento principaliter in Deum emisso magna vertitur quæstio, circa quam *vide dicenda c. 3. de voto n. 255.*

Limitatur tamen dictio II. mox lata in tribus casibus: I. Si jurans sit subditus, et juramentum sit circa ea, quæ superiorum potestati subduntur, ut docet *S. Th. l. c.* Ideò Pontifex irritare potest omnia juramenta circa beneficia, officia ecclesiastica, etc. Parentes etiam possunt irritare juramenta impuberum, non verò puberum circa res proprias ipsorum; tutores pupillorum; superiores religiosorum; viri uxorum circa bona dotalia: domini servorum. *Vide omnia ap. Salm. de juram. c. 3. punct. 1. ex n. 4. et 5. cum Bus. n. 2.*

Lim. II. Si juramentum non posset servari sine damno communi, prout esset juramentum non denuntiandi, non accusandi, etc., vel super contractu à lege vetito, v. gr. solvendi pœnam, si quis resiliat à sponsalibus; quod prohibetur *cap. Gemma. de desponsat. impuberum.* (An etiam

solvendi perdita ludo prohibito, ut dicunt *Salm. Vide dicenda de ludo tract. 5. de contr. dub. 15.*). Talia juramenta verius relaxatione non indigent cùm de se sint nulla, juxta dicta *n. 177. v. Aliter*. Esto tamen essent valida, ab Ecclesia relaxari possunt. *Salm. ibid. n. 6. cum Sanch. Pal.* et *Guttier.* Nomine autem Ecclesiæ veniunt non solùm Pontifex, sed etiam Episcopi, capitula sedibus vacantibus, et alii jurisdictionem episcopalem habentes, ut *Salm. ibid. n. 7. et* 8. et etiam confessarii delegatam facultatem habentes dispensandi in votis, qui possunt etiam talia juramenta relaxare, ut *Bus. n. 3. et Salm. ibid. n. 9. cum Rodr. et Ledesm.*

Lim. III. Si juramentum sit dolo, aut metu extortum; tunc enim etiam ab iisdem, ut suprà, relaxari potest in pœnam extorquentium, ut certum est apud omnes; etiamsi juramentum sit extortum ab alio tertio, inscio principali, *Salm. ibid. n. 7. cum Suar. Sanch. Pal. Mol. Arag.*. Imò hoc currit, etsi promissio non est indebita, putà de solvendo debito vero; sed juramentum injustè sit extortum; et etiamsi extorqueatur juramentum *metu levi*, saltem pro foro interno, ut *Salm. ibid. n. 8. cum Sanch. Suar. et Pal. ex c. Sollicitè, et c. Accepta de restit. spol.* ubi solum juramentum omninò spontaneum relaxari nequit.

193. — Certum autem est, quòd juramentum in favorem tertii possit liberè ab eo remitti, absque relaxatione Ecclesiæ, ut docent omnes cum *D. Th. 2. 2. q. 89. art. 9. ad* 2. Sed quæstio est, an juramentum factum in favorem tertii cesset ex illius remissione, etiamsi promissio principaliter sit facta Deo? Negat *S. Th. ibid.* nisi apposita sit conditio, scilicet, si ità videbitur ei, cui promittitur; et idem tenent *Salm. ibid. n.* 10. generaliter loquendo cum *Sot. Sylv. Sanch. Bon. Pal. etc.* E converso *Busemb.* hìc *n. 6. cum Nav. et Croix. l. 3. p. 1. n.* 358. *cum Gob. Tamb.* probabiliter tenent, cessare obligationem. Ratio, quia licèt promissio sit facta Deo, fuit tamen semper facta dependenter à voluntate hominis, cui juratum est, scilicet, si ille non remittat executionem. Et hanc quoque sequuntur *Salm. ibid. n. 14. cum Sanch. Pal. Trull. Prad. Fag. Leand. etc. contra Scot. Sylv. etc.* semper ac, licèt juramentum principaliter sit factum in honorem Dei, promissio tamen tota cedàt in favorem partis, putà, si quis intuitu pietatis juret huic ecclesiæ calicem se daturum, huic

pauperi eleëmosynam, hanc religionem se ingressurum. An autem juramentum, vel votum *perseverantiæ*, quod emitti solet in aliquibus congregationibus, possit relaxari, vel dispensari ab Episcopis, sine congregationis consensu? *Vide dicenda n. 255. infrà.*

APPENDIX

DE ADJURATIONE.

I. Adjuratio est invocatio Dei, vel rerum sacrarum, aut Sanctorum, ad inducendum aliquem ad quoddam agendum, vel omittendum. Ita *S. Th.* 2. 2. *q.* 90. *art.* 1. Alia autem est *solemnis*, quæ fit à ministris, et modis ab Ecclesia constitutis; alia *privata*, sine hujusmodi solemnitatibus. Item alia est *deprecativa*, prout fuit illa principis sacerdotum : *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus etc. Matth. c.* 26. ℣. 63. Alia *imperativa,* quæ competit tantùm superioribus erga subditos, et exorcistis erga dæmones.

II. Ut adjuratio sit licita, tria requiruntur, sicut in juramento, scilicet I. *Veritas*, id est, ut adjurans verè intendat assequi, quod petit, et vera sit causa, ob quam petit; carentia autem hujus veritatis rarò erit plusquàm venialis, nempe si fictus pauper per Deum petat eleëmosynam, ut dicunt *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 42. *n.* 5. *Sporer de* 2. *præc. c.* 1. *n.* 163. *Elbel conf.* 6. *n.* 153. II. *Justitia,* ex cujus carentia certè graviter peccaret rem petens graviter malam, ex communi DD. Quid, si rem petat leviter malam? Tenent esse veniale *Salm. tr.* 22. *de* 2. *præc. Decal. c. unic. n.* 4. *Sporer n.* 165. *cum Suar. Bonac. Sanch. et Tab.* Sed meliùs *Elbel n.* 97. dicit esse mortale, quia satis gravis videtur irreverentia inducere alterum ad rem malam ope divinæ auctoritatis. *Vide dicta n.* 146. *v.* 5. *Venialiter. III. Judicium,* id est debita discretio, cujus carentia certè non est nisi venialis.

III. Tantùm creaturæ intellectuales possunt directè adjurari, ut homines, et dæmones. Indirectè autem etiam irrationales, ut sal, nubes, locustæ, etc. adjurando vel Deum, ut earum usus nos adjuvet; vel dæmones, ut per eas desistant nocêre, prout docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 90. *art.* 3. *cum aliis communiter.*

IV. Privatim omnibus quidem licitum est adjurare; solemniter autem tantùm Ecclesiæ ministris ad id constitutis, et cum Episcopi expressâ licentiâ. Ita communiter Salm. ibid. n. 9. cum aliis, ex Luc. c. 10. v. 19. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici.* Et ex *Marci c. 16. v. 17. In nomine meo dæmonia ejicient.*

V. Præsertim autem circa *adjurationem dæmonium*, duo præcipuè hic sunt notanda: I. Ut cum eis adjuratio sit imperativa, non verò deprecativa. II. Ut fiat tantùm ad amovenda damna, et vexationem obsessi, non autem ad vanitatem et curiositatem; hinc dicunt DD. *communiter cum Salmanticens. ibid. punct.* 6. §. 1. *num.* 55. non posse excusari à peccato gravi, qui multos sermones inutiles haberet cum dæmone obsidente.

Sed quæritur 1. an sit mortale quærere à dæmone unam vel alteram rem curiosam? Affirmat *Palaus*, quia tunc exorcista potiùs videtur deprecativè quærere, quàm imperativè. Sed probabiliùs est tantùm veniale, si reverà adjuratio fiat imperativo modo. Ita *Sanchez, Dec. l.* 2. *c.* 42. *n.* 25. item *Cajet. Suar. Nav. Sot. communiter cum Salm. ibid. n.* 55. *et* 56.

Quæritur 2. de quibus liceat exorcistis dæmonem *interrogare*? Licet quidem interrogare de omnibus, quæ ad ejus expulsionem conducant. *Salm. ibid. n.* 51. *cum S. Thom. et communi.* Hinc possunt quærere numerum, et nomina eorum, qui in obsesso habitant, et à quanto tempore, ut habetur in Rituali Romano. Item causam sui ingressûs. Item signum sui egressûs, ut communissimè contra *Scotum* permittunt *Sanch. n.* 28. *Salm. ibid. n.* 54. *cum Pal. Delrio, Trullench. etc.* An autem liceat quærere imperativè à dæmone manifestationem alicujus veritatis? Negat *Elbel Conf.* 6. *n.* 186. quia (ut ait) non videntur ministri aliam habere potestatem, nisi interrogandi tantùm de iis quæ ad eum expellendum conferunt. Sed probabiliùs et communissimè affirmatur licere, si id conducat ad divinam gloriam. Ita *Sanch. n.* 24. *cum Cajet. Sot. Con. Tab.* etc. *cum Salm. ibid. n.* 59. atque expressè hoc docet *D. Thom.* 2. 2. *q.* 95. *art.* 4. *ad* 1. ubi ait: *Aliud autem est inquirere aliquid à dæmone sponte occurrente, quod quandoque licet propter utilitatem aliorum; maximè quando divinâ virtute potest compelli ad vera dicenda.*

Et aliud est dæmonem invocare ad cognitionem occultorum acquirendam ab ipso; quod certè malum est.

Quid, si dæmon assignaret, pro causa sui ingressûs, obsessum invalidè fuisse baptizatum, an hic rebaptizandus esset sub conditione? Ex una parte videtur negandum, quia nulla dæmoni præstanda est fides. Ex alia videtur affirmandum, quia dæmon ex vi exorcismi tenetur patefacere veritatem. In hac difficultate rationabiliter opinantur *Salm. ibid.* §. 2. *n.* 69. hunc non esse rebaptizandum, nisi aliunde adsint validæ conjecturæ non accepti baptismi, nempe si baptizans fuerit maleficus, vel hæreticus, vel muliercula parùm instructa, vel acer inimicus parentum baptizandi, qui dixerit, se velle ulcisci, et similia.

Exorcista autem, ut obsessus verè liberetur, sedulò curet, ut sequentia observet: 1. Priùs benè exploret, an ille reverà obsideatur à dæmone. 2. Muniat se fide, fiduciâ, et charitate; insuper et oratione, et jejunio, et maximè humilitate, aliàs parùm proficiet. Dicunt tamen *Salm. tr.* 22. *c. unic. punct.* 2. *n.* 7. exorcismum suam vim habêre, etiamsi fiat ab eo, qui est in peccato. 3. Induceat obsessum ad confessionem, confidentiam, et orationem. 4. Utatur exorcismis in Ecclesia romana, vel saltem in sua diœcesi approbatis. Utatur etiam invocatione nominum Jesu, Mariæ, et item signo crucis, ac reliquiis Sanctorum; aut aquâ benedictâ, Agno Dei, etc. 5. Caveat ne cum dæmone jocetur, sed potiùs pauca proferat, et non permittat ei plura loqui, sed imperet tacêre. 6. Caveat etiam, ut advertit *Rituale*, ne ob dictum dæmonis confugiat ad magos, ut maleficium dissolvant. Jubeat tamen dæmonem dicere, an ibi sit ob maleficium; et ut signa malefica reddat, vel revelet. 7. Regulariter exorcismum faciat in Ecclesia, januis apertis; nisi honesta adsit causa (ut dicitur in *Rit.*) ut fiat domi. 8. Excludat mulieres, pueros, et viros otiosos, quorum modica fides expulsioni obstare potest. 9. Repetat pluries comminationem, et verba, quibus observat dæmonem magis angi, semper augendo pœnam. Denùm advertat, nulla adesse signa infallibilia egressûs; probabilia tamen signa sunt, si per longum tempus obsessus sit à molestiis immunis; item dæmonum confessio, ingens vomitus rerum putridarum, vel halitus valdè fœtidus; item magni clamores, qui ibi audiantur; item si obsessus remaneat in

terram dejectus et quasi mortuus, ac similia. Probabilius autem non licet concedere dæmoni, ut invadat aliud corpus hominis, vel bestiæ, ut exeat ab energumeno, sicut ille promittit, ut censet *Elbel n.* 167. *cum Bonac. Tamb. et aliis contra Pal. etc.*

Communiter autem dicunt DD. exorcismos habêre vim infallibilem expellendi dæmones tamquam ex opere operato. Ita *Sporer de 2. præcept. n.* 167. *Sanch. dict. c.* 42. *n.* 16. *Pal. p.* 4. *n.* 19. *Elbel n.* 160. *et Salm. ibid. p.* 3. *n.* 17. *et* 22. *cum Cajetan. Sot. Trullench. etc.* Nec obstat, quòd plures exorcismi effectum non habeant; nam ut dicunt *Salm.* semper illi aliquem effectum sortiuntur, si non completè, saltem imperfectè, vires dæmonum attenuando. *Vide alia apud Delrio*, fusè de hac materia tractantem.

CAPUT III.

DE VOTO.

DUBIUM I.

Quid sit votum, et quotuplex?

194 *Quid est votum?*
195 *Quotuplex est votum?*

194. — « Resp. 1. Est promissio facta Deo, deliberatè, » de bono possibili, et meliori. *S. Th.* 2. 2. *q.* 88. *Vide Sanch.* » *et Laym. l.* 4. *t.* 4. Unde patèt, quòd votum sit actus latriæ » soli Deo debitus. Quare, dum vovemus quædam Sanctis, » sensus est vovêri ea Deo in honorem simul Sanctorum » (*Ut ex communi acceptione Ecclesiæ, Salmant. de voto, tr.* 17. *c.* 1. *punct.* 1. §. 4. *n.* 29.). « sicut templa, et altaria ædifi- » camus Deo in eorumdem honorem. Porrò ex singulis parti- » culis datæ definitionis multi casus resolvuntur, quos, ut » vitetur confusio, et consulatur memoriæ, separatis dubiis » proponam.

195. — « Resp. 2. Dividitur votum, I. in *absolutum*, et
» *conditionatum*. Illud est, quod fit sine ulla conditione; ut,
» voveo eleēmosynam : hoc autem, quod fit cum conditione,
» ita ut, nisi hâc positâ, non exurgat obligatio; ut, voveo
» eleëmosynam, si sanitati restituar, vel (quod dicitur pœ-
» nale) voveo facere disciplinam, si hoc fecero. II. In *so-
» lemne, et simplex*. Illud est, quod ut tale acceptatur ab
» Ecclesia, et sunt hæc duo : votum castitatis, quod majori-
» bus ordinibus annexum est, et votum professionis religiosæ.
» Simplex autem votum est omne aliud, quod talem solem-
» nitatem non habet. Ubi sciendum, quòd votum solemne
» reddat personam jure inhabilem ad contractus, vel actus
» contra votum, ut ad matrimonium, vel dominium bono-
» rum habendum. *Vide infrà l. 5. c. 1. in tract. de statu re-
» lig.* Simplex autem tale votum v. g. castitatis (excipio quod
» in Societate Jesu emittitur post novitiatum) aut ingrediendæ
» religionis, etsi reddat contractum, v. g. matrimonii, illici-
» tum, non tamen invalidum. *Vide infrà lib. 6. de matrimo-
» nio.* III. In *reale, et personale*. Illud est, cùm pecunia,
» vel alia res externa prætio æstimabilis promittitur, ut calix,
» eleëmosyna : hoc autem, cùm aliqua hominis actio, vel
» cessatio ab actione, ut votum jejunii, peregrinationis,
» abstinentiæ à lusu. His aliqui adjungunt mixtum ex utroque,
» ut si voveas peregrinationem cum oblatione alicujus rei.
» *Vide Lessium l. 2. cap. 40.* »

DUBIUM II.

Quæ requiratur voti deliberatio, et intentio.

196 Quæ deliberatio requisita ad votum ?
197 De voto emisso ex metu.
198 De voto emisso ex errore.
199 An obliget simplex propositum ?
200 An ad votum sufficiat promissio implicita?
201 Quale propositum voluntatis requiratur ad votum? Hinc plura quæruntur, et I. An teneatur ad votum, qui positivè noluit promittere, et se obligare? II. Qui non habuit animum implendi ? III. Qui negativè noluit se obligare sciens obligationem voti ? Qu. I. Quid, si nesciens? Qu. II.

Quid, si quis voluerit promittere, et positivè voluerit se obligare? Qu. III. Quid, si quis dubitet, an se voluerit obligare? Vel an noverit obligationem voti? Quid si dubitet, an fecerit propositum, aut votum?

196. — « RESP. Cùm voti obligatio sit gravissima, requi-
» ritur intentio, deliberatio, et libertas perfecta, quâ quis
» liberè et directè in se voluerit promittere, cum animo se
» obligandi. Ita doctores communiter. *Less. Bon. d. 4. q. 2.*
» *p. 1.*

Unde resolves :

« 1. Ætas, et usus rationis ad vovendum, ea sufficit, quæ
» satis est ad peccatum mortale perfecto actu humano, et
» directo in se volitum. Excipe tamen votum solemne reli-
» gionis, quod invalidum est ante certam ætatem.

» 2. Non obligat votum factum cum semiplena animadver-
» sione, vel deliberatione : v. gr. ex repentino animi motu,
» vel consuetudine, linguâ mentem præveniente, vel ex ca-
» lore iracundiæ, rationis usum auferente. *Azor, Sanch. Trull.*
» *l. 2. c. 2. d. 1.* ubi notat non essè sufficiens indicium, quòd
» defuerit perfecta ratio, vel deliberatio, si voventem, facto
» voto, mox pœniteat : item motum iræ rarò ; et vix umquam
» impedire usum rationis. » (*Hinc videndum, an adsint aliæ circumstantiæ adjunctæ. Vide Salm. tr. 17. c. 1. punct. 1. §. 1. n. 11. Peccat autem, saltem venialiter, qui levi consideratione emittit vota magni ponderis, Salm. ibid. n. 13. licèt inde ad ea sit obligatus, ibid. n. 14.*)

» 3. Quòd si is, qui scit se vovisse, dubitet, an cum suf-
» ficienti deliberatione, et usu rationis, ob defectum ætatis, si
» quidem voverit ante septennium, votum non obligat, nisi
» constet de sufficienti rationis usu ; quia eum jus in tali non
» præsumit, et possessio stat pro libertate. Si verò post sep-
» tennium voverit, obligat ; quia possessio est pro voto, cùm
» præsumatur usus rationis, nisi constet oppositum. Si de-
» nique dubitet, utrùm ante, an post septennium voverit,
» cum teneri voto vult *Sanch. et Pal.* negat *Diana etc.* » (*Sed probabiliùs Sanch.*)

In quocumque autem dubio, an defuerit plena deliberatio,

valet votum, *Salm. c. 1. n. 147. cum Suar. Sanch. Pal. etc.* Item in dubio, an vovens emiserit votum metu coactus, vel an metus fuerit gravis. *Salm. ib. cum Bon. et Trull.* Secùs in dubio, an materia fuerit honesta, vel possibilis; quia tunc votum nondum possidet; *Salm. ibid cum Pal. Sanch. et Suar.*

4. Vota facta in ebrietate, etiam antè prævisâ, et sic volita in causa, non sunt valida, cùm non sint volita in seipsis, et directè; bonum autem non consurgat, nisi ex integra causa, quamvis ad peccatum satis sit voluntarium indirectè et in causa. *Laym. l. 4. t. 4. c. 1. n. 4.*

197. — « 5. Vota facta in metu non incusso ad hoc ipsum, » ut votum extorqueretur, valida sunt, quia sunt simplici- » ter voluntaria, et deliberata. » (*Sicut etiam valida sunt vota facta ex metu intrinseco, aut justè incusso. Salm. tr. 17. c. 1. punct. 6. §. 5. n. 161. ex c. 1. et 2. de adult.*) « Facta autem » in metu injustè incusso, ad ipsum votum extorquendum, » invalida sunt ex *communi*, non quia non sunt voluntaria, » sed quia vel jus ea irritat, vel Deus non acceptat, ne det » vim injustæ coactioni; idque, sive metus sit gravis, sive » levis; dummodò quis formaliter ex solo tali metu voveat. » *Suar. de voto lib. 1. c. 8. Fill. t. 26. c. 1.* »

Sed quæstio hæc est, an votum emissum ex metu gravi, injustè incusso, sit invalidum, saltem ex jure ecclesiastico?

Prima sententia negat cum *Suar. de relig. lib. 6. c. 14. n. 6. et de voto c. 8. n. 5. Sylv. v. Metus 8. fin. et v. Votum 2. q. 12. Pontius lib. 7. c. 19. n. 9. Pal. t. 3. tract. 15. d. 1. p. 5. n. 13.* et probabiliter *Pal. Bas. Sylv.* et meritò probabile vocant *Bon. et Trull. apud Salm. ibid. c. 1. n. 163.* Excepto tamen voto solemni emisso in professione religiosa, quod certè est nullum, ex *c. Perlatum, de iis quæ vi, etc.*

Secunda probabiliter affirmat, ut *Busemb. et Sanch. lib. 4. c. 3. n. 11. Less. l. 2. cap. 40. dub. 3. n. 18. Azor p. 1. lib. 11. cap. 16. quæst. 6. Nav. cap. 12. n. 52. ac Salm. ibid. n. 164. cum Trull. Bon. Val. Sot. etc. ex c. Ad audientiam, de iis quæ vi.* Ubi dicitur: *Debère carère robore firmitatis, quæ metu fiunt.* Ex *cap. Cùm locum de spons.*, ubi: *Cùm locum non habeat consensus, ubi metus, vel coactio intercedit.* Excipitur tamen, si metus justè illatus fuerit, ex *cap. 1. et 2. de adult. Vide Salm. ibid. n. 161.* Utrùm autem votum, ex metu levi

injusto emissum, sit invalidum? Affirmat hic *Busemb. cum Suar. et Fill.* Item *Nav. et alii plures ap. Sanch. Dec. lib. 4. c. 3. n. 24.* Ratio (ut dicunt) quia ideò metus irritat votum eò quòd plenam consensûs libertatem auferat: ergò metus quoque levis irritabit, quando eamdem libertatem aufert, et causa est, ut votum fiat. Et hanc opinionem probabilem vocat *Sanch.* Sed probabilior est sententia opposita, quam tenet *Sanch. n. 24. cum Sot. Val. Sa, Azor, etc. ac Salm. ibid. n. 161.* qui vocant communem, et probant ex c. *Perlatum, de iis quæ vi, etc.* Ratio, quia non censetur causa rei tam gravis, prout est votum, levis metus, qui de facili rejici potest, ut pariter dicemus *de contract. n.* 718.

198. — « 6. Quoad vota emissa ex errore, si error fuerit » circa substantiam materiæ promissæ, vel circa conditionem » substantialem, vel circa finem, sive rationem formalem, ac » motivum vovendi, votum nullum est » (*Cum Salm. tr. 17. cap. 1. punct. 6. §. 4. n. 155.*) « ut v. gr. 1. Circa *substantiam,* » si quis voveret certum aliquem suum calicem, quem putat » argenteum, cùm sit aureus: vel se ingressurum certum » monasterium, putans esse ordinis sancti Benedicti, cùm sit » Cartusianorum. 2. Circa *conditionem substantialem:* si quis » v. gr. voveret, se ingressurum monasterium, ubi putaret » religiosam disciplinam, et essentialia religionis servari accu» ratè, et tamen non ita esset: vel si voveret peregrinationem » ad limina apostolorum, putans, ea tantùm distare centum » milliaribus, cùm tamen distarent trecentis. 3. Circa *causam* » *finalem:* si quis v. g. voverit aliquid in gratiarum actionem » pro sanitate parenti redditâ, et is re ipsa non fuisset ægro» tus, vel esset mortuus.) » (*cum Salm. ibid. n. 158. et c. 3. punct. 2. n. 15. et 16.*) « Et ratio nullitatis talium votorum » est, quia hic deficit liber consensus, qui non fertur in » incognitum, et nihil tam est contrarium consensui, quàm » error, *Fill. t. 25. c. 1.* »

Certum est, quòd error circa substantiam invalidet votum, etiamsi fuerit concomitans, id est, non dans causam voto: putà, si adhuc, errore cognito, tu vovisses. Ita *Sanch. de matr. lib. 7. d. 18. n. 6. et Dec. l. 3. c. 11. n. 43.* Et etiamsi talis error fuerit quantumcumque crassus. *Sanch. ibid. de matr. n. 7.* Et certum est etiam, quòd invalidet votum error circa circumstantias substantiales, id est, quæ pertinent ad

substantiam rei promissæ, juxta exempla à *Busemb.* hìc posita. Secùs verò, si error, licèt dederit causam voto, sit circa conditiones, quæ substantiam rei non afficiunt, putà, si quis voveat dare eleëmosynam pauperi putato probo, amico, tenetur dare, etsi posteà cognoscat improbum, inimicum, quamvis, his cognitis, anteà non vovisset. Ita *Salm. de voto c.* 1. *punct.* 6. §. 4. *n.* 156. Aliter, ut dicunt, quot contractus, quot matrimonia, quot professiones, quot ordinationes infringi oporteret, si pateret aditus ad eas annullandas propter circumstantias accidentales, præter substantiam, non prævisas? Citant *Salm.* pro se *Sot. Less. cum Sanch.* At non benè, quia *Sanch. loc. cit. Dec. lib.* 4. *c.* 2. *n.* 11. adhæret *Busembao*, qui *suprà*, *n.* 175. dicit probabiliter cum *Suar.*, quòd invalidet juramentum (et idem est de voto) error etiam circa circumstantias accidentales, si hæ sint magni momenti, et si, ipsis cognitis, juramentum emissum non fuisset. Et hoc quoad contractus jam probabile putant *Salm. de contract. c.* 1. *punct.* 3. *n.* 21. Ideoque quoad vota etiam probabile videtur. *Vide dicenda n.* 226.

» 7. Vota, quæ emittuntur post novitiatum, in quocum» que approbato ordine, instar matrimonii carnalis, non sunt » irrita ob ullum errorem, nisi solùm substantialem circa » substantiam.

» 8. Si error circa conditionem substantialem sit de re parvi » momenti, non redditur votum irritum: ut si iter peregri» nationis, quam quis vovit, sit paulò longius, quàm puta» batur, quia parum reputatur pro nihilo. Item si error sit » tantùm circa causam impulsivam, valet votum » (*Salm. de voto tr.* 17. *cap.* 1. *punct.* 6. §. 4. *num.* 158.) « quia illa » est tantùm causa secundaria, quâ sepositâ, actus est suffi» cienter voluntarius secundùm substantiam. Neque talis error » in cæteris contractibus actum vitiat: v. gr. vovit aliquis » peregrinationem Romam studio colendi Deum, et simul » etiam habuit causam secundariam impulsivam, ut inviseret » fratrem, quem putavit esse Romæ, quem etsi intelligat » deinde isthic non esse, non ideò desinit obligari voto. Et » ex his patet, quomodò intelligendum sit, quod dici solet, » vota non obligare ultra intentionem voventis. *Sanch. lib.* 4. » *c.* 2. *n.* 45. *Less. c.* 40. *dub.* 2. *n.* 11.

199. — « 9. Ad votum non sufficit nudum propositum, licèt

» firmissimum : quia, qui tantùm proposuit, non tenetur sub
» peccato præstare : qui autem promisit, obligatur sub peccato, et, nisi præstet, agit contra fidem Deo datam. Bon.
» p. 1. Laym. loc. cit. »

An negligens propositum bonum, peccet saltem venialiter? Affirmant Less. Pal. etc. apud Salm. de vot. cap. 1. punct. 1. §. 2. n. 17. ob inconstantiam sine causa tunc intervenientem. Negant tamen Busemb. Sanch. Dec. lib. 5. cap. 2. n. 21. cum Sot. Arag. Azor et Salm. ibid. n. 18. cum Dic. Pal. Suar. Tol. etc. quia (dicunt) defectus constantiæ de se non est culpa, nisi præceptum adsit. Utraque est probabilis.

200. — « 10. Ad votum aliquando sufficit promissio implicita, ut patet in susceptione ordinum sacrorum, ubi, licèt
» non dicatur, voveo, vel promitto castitatem, votum tamen
» hoc fit implicitè, hoc ipso, quo sciens, Ecclesiam annexisse
» iis ordinibus istud votum, eos suscipis. An verò, si quis
» planè id ignoraret, adhuc censeretur vovêre ex implicita
» intentione, dubium est. Aliqui ajunt, aliqui probabilius
» negant, dicuntque, talem teneri ad castitatem, non ex voto,
» sed ex Ecclesiæ præcepto. Sanch. de matrim. l. c. d. 87. n.
» 23. Bon. c. 2. p. 1. et commun. » (Sed censet Laym. probabiliùs teneri ex præcepto Ecclesiæ ad votum emittendum. Sed vide de hoc dicenda de sacr. ord. lib. 6. ex n. 806.) »

201. — « 11. Si quis haberet intentionem promittendi quidem, sed tamen se non obligandi, nullum esset votum,
» secundùm Nav. Sylv. Sanch. n. 27. Less. l. 2. c. 40. dub. 1.
» n. 6. Bon. et alios contra Caj., quia talis non vult vovêre,
» cùm apponat conditionem contra substantiam actûs. Unde
» Lugo d. 24. de just. sect. 1. et alii contendunt, talem non
» posse dici promittere. Verùm videtur esse quæstio de nomine. Si verò haberet animum vovendi, et se obligandi,
» non tamen implendi, tunc etiam graviter peccaret, et votum
» esset validum. Sanch. Fill. Bon. p. 1. n. 14. Laym. etc. »

Plura hic distinguere oportet, et I. Si quis vovet cum animo positivo non promittendi, nec se obligandi, certè votum est nullum, ut Salm. tract. 17. c. 1. punct. 1. §. 3. n. 19. cum S. Thom. et communi. II. Si vovens habeat animum promittendi, et se obligandi, sed cum intentione non implendi, dicendum est tenêri eum ad votum, ex communi sententia, quam docent Less. l. 2. c. 40. dub. 1. n. 7. Sanch.

Dec. l. 4. c. 1. n. 23. et Salm. ibid. n. 21. cum Suar. Caj. Azor. Bon. etc. contra Valent. Ratio, quia obligatio voti non pendet ab intentione implendi, sed à voluntate se obligandi, quæ jam adest. III. Si vovens habeat animum promittendi, et implendi, sine tamen animo positivo se obligandi, tunc, si iste satisfaciat obligationem voti, sed ad eam non advertat, cùm votum emittit, et negativè se habeat; non volendo, nec excludendo illius obligationem, tenetur quidem ad votum, quia qui vult actum antecedentem, vult (saltem implicitè) ejus obligationem consequentem. *Ita communiter Sanch. de matrim. lib. 1. D. 9. n. 11. Palaus t. 3. tr. 15. d. 1. part. 3. n. 2. Tamburin. l. 3. c. 12. §. 1. n. 6. Salm. loc. cit. n. 23. et alii passim.*

Sed quær. I. An teneatur ad votum, qui nescit voti obligationem, et negativè se habet, non explicitè neque implicitè intendens illam suscipere. Affirmant *Pal. l. c. n. 2. et Suar. de voto cap. 5. n. 9.* quia hic censendus est voluisse promittere, juxta modum, et intentionem, quam habent alii ritè voventes. Sed veriùs negant *Sanch. de matrim. l. 1. d. 9. n. 2. cum Led. Arag. et Man.* item *Croix l. 3. p. 1. n. 365. Tamb. l. c. n. 8. et Salm. cit. n. 25.* qui asserunt, hanc esse ferè omnium doctrinam. Ratio, quia nemo obligationem contrahit, nisi velit illam sibi imponere; hic autem nullo modo eam vult suscipere, nec formaliter in se, nec virtualiter in promissione, cùm erret in substantia, judicando, talem obligationem non esse voto annexam. Secùs tamen dicendum, ut benè advertunt *Sanch. et Tamb. ll. cc.* si quis voluerit vovere modo ordinario, quo alii vovent, quia tunc implicitè voluit obligationem contrahere.

Quær. II. An teneatur ad votum, qui vult promittere, et scit obligationem voti, sed non vult ad votum se obligare?

Prima sententia, quam tenent *Sot. de just. l. 7. q. 1. art. 2. ac Prad. Arag. Gutt. etc. apud Salm. tr. 17. c. 1. punct. 1. §. 5. n. 24.* dicit, eum obligari, quia, positâ voluntate verum emittendi votum, nequit ab eo separari obligatio, quæ oritur ex voto.

Secunda sententia verò communior, et probabilior negat, et hanc tenent *Sanch. Dec. l. 4. c. 1. n. 27. Less. l. 2. c. 40. dub. 1. n. 6. Pal. tom. 3. tract. 15. d. 1. p. 3. n. 2. et Salm.*

ibid. n. 25. *cum Suar. Azor, Bon. Val. Trull.* Ratio, tum quia qui vult apponere conditionem contrariam substantiæ contractûs, invalidum contractum reddit; tum quia lex (prout votum est lex particularis) non obligat, nisi juxta legislatoris voluntatem. Hinc inferunt *Salm.* quòd is, qui promittit sponsalia, vel sacros ordines accipit, aut religiosam professionem emittit, animo non se obligandi, non teneatur ad sponsalia, neque ad votum. *Sed vide de hoc dicenda de ord. l.* 6. *dub.* 2. *n.* 809. Quale autem peccatum sit sic vovêre sine animo se obligandi? Dicunt *Sanch. loc. cit. n.* 38. *Pal. loc. cit. n.* 5. *et Salm. ibid. n.* 27. *cum Suar. Bon. Trull. Regin. et Vill.* ordinariè non esse nisi veniale, propter quamdam inordinationem. Dicitur *ordinariè*, quia in professione religiosa, et susceptione sacrorum ordinum proculdubio esset mortale, quia esset deceptio in re gravissima. *Vide dicta de jur. n.* 172. *v.* II. *Si autem.*

Quær. III. An teneatur ad votum, qui dubitat, an vovendo voluerit se obligare? *Tamb.* putat probabile, eum non obligari; sed dicendum oppositum *cum Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 384. *Gob. Dian. et aliis* ibid. *communiter*; quia, donec constet de invaliditate actûs, præsumptio est pro illius valore: ut *Menoch. etc. ibid.* communiter docent. Idem dicendum, ut rectè ait *Croix, n.* 386. contra *Gobat.* si quis dubitet, an noverit, vel animadverterit obligationem voti, quia ex communiter contingentibus quisque censetur scire et advertere, quòd omne votum obligationem parit illud implendi. Quid, si quis dubitet, an fecerit votum, vel propositum, sed meminerit, se credidisse, graviter se peccaturum, si promissionem non implevisset? Censet *Croix n.* 366. hunc non obligari, quia saltem votum est dubium, cùm plures rudes, adhuc nudum propositum facientes, censeant erroneè, se ad illud sub peccato tenêri. Sed huic non consentio, et puto hunc censendum verè vovisse, et voti contraxisse obligationem; cùm enim jam apprehenderit, se peccare non implendo promissum, rectè arguitur, illam reverà agnovisse, et sibi imposuisse.

DUBIUM III.

Quæ requiratur materia voti ?

202. — « Resp. Ea debet esse possibilis (cùm impossibile » nec efficaciter intendi possit, nec ad illud sit obligatio) : » et non solùm bona, sed etiam melior, quàm oppositum, » sive ejus omissio : quippe finis intrinsecus voti est hono- » rare per hoc Deum, id autem non potest fieri, nisi offera- » tur illi aliquid gratum : gratum autem esse non potest, ut » quis obligetur ad relinquendum id, quod est melius, *Sanch.* » *l.* 9. *c.* 7. *Laym. Nav. etc.*

Quid, si quis voveat de re possibili simul, et impossibili? Respondetur, tenêri eum ad partem possibilem, si est divisibilis, putà si conjux voveat castitatem, tenetur ad non petendum. Ita etiam valet votum, si principale illius est possibile, licèt accessorium sit impossibile. Secùs, si è converso. *Vide Salm. tr.* 17. *cap.* 1. *punct.* 2. §. 5. *num.* 75. Quid, si votum sit disjunctivum? *Vide n. seq. v. Pariter.*

Unde resolves :

203. — « 1. Invalidum est votum numquam peccandi ve- » nialiter, cùm id moraliter et ordinariè sit impossibile. » Aliqui tamen volunt, sic voventem tenêri isto voto ad vi- » tanda mortalia, et venialia graviora, de quo Scholastici. » *Nav.* c. 12. *n.* 63. *Suar. l.* 2. *c.* 3. *Sanch. de matrim. l.* » 9. *d.* 35. »

Salm. ibid. n. 80. cum Sanch. Pal. Trull. Prad. asserunt, votum de vitandis omnibus venialibus, etiamsi esset de plenè deliberatis omninò invalidum esse, prout de re moraliter impossibili, *ex can. 23. de justif. Sess. 6. Trid.* Quoad votum autem S. Theresiæ, agendi quidquid perfectius intelligeret, respondet, illud ex speciali instinctu Spiritûs sancti emissum fuisse. *Vide Salm. ibid. n. 84. et 85.* Sed veriùs dicit *Croix lib. 3. p. 1. n. 401. cum Suar.* benè valère votum de vitandis venialibus deliberatis, cùm hoc reverà non sit impossibile, et personæ perfectionis amantes illa satis evitent. Votum autem abstinendi à venialibus in aliqua materia determinata, communiter validum est, maximè in personis magnæ virtutis; in aliis verò modicæ virtutis erit materia impossibilis; imò in aliquibus materiis, putà cogitationum inhonestarum, otiosarum, etc. cùm sint inevitabiles quoad omnes, votum est nullum. Ita *Salm. ibid. n. 81. cum Caj. Sanch. Suar. etc.*

Pariter nullum est votum de vitandis mortalibus, et venialibus collectivè. Et etiam votum vitandi mortalia, aut venialia divisivè; quia nullum est illud votum disjunctivum, cujus pars est apta, et pars inepta, et vovens ad neutram voluit determinatè se obligare: putà, si voveas, te aut oraturum, aut lusurum, votum totum est nullum. *Salm. ibid. n. 83. et punct. 6. §. 1. n. 141. cum Sanch. Trull. Vill. et Leand.* Ita etiam *Pal. p. 8. §. 1. n. 3. et Croix l. c. n. 402.* Qui tamen rectè advertunt, quòd, si ad tale votum quis se obligaverit, in quantum potest, teneatur quidem ad fugam saltem mortalium. Ac teneri etiam eum censeo ad vitanda venialia deliberata, juxta quod diximus suprà.

204. — « 2. Invalidum est votum de re vana, vel inutili, » vel indifferente, nisi ex circumstantiis, aut fine fiat bona: » (*Modò circumstantia non ex sola relatione voventis, sed ex se ad bonum finem conducat. Salm. tr. 17. c. 1. punct. 2. §. 3. n. 57.*) « quia Deo displicet stulta promissio, et hinc eam non » acceptat; ac peccat venialiter talia vovens, ut v. g. si quis, » decidens ex equo, voveat non ampliùs equum se ascensu- » rum. *Nav. c. 12. Sanch. 4. mor. c. 7.* » (*cum Salm. ibid. n. 55.*)

205. — « 3. Invalidum est vovère mala, et qui vovet mor- » tale, peccat mortaliter; qui autem veniale, eum venialiter.

» tantùm peccare dicunt *Sa, Sylv. etc. v. Juramentum :* licèt » mortaliter peccare velit *Cajet. v. Votum, et Less. lib.* 2. » *cap.* 4. *d.* 5. quod videtur probabilius.»

Probabilius etiam mihi est vovère malum, etiam veniale, de se esse culpam gravem; cùm de se blasphemia sit, velle ut malum cedat in honorem Dei; sed communiter ob ignorantiam hoc non est nisi veniale, ut benè notant *Salm. ibid.* §. 4. *n.* 71. *in fine.* Idem diximus de juramento *n.* 146. *v.* 5. *Venialiter.*

206. — « 4. Invalidum est votum, cui adjungitur finis, vel » alia circumstantia mala, tenens se ex parte rei votæ : ut » v. g. vovet quis eleëmosynam ad obtinendam vanam glo- » riam, aut impetrandum per eam victoriam injustam, fe- » licem successum furti, adulterii, etc. aut in gratiarum ac- » tionem pro successu talis peccati; quia datio eleëmosynæ » ad talem finem est actio blasphema, quasi Deus peccata pro- » moveat; ideoque non potest esse materia voti. *Caj. Nav.* » *cap.* 12. *Sanch. c.* 6. *Laym. lib.* 4. *t.* 4. *cap.* 2. *n.* 6. *Fill.* » *t.* 26. *cap.* 5.

» 5. Validum autem est, etsi ei adjungatur finis, vel alia » circumstantia mala, tenens se tantùm ex parte voventis : » ut v. g. si quis ex vana gloria, aut ex ira erga importunum » mendicum, foveat ei se daturum eleëmosynam : quia tunc » res ista bona est, quam vovet, licèt ipse voveat malè, et » cum peccato. *Ibid.*»

Nota igitur hìc differentiam inter finem pravum ex parte *rei votæ*, et ex parte *voventis :* nam finis ex parte *rei votæ* est, quando res promissa dirigitur ad pravum finem, nempe si voveas jejunium, ut ex illo plausum captes; et tunc votum est nullum, ut communiter docent *cum Busemb. Laym. lib.* 4. *tract.* 4. *cap* 2. *n.* 7. *Salm ibid. n.* 67. Et idem tenendum dicunt *Salm. ibid. n.* 68. *cum aliis*, etiamsi finis pravus voti non sit primariò, sed tantùm secundariò motivus, seu sit impulsivus, sed sine quo votum non fieret. Idem dicendum, si finis sit indifferens, vel merè temporalis; unde si quis voveat jejunium, ut parcat sumptibus; eleëmosynam, ne æstimetur avarus, nullum est votum. Valuit autem votum emissum ad obtinenda à Deo temporalia, vel ad gratias ei agendas, quia bonum est hæc à Deo sperare, aut pro ipsis gratias agere. Ita *Laym. ibid. n.* 10. *et Salm. ibid. n.* 70. *cum Sanch.*

Pal. Trull. Bon. etc. Notant tamen Laym. n. 7. et Salm. ibid. n. 69. cum Cajet. Sanch. Bon. et communi, quòd, si opus pravum non ponatur ut finis voti, sed ut simplex conditio, nempe si quis voveat jejunium, si inimicum occidat, si furtum faciat; tunc valet votum, quia impletâ conditione positâ, honestum est in se votum implêre.

Ita ergo dicitur, quando finis pravus est ex parte rei votæ. Aliter tamen esset, quando finis pravus est ex parte *voventis*, scilicet quando non res vota, sed ipse vovendi actus dirigitur ad pravum finem, putà, si quis externè voveat jejunium, ut ex illa emissione voti ab aliis laudetur, tunc valet votum, ut dicit rectè *Busemb. n. 5. cum commun. apud Laym. ibid. et Salm. ibid. n. 67.* Hinc dicit *ibid. Laym.* quòd, qui ex appetitu deordinato vescendi piscibus vovet se ingressurum ordinem Carthusianum, teneatur ad votum. Sed hoc minimè mihi probari videtur, si comestio piscium, et non quidem bonum spirituale religionis sit finis illius voti; nam tunc ipsa materia voti, quæ est susceptio status religiosi, dirigitur ad vanum finem, qui votum infirmat, ut suprà dictum est cum communi.

« 6. Validum item est votum factum ex affectu erga rem » bonam, ut bona est, etsi conjuncta cum causa mala: ut si » quis voveret eleëmosynam, si ex duello evaserit salvus, si » non capiatur in furto; si filius sibi nascatur ex adulterio, » quod parat, etc. licèt enim duellum, furtum, adulterium » velle malum sit; tamen his positis, non lædi, non infamari, » prolem gigni, mala non sunt, sed Dei dona; et votum » non cadit super ista mala, sed super hæc bona, considerata » (ut suppono) quatenùs in se bona sunt. *Nav. Laym. loc.* » *cit.*

207. — « 7. Invalidum est, et veniale peccatum, vovêre » bonum, quod est impeditivum boni majoris, ut præser- » tim sunt vota contra consilia evangelica, ut v. g. manêre in » sæculo, ducere uxorem, ire ad militiam, facere merca- » turam. *Nav. n.* 29. *Suar. Fill. cap.* 1. *q.* 7. *n.* 58. *Sanch. etc.* » (*Idem dicunt Salm. tr.* 17. *c.* 1. *punct.* 1. §. 2. *n.* 37. *cum S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 7. *ad* 2.)

« 8. Si tamen aliquod bonum, per se et absolutè minus, » fieret per accidens majus bonum, tunc talia vovêre valet »

» sit v. gr. si quis videret susceptionem Ordinum sibi fore » damnosam. *Vide Bon. p. 1. n.*

208. — Ita etiam *Salm. loc. cit.* Quæstio autem vertitur, an valeat votum de non petendo voti dispensationem, commutationem, aut irritationem, etiam cum justa causa, (nam sine justa causa, certum est quòd valeat)?

Prima sententia negat *cum Sot. Trul. Tamb. Sanch. etc.*

Secunda verò affirmat *cum S. Anton. Bon. Suar. Fill. etc. apud Salm. ibid. n.* 49. *et* 50. Et hæc videtur probabilior; advertendo, quòd casu, quo sit utilius ob bonum spirituale petere dispensationem, votum non obliget, quamvis fuerit validum. Hoc tamen votum semper à superiore relaxari potest, cui salva semper est sua potestas. *Salm. ibid. n.* 51. *cum Sanch. Pal. Suar.* Notandum autem, quòd vovens non petere dispensationem, possit petere commutationem, et è converso. *Vide Salm. ibid. n.* 52.

209 — « 9. Matrimonium ordinariè invalidè vovetur, quia » ordinariè melior est cœlibatus. Dixi *ordinariè*, quia validè » vovetur, 1. Si quis ad hoc obligetur; aut quia sine injuria aut » gravi infamatione sponsæ, vel liberorum ex ea conceptorum » à sponsalibus non potest recedere. 2. Si id reipub. valdè » utile futurum existimetur, ut quia, v. gr. ex eo speratur » pax inter principes, conversio hæreticorum, regni tran» quillitas. 3. Si quis ob fragilitatem, et inveteratam consue» tudinem peccandi adeò sit pronus ad lapsum, ut pruden» tes judicent consultum ei esse, ut nubat: in quo tamen » ultimo *Laym. et alii* dissentiunt. *Vide Bonacina loc. cit.* » *Fill. num.* 6. *Nav. Suar. loc. cit. Laym. n.* 12. »

Votum nubendi, per se loquendo, nullum est, etiamsi sit de ducenda paupere, meretrice, vel ad tollenda aliena peccata, quia semper cœlibatus est Deo gratior. Est commune *apud Salm. ibid. n.* 58. *et* 59. *cum Sanch. Leand. Pal. Torre, Prad.* Secùs, si votum sit emissum, ad scandalum, vel honorem puellæ ex obligatione reparandum, vel ad bonum commune, ut addit *Bus.* vel ex supposito, quòd vovens vellet nubere, tenetur ad votum, ut *Salm. cit. n.* 58. *in fin.*

Sed magna quæstio est, an, qui vovet nubere ob expertam sui fragilitatem, teneatur ad votum?

Prima sententia negat, quia tale votum esset de se impeditivum majoris boni, nempe ingrediendi religionem, aut

servandi cœlibatum? Deinde, quia tale votum esset inutile, cùm, tali voto non obstante, vovens liberè posset religionem ingredi; maximè, dum matrimonium est infimum remedium concupiscentiæ. Ita *Less. lib. 2. c. 40. dub. 7. n. 44. et Pal. Sot. Prado, et alii ap. Salm. ibid. n. 40.*

Secunda tamen *sententia* certè, et longè probabilior, quam tenent *cum Bus. Sanch. Dec. lib. 4. cap. 8. n. 53. Viva de Spons. quæst. 1. art. 3. ex n. 3. Salm. de voto c. 1. punct. 1. §. 2. n. 41. et 42. cum Bell. Nav. Caj. Bonac. Trull. etc.* dicit votum esse validum, supposito quòd talis nolit uti aliis remediis; quia in tali casu matrimonium est majus bonum, cùm ad concupiscentiam sedandam eis, qui alia remedia meliora suscipere nolunt, ideò matrimonium à Deo concessum sit. De his enim ait Apostolus: *Melius est nubere, quàm uri.* Maximè, quia hic frequenter recidens teneretur ex jure naturæ nubere, posito quòd nollet aliis temediis uti. Dices: ergò subdiaconus vovens castitatem posset nubere, si non posset se continere, cùm nubere sit illi melius bonum? Sed respondetur, quòd hic ob bonum commune expediat magis votum in suo robore manère, quàm ille sic consulat suæ fragilitati. *Vide Salm. ibid. n. 45.* Dicunt autem *Salm. cit. n. 41. et 42.* tenèri ad matrimonium eum, qui nolit vel *non possit* alia remedia adhibère. Sed meliùs dicunt *Laym. l. 4. tract. 4. c. 2. n. 12.* citans *SS. Hieronymum et Ambrosium*, ac *Sporer de voto n. 61. et 62.* quòd teneatur ad matrimonium qui aliud remedium adhibère *nolit*, non autem, qui *non possit*: nullus enim qui velit opportunis remediis uti, dici potest non posse ea adhibère; quis cæterùm prohibetur uti saltem oratione, quâ procul dubio potest omnes concupiscentias superare ex illo *Luc. 11. Omnis qui petit, accipit?*

210. — Quæritur hìc, an, si quis nimis pronus ad vovendum, voveat, non ampliùs vovère, nisi cum licentia confessarii: si autem postea voveat, verbi gratiâ jejunium, valeat votum? Respondeo cum *Laym. lib. 4. tract. 4. c. 2. n. 5.* et dico 1. Quòd primum votum est quidem validum, cùm sit de meliori bono. 2. Quòd peccavit ille emittendo secundum votum. 3. Dico, quòd, primo voto non obstante, tenetur ad secundum, quod cùm habeat objectum bonum, satis est validum. Excipio, nisi ille statuerit, se nolle futura vota valère, nisi accesserit confessarii consilium, tunc enim nullum

erit secundum votum, modò non retractetur expressè, vel virtualiter, scilicet, si memor primi voti secundum emitteret.

Notandum denique, quòd, qui plura vota incompossibilia emitteret, servare deberet illorum dignius, alioquin prius posteriori præfertur. Ita *Laym. eod. loc. cum Trul. et Bus. n.* 225. *v.* 2. *contra Sanch.* qui dicit, tunc esse in arbitrio voventis servare quod malit. De juramento autem contra aliud juramentum, *vide dicta suprà n.* 179.

DUBIUM IV.

Quæ, et quanta obligatio voti?

211 *An votum de re levi aliquando graviter obliget?*
212 *Quid si negligas votum de re levi per annum?*
213 *Vide alia apud* Busemb.
214 *An hæres teneatur ad vota defuncti?*
215 *An pater possit per vota lædere legitimam filiorum?*
216 *De votis de facto alieno.*
217 *An vota possint impleri per alium?*
218 *An peccet impediens impleri conditionem appositam suo voto?*
219 *Notanda circa conditiones in votis.*
220 *An transacto die promisso, tenearis ad votum?*
221 *An votum indeterminatum semper obliget? Et quæ dilatio sit mortalis?*
222 *Quid, si quis voveat religionem se ingressurum, sine certo loco, vel certa religione?*
223 *Quid, si quis voveat se non lusurum sub pœna?*
224 *Plura notabilia advertenda circa vota, et præsertim, an teneat votum, si superveniat circumstantia non prævisa?*

211. — « RESP. Tanta est, quantam tum quantitas materiæ permittit, tum intentio voventis, quâ se vel multum, vel parùm, vel absolutè, vel cum certâ conditione, restrictione temporis, qualitatis obligare velit, designat: ita ut, etsi obligatio voti sit juris naturalis, vis tamen ejus

» pendeat à voluntate, et facto hominis tanquam prævia
» conditione, ut tantum, vel tantum obliget. Ita commun.
» Vide Laym. c. 3. Bon. p. 5.

Unde resolves :

« 1. In materia levi nemo obligatur sub mortali, quia ma-
» teria id non permittit. » (*Neque etiamsi vellet sub gravi se obligare, Salm. tr. 17. c. 1. punct. 4. §. 2. n. 106.*) « *Nav.*
» *n. 40. Sanch. lib. 4. c. 12. Laym. loc. cit.* verbi gratiâ,
» vovisti recitare quotidie *Salve Regina* : omittendo semel,
» iterumque, non peccas mortaliter, quia materia est parva.
» *Sanch. lib. 4. c. 12. Laym. loc. cit. Azor lib. 21. cap. 15.* »

Quæritur, an transgressio voti sit mortale, quando tota ejus materia parva est? Affirmant *Cajet. Tolet. et Card. ap. Salm. ibid. n. 112.* eodem modo, quo in juramento promissorio, si quid leve promittitur, peccat graviter (ut isti dicunt) qui illud non implet. Sed tenendum oppositum cum *Bus. et Less. lib. 2. c. 40. dub. 9. n. 56. Sot. Suar. Trull. Bon. Pal. etc. ap. Salm. ibid. n. 113.* quia votum est lex particularis, et lex non obligat, nisi juxta materiæ gravitatem. Imò idem dicendum de juramento promissorio, ut *Salm. ibid. n. 115 et c. 2. punct. 5. §. 2. n. 53. cum aliis*, ut diximus suprà *n.* 173.

Hinc infertur, quòd votum vitandi peccatum non obliget, nisi juxta illius gravitatem : putà, si voveas vitare mendacium, mentiendo peccas tantùm leviter, sed dupliciter, contra veracitatem, et contra votum. *Salm. c. 1. cit. n. 115. cum Sanch. Trull. Nav. etc.* Nisi tamen vitatio illius peccati ob causas sit res magni momenti, prout mendacium valdè indecens esset personæ in dignitate constitutæ : vel nisi per illud peccatum multùm quis impediatur à profectu in virtutibus. *Salm. ibid.*

212. — « Imò, etsi toto anno omittas, esse tantùm ve-
» niale, eò quòd materiæ istæ parvæ non coalescant in unam,
» probabiliter docet *Dian. t. 5. misc. n. 24. ex Soto, Arag.*
» *et Tann. 2. 2. d. 3. dub. 3. contra Valent. etc.*

Sicut etiam dicunt *Salm. ibid. cum Vill. etc.* Sed rectè hoc intelligendum esse advertunt, quando promissio illarum levium materiarum facta est in honorem diei, sicut censendum

est in omnibus votis personalibus, nisi constet de opposito, ut dicunt communiter *Salm. l. c. et Croix lib. 3. p. 1. n. 450. cum Sot. Suar. Laym. Dian. Pal. etc.* Nam contrà, si levis rei promissio sit facta per modum unius, ita ut dies non assignetur ut terminus, sed ne ultrà obligatio differatur, tunc materiæ coalescunt, et possunt pervenire ad mortale. Quare, si quis voveat se daturum quotidie parvam eleëmosynam, peccat graviter, si quotidie omittat, voto facto per modum unius. Ita *Salm. d. num.* 115. *cum Sanch. Suar. Trull. Leand. etc.* Hinc notant, quòd circa vota realia, nisi aliud constet, regulariter dies non apponatur ad finiendam, sed ad sollicitandam obligationem, et ideò materiæ coalescant, ut docent communiter *Salm. tr. 17. c. 1. punct. 5. num. 131. cum Suar. Pal. Bon. Vasq. et Croix loc. cit., cum aliis, ut suprà. Vide dicenda n.* 220. *v. Utrum.*

215. — « 2. In materia gravi, etsi quis possit se obligare » tantùm leviter, » (*ut fusè probant Salm. ibid. punct. 4. §. 2. n. 109. cum Molin. Suar. Pal. Fill. etc. cum communiori, et probabiliori contra Sotum, Pont. Cord. etc.*) « communiter tamen censetur voluisse se obligare graviter, nisi » aliunde constet. Unde violans tale votum peccat graviter » ex genere suo. *Vide ibid.* §. 1. *n.* 93. *et* §. 2. *n.* 105.

« 3. Qui, postquam gravi voto se obstrinxit, seriò deinde » dolet, quòd fecerit, non peccat graviter; modò retineat » animum implendi. *Vide Sa, v. Votum.*

« 4. Qui violat votum de re jam antè præcepta, v. g. » qui post votum castitatis fornicatur, debet in confessione » addere, quòd votum id habeat, aut quòd Ordines acceperit, et confessarius nesciat, quia duplex tunc est malitia » peccati. *Suar. cap.* 6. *Less. d.* 7. *Sanch. c.* 5. *Fill. cap.* 2. » *q.* 7. » (*ex communi enim benè valet votum de re aliàs præcepta. Salm. ibid. punct.* 2. §. 1. *n.* 32. *cum S. Th. contra Gers. S. Anton. etc. n.* 30.)

« 5. Alieno voto nemo obligatur ex vi illius voti. Unde, » si qui canones videntur indicare, filium à patre religioni » devotum tenêri eam profitêri, intelligendi sunt, si filius » votum patris semel ratificaverit. *Suar. cap.* 9. *Sanch. Laym.* » *c.* 5. *n.* 6. » (*Salm. ibid. punct.* 4. §. 3. *n.* 118.)

« 6. Cùm hæres teneatur solvere vota realia defuncti, non

» tenetur vi voti, sed ex justitia: sicuti tenetur alia illius
» debita, legata, etc. solvere. *Ibid. n.* 125.

214. — Certè hæres tenetur solvere vota realia defuncti, sicut alia debita *ex l.* 2. *Secunda*, *ff. de pollic. et ex c. Licet de voto.* Ex quo potest cogi ad solvendum per excommunicationem. Hinc talibus votis debet satisfieri ante legata, sed post debita justitiæ. *Salm. ibid. n.* 125.

215. — Quæritur hìc, an pater in morte per vota possit lædere legitimam filiorum?

Prima sententia affirmat cum *Nav. Sylv. Dian. Lop. Vega, etc. apud. Salm. ibid. n.* 126. Sicut etiam (ùt isti dicunt) potest pater gravare legitimam donationibus remuneratoriis.

Sed tenendum oppositum cum *secunda sententia.* Potest enim pater in vita sua votis moderatis minuere aliqualiter legitimam filiorum, vel ascendentium: non tamen in morte, ubi juxta legem de bonis suis disponere debet, et legitima, cùm debeatur de jure, nequit gravari debito voluntario, ex *Eccli. c.* 34. *v.* 21. *Immolantis ex iniquo oblatio est maculata.* Ita *Salm. ibid. n.* 127. *cum Sanch. Laym. Bon. Pal. Trull. etc.*

216. — « 7. Eodem modo, si communitas aliquid voverit,
» in quod posteri non consensèrunt, non tenentur id ser-
» vare vi voti, sed interdum ratione pacti, statuti, vel longæ
» consuetudinis. *Vide Laym.* hìc *c.* 3.

« 8. Cùm quis vovet factum alterius, sensus est, se cura-
» turum id eo modo, quo licitè potest, ut v. gr. rogando,
» persuadendo, vel etiam præcipiendo, si sit superior; vel
» etiam aliquando paciscendo, et suppeditando sumptus. Sic
» parens, qui filium devovit religioni, ad nihil aliud tene-
» tur, quàm ut conetur eam filio persuadêre: sic qui missas,
» vel peregrinationem alterius curandam vovit, quandò sti-
» pendium, ac sumptus ei persolvit, non tenetur alium sub-
» stituere novis sumptibus, si prior non præstet, ad quod
» se obligavit. *Sanchez*, *Laym. n.* 7.

217. — « 9. Vota personalia non implentur, nisi per voven-
» tem; unde qui vovit peregrinationem, Romam v. gr., non
» satisfacit, si conducat alium; neque ad id tenetur, si ipse
» non possit. *Salm. tr.* 17. *c.* 1. *punct.* 4. §. 3. *n.* 121.

« 10. Vota realia solvenda sunt ex proprio, unde qui ne-
» quit ex suo, non tenetur ab alio mendicare. Quod si possit
» ex suo, et tamen alius, sive rogatus, sive sponte, pro

» ipse velit solvere, id valet; quia tunc quod alter dat, fit » ipsius: non autem actio alterius personæ potest fieri alte- » rius. *Ibid. n.* 122.

Imò benè satisfacit voto, aut juramento eleëmosynæ, qui illam ab alio eo fine præstitam, ipso inscio, posteà ratificat, cùm noverit, quia tunc jam adimpletur votum cum consensu voventis. Ita *Salm. cit. n.* 122. *cum Sanch. Bon. Trull. etc.* Et satis probabile videtur; sicut enim tali modo benè satisfieret promissioni, alteri homini factæ, sic etiam satisfit promissioni factæ Deo.

218. — « 11. Vota conditionalia non obligant, cessante con- » ditione, etiamsi ipse vovens causa fuerit, ut conditio non » poneretur; dummodò id non impediverit dolo, vi, aut » malitiâ: ut v. gr., vovisti peregrinationem, si eam Petrus » approbet: deinde submittis, qui persuadeat, ut non ap- » probet; illo igitur non approbante, non tenêris. Imò, » etsi malitiosè, fraude, dolo, etc. impediveris, adhuc pro- » babile est, te voto non tenêri, ut habet *Laym. cap.* 6. » ex *Suar. et aliis.* » (*Et hæc est probabilior ex Salm. ibid. punct.* 6. §. 6. *n.* 173. *cum Pal. Fill. etc. contra Azor, Bonac. etc. quia jam non impletur conditio, licèt culpâ voventis.*) « Interim *Laym.* rectè hìc advertendum monet ad intentio- » nem voventis: ut v. gr. si filius vovet, se ingressurum » religionem, nisi pater contradixerit, videtur ejus intentio » fuisse, nisi contradixerit ex se, suâ sponte, sibi reli- » ctus, etc. »

At, si dolosè impedias, peccas: Vovisti v. gr. religionem, si pater approbet: si tu precibus, vel rationibus impedis consensum patris, non peccas; secùs, si impedias vi, vel fraude. Item vovisti castitatem, si Deus per annum te liberet à mortali: si tu ex fragilitate cadis, non peccas respectu voti. Secùs, si studiosè peccas, ut solvaris à voto. Et sic de cæteris. *Salm. ibid. n.* 171. *cum Laym. Palaus, Sanch. etc.*

219. — Quoad conditiones autem votorum, notandum 1. Quòd omnes conditiones turpes, aut impossibiles vota reddant nulla. *Salm. ibid. n.* 165. Notandum 2. quòd ad obligationem voti non sufficiat, quòd conditio impleatur æquivalenter, sed debeat implêri specificè, v. g. vovisti religionem te ingressurum, si soror tua nupserit, non sufficit, si illa moriatur. *Salm. ib. n.* 169.

« 12. Qui vovit rem certam, et determinatam, v. g. hunc » calicem, si ea res pereat, non tenetur ad aliam, cùm id » non soleat intendi : si autem eam rem vendiderit, proba- » bilius videtur esse, teneri eum dare pecuniam, quam ac- » cepit : quia, qui vovet rem, censetur promittere omnem » ejus utilitatem.

220. — « 13. Qui vovit aliquid faciendum certo tempore, » ut jejunare hoc vel isto die, illo transacto, sive cum culpa, » sive sine culpa ejus, ad nihil tenetur, et neque, si præ- » viderit impedimentum eo tempore superventurum, tene- » batur prævenire, cùm hæc non soleat intentio voventis » esse. *Suar. Nav. lib. 1. Vide Bon. p. 5.* »

Sed eadem regula, quam diximus *suprà n.* 212. currit hic, ex communi cum *Salm. tr. 17. c. 1. p. 5. n. 130.* Ad nihil enim teneris, transacto die, si dies appositus sit ad finiendam obligationem, ut censendum est in votis personalibus, nisi constet de opposito, ut communissimè dicunt *Croix lib. 3. p. 1. n. 450. cum Sot. Pal. Laym. Dian. etc. Salm. ibid. punct. 4. §. 2. cum Trull. Suar Sanch. etc.* Secùs, si diem apposuisti tantùm ad sollicitandam impletionem, sicut è converso judicandum est regulariter in votis realibus, præcisè, si ille dies nullam habeat magis specialem rationem, quàm alii, ut *Salm. ib. punct. 5. n. 131. cum Suar. Pal. Bon. etc.* ac *Croix l. c. cum aliis, ut suprà.*

Utrùm autem in dubio, an dies sit appositus ad finiendam, vel ad sollicitandam voti executionem, tenearis ad votum pro diebus transactis? Negat *Dian. p. 3. tract. 5. r. 26.*, quia, ut ait, vota in dubio non obligant, cùm strictè sint interpretanda, ex regula communiter tradita à DD. cum *Cajet. Laym. etc.* Affirmant verò generaliter loquendo *Spor. de 2. præc. n. 109. et Salm. ibid. n. 132. cum S. Thom. Sanch. Pal. Trull. Azor et Bon.* Rationem dant *Salm. ibid.* quia, cùm votum sit certum, et dubitetur tantùm de circumstantia excusante, possessio stat pro voto. Sed hæc ratio non convincit; posset enim ei responderi, quòd hic dubitetur de circumstantia, quæ afficit substantiam voti, et ideò votum ipsum redderet dubium, juxta dicta *n.* 198. Hinc mihi rectiùs distinguendum videtur, et dicendum, quòd in votis personalibus in dubio non tenearis satisfacere pro diebus transactis;

cessit autem in votis realibus. Ratio, quia ex una parte regula firma est, quòd pro eo stet possessio, pro quo stat præsumptio, ut docent DD. communiter cum *Busemb. l. 1. n. 26. Croix l. 1. n. 509. Sanchez, Dec. lib. 1. cap. 10. n. 13. cum Sot. Mol. Arag. et Menoch.* Ex altera parte communissima est sententia, quòd, nisi de opposito constet, ut suprà prænotatum est, in votis realibus dies præsumatur appositus tantùm ad sollicitandam obligationem, ut *Salm. ibid. 1. n. 131. cum Suar. Sanch. Vasq. Pal. Bon. Prado et Croix l. 3. p. 1. n. 450. cum Laym. Sot. et Dian.* Nisi tamen votum habuisset specialem connexionem ad diem, putà, si vovisses dare eleëmosynam in hebdomada jubilæi, vel in sabbatis per annum, quia v. gr. in anno illo gratiam recepisti, ut *Spor. n. 106. et Salm. tr. 17. c. 1. p. 5. n. 129. cum aliis.* Secùs, si dies nullam connexionem habuisset cum voto, nempe, si vovisses te daturum eleëmosynam in sabbatis per annum, nullâ habitâ ratione speciali illius anni, ut rectè ait *Spor. n. 106. in fine.* In votis contrà personalibus præsumitur dies appositus ad finiendum obligationem, ut dicunt *Salm. ibid. p. 4. §. 2. n. 115. et Croix loc. cit. cum aliis ut suprà allatis.* Hinc in votis realibus, quia præsumptio est pro voto, pro ipso est etiam possessio, et ideò implendum etiam pro diebus transactis. Secùs verò dicendum in votis personalibus, in quibus præsumptio est in oppositum, et sic *Salm.* sunt intelligendi, dum ipsi *loc. cit.* ut certum asserunt, quòd in votis personalibus præsumatur dies appositus ad obligationem extinguendam.

221. — « 14. Qui vovit aliquid sinè certo tempore, verbi » gratiâ peregrinationem, tantùm tenetur implêre, cùm commodè primùm potest: quia sic moraliter quisque censetur » intelligere suam promissionem, ut habitâ commoditate non » nimis diu differat, quamvis minor causa sufficiat ad differendum, quàm ad omittendum. *Fill. cap. 4. q. 10. Suar. Laym. c. 3. Bonac. etc.* »

Votum indeterminatum quoad tempus, v. gr. de Rosario diurno, jejunio in sabbatis, obligat perpetuò, nisi aliud colligatur ex circumstantiis. *Salm. tr. 17. c. 1. punct. 6. §. 1. n. 140. communiter.* Si dubium tamen sit, an votum fuerit pro anno, vel mense; non teneris, nisi ad minus. *Salm. ibid. n. 146. cum Sanch. Trull. Suar. Bon. etc. ex c. 18. de Censib.*

Quaeritur, an faciens votum pro tempore indeterminato, peccet mortaliter, si diu differat illud implere? Certum est, quod si votum sit in perpetuum obsequium Dei, puta ingrediendi religionem, xenodochio inserviendi, et similia, tunc peccet lethaliter qui diu differt, si adsit opportunitas implendi, et non excuset rationabilis causa. Dicunt autem *Armill. Rodrig. et Ledesm. apud Salm. de statu relig. tr. 15. c. 2. punct. 3. n. 32.* differre votum religionis per duos vel tres annos, non esse mortale; sed haec opinio merito videtur laxa aliis, ut *Sporer de 2. praecept. n. 117. Salm. loc. cit. Sanch. Dec. l. 4. c. 14. n. 22.* Alii vero, ut *Sanch. loc. cit. et Croix cum Pal.*, universaliter loquendo, dicunt esse mortale differre per sex menses, et his adhaerent *Salm. dict. n. 32. cum Trull. et Garcia*, putantes, mortalem fore dilationem ultra sex menses. Consentit etiam *Sporer*, si vovens excedat aetatem 40 annorum; censet tamen *Tamb.* excusari a mortali juvenem 15 vel 16 annorum, qui differt per tres vel quatuor annos: quia (ut dicunt) hoc tempus videtur parva materia respectu ad servitium totius vitae: sed huic omnino non acquiesco, nisi adsit justa causa dilationis. Justae autem causae differendi sunt, si vovens speret dilatione parentes emolliendos. Item si obstet gravis necessitas spiritualis, aut corporalis sororum vel fratrum. Ita *Croix l. 3. p. 1. n. 446. cum Pal. et Gob. Bonac. de voto disp. 4. q. 2. p. 3. n. 3. cum Arag. et Tabien. Sanch. dict. l. 4. c. 14. n. 5. et 6. et Salm. d. c. 2. n. 30. cum Suar. Mach. Pell. Trull. et Garcia.* Bene tamen advertunt *Sporer et Salm. ibid. in fin.* in his casibus sedulo cavendum esse, ne dilatio sit nimia, aut periculum adsit votum numquam implendi; quod periculum non raro adest in votis religionis, pro quorum executione daemones innumera excitant dissidia, et impedimenta.

Si autem votum sit in obsequium *temporale*, scilicet tot jejuniorum, peregrinationum, etc. censet probabile *Spor. de 2. praec. n. 116. cum Tamb.* quamcumque dilationem non pertingere ad mortale. Et favet *Sanch. dict. l. 4. c. 14. n. 21.* referens *S. Antonin.* qui dicit, illam esse moram mortalem, *quando fit dilatio per longa tempora, et ex ipsa dilatione est periculum oblivionis, vel impotentiae implendi.* Sed verius dicendum peccare mortaliter eum, qui sine justa causa notabiliter votum differt implere, nempe ultra duos vel tres

quam probabilem censent *Croix*, *l.* 3. *p.* 1. *n.* 446. et *Salm.* de statu rel. [illegible] cum *Pal.* *Trull.* et *Garc.* Putat autem *Croix* cum *Diana*, quòd, si vovisti singulis mensibus confiteri, possis eas differre per duos vel tres dies ultra mensem.

222. — « 15. Qui vovit aliquid sinè certo loco, v. gr. » ingressurum se religionem *S. Benedicti*, satisfacit intrando » quodcumque monasterium illius ordinis, in quo serventur » substantialia regulæ. Neque tenetur pro admissione pera- » grare provinciam, sed satis est adire loca aliquot non nimis » dissita. Et satisfacit voto, si, postquam ingressus est, remit- » tatur, aut egrediatur (saltem cum justa causa, qualis est » v. gr. gravis ac diuturna tristitia, et anxietas, sive ex » natura ipsa, sive aliunde nata : *Escob. ex Sanch. t.* 1. *l.* 4. » *c.* 16. *n.* 100.) ante professionem. *Vide Trullench. l.* 2. *c.* » 2. *d.* 20. *n.* 7. *et* 8. » (*Et vide l.* 5. *ex n.* 72.)

« 16. Qui vovit aliquid sinè certa qualitate, v. gr. se in- » gressurum religionem in genere, potest ingredi quamcum- » que, etiam laxiorem, modò serventur essentialia, et sit » approbata. Similiter, si quis voverit triticum, etc., non » tenetur dare optimum quod habet, sed satis est (loquendo » de obligatione præcisè) ut det, quod non sit planè ine- » ptum. » (*Idem Salm. de voto tr.* 17. *c.* 1. *punct.* 6. §. 1. *n.* 140. *cum Laym. Suar. Bonac. etc. Qui vovet, se daturum calicem, ædificaturum ecclesiam, debet implere vota juxta usum communem.*)

« 17. Qui vovit se daturum aliquid, sine certa quanti- » tate, v. gr. eleëmosynam, pecuniam, frumentum, etc., » satisfacit dando quantùm voluerit » (*Salm. ibid. cum cit. DD.*) « modò non det tam parùm, ut videatur potiùs irri- » dêre suum votum, quàm implêre. Ratio horum omnium » petitur ex intentione voventis, quâ nemo censetur se obli- » gare, nisi ad id, quod commodè potest dare, et commu- » niter est decens. *Suar. Sanch. l.* 4. *c.* 15.

« 18. In dubio de mente voventis, debet fieri interpre- » tatio secundùm verborum, quibus usus est, proprietatem, » vel potiùs communem, et usitatam acceptionem. *Fill. t.* » 26. *c.* 2. *Laym. c.* 5. » (*Salm. ibid. ex n.* 134.)

223. — « 19. Qui vovit, si ludat chartis, se daturum » decem imperiales, tenetur secundùm *Sanch.* dare toties

» decem; quoties ludit; quia pœna est actui accessoria. Vide-
» tur tamen hoc negare *Laym. l. 4. tract. 4. c. 5. n. 4.* Vide
» *Trull. Dian. p. 5. t. 9. r. 60.* »

Bene distinguunt *Salm. ibid.* §. 7. *n.* 177. Si votum fuerit simplex de solvenda pœna, si luserit; tunc sufficit solvere pœnam prima vice, cum *Sanchez. Bon. Sa, Diana.* Et satis probabile vocant *Laym. et Pal.* Secùs, si votum fuerit duplex, scilicet de non ludendo, et de pœna solvenda: tunc, quoties transgreditur votum, solvenda est pœna; nisi hæc sit gravissima, ut peregrinatio, elargitio magnæ eleëmosynæ, quæ non soleat communiter repeti. Ita *Salm. ibid. cum Laym. Pal. Trul. Sanch. Dian. etc.*

Hìc advertendum, quòd in tali voto pœnali duplici, si relaxetur primum, relaxatur etiam secundum, prout primi accessorium. *Salm. loc. cit. n.* 176. *cum Pal. Laym. Sanch. etc.* Notandum deinde, quòd, qui invincibiliter ignorat, sive obliviscitur votum principale, aut votum de pœna, ad eam non tenetur. *Vide Salm. ibid. n.* 175. *et* 177.

224. — Plura ultimò hìc pariter sunt notanda, et I. quòd vota semper sint interpretanda juxta benigniorem partem. *Salm. ibid.* §. 3. *n.* 148. *cum Laym. Caj. et aliis communiter.* Notandum II. quòd fractiones votorum sint ejusdem speciei: hinc, si quis, habens votum castitatis, fornicetur, potest seorsim fractionem voti confiteri. *Salm. tr.* 17. *c.* 1. *punct.* 4. §. 1. *n.* 101. Sed quid, si quis voveat jejunium ex speciali motivo temperantiæ? *Val. Sanch. Bon. etc. apud Salm. ibid. n.* 102. probabiliter tenent, eum committere duo peccata jejunium frangendo. Ita pariter conjugem voventem castitatem, ex motivo amoris erga castitatem, si petat debitum, dicunt committere duo peccata. Sed probabiliùs tenendum cum *Salm. ibid. n.* 103. *et Caj. Trull. Suar. et Prad.* tales committere unum mortale contra votum, quia ex voto obligationem tàntùm fidelitatis erga Deum sibi imponunt, non aliam. Notandum III. quòd, si quis voveat disjunctivè rem bonam, vel malam, aut vanam, aut impossibilem, votum nullum est. *Salm. ibid. punct.* 6. §. 1. *n.* 141. Si verò utraque pars est materia apta, illa, quæ eligitur, præstanda est, etiamsi post electionem altera pars pereat, seu impossibilis reddatur. E converso, si pereat una pars aut impossibilis reddatur ante electionem, non teneris ad alteram, nisi,

tuâ culpâ res pereat, aut fueris in mora cum tradendi, aut determinandi. Ita *Salm. dict. n.* 141. *et* 142. *cum Sanch. Pal. Mol. etc.*

Quæritur hìc, an unam partem jam electam possit vovens cum altera commutare? Negant probabiliter *Pal. et Sanch. cum aliis ap. Salm. de voto c.* 3. *punct.* 12. *n.* 107. Unde, si electa sit pars, cujus materia sit reservata, ut castitas, etc., requiritur dispensatio papalis. Affirmant tamen *Leand. et Tamb. cum pluribus apud ipsum*, et non minùs probabile meritò vocant *Salmant. ibid.* Ratio, quia, non obstante electione factâ, votum adhuc remanet disjunctivum, nec per determinationem peractam vovens se privavit libertate alteram eligendi partem.

Qui vovet, se per mensem auditurum sacrum, probabiliter non tenetur in festis audire duo. Sicut probabile etiam est hoc, si imponatur à confessario pro pœnitentia. *Salm. tr.* 17. *c.* 1. *punct.* 6. §. 1. *n.* 136. *cum Pal. Tamb. Suar. Trull. etc. Sporer de* 2. *præc. c.* 2. *n.* 96. *ac Croix de pœnit. n.* 281.

Qui vovet, se recitaturum Rosarium, satisfacit recitando tertiam partem, quia communiter sic intelligitur. *Salm. ibid. n.* 136. *cum Pal. Tamb. Prad. etc.* Et satisfacit recitando alternatim, quia tale votum obligat instar officii divini. *Salm. ib. in fin. cum Trull. Tamb. Dian. Leand. etc.* Et etiam satisfacit dividendo decades, *loc. cit. in fin. cum Sanch. Trull. Bon. etc.*

Qui vovet jejunium se observaturum, potest comedere lacticinia, ut *Salm. ibid. n.* 137. *cum Sanch. et Pal.* Si vovet jejunium per mensem, non tenetur in Dominica; vel si vovet in vigilia alicujus Sancti, quæ veniat in Dominica, potest anticipare jejunium in sabbato, *Salm. ibid. cum Bonac. Trull. Dian. etc.* Si vovens jejunium comedit carnes, non tenetur ad jejunium: ad differentiam jejunii præcepti ab Ecclesia, quæ duplici præcepto imponit et jejunium et abstinentiam à carnibus, juxta *Salm. ib. cum Sanch. Azor, Sylv. etc.* et prout declaravit regnans Pontifex *Bened. XIV. vide l.* 3. *n.* 992. An vovens jejunium singulis sabbatis, teneatur ad votum, si in sabbato cadat Natalis Domini? Probabiliter negant *Molin. Azor, Fag. Dian. Rodr. Vill. apud Salm. ibid. n.* 138. et probabilem vocant *Bon. de voto tom.* 2. *disp.* 4. *q.* 2. *p.* 6. *n.* 9. *et Tamb. de voto* §. 6. *n.* 13. nisi expressè intenderit adhuc eo

32.

die se velle obligare, quia tunc proculdubio tenetur. Affirmant tamen *Salm.* ut probabilius, *ibid. n.* 139. *cum Suar. Sanch. Vasq. Vide mox dicenda n.* 226.

Si quis immemor voti, vel pœnitentiæ injunctæ, etc., præstet opus debitum, benè satisfacit voluntate generali, quam quisque censetur habère satisfaciendi priùs obligationibus, ita *Sporer tract.* 1. *de consc. n.* 50. *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 14. *n.* 15. *Less. l.* 2. *c.* 37. *num.* 11. *Laym. l.* 4. *tract.* 2. *c.* 11. *n.* 9. Si quis autem est certus de voto, sed habet probabilem rationem, quòd illi satisfecerit, dicunt plures AA. voventem ad nihil tenêri. Sed huic opinioni jam diximus, *tract. de consc.* non esse adhærendum, quia obligatio voti certi solà probabili satisfactione nequaquam impletur. (1)

DUBIUM V.

Quot modis tollatur obligatio voti?

225 *Tollitur obligatio voti: 1. Per materiæ mutationem. 2. Per auctoritatem humanam.* Vide resolutionem.

226 *An sit obligatio implendi votum, si superveniat circumstantia non prævisa? Quid verò de votis simplicibus castitatis, et religionis, et quid de solemnibus?* Vide l. 5. n. 50.

225. — Resp. Dupliciter tolli potest, 1. Nullius auctoritate interveniente: idque vel materiæ mutatione, ut, si materia antè honesta fiat turpis, indifferens, vel impeditiva majoris boni, ratione novæ circumstantiæ, vel prohibitionis, vel fiat impossibilis absolutè aut moraliter, vel cessatione conditionis, à qua pendebat. 2. Interventu auctoritatis humanæ: idque tripliciter, irritatione, commutatione, vel dispensatione, de quibus in sequentibus dubiis. Est communis, *Sanch. l.* 4. *c.* 24. *Less. l.* 2. *c.* 24. *Suar. Fill. t.* 26. *c.* 8.

(1) Vide notam ad l. 1. n. 29. positam et in hoc lib. n. 700. Quær. II. in fine. *Edit.*

Unde resolves :

« 1. Etsi tuâ culpâ materia facta sit impossibilis, inutilis,
» etc. tamen, postquam jam talis facta est, cessat obligatio,
» et sufficit pœnitêre de culpa.

« 2. Si concurrat obligatio duorum votorum incomposssibilium, implendum est id, quod est præstantius, et Deo
» gratius, et alterum cessat. Quod si verò sit æquale, aut
» nescias, utrum sit melius, implendum est, quod priùs vo-
» visti, et ruit posterius; si et hoc nescis, libera est electio.
» *Vide Trull. l.* 2. *c.* 2. *d.* 9.

« 3. Si materia voti fiat impossibilis quoad partem tantùm,
» tunc, si commodè talis materia dividi non potest, aut non
» solet, ad nihilum teneris; verb. grat. vovisti te ædificatu-
» rum templum, si totùm non potes, non tenêris ad partem.

« 4. Si verò dividi commodè potest, et solet, manet obli-
» gatio ad illam partem, quæ impleri potest, ut v. gr. 1. Qui
» non potest jejunare tota hebdomada, potest autem aliquot
» diebus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium contraxit, et
» consummavit post votum castitatis, tenetur non petere de-
» bitum : cùm eatenùs votum adhuc sit possibile (reddere
» enim debet). *Vide Bon. p.* 7. §. 1.

« 5. Quòd si votum dividi quidem possit, sed unum in eo
» sit principale, reliqua verò accessoria tantùm, non per se
» seorsim intenta, sed dependenter à priori tamquam illius
» appendices, et modi; tunc, si principale fiat impossibile,
» ruit etiam obligatio accessorii, non autem contrà : ut v. gr.
» vovisti peregrinationem Romam in cilicio, et ibi certi ali-
» quid offerre; si peregrinatio impossibilis fiat, non tenêris
» cilicium ferre, nec oblationem mittere. *Vide Sanch. l.* 4. *c.*
» 10. *Bon. d.* 4. *c.* 2. *p.* 4. §. 4. *Trull. l.* 2. *c.* 1. *d.* 10. »

226. — Hic quæritur, an sit obligatio implendi votum, si notabilis circumstantia superveniat, quâ prævisâ, quis votum non emisisset? Est communis sententia *apud Salm. in tract. de juram. c.* 3. *punct.* 2. *n.* 19 *et* 20. *cum Sanch. Pal. Trull. etc.* (*vide dicta n.* 187. *v. Sed dubium*), quòd in omni promissione, prout est etiam votum, mutatio materiæ de se notabilis obligationem aufert. Ratio, quia per mutationem res

32..

fit diversa ab ea, quæ est promissa. Sed quid, si nova circumstantia accidat non prævisa, putà, si quis vovisset jejunare omnibus feriis sextis, an teneretur ad jejunium in die Nativitatis Christi Domini, quem diem exclusisset, si prævidisset? Affirmant *Salm. de 3. præc. Decal. c. 2. punct. 5. §. 2. n. 104. cum Nav. Vasq. Sylv. aliisque cum Sanch. in Dec. l. 4. c. 11. n. 61.* (Sed notandum, quòd *Sanchez hoc loco* loquitur de præciso casu jejunii, quia censet circumstantiam festi non efficere notabilem mutationem: verùm circa nostrum quæsitum oppositam tenet sententiam, ut infrà). Ratio, ut dicunt, quia ad eximendum voventem ab obligatione voti, non est attendendum ad id, quod ipse promisisset, si meminisset, sed potiùs ad id, quod actu promisit. Et probant ex *c. Explicari, de obs. jejun.* ubi *Honorius* III. dixit: *Qui nec voto, nec regulari observantiâ sunt adstricti, in feria sexta, si festum Nativitatis dominicæ die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt secundùm consuetudinem Ecclesiæ generalis.* Negant verò tenêri ad votum *Molin. de just. disp. 272. Azor 1. p. l. 11. c. 20. q. 3.* item *Fagund. Dian. et alii apud Salm. loc. cit. de 3. præc. n. 103.* loquendo de prædicto casu jejunii (*de quo vide etiam dicta n. 224. circa fin.*); et loquendo genericè de omni nova circumstántia notabili superveniente, tenent *S. Anton. Nav. Sylv. Henr. etc. apud Salm. in tract. ut suprà de juram. c. 3. punct. 2. n. 21.* Et hanc sententiam expressè tenet *D. Th. in 4. dist.* 38. *q. 1. art. 3. ad* 1. ubi sic docet: *Id liberare à voti vel juramenti obligatione, quod si à principio notum fuisset, ea fieri impediret.* Ratio, quia tunc intentio se obligandi vel deficit, vel sic interpretatur. Et huic sententiæ dicunt *Salm. ibid. n.* 22. non posse denegari probabilitatem; imò ipsimet *Salm. tr. cit. c. 1. punct.* 6. §. 3. *n.* 152. censent, illam esse notabilem mutationem, quæ si à principio fuisset cognita, quis non se obligâsset. Hæc secunda sententia mihi videtur non minùs probabilis, imò fortè probabilior quàm prima. Ratio generalis, quia, superveniente circumstantiâ non prævisâ, quâ votum onerosius redditur, materia voti fit diversa à promissa. Et sic respondetur ad rationem oppositam, quia vovens teneretur ad plus, quàm promisit. Respondetur autem ad definitionem *Honorii III.* ut suprà, quòd ibi Pontifex non explicat, an circumstantia dici Nativi-

totis Domini fuerit vel non prævisa; quare textus explicari potest (sicut intelligit *Azorius l. c.*) de iis, qui expressè voverint servare jejunium etiam die Natalis J. C.; quo casu certè tenentur ad votum, ut diximus *suprà n.* 224. *circa fin.*

DUBIUM VI.

DE VOTI IRRITATIONE.

ARTICULUS I.

An, et quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem?

227 *Quis possit vota irritare?*
228 *An liceat irritare vota sine causa?*
229 *Quæ vota filiorum possint irritare pater, avus, tutor, etc.*
230 *Quæ possit irritare mater?*
231 *An vota subditorum valeant, donec irritentur?*
232 *Quid, si quis per errorem æstimabatur pater, maritus, etc.?*
233 *Quis possit irritare vota religiosorum, et monialium? An abbatissa?*
234 *An vir possit irritare omnia vota uxoris?*
235 *An uxor vota viri?*
236 *Quid, si mutuo consensu voveant castitatem?*
237 *An superior possit irritare vota facta ante subjectionem? Quid, si dubium sit, an sint emissa ante vel post subjectionem?*
238 *An autem vota, facta tempore subjectionis, possint post illud irritari?*
239 *Quid, si superior ea ratificaverit?*
240 *Quæ vota servorum, aut famulorum possint à domino irritari?*

227. — « Resp. Cùm non debeat violari cujusquam domi-
» nium, ac quilibet dominus possit uti suà libertate, hinc,
» si potestati dominativæ alterius sit subjecta alicujus volun-
» tas, potest is subditi istius omnia vota, qualiacumque sint,

» ad suum libitum, sine ulla causa validè irritare, directè;
» hoc est, potest velle, et pronuntiare, ut illa vota nulla
» sint, ita ut nullo etiam casu obligatio posteà reviviscat
» (etsi peccent, si absque causa irritent, ut docent *Less. l. 2.*
» *c. 40. n. 75. Nav. Suar. Fill.*). Porrò hoc jus provenit ex
» jure positivo, quo datur alicui legitima potestas dominativa
» in voluntatem alterius. Ita communiter DD. *Vide Sanch. l.*
» *4. c. 24. n. 30. et 31.* » (*Sed provenit etiam ex jure naturali, ut Salm. de voto tr. 17. c. 3. punct. 3. n. 27. cum S. Thom. 2. 2. q. 165. art. 5.*)

228. — Quæritur, an liceat irritare vota sine causa? Certum est pro valore irritationis nullam causam requiri: et commune est, quòd non sit mortale, ut *Salm. ibid. n. 29.* et *Less. l. 2. c. 40. n. 69.* cui videtur id certum, cum *Palud. Sylv. et Ang.* Dubium est, an sit veniale.

Prima sententia affirmat cum *Bus. Less. etc.* quia dissonum est, superiorem sine causa uti hac potestate. Sed de se loquendo verius est, nullum esse peccatum, quia vota subditorum sub hac conditione consensûs superiorum emittuntur, unde obedientia sufficit pro causa. Ita *Salm. ibid. n. 30. cum S. Anton. Cajet. Sylv. Azor, Tambur. etc.* Dixi *de se* loquendo, quia difficulter aliunde poterit excusari à veniali, vel quia facit actum otiosum, vel quia irrationabiliter profectum alterius impedit, ut rectè ait *Less. loc. cit. n. 70.* Sufficit verò quævis causa rationabilis ad excusandum à veniali, ut *Elbel n. 254. ac alii.* Et idem tenet *Spor. de 2. præc. n. 34. cum Sot. Val. Med. etc. communius* non peccare graviter superiorem, qui dederit permissivè licentiam, et postea revocaverit: imò probabile putat, ne veniale quidem esse, nisi promiserit, se non revocaturum. Valida est autem irritatio omnium votorum in genere, etiam futurorum ac etiam renuente subdito. *Salm. ibid. n. 35. cum Pal. etc.*

Unde resolves:

229. — « 1. Quivis pater, et, in ejus defectu, avus pater-
» nus, tutor, imò etiam mater, non tantùm, si tutrix sit,
» sed etiam in priorum defectu, et secundùm quosdam,
» reliquis deficientibus, etiam magister, vel herus, ut *Suar.*
» *Less. d. 10. n. 78. contra Sanch.*, potest directè irritare

vota liberorum impuberum, ut colligitur ex c. *Mulier, caus.* 32. q. 2. *et c.* 1. *et* 2. *c.* 20. *q.* 1. *et c. Si quis de reg.* Impubertas autem secundùm jura finitur in masculis anno decimo quarto completo: in fœminis, duodecimo completo, à die nativitatis computando, ut *Sanch. loc. cit. Laym. tom.* 4. [illegible] 10. *Bonac. tr.* 4. *disp.* 4. *q.* 2. *p.* 6. §. 2.

Clariùs singula explicanda. Pater, sive avus paternus, in ejus defectu, potest irritare quæcumque impuberum vota, sive personalia, sive realia, adhuc castitatis et religionis, etiamsi filius sit doli capax, et etiamsi votum sit de peculio castrensi, vel quasi, ut *Salm. de voto c.* 3. *p.* 5. *n.* 45. *ex S. Thom.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 9. *cum Caj. et Sanch. Suar. Trull. Laym. Less. Pal. etc. ex c.* 1. *c.* 20. *q.* 1. *et* 2. Et ratio est, ut ait *Sanch. l.* 4. *c.* 18. *n.* 5. quia in tali ætate deficit perfecta deliberatio ad tantam obligationem; quare ad talem defectum natura prospexit, præbendo parentibus facultatem talia vota irritandi. In dubio autem, an votum sit emissum ante, vel post pubertatem, adhuc potest pater id irritare, quia prævalet ejus potestas. Ita *Sanch. Dian. Mich. cum Elbel n.* 251. Qui rectè idem ait dicendum in dubio, an filius post pubertatem votum ratificaverit. Filiorum autem puberum non possunt parentes irritare vota personalia, putà castitatis, frequentiæ sacramentorum, etc.; nisi præjudicent domesticæ gubernationi, prout vota longæ abstinentiæ, peregrinationis, jejunii incompatibilis cum modo familiæ, etc. Ita *Salm. ibid. n.* 46. *cum S. Th. Less. Pal. Sylv. Tamb. Pal. etc.* Benè autem possunt irritare (indirectè tamen, ut *Busemb. cum Laym. n.* 242.) vota realia puberum in minori ætate, quia in eâ carent ipsi administratione bonorum. *Salm. ibid. n.* 47. *cum S. Thom. Sanch. Trull. etc.* Excipe, si votum sit de peculio castrensi, vel quasi (1); vel si filius exierit è patria potestate. *Salm. ibid. n.* 48. Item votum eundi Romam pro absolutione excommunicationis, ex c. *Relatum, de sent. excomm.* Facultatem autem, quam habet pater erga filios

(1) Cùm ex Cod. civ. gall. minores non emancipati nunquam, ne propriorum quidem bonorum administrationem habeant, de his statuere nequeunt sine consensu patris aut tutoris. Hic itaque semper vota realia minorum irritare poterit, solùm tamen indirectè, ita ut horum obligatio reviviscere valeat.
Edit.

legitimos, eamdem habet erga illegitimos, ut *Sanch. l. 4. c. 35. n. 82. cum Pal. et Tamb. et est commune apud Salm. dict. c. 3. n. 53. in med.* Notandum hic, quod dictum est de patre, dici etiam de tutore respectu pupilli, et de curatore respectu minoris. Et si sint plures tutores, vel curatores, quilibet eamdem potestatem habet. *Salm. ibid. n. 49. cum Suar. Sanch. Bon. Trull.*

230. — Quæstio est, an mater possit irritare vota filiorum? Si mater sit designata tutrix, aut curatrix, certè potest, quod tutores, et cæteri, ut suprà, possunt. Sed quid, si non sit ut talis designata, et filius careat patre, vel avo paterno? *Sanch. Suar. Pal. etc. apud Salm. loc. cit. n. 50.* putant, tunc filium esse sui juris: sed oppositum dicunt esse probabile, scilicet, quòd in eo casu incumbat matri esse curatricem, ut probabiliùs tenent *Salm. ibid. cum Tamb. Prad. Leand.*, quia rationabile est, ut mater, vel avia minori provideat; et ideò benè potest eorum vota, ut curatrix, irritare.

Sed magis dubitatur, an mater, præsente patre, vel tutore, possit filiorum vota irritare? Est duplex sententia probabilis.

Prima negat, et dicit, quòd solùm, deficiente patre, et tutore, possit mater irritare vota impuberum, et deficiente matre, idem possit avus, et avia ex parte matris. Ita *Suar. Sanch. Tamb. Laym. Pal. Trull. Bon. etc. apud Salm. ibid. num. 51.*

Secunda non minùs probabilis, ut meritò ajunt *Salm. ibid. n. 52.* (quam tenent *Prad. et Philiarch. ac Ronc. de voto c. 5. q. 5. r. 3.*) asserit, matrem, etiam præsente patre vel tutore, posse irritare vota omnia impuberum, etiam castitatis, et religionis; et etiam vota personalia puberum, quæ præjudicant gubernationi domûs: non verò realia, quorum administratio pertinet ad patrem, vel curatorem. Ratio, quia talis potestas, licèt non civiliter, naturaliter tamen etiam est in matre, cui filii tenentur obedire, etsi cum subordinatione ad patrem; ita ut possit pater irritare vota filiorum, contradicente matre: sed non sic mater, contradicente patre; et probatur ex *S. Th. Op. 17. c. 13. art. 10.* qui parentibus indistinctè præbet facultatem irritandi vota filiorum.

231. — Quæritur ultrà, an vota filiorum, et aliorum sub-

dicebant, velut religiosorum, uxorum, etc. ut infrà, donec irritentur, sint valida in iis; quæ superiorum mandatis, aut jurisdictioni non præjudicant?

Negat *prima sententia*, et proinde ea non indigêre dicit relaxatione, si sine consensu superiorum sint emissa; quia tales subditi carent usu voluntatis, cujus dominium est penes superiores. Ita *Val. Angel. March. Ricc. Rosell. et alii*; et probabilem vocant *Leand. Torres. et Peyr. ap. Salm. de vot. tr.* 17. c. 1. *punct.* 7. *n.* 182. Et sibi favêre ajunt *S. Th.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 8. *ad* 3. qui sic dicit: *Nullum votum religiosi est firmum, nisi sit de consensu prælati*. Et idem dicit de voto uxoris, etc.

Secunda tamen *sententia* probabilior, quam omninò tenendam dicunt *Salm. ibid. n.* 183. *cum Caj. Nav. Tamb. Pal. Trull. Fill. Azor, Sanch. Suar. et aliis pluribus*, affirmat, valida esse talia vota, sive sint realia, sive personalia, nisi irritentur; quia subditi reverà non carent voluntate, sed eam subjicere debent voluntati superiorum, si contradicant. Et sic intelligendus est *S. Th.* qui loco citato nihil aliud docet, quàm tale votum non esse *firmum*; quia, ut dicit *in resp. ad* 1. *et* 4. *In eorum voto intelligitur debita conditio, si suis superioribus placuerit, vel non renitantur*. Quare sufficit, quòd illi non renitantur, ut impleatur conditio voti, et votum sit firmum.

232. — Quæritur denique hic, utrùm, si per errorem communem cum titulo quis existimaretur prælatus, maritus, pater, etc. sit valida votorum irritatio ab eis facta, sicut validi sunt actus jurisdictionis ex *l. Barbarius, ff. de Offic. præt.* Negant *Sanch. Bon. Trull. Pal. et alii apud Salm. tr. cit. c.* 3. *punct.* 8. *n.* 71., quia differt actus dominii ab actu jurisdictionis. Probabile tamen contrarium censent *Salm. ibid. cum Prado*, quia in his eadem ratio currit.

233. — « 2. Vota religiosorum » (*quæcumque, etiam interna, ut Salm. ibid. punct.* 4. *n.* 37. *cum Sot. Sanch. Laym. et Ronc. q.* 2. *quia relig. transtulit in prælatum totum suum velle et nolle.*) « (non tamen novitiorum) » (*licèt vota personalia novitiorum suspendantur. Vide Salm. ibid. n.* 42.) » etiam » sub prædecessoribus emissa, irritare possunt directè, » præter Papam » (*Papa omnia quidem potest directè irritare vota religiosorum; et Episcopus monialium subjectarum.*

Salm. ibid. n. 33.) « Abbates, guardiani, priores, et rectores » (*etiam prælati secundarii, absentibus primariis. Salm. ibid. n.* 40.) « ac probabiliter etiam abbatissæ » (*Cum Salm. ibid. n.* 41.) « ut habet *Suar. l.* 6. *de voto, c.* 7. *n.* 19. *Regin. l.* » 81, *n.* 242. *Fill. Bon. loc. cit. n.* 79. Excipitur tamen vo- » tum transeundi ad religionem strictiorem. *Vide Binsfeld.* » 3. *p. Ench. c.* 9. *Less. n.* 73. *Sanch. l.* 4. *c.* 33. *n.* 15. *Bon.* » *l.* 4. » (*Hoc votum nec Papa potest irritare. Salm. ibid. num.* 38.)

234. — « 3. Idem potest, secundùm *Sanch. l.* 9. *de matr.* » *d.* 39. maritus respectu votorum uxoris : licèt probabiliùs » id alii limitent ad ea vota, quæ mariti juri præjudicant. » *Laym. hic c.* 7. *Fill. tract.* 26. *c.* 8. *quæst.* 8. *Less. d.* 19. » *n.* 83. *et d.* 15. »

Sed probabilior, saltem extrinsecè, videtur contraria sententia, quòd vir possit directè omnia vota uxoris irritare, licèt non præjudicent usui matrimonii, vel prolis educationi, vel gubernationi domesticæ (ut tantùm concedunt DD. contrariæ sententiæ *ap. Salm. de vot. tr.* 17. *c.* 3. *punct.* 6. *n.* 37.). Et maximè probatur ex *Num. c.* 30. *v.* 7. *et* 9. ubi dicitur : *Si maritum habuerit, et voverit aliquid...* (si vir)... *audiens statim contradixerit, et irritas fecerit pollicitationes ejus... propitius erit ei Dominus.* Quod non de solo voto abstinentiæ, sed de omni voto interpretantur 70 interpretes : et *S. Ambr. apud. Salm. ibid. n.* 38. sic dicit : *Evidentissimè apparet, ita virum esse caput mulieris, ut nulla vota, abstinentiæ, vel religiosæ conversationis liceat sibi sine ejus licentia Deo offerre.* Pariter *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 8. *ad* 3. docet, votum uxoris ita nullum esse sine consensu viri, sicut votum religiosi sine consensu prælati : *Nullum votum religiosi* (verba *S. Thom.*) *est firmum, nisi sit de consensu prælati, sicut nec votum puellæ existentis in domo, nisi sit de consensu patris : nec uxoris, nisi sit de consensu viri.* Et ratio est, quia expedit valdè ad pacem familiæ, ad mutuum amorem fovendum, quòd uxor voluntatem totaliter à viro dependentem habeat, et sic impetus fœminarum retundantur. Ita *Sanch. de matr. l.* 9. *d.* 39. *n.* 4. *cum Soto, Sà et Salm. cit. n.* 38. *cum Sanch. Prado, Tamb. Dian. Rodr. Fag. Villal. Ledesm. Leandr. Arag. etc.* contra *Sporer de voto c.* 3. *n.* 27. *cum Nav. Sylv. Azor, etc.* Sed etiam isti contrariam sententiam proba-

bilissimam vocant *apud. Salm. ibid.* Hinc vir potest irritare etiam vota castitatis et religionis uxoris exequenda post mortem viri. *Salm. ibid. n.* 59. *cum Sot. Arag. Leand. Fag. etc.* item *Sanch. l. c. n.* 16. *et disp.* 40. *n.* 17. *cum Pal. Led. et Vega, contra Navar. Cajet. etc.*

235. — E converso notandum I. quòd uxor nequeat irritare vota viri, nisi præjudicent, ut votum longæ peregrinationis, magnæ abstinentiæ, vestiendi se habitu eremitæ, et similia. *Salm. cum Bus. n.* 242. *v.* 2. *Item.* Et etiam votum non petendi debitum, ut probabiliùs tenent *Sporer l. c. n.* 28. *cum Laym. Trull. Henr. Fag. etc.* (*contra Less. Sanch. Basil. etc.*) *ap. Salm. ibid. n.* 56., quia valdè grave esset pudori uxoris cogi semper ad petendum. Talia vota docent DD. communiter esse irritanda : at potiùs videntur esse invalida, utpote de materia inepta, sicut sentiunt *Salm. ibid. n.* 53.

236. — Notandum II. quòd si conjuges mutuo consensu voveant castitatem, aut religionem, nequeunt vota invicem irritare; quia virtualiter uterque cedit juri suo. Est commune; ita *Salmanticenses ibid. n.* 59. *cum Sanchez, Suarez, etc. et Bus. n.*242. *v.* 7. *Potest.* qui benè addit, secùs esse, si uterque independenter ab altero vovisset. Sed vide dicenda *n.* 239. *v. Quid autem.* Conjuges isti, si post tale votum, mutuo consensu emissum, revocent pactum, et coëant, licèt non peccent contra castitatem, peccant tamen contra votum, nisi à gravissimâ causâ excusentur. *Salm. loc. cit. in fin. cum Suar. Pal. Bon. Sanch. etc.*

« 4. Qui semel votum irritavit, si posteà nolit, non ideò » revalidatur, ut vult *Sa, v. Irritatio voti.* » (*Sic Salm. de voto tr.* 17. *c.* 3. *punct.* 8. *n.* 70. *cum Soto, Sanch. Trull. contra aliquos.*)

237. — « 5. Nullus supradictorum potest directè irritare » vota emissa ante subjectionem, v. g. ante matrimonium : » facta verò intra tempus subjectionis, de re implendâ post » tempus subjectionis, v. gr. in pubertate, vel post obitum » mariti, possunt irritare. *Bonac. l. cit.* » (*Cum Salm. ibid. n.* 74. *Val. Dian. Tamb. etc. ac Sanch. de matr. l.* 9. *d.* 39. *n.* 16. *cum Sot. etc. Vide dicta n.* 234.)

Non potest vir directè irritare vota, ab uxore emissa ante matrimonium, sed benè potest illorum suspendere executio-

nem, quatenùs præjudicent suæ potestati. *Salm. ibid. n.* 75. *cum Sanch. Val. Pal. Suar. etc.* Vota autem religiosorum certum est quòd per professionem extinguantur, ut habetur ex *c. Scripturas, de voto. Vide Elbel n.* 253. *et Salm. ibid.*

« 6. Votum, de quo dubium est, utrùm emiseris illud » tempore libertatis, an subjectionis, non posse irritare » superiorem, docet *Salas*, 1. 2. *q.* 21. *et Caram. l.* 3. *c.* 1. » *d.* 1. Sed contrarium tenent *Suar. Sanch. Bon. etc. cum* » *Bard. l.* 6. *c.* 1. §. 28. »

Quæritur igitur, utrùm vir, vel prælatus possit directè irritare uxoris aut religiosi vota, de quibus dubitatur, an sint emissa ante vel post subjectionem? Affirmant *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 32. *n.* 7. *ex Suar.* (*cum aliis apud Busemb. ut supra.*). Ratio, quia, ut ait, possessio præsentis voluntatis subditi est certa, cùm certum sit, illam esse uxorem, vel hunc religiosum; at exceptio quoad illa vota est dubia; quare, usquedum probetur exceptio, scilicet quòd vota sint emissa ante subjectionem, prævalet certa possessio superioris. Sicut à pari conjux dubitans de valore matrimonii tenetur reddere debitum alteri petenti ob certam suam possessionem, ut habetur ex *c. Dominus, de sec. nuptiis.* Ita *Sanch.* Sed pace tanti doctoris oppositum sentio. Non dubito (*ut diximus n.* 229.) quin pater possit irritare vota filii, quando dubium est, an filius pertigerit, vel non, ad pubertatem, quia eo casu possessio stat pro potestate patris, *ut diximus dict. n.* 229. Secùs verò è converso dico tenendum hìc, cùm vota sint certa, et possessio viri, vel prælati sit dubia, eò quòd dubitatur, an vota sint, vel non emissa tempore, quo jam incœperit subjectio. Differt autem paritas conjugis petentis debitum; nam ibi ille habet certam possessionem super totum corpus conjugis dubitantis, et ex possessione jus certum habet illo utendi. Aliter tamen est in nostro casu, in quo vir, vel prælatus non habet possessionem totalem super voluntatem uxoris aut religiosi. Habet quidem possessionem super voluntatem præsentem subditi, sed non habet super præteritam. Et ideò prædicti non possunt directè irritare vota, de quibus dubitatur, an sint de materia ipsis subjecta. Possunt tamen indirectè, juxta dicenda *art. seq. n.* 241.

238. — « 7. Vota, facta tempore subjectionis, possunt adhuc » irritari post illud, v. g. quando filius jam est pubes. Quod

» votum est, etsi in pubertate ratificâsset, putans ex errore
» esse firma : secùs tamen, si infirma esse novisset, et inde-
» pendenter à prioribus ratificâsset, ut *Less. l.* 2. *c.* 40. *dub.*
» 10. » (*Et Elbel n.* 252. *cum Spor. Tamb.*)

Et hæc est probabilior, scilicet, quòd vota, facta tempore subjectionis, etiam post illud irritari possint à patre, ut tenent contra alios *Salm. de voto tr.* 17. *c.* 3. *punct.* 8. *n.* 73. *cum Sanch. Suar. Trull. Cajet. Bonac. Pal. etc.* modò filius non confirmet votum in pubertate; et, ut probabiliter addit *Bus. cum Less.*, modò sciat tunc vota fuisse infirma.

Vota tamen realia puberum nequit pater irritare, postquam ipsi emancipati sunt. *Salm. dict. n.* 73. Nec prælatus vota religiosi, si iste non sit ampliùs illi subjectus : nec vir vota uxoris, facto divortio formali. *Vide Salm. ibid. n.* 72.

239. — « 8. Supradicti possunt revocare, ac directè irritare
» vota, etsi semel ea ratificaverint, quia non privârunt se
» dominio, et potestate suâ. *Vide Suar. de voto l.* 6. *c.* 6.;
» si tamen id sine causa fiat, erit secundùm quosdam pec-
» catum mortale, licèt probabiliùs id negent *Suar. loc. cit.*
» *c.* 4. *et Laym.* hic. »

Quòd validè possint superiores irritare vota subditorum, tametsi illa ratificaverint, videtur certum, quia ipsi, etiamsi velint, nequeunt sibi adimere potestatem dominativam, quam in subditos habent. Ita communiter *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 27. *n.* 9. *Elbel de voto n.* 259. *et Salm. ibid. num.* 66. *cum Cajet. Suar. Pal. Sayr. Trull. Prado, etc.* Et hoc valet non tantùm pro patre respectu filii, et prælato respectu religiosi : sed etiam pro viro respectu uxoris, ut valdè probabiliter tenent *Sanch. de matr. l.* 9. *d.* 40. *n.* 17. *cum Sot. Ledesm. Arag. et Vega*, item *Tamb. in Dec. l.* 3. *c.* 16. §. 3. *n.* 48. *et Salm. l. c. ex n.* 64. *cum aliis cit.* (*contra Elbel n.* 259. *et Sporer de* 2. *præc. c.* 3. *n.* 32. *etc.*). Ratio, quia vir habet veram potestatem directam irritandi vota uxoris, etiam castitatis, et religionis, *ut dictum est n.* 234.

Certum contrà est, quòd omnes præfati superiores, si sine justa causa irritant vota subditorum, postquam positivè illa approbaverint, peccent tam ipsi, quàm subditi relaxationem petentes. (Dixi, *si positivè approbaverint*, nam secùs esset, si tantùm permiserint subditos vovêre, vel exequi rem voto promissam, ut *Salm. ibid. n.* 69. *cum Sanch. et Pal.*) Sed

nem, quatenùs præjudicent suæ potestati. *Salm. ibid. n. 75. cum Sanch. Val. Pal. Suar. etc.* Vota autem religiosorum, certum est quòd per professionem extinguantur, ut habetur ex *c. Scripturas, de voto. Vide Elbel n. 253. et Salm. ibid.*

« 6. Votum, de quo dubium est, utrùm emiseris illud » tempore libertatis, an subjectionis, non posse irritare » superiorem, docet *Salas, 1. 2. q. 21. et Caram. l. 3. c. 1.* » *d. 1.* Sed contrarium tenent *Suar. Sanch. Bon. etc. cum* » *Bard. l. 6. c. 1. §. 28.* »

Quæritur igitur, utrùm vir, vel prælatus possit directè irritare uxoris aut religiosi vota, de quibus dubitatur, an sint emissa ante vel post subjectionem? Affirmant *Sanch. Dec. l. 4. c. 32. n. 7. ex Suar. (cum aliis apud Busemb. ut supra.)*. Ratio, quia, ut ait, possessio præsentis voluntatis subditi est certa, cùm certum sit, illam esse uxorem, vel hunc religiosum; at exceptio quoad illa vota est dubia; quare, usquedum probetur exceptio, scilicet quòd vota sint emissa ante subjectionem, prævalet certa possessio superioris. Sicut à pari conjux dubitans de valore matrimonii tenetur reddere debitum alteri petenti ob certam suam possessionem, ut habetur ex *c. Dominus, de sec. nuptiis.* Ita *Sanch.* Sed pace tanti doctoris oppositum sentio. Non dubito (*ut diximus n. 229.*) quin pater possit irritare vota filii, quando dubium est, an filius pertigerit, vel non, ad pubertatem, quia eo casu possessio stat pro potestate patris, *ut diximus dict. n.* 229. Secùs verò è converso dico tenendum hìc, cùm vota sint certa, et possessio viri, vel prælati sit dubia, eò quòd dubitatur, an vota sint, vel non emissa tempore, quo jam incœperit subjectio. Differt autem paritas conjugis petentis debitum; nam ibi ille habet certam possessionem super totum corpus conjugis dubitantis, et ex possessione jus certum habet illo utendi. Aliter tamen est in nostro casu, in quo vir, vel prælatus non habet possessionem totalem super voluntatem uxoris aut religiosi. Habet quidem possessionem super voluntatem præsentem subditi, sed non habet super præteritam. Et ideò prædicti non possunt directè irritare vota, de quibus dubitatur, an sint de materia ipsis subjecta. Possunt tamen indirectè, juxta dicenda *art. seq. n. 241.*

238. — « 7. Vota, facta tempore subjectionis, possunt adhuc » irritari post illud, v. g. quando filius jam est pubes. Quod

» verum est, etsi in pubertate ratificasset, putans ex errore » esse firma: secùs tamen, si infirma esse novisset, et inde- » pendenter à prioribus ratificâsset, ut *Less. l. 2. c. 40. dub.* » 10. » (*Et Elbel n. 252. cum Spor. Tamb.*)

Et hæc est probabilior, scilicet, quòd vota, facta tempore subjectionis, etiam post illud irritari possint à patre, ut tenent contra alios *Salm. de voto tr. 17. c. 3. punct. 8. n. 73. cum Sanch. Suar. Trull. Cajet. Bonac. Pal. etc.* modò filius non confirmet votum in pubertate; et, ut probabiliter addit *Bus. cum Less.*, modò sciat tunc vota fuisse infirma.

Vota tamen realia puberum nequit pater irritare, postquam ipsi emancipati sunt. *Salm. dict. n.* 73. Nec prælatus vota religiosi, si iste non sit ampliùs illi subjectus: nec vir vota uxoris, facto divortio formali. *Vide Salm. ibid. n.* 72.

239. — « 8. Supradicti possunt revocare, ac directè irritare » vota, etsi semel ea ratificaverint, quia non privârunt se » dominio, et potestate suâ. *Vide Suar. de voto l. 6. c. 6.*; » si tamen id sine causa fiat, erit secundùm quosdam pec- » catum mortale, licèt probabiliùs id negent *Suar. loc. cit.* » *c. 4. et Laym.* hîc. »

Quòd validè possint superiores irritare vota subditorum, tametsi illa ratificaverint, videtur certum, quia ipsi, etiamsi velint, nequeunt sibi adimere potestatem dominativam, quam in subditos habent. Ita communiter *Sanch. Dec. l. 4. c. 27. n. 9. Elbel de voto n. 259. et Salm. ibid. num. 66. cum Cajet. Suar. Pal. Sayr. Trull. Prado, etc.* Et hoc valet non tantùm pro patre respectu filii, et prælato respectu religiosi: sed etiam pro viro respectu uxoris, ut valdè probabiliter tenent *Sanch. de matr. l. 9. d. 40. n. 17. cum Sot. Ledesm. Arag. et Vega*, item *Tamb. in Dec. l. 3. c. 16. §. 3. n. 48. et Salm. l. c. ex n. 64. cum aliis cit. (contra Elbel n. 259. et Sporer de 2. præc. c. 3. n. 32. etc.).* Ratio, quia vir habet veram potestatem directam irritandi vota uxoris, etiam castitatis, et religionis, *ut dictum est n.* 234.

Certum contrà est, quòd omnes præfati superiores, si sine justa causa irritant vota subditorum, postquam positivè illa approbaverint, peccent tam ipsi, quàm subditi relaxationem petentes. (Dixi, *si positivè approbaverint*, nam secùs esset, si tantùm permiserint subditos vovêre, vel exequi rem voto promissam, ut *Salm. ibid. n. 69. cum Sanch. et Pal.*) Sed

dubitatur, an irritando peccarent graviter, vel leviter? Adest duplex sententia probabilis.

Prima asserit, quòd peccarent graviter ex *Num. c. 30. ỳ. 16.* ubi de viro consentiente de uxoris voto, et posteà irritante dicitur: *Portabit ipse iniquitatem ejus.* Ratio, quia, posito suo consensu, tenetur votum non impedire. Ita *Salm. ibid. n. 68. cum Cajet. Sanch. Laym. Ledesm. etc.*

Secunda tamen *sententia*, fortè probabilior, asserit quòd peccarent leviter, secluso scandalo, aut contemptu, quia superior utitur jure suo, et irritando votum non est causa violationis illius, cùm subditus nec ipse tunc violat votum. Ita cum *Busemb. hic* tenent *Suar. l. 6. c. 4. Bonac. p. 7. §. 2. n. 29. Sotus de just. l. 7. q. 3. art. 1. Tambur. loc. cit. n. 57. et Trull. Pelliz. Dian. Peyr. ap. Salm. ibid. n. 67.* Eamdemque tenent *Sporer loc. cit. n. 34. cum Val. Med. et communiori.* Verumtamen idem *Sporer n. 32. et Less. lib. 2. c. 40. n. 95. ac Elbel n. 258. cum Laym.* ab his excipiunt virum, qui suo positivo consensu votum uxoris approbâsset, maximè si esset votum castitatis, quia tunc (ut dicunt) ipse jam cessit juri suo; unde nec validè irritare posset, et, si irritaret, graviter peccaret. Sed hi AA. loquuntur juxta sententiam, quam ipsi tenent, scil. quòd vir tantùm ex potestate indirecta possit vota uxoris irritare. Ajunt enim in hoc differre prælatum respectu religiosi à marito respectu uxoris, quia prælatus, cùm habeat potestatem directam irritandi, non potest juri suo renuntiare; potest tamen maritus, ad quem spectat potestas tantùm indirecta. Sed nos juxta prædictam sententiam relatam *dict. n. 254.* dicimus cum *S. Thoma,* eamdem potestatem dominativam, quam habet prælatus in religiosum, habêre virum in uxorem; unde, sicut non potest prælatus illam sibi adimere, ita nec vir respectu uxoris. Hinc satis probabiliter videtur opinari secundùm suprà dicta *Tamb. l. c. n. 53.* quòd vir, sine causa irritans votum castitatis uxoris, etiam postquam positivè approbaverit, non peccet plus quàm venialiter.

Quid autem, si conjuges mutuo consensu voverint castitatem? Certè vir eo casu remanet obstrictus suo voto, quod ab uxore non potest quidem irritari. Sic etiam ait *Sanch. dict. d. 40. n. 20.* nec virum posse votum uxoris irritare, et cum

sequuntur *Salm. tr. 17. c. 3. punct. 6. n. 59. et alii comm.* At ego non invenio rationem certam, quâ damnare possim *Palacium et alios apud Sanch. l. c. n. 19.* qui contradicunt; nam si vir (prout concedit ipse *Sanch.* ut vidimus) potest validè irritare votum uxoris, ipso approbante emissum, cur non poterit, arguit *Palacius*, si mutuo consensu ipse etiam castitatem voverit? Attamen, cùm hæc opinio sit contra communem, et *Tamburinus*, huic difficultati involutus, dubium indecisum reliquerit; ita et ego sapientibus decernendum remitto.

« 9. Prælatus potest irritare votum subditi à prædecessore » æquali, vel inferiore confirmatum, non tamen à superiore. » *Vide de his Bonac. loc. cit.* §. 3. *Laym. cap. 7.* » (*Et hoc validè et licitè, Salm. cum Sanch. Pal. Suar. Tamb. etc.*)

240. — Si loquamur de mancipiis, dominus potest irritare quæcumque eorum vota realia, nisi illi aliquod de proprio habeant; et personalia, quæ domino præjudicant, prout religionis, longæ peregrinationis, etc. Non verò castitatis, vel moderatæ orationis, aut jejunii etc. ita *Salm. ibid. punct.* 8. n. 62. et 63 *cum aliis*.

Vota autem famulorum nequeunt ab heris irritari, sed tantùm suspendi possunt pro tempore famulatûs, quatenùs debitis obsequiis præjudicant. *Salm. ibid. n. 75. in fin. cum Sanch. Suar. Bon.*

ARTICULUS II.

Quis vota indirectè possit irritare?

241. — « Resp. Si alicui non quidem voluntas voventis, » sed voti materia sit subjecta, ita ut in hanc jus habeat, is » tale votum potest irritare irritatione indirectâ, hoc est ejus » obligationem suspendere, in quantùm suo juri præjudica- » tur; idque ex lege naturæ, docente, quòd nemo possit » alteri promittere aliquid in præjudicium tertii. *S. Thom. in* » 4. *d.* 38. *Suar. Less. etc. ll. cc.*

Unde resolves :

242. — « 1. Sic irritare possunt, præter supra nominatos,
» pater respectu filiorum puberum, quamdiu manent in
» domo paterna, nec sunt emancipati : item tutor puberis,
» usque ad annum vigesimum quintum ; in iis, quæ eorum
» potestati officiunt. *Laym. cap.* 7. » (*Vide dicta n.* 229.)

« 2. Item potest uxor respectu mariti, v. g. si is voverit
» longiorem peregrinationem, habitare alibi, cubare seorsim,
» quæ derogant vitæ sociali, et usui dominii, quod habet in
» corpus mariti. *Less. n.* 85. *Fill. n.* 273. » (*Vide sup.*
n. 235.)

« 3. Item dominus, et domina respectu famulorum, ut, si
» ii voverint jejunium, quo fierent inepti ad obsequia domi-
» ni : quale votum non est castitatis, vel brevis orationis.
» *Less. n.* 86.

« 4. Item non tantùm Pontifex respectu omnium fidelium,
» sed etiam Episcopi, et principes respectu subditorum,
» quando materia illis præjudicat. Denique superiores respectu
» novitiorum in iis, quæ impediunt novitiatûs exercitia. *Less.*
» *d.* 13. *n.* 8.

« 5. Non possunt irritari indirectè vota de re aliàs præ-
» ceptâ, v. gr. non furandi, quia nemini præjudicant. Item
» neque vota implenda tunc, quando materia voti non erit
» ampliùs subjecta : v. gr. vota servi implenda, cùm erit li-
» ber, et conjugis, cùm alter erit mortuus, » (*Sed proba-
bilius hoc negatur de viro quoad vota uxoris, ut suprà n.* 234.)

« 6. Potest quis etiam indirectè irritare vota longiùs antè
» facta, quàm sibi materia subjiceretur, v. gr. facta à con-
» juge longè ante matrimonium. » (*Salm. tr.* 17. *cap.* 3. *punct.*
8. *n.* 75. *ut suprà n.* 237.)

« 7. Potest quis etiam vota à se vel antecessore concessa et
» confirmata indirectè irritare, ut patet ex articulo supe-
» riore. Excipe tamen, nisi suo juri cessisset, et hanc conces-
» sionem subditus acceptâsset, ut v. gr. in voto castitatis mu-
» tuo mariti et uxoris consensu facto. Secùs tamen esset, si
» vel sola uxor, vel uterque independenter ab altero vovis-
» set. » (*Vide suprà n.* 239.)

« 8. Vota indirectè tantùm irritata, reviviscunt, et obli-
» gant, quando alteri desinunt præjudicare. *Vide de his Bon.*
» *p. 7. Laym. c. 8.* » (*Vota autem directè semel irritata numquam reviviscunt, ut Elbel n. 266. cum Sanch. Val. et Fill.*)

DUBIUM VII.

Quid sit commutatio voti?

243. — « Resp. Commutatio est substitutio alterius operis » honesti loco ejus, quod voto promissum erat, sub eadem » obligatione. Circa quam, ut licitè fiat, traduntur hæ re- » gulæ :

« *Prima*, ad commutationem voti requiritur auctoritas » ecclesiastica : 1. Quando commutatio fit in paulò minus bo- » num : quòd si notabiliter minus sit, dicetur dispensatio. 2. » Quando dubium est de æqualitate boni. » (*Cum Salm. de vot. tr. 17. c. 3. punct. 14. n. 130.*) « 3. Quando fit in bonum » æquale : licèt aliqui tunc putent sufficere auctoritatem pro- » priam : hæc tamen sufficit ad commutationem in melius, » quia in meliori minus continetur. » (*Est commune cum Salm. ibid. n. 132. exceptis tamen votis reservatis.*) « Voco au- » tem *melius*, quod est tale in ordine ad utilitatem spiritua- » lem voventis, et Deo gratius. » (*cum Salm. ibid. punct. 15. n. 142. Tutior est commutatio in frequentiam sacramentorum; Sanch. Tamb. Bardi, Bassius ap. Salm. loc. cit.*)

244. — Quæritur, an votum possit propria auctoritate commutari in opus evidenter æquale? Adest duplex sententia.

Prima probabilior negat ex *S. Thom. in 4. dist. 38. q. 1. art. 4.* qui rationem profert : *Quia commutatio est quidam contractus, qui perfici nequit absque consensu ejus, qui vicem Dei gerit in terris, scilicet prælati.* Deinde quia, supposita promissione, magis gratum censetur esse Deo, ut vovens fidelis sit ei præstando rem promissam, quàm aliam æqualem. Ita *Sanch. in Dec.* ubi, licèt antecedenter, *lib. 3. c. 19. n. 9. in fine, et lib. 4. c. 5. n. 28.* contrariam censuerit, se revocat tamen *lib. 4. cap. 49. n. 12. et 21. cum Caj. Covar. Sot. Azor et Suar. Pal. Leand. Laym. Fill. Reg. etc. cum Salm. ibid. punct. 14. n. 134.* Quâ positâ sententiâ, alii dicunt, talem commutationem esse tantùm peccatum leve, ut *Sanch. Ledesm. Dian. Mendo et alii ap. Salm. ibid. n. 135.* quia, ut dicunt, esset infidelitas in re modica. Quare, si jam præstita sit materia commutata, sufficit, quòd vovens suppleat aliquid. Et idem dicendum asserunt, si materia præstita fuerit minor promissâ. Alii tamen sentiunt, esse peccatum grave, ut *Salm. cum Pal. Suar, Azor, Prad. etc.*, quia de tali commutatione, prout irritâ, nulla ratio habenda est. *De hoc vide n. seq.* 245.

Secunda tamen *sententia*, quam satis probabilem vocant *Salm. ibid. n. 133.* et tenent *Elbel n. 304. Henr. Medin. Major. apud Sanch. loc. cit.* item *Tamb. Dec. lib. 3. c. 16. §. 5. n. 14. cum Sa, Rodr. Bon. Fag. Dian. Villal.* et probabilem vocant *Suar. Arag. apud Sanch. et Trull. Less. etc. apud Salm. ibid.* affirmat, cuique licère commutare suum votum cum opere evidenter æquali. Ratio, quia præsumitur Deus æquè acceptare opus quoad substantiam æquale, ob benignitatem divinam, saltem ut hilariùs ei oblatio præstetur; quâ suppositâ præsumptione, ratio promissionis, ut suprà, cessat. Doctrina autem, et ratio allata à *S. Th.* intelligenda est de opere minori, nam aliter, nec etiam valeret commutatio in evidenter melius, quam valêre non dubitat communis sententia, etiamsi sit materia disparata, ut *Salm. ibid. n. 132. cum Sanch. Azor, Val. Suarez Laym. et aliis contra paucos*, et probatur *ex cap. Super his, de voto.* Conveniunt autem etiam primæ sententiæ DD. quòd si materia sit certò æqualis, et probabiliter, aut dubitanter sit melior; tunc propriâ auctoritate rectè fit commutatio. Ita *Salm. tr.*

17. *cap.* 3. *punct.* 14. *n.* 134. *in fine*, *cum Sanch. Suar. Pal. etc.* quia tunc materia semper est moraliter melior, ut *Salm. ibid. punct.* 16. *n.* 144. *in fine*. Sed his non obstantibus, puto, non recedendum à prima sententia, ratio enim allata à *S. Thoma* valdè urget. Saltem ratio illa concludit pro opere æquali. (1)

« *Secunda* regula. Ad commutationem voti in æquale requi- » ritur causa, licèt minor quàm ad dispensationem, quia » dispensatio planè liberat ab obligatione voti, commutatio » verò aliud subrogat. Unde, si fiat in melius, nulla causa » requiritur; si in æquale cum auctoritate superioris, suffi- » cit major in illud propensio. » (*ut Salm. ibid. n.* 145 *et* 146, *cum Laym. Cajet. etc. vel minus periculum transgrediendi*, *ut Elbel num.* 306. *cum Sanch. Pal. et Croix.*) « Si » verò dubitetur, an sit æquale, sufficit notabilis molestia in » implendo. *Vide Less. lib.* 2. *cap.* 40. »

245. — Quæritur, an, si commutatio fiat in minus sine justa causa, sit non solùm illicita, sed etiam invalida?

Prima sententia cum *Sanch. l.* 4. *cap.* 52. *n.* 8. *et Dian. Candid. etc. ap. Salm. ibid. n.* 147. *et Tamb. de voto* §. 5. *n.* 9. dicit, esse validam, modò suppleatur defectus, quia si non esset major obligatio erga homines, quàm supplendi; tantò magis erga Deum, quocum mitiùs agitur. Et hæc cohæret cum secunda opinione, relatâ suprà *n.* 244.

Secunda verò *sententia* dicit esse invalidam, sicut invalidam esse dispensationem sine justa causa docet *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 12. Ratio, quia prælatus nequit excedere facultatem, quam habet sibi à Deo delegatam, scilicet commutandi tantùm cum causa justa. Ita *Salm. ibid. n.* 148. *cum Mar. Pal. Trull. etc.* Utraque est probabilis. In dubio autem, an causa commutationis fuerit sufficiens, vel non, docet *D. Th.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. *ad* 2. posse voventem acquiescere judicio commutantis.

(1) Confer quæst. reformat. quær. VIII. ubi *S. Alphonsus* ita dicit : « Dictum » est, non videri improbabile cum *Less.* etc. quòd ab ipso vovente possit com- » mutari votum in æquale. Sed dicendum cum *S. Thoma* etc. esse multùm pro- » babilius, quòd non possit, quia Deus potiùs vult rem promissam, quàm » *Edit.*

Unde resolves :

246. — « 1. Quamvis oratio absolutè sit melior jejunio, non » licet tamen propriâ auctoritate hoc in illam commutare; » quia hic et nunc potest jejunium esse Deo gratius, utpotè » utilius ad bonum spirituale hujus hominis. *Less. d.* 16. » *Sanch. cap.* 56. » (*Asserit Lohn. in instruct. etc. unam confessionem, vel communionem valère pro rosario totius hebdomadæ. Sed huic, generaliter loquendo, non acquiesco.*)

» 2. Omnia vota personalia propriâ auctoritate commutari » possunt in votum religionis : imò ipso jure omnia vota » realia sic mutantur in professione. » (*Sic S. Th. apud Salm. tr.* 17. *cap.* 3. *punct.* 14. *n.* 129.)

» 3. Qui habet votum religionis, non potest illud propriâ » auctoritate commutare in susceptionem Episcopatûs; tum » quia hic non efficit hominem perfectiorem, quàm religio, » licèt perfectiorem esse supponat : tum quia non constat, quòd » illud hic et nunc sit Deo gratius : tum quia sic respondit » *Innocentius III. ap. Bon. in secundum præceptum d.* 4. *q.* » 2. *p.* 7. Item docent *Less. lib.* 2. *cap.* 4. *d.* 16. *art.* 103. » *Azor. Sanch. Laym. l.* 4. *t.* 5. *cap.* 6. *n.* 15. *Pal. d.* 3. *t.* » 16. *n.* 2. *Fag. p.* 6. *t.* 6. *r.* 62.

» 4. Qui habet facultatem dispensandi, » (*etiam delegatam, ut veriùs Laym. Less. Pal. Suar. cum Salm. ibid. punct.* 9. *n.* 81. *contra Nav. Sanch. etc.*) « habet etiam commutandi; » non tamen contrà : quia commutatio est pars dispensatio» nis; qui autem potest majus, etiam minus potest. Qui au» tem habet facultatem commutandi tantùm, non potest mu» tare, nisi in æquale : quod moraliter, et non scrupulosè » æstimandum est, ut monet *Laym. cap.* 8. In qua æstima» tione, ait *Cajet.*, non negligenda sunt concomitantia : v. gr. » in voto peregrinationis habenda ratio non tantùm laboris, » sed etiam expensarum, quas fecisset. *Suar. Less. Vide Bon.* » *p.* 7. §. 3. » (*Et c. Magna, de voto.*)

247. — Quæritur, an habens facultatem tantùm commutandi, possit commutare in opus aliquantulùm minus?

Prima sententia (quam satis probabilem rectè vocant *Salm. ibid. punct.* 15. *n.* 138.) affirmat, modò excessus non sit notabilis. Ratio, quia, si potestas commutandi non esset talis, esset

pluribus anxietatibus obnoxia, ideò inutilis, cùm difficillimum sit æqualitatem invenire in re subrogata. Deinde, quia, si probabile est, posse fieri commutationem auctoritate propriâ in æquale, probabile etiam esse debet, quòd habens facultatem commutandi possit commutare in aliquid minus; aliter talia potestas nihil operaretur. *Ita Sa, Bon. Trullench. Dian. Leand. Medin.* Et probabile vocat *Less. ap. Salmant. dict. n.* 138.

Secunda verò *sententia* tenet, faciendam esse commutationem in rem æqualem, æqualitate tamen morali, non mathematicâ, ita ut parva credatur esse differentia, et nullus excessus manifestè appareat. Ita *Salm. ibid. n.* 139. *cum Caj. Pal. Suar. etc. cum Bus. hic et Laym.* Et sic sententia hæc reverà cum prima conciliatur.

Notandum hìc, quòd rectè potest opus personale commutari in reale, et è converso, et perpetuum in temporale. *Salm. ibid. n.* 140. *cum Less. Suar. Laym. Pal. etc.* Rectè autem *Elbel n.* 308. *in fin. cum Gob. et Tamb.* monet confessarium, ut conetur talia opera voto substituere, quæ pœnitenti videantur magis utilia, et non nimis difficilia.

248 — « 5. Si is, cujus votum mutatum est, malit deinde » implère primum, id potest: tum quia id est melius, vel » æquale, tum quia in ejus favorem factum est, cum tacita » conditione, si ei placuerit. *Less. n.* 97. *Sanch. Fill. n.* » 289. »

Si votum commutatum est in minus, vel æquale, procul dubio potest adhuc eligi primum opus. Est commune *apud Salm. de voto tr.* 17. *cap.* 3. *punct.* 18. *n.* 167. *cum Sanch. Pal. Suar. etc.* Dubium est, si commutatio facta sit in melius cognitum, et acceptatum: tunc *Suar. Fill. Regin. etc. ap. Salm. ibid. n.* 168. negant, posse voventem redire ad primum. Sed probabiliùs id concedunt communiter *Less. lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 16. *n.* 111. *Sanch. lib.* 4. *cap.* 55. *n.* 26. *Elbel. n.* 318. *et Salm. ibid. n.* 169. *cum Laym. Bon. Pal. Tamb. Dian. Trull. etc.* quia commutatio fit in favorem voventis. Excipit *Sanch. cum Suar. n.* 27. si talis commutatio fieret consultò, et in majorem Dei cultum. At veriùs dicunt *Salm. ibid. n.* 170. *cum Pal. Prad. et Villal.* neque adhuc talem commutationem obligare saltem sub gravi, nisi fiat novum votum: quia quodcumque propositum non

obligat, nisi interveniente promissione, et animo se obligandi, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 1. *ad* 2. Ex his omnibus infertur, quòd vovens etsi redierit ad primum opus, potest tamen iterùm redire ad secundum subrogatum. Et præterea, si pluries facta est commutatio in diversa opera, vovens potest eligere eorum quodcumque malit. *Salm. ibid. n.* 169. *in fine, et* 171. *cum Trull. Dian. et Vill.* Si quis tamen post acceptationem rei subrogatæ iterùm voveat rem commutatam : tunc tenetur ad utramque præstandam, si intendat se obligare novo vinculo voti. In dubio autem præsumi, quòd habuerit animum se obligandi novo voto, dicunt *Trull. et Bon.* At *Salm. cit. n.* 171. putant etiam probabile esse oppositum, et sic enim tenêri tantùm ad rem commutatam. Et hoc mihi est probabilius, quia votum dubium non obligat, juxta dicta *lib.* 1. *n.* 28.

249. — « 6. Si voti legitimè à superiore commutati materia, sive opus fiat impossibile, vel indifferens, non » tenetur redire ad prius, quia obligatio exstincta est. *Vide* » *Laym. Bon. ll. cc.* »

Facta voti commutatione, etiamsi res subrogata fiat impossibilis culpâ voventis, vel si ipse eam non impleverit, non tenetur ad primam; verbi gratiâ pro eleëmosyna subrogatum est jejunium tali die, si tunc jejunare non potuisti ; vel noluisti, peccasti, sed non tenêris ad eleëmosynam, quia per commutationem prima obligatio extinguitur; ita *Sanch. lib.* 4. *cap.* 56. *n.* 15. *et Salm. tr.* 17. *cap.* 3. *punct.* 18. *n.* 165. *cum Laym. Pal. Trull. Suar. et Elbel n.* 317. *ac Sporer c.* 5. *n.* 136. *cum communissima.* Hoc tamen non currit, si commutatio fiat auctoritate propriâ, tunc enim, si non impletur secundum opus, implendum est primum ; quia non extinguitur tunc prima obligatio, sed satisfit per impletionem superabundantem, vel saltem æquivalentem, ut suprà ; et hoc certum est. *Salm. ibid. n.* 166. *cum Tamb. Leand. etc.*

Ultimò, pro complemento hujus dubii, quæritur 1. an habens facultatem commutandi vota pro aliis, habeat etiam pro se? Resp. affirmativè, sicut de facultate dispensandi docent communiter *Sanch. de matr. lib.* 8. *d.* 3. *n.* 8. *et* 9. *et l.* 4. *Dec. c.* 18. *n.* 42. *et* 45. *et Bonac. disp.* 2. *q.* 4. *p.* 7. §. 4. *n.* 31. Ita *Salm. ibid. punct.* 14. *n.* 128. *cum Tamb. Suar. Trull. Azor, Dian. Prad. Leand. Rodr. etc.* et probant ex *S. Thom.* 2. 2. *q.* 185.

art. 8. ubi docet, posse prælatum secum dispensare. Quær. 2. An, qui immemor voti præstat opus promissum a voto, in posterum liberetur? Vide dicta n. 224. circa fin. et dicenda de test. n. 766. Quæst. II. v. Limitant.

DUBIUM VIII.

Quid sit dispensatio, et quis possit dispensare in votis.

250. — « Resp. 1. Dispensatio est absoluta obligationis » voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc, ut valeat, » justa causa requiritur: qualis v. gr. est 1. bonum Ecclesiæ, » vel commune reip. » (*et etiam familiæ; vel major profectus voventis. Salm. de voto tr. 17. cap. 3. punct. 13. n. 123. cum S. Th. Suar. Sanch. Et etiam in dubio de hoc: Palaus*

et Suar. ibidem.) « 2. Notabilis difficultas in observatione » voti. 3. Imperfectio actûs, vel levitas, ac facilitas, ex quâ » processit votum. *Suar. l. c. c. 17. Fill. n. 260. Sanch. l. 4.* » *c. 45. Vide Bon. p. 7. n. 24. Laym. c. 8. n. 5.* » (*Hinc monet Innoc. III. c. Magnæ, de voto, tria attendenda esse in dispensatione votorum* : 1. Quid liceat secundùm æquitatem. 2. Quid liceat secundùm honestatem. 3. Quid expediat secundùm utilitatem ; *ex quo ait Elbel n. 277. cum Spor. c. 3. n. 43. tunc dispensandum in voto, quando illud vergeret in ruinam, aut laqueum animæ ob perplexitatem; vel quando speratur major utilitas spiritualis.*)

251. — Quæritur hìc, an valeat dispensatio, si bonâ fide credatur adesse justa causa, quæ reverà non sit?

Prima sententia, (quam tenent *cum Busemb.* (*lib. 1. n. 180. in fin.*) *Sanch. Dec. lib. 4. cap. 44. n. 10. Less. l. 2. c. 40. n. 119. Salm. ibid. n. 119. cum Tamb. et Leand. ac iidem tract. 11. de legib. cap. 5. punct. 6. §. 2. n. 71.* ubi citant etiam *Laym.*, sed non benè, ut infrà videbimus) affirmat valêre dispensationem ; quia talis censenda est voluntas divina, ne conscientiæ anxietatibus vexentur, sed permaneant firmæ determinationes pastorum, prout necesse id videtur ad rectum regimen animarum.

Secunda verò *sententia*, quam tenet *Pal. de voto tract. 15. d. 2. p. 9. n. 4. cum Basilio et Salas*, contradicit : et hanc sequimur, si posteà certum comperiatur, non adfuisse causam, vel non sufficientem ; primæ enim sententiæ, licèt à tantis AA. defensæ, obstat tamen principium certum, quòd in lege superioris invalidè dispensat inferior sine sufficienti causa. Secùs autem dicendum puto, si dubium sit, an adfuerit causa, vel an sufficiens : tum quia in dubio tunc stat pro valore dispensationis ; tum quia in eo casu urget ratio primæ sententiæ, nempe, quòd esset res nimis scrupulis obnoxia, si homines post obtentam dispensationem inquirere tenerentur de ejus valore ; et cùm hoc frequenter accideret, benè tunc præsumitur Deus ratam habêre dispensationem illam ad conscientias pacandas, et ad rectam gubernationem. Ubi autem certè detegitur nullitas causæ, rectè ait *Pal.* quòd minimè præsumitur Deus favêre velle errori manifesto (quidquid dicat *Diana p. 1. tract. 10. r. 35.*). Et sic reverà loquitur *Laym. tract. 4. de leg. cap. 22. n. 12.* ubi dicit, posse dispensatum benè ac-

quiescere dispensationi, *donec veritas non appareat in contrarium*, citans *Sot. Nav. Suar. etc.* Et consentit nobis *Palaus*; qui ait, casu quo causa est dubia, legitima præsumitur dispensatio. *Vide lib.* 1. *de leg. n.* 182. Valdè autem probabile est cum *Salm. tr. de legib. cap.* 5. *punct.* 6. §. 3. *ex n.* 75. validam esse dispensationem, etiamsi malâ fide à dispensante ipsa fuerit impertita, si reverà aderat justa causa, ut diximus *lib.* 1. *de legib. n.* 181.

252. — Sufficit autem, pro causa ad dispensandum, periculum transgressionis ob indispositionem particularem voventis, vel ob communem fragilitatem hominum. Sufficit etiam magna difficultas in executione, non solùm, si non fuit prævisa, ut dicunt *Sanch. Pal. Suar.*, sed etiam, si prævisa fuerit, ut censent *Salm. de voto tr.* 17. *c.* 3. *punct.* 13. *n.* 124. *cum Leand. et Tamb.* Tùm quia tunc etiam adest periculum transgressionis; tùm quia res multò difficilior apprehenditur dum instat executio, quàm dum deliberatur. Et etiamsi talis difficultas ortum habeat ex fragilitate voventis, ut *Suar. Pal. Laym. Trull. cum Salm. ib.* Sufficit etiam, si vovens vexetur magnis scrupulis. *Salm. ibid. cum Sanch. Trull. Fag. et Tamb.*

253. — Prætereà, etiamsi absit periculum transgressionis, et magna difficultas in executione, sufficit pro causa, quòd votum emissum sit immaturè, scilicet cum nimia facilitate, vel ex imperfecta deliberatione, vel sine perfecta libertate. *Sanch. lib.* 4. *cap.* 45. *n.* 28. *et Caj. Pal. Suar. etc. cum Salm. ibid. n.* 121. Ob hanc rationem in votis impuberum sine alia causa potest absolutè dispensari sine aliqua commutatione, ut *Sanch. ibid. n.* 30. *et Tamb. Pal. Caj. Suar. etc. cum Salmant. ibid. num.* 123. Idem dicendum est, si votum sit emissum ob metum levem incussum ab extrinseco. *Sanch. n.* 32. *et Pal. cum Salm. ibid.* Idem, quando imperfecta deliberatio, aut libertas in vovendo processit ex tristitia, sive irâ, sive metu intrinseco naufragii, mortis, vel alterius mali; quia tunc immaturè vota fieri solent, et ideò potest in eis dispensari sine commutatione. Si autem constaret, maturam adfuisse deliberationem, tunc dispensationi admisceatur aliqua commutatio. Sicut etiam fieri debet, si cesset causa impulsiva voti. Ita *Salm. eodem n.* 125. *cum Pal. Sanch. et Tamb.*

254. — « 1. Cùm causa non sufficit ad integram dispensatio-

» nem, partim dispensari in voto, partim id commutari po-
» test. *Bonac. loc. cit.*

» 2. Prælatus, videns ac (cùm facilè possit) non contradi-
» cens, videtur dispensare, ait *Sa.*

» 3. Potestas etiam delegata dispensandi in votis extendit
» se etiam ad vota jurata, et juramenta pia, soli Deo facta.
» *Vide Suarez l. 6. de voto, Sanch. lib. 8. de matrim. dub. 4.* »
(*Ut diximus suprà n. 190. An autem juramenta religionis, castitatis, etc. sint reservata, ut vota? Utraque est probabilis, ut dicemus infrà n. 259. v. Quæritur 1.*)

» 4. Ante voti acceptationem à certa persona, aut Ec-
» clesia, non censetur ei jus acquisitum, ideòque sine
» ejus injuria potest in eo dispensari, vel id commutari. »

255. — Sed hìc fusiùs discutienda est quæstio, an in voto, redundante in utilitatem hominis, possit dispensari, aut illud commutari sine ejus consensu? Resp. 1. quòd si votum nondum à tertio est acceptatum, communissima est sententia, posse id commutari, ut *Elbel num. 309. et Sanch. Dec. l. 4. cap. 41. n. 7. cum Caj. Sa, Nav. Sylv. Azor, Suar. etc.* Etiamsi promissio non in solum Deum, sed peculiariter etiam in personam directa fuerit, putà, si vovens dixerit: *Promitto cum voto me daturum tali pauperi, etc.* sed promissio non fuerit acceptata neque ab illo, neque ab aliis nomine illius, ut addit *Sanch. ibid. n. 10. et 11. cum Suar. Sylv. Armill. etc.* Et etiamsi promissio facta sit in honorem sancti illius Ecclesiæ, requiritur acceptatio ab illius rectore, ut commutatio non ampliùs fieri possit. *Sanch. n. 12. cum Cajet. etc.* Respondetur 2. quòd si promissio fiat soli Deo dandi aliquid pauperibus indeterminatis, tunc semper commutari potest, etsi promissio alicui ex pauperibus posteà manifestetur, et ab illis acceptetur, ut *Sanch. ibid. n. 14. cum Suar. Lugo de just. d. 29. n. 93. Tamb. lib. 2. cap. 7. §. 6. n. 3. cum Pal.* Respondetur 3. quòd si è converso promissio facta sit in utilitatem solius hominis, et sit acceptata, nullatenùs sine ejus consensu revocari potest, ut diximus suprà *n. 192.*

Dubium magnum est, utrùm votum principaliter emissum in honorem Dei, sed secundariò, seu minùs principaliter etiam in favorem alicujus tertii determinati, putà talis Ecclesiæ, vel pauperis, possit commutari, postquam ab his

sit acceptatum, sine eorum consensu? Negant *Elbel num.* 309. *Less. lib. 2. c. 40. dub. 11. n. 90. Sanch. ib. n. 18. Salm. de voto. tr. 17. cap. 3. punct. 17. n. 156. cum Suar. Moya, etc.* Ratio, quia tunc jus acquiritur Ecclesiæ acceptanti, aut pauperi, cujus simul in voto ratio habita est, verb. gr. ob specialem affectionem, aut illius necessitatem. Alii tamen, ut *Sperer de 2. præc. cap. 3. n. 113. cum Henr. Viva de Jubilæo quæst. 12. art. 1. n. 3. et Fagund. Trull. Leand. apud Salmant. ibid. n. 155.* dicunt satis esse probabile, quòd benè potest tale votum commutari auctoritate prælati, vel propriâ, etiam post acceptationem. Et huic opinioni consentit *Caj.* (*apud Sanch. ibid. n. 17.*) qui loquens de *cap. Licet de regular.* ubi disponitur, quòd professus in religione, licèt ejus prælatus illum acceptaverit, possit in meliorem transire; *Caj.* reddit rationem, quia illic propter Deum, non propter prælatum se religioni donavit, et ideò potest suum votum propria auctoritate, etiam post acceptationem, in melius commutare. Consentit etiam *Navar.* (*apud eumdem Sanch. ibid.*) qui hæc ait: *Cùm quis emisit votum dandi alicui certam quantitatem, etiam postquam acceptata est, posset Pontifex commutare, quòd principaliter ea promissio non sit facta in gratiam hominum, sed in Dei cultum.* Et quod *Navar.* dicit de Pontifice, idem dicendum est, ut ait *Sanch.* de aliis prælatis, ob rationem allatam. Ratio igitur hujus sententiæ, ut loquitur *Fagund. apud Tamb. lib. 3. cap. 17. §. 2. n. 15.* est quia hæc vota principaliter diriguntur in Deum in finem *cujus*: et pauper est solùm finis *cui*, minùs principalis, sive accessorius, qui finem principalem sequi debet. Etsi enim promissio fiat peculiariter ad hunc pauperem, fit tamen propter Deum; hinc Deus est tota causa promissionis, et per accidens se habet, quòd acceptaverit pauper, qui, si adhuc aliquod jus acquisierit, acquisivit tamen dependenter à beneplacito Dei, cui debet servari promissio.

Notandum pariter est hic 1. quòd talis simplex promissio, facta homini, etiam acceptata, etsi obligaret, non obligaret tamen sub gravi, juxta valdè probabilem sententiam *Salmanticensium de contr. cap. 4. punct. 4. §. 2. n. 82. cum Cajet. Bann. etc.* uti fusiùs dicemus *de contract. n. 720.* Notandum 2. quòd idem, quod dictum est de voto, dicendum est de juramento principaliter emisso in honorem Dei, ut probabiliter censet

Tamb. l. 2. cap. 8. §. 6. n. 3. et c. 17. §. 2. n. 15. cum Fagundez quòd possit relaxari ab Episcopo, sine consensu partis. Sed notandum 3. quòd hoc intelligitur de sola promissione gratuita; secùs verò dicendum, si pars acceptans se ad aliquod onus obligaret in commodum promittentis, tunc enim, cùm intercedat ibi contractus onerosus utrimque obligatorius, promissio, et consequenter juramentum non potest remitti promittenti, nisi altera pars consenserit, juxta legem contractuum. Et sic evenit in juramento *perseverantiæ*, quod præstatur in V. congregatione PP. missionis *S. Vincentii à Paulo*, necnon in nostra minima congregatione SS. Redemptoris, ubi oblati licèt principaliter in obsequium Dei juramento promittant perseverare in congregatione; attamen, quia eodem tempore congregatio eos acceptando se obligat ad ipsos sustentandos et instruendos, atque ad non dimittendos sine justa et gravi causa (de qua autem superiores non tenentur dimissis rationem reddere), ideò cùm intercedat hic contractus, ultrò citròque obligatorius, nequit juramentum ab alio remitti, quàm ab ipsa congregatione vel à Summo Pontifice, prout supremo bonorum ecclesiasticorum Domino. Id patet ex monito SS. Domini nostri *Benedicti XIV.* sive bullà *Convocatis* editâ 25. Novem. 1749. §. 32. pro anno jubilæi 1750. ubi dicitur : *Denique quoad vota noverint* (confessarii) *sibi abstinendum ab eorum* (votorum) *commutatione, in quibus agitur de præjudicio tertii. Quare in eo, quod pertinet ad vota, quantumvis simplicia, seu* perseverantiæ, *seu alia emitti solita in aliqua congregatione vel communitate, et in vota obligatoria à tertio acceptata, non se ingerant.* Ita præfatus Pontifex noster apud *F. Theodorum à Spir. S. in Tract. de jubil.* novissimè edito Romæ eodem anno 1750. qui *cap.* 11. §. 2. *n.* 10. quæstionem proponens, an votum, vel juramentum perseverandi emissum in congregationibus à sacerdotibus, sive mulieribus oblatis possit commutari in vim jubilæi? respondet negativè, hanc rationem adducens : *Nec quia reservatum, sed quia emissum est per modum contractûs onerosi ultrò citròque obligantis. Numquàm enim Summus Pontifex confert facultatem commutandi votum, ubi læditur jus aliorum,* ex cap. *Cùm sit,* de rescriptis. *Nec obstat, quòd votum hoc perseverandi principaliter fiat in Dei cultum, secundariò in congregationis*

obsequium; quia hoc non admittit, quin sequatur inter voventem vel jurantem, et congregationem contractus ex utraque parte obligatorius, et proinde quin jus congregationi quæsitum læderetur, si ejus irrequisito consensu votum emissum commutaretur. Ex eadem ratione sequitur, commutari non posse votum, ab alumnis collegiorum emissum pro missionibus ad infideles, etc. cùm de tertii præjudicio tractatur, etc. Ita prædictus auctor. Et idem SS. Pontifex *Benedict. XIV.* in bulla *Inter præteritos* (edita die 3 Decemb. 1749.) n. 66. sic ait : *Quod verò attinet ad commutationem votorum, in quibus de tertii præjudicio agitur, quæ quidem pœnitentiariis interdicitur, appositè sanè scribit Suar. t. 2. de relig. lib. 6. c. 5. n. 7. circa vota perseverantiæ, quæ à quibusdam fiunt, dum aliquam congregationem ingrediuntur, quæque naturam assumunt contractùs et reciprocæ obligationis inter ipsos et congregationem, quæ eosdem recipit, in quibus pœnitentiarii dispensare non possunt.*

256. — « Resp. 2. Potestas dispensandi convenit omnibus » prælatis, qui habent jurisdictionem in foro externo, vel » privilegium. *Less. lib. 2. cap. 40. n. 12. Sanch. cap. 37. et* » *commun.* Unde dispensare possunt sequentes : I. Papa » respectu omnium fidelium in omnibus votis. II. Episcopus » respectu suorum subditorum; non autem parochus, quia » tantùm habet jurisdictionem fori interni. *Suar. loc. cit. c.* » 12. III. Prælati regulares exempti respectu suorum reli» giosorum et novitiorum : idque circa vota, quæ vel in » seculo, vel etiam in novitiatu fecerunt (1). *Less. n. 80. et* » 107. *Sanch. lib. 9. de matr. d. 29.* non autem prælati non » exempti, neque abbatissæ. » (*Neque pœnitentiarii, neque vicarii Episcopi, nisi facultas specialiter eis delegetur. Salm. tr. 17. c. 3. punct. 10. n. 84.*) « *Suar. Less. ll. cc.* IV. Ex » privilegio Papæ, confessarii ordinum Mendicantium secun» dùm concessionem, et moderationem suorum superiorum, » ut notat *Less. d. 15. n. 108.* »

Quæritur, an Papa possit dispensare in votis solemnibus? Quoad clericos in sacris, benè probabiliter potest in voto

(1) « Saltem, inquit *S. Alphonsus in Hom. Ap. tr. 5. n. 42*, possunt suspen» dere illa quatenùs præjudicant novo vitæ statui. » *Edit.*

castitatis, cùm satis probabiliter hoc votum sit jure ecclesiastico tantùm sacris ordinibus annexum (*Vide lib. 6. n.* 808.). Ita *S. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 11. et Salm. de ordin. tr. 8. cap. 6. dub. 1. n. 11. cum aliis, contra Gon. etc.* Majus dubium est, an Papa possit dispensare in votis Religiosorum? Negant *Sot. Sylv. Arag. Turr. etc. apud Salm. de statu relig. c. 1. punct. 3. n. 41*, quia vota hæc sunt essentialiter annexa statui religioso de jure divino. Sed probabiliùs et communiùs affirmant *S. Thom. in 4. d. 38. quæst. 1. art. 4. ad 3. et Salm. ibid. n. 42. cum S. Ant. Pal. Suar. Less. Sanch. Pont. Cajet. Lez. Pell.* Et licèt videatur *S. Thom.* se revocâsse *2. 2. dict. quæst.* 88. *art.* 11. Verùm *Caj. ibid. ac Salm. dict. n. 41. cum Azor et Basil.* non ineptè S. Doctorem explicant intellexisse, Pontificem in eo tantùm sensu non posse dispensare cum monacho, ut simul sit conjugatus, et monachus remaneat. Cæterùm in *primo loc. cit.* expressè docuit, benè posse Pontificem dispensare, cum causa tamen urgentissima, nimirùm ob bonum commune Ecclesiæ, vel alicujus regni, aut provinciæ. Ratio, quia rectè censetur hoc Pontifici concessum, cui concessit Deus totius Ecclesiæ regimen. Certum est autem Papam posse dispensare in votis simplicibus, et Episcopos in non reservatis. Quâ verò ratione possint, *vide dicenda de matrim. lib.* 6. *n.* 986. Certum etiam est, quòd omnes prælati, qui jure ordinario habent facultatem dispensandi in votis, possunt eam etiam aliis delegare, ut *Salm. de voto cap.* 3. *punct.* 10. *n.* 83. Quamvis autem, qui dispensandi facultatem habent, sive ordinariam, sive delegatam, nequeant vota propria irritare, quia nemo potest emittere votum sub conditione sui consensûs, ut certum est cum *Sanch. Pal. et Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 485.; benè tamen possunt in eis secum dispensare, cùm sit actus jurisdictionis voluntariæ. Ita *Less. l. 2. c. 40. n.* 116. *Croix loc. cit. et l.* 1. *n.* 799. *cum Laym Suar. Sanch. Bon. Fill. etc. Elb. n.* 278. *cum Ills.* qui asserit esse communem sententiam contra *Henno* et alios aliquos.

257. — In votis autem religiosorum dispensari potest à suis prælatis, etsi fuerint emissa cum licentia ipsorum; et etiamsi fuerit votum transeundi ad strictiorem religionem, si utilius noscatur religiosum manêre in sua. *Vide Salm. ibid. c. 3. punct.* 11. *n.* 90. *et* 91. Sicut posset etiam Episcopus cum

suis subditis dispensare in voto ingrediendi in arctiorem religionem, voto religionis quoad substantiam relicto; cùm nullo jure talis dispensatio inveniatur reservata; ita *Less. lib.* 2. *c.* 40. *dub.* 13. *n.* 107. *et Sotus*, *Sanch. Arag. Led. etc. cum Salm. cit. n.* 91. Facultas autem dispensandi potest à dictis prælatis delegari etiam simplici clerico tonsurato. *Vide Salm. ibid. punct.* 10. *n.* 83. In votis tamen substantialibus, vel ipsis annexis, prout voto non edendi carnes, renuntiandi dignitatibus, etc. quæ solent emitti in aliquibus religionibus, nequit dispensari, nisi à Pontifice. Est commune *cum Salm. ibid. punct.* 11. *n.* 92. Præterea in votis novitiorum, si non sint reservata, potest dispensari tum à prælatis religionis, tum etiam ab Episcopis propriis, ut docent *Sanch. Pal. Bon. Pelliz. cum Salm. ibid. n.* 89.

Imò ex communi DD. cum *Less. lib.* 2. *c.* 40. *dub.* 18. *n.* 134. *et Nav. Sanch. Pal. Tamb. et quamplurimis cum Salm. ibid. n.* 94. omnes confessarii regulares possunt dispensare in votis quorumcumque fidelium intra, et extra confessionem (nam minimè requiritur, ut, qui facultatem habet, dispenset in confessione): et hoc ex diversis privilegiis pontificiis, quæ afferunt *Salm. dict. n.* 94. *Elbel n.* 280.

Eamdem facultatem habent legati à latere, et nuntii in provincia sibi commissa: item capitulum, Sede vacante, et abbates episcopalem jurisdictionem habentes. *Vide Salm. ibid. n.* 86.

« Resp. 3. Supradicti omnes Papâ inferiores possunt dis-
» pensare in omnibus votis, exceptis quinque soli Papæ re-
» servatis, scilicet voto castitatis perpetuæ, religionis appro-
» batæ, peregrinationis ad limina apostolorum, ad S. Jacobum
» Compostellam, et Ultramarinæ, sive in Terram sanctam.
» *Vide Bon. Less. Laym. ll. cc.* »

258. — Quoad vota reservata plura sunt notanda. Notandum I. quòd facultas dispensandi in his non intelligitur concessa à Pontifice, nisi adsit concessio specialis, vel saltem generalis per clausulam, quia talis facultas expressè conceditur, ex *Extrav. Et si Dominici* 5. *de pœnit. et remiss.* ubi Pontifex præcipit non relaxari talia vota, *nisi ex speciali licentia, et certa scientia nostra.* Atque *in c. Si Episcopus, eod. tit.* dicitur: *In generali concessione non veniunt ea, quæ non esset quis verisimiliter concessurus.* Et est commune.

Vide Salm. de voto tr. 17. cap. 3. punct. 12. n. 116. Si verò conccdatur facultas dispensandi in reservatis, ad omnia extenditur, si nullum votum excipitur : *Suar. Pal. etc. cum Salm. ibid.*

Notandum II. quòd Episcopi, et similem jurisdictionem habentes, possunt rectè dispensare in votis reservatis in urgenti necessitate, putà, si non sit facilis accessus ad Papam, et in mora sit periculum gravis damni, vel spiritualis, prout violationis voti, scandali, rixarum, aut alius peccati; vel periculum temporalis proprii, aut alieni, nimirùm gravis infamiæ mulieris, et similium. Ita *Less. lib. 2. cap. 40. dub. 18. n. 126. et 127. Sanchez lib. 4. cap. 4. n. 44. et Laym. Barb. Suar. Pal. Sylv. Tambur. et alii cum Salm. ibid. punct. 11. n. 96.* An autem eo casu possint in his votis dispensare etiam confessarii mendicantes? Negant communiùs *Tambur. Croix, Sanch. Spor. etc.* Sed *Elbel n. 279. cum Anacl. Henr. Bass. etc.* putat probabile, quòd possint; quia Episcopi tunc dispensant vero jure ordinario, ut valdè probabiliter docet *Less. ibid. cum Nav. Sylvest. et Sot. Vide dicenda lib. 6. de matrim. n. 1128. v. Quæritur.* Adverte autem hìc, quòd prædicta procedunt, quandó dispensatur in voto reservato, putà castitatis, ad contrahendum matrimonium; tunc enim requiritur, ut periculum *sit in mora*, et non pateat facilis recursus ad Papam. Nam, si matrimonium est jam contractum, etiam sine tali periculo possunt Episcopi, sicut et confessarii mendicantes, dispensare in votó castitatis ad petendum debitum. *Vide de matr. l. 6. n. 987.*

Advertendum autem, quòd prædicta facultas, quæ probabiliter conceditur Episcopis, et aliis, quibus ab ipsis communicata est potestas dispensandi in votis reservatis, urgente necessitate ut suprà, non conceditur confessariis in jubilæo habentibus à Papa facultatem dispensandi in votis simplicibus, nam, quod conceditur Episcopis propter ipsorum ordinariam potestatem, non conceditur confessariis in jubilæo. Ita rectè ait *F. Theod. à Spir. S. de jub. cap. 11. §. 2. n. 21.* Advertendum etiam, quòd dispensatio præfata non est concedenda, nisi quatenùs necessitas obliget; unde, si sufficiat, ut suspendatur votum, non potest dispensari : item si dispensetur cum adstricto votó castitatis, ut nubat cum aliquà ad reparandum ejus honorem, nequit ille cum alia nubere. *Sanch.*

n. 40. et Salm. tr. 17. c. 3. punct. 12. n. 101. in fine cum Laym. Suar. Pal. Tamb. etc.

Notandum III. quòd prædicta vota minimè sint reservata: I. Si sint emissa sub obligatione levi, ut *Sanch. Dec. lib. 4. cap. 40. n. 47. et Salm. ibid. n. 103. cum Pal. Trull. etc.* II. Si sint emissa ex metu, etiam levi, ab alio incusso, quia tunc non sunt facta cum plena libertate. *Salm. ibid. cum Tamb. Bassæo et Leand. etc.* III. Si votum non sit perfectum ex parte materiæ, et ideò non est reservatum votum non nubendi, non fornicandi, non petendi debitum, neque servandæ virginitatis, si intendatur tantùm conservatio illius; secùs, si abstinentia ab omni actu venereo, neque votum castitatis pro aliquo tempore; neque votum emittendi votum castitatis aut religionis, vel suscipiendi ordines sacros, quia non est votum castitatis factum, sed faciendum. Ita *Laym. Suar. Pal. Prad. etc. cum Salm. ibid. n. 104.* Neque votum servandæ castitatis conjugalis. *Salm. ibid. cum Sanch. Trull. etc.* IV. Item nec est reservatum votum religionis non approbatæ; nec votum peregrinationis Romam, etc. si non sit emissum solâ devotionis causâ, et præcisè illorum locorum; unde, si quis vovet Romam ire ad visitandam imaginem S. Mariæ Majoris etc. votum non est reservatum. *Sanch. ibid. n. 77. et Pal. Fag. etc. cum Salm. ibid. n. 105.* V. Quamvis vota sint reservata, non sunt tamen reservatæ circumstantiæ ipsorum, putà peregrinandi mendicando, ingrediendi religionem arctiorem, potest enim Episcopus dispensare, ut is ingrediatur laxiorem, item, si votum sit ingrediendi statim, potest Episcopus cum causa dispensare, ut differatur ingressus. *Sanch. n. 74. et Pal. Tambur. Bas. etc. cum Salm. ibid. n. 106.* VI. Nec est reservatum votum disjunctivum, putà religionis aut jejunii, saltem, si non elegerit partem reservatam, ut *Sanch. num. 46. Less. l. 2. c. 40. dub. 18. n. 124. et Pal. Laym. etc. cum Salm. n. 107.* Dubium est, an sit reservatum, si pars reservata jam electa fuerit? Affirmant *Sanch. Pal. etc.* Sed probabiliter etiam negant *Salm. ibid. cum Leand. Tamb. et aliis pluribus*, juxta dicta *n. 224. v. Quæritur hic.*

An autem Episcopus post matrimonium contractum dispensare possit in voto castitatis emisso à conjuge? *Vide dicenda de matrim. lib. 6. n. 987.* ubi probabile est

cum *Sanch. et aliis*, eum posse, sive votum sit emissum ante, sive post matrimonium. Et idem posse confessarios mendicantes, dicitur *ibid. n.* 987. Sed plures hìc remanent quæstiones resolvendæ.

259. — Quæritur 1. an juramentum castitatis, sive religionis sit reservatum pariter ac votum? Adsunt tres sententiæ.

Prima sententia affirmat cum *Less. Fill. Laym. et Azor apud Viva de jub. quæst.* 12. *n.* 12. quia in æquiparatis dispositum de uno censetur etiam de altero, *ex c. Postquam, de elect. in* 6. Sed hæc ratio non videtur satis firma, dum communiter docent DD. vinculum voti, quod obligat ex fidelitate, et reverentia erga Deum, majus esse vinculo juramenti, quod obligat tantùm ex reverentia, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *quæst.* 80. *art.* 8. et ideò talia juramenta Pontificibus non solent reservari, ut dicunt *Viva loc. cit. et Dian. p.* 4. *tract.* 4. *resp.* 69. *cum aliis.*

Secunda sententia, cum *Sanch. de matrim. lib.* 8. *d.* 13. *n.* 4. *et Sot. Caj. Azor, Val. et Salm. n.* 108. *cum aliis*, distinguit : si juramentum includat votum, seu promissionem obligatoriam erga Deum, dicit illud esse reservatum; secùs, si non includat. Sed hæc sententia nec etiam videtur congruenter loqui; nam, quando supponuntur in tali juramento adesse duo vincula, scilicet juramenti, et voti, tunc dicendum, votum esse reservatum, sed non juramentum.

Tertia igitur *sententia*, cum *Viva et Dian. loc. cit. cum Trull. Tabien. Led. Pelliz. etc.* quam probabilem vocat *Sporer de* 2. *præc. cap.* 3. *n.* 97. *cum Tambur.* congruentiùs loquitur, et tenet, quòd minimè sit reservatum tale juramentum; et si fortè in ipso sit votum inclusum, votum equidem erit reservatum, sed non juramentum. Et hoc puto verè intellexisse *Sanch. loc. cit.*

Sed dubium magnum est, quandonam judicandum sit votum inclusum adesse vel non in tali juramento? *Sanch. dict. lib. num.* 4. *Diana et Viva loc. cit.* putant ùt plurimùm tali juramento includi etiam votum; maximè, ait *Sanch*, quando offertur res divinum honorem respiciens. Admittit tamen, posse dari tale juramentum sine voto, quando quis inducitur ad jurandum aliquo motivo humano, putà, si ob officium amissum, vel ex ira erga propinquos ju-

ret religionem se ingressurum. Sed propriùs loquendo, dicendum esse censeo, quòd si talis jurans intenderit se obligare ad religionem duplici vinculo, nempe voti seu promissionis obligatoriæ sub gravi, et ampliùs vinculo juramenti, tunc, licèt dispensetur à juramento, remanet tamen ligatus voto. Sed si intenderit se graviter obligare tantùm vinculo juramenti; ita ut emittit juramentum religionis, non ad firmandam alio vinculo suam promissionem, sed ad firmandum suum nudum propositum, seu promissionem, de se non obligatoriam, tunc tenetur sub gravi tantùm ex vinculo juramenti, à qua obligatione per relaxationem juramenti omninò liberatur: quia tunc obligavit se Deo, non ut creditori suam promissionem acceptanti, sed ut testi exigenti veritatem sui testimonii in re promissa, seu proposita; ut in hoc rectè loquitur *Sanch. dict. n. 4. cum Lopez et Valent.*

In dubio autem, an adfuerit tale votum, sive promissio obligatoria, jam communis est regula, quòd votum, dubiè emissum, non obligat.

260. — Quæritur 2. utrùm, commutato voto reservato, materia subrogata etiam reservata sit? Affirmant *Azor et alii, apud Leand.*, quia tunc idem vinculum voti transfertur in illam. Sed communiter et probabiliùs negant *Less. lib. 2. cap. 40. dub. 18. n. 124. Sanchez Dec. lib. 4. cap. 40. n. 46. et Suar. Laym. Pal. Tamb. Bus. etc. cum Salm. tr. 17. de voto cap. 3. punct. 12. n. 109.* Ratio quia, licèt materia subrogata habeat idem vinculum voti, sed cùm non sit reservata, secum minimè trahit reservationem, quæ primæ materiæ tantùm addicta erat.

Quæritur 3. an votum conditionale castitatis, etc. sit reservatum? Prænotandum 1. quòd si conditio sit de præterito, vel præsenti, certè votum remanet reservatum, quia tunc reverà non dicitur conditionale, sed absolutum, cùm conditio non suspendat obligationem. *Vide Salmant. de matrim. tr. 9. cap. 7. n. 1.* Idem dicendum, si conditio sit de futuro necessario, quæ habetur ut non apposita; vel etiam de futuro contingente, quod sit commune, v. gr. *Si vixero, si potero, etc.* Item si conditio apponatur animo suspendendi non obligationem, sed executionem voti, v. gr. *Voveo, me ingressurum religionem, si vigesimum annum attigero: Si*

cursum studiorum consummavero. Vide *Salm. de voto c.* 3. *punct.* 12. *n.* 110. Prænotandum 2. ut certum, quòd si conditio nondùm sit impleta, potest in voto dispensari à quocumque habente facultatem ordinariam, quia reservatio intelligitur de obligatione consummata. Est commune cum *Salmant. ibid. n.* 11.

261. — Magnum dubium est, an sit reservatum votum conditionale de futuro, conditione jam impletâ? Adest triplex sententia probabilis.

Prima affirmat, sive votum sit conditionale, sive pœnale; quia, verificata conditione, perficitur votum, et fit absolutum, acsi tunc esset emissum. Ita *Sot. Azor. Pont. Covarr. etc. apud Salmant. tr.* 17. *cap.* 3. *punct.* 12. *num.* 113.

Secunda sententia dicit, reservatum quidem esse votum conditionale, non autem pœnale, cùm pœnale non fiat ex affectu ad religionem, aut castitatem; imò potiùs ex horrore erga illas, dum promittitur in pœnam. Ita *Less. lib.* 2. *c.* 40. *dub.* 18. *n.* 132. *et Laym. Suar. Bon. etc. apud Salm. ibid.*

Tertia verò *sententia* valdè probabilior, quam tenent *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 40. *n.* 94. *Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 545. *et* 546. *Salm. bid. n.* 114. *et* 115. *cum Tol. Trull. Prado, Led. Dian. et pluribus aliis, et Elbel n.* 286. vocat probabilissimam *cum Pal. Fill. Spor. et March.* docet, omnia vota, sive conditionalia, sive pœnalia, non esse reservata; ratio, quia votum, ut sit reservatum (prout admittere videntur omnes, etiam auctores secundæ sententiæ), debet procedere ex perfecto, et solo affectu ad rem promissam: sic enim reservatio intelligenda est. Votum autem pœnale tale non est, ut patet; neque votum conditionale, ubi conditio præfertur rei promissæ, et ideò principalis affectus magis est ad conditionem. Quare, licèt, impletâ conditione, reddatur obligatio absoluta, votum tamen, cùm procedat ex affectu imperfecto, non est reservatum. Secùs tamen dicendum, ut benè ait quidam Neotericus (*F. Theodor. in tract. de jubil. cap. XI.* §. 2. *num.* 9.), si quis voveret religionem cum conditione, verbi gratia, *si mater obierit;* quia tunc votum potiùs est absolutum, quamvis ad executionem, durante matris vitâ, non obliget: particula enim *si* non rarò æquivalet particulæ *quando.*

262. — Utrùm autem cum peregrinis possit dispensari ab Episcopo loci, ubi reperiuntur, in votis et juramentis? Pro-

babiliùs negatur cum *Sanch. de matrim. l.* 3. *d.* 25. *n.* 12. *et* 13. *Salm. de leg. c.* 3. *punct.* 5. §. 1. *n.* 55. *et aliis communiter contra Pontium, Pal. et Joseph de Januar.* nisi animum saltem habeant manendi ibi per majorem anni partem. *Vide tamen quæ fusè de hac quæstione diximus l.* 1. *de leg. n.* 158. *Et vide etiam dicenda n.* 332. *in fin. v. An autem,* ubi satis probabile est cum *Suar. Pont. Salas. Pal. Sanch. Salm. etc.* peregrinos fieri verè subditos superioris illius loci, ubi sunt, etiamsi per breve tempus ibi commorentur.

FINIS TOMI II.

INDEX

CAPITUM ET DUBIORUM,

CUI ANNECTUNTUR OMNIA SUMMARIA,

Quæ singulis capitibus et dubiis apponuntur, ut simul hìc præ oculis habeantur cunctæ res et quæstiones, quæ in primo volumine continentur.

Littera 1 *denotat librum*, n *numerum marginalem*, v *versiculum.*

LIBER II.

TRACTATUS PRÆAMBULUS.

TRACTATUS DE PECCATIS.

CAPUT I.

DE PECCATO IN GENERE.

DUB. III. DE DISTINCTIONE PECCATORUM.

ARTICULUS I.

ARTICULUS II.

CAPUT II.

DE PECCATIS IN SPECIE, MORTALI ET VENIALI.

CAPUT III.

DE PECCATIS CAPITALIBUS IN SPECIE.

DUB. V. DE GULA.

ARTICULUS I.

ARTICULUS II.

LIBER III.

DE PRÆCEPTIS VIRTUTUM THEOLOGICARUM.

TRACTATUS I.

DE PRÆCEPTO FIDEI.

CAPUT I.

CAPUT II.

CAPUT II.

DE PRÆCEPTIS CHARITATIS ERGA PROXIMUM.

DUB. V. DE SCANDALO.

ARTICULUS I.

ARTICULUS II.

ARTICULUS III.

LIBER IV.

DE PRÆCEPTIS DECALOGI ET ECCLESIÆ.

TRACTATUS I.

DE PRIMO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT I.

DE SUPERSTITIONE ET SPECIEBUS EJUS.

CAPUT II.

DE IRRELIGIOSITATE EJUSQUE SPECIEBUS.

DUB. III. DE SIMONIA.

ARTICULUS I.

ARTICULUS II.

ARTICULUS III.

TRACTATUS II.

DE SECUNDO PRÆCEPTO DECALOGI.

CAPUT I.

CAPUT II.

DE JURAMENTO.

CAPUT III.

DE VOTO.

DUB. VI. DE VOTI IRRITATIONE.

ARTICULUS I.

ARTICULUS II.

FINIS INDICIS TOMI II.